TABVLA SCHOLIORVM QVARTI TOMI.

De Sacramentis in genere.

Baptismus.

Confirmatio.

Eucharistia.

b 2

Fides & opera.

Meritum.

Ecclesia Catholica.

Excommunicatio.

Papatus.

Sacra Scriptura.

Traditiones patrum.

Cerimoniæ.

Habitus & uictus.

Imagines.

Templorum cultus.

Mors & mortui.

Sepultura.

Monachatus.

FINIS.

VITA SANCTI IGNATII EPISCOPI ET Martyris per Diuum Hieronymum Presbyterum Stridonenſem ſcripta.

Habetur in libro eiuſ dẽ de uiris illuſtrib9.

Ignatius Antiochenæ eccleſiæ tertius poſt Petrum Apoſtolum Epiſcopus, commouente perſecutionẽ Traiano, damnatus ad beſtias, Romam uinctus mittitur. Cumq; nauigans Smyrnam ueniſſet, ubi Polycarpus auditor Ioannis Epiſcopus erat, ſcripſit unam epiſtolam ad Epheſios, alteram ad Magneſianos, tertiam ad Trallenſes, quartam ad Romanos, & inde ægrediens ſcripſit ad Philadelphœos, & ad Smyrnœos, & proprie ad Polycarpum, commendans illi Antiochenſem eccleſiam, in qua & de Euangelio quod nuper à me translatum eſt, ſuper perſona Chriſti ponit teſtimoniū dicens. Ego uerò & poſt reſurrectionem in carne eum uidi, & credo quia ſit. Et quando uenit ad Petrum, & ad eos qui cum Petro erant, dixit eis. Ecce, palpate me, & uidete, quia non ſum dæmonium corporale. Et ſtatim tetigerunt eum, & crediderunt.

Dignum autem uidetur, quia tanti uiri fecimus mentionem, & de epiſtola eius, quam ad Romanos ſcribit, pauca ponere. De Syria uſque ad Romam pugno ad beſtias, in mari & in terra, nocte dieque, ligatus cum decem Leopardis, hoc eſt, militibus, qui me cuſtodiunt, quibus & cum beneféceris, peiores fiunt. Iniquitas autem eorum, mea doctrina eſt, ſed non idcirco iuſtificatus ſum. Vtinam fruar beſtijs, quæ mihi ſunt præparatæ, quas & oro mihi ueloces eſſe ad interitum & ad ſupplicia, & allici ad comedendum me, ne ſicut & aliorū martyrum non audeant corpus attingere. Quod ſi uenire noluerint, ego uim faciam ut deuorer. Ignoſcite mihi filioli, quid mihi profit, ego ſcio. Nunc incipio Chriſti eſſe diſcipulus, nihil de his quę uidentur deſiderans, ut Ieſum Chriſtum inueniam. Ignis, crux, beſtiæ confractio oſſium, membrorum diuiſio, & totius corporis contritio, & tota tormenta diaboli, in me ueniant, tantū ut Chriſto fruar.

Cumque iam damnatus eſſet ad beſtias, ardore patiendi, cum rugientes audiret Leones, ait: Frumentum Chriſti ſum, dentibus beſtiarum molar, ut panis mundus inueniar. Paſſus eſt anno undecimo Traiani. Reliquiæ corporis eius Antiochiæ iacent extra portam Daphniticam in 1 coemiterio.

1 Vide coemiteriorū uſum antiquiſſimū.

Est sermo eiusdem in die dedicationis basilicæ consilij sanctorum habitus. Haberurq; in operibus eius nondum excussis.

VITAE SANCTORVM IOANNIS BAPTIstę domini Præcursoris, Andreę, & Thomę Apostolorum, Lucæ euangelistę, Geruasij, Prothasij, Nazarij, Sisianij, Martyrij, & Alexandri, necnon & Quadraginta militum martyrum, per D. Gaudentium Brixiensem Episcopum descriptę.

Nota, ut uenerandas sanctorum reliquias haberemus, deus noster tribuit.

2 *Nota secundo, Quod etiã olim in nomine sanctorũ Ecclesiæ ædificabãtur: et dedicabãtur. Ad quarũ etiam dedicationem uicini Epi uenire consueuerant.*

3 *Nota tertio quod festum dedicationis Ecclesiarum celebre erat in eo loco ubi dedicabantur.*

DIuinis muneribus, & cœlestibus beneficijs condignas referre gratias pusillitas nostra non præualet, fratres charissimi: Nam ut 1 uenerandas sanctorum reliquias haberemus, Deus noster tribuit: Deinde ut hanc honori eorum 2 fundare basilicam ualeremus, ipse largitus est, & hodie ut adepti summorum sacerdotum præsentiam, dedicationem celebrare mereamur, ipse concessit. Conuenerunt enim sancti Antistites, & Apostolici uiri ad persoluendum beatissimis patribus, ac præcessoribus suis debitę deuotionis obsequiũ, ut ubertate plenissima benedictionum spiritalium ditaremur, licet importunitas Barbarorum maximam partem 3 celebritatis diei hodiernæ subtraxerit, ne cæteri sancti Antistites, quos interfuturos credidimus, aduenirent.

Iam qui sint isti, quorum beatis reliquijs illustramur, hinc incipiã numerare. Primo in loco Ioannes Baptista est, ultimus quidem, sed maximus prophetarum, nouissimus tempore, quia omnis lex & prophetæ usque ad Ioanem, sed merito prior, sed dignitate præstantior, quia ita de illo Christus loquitur ad Iudęos: Quid existis in desertum uidere? Prophetam? Dico uobis & plusquam Prophetam. Hic est enim, de quo scriptum est, Ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui pręparabit uiam tuam. Vno testimonio Saluatoris beatissimus Ioannes Baptista & Angelus, & Apostolus, & Propheta præcipuus declaratur. Verè enim Dei Angelus est, qui præcursor, & nuntius Christi est. Verè Apostolus est, qui missus à Deo est: destinatus enim nũcupatur Apostolus: Fuit, inquit, homo missus a Deo, cui nomen erat Ioannes. Idcirco autem sanctus ipse Propheta dicitur, & plusquam propheta, quia Christum et sua, et omnium prophetarum uoce prædictum, digito meruit demonstrare, dicens: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.

4 *Si beatus Andreas primus uocatus est ad Christi apl'atum, quod negare non possunt Hæretici, cur primus Apl'orũ dicitur Petrus nisi dignitatis prærogatiua?*

Post hunc habemus Andream beatissimum, primo Ioãnis ipsius discipulum, deinde Saluatoris, quem 4 priorem Christus Apostolum scribitur elegisse. Erat, inquit, Andreas frater Simonis Petri unus ex duobus, qui audierant a Ioanne, Ecce Agnus Dei, & secuti fuerãt eum: Inuenit hic primum fratrem suum Simonem, & dixit ei, Inuenimus Messiam, quod est interpretatum Christus, & adduxit eum ad Iesum.

Tertius beatus Thomas, qui post resurrectionem Christi solus desiderauit, solusq; obtinuit, ut mēbra Christi curiosis quidē, sed utiq; dignis manibus contrectaret, Ardentis siquidem desiderij fuit illud, non incredulitatis, quòd condiscipulis suis, qui ipso absente Dominū uiderant, ait: Nisi uidero, & contrectauero, non credam Erat enim ualde anxius, ne non & oculis frueretur quod corde credebat, ne priuaretur aspectu illius lucis, qua se coeteri Apostoli illuminatos gloriabātur. Satiauit esurientem Dominus, cuius manet illa promissio, Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi satiabuntur. Apparuit secundo Apostolis, ut Thomæ desiderium adimpleret. Profuit cupiditas eius & cæteris, nec ipse minus aliquid habet, quia posterior Christum uidit: nam detrimenta prioris aspectus uisu pariter & tactu cōpensat, qui utique si iuxta opinionē quorūdam infidelis fuisset, Christus illi post resurrectionem suam non fuisset apparere dignatus. Scriptum est enim, Quoniam inuenitur ab his, qui non tentant illum, apparet uerò illis, qui fidem habent in ipsum. Quòd autem dixit illi Saluator, Noli esse incredulus, sed fidelis, & quia uidisti, credidisti, Beati qui non uiderūt, & crediderunt, informare in eo uoluit omnes postea crediturus, ut populus noster Thomæ similis, qui absens erat, quando apparuit Christus Apostolis, relationi eorum indubitantem fidem cōmodet, nec exigat in carne conspicere, quem testimonio Apostolorum post passionem crucis resurrexisse, & uisum fuisse didicerit. Nō enim postquam regressus ad cœlos solis in hoc mundo uirtutibus præsens est, debet quotidie pro cuiusque uoluntate singulis, uniuersisque credentibus corporeus apparere. Sufficiat nobis, quòd sancti Thomæ curiositas ambiguitatis futuræ scrupulo satisfecit. Quòd absens fuit, quòd auidus & uidere, & attrectare, Dominum perquisiuit, totum nostræ procurabatur saluti, ut euidentius nosceremus resurrectionis Dominicæ ueritatem, quam beatus Thomas ob necessariam curiositatem prouidenter reprehensus affirmat, dicens ei, Dominus meus, & Deus meus.

Quartus Lucas est Euangelista, qui beatos Apostolos pari merito subsecutus, & Euangelij librum, & Actus Apostolorum mirāda examinatione conscripsit. Horum quatuor 5 beatas habemus in præsenti reliquias, qui Regnum Dei & iustitiam prædicantes, ab incredulis & iniquis occisi, Deo semper uiuere operationum suarum uirtutibus demonstrantur. Ioannes in sebastena urbe Prouinciæ Palestinæ: Thomas apud Indos; Andreas, & Lucas apud Patras Achaiæ ciuitatem consumati referuntur.

5 *Horum quatuor beatas habemus in præsenti reliquias.*

Habemus post istos Geruasium, Prothasium, atque Nazariū beatissimos martyres, qui se ante paucos annos apud urbem Mediolanēsem sancto sacerdoti Ambrosio reuelare dignati sunt, quorum san-

guinem tenemus Gypso collectum, nihil amplius requirentes: tenemus enim sanguinem, qui testis est passionis. Recepimus etiam sanctos 6 cineres Sisinnij, Martyrij, & Alexandri, quos nuper in Anonia uenerandæ religionis cultui attentius inhærentes, gens interfecit sacrilega, flammisq; adhibitis concremauit, ut holocaustum Deo ipsi fierent, qui christianos suos uictimas dæmonijs ministrare increpatione iustissima uetuissent.

Iam quia post istos, de quadraginta martyribus dignum loquar? Qui se itineri meo, cum per Vrbes cappadociæ Hierosolymam pergerem, fidos comites prębere dignati sunt. In ipsa enim maxima Cappadociæ ciuitate, quæ appellatur Cęsarea, ubi habent ijdem beatissimi insigne monasterium, reperimus quasdam Dei famulas 7 monasterij sanctarum Virginum dignissimas matres, prorsus Mariæ & Marthę consimiles, quas meritò diligat 8 Deus natura, fide, studio & castitatis & integritatis germanas, quibus ab auunculo suo summo sacerdote, ac beato confessore Basilio olim traditæ fuerant, horum martyrum 9 uenerandæ reliquiæ, quas desiderio nostro incunctanter, ac fideliter tribuerunt, idoneos ueneratores tanti nos esse muneris approbantes, simulq; sub testificatione Domini confitentes, se semper orasse Deum nostrum, ut hæc tam preciosa possessio transfunderetur in hęredes, qui eam consimili fide, diligentiaq; percolerent, qui studij ac uenerationis 10 earum & successores & augmentatores existerent, quoniam essent ipsę in annis senilibus constitutę, & transmigrationē de hoc mundo suam quotidie expectarent. Exaudita est ecce fidelis oratio, 11 uenerabiles ipsas martyrum Quadraginta reliquias populis credentibus hodie proponimus percolendas, licet eis ex illo iam tēpore celebritas debita nunquam defuisse nostri cognoscatur officij, pręclaris eorum beneficijs salutariter mancipata.

Sed iam quo ordine ad martyrij gloriam peruenerint ipsi beatissimi, breuiter enarrabo, quamuis ad prosequendas eorum laudes imparem me esse confitear: planè habent idoneum suis meritis, dignissimumque pręconem beatæ recordationis uirum confessorem Basiliū, Ecclesiæ Cæsariensis Antistitem, cuius eloquētia singularis, & sermo Apostolico sale conditus, paupertatem mei retundent ingenij. Quid enim à me inferri nouum potest, quod non ille in eorū laudibus ubertate eloquij sui opulenter effuderit, copiosè ornauerit? Sane ingentis difficultatis est, easdem uirtutes diuersis sermonibus prædicare; aggrediar tamen instruendæ dilectionis uestræ causæ, uel historiam replicare gestorum.

Milites erant isti in partibus minoris Armeniæ constituti, florentes ætatibus, corporum proceritate sublimes, experientia belligerandi laudabiles, stipendijs militaribus uirtutum suarum merito honorati,

6 Recepimus sanctos cineres Sisinnij &c. Vides quod non uocat emortuos cineres aut fauillam extinctam, uel tenuē pulullum, siue ossa consumpta ut hæretici faciunt?

7 Vides quod etiā tūc erant monasteria deo sacratarū uirginum?

8 Ecce quanta harum Sanctimonialium cōmendatio.

9 Nota, horum Martyrum uenerandæ reliquiæ.

10 Quid dicis Hæreticæ qui sāctorū reliquias asseris non uenerandas? Nunquid hoc docuerunt prisci patres an potius totum contrarium?

11 Venerabiles ipsas Martyrum reliquias hodie proponimus percolendas.

& quod, hæc omnia supergreditur, Christiani, atque ad omnem probitatem morum bono uenerandæ religionis ornati, & spiritalibus armis doctrinæ cœlestis instructi. Statim denique ubi tuba persecutionis increpuit, fortissimos Christi milites amor fidei præcinxit ad bellum. Nam cum feralia edicta sacrilegi Regis proponi à iudicante cepissent, quibus præcipiebatur ne quisquã uel priuatus, uel miles Christianum nomen præferre auderet, sed ut omnis populus sacrificare dęmonijs cogeretur, sponte prorumpunt in medium, Christianos se esse clarissima uoce testantur, ab hoc salutari cultu nullis terroribus diuelli posse pronuntiant. Intuitus constantiam Iuuenum terribilis persequutor, seposita authoritate, blãdis eos hortatur alloquijs, ne uellent hac pertinacia uti; ne erga Imperatorem suum contumeliosi existerent; ne eius præcepta contemnerent; ne aliàs deuotissimi, in hoc facto offensam Regis maximam prouocarent, à quo magis beneficia & honores pro hac specialiter obedientia sperare deberent; indecorũ certè uiris bellatoribus esse, ut inter ignauos & noxios morte turpissima deperirent; Cogitandum illis esse iuuentutis suæ florem, & iucunditatem lucis huius, ac uitæ, quam sanè respectu ullius rationis imprudentes amittere suaderent.

Talibus auditis Christiani uiri, meritoq; mirabiles, uenenatas perniciosi hortatoris blanditias, non solum constantibus animis respuerunt, uerũ etiam responsione acerrima confutarunt. Quid tu inquiũt omnium nequissime contra Deum rebellare ausus, famulos eius uerbis fallacibus supplantare conaris? Quid nos à cultu Dei ueri & uiui ad mortua dæmonum simulacra inclinare contendis? Quid honorũ terrestrium caducis promissionibus, & inanium rerum præstigijs animos nostros à uigore fidei cœlestis deprauare pertentas? Execramur munera, quæ detrimentum salutis important. Repudiamus honores, qui auferunt illam gloriam sempiternam. Reprobamus amicitias Regis, quæ nos à charitate Dei separare desiderant. Respuimus & hanc corporalem nostri corporis uitam, quæ cum periculo fidei reseruata, animæ acquirit interitum. Postremo non supplicijs præsentibus deterremur. Tradimus carnem pœnis, quascunque irrogare uolueris, ne abnegantes Christũ, Deum ad tormenta perpetua demergamur, quæ diabolo & uobis ministris eius sunt ab initio præparata.

Tunc ille iudex iniquitatis huiusmodi dictis accensus, furorẽ suũ quem paulo ante subtilius explere uoluerat, excogitata supplicij nouitate geminauit. Perspiciens enim regionis naturam nimijs rigentẽ frigoribus, tempus etiam, quo maxima hyemis asperitas Aquilone flante uiolentius incumbebat: montes niuibus, pruinis arua tegebantur: liquores agnoscere naturam suam solis ignibus cogebantur: stupebant ingenti glacie torrentium fluminum cursus: stagnum quoq; ur-

bi,in qua hæc gerebantur,ſubiacens,lateque diffuſum ualidiſsimo gelu durante iter ſolidum plauſtris gementibus commodabat.Hanc (inquam)uel loci uel temporis immanitatem perſpiciẽs ſacrilegij gentilis exactor,iſtud ſupplicij genus ſanctis adhibere imperat, ut nudatis corporibus religati,in aperti aeris pruinoſa duritia pernoctarent,balneis longè ſub conſpectum eorum fumantibus,ubi uelox remedium uictis corporibus callidus perſecutor,animas eorum magis interficere geſtiens,promittebat.Sed beatiſsimi martyres ſpiritu ſancto feruẽtes,ueſtibus ſuis procul abiectis,feſtini ad ſtadium properant, coronã tanto certamini propoſitam cœlitus intuentes:deinde hortatibus mutuis patientiæ uires accendunt,gloriam Regni cœleſtis pœnis præſentibus præferunt,& hoc inter cætera replicantes, quòd qui pro ſalute Regis terreni hoſtiles gladios formidare contempſimus, cur non pro fide Dei ac Domini noſtri Ieſu Chriſti Regis æterni, omnes irrogatos noſtro corpori cruciatus æquo animo patiamur,ocyus ad æternę lucis beatitudinem uitamq́ue perpetuam,glorioſæ mortis compẽdio tranſituri ? Inter pruinas ardebat fides, & cœleſtes animi deſiderio Chriſti feruebant. Terebrabantur penetralia uiſcerũ gelu,ita ut medullas oſsium grauiſsimis cruciatibus internus quidam glacialis torror urgeret,& animorum immobilis uirtus curſus ſui metas aſpiciens, de proxima conſummatione gaudebat,fideli tolerantia promiſſum Dei munus expectans.

Sed unus ex eorum numero breuiſsimi adhuc,& iam ſupremi doloris impatiens,rogare miſer cœpit,ut ad balneas duceretur.Miles interea cui ſolicitudo iniuncta fuerat,ut illud mortis lauacrũ uictis quibuſcunque reſeraret,dum curioſis oculis de loco ſublimi agonem uirorum expectat inſignium,rei exitũ captans,uidet ducem cœleſtis militiæ deſcendentem cum multitudine Angelorum,& fortiſsimis bellatoribus claras ueſtes,atque opima ſigillatim prœmia erogantem,quę ſolus ille miſerabilis,cuius fidem diabolus fregerat,non accepit.Ducitur infelix ad balneas,ibiq́ue confeſtim caloris afflatu,quo ſe animandum crediderat,exanimatus & uitam perdidit,& coronam. Luctuoſum facinus gratulatio inopinata ſubſequitur,repente eius locum ſupradictæ uiſionis admirator inuadit, nudat membra optato ſupplicio,ſe eſſe chriſtianum ingeminat,quem ſpectaculi illius admirabilis uirtus ſubito ex gentili uerum fecerat chriſtianum.

Tenetur continuò profeſsionis ſuæ reus,ligatur uolens, & ſecantibus uinculis crudeliter innodatur, perſeuerat adſtrictus, gloriatur in pœna,ſpe A diuinæ remunerationis,& fortiter creſcit inter ſupplicia fides,Chriſti augetur inter tormenta dilectio.Nam ſenſu Apoſtolico teſtabatur, Me nulla ſuppliciorum uis,nulla immanitas tormentorum poterit ſeparare à charitate Dei,quæ eſt in Chriſto Ieſu Do-

A *Vides quod & illa certamina cõmendãtur quæ ſpe diuinæ retributionis tolerãtur quoniã ipſa retributio nil aliud eſt quã ipſe deus.*

mino nostro. In medijs cruciatibus nonus martyr sancto spiritu instruente eruditur, & proficit, moritur, & triumphat; Trinitas adoranda testem suum inter poenas fideliter permanentem, martyris ipso ad uicem baptismi gloriosius & abluit, & emundat, & ad coelorum Regna perducit. Commoritur denique quadragesimus iste sanctus cum sanctis, ut sacer numerus, quem Saluator ieiunijs honorauerat, cõpleretur, sicut ipsi beatissimi martyres orasse memorantur.

Post hęc iussi carnifices defunctorum corpora longius transportata ignibus concremare, relinquebant unum, qui adhuc uiuere putabatur, ut forte mutaret in poenis ipsa solitudine uoluntatem. Ibi eius uenerabilis mater, quæ talem filium bono sapientiæ coelestis lacte nutriuerat, cucurrit ad cadauer spirantis filij, & proprijs eum manibus uehiculo, quo corpora aliorum congesta ad pyram trahebantur, imposuit. Vade, inquit, nate bona ista uia saluus cum coætaneis, & gloriosus ad Dominum. O admirabilis, & uerè & digna martyris mater, quinimmo & ipsa iam martyr, quæ proprijs uisceribus non pepercit, dũ sua membra pro Christi nomine puniri lætatur in filio.

Iam uerò ne illud in postrema parte reticemus, cum cineres exustorum corporum mandato persecutoris in fluuium iacerentur, non defuerunt religiosæ manus, quæ partem reliquiarum uel furto eriperent, uel pretio compararent. Hinc & Ecclesia Cæsariensis exultat, & nostra fraternitas non immeritò gloriatur, reseruatum sibi prouidentia Dei istud salutare munus intelligẽs. Portionem reliquiarum sumpsimus, & nihil nos minus possidere confidimus, dum totos Quadraginta in suis fauillis 12 uenerantes amplectimur, sicut illa in Euangelio fidelis mulier, quæ per fimbriam Christi saluata est, oram tenuit uestimenti, & uirtutem diuinitatis exegit attractu fimbriæ, medelã credenti fides traxit, & salutem, quam præsumpserat, acquisiuit. Itaque pars ipsa, quam meruimus, plenitudo est: diuidi enim quadraginta isti martyres ab inuicem nullo modo possunt, quorum sunt inseparabiles & indiscretæ reliquiæ: nam sicut animas eorum igneus ille spiritus Dei salutaris fidei unitate coniunxit (erat enim omnium credentium cor unum, & anima una) ita etiam membra eorum concremans ignis in unum fauillæ corpus redegit.

Habemus ergo & hos quadragintà, & prędictos decem sanctos à diuersis terrarum partibus congregatos: Hanc uero ipsam basilicam eorum meritis 13 dedicatam, Concilium sanctorum nuncupari oportere decernimus. Dignum est enim, ut ad tantorum martyrum 14 uenerandas reliquias processuri, ad Concilium sanctorum nos procedere fateamur. Tot igitur iustorum patrocinio adiuuandi, tota fide, omnique desiderio 15 supplices ad eorum uestigia concurramus: ut ipsis intercedentibus, uniuersa quæ possimus, adipisci mereamur,

12 *Ecce quantam uenerationem sanctis reliquijs habeat uenerabilis Episcopus.*

13 *Nota basilicã sanctorũ meritis dedicatã.*

14 *Ad tantorũ martyrũ uenerandas reliquias processum.*

15 *Ecce sanctos inuocandos, & ipsis pro nobis intercedentibus uniuersa quæ poscimus à domino nostro Iesu Christo præstari.*

magnificantes Christum Deum tanti muneris largitorem, cui diuinus honor, uirtus, & gloria cum patre & cum sancto spiritu ante omnia, & nunc, & semper, & incuncta secula seculorum. Amen.

VITA ET AGON SANCTORVM DVODEcim fratrum martyrum per D. Alphanum Archiepiscopum salernitanum uersu exametro edita.

Ex bibliotheca Cassinensi, & libro uetustißimis literis manu scripto.

VNde nimis studuit tua nos reuocare uoluntas,
Res leuis hæc, Roffride, fuit contenta meoq;,
Et paucorum iudicio, quos nostra iocoso
Sæpe leuare solent multumq; poëmata risu;
In quibus esse quidem ualet omnis idoneus author,
Et facili poterit quod dicere conuenit arte.
At quod ferre iubes non est tolerabile pondus,
Viribus & nostris ęquum: nam si dabit ausum
Improbitas tua, mox facundia nostra uidebis
Quòd cadat in uitium, tibi nec fortasse placebit
Quod tanto studio, desiderioque requiris.
Præcipis historiam duodenum scribere fratrum
Versibus heroïs ueterem, sint unde creati,
Et generis titulos, Fideique celebria facta;
Inde tyrannorum cum quo fortisima bella
Conseruere, quibusq; locis, quo tempore palmam
Martyrij, dignas & suscepere coronas;
Postque quòd Arethis magnus Princeps Beneuentum
Corpora diuersis sparsimque iacentia terris
Transtulerit, nunc & qua sunt, sepeliuerit œde.
Hęc magni repetis, quâm si mihi creditor esses;
Æris, & es certe, tibi nos debere negamus.
Nunquam; sed uellem non his parere rogatis,
Si possem. Non is tamen es, qui cepta relinquas.
Teque sinas uinci. Parebo; iusio tanta
Excusabit opus, uel si non distet ab illis
Vni quæ tantum Cicero uult esse legenda.
Tu prece continua multo studiosius insta;
Vt qui martyribus fuerat dux spiritus, idem
Horum me faciat tandem pro laude disertum.
Aphrica post Latium terrarum maxima quondam
Egregios habuisse uiros uirtute probatos,
Viribus & summis pręclaros pace uel armis,
Artibus insignes, terraq;, mariq; potentes.

Fertur, quos in Cannensi certamine uicti
Romani sensere duces; quod mundus iniquum
Extimuit facinus. Iuxta, propiusque perennem
Tum fuit & miseram caput orbis Roma ruinam.
Hæc regio postquam Deus immortalis ab alto
Virginis in gremium descenderat, unde salutem
Humani generis decreuit sumere carnem,
Sacra Redemptoris seruantem iura cohortem
Ocultabat ob immites sine fine tyrannos.
Hic Orbs extabat Drumentum nomine dicta,
In qua magnus & illustris cum coniuge Tecla
Vir Bonifacius à fescenninis erat armis
Indutus fidei, simplex & iustus uterque.
His tot erant nati numero, quot habent duo illustra
Annos, adiunctis annis super illa duobus.
Dictus Donatus prior est, fœlixque secundus;
Tertius (ut perhibent) Arontius est uocitatus,
Quartus Honoratus, quintus Fortunatianus.
Hic, & de reliquis duo sunt, quos posse uenire
Lex pedis in carmen prohibet; nam tertia quintum
Primaque postremum, sic hunc, qui septimus extat,
Syllaba de uersus pellit statione secunda.
Hæc tamen his pedibus decurrere nomina fas sit,
Et liceat solitum ius soluere carminis huius:
Non erit hoc uitium. Sextus quoque sabinianus,
Septiminus septimus, Octauus Ianuari,
Et nonus fœlix, decimus Vitalis habetur,
Vndecimus Satorus, Repositus duodenus.
Hos simul assiduè sanctam docuere parentes
Obseruare fidem, nec eos nisi quod didicerunt,
Scire uolebant te natum de lumine, Christe,
Iustitiæ, uel uirtutis quem semper amare
Est; cui: sępe parens hac uoce locutus uterque
Accipitur: Iesu bone, qui sine labe uocaris
Agnus, quicque nouo reparasti lumine mundum
Affectum tenebris, scelerum sub nube iacentem,
Fac sis natorum solita pietate misertus,
Quos monui seruire tibi, propriosque dicaui;
Effice ne pereant, nec quemquam scire deorum
Fas sit eis præter te, qui super omnia regnas.
Iamq; probis ętas pueriles actibus annos
Sanctorum superare suo pro posse parabat.

Seminibus patrijs erat illis fertile pectus.
Frugibus ut segetum campus solet ingeniosus.
Instabat suprema dies, fundiq; larisque,
Spernere queque placet, quibus in præcordia Christus
Spem dederat, quam sit mundus potiora ferendi.
Non socij, non cognati, non ille parentum
Qui solet affectus naturæ lege ualare,
Plus reliquis retinere ualent, Primumque fideli
Multos Pœnorum cœtus munimine uerbi
A simulachrorum defendunt ignibus atris.
Inde uelut totidem præclara micantibus horis
Illa dies, quam tunc nitidissimus exhibet annus,
Cum sol octipedis sub tempore solstitiali
Prima tenet cancri uestigia, noctis opacas
Summis auxilijs radiorum summouet umbras,
Sic statuunt proprijs à ciuibus exitialem
Pellere culturam celeri ratione, uel omni
Signorum uirtute: Iouem nam quisque prophanus,
Et simul Alcidem uesana mente colebat,
Pontifices & eis solenni iure litabant,
Thure, quod Euphrates mandarat naue, habeo,
Omne domicilium fumabat dæmonis. Huc se
Proripiunt fratres; Cæco quid pectora, dicunt,
Turbine uestra nimis miseri confunditis usque?
Num Deus Alcides natus Ioue? surdus uterque
Non habet, orantes qua uos exaudiat, aurem.
Disce creatori, non te factura creatis
Subdere, supremoque Deo persoluere uota,
Quę tantis studijs das infernalibus umbris.
Non ualet opprobrium tantum sufferre sacerdos
Herculis, in medium ueniens Florentius ira
Valde commotus, magna comitante caterua.
Pontificum, dixit, cuius uos religionis
Edite, uel quibus estis uos natalibus orti.
Cœtus ad hæc fratrum, nostrum cultumque genusque
Vera fides Christi decorat. Florentius inquit,
Ergo ne uenistis cultus reprobare deorum,
Nota nec Herculei sunt uobis Maximiani
Alcidæ, atque Ioui, quæ perdunt iussa rebelles:
Hunc, quem constanter fertis uos credere, Christum
Innumerabilibus pœnis periere professi.
Talia dicentem fratrum sic turba refellit;

Nulla fides, & nulla salus est prorsus in orbe
Præter quam colimus. Quis nam Tirynthius iste,
Et Iouis hic uobis poterit præstare salutem?
Quos etiam baratri stigialis pœna tenebit,
Feruida Plutonis comburet flamma perusti
Victima Vulcani fabricantis fulmina. Vester
Hic erit Augustus, quem Minos, uel Rhadamanthus
Omni iudicio condemnat. Vana quidem hæc est
Fabula uestrorum nugis comperta deorum:
At peiora satis uestros artus, animasque
Debita nequitijs tantis tormenta manebunt,
Quorum nullus erit post omnia sęcula finis:
Quosque putatis ut insanos uincique, moriq;
Tormentis actos, cęlestis curia sertis
Vsque coronauit non deficientibus unquam;
Hos Deus in mundo, uelut in fornacibus aurum
Artifices docti, probat; horum spectat agones.
Et uincentibus his habitis meliora rependet,
Pro terra cœlum, modico pro tempore uitæ
Viuere perpetuum, pro natis cuncta polorum
Agmina, pro rebus paradisi gaudia summa:
Non sitient, non esurient, non percutientur
Sole, uel æstu, clamor, luctus, non dolor ullus
Amplius ex illis quemquam turbare ualebit;
Cumque dies totum concusserit ultimus orbem,
Censores mundi Christo cum principe fient.
Maxima pars plebis, sanctis dicentibus ista,
Grande sacramentum fidei baptisma recepit.
Dic age, Florenti, dat donatiua ministris
Alcides proprijs, tantis æquanda triumphis?
Qui sibi, nec tibi defunctus ualet auxiliari,
Vtque suis uerbis utar, qui dura Leonis
Contriuerat facili, dum uiueret, ora labore,
Perculit & Cacum proflantem fortius Ethna,
Atque renascentem toties prostrauerat Hydram,
Fregerat Antheum procul à tellure retentum,
Quisque suis omnem subiecit uiribus orbem,
Non potuit uestis centauri sanguine tinctæ,
Pellicis inuectæ, quam Deianira furore
Texuerat, solita uirtute leuare dolorem.
Sic ait: O uarios, ualidos & passe labores,
Non te Centauri, non cerberus, atque gigantes,

Non quæ fudisti, mouerunt monstra, sed arte,
Fœmineaque manu moreris, furialis amictus
Viscera dilacerat, flatum pulmonibus haurit.
Iuppiter, in me nunc fulmen iace quæso coruscum,
Pascere, Iuno, meis, quas condis, cladibus; Hæc sunt
Quæ nimis inuiso decuit donare nouercam:
Eripe me uitæ, corpusque laboribus aptum
Confice, non tibi iam de me sperare licebit.
Interea Rhetor præclarus, philosophusque,
Post martyr Cyprianus fungebatur honore
Pontificatus Ecclesiæ Carthaginensis.
Hic ubi tot fratrum sensit mirabile factum
Orantem direxit eos ad se properare
Quantocyus, patrio quos sic animauit amore:
Si respondendum uobis certantibus esset
Humana re, non etiam si cuncta darentur
Quæ sunt in mundo, morientes illa iuuarent;
Muneribus quis enim post mortem à talibus usum
Expetat? Hæc quamuis se plus utentibus ipsa
Durent, intereunt tamen omnia; gloria uestra
Christus erit, Iesus merces, Deus ipse corona;
Quem iam confessi primordia religiosa
Fecistis: Constanter et hoc, quod restat inite
Certamen; Corpus, crucis est quod morte redemptum,
Non timeat fustes: Quod si mortalia membra
Stringuntur nexu non spiritus ille ligatur,
Qui cœlum scandit, carnis statione relicta.
Pœna breuis gladius si guttur fregerit, omnes
Mœroris curas in gaudia longa remutat.
Vos dignæ proles, dignisque parentibus ortæ
Estis, sicut in exemplo perpenditur almo,
Fructus namque bonos bona semper germinat arbor.
Postquam sic dixit, cunctis ætate priorem
Præsbyterum fecit Donatum. Nec mora fœlix
Hyppodiaconus est factus: quos intrepidanter
Vt tribuant ægris animis consulta salutis,
Accumulans fidei cultum cum pace suprema
Dimisit. Fratrum mox contio docta fidelis
Cunctorum morbos expellere cœpit ab urbe,
Non medicinali ferro, nec melle, nec herbis,
Vnde fit antidotum: Sed eis medicina probata
Christi nomen erat. Vim uerbi non feret huius

Languor:ad hoc teter tenuit quos ſpiritus artus
Effugit obſeſſos,ſanctisque dicata poteſtas
Se quoque pellendi quòd ſit ſermone,fatetur.
Hoc probat euentus. Quędam matrona ſenatrix
Nomine Reſtituta,domo plus,triſtia multo
Signa ferens erat in uidua;ſpes unica cuius
Filius immanes motusque ferebat acerbos
Dęmonis. Hic pueri clamabat ab ore furentis,
Huc niſi Donatus, fœlix,& cætera fratrum
Concio conueniat,non hoc à uaſe recedam.
Eſt ad eos miſſum;nam ſupplicium tolerare
Nati non poterat mater. Carthagine nondum
Exierant miſsi,ſubito cum ſtare gregatim
Inueniunt ſanctos:dicunt mandata præcanter,
Vt placeat pueri tormenta uidere, parentem
Solari propé caſuram de limine uitæ.
Dat pietatis amor legatos eſſe ſequendos.
Conuenere domos fiducia maxima fratres,
Ducentes ſecum pellentes dæmona curas.
Reſtituta ſuis complens clamoribus æthra,
Ante pedes horum lachrymando corruit,orat
Donatum,potius quem nomine prodit iniquus,
Felicemque ſibi miſereri, reddere natum,
Hoſtis quem ueſanus habet,quem nocte, dieque
Afficit,& lacerat,ſuffocat,territat,arctat.
Cui ſancti dixere;Deos quid poſſe putatis
Veſtros? Cur non ſubueniunt pueroque tibiq;?
Nonne Iouem decuit ſuccurrere caſibus iſtis?
Cur hoc tale malum nec Apollinis arte leuatur?
Pauca Deodatus reſpondit ad iſta Tribunus
Pacificis dictis; Vtinam medicamina ueſtra
Prodeſſent,ut magnificè donis pretioſis
Donatos hodie uos Vrbs carthago uideret.
Sancta cohors riſum tunc ſignificando modeſtum
Talia ſpondentem ſic eſt affata Tribunum:
Omnia quæ tellus,quæ pontus præſtat,ut aër,
Vilia ſunt ualde,nobis inhoneſta putamus,
Et cunctis mortalibus:eſt hoc munere maius
Scilicet id,quo uera Dei titulatur imago;
Hic fuit eius naturæ,quô uiuere ſemper
Deberet fœlix,ea ſed uitiata prioris
Fecerat hunc miſerum uitio natura parentis:

Quod fuit, est & idem, solumque manere beate
Desijt; & meritò pœnas hinc & cruciatus
Substinet æternos tandem mens, carne relicta:
Cui nisi morte sua mundi spes unica Christus,
Amissam nullus potuit reparare salutem,
Ad quam credentes ducit, reliquosque perenni.
Concremat igne. Parumne uidetur, ab exitiali
Hos reuocare uia? Ne nos certamus in ista,
Hic labor incumbit, plus omni munere nobis
Ista placent, pluris facimus, quàm corpora, mentes.
Vos hac, quæ cinis est, tantum de carne timetis,
Est quæ gemma, nihil pueri de mente doletis.
Spondeat hunc mater simulachra nefanda relictum
Ire, creatori seruitutumque, uidebis
Quòd dæmon fugiat, puerum nec torqueat ultra.
Mater sic, potuit quàm festinantius, inquit,
Ex uobis quoniam pendet mea uita, salusque,
Spondeo facturam me iam quodcunque iubetis;
Confiteor Christum uestrum, quod protinus omnis
Nostra domus faciet, tantum mihi filius esto
Sanus. Nonne satis paucis dixisse uidetur?
Itur ad auxilium pueri, precibusq; seorsum
Atque diutius instatur. Promissa manentes
Intenti sunt conciues hinc, inde clientes,
Mater & illa sui nati confecta ruinis,
Sat tempestiuam seram putat esse medelam.
Surgit Donatus, fit lecto proximus ægri,
E Et dicit: 1 Deus æternorum Christe creator
Ecce oratio Qui prolem Chananeæ pœnis eripuisti
Talibus, istius miseræ miserare dolores,
A te solamen, quod puro corde requirit,
Annue; progeniem proprium columenque decusque
Dæmonis à laqueo tetri dissolue maligno.
Finierat. Subito rugiens ferus exilit hostis,
Et eius mirabilis effectus. Indiciumque sui nullum fugiendo relinquit.
Insonuit lætata domus clamoribus: illuc
Vndique concursum fuerat: memorabile factum
Sanctorum populi tollunt ad Sydera plures,
Tale nihil quemquam dicunt fecisse deorum.
Sanatus terræ prostratus semina uitæ
Postulat æternæ, quæ mox data suscipit ipse.
Tunc mater Christo (Quid enim dubitaret?) adhæsit,

Et quod promisit,compleuit mente fideli.
Tum magnam populi diuina potentia partem
Traxit ad immensum patrię cœlestis amorem.
Hincque suam fratrum repedat conuentus ad Vrbem,
Robore quassatas mentes firmare uirili,
Nève labent,fidei fortes opponere muros.
 Auribus hoc iam Roma suis,quibus omnia , sentit,
Et scelus approbat,atque nefas contemnere sacra
Tarpeij Iouis,& magni ius Cęsaris ipsum:
Hostiles animo motus,& iurgia captat
Non odij ueteris,non cædis , non aliquantum
Abstinet irarum,tanquam Barchina propago
Pullulet,& porta modo sit cernenda latina;
Disponit gladios,sanctorum uiscera ferro
Pręcipitem præceps scrutatum Valerianum
Dirigit;implent ut Carthaginis omnia plausu
Mœnia;tympana cum cytharis,& barbitus , Vrbis
Pręfectum uenisse docent.Is tristis ad ędes
It Restitutæ,nam linea sanguinis alti
Regibus ex atauis inerat communis utrique.
Clauserat illa domum sonitu concussa senatrix,
Officiumque Deo gratum,pręconia laudis
Christicolis coniuncta choris,immensa ferebat.
 Hanc ita Pręfectus uerbis affatur ineptis,
Ni consanguinitas,qua iungimur,ipsa uetaret,
Sacrilegam noster gladius te iure feriret,
Et fieres canibus,truncato uertice,pastus:
Euacuas leges,quibus est & subditus idem.
Terrarum dominus Cęsar;libamina spernis,
Quę teretem stabili conseruant fœdere mundum,
Quis tua uipereo cordis penetralia uirus
Infecit? Quis & illustrem natalibus, atque
Forma,diuitijs,& sensu pręcipitauit
Crimen in obscœnum? Veneris plus luce corusca
Ora quis obduxit tenebris? Vbi uestis & illa,
Quę solet aurato plumata nitescere cocco?
Quòue laborabas,ubi sunt gestamina cultus?
Non uideo digitos solito radiare Iacyntho,
Vlla nec in flauos rutilantia serta capillos:
Te tam deiectam,tam,uilem, tam tenebrosam
Numina fecerunt,hęc numina spreta rependunt.
 Dixerat.Illa refert,Horas Præfecte fuisse

Me patris,atque uiri cum diuitijs opulentam
Exoticarum rerum,tum fundis , domibusque:
Omnia penè dedi pro dulci prole tuenda,
Atrox quam dæmon uexabat.Non ego Ianum,
Qui nunc Clusius est,nunc ipse Patultius idem,
Ridendum numen,donaui cum sale farre?
Et caricis Aristeum,boue culta Priapum?
Herbiferique rudi seruantem ruris asello?
Semicaprum Capro Faunum? Titanaque tauro?
Alciden raptis? causis immanibus orcum?
Mille Iouem uitulis? totidem te falcifer agnis?
Nonne racemifero feci solemnia Baccho?
Multoties etiam Veneri,Cererique litaui;
Sed mihi poscenti non affuit ullus eorum.
    Proh pudor à quibus auxilium decepta petebam,
Quorum pars stupris,pars cladibus ante uacabat,
Et furtis:alios Regno terrisque repulsos,
Exustos alios,omnes & morte retentos
Nouimus . Est sed uera salus,medicinaque Christus,
Qui me seruauit,natum saluauit,auerni
Faucibus abstraxit, 2 meritis precibusq; suorum
Sanctorum,dęmon quos pessimus omnibus horis
Nomine clamabat,quos & uirtute ferebat
Pręcipuos . His auditis, Pręfectus iniquus
Inquit,Dic ubi sunt hi,quàue morentur,in urbe.
Cui sic illa refert,Drumentinis potiuntur
Hospitijs.Victorem mox accire Tribunum
Pręfectus iubet,& Drumentum dirigit,ista
Mandans,Perge celer stipatus milite, sæuos
Et fratres blasphemantes decreta Deorum
Omnimodis inquire,repertos colla catenis
Nexos,fac nostrum pręsentes ante tribunal.
    Victor ad hoc animo faciendum tendit eodem,
Quo directus erat:sed talibus excidit ausis
Ætherea uirtute repressus , repperit omnes
Orantes,uultum quibus intulit ipse minacem,
Hęc referens : O turba deis inuisa supremis,
Vos hominum crimen,quo certius omne piatur,
Spernere libamen populos suadendo docetis.
Donatus respondit ; Auarum spero putares
Plenum diuitijs,si nil conferret egenis:
Rebus abundamus,quas uos & habere deceret;

2 *Nota Christus Saluauit filium uiduæ meritis et præcibus suorum sanctorum, quæ tamen nil aliud sunt quam dona eius, eorũ liberum arbitriũ pro illius libera natura ad ita per gratificã gratiam iam receptã operandum liberaliter excitantis.*

Hę sunt cœlestes, damus has cupientibus omnes,
Sponte Deo uiuo qui colla tumentia flectunt.
Victor ad hęc; Post ergo Iouem qui credat, & acrem
Non erit Alciden, si cuncti credimus istum
Esse Deum solum, quem dicitis. Inde beatus
Donatus dixit; Ratione probabimus apta,
Hos, Victor, non esse Deos. Hominum prior ætas,
Ante pererrato quàm cœli filius orbe
Saturnus naui Thuscum uenisset in amnem,
Montibus & syluis uitam ducebat agrestem,
Moribus & tectis, potuq; ciboq; ferarum.
Hic docuit tam dispersos & legibus uti,
Et ratione frui, latium meritoq; uocari
Italiam, cuius tutus latuisset in oris.
Inde rudis Regem diuino cepit honore
Laudibus & summis extollere concio, uel quòd
Struxerat huic animos humanis cultibus ipse,
Vel quòd adulanti sibi pręmia grata ferebat.
Denique sic charus propriis cum ciuibus esset,
Mortuus effigie quò donaretur acerna,
Est uisum populo, quæ testaretur amorem,
Imperiumq; sui: quem posteritas coluisse
Dicitur, ut cupidos faceret de more sequentes
Ad bene regnandum. Sic India maxima Bachum,
Creta Iouem, Venerē Cyprus, Plebs Delphica Phębum
Nobilis atque samus Iunonem, Troiaq; Martem,
Alciden Lindus, sacrauit Roma Quirinum.
Vt reliquos taceam, Saturnum pectore sano
Esse Deum censes, qui nati cesserat irę,
Qui pulsus Regno fugit, latuitq; tot annis?
Quoue modo credis non uim, mortemq; timere,
Qui fugit, ut lateat? qui nullam sperat habere,
Ad pelagi fluctus nisi confugiendo, salutem?
Quis Deus hic erat? Hinc sequitur, quòd celsa potestas
Natorum non sit, cum non fuit ulla parentis.
Ergo nec Alcides Deus est, nec Iuppiter ipse.
At uerè Deus est, cui nulla superflua, nulla
Imperfecta ualent, aut extera, prorsus inesse.
Hic de materia nulla, nec pondere quouis
Mundanam molem tam mira condidit arte
Casibus addictam nullis, sed creditur, eius
Perpetua ratione regi, uirtute tueri.

Hunc homines infelices cognoscere nolunt,
In simulachrorum dum corda superstitione
Deponunt, & sublimem, quem conditor idem
His dederat uultum, quo possent cernere cœlum,
In terram flectunt potius, quęruntq; deorsum,
Quod debent sursum. Quantum sit mente minutus,
Dicere quis poterit, statuas qui poscit, & orat?
Atque die toto suspirat, supplicat, astat?
Assidet illis, siue stipem iacit, aut litat? Et cum
Suspiciat tanto studio, qui fecerat illas,
Contemnit fabrum? Quę res peruersior ista,
Si statuarius eijcitur, statuę uenerantur,
Quiq; Deos fecit, uotis non poscitur ullis?
Quam'ue potestatem, quam uim retinere ualebunt,
Cum qui fecerit, haud habeat? Sed nec faber illis
Quos habuit sensus, audire, uidere, aliosq;
Ferre quidem potuit. Viuum, qui uiuere quęrit,
Esse Deum credat: Moriatur nanq; necesse est,
Qui se defunctis adiudicat. Est tibi, Victor,
De Ioue, uel reliquis dubitatio quęlibet? Vna
Victor ait, tantum; cur effigies dare possunt
Supplicibus responsa suis: Nam quòd deitatis
Nil habeant penitus, facili ratione probasti.
  Donatus dixit: Res, de qua consulis, hęc est
Humani generis deceptio, pernitiesq;,
Vnde quod emergat, rationem si cupis, edam.
Has prius in species quàm pontus, terra, polusq;
Extarent, opifex rerum Deus arte suprema
Composuit Cherubin, Seraphin, necnon aliorum
Agmina spirituum; quos inter condecorauit
Sic mirabilius, sic & pretiosius unum,
Eius ad ornatum reliqui quasi uestis ut essent,
Quo pretiosa nimis tantorum gloria longè
Pręcipuum faceret, cui non ęquabilis esset.
Qui cum sic inter sociorum castra niteret
Perspicuè, stellas uelut inter Luna minores,
Mox maiestati diuinę, qua fuerat tunc
Inferior tantum, similem se posse putauit,
Atque parem fieri. Sed quid latet Omnipotentem?
Dum cupit hęc, cecidit, secum deiectus & ordo
Nequitię fuit eiusdem; genus unde creator
Protinus humanum finxit tellure madenti,

Cui patriam, decus, & lucem prçberet eorum;
Id quoque militię bonitatis amore ligatę
Æquandum numero decreuit prole futura.
Principioq; uirum cum coniuge protulit orbi,
Et posuit medijs paradisi in fructibus, illi
Mandans, Ex omni paradisi uescere ligno,
De ligno uerò ne mande boniq; maliq;,
In quo consistit nocitura scientia uitę,
Mortis & intentans pœnam, si forte fuisset
Hęc transgressus homo. Sed apostata, spiritus ille
Vidit, & inuidit, doluitq;, quòd unde superbus
Decidit, humano generi locus ille daretur.
Tunc oculis Euę dirum se uertit in anguem,
Arboris & uetitæ ieiunia soluere fructu,
(Res erat hæc etenim pulcherrima) suasit, & illa
Decepit decepta uirum; mox delitiarum
Cum consorte loco caruit, uitamq; perennem
Qui fruiturus erat felix, nisi culpa fuisset,
Præcepti, pœnę, uel muneris immemor idem
Perdidit, & mundo regioni mortis adhęsit.
Hoc ita confuso, lamentum, mœror, & angor,
Et dolor, obtrectatio, desperatio, luctus,
Erumna, angor, solicitudo, molestia, languor,
Et metus, atque pudor, pauor, exanimatio, terror,
Ira, libido, odium, discordia, si qua uel huius
Sunt generis, genus omne suum cepere priusq;
Post protoplasti delictum pestifer egit
Angelus immensum facinus liuoris iniqui,
Perderet ut frater fratrem. Scelus inde, nefasq;
Crimen, & omne malum Domino cœliq; soliq;
Inuisum docuit populos, tantumq; subegit
Hos, ut adorarent, spreto factore creata,
Aëra scilicet, & terram, pontumq;, polumq;,
Ignem, sydera, stellas, fontes, flumina, uentos,
Et nemora, & lapides, immania monstra ferarum,
Vel quicquid solui poterat, statuasq; deorum,
Per quas deceptis responsa nociua referret,
Instituit, iussitq; coli, sic impulit illos
In barathrum mortis, quo se miser excruciandum
Nouerat æternum: Fuit hoc miserabile cunctis
Ius mortalibus impositum, dum cunctipotentis
Filius humanæ summa pietate ruinæ

Compatiens,mirabiliter de Virgine carnem
Sumpsit,& effuso pretioso sanguine priscum
Soluit delictum,culmen credentibus atque
Præbuit,unde prius primi cecidere parentes.
Hinc est,quòd Sathanas doctissimus arte nocendi,
Nam nec momento desistit perditus uno
Exercere nefas;regesq;,ducesq;,tribunos
Christum confessis multos facit esse tyrannos,
Vt pereat secura fides,quam sæpe doloris,
Interitusq; sui causam uidet esse secundi.
Hic tuus,ô Victor,Iouis est,Saturnus,Apollo,
Hic cyrrhea quidem secreta retexit,& iste
Anseris horrenda capitolia uoce tuentis
Ignauum numen peiores ut pote cunctis
Gentibus edocuit Dominos seruire Quirites.
Nunc agê,ne cęcus furor hic te perdat,& error
Tantis supplicijs,ex toto corde fatere
Esse Deum Christum,sacroq; renascere fonte.
Victor ut à cuncto fratrum pia dicta senatu
Hæc sensit,cum militibus diuina salutis
Perpetuę lętus suscepit munera.Longo
Cumq; moram uetitam fecissent tempore,plures
Qui caperent illos Prępectus misit,& omnes
Compedibus nexos Carthaginis arce retrusit.
Iamq; dies alius comitantes ocia somnos
Expulerat,roseis solaris stella quadrigis
Ibat in excelsum,sibi cum iubet ante tribunal
Adduci sanctos acer Pręfectus,eosq;
Increpat his uerbis:summosq;,hominesq;,deosq;
Iure quidem rebar studijs huc usque colendos
Omnibus,irrita nec digitis incendere thura,
Vana nec orantem me soluere uota putabam.
Vos(ut comperimus)nixu quocunque ualetis,
Exhibitos superis tot religionis honores
Temporibus cunctis,contemnitis, esseq; nusquã
Nescio quo pacto tamen,hos impunè probatis.
O quotiens quotiens esset mihi cultus inanis
Victima perniciem,sed non latura salutem.
Talibus ipse fidem forsan nugis adhiberem,
Ni Iouis auxilijs mundus confideret omnis,
Illius & nutu Romana potentia semper
Mitteret indomitas sub fortia fœdera gentes.

Sed uos obtestor per coeli numina, qui nunc
Orbis ad exitium scelus hoc defenditis, unde
Improba tam dirum primum mens ista uenenum
Hausit, & Herculei foedum plus sanguine monstri.
O pietas innata deis, quę sola furentes
Blasphemosq; reos non mortis damna ferendo
Perdit, sed patria tantum bonitate monendo
Suffert; nam meritò uos iam palus illa teneret,
Quę negat ascensus inferna petentibus umbris,
Si quemquàm superis hęc ob maledicta placeret
Perdere. Denique nos, quibus est iniuria nulla
Auribus iratis non admittenda deorum,
Dignos supplicijs decernimus omnibus illos,
Qui contra patrias leges pia sacra refutant.
Sacrificate deis, cesset uesania uestra
Vltra diuinos animis audacibus, auxit
Quos Dominus Cęsar terrarum, soluere cultus.
Sin aliter per Cęsaream tormenta salutem
Pręcipites acerrima uos sub tartara mergent.
Maximus hic furor est, insania maxima, crimen
Grande, scelusq; nouum, coelestia numina cuidam
In cruce crudeli postponere morte perempto.
Finierat. Retulit Donatus uerba quieto
Pectore, corde pio, facie, uultuq; sereno,
Fratribus adnitentibus: O Pręfecte, refelli
Quàm facilè posis, conflictus hic ipse docebit.
Sacra deis uestris nunquam facimus, neque thura
His incendimus; hunc proprijs infundat amorem
Supplicibus, quibus auxilium Tarpeius, opemq;
Fert Iouis ille suam, solito qui fulmine rupem
Terret: non odium nobis ualet eius obesse,
Non amor ipse quidem, non trux ualet ira timorem
Addere; si qua tibi uis est, licet experiaris
Vtrum dęmonibus posit plebs cedere Christi.
Sed uolumus te nosse, quòd hoc certamine cuncti
Possumus occidi, uinci non possumus, & quòd
Defunctus nostrum fuerit quicunque, superstes
Fortior apparebit, erit uictoria nostra,
Virtus nostra, uigor noster, nostrumq; trophęum
Crux Christi, quod polluto scelus ore uocasti
Infremuit Pręfectus ad hęc: Tunc mandat in omnes
Fustibus hos animaduerti. Constanter ad ictus

Corpora multiplices tenduntur ſacra, cutiſq;
Scinditur, atteritur caro, ſanguis defluit, oſſa
Franguntur, nudantur uiſcera, ſpesq;, fidesq;,
Et dilectio ſola manent, quæ tam cruciatus
Immanes ſuperant; tantum ſunt dulcia Chriſti
Præmia militibus. Poſt iſta pericula tetro
Carceris, & diro ſancti religantur in antro,
Vt Regi, ſi res ſinat, omnes Maximiano
Repræſententur; media cum nocte repente
Cœleſti fulſit cuſtodia lumine, quod non
Lumina cuſtodum ualuerunt ferre; ſed unus
Ex his dum ſtudioſius intendit, profitetur
Amiſiſſe ſuum; factumq; ſtupentibus ipſis,
Angelus in tantis fulgens ſplendoribus inquit;
Miſit me Dominus diſſoluere uincula ueſtra.
Dixerat, & ſubitò quibus arctabantur eorum
Colla, manusq;, pedes, ruptæ cecidere catenæ.
His mirabilibus carthago ſuperba mouetur,
Exultat populus, collaudat & Omnipotentis
Chriſti uirtutem, ſanctos ueneratur, iniquum,
Immanem, ſæuum, uiolentum, carnificemq;
Dicit Præfectum, cuius furor impietatum
Tranſcendit metas, humanæ rupit & ipſa
Fœdera naturæ, quem mentis non pudor ullus
A' ſcelerum tanto ualuit reuocare reatu.
Senſerat attonitus populari uocè tyrannus
Ciuibus execrabile factum diſplicuiſſe,
Mœnibus atque uiris illuſtrem fortibus urbem
Coniurare timet, uel, quod ſolet ipſa, rebellis
Ne fiat, ne plus noceat, ne denique contra
Arma furor reparet, timido tum pectore curas
Colligit ingentes; & ſecum mente uolutat,
Quid ſit opus facto, nec eum ſuffragia poſſunt
Vlla, fugam præter, cauſa quacunque tueri.
Noctis ad ingreſſum nauem de littore ſolui
Secreto iubet, & trucius dubium uariumq;
Carpit iter pelagi, nocturna ſilentia rixæ
Eripuere metus, & cuius luce potiri
Non potuit, tandem tenebroſo tempore ſumpſit
Noctis amicus opem; nullum formidinis ultra
Stare locum reputauit amens, ſed perdere ſacra
Intrepidus ſæuis deuouit corpora pœnis.

Prospera gauisi, sicut rebantur, in altum
Vela dabant nautæ. procul & Carthaginis altæ
Mœnibus abducti gratam tribuere quietem
Corporibus fessis; subitò cum turbidus Auster
Aëra concutiens rutilantia luce serena
Sydera condensis, & nubibus abdidit atris:
Flatibus horrisonis uasti maris unda procellis
Intumuit. Trepidę nauis tunc rector in omnes
Clamat, ut euigilent, pelagiq́; proteruia, monstrat,
Quanta paret, totumq́; polum Zephyrisq́;, nothisq́;,
Et mare confusum; nescit qua parte carinam
Obuertat; ferit hanc contrarius undique uentus.
Ensifer Orion sydus trepidabile nautis
Solus habet cœlum: dux quæ solet esse uiarum
Congrua temonis non lucet stella minoris:
Omnibus efficitur momentis sæuior ira
Ponti: puppe, simul prora dextraq́; sinistra
Intrat parte fretum, desperat quisque salutis
Auxilium; Iam Præfectum suprema minantem
Pœnitet aufugij, superos, Acherontaq́; poscit,
Votaq́; decernit non perficientia quicquam.
Vertitur ad sanctos, si forte iuuamina ferre
Possent in tanto casu; tandem uocat omnes
Nominibus fratres, rogat hos, oratq́; superna,
Quam profitebantur, uirtute fugare procellas.
Cui mox archano sic reddunt pectore uoces
Donatus, Felixq́; sacras: Præfecte, nocentem
Si te numinibus, quæ cunctis excolis horis,
Omne scelus faceret, non plus irata nocere
Deberent merito tibi, quàm tot mortibus ultra:
Nec dici fas est, ut iusti quidlibet in se
Obtineant, operantibus illis si modo credas
Euenisse nefas tantum: sed credere quemquàm
Mente quidem sanum nequaquam posse putamus,
Vt bona, uel mala, quæ non sunt, tua numina præstent.
Ergo superstitiosa nimis cultura recedat
Prorsus, & à solito læsum libamine pectus
Fac cures, Christumq́; colas, simulachra refutes,
Vt quòd te pudeat quæ dæmonis arte maligna
Feceris, hinc certè maris indignatio cesset.
Et Prefectus ad hęc: Mihi res hęc iusta uidetur,
Numen adorari, quod tanta pericula soluit;

Nec tam praua mihi mens eſt,nec dira uoluntas,
Vt cuius fuero liber uirtutibus,illi
Ingratus fiam; tantum ne corpora noſtra
In tumulis tumulare ſuis mare poſsit iniquum,
Scilicet horrendo ne belua quælibet ore
Sorbeat,efficito precibus.Sic fatur;at illi
Protinus incipiunt aures pulſare tonantis
Vocibus his:Elementorum dominator,& author
Chriſte Deus,cui tam pelagi,quàm cætera rerum
Inclinat natura caput,quę prodere nunquàm
Pręter te potuit,proprias nec condere uires,
Has ponti depelle minas,non iuſta tyrannum
Vltio,tot miſeros non inſipientia mergat,
Quamuis hoc meruiſſe ſuo pro crimine certum
Sit,tamen his emptis pretio maiore cruoris
Vt faueas inſtare licet,tu fons pietatis,
Spes ſolaminis,auxilij fiducia,uitæ
Subſidium,portus requiei,ſemita pacis,
Irradia miſeris,pereuntibus auxiliare,
Erige labentes,mergentes excipe,ſicut
Quondam diſcipulos his caſibus interituros.

3 Et hic uide mirum orationis effectum.

Talibus in dictis 3 condentia nubila cœlum
Diſcedunt,ultra nec tangere fluctibus audet
Æquoris ira ratem; leni componitur aura
Tunc facies pelagi,tumidi maris unda paludis
Efficitur ſtagnum.Iam fletus omnis amaros
Nauita compeſcit,gaudetq; timore fugato,
Se nimis horrendę mortis fugiſſe ruinam
Sanctorum meritis,multiq; repentè ſecuti
Sunt Chriſtum:ſolus mendaci clamitat ore
Pręfectus,uirtute Iouis pacata uideri
Æquora,ſeq; Iouis tantum munimine tutum,
Atque reſeruatum patrię,conciuibus,aris.
Acta ratis uelo,iuuenum ualidiſq; lacertis
Felici curſu ſiculis allabitur oris;
Pręcipitis memores fluctus,mirabile ducunt
Heſperię tetigiſſe ſolum,littusq; tenentes
Optata potiuntur humo,ſpatiantur harena.
Inde uenenatis tentat configere telis
Alloquij Pręfectus amens penetralia caſta
Sanctorum,ſtabili promittens fœdere,tantum
Sacrificare Ioui placeat,fore ſemper amicos

Cæſaris,auctos diuitijs,& honoribus illis,
Quos nouit patribus Romanis ferre ſenatus.
Nil agis,ò Præfecte,putas corrumpere uerbis,
Quos noris pœnis nullis potuiſſe moueri.
Inconcuſſa fides non excutietur ab illis
Verborum phaleris,quam nec mucro remouebit,
Cum ceruicibus inſtiterit uibratus eorum.
Viribus hinc iterum nautę pro tempore ſumptis,
Altius æquoreas trepidantes ire per undas
Proponunt,littus remis pulſare ſiniſtrum,
Perq; Syracuſios portus,Cathinosq; meando,
Meſſanos tandem,uentis ſpirantibus,intrant;
Hincq; renaſcenti tenebris Phaëtonte repulſis,
Regia Lucanis urbs nobilitata colonis
Hos recipit;nec iam Pręfecto,credere ponto
Seq;,ſuosq;,placet;Via quęritur altera nulli
Cognita nauigio,tunc Imbritiamq;,Locrosq;,
Quaq; Cuſentinus ſuaues ager efflat odores,
Linquunt præcipiti curſu,Scyllatia rura,
Et mare Tyrrhenum,calabrosq; notantia fines
Sanctorum ſenſere pedes,ſenſere catenas
Colla recuruantes gemmis meliora,uel auro.
Extimuitq; duces Aphrorum nomine priſco
Drumentina phalanx,forteſq; Potentia uidit,
Atque triumphantes diſtinguens Apula rura
A Calabris,& Lucanis. Vbi uerba Tyrannus
In faſto recitanda die,reticenda nefaſto,
Sede tribunali dicturus,quatuor ex his
Officio citare iubet,qui ſic uocitati
Sunt,Arontius,Honoratus,Sabinianus,
Et Fortunatianus,quos conuenit amicis
Dictis: O quoties monui uos cultibus uti,
Quos,ſua poſt ſuperos qui dat moderamina mundo,
Magnus amat Cęſar;ſi non inſania ueſtram
Confundit mentem,uel nunc parete ſupremis
Thura cremando Deis. Cui ſic Arontius inquit;
Vt dijs ſacrificet noſtrum quem torſeris,optat
Pro Chriſto plecti,quàm uiuere pro ſimulachris.
Vix bene deſierat,reliqui cum torua minanti
Pręfecto referunt;Aliud nil dicimus ultra,
Nec facimus,quàm quod fratris uox ſacra probauit.
Indignatus ad hæc ueſana mente Tyrannus

Hos iubet occidi quintæ sub luce diei
Ante Kalendas Septembris; post in Venusinam
Vrbem, alia redeunte die, uenit: hic quoque fratres
Hi, septiminus, Felix, Ianuariusq;,
Consolidata sibi fidei documenta tenentes,
Et manifestantes uirtutum præmia Christi,
Cœduntur gladio sub eadem luce. Recedens
Inde Tyrannus Velimanum tendit, ibiq;
Plenus quæsitis epulis terraq;, mariq;,
Et uino, quod gemma capax, aurumq; ferebat,
Plus sed adhuc sitiens humani sanguinis haustum,
Ante recumbentes allatos decapitari
Iussit Vitalem, satorum, Repositumq;,
Virgine sub Quarto solem referente Kalendas.
Vltima lux magno finem positura labori
Magnanimos summosq; duces, & robora belli
Ad quæsita diu poscebat prĕmia, cœli
Regia signiferi reliquos exceperat omnes.
4 *Vides sanctorũm animas post mortem recipi in cœlos.*
Congaudete 4 polo celebres, quos celsa triumphis
Curia supremis inter sua sceptra locauit,
Patritios fecit, Dictatoresq; creauit,
Non, Capitolina uelut est in rupe statutum,
Semestri spacio, sed tempore perpetuali.
Nam neque diuinis humana potentia rebus,
Nec honor æterno breuis est æquandus honori.
Consulis ad culmen tendentem cura senatus,
Plebis & assensus magnis, maioribus inde
Erigit officijs, intercurrentibus annis,
Et maiestati tautæ sic præbet honorem,
Vt tamen hic solo non amplius imperet anno.
Egregius Christi miles semel omnia sumit,
Omnia semper habet, prætoria, iura, curules
Sedes, & summos apices, non temporis illi,
Non alius casus, non ius, non ulla potestas
Auferet imperium; tanti sunt quippe uigoris
Premia perpetuis non deficientia gazis.
Euolat interea Prĕfectus uersus Ecanam
Vrbem, quam uulgus mutato nomine Troiam
Dicit, & in fundo quodam remoratur eundo.
Huius erat fundi perpaucis auribus usa
Fama prius, sed martyrio prĕstante decorem,
Terrarum, qua gesta sonant, sentianus ubiq;

Fertur,& eſt multis monumentum Relligionis.
Hic Donatus,& alter Felix ſiſtere iuſsi,
Hoſtiles bello confringere uindice uires,
Atque coronari,ſed non niſi ſanguine fuſo,
Exoptant:non terret eos crudele Tyranni
Iudicium,non & Phalaris miſerabilis illa
Pœna,nec ungula diſcerpens penetralia,ſed nec
Anceps in iugulum gladius condendus;inane
Ducunt certamen,ſi ſeſe corpore nudo
Hoſtibus obiectent;orbem q̃ uincere,plus eſt
His in agone mori;norunt ita namq; coronas
Germanos meruiſſe ſuas.His inclyta fratrum
Portio,quæ ſupereſt,Dominum firmata precatur.
Iuſtitię Deus omnipotens & amator,& author,
Conſcie uotorum,pariles attende,labores
Fraterni placuere tibi,placeant quoque noſtri,
Nec patiare tuo ſumpti pro nomine belli
Victores non eſſe;duces,te remige,fratres
Quòd gratæ portum primi ſubiere quietis,
Innumeras tibi nos agimus grates,& habemus.
Hoc ſolum pietate tua concede,rogamus,
Vt quos una fides,affectus,ſanguis & unus
Germanos fecit,meritum non ſeparet ullum.
Hęc inter Pręfectus eos accerſit,& ante
Armatas acies ſit increpat ore minaci:
An ne duces ſcelerum uos eſtis,ſolicitantes
Fraternos animos mortem præferre ſaluti?
Ergo ne tam dirum putat improba ueſtra uoluntas
Tot populos ſeruire deis?cenſetis & eſſe
Cœlicolis libare nefas,quod Regna,quod Vrbes
Innumerę faciunt? Iam nunc primordia ueſtra
Quę fuerint,res ipſa docet;peiora probabit
Infelicior euentus:mutate malignam
Mentem;peruerſum,ſimul & reprobabile ſcite
Pręferri polluta ſacris;deſiſtite ceptis,
Pœniteatq; negaſſe Deos,dum tempus habetis
Mutandi uotum;ſacros celebrate penates,
(Si dici fas eſt) quos Cęſar,& orbis adorat,
Eſſe ſacros;aliter ſententia uos capitalis,
Vt reliquos,feriet.Sic fato fatur uterq;
Fiſus nulla ſibi contraria poſſe nocere.
A nobis moniti fratres felicibus armis

Perfidiam uicere tuam; nos turpe putamus
Cedere, qui semper socios instruximus hostem
Vincere; pro nihilo tua ducimus omnia dicta;
Teq;, tuosq; Deos contemnimus, esse retrusos
Quos scimus barathro, non cœli sede locatos
Cœca tibi rabies obtutus cordis ademit,
Nec uerum spectare sinit: mendacia tantum,
Quæ semel admisit tunc in puerilibus annis,
Seruat adhuc pectus; quem non fortuna saporem,
Non ualet ingenium, non immutare senectus.
Sed tamen hoc animi studio quòd iura tueris
In præfecturę cõmisso munere, posses
Vel modicè tecum reputare, scelesta deorum
Gesta quid exhibeant: An non ibi furta leguntur?
Non & adulterijs maculata cubilia? scorta?
Iurgia, conflictus, periuria, damna, rapinæ?
Incestus, rixæ? pellex ibi filia matris?
Et pater est natæ coniux, fraterq; sororis?
Hi possent habitare polum, quos uilis inopsq;
Vrbs excluderet? Adde domicilium quibus ipsum
Dicuntur decorasse modis immanibus; omnis
Atque feris plenus beluis ostenditur æther.
O decus occultum Tarpeium, qua ratione
Monstrorum sedes diuina putabitur ædes?
Quis pecudis uellus, quis taurum parte latentem
Dimidia, quis Tyndaridas, Cancrumq;, Leonem,
Virginis & thalamum, chelas, & Scorpion atrum,
Arcum non unq̃ uacuum stridente sagitta,
Illic imposuit? Capricornus, Aquarius, atque
Pisces sunt ibi: serpens cum geminis micat Arctis:
Pegasus, Eridanus, Centaurus, & Hydrus, & Argo
Illustrant cœlum. sunt hęc credenda peritis,
Et dominis Terræ? Non uos fidei pudet huius?
Cornigeros tua Roma Deos fallens, secus undam
Fontis Auentini, quos nunc religauit, adorat:
Semicanemq; uirum colit, & phantasmata cœlo
Credit, & esse docet, nolentes credere multis
Supplicijs lacerat: quàm perdita, quam furiosa
Sit, Præfecte patet. Cur non reminiscitur eius,
Qui mare, qui terras sibi contulit, atque subegit,
Arbitrio curanda suo, qui principiorum
Est ortus sine fine manens, qui protegit omnes

Inuicta

Inuicta uirtute ſuos, qui fortibus aulam
Cœleſtem confert? nox non ibi lumina condit,
Non ſol iſte diem facit; at ſunt omnia plena
Luce creatoris, cuius recreantur odore,
Affectu gaudent, paſcuntur amore fideles.
Tunc Præfectus eos feruenti concitus ira,
Suſpendi manibus iuſsit poſt terga ligatis,
Torqueriq; diu clamantes: ſint tibi grates
O Ieſu pie, qui nobis tormenta ferendi
Virtutem præbes. Inſtanti tempore noctis,
Diſtulit immitis pœnis certare Tyrannus.
Semineces nox una leuat. Redeunte diei
Luce, cruenta deis libamina ferre iubentur.
Nolunt, nolentes deflectunt colla, minaci
Truncantur gladio, corpus mortale repellunt,
Mercedem 5 ſumunt æternam. Taliter ambo
Septembris primo cum ſole ruente ruerunt.
Victuri cum Rege Deo, cum ſole perenni.
Tunc Marcus præſul uenerabilis urbis Ecanæ,
Cum 6 clero ueniens ſanctorum corpora noctu
Detulit, & pretíj fundens opobalſama magni,
Atque peregrino peregrinis rebus odori
Permixtis ſtudio, ſolennibus & celebratis
Exequíjs, eadem ueluti res tanta petebat,
Mœnibus in proprijs ſummo tumulauit honore.

5 Si ſancti æternã mercedem ſumunt, meritum habent apud Deum obſeruata ab illis eius mandata, quod illis cũ ex parte diuinæ promiſsionis; tum ex ſpiritus ſancti gratia, ſeruationis huiuſmodi radice prouenit.

6 Ecce Catholicæ Eccleſiæ antiquum morem ſepeliendi Chriſtianorũ corpora cum clero, cum odoramentorum ſuauitate, cum ſolennibus exequíjs. Quid hic dicere poſſunt Lutherani?

VITA BENEVOLI SERVI DEI
per Caſsiodorum Senatorem deſcripta.

Habetur hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Tripartitæ lib. 9. cap. 20.

Sozomenus.

CVm populus ſingulariter diligens Ambroſium repugnaret, & trahentibus eum ad exilium ualde reſiſteret, magis indignata Iuſtina uocauit Beneuolum tunc Quæſtorem, iubens ut uelociter proponeret legem, quę fidem prolatam Arimini confirmaret. Cumq; ille hoc agere declinaret (erat enim Orthodoxus) maioribus cum cingulis inuitabat. Beneuolus autem diſcingens ſe balteum ante pedes Auguſtę proiecit, dicens, Non illum honorem, neque maiorem uelle ſe pro impietatis habere mercede. Cumq; ille hoc facere omnibus modis refutaſſet, inuenti ſunt alij, qui nequitiæ iuſsionibus miniſtrarent.

VITA BENEVOLI SERVI DEI.
ITEM DE EODEM PER RVFFINVM presbyterum Aquileiensem.

Habetur historiæ Ecclesia.lib.11. cap.16

INterim dictanda aduersum patrum Imperialia decreta mandantur Beneuolo tunc memoriæ scriniis præsidenti. Sed ille, cui ab incunabulis sacra fides & uenerabilis fuit, abnegat se impia uerba posse proferre,& contra Deum loqui. Tum uerò,ne inceptum Reginæ frustrari uideretur,celsior ei honor promittitur,si impleret iniuncta. Ille qui nobilior in fide esse, q̄ in honoribus cuperet: Quid mihi,ait,pro impietatis mercede altiorem promittis gradum? Hunc ipsum, quem habeo,tollite,tantum mihi conscientia duret illæsa. Hæc dicens, ante pedes impia præcipientium cingulum iecit.

ADHVC DE EODEM BENEVOLO per D.Gaudentium Episcopū Brixiensem.

Habetur in eiūs operibus nondū excusis. Et est epistola nuncupatoria ad eundem.

Seruo Christi Beneuolo Gaudentius.

COmmunis uoti fuerat,ut ea,quæ de diuinis eloquiis per Paschales dies proximè præteritos explanaui, coràm ualuisses audire. Cum enim semper, tum præcipuè diebus festis præsentia tua nobis meritò grata est in Ecclesiæ Brixianæ conuentu : nam sicut honoratorum nostrę Vrbis,ita etiam Dominicæ plebis, Deo annuente, dignisimum caput es,quia non minore diligentia seruare studes Dei præcepta,q̄ discere,robustam catholicæ fidei professionem præclarę uitæ meritis æquiparare cōtendens;ita ut habeat syncera 1 fides opera suę puritatis nitore condigna. Qua in re maximus dicentis fructus est,& immortalis utilitas audientis,dicente Apostolo:Non auditores tantum,sed factores legis iustificabuntur apud Deum.

1 Vides ubique quod syncera fides habere debet opera pura eā concomitantia? Quæ si desint cum adesse possūnt,non est illa fides uiua & efficax, sed mortua & inutilis.

Nec mirum si hodie taliter in timore Domini conuerseris,qui nec dum percepta Baptismi gratia, ita pro fidei cœlestis ueritate pugnasti,ut imbutum te admirabilibus doctrinis Apostolici per omnia uiri patris nostri Philastrij tantę Constantię testimonio approbares. Nostri nanq; temporis Regina Iezabel, Arrianę perfidię patrona, simul ac socia, cum beatisimum persequeretur Ambrosium Ecclesię Mediolanensis Antistitem,te quoque ea tempestate Magistrum memoriæ,oblitum salutaris fidei arbitrata,contra catholicas dictare ecclesias compellebat.Quod ne faceres,ultrò & promotionis pollicitæ dignitatem,& ambitionem seculi, gloriamq; mundanam pro Dei gloria cōtempsisti, magis eligens priuatus uiuere, q̄ mortuus militare. Verè enim 2 moritur apud Deum,qui ab Apostolicæ fidei ueritate discedit, cui Christus, qui uita dicitur, & est, amputatur, dum coæternæ Trinitatis homousion deneganti subtrahitur.

2 Si moritur apud Deū quisquis ab Apostolicæ fidei ueritate discedit, cogitet quilibet utrū hæretici nostri temporis uiuant, uel mortui sint.

Sed ut ad propositam causationem redeam, ex ingenti ægritudine tuū tunc adhuc corpus inualidum, ne supradictę festiuitati interesses, inhibuit. Vnde uehementer dolebas animo, fraudem tibi bonorū spiritualium reputans peccatis urgentibus irrogatam: ac propterea ueluti singulare quoddam dispendio memorato remedium magnopere exegisti, ut scriberem quid unaquaque die illius sacratissimæ hebdomadis, sanctæ fraternitati à me expositum meminissem. Quod planè ego mediocritatis meæ conscius literis non mandarem, nisi tu religiosa instantia compulisses. Satis est enim mihi, si instruere cōmissam plebem uiua saltem uoce sufficiam.

Sciens itaque uirum diuinæ sapientiæ amatorem, non super assertione inutilium rerum, inanis eloquentiæ pompam quærere, sed salutarem de scripturis sanctis explanationum congruentium desiderare doctrinam, scribere tibi aggrediar, omnino ijsdem sensibus, & fortasse etiam uerbis, quibus me in Ecclesia locutum esse reminiscor; ut loquelam meam, qualiscunque est, facilè, cū legeris, recognoscas. Quatuor præterea breuiores tractatus, quos de diuersis capitulis Euāgelij apud te olim fuisse prodidisti, & Quintū de Machabęis martyribus emendatos tibi, qñ cogis, remittam, ut eos, si ulla utili memoria dignos arbitraris, in postrema parte schedæ huius simul trāscribendos adiungas.

De illis uerò tractatibus, quos, notarijs (ut comperi) latenter appositis, proculdubio interruptos, ac semiplenos ociosa quorundam studia colligere præsumpserunt, nihil ad me attinet: mea iam non sunt, quæ constat præcipiti excipientium festinatione concisa. Vereor tamē, ne aliqua sub sermonis mei titulo sanæ fidei inimica alieni errores inuoluant, & efficiantur sempiterni criminis rei, qui fuerint incautæ præsumptionis authores. Ergo quomodo desiderio tuo negare operā non potui postulatam, breuiter tibi prius ostendam, non semper ægritudinum plagas pro peccatorū cumulo nostris corporibus irrogari.

INCIPIT PROLOGVS IN PASSIONE BEAtissimi martyris Placidi discipuli beatissimi patris nostri sancti Benedicti & fratrum eius, Victorini, Eutichij, ac sororis Flauiæ uirginis, Donati, Firmati diaconi, ac Fausti, & aliorū triginta edita à Gordiano eiusdem martyris famulo in noua Roma Constantinopoleos iussu Iustiniani magni Imperatoris.

Ex Bibliotheca Vaticana, & libro uetustissimo manu scripto exemplata.

IN claro & renitenti triumpho beatissimorum martyrum Placidi, Euthichij, & Victorini fratrum, eorumq; sororis Flauiæ uirginis, & sociorū triginta ac trium laudes aliquas addere ociosum quiddam

& superuacuũ est. Quos enim Christus in cœlesti regno locauit, quos etiam cũ angelis & archangelis indiuiduam maiestatem laudare constituit, Hos nimirum hominum laudibus non egere monstrauit. Verum quia omnes spiritus & omnes creaturas ad Domini laudem psalmographus uates inuitat, operepretium reor ego Gordianus patris Benedicti discipulus, ad Regis æterni gloriam eorundemq; martyrũ passiones almificas argolicis apicibus annotare. Tanta enim miraculorum prærogatiua, tanto uirtutum iubare sanctissimus Placidus horũ martyrũ dux & pręuius splenduit, ut non solum fideles, uerum etiam infideles in Christi laudem exclamare cogantur. Et meritò, nã iuxta magistri sui Benedicti præceptum, Christum toto corde, tota anima, tota uirtute dilexit, & pro eius nomine cũ supradictis martyribus suũ sanguinẽ fudit. Hi nanq; sunt cœli qui enarrant gloriam Dei. Hi lux mundi, qui sedentes in tenebris ad ueram lucẽ reducunt. Hi sal, terræ, qui mentes ne tędij torpore deficiant, saliunt, & ad cœleste regnũ inducunt. Freti nanq; Dei omnipotentis uirtute, eiusq; sapientia debriati, frementem mundum uelut stercora contempserunt, & ueram fidem oportune prædicauerunt, & pro eadem animam posuerunt.

Hanc nanq; Dei magnitudinẽ, uirtutẽ & sapientiam Dauid admirans dicebat. Magnus dominus Deus noster & magna uirtus eius, & sapientiæ eius non est numerus. Magnus siquidem, cũ nos inenarrabiliter ex luti materia condidit, & ex nihilo cuncta creauit. Magna uirtus eius, cum tartareas legiones dirupit mundi principem uinxit, uasa & arma eius abstulit, regnum destruxit, humanũ genus suo pretioso sanguine redemit, pacis coagulum inter Deum & hominẽ reformauit, terrenis cœlestia sociauit, ac filios hominũ de terra eleuans in cęlesti regno, supernarũ uirtutum ordinibus iunxit. Intonet ergo iam sancta & uniuersalis ecclesia, & cũ eodem celeberrimo sublimiq; cytharista cęlestis armoniæ tympanum sumens, det uota, promat cantica dicens, Magnus dominus noster, & magna uirtus eius, & sapientiæ eius non est numerus. Magnus utique ipse, magna uirtus eius, & sapientia, qui ab ipso fere mundi principio paruulos, senes, insipientes, sapientes, armentarios, ruricolas, piscatores & monachos, æterni regni oratores & milites contra diabolum fecit. Ad quã rem nobis idoneę confirmandam, adest cũ socijs & sorore Flauia uirgine ac duobus fratribus Eutichio & Victorino, Placidus sanctissimus & beatissimus patris Benedicti discipulus, qui terrenis cœlestia cõmertia mutans, patriarchis, prophetis, apostolis, martyribus, ac confessoribus similis apparuit, & in carne adhuc lutea positus, labentes delitias & quisquilias spreuit, & crucis mortificationem iugiter in suo corpore pro Christi nominis amore portauit.

In huius itaq; martyris passione explicanda cuius ad iussum agere

orsus

orſus ſum promam. Diues enim Iuſtinianus triumphator, inuictus æneades, dum agnouiſſet qualiter iam dictus martyr domini Placidus triumphalem lauream ſuſcepiſſet, illico noſtram exiguitatem aduocans, præcepit ut paſsionẽ illius atque miracula prout oculis ipſe proſpexeram exerens, ſanctæ eccleſiæ filijs ad legendum morigerarer. Cuius ſacratiſsimo imperio parens, ad tanti martyris paſsionem deſcribendam animum dedi, ſciens indubie quia omnia quæ fuerunt & ſunt, ex Dei uoluntate & permiſsione conſiſtunt & permanent. In hoc tamen opere ſtudioſi lectores non panegyricum requirant, ſed ueritatem. Alij ſua ſcripta faleris ornent, promentes quod turpe uidetur & tenebroſum, nos omiſſa purpura obumbrationis, nudum oſtentabimus, quod in ſe honeſtum ſit ac luculentum. Non eſt autem eccleſiaſticorum uirorum molles & delicatas orationes appetere, quæ mentes hominum ad praua noxia quæq; illiciant, ut faciunt comicorum & tragędorum, ſed quæ ad puritatem, caſtitatem integritatemq́; mẽtes audientium ædificent, & ad uitam æternam perducant. Quod autem Deo dilectiſsimi Placidi & ſociorum eius paſsionem ruſticano deſcribimus calamo, non ideo ſpiritalis homo qui dijudicat omnia, ut animalis qui neſcit quæ ſunt ſpiritus ſurda aure prætereat, cũ ſola quæ ſunt ſpiritus ſapiat. Superni itaque regis munimine fultus, tantorum martyrum paſsionem ſcribere aggrediar.

INCIPIT VITA SANCTI PLACIDI.

TEmpore quo Theodoricus Auguſtus in ſeniori Roma, in noua uero Iuſtinus ſenior & Iuſtinianus Romani Imperij ſceptra retinebant, ſedi uero apoſtolicæ Ioannes primus & Felix ſecundus prędidebant, Tertullus uir nobiliſsimus ac præclariſsimus, & in utraque curia Romani imperij poſt Auguſtos nulli ſecundus, homo illuſtriſſimus ac dilectiſsimus, in ſeniori Roma patriciatus retinebat habenas. Qui ex Aniciorum ſanguine ſtẽmatis lineam ducens adeoq́; ſapientia, fortitudine atque prudentia uiguit, ut ab Imperatoribus omniq́; Romano populo pater patriæ uocaretur. Hic de Octauiæ gentis familia ducens uxorem, corpore ac moribus ſpecioſiſsimam, bonæ arboris bonos fructus ex ea ſuſcepit. Primum nanque Placidum, ſecundum Eutichium, tertium Victorinum, quarto autem loco dum puellam enixa fuiſſet, pro eo quod ex Octauiorum & Flauiorũ ſtirpe deſcendebat, Flauiam nominauerunt. Hos cũ dicto patricio peperiſſet, uiam Dñi illos colere docuit, ſectarẽ patientiã, humilitatẽ, ſobrietatẽ, caſtitatem & charitatẽ. Patres ſiquidem erant pauperum, iudices uiduarum, cauſam autem quã neſciebant, diligentiſsime inueſtigabant. Ipſius autem Patricij animus licet Imperialibus negotijs implicitus eſſet, ſem-

per tamen aut circa ecclesias, aut circa monasteria erat, semper ea quę Dei sunt quærens. Eodem tempore beatissimus ac Deo dilectissimus Benedictus, uelut Lucifer inter astra apud Sublacum radiabat. Ceperunt deinde in eodem loco ad eum multi confluere, & sub leni redemptoris iugo cordis ceruices edomare, multiq; ab eodem patre in eadē regione ad omnipotentis Dei sunt seruitiū coadunati, ita ut illic duodecim monasteria construeret, in quibus sub statutis præpositis duodenos monachos deputauit, nonnullos uero secū retinuit, quos adhuc in sua pręsentia aptius erudiri iudicabat.

Fama itaq; tanti patris per totum Romanū imperium uolitante, urbem ipsam Romam quæ Romani imperij omniumq; urbium caput est, ceu sol radians, repleuit intantum, ut Tertulli patricij perueniret ad aures. Qui cum optimatibus Romani imperij, temporibus Iulij papæ, diuinæ autem incarnationis anno xxij. ac quingentesimo, ad patrem sanctissimū Benedictum peruenisset uir excellentissimus, & Imperatoris in orbe Romano pręcelsus ac singularis, purpura indutus, gēmis & auro radians, pedibus eius prouoluitur, utq; pro suis cōmissis Domini flagitaret clementiam, cū lachrymis atque singultibus exposcebat. Vir autem Domini Benedictus, patricij humilitatem aduertens, è terra eum leuauit, & de his quæ ad æternam uitam attinent sufficienter instruxit. Idem uero Patricius serui Domini doctrina delectatus, eo die obtulit Deo & eidem patri Benedicto Placidum 1 filium suum septennem, nutriendum & erudiendum secundum regularem normam institutionis, sicq; benedictione munitus ad urbem reuersus est.

1 *Duo hic habes contra nouos Magistros, Primum quod iam annis mille & amplius monachi habuerunt regulas & constitutiones. Alterū, quod etiā ante pubertatis ānos filios religioni parentes adigebant.*

Placidus autem sanctissimus cum sub beatissimi Benedicti regulari magisterio cresceret, sanctam ex Deo placitam uitam in omnibus ducere cœpit. Quem uir Dei cernens ad alta succrescere, ac sicut proprium filium illū unice diligens, de his quæ Dei sunt sollicite instruere cepit, ac contra temperantia pręmunire uitia, qui ab ipso pueritiæ suæ tēpore 2 abstinentiam ac uigilias est secutus. Cursu nanque prępete cœlestē tendens ad patriam, ardua & sanctiora appetere non desinebat, noctibus atque diebus horis ac momentis quę Dei sunt quærere non cessabat. Obedientiæ uero ita sibi callem uendicauit, ut pro hoc ipsi sanctissimo Benedicto admirabilis haberetur. Quadam uero die dum aqua in cella deesset, ad hauriendam aquam de lacu Placidus est beatus egressus, qui dum uas quod tenebat incaute in aquam misisset, ipse quoque cadendo secutus est, quē continuo unda rapuit, & pene in unius sagittę cursu a terra introrsus traxit. O inenarrabilis clementia Saluatoris. O inquam indeficiens super eius electos usque in finem mundi diuina custodia. Ille nanque fuit cum Placido in aqua ne necaretur, qui fuerat cum Petro in mari ne mergeretur. Hoc ille

2 *Ecce quomodo etiam antiqui monachi abstinentia, uigilijs & obedientia utebātur sicut & modo nostri utuntur.*

egregius psaltes prefigurauerat cum dicebat. In mari uiæ tuæ, & semitæ tuæ in aquis multis. Sed quid preualet contra Dei potentiam antiqui hostis uersutia? Mox enim ut sanctus in aquam Placidus cecidit, euentum rei spiritus sanctus qui in sanctorum cordibus principaliter obtinet locum, Benedicto patri sanctissimo reuelauit. Qui e uestigio beatum Maurum sub magna celeritate uocauit dicens. Frater Maure curre uelociter, quia puer Placidus qui ad hauriendam aquam perrexerat, in lacum cecidit, eumq; iam longius unda trahit. Res mira & post Petrum Apostolum omnibus retro seculis inaudita, Benedictione enim postulata atque percepta, ad patris imperium concite Maurus perrexit, atque ad eum locum quo sanctus Placidus ab unda trahebatur, per terrã se ire existimans, super aquas cucurrit, Placidumq; beatum per capillos tenuit, rapidoq; cursu rediјt. Qui mox ut terram tetigit, ad se Maurus reuersus, post terga respexit, & quia super aquas cucurrisset cognouit, & quod pręsumere non potuit ut fieret, miratus expauit factum, reuersusq; ad patrẽ, rem in se gestam maturius per ordinem pandit. Vir autem Domini Benedictus, hoc non suis meritis sed Mauri cœpit deputare obeditioni, contra Maurus pro solo eius Imperio factum dicebat, seq; conscium in illa uirtute non esse quam nesciens fecisset. Sed in hac humilitatis mutuæ amica contentione, accessit arbiter Placidus qui ereptus est puer. Nam dicebat, ego cum ex aqua traherer, super caput meũ Abbatis melotem uidebam, ipsumq; me ex aquis educere considerabam. Hic plane respiciendũ est qualis sub patris Benedicti doctrina Placidus fuerit, cui omnipotens Deus illud donauit cernere, quod beato Mauro non est permissum conspicere. Dic dic nunc coluber uenenose, quid profuit tibi sæuitia tua? ubi est nunc uictoria tua? Ecce terebro Christi perforatum est guttur tuũ ereptus est ab aquis Placidus sanctus, super cuius casu non mediocriter gaudebas. O` beatissimi uiri admiranda sanctitas, qui qđ suis effici nõ dubitabat meritis, discipuli potius ascribendũ censebat obedientię.

Ex his autem monasteriјs quę in eodem loco Benedictus pater extruxerat, tria sursum in rupibus montis erant, & ualde erat fratribus laboriosum semper ad lacum descendere, ut aquã haurire debuissent, maxime quia ex deuexo montis latere erat graue descendentibus in itinere periculum. Tunc collecti fratres ex eisdem tribus monasteriјs ad beatissimum patrem Benedictum uenerunt, dicentes laboriosum nobis ualde ò pater propter aquam quotidie usque ad lacum descendere, & idcirco necesse est ex eodem loco monasteria mutari. Quos uenerabilis pater blande consolatus, ad sua loca eos discedere iussit. Nocte uero insecuta unà cum beatissimo Placido discipulo suo montis ascendit uerticem, orationemq; ibidem faciens, tres petras in eodem loco pro signo posuit, atque ad suum unà cum Placido cunctis illis ne-

ſcientibus Monaſterium rediјt. Cumq; die alio pro neceſsitate aquæ prædicti fratres ueniſſent, dixit. Ite ad rupem illam in qua tres ſuper inuicem petras poſitas inuenietis, ibi modicū cauate, ualet enim omnipotens Deus etiam in illo montis cacumine aquam producere, ut uobis laborem tanti itineris dignetur auferre. Qui euntes rupem iam ſudantem inuenerunt. Cumq; in ea concauum locū feciſſent, ſtatim aqua repletus eſt, quæ tam ſufficienter emanauit, ut nunc uſque ubertim defluat, atque ab illo montis cacumine uſque ad inferiora deriuetur. Nemo ergo dubitet beatiſsimum Placidum tanti miraculi participem non extitiſſe, quem beatus magiſter ſolum huius ſigni uoluit habere conſcium.

Cumq; omnia loca eadem in amore Domini noſtri Ieſu Chriſti longe lateq; ferueſcerent, & ſecularem uitā multi relinquerent, Quidam presbyter Florentius nomine, antiqui hoſtis ueneno debriatus, ſancti patris ſtudijs cepit ęmulari, quosq; etiam poſſet ab eius uiſitatione cōpeſcere. Cumq; iam ſe conſpiceret eius profectibus obuiare non poſſe, panem ueneno infectum ei quaſi pro benedictione tranſmiſit. Quem uir Domini cum gratiarum actione ſuſcepit, ſed eum quid peſtis lateret in pane non latuit. Ad horam uero refectionis illius ex uicina ſylua Coruus uenire conſueuerat, & panem quē presbyter tranſmiſerat uir Dei ante Coruum proiecit, eiq; pręcepit dicens. In nomine Ieſu Chriſti tolle hunc panem, & tali eum in loco proijce, ubi a nullo homine poſsit inueniri. Tunc Coruus aperto ore expanſis alis circa eundem panem cepit diſcurrere & crocitare, ac ſi aperte diceret, & obedire ſe uelle, & tamen iuſſa implere non poſſe. Cui uir Dei iterum atque iterū pręcipiebat dicens, Leua leua ſecurus, atque eum ibi proijce, ubi inueniri non poſsit. Quē diu demoratus, quandoque Coruus momordit, Leuauit & receſſit. Poſt trium uero horarū ſpacium abiecto pane rediјt, & de manu hominis Dei annonam quam conſueuerat accepit. Venerabilis autē pater contra uitam ſuam inardeſcere ſacerdotis animum uidens, illi magis quàm ſibi doluit. Sed prędictus Florentius quia magiſtri corpus necare non potuit, ſe ad extinguendas diſcipulorum animas accendit, ita ut in horto cellę cui Benedictus inerat, ante eorum oculos nudas ſeptem puellas mitteret, quæ coram eis ſibi inuicem manus tenentes, & diutius ludentes, illorū mentes ad peruerſitatem libidinis inflammarent. Quod ſanctus uir de cella conſpiciens, lapſumq; tenerioribus diſcipulis Placido & Mauro pertimeſcens, eos cuſtodiri pręcepit, dareq; inuidię locū diſpoſuit. Hæc dum ſollicita ſecum mente tractaret, reuelatio cœleſtis tali illum adhortari eſt dignata oraculo. Vt quid dulciſsime ac dilectiſsime Benedicte triſtaris? Nunquid nam non reminiſceris illud quod ego diſcipulis meis locutus ſum, dicēs, ſi me perſecuti ſunt & uos perſequētur? Tibi enim

alia

alia eſt eligenda uia,aliud iter quærendum.Te nanque elegi ex omnibus incolentibus orbem. Tu euangelij mei tuba cœleſtis exiſtens,ſpiritu es meo repletus.Surge iam,& uade ad caſtrum Caſsinum, & populum eiuſdem prouinciæ qui adhuc idolorum nefandis cultibus ſeruit,& in quorum pręcordijs Sathanę uerſutia regnat, qui nihil ſciunt aut dicunt, niſi quod in cordibus eorum ueternoſi ſerpentis uerſutia ſcripſit,ſermone uerifico prędicans,meũ ad cultum conuertere ſtude, quia tecum ego ero,& non te deſeram,& confundam omnes aduerſarios tuos.Proficiſcere idolorum ad pugnam, confortare & eſto robuſtus,quia caſtrum tibi tradam,& illic ſedes nominis tui imperpetuum erit.Talia dum ſanctus pater Benedictus audiſſet,ſuos ad ſe diſcipulos euocans,ſic eis orſus eſt fari.

Audite me fratres & filij, cohęredes & ſocij in promiſſo regis ęterni.Nam mihi dominus meus Ieſus Chriſtus pręcepit ut ad culturam idolorum exterminandam æternæq; obliuioni tradendam caſtrum petam Caſsinum, ideoq; uoluntas Dei noſtris uoluntatibus modis omnibus anteponenda eſt.Noſtis pręterea & bene noſtis,quantos dolos quantaſq; inſidias Florentius presbyter intulit, qui me ueneno interficere, & diſcipulorum meorum Placidi & Mauri animas extinguerę uoluit. Quapropter cedendum loco eſt iuxta illud ęterni regis eloquium,ſi uos perſecuti fuerint in unam ciuitatem,fugite in aliam. Et quia ita eſt,iuſsioq; eiuſdem Domini noſtri Ieſu Chriſti imminet, parere debemus,eundum eſt. Super hoc autem & illa nobis lex eſt,ut uiſcera pietatis omnibus aperiamus,& fraterno charitatis amore omnibus mortalibus iuuamen conferamus,ſicut & nos accepimus à Domino Ieſu Chriſto. Vos autem ſtate, & permanete in gratia & conuerſatione ſanctæ religionis,proculdubio ſcientes quia quanto ſtudioſius in ſpiritualibus diſciplinis permanſeritis,tanto maiora præmia in futuro examinis die percipietis. Hæc cum dixiſſet anno Dominicæ incarnationis quingenteſimo uigeſimo nono,temporibus Iuſtini monocratoris,oratoria cuncta quæ conſtruxerat, adiunctis in uno quoq; duodenis fratribus,ſub ſtatutis prępoſitis ordinauit,& duobus angelis, tribus Coruis ſe comitantibus,ad Caſsinum caſtrum pergere cœpit.

Cumq; iuxta ciuitatem Alaternam deueniſſet, in monaſterio ſancti martyris Chriſti Sebaſtiani hoſpitio ſuſceptus eſt. Inde quoq; uir Dei recedens, & ſancto Seruando diacono ualefaciens, cum diſcipulis ſuis Placido atque Mauro iuxta ciuitatem Herculanam deuenit,in locum ſcilicet qui Aureola ab accolis appellabatur, in quo dum perueniſſet, agnouit per ſpiritum ſanctum congregationem religioſorum uirorum ibidem eſſe futuram fundamentaq; ipſe pro eccleſia conſtruenda manibus ſuis iaciens, præcepit diſcipulis ſuis Placido atque Mauro, quatenus eandẽ eccleſiam in honore ſancti martyris Chriſti

Herasmi à se fundatam ad finem perducerent, sicq; Casinum uenirent, quod & fecerunt. Ipse autem pater sanctissimus inde procedens, Casinum tendebat. Sed cũ per ignota loca solus uiator incederet, ubicunque biuium uel triuium occurrebat, duo ut ante diximus in figura iuuenum aderant Angeli, qui tanto patri per montium deserta quo gressum dirigere deberet indicabant. In eodem uero loco sanctus quidam uir nomine Martinus, tunc habitaculum habebat, cui diuinitus ita dictum est. His tu parce locis, alter amicus adest. Ille autẽ continuo diuinis iussionibus aurem accõmodans, montẽ Marsicum petijt, ibiq; uitam uirtutibus gloriosam sancto fine conclusit.

Cumq; ad Casinum castrum Benedictus pater peruenisset, ꝑ quadraginta dies non longe à templo Apollinis Deum omnipotentem orans permansit. Demum uero contriuit idolum, subuertit aras, succidit lucos, atque cum discipulis suis Placido & Mauro Casinense fundauit monasteriũ illudq; in sua corporali requie regulæq; descriptione, caput omnium monasteriorum constituit. Vbi autem templum Apollinis erat ʒ ecclesiã beati Martini, ubi uero ara Apollinis fuit, oraculum sancti Ioannis construxit, & circumquaq; manentes populos ad Christi fidem conuertit. Sed hæc antiquus hostis tacite non ferens, non occulte, uel per somnium, sed aperta uisione eiusdẽ patris se oculis ingerebat, ita ut etiã uoces illius Placidus & Maurus audirent, quamuis imaginẽ minime cernerent. Vt enim discipulis suis Placido & Mauro idem pater dicebat, corporalibus eius oculis Diabolus teterrimus & succensus apparebat, qui in eum ore oculisq; flammantibus seuire uidebatur.

ʒ Vides primùm Christianæ fidei susceptæ indicium esse Ecclesiarum ædificationes? Vides etiam quod in nomine sanctorũ antiquitus Ecclesiæ construebantur?

Quadam uero die dum sanctissimi uiri Placidus & Maurus habitacula Cenobij Casinensis construerent, lapis in medio iacebat, quem in ædificium leuare decreuerant. Cumq; eum mouere non possent, plures adiuncti sunt, sed ita immobilis permansit, ac si radicitus in terra teneretur, ut palam daretur intelligi, quod super eum ipse per se antiquus hostis sederet, quem tantorũ urorũ manus mouere nõ possent. Difficultate igitur facta ad uirum Dei Placidus & Maurus miserunt ut ueniret, & orando hostẽ repelleret, ut lapidem leuare possent. Qui mox ut uenit, orationẽ dedit, & tanta lapis celeritate leuatus est, ac si nullum prius pondus habuisset. Tunc in conspectu uiri Dei placuit ut in eodẽ loco terrã foderent, quã dum fodiendo altius penetrassent, æreum illic idolum fratres inuenerunt. Quo ad horam casu in coquinam proiecto, exire ignis repente uisus est, atque in Placidi & aliorum fratrũ oculis quia omne eiusdẽ coquinę ædificium consumeretur ostendit. Cumq; iaciendo aquã & ignẽ quasi extinguendo perstreperent, pulsatus eodẽ tumultu uir Dei aduenit. Qui eundẽ ignẽ in oculis fratrũ esse, in suis uero non esse considerans, caput protinus in ora-

tionem flexit,& 4 eos quos fantastico repperit igne deludi,reuocauit fratres ad oculos suos,ut & sanũ illud coquinæ ædificium assistere cernerent,& flammas quas antiquus hostis finxerat non uiderent. 4 *Vide quanta sit orationis uirtus.*

Rursus dum sanctus Domini Placidus cũ fratribus parietem paulo altius ædificaret,uiro Dei in oratione constituto diabolus apparuit, & quia ad laborantes fratres pergeret indicauit. Quod uir Dei ꝑ nuntium celerrime mãdauit fratribus dicens. Fratres caute uos agite,quia ad uos hac hora malignus spiritus aduenit. Is qui mandatum detulit, uix uerba cõpleuerat, & diabolus parietem qui ædificabatur euertit, atque unum 5 puerulum monachum nomine Seuerũ opprimens, ruina contriuit,quẽ in sago ad patrẽ Benedictum portantes,nõ solum membra, sed etiam ossa contrita habentẽ, in matta qua sanctus pater orare consueuerat proiecerunt, orationemq; faciens hora eadẽ illum sanũ restituit & ualentem ut prius atq; ad eundẽ iterum laborẽ misit, ut ipse parietem cũ Placido & fratribus perficeret de cuius se interitu antiquus hostis Benedicto insultare credidisset. 5 *Nota puerulum monachum,contra nostrorum Nouatorum querelas.*

Igitur cum ad aures Tertulli Romanæ curiæ patricij peruenisset, quod sanctus Domini Benedictus unà cũ Placido eiusdẽ patricij filio & discipulo suo Mauro in sua possessione Casini monasterium construxit,gauisus est gaudio magno,filioq; suo dirigere studuit ut patris Benedicti uoluntatem super suo aduentu perquireret,& sibi remitteret,uelle enim se aiebat si id seruo Domini placeret,& Casinense cenobium,& Placidum filium suũ uidere. Quæ cũ idem sanctus Placidus patri Benedicto reserasset, uir Dei respondit sibi placere ut tam idem Patricius, quâm amici eius ad monasterium uisendũ uenirent. Placidus autẽ certũ diem Tertullo patri suo quod ad cęnobium uisendum uenire deberet & iuxta quod pater Benedictus in mandatis dederat transmittere studuit. Qui confestim accersitis ad se nobilissimis de ciuitate Romę uiris. Boetio scilicet, Symaco, Vitaliano, Gordiano atq; Equitio,ascensis equis concito gradu ad prædiũ possessionis suæ quod ei de paterna hęreditate obuenerat, Casinum peruenit. Cuius aduentus dum patri Benedicto nunciatus fuisset,cum discipulis suis Placido & Mauro ante ianuam monasterij in eius pergit occursum. Patricius autem beatissimũ patrem Benedictũ corpore præ abstinentia exhaustum perspiciens,de equo quo insederat celeriter descendit, & ita ut erat auro gemmisq; ornatus in terrã corruens, deosculabatur uestigia eius. Quem pater sanctissimus à terra eleuans,& ad pectus suũ constringens,deosculatus est. Demũ uero in ecclesiam sancti confessoris Christi Martini inducens,& præ gaudio in fletu prorumpens, illum & reliquos in fratrũ conuentum deduxit. Tertullus uero deosculata omni congregatione,rogauit patrem Benedictum quatinus eum fratres dignarentur in suam recipere societatẽ. Qui cum celeriter ea quę

summa deuotione poscebat, unà cũ patricijs cõsulibus ac senatoribus qui cũ eo uenerant impetrasset, obtulit Deo & eidẽ patri beatissimo Benedicto totũ ex integro Cassinũ montem cũ uniuersis pertinentijs suis, atque à suo proprio iure illum abscindens, eidem patri tradidit in perpetuũ possidendum. Conuocansq; ad se Reipublicæ primiscriniũ, testamentum iuxta morem Romanum conscribi fecit, ab omnium mortalium iure atque dominio locum eundem perpetuo mansurum alienum decernens.

6 *Etiam antiqui monachi bona immobilia deuotorum fidelium elargitione concessa possederunt in cõmuni. Quod si malum esset Deoq; displiceret ut plerique nunc iactant, uir sanctissimus Benedictus tot tantaq; à patritio Tertullo oblata non acceptasset.*

Pariter ammodo eidem patri 6 obtulit castra, uillas & possessiones, qua sibi in re hęreditaria pertinebant cũ uniuersis appenditijs suis habentes hos fines. Ab una siquidem parte fluuium Vulturnũ, ab alia fluuium Ligirlanum, à tertio fluuium Sacrum, à quarto latere municipium carsiolanum cũ uniuersis quę intra prædictos fines tunc tẽporis habebantur. Domũ uero in qua Placidus filius eius natus fuerat in urbe Roma in Celio monte, beati Herasmi nomini dicans, patri sanctissimo ex toto concessit. Obtulit etiam ipso die Deo & sanctis eius medietatem de lacu Lucrino, necnon & insulam Caprariam in salo Neapolitano locatam, portumq; traiesensem & ultranensem & totã piscariam Lesinensem unà cũ fasce sua, simul etiam tres insulas Dyomedis & fluuium Lauri iuxta piscariam Lesinensem. Propria uero quæ in Apulia habebat rogatu Placidi filij sui parimodo cõcessit, quorum nomina hęc sunt. In canusia fundum melitensem, podensem, uillam pertusam, cãpum caliensem, babolianum uiculum, & ecclesiam sanctæ Mariæ in eadem canusina ciuitate constructum cum cortibus istis, mirazanum, plazanum, campi pascua, lacum romanũ in territorio capuano, fundum patenariensem & amartonum in territorio consino, fundum curritanum, laudanensem melassanum, funiclirum, necnon & res suas in magella, ubi postea ab eodem patre Benedicto monasterium domini Liberatoris constructum est, unâ cũ omnibus quæ ibi idem Patricius possidere uidebatur regiones scilicet has Theate, Aprucium, Pinæ Asculum, Firmum, in mari adriatico portũ Sabini & portum maurini. In liguria cortes has, Adili, musalinum, montironem, fraguanelum, rongalia, campodulfum laurentianum, argelæ, ragogusosa, calderaria, frasseuetula, seratam, petrosam, pontem longum berseli, gremanũ, moncerionẽ. In salo gadicano insulas has, pontiam, pontateriam, palmariam, & portum fluuij gariliari. Ista omnia Tertullus patricius cũ Placido filio suo patri Benedicto per scriptũ tradiderunt in perpetuum possidenda.

Hunc æmulatus ad bonũ Equitius senator, obtulit & ipse unà cum filio suo Mauro fundum gentianũ cũ cella sancti Agapiti, & cortem suam in ciuitate Neapolitana locatã, cũ ecclesia sanctæ uirginis Christi Ceciliæ & sancti Seuerini. In surrentoni sari intraui, in quibus po-

ſtea à patre Benedicto eccleſiæ ſitę ſunt, necnon eccleſia ſanctę Marię in coſentia. Gordianus quoque Romanæ urbis uir ſpectabilis, horum deuotione delectatus, obtulit pro ſe & Siluia uxore ſua uillam Enchelium in ſuburbio Aquinenſi locatam cum pertinentijs ſuis inter hos fines. Ab uno latere ſilicem & riuũ qui ex nomine beati Mauri poſtea nominatus eſt, ab altero cãpum longum & riuũ qui uadit per agrum de matilia famelica, & fluuiũ caruellum, ab altero à riuo ſiluatici uſq; in ſilicem. Pari etiam modo obtulit fundũ granarium inter hos fines qui incipit a ſancto Firmano, & uadit directe in camarda, & inde in fluuium melphia, inde in limitem ſub granarium, & uadit ad montẽ ſancti Angeli. Cõceſsit etiam fundum reginæ inter hos fines. Ab uno latere habet uiam Latinam, ab alio ſilicem, ab alio fluuium melfua, & uiam cãpaniam inde in portariciam, & uadit in foſſam, & mittit in ſilicem. Hæc omnia cũ alijs quamplurimis rebus eidem ſanctiſsimo patri Benedicto idem Gordianus uir illuſtriſsimus obtulit iure perpetuo poſsidenda.

Eodem tẽpore iam dictus Tertullus patricius hortatu ſanctiſsimi Placidi filij ſui obtulit beatiſsimo ac uenerabili patri Benedicto decem & octo patrimonij ſui cortes quas in Sicilia habebat, & in diuerſis locis uir præpotens poſsidebat, bonas ualde & magnas cũ portubus ſuis, ſiluis, aquis, piſcarijs, molendinis, aquarumq; decurſibus ad eaſdẽ cortes pertinentibus, cũ ſeruis ſeptẽ milibus exceptis uxoribus eorum & filijs, cũ procuratoribus earundẽ cortium atque à proprio iure eaſdẽ cortes abſcidens, eidem patri per pręceptũ tradidit in perpetuũ poſsidendas, pęna appoſita quatuordecim millium talentorũ auri qui id remouere temptaſſet. His quoque diebus Gordianus quidam natione Romanus, litteris græcis apprime eruditus, ad uenerabilem patrẽ Benedictum peruenit, ſeq; eius magiſterio ſubdidit. Placidus autem beatiſsimus dũ robur uirilis inuaſiſſet ætatis ſe in omnibus magiſtro ſuo Benedicto ſubdere ſtuduit, & ſub eius pręſentia angelicã uitam in terris ducere cępit, quẽ pater Benedictus ac ſicut proprium filium unicũ diligens, cum ſumma induſtria de his quæ Dei ſunt ſollicite ac diligenter inſtruxit.

Per idem tempus procuratores cortium quas in Sicilia Tertullus patricius patri Benedicto cõceſſerat, legatos Caſsinum ad beatiſsimũ patrem Benedictum direxerunt, eo quod cortes ipſæ a quibuſque deuaſtarentur, adeo ut a ꝓcuratoribus nullo modo poſſent defendi, neq; debitum penſum a poſſeſſoribus exigi. His uenerabilis pater auditis, omnẽ conuocans congregationẽ, quæ in ſuis poſſeſsionibus acta, ſibiq; nunciata eſſent per ordinẽ pandit. Demũ uero ex conſulto caſsinenſis congregationis Placidum ſanctiſsimũ diſcipulum ſuũ ad tantũ laborem ſuſtinendum aptiſsimũ iudicans, ob id uel maxime quia nullus

easdem possessiones sicut ipse defendere & custodire ualeret euocat, illumq; ad tuitionem earundem cortium dirigens dixit ad eum. Ad suscipiendum militiæ laborem dilectissime, accinge sicut uir lumbos tuos, quē per me nunc tibi dat rex omniū Christus, qui factus est obediens usque ad mortem, reminiscere igitur sermones eius dicentis nō ueni facere uoluntatē meam sed eius qui misit me patris. Non te longi itineris conturbet austeritas, recordare illud apostolicū quia non sunt condignę passiones huius temporis ad futurā gloriam quę reuelabitur in nobis, & per uarias tribulationes oportet nos introire in regnū Dei.

7 *Vides quod pro huius uitæ certaminibus, in futura remuneratio æterna accipitur.*

Pro Christi nanq; nomine qui in hac 7 uita decertauerint, in futura æternā remunerationem accipient, illam scilicet, quā nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. quæ præparauit Deus diligentibus se. Iesus Christus autem filius Dei semper sit tecū, perducat te ad uitæ æternæ consortium.

Hæc dum perorasset, dedit cōmilitones tanti itineris Gordianum & Donatū, mandans ut ita beato Placido unico sibi ac carissimo sicut & sibi eatenus in omnibus obsequerentur, osculansq; beatū Placidum & benedicens dimisit à se, anno dominicæ incarnationis quingentesimo xxxvj. Igitur benedictionē & osculum suscipiens tanti patris, tertiodecimo Kalē. Iunij beatissimus Placidus cum duobus famulis suis Gordiano & Donato ascensis equis, primo diluculo iter aggrediens, aduesperascente iam die Capuanā peruenit ad urbē, ubi benignè cum suis à beato Germano eiusdē ciuitatis episcopo susceptus est. Primicerius uero eiusdē capuanæ ecclesiæ nomine Zoffas, laborans ualde pessima infirmitate capitis quam medici græco uocabulo cęphaleam uocant, ubi cōperit illic adesse Placidū beatissimi patris Benedicti discipulum, cuius iam per totū orbem Romanum miraculorū fama radiabat, procidit ad eius pedes dicens, Adiuro te Placide serue Dei summi per uenerandum nomē preciosissimi magistri tui Benedicti, ut digneris super caput meum manus tuas sanctas imponere, ac preces Redēptori & Saluatori omnium fundere, confido enim & constantissime credo, quia si hoc feceris, continuo recipiam sanitatē. Sanctus autē domini Placidus ab eodem primicerio talia dum uerba audisset, pauore perterritus, omnimodis contradicere cœpit dicens, recedite, quia hæc mea non sunt, sed beatissimi patris Benedicti, & illorum qui Saluatori omnium placuerunt. Ego enim peccator sum, & perfectissimorum uirorū suffragijs indigens. Sanctus uero Germanus episcopus unà cū clericis suis serui domini Placidi ore hæc audiens, & Deo & hominibus illum charissimū ac dilectissimū esse prænoscens, primicerij precibus uinctus, pro eiusdē languidi incolumitate illū rogare instantissime cœpit. Vir autē Domini supplicationē tanti patris minime contemnendam ducens, erexit se, surgensq; manū capiti eius imposuit,

8 & ad cœlum oculos eleuans dixit, In nomine domini nostri Iesu Christi, cuius uirtute nihil lęsus sum ereptus de aquis à quibus trahebar, adiutus meritis & orationibus magistri nostri Benedicti, si fidem habes tantæ credulitatis, restituat te Deus in pristinã sanitatẽ. Cumq; omnes qui aderant respondissent amen, confestim dolor capitis quo per multos annos fuerat fatigatus, ab eo discesit, cępitq; laudare & benedicere Deum dicens, Benedictus Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, qui me sanũ fecit meritis & intercesionibus beatisimi patris Benedicti per sanctisimũ Placidum discipulum eius.

8 *Ecce orationem cum eleuatione oculorum ad cœlum.*

Itaque dum beati Placidi sanctitas per ora omnium uolitaret, quidam cęcus inopinato uociferantis populi clamore perculsus, sollicite interrogare cœpit quid esset. Qui cum respondissent quód Placidus discipulus beati Benedicti uenisset, cęcus fide feruens, duci se ante beatum Placidum fecit, rogansq; eũ per sanctum & terribile nomen domini, & obtestans ut suis sanctis precibus sanitatẽ impetraret a domino. Sanctus autem domini Placidus more sibi solito in fletum erumpens, iusit eũ adduci ad se, & cũ appropinquasset, super eius oculos 9 signum salutifera crucis faciens, orauit ad dominum dicens, Mediator Dei & hominum Domine Iesu Christe, qui ideo de cœlis ad terram descendisti, ut sedentes in tenebris & umbra mortis illuminares, qui beatisimo magistro nostro Benedicto tantam gratiam contulisti, ut omnibus languoribus & uulneribus subueniret, tu per ipsius merita huic cęco lumen restitue, ut uidens magnalia tua, te patrem, te dominum ueneretur & adoret. Expleta orationẽ sanctus Domini conuersus ad cęcum dixit, In nomine ipsius qui Solem & Lunã in cœli ornamento constituit, & cęco nato oculos quos natura negauerat condonauit, adiutus meritis sanctisimi magistri nostri Benedicti, surge sanus & incolumis, & prædica omnibus mirabilia Dei. Ad hanc uocem sanus exurgens, ac improuiso sanguine manante de lumine salutem suam oculi mirabiliter receperunt. Mox uero ut lucem conspexit, ad eius uestigia ruens, pedes illius insaciatus gaudio deosculari auidisime cœpit, pariterq; Gordiano & Donato prę cõpunctione deflentibus, qui Dei laudabant magnalia quia eidem cęco oculos restituit. Sed hęc quidem pręsente sancto Germano episcopo gesta sunt.

9 *Signo Crucis & oratione ad Deum fusa, cæci oculos Placidus illuminauit.*

Inde quoque sanctus Domini dum recesisset, ac iuxta ciuitatem Calatiam iter ageret, quidã languidus ei factus est obuius, conquerens quod accolæ regionis illius graui tædio laborarent. Vir autem Dei illius fidem admirans, 10 oratione præmissa, salutiferæ crucis uexillo languidos cunctos qui præsentes erant consignans, pristinę saluti restituit. Tunc temporis quędam mulier filium paruulum habens in ultimo flatu palpitantem, iam iamq; moriturum ante sanctum Domini Placidum obtulit dicens. Placide pater honestisime, qui sanitatis gau-

10 *Vide aliud eiusdem generis miraculum.*

dia quàm plurimis reddidiſti,reſpice quæſo uoces ancillę tuæ,attende fletum,ſuſcipe preces, & mihi unicum filium iam in extremis poſitū redde,ut plena gaudio, uacua gemitu, cuncta regētis laudare poſsim magnalia. Vides infęlicem extorquente morte rapinam, aut mihi filium reſtitue,aut pariter cum ipſo funeratam me obtine. Indulge pater Placide miſerę, per magiſtrum tuū Benedictum te adiuro quam dolor reddit audacem. Qua flebiliter poſcente mox ut beati Placidi dextra ſupra expirantem 11 ſignum ſalutiferę crucis expreſsit,quaſi euigilans de ſopore, matris papillas expetijt qui iam frigebat in mortem. Ita in momento temporis filius de mortis fauce, mater tollitur de meroris funere. Gratia creatori & gubernatori ab omnibus redditur, patris Benedicti ſanctitas cunctorū ore prædicatur, qui talem dignus fuit nutrire diſcipulum, à quo nobis iugiter ac languoribus imperabatur. Poſt hæc oblatus eſt ei quidam paralyticus uniuerſorū membrorum damnata ferens officia, nullumq; uigorē retinens plantę uel dexteræ. Sanctus autem Domini Placidus qui dona larga præſtabat mortalibus,ſuper eum ſalutiferę 12 crucis ſignaculum fecit,confeſtimq; morbus excluditur,ſalubris uigor illabitur, recreatisq; uiſceribus melius renaſcitur ſalute, quàm germine, plus acquirens, & plus ſumens ex munere,quàm ſumpſit ex origine.

11 *Nota uirtutem ſigni ſalutiferæ crucis.*

12 *Et hic Crucis ſigno ſanat paralyticum.*

Alius interea uir cum quartano typo grauiter affligeretur, fidens de beneficio Dei beato occurrere ſtuduit Placido, quē ſanctus uir attritum conſpiciens, orationem fudit ad Dominum dicens, Domine Ieſu Chriſte qui ſocrum Apoſtoli tui Petri puerumq; Centurionis ſolo uerbo curaſti,te quęſo per ſuffragia dilectiſsimi ſerui tui magiſtri noſtri Benedicti, huic languido portum ſalutis oſtende. Nec 13 dum uerba finierat, & quaſi impetus fluminis ita quartanæ febris ignis extinctus eſt,ſanusq; conſurgens,laudem dicebat altiſsimo.

13 *Ecce quanta orationis uirtus.*

His porro diebus quidam claudus uix à duobus aduectus, ei præſentatus eſt,qui erat mutus & claudus, lingua uigebat ĩmobilis anhelitu palpitante,pars erat tota de funere, ut uidentibus oculis reliquum eſſet cadaueris. Super quem miſericorditer ut 14 ſignum ſalutiferæ crucis Placidus pater impreſsit, confeſtim omnis uiror per membra diffunditur,uenarum fluxus ac ſi riuulus eſſet ſuſcitantur, neruorum imbecillis ſtupor excutitur,naturali motu ad uitalem uſum tota fabrica renouatur. Mox linguæ plectrum,digitorum glomi tenduntur,pedum baſes ſolidantur,totaq; uiſcerum moles. Hoc fuit Placido uiuificare quod tangere,ac conualeſcente medela, Deo gratias referens ſancti deoſculabatur ueſtigia.

14 *Ad ſignum Crucis æger ſanatur.*

Eo quoque tempore quidam uir ad ſanctū Domini accedens, ſupplicare cępit ut ad amicum ſuum aut ipſe aut miſsi eius uenirent. Sed quia ſeruo Domini fuit acceſſus difficilis,parumper diſtulit. Alteraq; die

die exoratus ad eũ accedere studuit, qui sub tortore duplici, hinc pressus ualetudine erat, inde podagræ uulnere cruciabatur. Quem uir Domini præmissa 15 oratione signauit, eodemq; momento debilis, manibus directis de languore longinquo gressu solidato prosiluit. Sed ut duplicaretur tunc sanitatis mysterium, sanitas quæ præcesśit in uno, peruenit ad alium.

15 Oratione & signo Crucis et hic ægrotus sanatur.

Nam quidam uir habens filiam mutam cęcam & surdam, exponit uiuũ cadauer ante sancti uiri uestigia dicens, Pater sanctiśsime, quod tibi de medicina restat, huic languidæ impende. Nam tibi credimus reseruatũ esse, ut ei restituta sanitate acquirat à te quod amisit de germine. Tunc pietas insignis euocatur in lachrymis. Mox ad militię suę Placidus belliger arma conuertitur, ad obtinendam uictoriam preces offert summus inter oratores orator. Vir autẽ sanctus ab 16 oratione exurgens, salutiferæ crucis signaculum super languidum faciens, eo momento in trinitatis nomine trino depulso languore, statim patefactis aurium oculorumq; meatibus, plaudẽtibus cunctis muta loquax, surda audiens, cęca uidens effecta est. Quo facto uniuersi laudem dederunt altiśsimo, & Placido beatiśsimi patris Benedicti discipulo.

16 Vides solita in Sãctis ad conferendas sanitates præsidia, Oratio & signum Crucis.

Alius pręterea Romanæ urbis incola cum peśsimum typum infirmitatis incurrisset, ad sanctũ Domini deductus, sanitati pristinæ redditus est. His taliter pręlibatis, prosequamur & reliqua.

Quidã præterea non ignotæ gentis municeps, missa manu in uulnere cuiusdam tota intumuit, hinc crassante feruore tota pars brachij relaxatur putredine. Hic sancto Domini nuntium mittens ut ad se diuerteret, precibus fusis obtinuit. Sed mox ut eius brachium uir Dei sacro uexillo muniuit, mirificus medicus quicquid inerat ulceris, 17 precioso signo restrinxit.

17 Precioso Crucis signo ulcus restrinxit.

Alij interea uiro dum manus contractæ fuissent, ad sanctiśsimum uirũ morbo instigante percurrit, quẽ sacro signo addita orõne, sanitati priori restituit. Mirandis plus miranda ad gloriam Christi succedunt.

Quidam præterea uir dum spiritu immundo acriter infestaretur, ad sancti uiri præsentiam curandus deductus est. Quem pater sanctiśsimus sanitati restituens, uidentibus enim circum astantibus uelut fumus de capite energumini umbra fucata ęgreditur.

Eo etiam tempore uiro Dei oblatus est languidus cui duplex morbus inerat, inde uetustas, hinc cęcitas, qui salutem deprecari uerbis trementibus incipit. Qua supplicatione Placidus pater permotus languidi senis & debilis 18 oratione præcedente, sanctæ crucis signaculo lucernæ oculorum reddunt luminis radium, & dato speculo crucis, tenebræ diffugerunt. Qui illuminatus Deo patri reddidit gloriã per quẽ Christus operatur, sanctiq; pręconia circũquaq; diffamabat, dinumerantur morbi, ut Christus glorificetur fons Placidi patris sanctiśsimi.

18 Oratione et signo crũcis languidum sanat.

Quidam nanq; languidus ita capite, oculis & totis hydropis morbo tensus erat uisceribus, ut in utris similitudinem quasi totus uenter esset pertractus in uitalibus, & uelut uitrum perluceret infecta cutis extrinsecus, qui a medicis desperatus ad beatũ confugit extrema sorte remedium, quiq; mox ut uestibus exutus, & sacratissimæ 19 crucis est signo munitus, hydropis inclusus liquor sacri signi impressione cõsumitur. Sic modo admirabili nec intus humor retentus est, nec foris egressus, arte prædicabili humorem signo siccauit. Is autem qui languidus fuerat, diuinum beneficium per beatissimum Placidum in se patratum aduertens, Deum laudare & benedicere cœpit dicens, Dñe Iesu Christe qui mihi sanitatẽ reddidisti meritis sanctissimi serui tui Benedicti per preciosissimũ Placidum discipulum eius, te benedico.

19 *Signo quoque Crũcis hydropicum sanat.*

Vir autẽ Domini cum iam ad furcas caudinas propinquaret, quidam cęcus lucem postulaturus ad eum accessit. Quem sanctus domini ut uidit, iussit illum perduci ad se. Et dum appropinquasset, manus suas super oculos eius clausos imponens, atque ad 20 cœlum sua lumina uertens, orauit ad dominũ dicens, Lux mundi Deus, qui in fine temporum filium tuum dominum nostrum Iesum Christum incarnari de Virgine constituisti, qui mundum in peccati fouea iacentem misericorditer per iam dictum filium tuum erexisti, qui beatissimũ patrem nostrum Benedictum ecclesiæ tuæ speculum & legislatorem dedisti, qui dedisti ei potestatem mederi omnibus uulneribus atque languoribus, tu per eius sanctum intercessionem huic misero in tenebris constituto lucis gaudia cõdonare dignare. Cumq; orationẽ complesset, super eius oculos signum Luciferæ crucis imprimens dixit. Illuminet te Dominus noster Iesus Christus filius Dei qui cæco nata lumen restituit. His dictis mox ut super eius oculos signum 21 crucis expressit, lux effulsit, & totum laborem medici uirtus crucis cessare fecit.

20 *Ecce oratio cum eleuatione oculorum ad cœlum.*

21 *Vide miros orationis & signi Crucis Christi effectus.*

Quædam interea mulier dum grauissima infirmitate detineretur, audita fama miraculorum sancti uiri, sollicite interrogare cępit unde tantum gaudium in populo esset. Qui cum respondissent quod eò Placidus beatissimi patris Benedicti transiret, qui cęcos illuminat, dæmones fugat, omnibusq; necessitatem patientibus diuina dona impertit Mulier fide in Deum, spe in sanctum Domini feruens, ad eum accedere studuit. Vir autem sanctissimus præscius futurorum, uidens mulierem uenientem, interrogare cępit unde, uel qua ex re ad eum uenire uoluisset. Illa autem uestigiis eius prouoluta dixit, Diu est pater reuerende quod diutino languore afflicta, sanitatis beneficium ex toto amisi. Vnde supplex tuam paternitatem exoratura adueni, quatenus preces ancillæ tuæ exaudias, luctum consideres, & pietatẽ in me exhibens, redemptori & gubernatori omnium per me preces effun-

das, confido enim & fiducialiter credo, quod per tuam sanctam intercessionem ostendat in me Dominus gratiam suam. Placidus mulieris fidem & deuotionem admirans, 22 expansis in cœlum manibus orauit ad Dominum dicens. Lux æterne Deus, uita, uia, decus, sapientia celsa tuorum, expelle quæso ab ancilla tua omnẽ languorem, ut sanitati restituta, nomini tuo sancto gratiarũ præconia persoluere ualeat. Vix in oratione Placidus sanctus uerba compleuerat, & redeunte sanitate mulier ad uerbum uiri Dei festina consurgens, facienti mirabilia in cœlo & in terra laudum munia decantare deuotissime cępit, confitens Placidi interuentu sanitatis sibi aduenisse beneficium.

22 Ecce orationem cum expansione manuum ad cœlum.

Hæc dum per ora circum manentium serperent, quidam uir per ꝙplura tempora febricitans decubabat in lectulo. Huic dum beatissimi Placidi miracula relata fuissent, cursu quo poterat beatum adiens Placidum, postulabat ab illo benedictionem. Quem uir sanctus uiuificæ crucis uexillo muniẽs, dixit, benedicat te Dominus Deus ex sion, ut uideas quæ bona sunt in Hierusalem omnibus diebus uitæ tuæ. Ad hanc itaque uiri uocem ualitudo languoris recessit, dolor fugatus est, omnesq; astantes in stuporem & admirationẽ conuertit dicens, quod uere Deus uisitauit plebem suam, qui tantum ac tale ad partes illas dignatus est transmittere donum. Ipse autem sanctus uir licet tanta magistro suo iuuante patraret stupẽda miracula, humilitatis amicus, humilitatem modis omnibus retinens, ultimum se omnium hominum iudicabat dicens. Vermis sum & non homo, obprobrium hominum & abiectio plebis.

Post patratum itaque per beatum Placidum in languente miraculum, quidam debilis manu contracta ad eum accessit. Quem dum sanctus uir perspexisset, oculis in cœlum erectis dixit, Domine Iesu Christe qui ad interuentum Apostoli tui Petri claudum ad fores tẽpli sedentem mirabiliter erexisti, tu per intercessionem dilectissimi serui tui Benedicti magistri nostri huic contracto manũ restitue. Ad hanc uocem dum digitos eius suis sanctis manibus cõtrectasset, subito sicca palma reuiruit.

Ijsdem porro diebus quidam uir grauiter à spiritu immundo uexatus, ad sanctum Domini Placidum curãdus adductus est. Cumq; pro eo omnipotentis Dei clementiam exorasset, manu sua signum crucis super eum faciens, statim à circunstantibus de eius naribus scintillantę igne fumus egredi uisus est, cunctisq; patenter innotuit prauæ cogitationis autorem in specie fumi ab eo discessisse.

Iam uero si exequerentur miraculorum singula quæ in tali præcipue floruerunt itinere, hæc sine numero essent, nec esset modus in pagina. In quocunque enim loco ubi Placidi beati se conuertit præsentia, nulla morborum generibus eius interuentu defuit medicina, quia

quot se obtulissent languentium uulnera, tot super ęgros fundebat salutis semina. Nam beati Placidi quis exęquare poterit prima ad ultima? cum per 23 signum crucis saluaret languidos, curaret inerguminos, ante quē q̃uis occulte uenisset antiqui hostis uersutia, statim se manifestauit fraudulenta fallacia. Hac de re à conspectu sancti uiri quia cęlari non poterant, nec tolerabant præsentiam, terribili ululatu sua gemebant incendia, passim per loca uiolenter exponebant crimina, suspensa per aëra frequenter nec interroganti confitebantur & nomina, & sæpe suo impulsu currebant ad sanctum uirum crucianda dæmonia, pendebantq; religati inergumini aërio uinculo, & quasi clauis defixo tendebant uestigio. Cumq; iter ageret, strages dæmonum ante Placidi beati obtutum cadebant cateruatim, per uestigia diuersis modis effusa. Hæc muta, illa clamantia, illa fixa, hæc lubrica, & uelut ante iudicem dum gesta ferrent, nō effugiebant tormenta. Sed ad sancti uiri præconium quanta est hęc laudatio, cum ineffabiliter multa & stupenda fierent sub momento?

23 *Quot miracula per signum Crucis operabatur sanctus uir?*

Iam uero de miseria egenorum releuanda quantum fuerit prodigus explicare quis poterit? In tantum enim etiam in itinere constitutus, miserias & egestates aliorum releuare studebat, ut iure cum Iob dicere posset, Ab infantia creuit mecum miseratio.

Tunc temporis quidam iuuenis in tantum fuit membrorum destitutus officio, ut calcanea natibus quasi clauis inhærerent affixa, manusq; ad mamillas & brachia retro hinc inde costis quasi quodā glutino necterentur, oculis quoq; & auribus ipsiq; linguę propria erant negata officia. Hic adiutorio suorum impositus in sistarcia, comitantibus sibi pueris, ad beatum Placidum peruenit, prostratusq; pedibus eius, rogabat ut sibi solita pietate succurreret. Quem flebili uoce misericordiam poscentem sanctus Domini cum perspexisset, inquirit unde uenisset. Tum ille propter te inquit pater sanctissime, patria parentibusq; relictis, nequaquam de pollicitatione dubius, sed Christi uirtute securus, huc ad te sanandus adueni. Ad hæc sanctus erectis in cœlum 24 manibus & oculis, Dei omnipotentis clementiam deuotissime cępit supplicare, ut per merita sanctissimi Benedicti misero sola pietate succurreret. Cumq; orationem complesset, languidus magnis uocibus cœpit clamare, ita ut uocibus eius omnes præcellerentur. Et ecce repente cohærentia cœperunt membra resolui, atque decurrente cruore paulatim crura & manus diutino glutino coartaæ, in pristinū uigorem restitui. Sicq; factum est, ut æger qui alienis manibus delatus aduenerat, proprijs iam sanis incederet uestigijs. Et ita est in eo plenitudo restaurata salutis, ut in uno eodemq; tempore, & uirum oculi, & aures auditum, & lingua eiusdem recte loquendi pristinum recepissent officium.

24 *Sanctus uir orat cum manuum & oculorū in cœlum eleuatione contra nostri temporis Nouatores.*

Quidam

Quidam uero dum per annos ꝗplures manuum ac pedum sed & oculorum fuisset priuatus officio, ad Placidum patrem almificum ueniens, uniuersa debilitatis molestia liberatus est.

Alius quoque adolescens qui erat a renibus usque deorsum, omniũ immobilis rigiditate membrorũ, ita ut manibus innitens uniuersum post se corpus trahens, ad instar uermium per terram reperet. Hic ad sanctum Placidum adductus, salutem integerrimam recuperauit in omnibus membris.

Per eos dies dum sanctissimi Placidi miracula per ora hominum uolitarent, Deoq; ac patri sanctissimo Benedicto magistro eius super tanta prodigia gratias agerent. Quidam cęcus duci se ad beati Placidi pręsentiam fecit, clamans & dicens. Placide serue Dei uiui, adiuro te per magistri tui Benedicti dulcissimum nomen, ut mihi a Domino Saluatore illuminatore omnium uisum impetrare digneris. Confido enim, & fideliter credo, quia quicquid a domino petieris impetrabis. Sanctus autem domini Placidus pietatis discipulus, more sibi solito ad misericordiam flexus, uiuificum 25 signum crucis super oculos eius faciens dixit. Domine Iesu Christe qui cęco nato oculos quos natura negauerat reddidisti, & sedentes in tenebris & umbra mortis illuminasti, tu per merita serui tui magistri nostri Benedicti, huius cęci oculos illuminare dignare, ut uidens mirabilia tua, sanctum nomẽ tuum quod est benedictum in secula laudet hic & ubique. Cum a circũstantibus responsum fuisset Amen, illico aperti sunt oculi eius, cepitq; laudare Deum dicens. Benedictum sit nomen domini gloriosissimi, qui me illuminauit per intercessionem beati patris Benedicti, & per sanctissimum Placidum discipulum eius. Fit uox letitiæ per ora cunctorum, pueri cum mulieribus, iuuenes cum senibus, dominatori & saluatori domino Iesu Christo laudem decãtantes occurrunt, clamabantq; gloria tibi salus ac uita cunctorum, qui tantũ ad partes nostras dignatus es transmittere donum.

25 *Oratione cum signo crucis cæcum illuminat.*

Inde itaque Placidus beatissimus pater egrediens, Beneuentũ deuenit, atq; à sancto Martiano episcopo ob amorem beatissimi patris Benedicti cũ omni reuerentia susceptus est. Ibi itaque uir domini Placidus dum cum eodẽ sancto Pontifice resideret, claudus quidam Malo nomine, iuxta episcopũ eundẽ cõmanens, qui non aliter ꝙ genibus repens, cũ scabellulis terrã uerrebat, comperi à Gordiano & Donato ac ciuibus urbis illuc aduenisse Placidum beatissimi patris Benedicti discipulum, cuius sanctitatis & uirtutis fama se iam per totum orbẽ extenderat. Hic nisu quo poterat beatum adiens Placidum, cepit clamare dicens, Adiuro te Placide serue Dei excelsi, per orationẽ magistri tui sanctissimi Benedicti, cuius meritis sicut audiuimus, liberatus es ne ab aquis lædi potuisses, ut me sanitati restituas. Et cum à sancto Mar-

tiano episcopo & ab omnibus rogaretur, iussit eũ adduci ad se, & stans super illum orationes fudit ad dominũ dicens, Domine Iesu Christe qui totum mundũ cum esset perditus restaurasti, tu per merita beatissimi patris Benedicti adesto nobis & huic famulo tuo, opem salutis ei inferendo, ut pristina sanitate recepta, nomen tuũ gloriosum benedicat in secula seculorum. Et cum omnes respondissent Amẽ, protinus consolidatæ sunt bases eius & plantæ, & sanissimus surgens clamabat, Gloria tibi Domine Iesu Christe, qui me saluũ fecisti per beatissimũ Placidum discipulum sanctissimi Benedicti serui tui. Habitatores autem ciuitatis Beneuentanæ tale miraculum per beatum Placidum patratum uidentes laudabant & benedicebant Deum dicentes, Iubilet & psallat tibi Deus terra, pontus, & plebs fidelis hymnũ decantet qui seruo tuo Benedicto tam pretiosum concessisti discipulum.

Talia dum quidam cęcus audisset, propinquorũ manibus ad patris Placidi pręsentiam se duci fecit, lachrymosisq; singultibus clamabat dicens, Placide serue Dei dilecti, q meritis magistri tui Benedicti adiutus, sanitatis gaudia quãpluribus reddidisti, succurre quæso meæ miserabili cęcitati, quatenus deletis tenebris lucem possim aspicere, & cuncta regentem cũ cordis iubilo ualeam collaudare. Sanctus uero domini Placidus ad misericordiam flexus, 26 erectis in cœlum manibus dixit, Domine Iesu Christe lux uera, quæ illuminas omnẽ hominem uenientẽ in hunc mundum, tu per merita magistri mei serui tui Benedicti, huic cęco lumen donare digneris, ut uidentes mirabilia tua laudent, & benedicant nomen tuũ quod est gloriosum in secula. Hi uero qui aderant, cũ respondissent Amen, exaudiuit Dominus de templo sancto suo seruum suũ, cęcoq; poscenti lumen restituit. Qui sanitati redditus clamabat dicens, Tibi sit Christe laus, honor, decus & iubilatio, qui me illuminasti intercessione sanctissimi serui tui Benedicti p beatissimũ Placidum discipulum eius. Fama huius rei omnem continuo repleuit urbem Beneuentanam. Ad tantũ miraculum ruunt cuncti obuiam, cuncta regentẽ cum magna exultatione laudantes.

26 Oratio cum manuum erectione.

Beatissimus uero Placidus sanctum Martianũ episcopum salutans in osculo sancto, post aliquos dies ad Canusiam Apuliæ ciuitatẽ deuenit, in qua cũ ingenti gaudio & dilectione ob amorẽ beati Benedicti a sancto Sauino eiusdem ciuitatis episcopo susceptus est. Idem sanctus Sauinus episcopus tam beatissimo Placido, quã & omnibus qui cũ eo uenerant, omnẽ humanitatis curã exhibuit. Sanctus autẽ Sauinus per tres dies beatum Placidum secũ retinens, dulcia inuicem perennis uitę inter se ferebant colloquia, & per interualla horarũ interrogabat illũ de uirtutibus quas per beatissimũ patrem Benedictum diuina exercuerat maiestas, simul etiam de uita & melliflua ac discretissima doctrina eius.

Interea dum ista dicuntur, & illa referuntur, Laudulfus quidam nomine, manũ aridam & incuruatam habens, ubi comperit illuc aduenisse Placidum discipulum beati Benedicti, flens & eiulans uenit, clamauitq́;, Placide uirorum sanctissime, adiuro te per eum qui cuncta creauit, & per magistri tui Benedicti sanctum nomen, ut mihi sanitatis beneficium implores a Domino, cõfido enim, quia per te ostendet in me Dominus misericordiam suã. Hæc cũ dixisset cũ ingenti luctu, aridam manũ beatissimo Placido ostendebat. Id ipsum omnes qui in eodẽ spectaculo erant, & qui occurrere poterant, unà cũ sancto Sauino episcopo suppliciter exposcebant, rogantes eum ut pro eo omnipotenti Domino supplicaret. At ipse ut erat pĳssimus, ex intimo cordis trahens longa suspiria, cũ lachrymis 27 orationẽ fudit ad dominum dicens, Deus omnipotens cui nihil est impossibile, qui cœlum, terrã, mare & omnia quæ in eis sunt ex nihilo creasti, qui dedisti huic famulo tuo in baptismate remissionem omnium peccatorum, tu hunc per merita beatissimi patris nostri Benedicti in pristina incolumitate reintegrare dignare, per dominũ nostrum Iesum Christum filium tuũ, qui tecum uiuit & regnat Deus in secula seculorum. Hæc cũ dixisset, utraq; manu sua manũ eius aridam apprehendens ait, Sanet te dominus Iesus Christus, qui dignatus est extendere manũ aridam in synagoga. Continuo itaque extensa est illius arida manus & incuruata, & pristinæ sanitati restituta est. Sanctus uero Sauinus episcopus tale miraculum per beatum Placidum dum aduertisset, glorificabat dominũ dicens, Gratias tibi refero cunctorum uita salusq́;, qui beatissimo seruo tuo Benedicto talem nutrire concessisti discipulum, per quem tibi signa & prodigia patrari sit placitum. Sit nomen tuum benedictum ex hoc nunc & usque in seculum. Hi autem qui præsentes erant, hoc uidentes glorificabant Deum, patremq́; sanctissimum Benedictum summis adorijs extollebant.

27 *Sanctus cum lachrymis orationem fudit ad dominum.*

Sanctus uero Placidus beato Sauino episcopo ualefaciens, & inde iter accelerans, post non multos dies deuenit Regium Calabriæ ciuitatem. Quem sanctus Sisinius eiusdem ciuitatis episcopus ob reuerentiam quam in sanctissimo patre Benedicto habebat, cũ omni diligentia suscepit, duobusq́; diebus secum retinuit. Itaque dum fama per omnem prouinciam Calabriæ de beati Placidi aduentu uolitaret, Leprosus quidam audita opinione miraculorum sancti uiri, uenit ad eũ clamans & dicens, Placide serue Dei, adiuro te per magistri tui Benedicti sanctum ex uenerabile nomen, ut tuis sanctis precibus sanitatis gratiam pro me implores a Domino, ideo te Dominus ad has partes direxit, ut languidis & debilibus sanitatem cordis & corporis conferas. Vir autem domini Placidus erigens se in cęlum, orationem fudit ad Dominum dicens, Deus omnipotens solus sine fine & initio, qui

totum mundum creasti ex nihilo,qui in fine temporum filium tuum dominum nostrum Iesum Christum incarnari de Virgine,& crucis patibulum subire fecisti,quo uetustum solueret proprio cruore peccatũ,tu per merita sanctissimi serui tui magistri mei Benedicti hunc leprosum dignare emũdare,ut sanitate corporis sui animæq; recepta, nomen tuum sanctum collaudet hic & ubiq;. Confestim itaque sanitati redditus benedicere cœpit & laudare Deum, qui tanta mirabilia per beatum Placidum ostendere dignatus est.

Hæc dum ad notitiam cunctorum peruenissent,quidam uir diutino languore uexatus,ad sanctum domini uenit, procidensq; ad pedes illius cũ lachrymis dicebat. Credo pater sanctissime,quia tuis sanctis interuenientibus meritis, in recipienda sanitate Deus petitioni meæ dabit effectum. Pater autem sanctissimus pro eo orationem ad dominum fundens,sanitati restituit. Et qui semiuiuus uenerat,cunctis mirantibus incolumis redijt.

Non solum uero ibi,uerum & per omne itineris spatium ad laudẽ & gloriam sui nominis multas uirtutes operari dignatus est dominus Iesus Christus per beatum Placidum,meritis & orationibus beatissimi Benedicti magistri sui interuenientibus.Cęcis namq; uisum reddebat,surdis auditũ,exinanitis & stolidis rectum sensum,claudis gressum restituebat,dęmones effugabat,leprosos mundabat,omnibus infirmitatibus subueniebat.Ob quam rem Deum in omnibus glorificantes beati Placidi merita magnis præconijs extollebant dicentes,Benedictum sit nomẽ Domini gloriosum à seculo & usque in seculum, qui per sanctissimum seruum suum Placidum beati Benedicti discipulum,tales ac tantas uirtutes operari dignatus est.Donatus pręterea eiusdem beati Placidi famulus,dum sollicite quæreret nauem cũ qua posset Siciliam nauigare, obuium habuit quendam clericum mutũ & surdum,nomine Siconem, inauditis ac flebilibus morbis laborantem,cui ex auribus putredo cum uermibus profluebat.Hic quamuis auditum & loquelam in infirmitate amisisset,scientia tamẽ agnoscendi & uidendi quàm maxime uigebat,& ea quæ ad corporis sustentationem congrua erant,nutibus & inditijs exposcebat. Quem cũ Donatus tanto infortunio depressum & aggrauatum uidisset,eos qui cominus stabant ex re tantæ calamitatis inquirit. Dictumq; est ei, quia loquelam & auditum ui longæ infirmitatis amisit. Hæc Donatus a ciuibus dum uerba cœpisset,calamitatem eius miseratus,ad uirũ Dei illum perduxit,atq; ad pedes eius proijciens,rem pro ut erat per ordinem pandit. Ipse namq; seruus Domini tunc residens, lectioni operã dabat,cũq; à ciuibus & clericis qui ad eum uisitandi gratia uenerant, rogaretur ut pro eodem languido omnipotentis Dei exoraret clementiam,surgens paulisper intra se Dominum rogauit,dehinc conuersus

ſuas manus ſuper caput infirmi poſuit dicens, Domine Deus omnipotens qui hominem de limo terræ plaſmaſti & inſpiraſti in faciem eius ſpiraculum uitæ, qui dediſti ei dignoſcentiam boni & mali, tu domine per orationes & merita ſanctiſsimi patris noſtri Benedicti, & omnium monachorũ qui tibi ſub eius magiſterio famulantur, dignare adeſſe nobis, & ꝑ nos humillimos & peccatores ſeruos tuos occurrere huic famulo tuo, conferendo ei ſanitatem, ut omnes uidentes & audientes dent gloriam nomini tuo ſancto, quod eſt benedictum ante omnia ſecula, & benedicatur nunc & ꝑ infinita ſecula. Cumq; omnes qui aderant reſpondiſſent Amen, illico ſolutum eſt uinculum linguæ eius, & apertæ ſunt & ſanatæ aures illius, & audiens planiſsime loquebatur ſine offenſione, laudans & benedicens Deum & patrem ſanctiſſimum Benedictum.

Alio uero die ualefaciens beato Siſinio epiſcopo, nauem cõſcendit, transfretansq; Farum, Meſſanam Siciliæ deuenit ad urbem. Cumq; deſcendiſſet ad terram, Gordianum famulum ſuum direxit ad ciuitatem, mandans ut Meſſalinum ciuem romanũ, Tertulli patris ſui amiciſsimum, ad ſe uocaret, erat enim ditiſsimus. Quem ubi inuenit, ad littus maris ubi ſanctus domini Placidus morabatur, ſecum adduxit. Videns autem Meſſalinus beatum Placidum iuxta maris littora ſtantem, formamq; eius uultui Tertulli patris ipſius aſsimilantem, equo quo inſiderat deſcendens, ad pedes eius cecidit. Quẽ ſanctiſsimus Placidus à terra eleuans, oſculatus eſt eum, atque benedicens, rem propter quã a ſanctiſsimo patre Benedicto directus fuerat per ordinẽ pandit. Meſſalinus uero beatum Placidum diutius complexans, & ad pectus ſuum aſtringens, lachrymas quoque inuicem præ gaudio fundentes immorati, demum quoque idem Meſſalinus Gordianum & Donatũ famulos eius deoſculans, apprehendens iterum dexteram beati Placidi ac diu exoſculans, cum ingenti honore duxit ad domum ſuam, & repleta eſt omnis ciuitas Meſſana gaudio ſuper aduentu eius. Meſſalinus autem dum in domo ſua cum beato Placido reſideret, & nõnulla de his quę ad æternam uitam attinent ab ipſo audiret, requiſitus ab eodem ſeruo domini eſt de poſſeſsionibus ac portubus, de ſeruis & ancillis quæ ipſe unà cum Tertullo patre ſuo imperpetuum poſsidenda beato Benedicto tradiderat. Deſiderabat enim uidere ſingillatim loca in quibus poſſeſsiones erant. Rogauit etiam ut aduentum ſuum omnibus amicis Tertulli patris ſui notificaret, necnõ ſeruos & ancillas quos ibi habebat oſtenderet, procuratores quoque quos iam dictus genitor ſuus ſuper eaſdem cortes prępoſuerat, ad ſe accerſiri iuſsit. Meſſalinus uero Metellum filium ſuum euocans, præcepit ut cum uno ex ſeruis ſuis cortes & poſſeſsiones Tertulli patricij percurreret, & earundem cortium procuratores ac portuum cuſtodes cum amicis iam dicti pa-

tricij ad beatum Placidum duceret. Qui paternis iuſsis obtemperans, uno tantum ſeruo aſſumpto aſcenſis equis, quæ ſibi iniuncta fuerant implere ſollicite cœpit.

Illuceſcente uero die beatus Placidus Meſſalinum euocans, dixit

28 *Notent hoc illi Monachi, qui paſsim per ſecularium ædes uagantur, putantes hoc ſibi licere.*

ad eum. Non decet 28 Monachum in domibus laicorum ſtationem habere, quia cõtrarium eſt omnibus modis ordini noſtro. Quapropter ſi ueſtræ nobilitati non habetur contrarium, eamus, & prouideamus locum in poſſeſsionibus patris mei, in quo monaſterium conſtruere ualeam, nõ ædificare enim ſupra fundamentum alienum decreui. Veniensq; poſt hæc ad portum maris, inuenit locum habilem ad monaſterium conſtruendum, & cum baculo quod manu geſtabat, deſignauit locum in quo oratorium Baptiſtæ Ioannis, in quo domum ſuam & omnis monaſterij officinas conſtruere ualeret. Poſt hæc beatus Placidus conuerſus ad Meſſalinum dixit, Præpoſitus iſtius portus Meſſanæ ciuitatis ubi eſt, & quo nomine nuncupatur? Et Meſſalinus hic inquit prope eſt, de nomine autem unde interrogaſti ſcias quia Põpeius cilius appellatur. Tum ſanctus iuſsit illum uocari ad ſe, qui dum ueniſſet, cecidit ad pedes eius. Quem beatus Placidus è terra eleuans, præcepit quod de pretio quod de portu acceperat conſtrueret domum, in qua ipſe cum ſuis habitaret, ſimul etiam & eccleſiam ad honorẽ beati Baptiſtę Ioannis, in qua die ac nocte omnipotenti domino deſeruiret. Et dixit ad illum, Tuum uolo ut ſit artifices in hoc loco ad operãdum ubicunque eos per totam Siciliam inueneris adducere, nec non ſeruos & ancillas ad lapides & quæq; neceſſaria ſunt cõportanda adunari, ut hoc opus ipſum celerius poſsit expleri, maxime tamen domus in qua habitare ualeam. Et ut hæc omnia citius fiant omnes præpoſitos portuum & procuratores cortium tanto labori intereſſe uolumus, dando ſumptus & quæq; neceſſaria ſine dilatione aliqua. Filium uero tuum uice tua ſuper portum præpone. Tu uero inſta fabricæ, ut cito poſsit expleri, præcepitq; ut de redditibus cortium, & de cenſu portuum pecuniam Romam ad columnas & epyſtilia emenda tranſmitteret. Deſignauit etiam corã Pompeio cilio, in quo loco dormitorium, refectorium, coquina, cellarium & omnes monaſterij officinę cõſtruerentur.

Congregatis itaque quãpluribus artificibus, iactisq; in Chriſti nomine fundamentis, ceptum opus certatim & ſine intermiſsione perficiebatur. Primo nanque ibi domum in qua beatus Placidus maneret, amplam ſatis extruxerunt. Meſſalinus autem interdiu aptiſsimã manſionem beato Placido aſsignauit, in qua libere poſſet ſolus ſedere, legere & orare. Cibos uero afferebant ei & ſuis ſerui illius, & omnes amici patris eius. Idem quoque Meſſalinus cum familia ſua ſequeſtratus in alia domo manebat. Pompeius autẽ cilius iuxta quod ſibi beatus Placidus imperauerat, uice ſua poſuit ſuper portum Meſſanæ ciuitatis fi-

lium suum nomine Pillium uitellium, iuuenem prudentissimum, sapientia & bonitate multa pollentem. Quadam uero die dum a constructione monasterij ad domum suam quam sibi Messalinus cõmodauerat sanctus domini Placidus rediret, obuium habuit quendam cęcum nomine Siluium, natione Romanum, qui plorando lumen amiserat, & per decem & octo annos penitus non uiderat. Illo nanq; tempore omnes qui insulam Siciliæ habitabant, incolæ Romanorũ erant. Puer autem qui cęco ducatum pręhebat, Placidum patrem sanctissimum uenientem prospiciens, dixit ad eum. Ecce sanctus domini Placidus beati Benedicti discipulus, nuper ab Italia ueniens, de quo per totam Siciliam rumor exiuit, iam appropinquat. Cœcus autem ex ore pueri talia dũ uerba audisset, cœpit clamare uoce magna dicens. Adiuro te Placide beatissime serue Dei, per crucẽ domini nostri Iesu Christi & sanguinem illius preciosissimum, quẽ pro salute humani generis fudit, ut digneris pro me intercedere ad Dominum, ut reddat mihi lumen oculorum meorum quod plorando amisi, quia per decem & octo annos omnino lumen cœli uidere non potui. Id ipsum Messalinus cum famulis suis, & alij quãplures qui unà cum eo ad ciuitatem redibant exorabant. Tantis itaq; uir domini Placidus supplicationibus motus, substitit, iussitq; cęcũ adduci ad se. Et dum uenisset, posuit manum super caput eius, orans 29 intra se parumper. Completa oratione sacrosanctum signũ super oculos eius faciens, & manus suas super eum imponens, cũctis audientibus dixit. Domine Iesu Christe qui es Lux uera quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum, qui cęcum a natiuitate illuminasti, & dedisti ei lumen quod natura negauerat, tu illumina oculos istius cęci ad gloriam & laudem tui nominis, qui cum patre & spiritu sancto uiuis & regnas Deus in secula seculorum Amen. Statim uero aperti sunt oculi eius, & ita acutissime cœpit uidere, ac si infantulus esset. Hi uero qui aderant hæc uidentes & audientes, procidentes in terram, benedicebant & glorificabãt Deum, patremq; sanctissimum Benedictum digna extollebant ueneratione. Diffamatum est hoc miraculum per uniuersam Siciliam, ita ut ex omni insula ęgroti & languidi coadunati ad eũ producerentur.

29 *Oratione, & signo Crucis cæcum illuminat.*

His quoque diebus quidam uir a dęmonio correptus dolendo exitu cruciabatur. Rogatus itaque uir domini Placidus ut pro eo omnipotentis Dei exoraret clementiam, iussit eum ad se attrahi, & stans super illum orationem fudit ad Dominum dicens. Domine Iesu Christe qui mundum diabolica fraude seductum de eius potestate liberasti, qui regnum illius destruxisti, tu per intercessionẽ dilecti serui tui Benedicti magistri nostri, hunc hominem ab hac dęmoniaca uexatione dignare mundare, ut uidentes nomen tuum sanctum collaudent in secula seculorum. Cumq; circumstantes respondissent, Amen, uir do-

mini Placidus ſignum crucis contra uexatũ faciens, immundum ſpiritum ab eo effugauit. Hi uero qui præſentes erant, cęperunt laudare Deum qui per ſanctiſsimum Placidum beati Benedicti diſcipulum, tam inſigne dignatus eſt operari miraculum. Igitur cũ fama per Siciliam exiſſet, quod eſſet in eadem prouincia Placidus beati Benedicti diſcipulus, qui ægrotantibus manus imponit & ſanãtur, cęcis reddens uſum, ſurdis auditum, claudos erigens, dęmones fugans, & omnes infirmitates curans, ex tota Sicilia, necnon etiam de Africa conuenientes, omnes infirmantes in unum congregauerunt, rogantes, ac per patris Benedicti nomen Placidum atteſtantes, ut illis ſanitatis gratiam impetraret a Domino. Sanctus autem Domini tantis calamitatibus condolens, ſimul etiam & fidem admirans, orauit ſic. Domine Ieſu Chriſte qui magiſtro meo Benedicto dediſti poteſtatem apud te impetrandi quod uellet, tu per ipſius ſanctam interceſsionem omnibus languoribus iſtis ſalutem conferre dignare, ut ſanitate percepta laudẽ referant nomini tuo ſancto. Et dum reſponſum fuiſſet Amẽ, ſani effecti ſunt laudantes & glorificantes Deum.

Quanta etiam miracula per beatiſsimum Placidum illis temporibus dominus Ieſus Chriſtus operari dignatus ſit, enarrare ea omnia ualde longum eſſet, de quibus tamen aliqua dicemus.

Dum enim in ciuitate Meſſana maneret, & Meſſalinus cum amicis iuxta eum reſideret, quidam uiri eidem ſeruo domini paralyticum quendam ita afflictum obtulerunt, ut nequiret quis diſcernere cõpages membrorum. Rogante uero Meſſalino & his qui pręſentes erant pro eo, uir Domini Placidus oratione facta, contrectansq; diſſolutos artus, dixit ad eum, In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti filij Dei uiui, cuius uirtute uniuerſa conſiſtunt, adiutus meritis ſanctiſsimi magiſtri noſtri Benedicti, ſurge ſanus & incolumis, & perage opus tuũ. Statim itaq; ad eius iuſsionem conſurgens, benedicebat Deum et patrem ſanctiſsimum Benedictum. Quod miraculum uidentes Siculi, benedicebant dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui tantam gratiam diligentibus ſe conferre dignatus eſt.

His quoque diebus quidam Siculus ad uirum domini uenit, rogans & multa prece depoſcens, ut ſodalem ſuũ ex multo iam tempore paralyſis languore detentum, ſua uiſitatione ſanaret. Obſecrante itaque eo unà cum his qui præſentes aderant, ad lectum ægrotantis accedere ſtuduit, orationemq; ad dominum fundens, ait, Domine Ieſu Chriſte altiſsimi patris fili, qui paralyticum in lecto iacentem ſolo uerbo curaſti, tu per interceſsionem dilectiſsimi ſerui tui Benedicti magiſtri noſtri, hunc paralyticum a lecto doloris abſolue, quatinus curatus à tanto languore, gratiarum tibi in eccleſia tua referat actionem. Completa oratione 30 ſignum crucis ſuper eum faciens, de lectulo conſurgere

30 *Aduertis quod ſemper eodem remedio morbos curat? Nempe ſigno Crucis & oratione.*

iussit. Confestim is qui prius nequaquam proprijs uiribus præ ægritudine & dolore surrexerat, ad Placidi præceptum sanctissimi surrexit incolumis. Omnes autem qui aderant tanto perculsi miraculo, magnificabant Deum facientem mirabilia solum, ceperuntq; ei certatim infirmos offerre, quos ille signans & benedicens, incolumes reddebat.

Eodem quoque tempore quidam uir à Dæmonio obsessus, ad beatum Placidum adductus est, cuius uirtutem ut sensit hostis nefandus, clamare cœpit per os eius dicẽs, Quid est Placide? animaduertis quod ipse sim quem superatum esse paulo ante gratulabaris? Sanctus autẽ Placidus conuersus ad uexatum dixit, Dominus meus Iesus Christus filius omnipotentis, cui omnis creatura cœlestis & terrestris obtemperat, ipse tibi in uirtute sancti spiritus, per intercessionem sanctissimi patris nostri Benedicti imperet execrabilis Dæmon, ut exiens recedas ab hoc homine, & ulterius nõ habeas potestatem introeundi in eum. Confestimq; ab homine exiens, strepitum immanem & terrificium dedit. Hi autem qui spectaculo aderant in stuporem conuersi, benedicebant Deum.

Quidam uir mentis depressus insania, cum ad sanctum Domini perductus fuisset, orationem super eum faciens, benedictionem dedit, sicq; perditæ mentis, effectus est particeps ac si dementiam nullo unquàm tempore perpessus fuisset. Reuersus uero ad patriam, sonora uoce patris Benedicti merita, & beati Placidi præconia modis omnibus prædicabat.

Tunc temporis duo cęci audita fama miraculorũ sancti uiri, dixerunt adinuicem. Cur exterioribus tenebris obcęcati, interioris hominis lumen perdidimus? quicunque enim languidus ad beatum Placidum accedit, sanus abscedit, & nos torpentes desidia in tenebris remanemus. Eamus itaq; ad uirum Dei, quatinus per eius sanctam intercessionem donet nobis Dominus Iesus Christus gratiam suam. Hæc dum inter se collocuti fuissent, propinquorum adminiculo fulti, ad patrem Placidum peruenerunt. Hoc sanctus pater ut uidit, illorum cæcitati condolens, 31 eleuatis in cœlũ oculis dixit, Domine Iesu Christe fili Dei, qui cum patre & spiritu sancto in principio cuncta creasti qui cæci nati oculos aperuisti, qui mundum in peccati cęno & in tenebris & in umbra mortis iacentem, tua potenti uirtute erigens, ad ueræ lucis splendorem reduxisti, intret oratio mea pijssime in conspectu gloriæ tuæ, inclina ad me aurem tuam & exaudi me, & per suffragia dilectissimi serui tui patris nostri Benedicti, his lumine priuatis uisum restitue, ut tuum sanctum nomen benedicere ualeant per omnia seculorum secula. Cumq; hi qui presentes erant respondissent amen, exaudiuit Dominus de templo sancto gloriæ suæ seruum suũ, cæcisq; lumen restituit clamantibus & dicẽtibus, Benedictus Dominus Deus

31 *Vide orationem cũm eleuatione oculorum ad cœlum.*

Iſrael à ſeculo & uſque in ſeculum, & benedictum nomen gloriæ ſuæ ſanctum, qui percutit & ſanat, uulnerat & medetur, qui illuminauit nos orationibus ſanctiſsimi Benedicti per beatiſsimum Placidum diſcipulum eius. Sicq; gaudētes & exultantes cum benedictione ſancti uiri ad ſua reuerſi ſunt. Nullus nanque in Sicilia & Africa, & in toto oriente inueniebatur pręter Placidum, qui plus inter homines miraretur. Et ſicut inter multas gemmas precioſiſsima gemma micat, & iubar ſolis paruos ſtellarum igniculos obruit & obſcurat, ita in oriente & meridie cunctorum uirtutes & potentias Placidus ſolus ſuis uirtutibus ſuperauit. Minimū nanque ſe faciebat inter omnes, ut omnium maior eſſet, & quanto plus ſe deijciebat, tanto magis à Chriſto ſubleuabatur. Omnibus nanq; erat clementiſsimus, omnibus bonus, nihil animo eius clementius, nihil humilius, nihil blandius fuit. Flebat, ut ſemper gauderet, deſpiciebat, ut ſemper amaret. Fugiebat laqueos contritos, ut fontem indeficientem reperiret.

In talibus itaque exercitijs uir quidam dæmonis infeſtatione, quatiebatur, quem ante Placidum quoque uarijs Dæmon tunc torquere cruciatibus cępit, ullulabat luporum more, latrabat ut canis, fremebat ut Leo, ſibilabat ut ſerpens, mugitum dabat ut taurus, rotabat caput, & poſt tergum terram uertice tangebat. Miſerebatur ſuper tanto uexati infortunio Placidus, & lachrymas fundens, Dei omnipotentis clementiam deprecari cœpit dicens, Domine Deus cunctorum reſtaurator, uitæ protector & portus, qui hominē ab antiquo hoſte obſeſſum, tuo pretioſo ſanguine liberaſti, tu per interceſsionem magiſtri noſtri Benedicti dęmoniacum uirus ab hoc ſeruo tuo expelle, ut priſtinæ ſanitati redditus, ſanctum & uenerabile nomen tuum glorificare ualeat. Ad hanc itaque precem uexatus ſanus effectus, laudare cœpit & benedicere Deum.

Ijſdem porro diebus quidam uir omnium membrorū officio fuerat deſtitutus, adeò, ut nunq̄ abſque magno dolore manum ad os ducere, uel ad ambulandum pedes mouere ualeret, quoniam durius natibus adiuncti tenebantur. Eratq; ei mors ipſa uitalis, quia in corpore eius uelut in quodam uaſculo, intrinſecus latebat anima. Qui dum ab affinibus ad ſanctum Domini Placidum perductus fuiſſet, eumq; ſupplíciter poſcerent, quatenus pro eius liberatione Ieſu Chriſto Domino preces fundere dignaretur. Illorum ſanctus acquieſcens poſtulationibus ait, Domine Ieſu Chriſte Filij Dei uiui, qui es lux uera, ſalus, decus & uita generis humani, qui confractos reſtauras, & reſtaurando conſeruas, qui eliſos erigis, qui compeditos ſoluis, tu per ineffabilem

32 *Ecce et hic iuncta orationem & ſignū Crucis.*

miſericordiam tuā reſtaura, repara ac conſolida hanc creaturam tuā, quam de Diaboli laqueis liberaſti, ut uidentes mirabilia tua, nomen tuum ſanctum benedicant in ſecula. Expleta oratione, 32 ſignum

cruci s ſuper debilem faciens dixit. Sanet te Dominus Ieſus Chriſtus, qui dignatus eſt curare paralyticum in lecto iacentẽ. Mirabilis Deus in ſanctis, qui glorificantes ſe in ſua pręcepta ſeruando glorificat, & in momento exaudit. Nam ad uerbum uiri Dei ſanitati reſtitutus, laudẽ decantare cœpit omnium Redemptori. Populi autem qui ad ſpectaculum uenerant, hoc uidentes, ingenito patri & unico genito ſimulq; flamini ſancto perennẽ gloriam & laudem decantare cœperunt. Sanctus autem Domini Placidus, licet tanta per Chriſti Domini gratiam patraret prodigia, tanta exerceret undique ad ſe uenientibus ſtupẽda miracula, à conſtructione Monaſterij ſui nequaquam ceſſabat.

Die autem trigeſima Metellus filius Meſſalini cum ſeruis ſuis ſimulq; cum præpoſitis portuum omnium & procuratoribus cortium & multitudine amicorum Tertulli patricij, ad beatum Placidum ueniens, pecuniam infinitam ſecum deferens, ſancto Domini Placido obtulit. Quam accipiens, ad paoium ſolum ideſt, ad Vrbem Romanam direxit, ex 33 qua columnas & epiſtylia emit, quæ cum in Siciliam delatæ fuiſſent, locari iuſsit in eccleſia quã tunc conſtruebat in honore ſancti Baptiſtæ Ioannis. Cum uillicis autem & præpoſitis portuum & procuratoribus cortium diu multumq; eſt locutus. Et ob quã rem ad partes illas à ſanctiſsimo magiſtro ſuo Benedicto directus fuiſſet retulit, reddideruntq; ſinguli rationem uillicationis ſuæ de cortibus & portubus Tertulli patricij patris ſui, quas tenuerant. Poſt hæc omnibus in cõmune præcepit, ut ſine fraude & dolo aliquo & abſque quali bet dilatione quotidie impenderent, quicquid ſibi & ſuis in cibo, potu atque ueſtitu uel in cęnobij conſtructione neceſſarium eſſet, dixitq; ad eos, Ego ueniam uiſere uos, & omnes poſſeſsiones quas pater meus in hac prouincia tenuit, ideoque ita agite, ita ſtudete, ut noſtram gratiam obtinere poſsitis. Hoc ſcientes indubie, quia ſi me ſcandalizaueritis, ſcandalizabimini. Hæc cum dixiſſet, cũ benedictione ſancti uiri redierunt unuſquiſque in ſua.

patrium

33 *Si ædificare templa magnifica, & monaſteria, non eſſet deo gratum, & acceptũ, nequaquam Sanctus uir tantam in columnas, & epiſtylia, pecuniam, ſed ſolum in pauperes erogaſſet, ut uellent nõnulli Iudam imitantes; de profuſo in dominũ unguẽto murmurantem.*

Ipſe autem pater ſanctiſsimus, ea quę à magiſtro ſuo Benedicto didicerat, modis omnibus implere ſatagebat. Refulgebat ſane doctrina pietatis in eo, dilatabaturq; ſanctæ conuerſationis doctrina agrum ſerendo iuſtitiæ. Vnde factum eſt ut per beatum Placidum ac diſcipulos eius, patris Benedicti & caſsinenſis cœnobij ueneranda religio per totum orbem terrarum diffuſa ſit & diffamata. 34 Idem uero ſanctus Domini Placidus ſpiritu ſancto repletus ſine intermiſsione caſtigabat ſanctum corpus ſuum, & in ſeruitutem omnem redigebat, ut membra quæ ſunt ſuper terram mortificaret. Sermo uero eius aliud non erat quam mundi huius delitias ſpernere, onera orbis relinquere, ut Ieſum Chriſtũ Dei filium libere ſequeretur, memorans illud quod Dominus locutus eſt, niſi quis renunciauerit omnibus quæ poſsidet,

34 *Tũ qui monachis detrahis, uide ſi ſancti uiri propoſitũ fuit carnis concupiſcentias radicitus euellere & Euangelicam paupertatẽ in omnibus profiteri.*

non poteſt meus eſſe diſcipulus. In ſermone autem eius quanta grauitas, quanta modeſtia erat, enarrare quis ualeat? 35 orationi & lectioni ſolus quotidie inſudabat, ac ſępe & multum cum meditationi inſeruiret, lachrymis flebat, habebat enim ſpiritum magnæ compunctionis. Non diebus non noctibus à colloquijs diuinis & pſalmodia ceſſabat, omni tēpore quadrageſimalem uitam ducens, 36 uinum nunquam bibens. In 37 quadrageſima dominico die, tertia & quinta feria pane tantum & aqua contentus erat, alijs diebus nihil omnino recipiens. Cilicio 38 ſemper ad carnem uſus eſt, & cum fatigatus eſſet ab oratione ſeu à genuflexione, ſedendo potiusquàm iacēdo ſomnum capiebat. Nemo illū unquā aliquando uidit in aliquo actu commotum, ſed 39 ſemper honeſtum, humilem, grauem, manſuetum, benignum, nemini nocentem, nemini inuidentem, nemini quod malum eſt quærentem, erat enim omni hora, gratia Dei plenus. Nunquā aliquando alicui homini locutus eſt niſi neceſsitas coēgiſſet, aut fratrū affectio, ſeu bonorum hominum uel pauperum, aut cum Monaſterij neceſsitas expoſceret, ſemperq; ſpiritus eius in Deo poſitus erat. Sed in omnibus uirtutibus in quibus eū perfectiſsimus magiſter ſuus Benedictus inſtruxerat, de die in diem proficiebat atque creſcebat, non æqualem ſe aliorum ducens, ſed ultimorum omnium ſeruum. Iam uero de eius quid dicam clementia? nil enim menti eius carius fuit, quam potentē pauperi non præponere. Si pauperem uidebat, ſuſtinebat, ſi diuitem, ad benefaciendum hortabatur, illud prædicans euangelicum, Qui habet duas tunicas, det non habenti, & qui habet eſcas, ſimiliter faciat, ut cœlorum regnum accipere ualeat. Ibat autē frequenter ad operarios qui cœnobium & eccleſiam conſtruebant, ad portum quoque maris & cortes patris ſui uiſendas, ſicque demum reuertebatur ad domum quam ſibi accommodauerat Meſſalinus.

35 *Vide hic antiquorum monachorū ſtudium & inſtitutū non diſforme à noſtris. Nam & illis iuges orationes, meditationes, cōpunctiones & pſalmodiæ die noctuq; fuerunt in uſu.*

36 *Sanctus uir nunquā uino uſus eſt in potu.*

37 *Ecce quō quadrageſimale ieiuniū ſemper fuit in maxima obſeruantia.*

38 *Vides ſanctos priſcos monachos uilitate ueſtium in ſignum ueri mundi contēptus fuiſſe uſos, præſertimq; Cilicio.*

39 *[E]cce quot uirtutibus præditus erat ſanctus pater iſte, monachorū ſplendor.*

Quarto uero anno poſtquā in Sicilia ſanctus Domini Placidus uenerat, Monaſterium omne unà cum eccleſia ſancti Baptiſtæ Ioannis ſatis decenter in omni conſtructione perfectum, atq; ab epiſcopo eiuſdem Meſſanæ ciuitatis eccleſia 40 dedicata eſt quinto Kaleñ. Auguſti. Rogauit etiam idem ſanctus Epiſcopum ut totius Monaſterij ambitum 41 aqua exorcizata reſpergeret, & orationem daret, ſicq; in eum ſanctus Domini ingreſſus eſt cum ſuis ad habitandum. Cępe- runt deinde nonnulli mundum relinquere, & ſub beati Placidi magiſterio cordis ceruices edomare. Intra breue nanq; temporis ſpacium, triginta fratres in eodem loco ad omnipotentis Dei ſeruitium congregati ſunt. Poſt hæc oblatus eſt eidem ſeruo Domini Placido quidam energuminus qui diutius ſathanæ laqueis irretitus, dirè afficiebatur. Quem cum uir Dei ita attritum uidiſſet, eius calamitati compatiens, orationem fudit ad Dominum dicēs, Domine Ieſu Chriſte lux uera,

40 *Si etiam tunc dedicabantur Eccleſiæ uerū eſt uſum dedicationis huiuſmodi antiquiſsimum eſſe.*

41 *Vide quod etiam priſcis temporibus aqua benedicebatur, et illa creaturæ aſpergebantur, cuius uſum inſtituit Alexander Papa & martyr Quintus à beato Petro.*

qui

qui es pius, clemens & misericors, expelle à figmento tuo per intercessionem sanctissimi magistri nostri Benedicti inimicũ sæuientem, ut à laqueo insidiatoris ereptus, laudem dicat nomini tuo sancto. Qui cum orationem complesset, 42 signum crucis contra uexatum faciens, antiquũ hostem ab eo protinus effugauit. Igitur quia longum esset euoluere quanta per eum Dominns operatus est, ad eius gloriosissimam passionem exarandam ueniamus.

42 *Oratione & signo crucis energuminum liberat.*

INCIPIT PASSIO SANCTI Placidi & sociorum eius.

PEr idem tempus dum in Vrbe fama creuisset, quod sanctus Domini Placidus à uenerabili patre Benedicto ad Monasterium construendum, & cortes ac possessiones Tertulli patris sui retinendas in Siciliam directus fuisset, & quia in cęnobio à se constructo triginta iam fratres sub patris sui Benedicti regula aggregasset, Eutichius & Victorinus germani eius, quorum superius memoriam fecimus, una cũ sorore sua Flauia uirgine, Placidum fratrem uidendi desi derio ducti, & in eius amorem ultra modum accensi, ex cõsilio parentum suorum Vrbem Romam egredientes, nauem conscendunt, dantesq; carbasa uentis, Siciliam adeunt, & ad portum ciuitatis Messanæ applicantes, classem in littore soluunt, descendentesq; de naui, ad sancti Ioãnis cęnobium tendunt, uidentesq; fratrem repleti sunt gaudio magno. Et primo quidem non cognouerunt eum, ob id scilicet, quia ex quo beato Benedicto oblatus est, illum ulterius nõ uiderant, & post tanti temporis spacium uir factus, & 43 monachali habitu indutus, atque præ nimia abstinentia ac enormitate uigiliarum & orationum, corpore tabefactus & annihilatus erat. At ubi per inditia agnouerunt eum, in osculis eius ruentes, & se diutius complexantes, ob nimietatẽ amoris & gaudij in fletum maximum proruperunt. Post hæc cũ omnia monasterij habitacula perlustrassent, ac conuenienter constructa laudassent, aliquantis diebus apud beatum Placidum fratrem suum remorari decreuerunt.

43 *Ecce quomodo anti[qui] monachi uteban tur speciali habitu, abstinentia, uigilijs & orationibus.*

Eodem tempore apud paganos qui in Hispania inhabitabant, Abdala impijssimus Christi insectator & hostis, regnum administrabat. Hic Christianæ religionis culturam funditus de terra eradere, & Molochi templa & Luciferi culturam augere cupiens, centum nauium expeditionem congregauit, & super eas quendam crudelissimũ Agarenum nomine Mamucha, ducem præficiens, contra Romanum direxit imperium, mandans ut ciuitates & castra igni cremaret, ecclesias destrueret, Christianos ad Dæmonũ, Molochi, rempham & Luciferi culturã cõpelleret, non consentientes diuersis supplicijs enecaret.

Cuius ille imperio parens, cum plurimam stragem nostrorũ dedisset, post aliquantos dies in quibus Eutichius, Victorinus & Flauia uirgo

44 ad beatum Placidum uenerant, cum fratres 44 nocturnalem synaxim in ecclesia decantarent, iam dictus Mamucha in nauibus cũ paganis sexdecim millibus octingentis adueniens, fores Monasterij confringi, & omnes in uinculis iussit astringi. Quod dum factum fuisset, Gordianus iam dictus, qui cum beato Placido à casinensi cęnobio ad Siciliam uenerat, cum esset iuuenis, per quandam posticam domus au fugiens euasit. Donatus uero qui iam senio affectus erat, absq; aliqua interrogatione capite truncatus est. Sanctus autem Placidus una cum fratribus suis Eutichio, Victorino & Flauia uirgine, Fausto, Firmato diacono, simul etiam cum monachis triginta catenis uinctus, Mamuchæ aspectibus præsentatur. Quem truculentus arbiter ut uidit, dixit ad eum. Quid uocaris? Sanctus Placidus respondit Christianus sum. Dux dixit. Nega Christum tuum, & dic in eum conuicia, & iuxta ritum inuictissimi Regis nostri Abdalæ Deũ adora, & dimitto te. Sanctus Placidus respondit, Ego Dominum Iesum Christum nunquam negaturus sum, & pro eius nomine mori desidero. Dux uero ad hæc sæue indignans dixit ad Eutichium & Victorinum, Flauiam, Faustũ, Firmatum diaconum & reliquos triginta. Vos quid dicitis? Obtemperabitis præceptis excellentissimi regis Abdalæ, ut Christum relinquentes, Deum nostrum adoretis? Sancti autẽ martyres quasi ex uno ore dixerunt, Quod in animo insidet uestro perficite. Vnus enim nobis animus est, una fides, unus ordo uiuendi, quapropter ea quæ à primo audisti, ab omnibus dictum esse putate. Pro amore nanq; Christi parati sumus animam ponere.

Vides antiquos monachos & sanctos psalmodia et cantu etiam in nocte fuisse usos?

Ad horum itaque martyrum famina dux Mamucha uehementer iratus, iussit sanctos Dei Placidum, Eutichium, Victorinum ac uirginem Flauiam cũ reliquis sanctis expoliari, & grauissime fustibus cędi dicens. Verba uerberibus cedant. Sancti uero martyres exultabant & gaudebant in Domino, quoniam digni habiti sunt pro nomine eius uerberum supplicia pati. Videns uero impijssimus dux quod iam in extremis essent, dixit ad eos, Dicite morti destinati si relinquere uultis crucifixum, an perire decreuistis? Sancti martyres dixerunt, Nos dominum Iesum Christum uerum Deum esse corde credimus, ore confitemur, & ab eius cultura nunquam recedemus. Fac quod uis, Christiani sumus. Stupefactus ad hæc crudelissimus Arbiter, dixit ministris, Iterum flagellẽtur, crudelissime torqueantur, uerbera uerberibus addantur, forsitan resipiscent hi qui in errore decreuerunt permanere. Ministri itaque iuxta Ducis imperium flagellantes & torquentes eos, clamabant dicentes, Negate Christum uestrum negate. Sancti autẽ dum torquerentur rogabant Dominum dicentes, Domine Iesu Christe

fili Dei libera nos ab omni temptatione, & ab scandalis operantium iniquitatem. Dux uero ad martyrũ tolerantiam permotus, præcepit ut manibus à tergo ligatis, & compedibus uincti includerentur per septem dies, & neque panem neque aquam eis dari, ut deficerent, procrastinans eorum interitum, si forte plagis corporalibus fatigati, eius nefandis iussionibus obtemperarent. Sanctus autem domini Placidus in tanto supplicio constitutus, non diebus neque noctibus à colloquijs diuinis & oratione cessabat.

Dum hæc agerentur, tempestas magna in mari exorta est. Barbari uero ob aëris incõmoditatem, dum ad Hispanias se remeare nõ posse perspicerent, ira permoti, circumquaque cuncta igni ferroq; deleuerunt, & adulteria ac innumerabilia mala in 45 ecclesijs, & in hominibus cõmittentes, & uiros ac mulieres ob Christi fidem trucidantes, ciuitati Messanæ ineffabilia mala intulerunt. Sanctosq; Dei martyres Placidum Eutichium, Victorinum & uirginem Flauiam cum socijs in terram suam transferre decreuerant. Itaq; dum maris inclementia uiam illis obtrusisset, uidentes sanctum Placidum cum socijs absque cibo & potu Christo gloriam ferre, mirati sunt, cursuq; concito ducis tentorium adeuntes, quæ acta & dicta fuerant per ordinem pandunt. Qui beluina rabie accensus, iussit sanctos Dei martyres per singulos dies acerrime fustibus cędi, & sine aliquo cibo uel potu dimitti. Et dũ cęderentur, clamabant pagani, negate Christum uestrum, & dicite in eum conuicia, & dimittemini. Sancti autẽ martyres quasi ex uno ore dixerunt, Neque Christum dominum nostrum negamus, neque conuicia in eum qui creator est omnium inferimus, facite quod uobis uidetur. Barbari uero de sanctorũ constantia ultra modum mirati, cursu rapidissimo Ducem adeuntes, rem prout erat exponunt. Dux autem solita inflammatus nequitia, iussit sanctum Placidum cum socijs, pedibus uersis suspendi, & flagellis hinc inde crudelissime laniari, & sub capite uniuscuiusque fumum horridum subministrari. Quod dum factum fuisset, clamabant more solito contra sanctos pagani, negate Christum uestrum negate. Sancti uero martyres paganorũ monita uelut stercora contemnentes, clamabant ad Dominũ dicentes, Si constiterint aduersum nos castra, non timebimus mala, quoniam tu nobiscum es Domine. Cumq; omnes singillatim unus post unum hoc ordine cruciati fuissent, iussit dux Mamucha dari unicuique sanctorũ pugillum unum ordei crudi ad manducandum, & paululum aquę ad bibendum. Dicebantq; ad sanctos, si negaueritis Christum Deũ esse, quicquid petieritis dabimus uobis, & annumerabimini inter primos amicos ducis nostri Mamuchæ, & eritis quasi fratres regis nostri Abdalæ, ac Domini in omni regno eius. Sancti autem fratres Placidus, Eutichius Victorinus & sanctissima Flauia uirgo soror eorum quasi

45 *Si nostri temporis hæretici hæc & his deteriora faciunt, cõstat eos paganis & Gentilibus similes existere.*

ex uno ore dixerunt, Si polliceremini nobis facturos Dominos orbis terrarum, non negabimus Dominum nostrum Iesum Christum, qui pro nobis mortuus est & surrexit, ascendensq; in cœlũ uiuos & mortuos & omne seculum per ignẽ iudicaturus adueniet. Quinimo uos qui miseria pleni estis, qui æternæ morti addicti, uos potius credite in Dominum nostrum Christum Iesum, & salui eritis in æternum. Dirissimus autẽ Mamucha ex beati Placidi ore talia dum uerba audisset, ac sæue indignans, iussit eum cum socijs carceri tradi.

Nocte uero adueniente Gordianus iam dictus, qui tẽpore quo beatus Placidus captus fuerat fugiens euaserat, uenit ad eum in carcere, procidensq; ad pedes eius, confortabat eum dicẽs, Constans esto Domine mi Placide, & noli timere, quia tecũ est manus Domini, qui tibi mansionem in cœlesti regno locauit lapidibus pretiosis instructam. Si tibi persecutores uerbis blanditi fuerint, noli illis adhibere consensum, si aurum uel argentum aut lapides preciosos obtulerint, ne accommodes animum, sed potius illum respice, illum intende, qui fecit cęlum & terram & mare & omnia quæ in eis sunt. Nihil enim martyrio laudabilius, nihil excellentius, nihil honorabilius inuenitur, quippe cuius adiutor Christus dominus est, & illi qui eum diligunt & cupiunt, immortalitate ac gloria perenni remunerantur. O`, quam terribilis est, & quam metuendus iudicij dies adueniet, in quo iuxta Apostolum unusquisque recipiet secundum suum laborem. In quo etiam Angeli trement, qui non peccauerunt, ac iusti terrebuntur, qui Domino placuerunt. Hunc diem Propheta designabat cum dicebat, Dies illa dies iræ, calamitatis & miserię, dies tubę & clangoris, dies magna & amara ualde, dies nebulæ & turbinis, plena indignatione, qua cęli magno impetu mouebuntur. Sol obscurabitur, & luna nõ dabit lumen suum, ac stellę cadent de cælo, & uirtutes cœlorum mouebuntur. Iam aduersus cõmunem inimicum pugnam arripuisti, iam caput serpentis antiqui conculcasti, constantiæ & fortitudinis arma retine, ut possis tela & iacula eius scuto fidei repellere, & iuxta Apostolum indue armaturam Dei, uigila strenue, quia aduersarius uester diabolus tanquã leo rugiens circuit quęrens quem deuoret, cui fortiter in fide persistentes, resistere conuenit. Diem supremũ ante mentis tuæ oculos reuoca, nocte simul & die horis atque momentis, & quam fluxa, quã breuis sit huius mundi gloria, quam caduca, & quibus erumnis subiaceat. Aduerteq; qualiter illam turbo repentinus auferat, & sedula mente pertracta. Vbi tunc erit sublimium honor & gloria regum? ubi Duces & Principes? ubi fortes & Diuites? ubi tunc erunt qui ex obliquo egenos despiciebant, & sua locutione indignos censebant? ubi argentum & aurũ, nunquid nam non ceu puluis præterijt, & uelut umbra euanuit, iam recessit, iam transijt, ad Herebi profunda descendit, in quo uermis impiorũ

non

non morietur, & ignis non extinguetur. Ibi tunc potentes potenter tormēta passuri sunt, & fortioribus cruciatus intolerabilis erit, ex quo non educet pater filium, aut filius patrem, nec sodalis erit qui redimat, neque frater qui eripiat. Leua cor tuū cum manibus ad Deum, dicens cum Propheta, Eripe me de inimicis meis Deus meus, & ab insurgētibus in me libera me, de manibus odientium erue me. Iam pugnare cœpisti, pugna ut uincas, & coronam immortalitatis accipias.

Audiens hęc beatissimus Placidus, gratias egit redemptori omniū Deo. Deinde conuersus ad Gordianum dixit, Omissis frater uerborꝫ ambagibus uincentem mundum inuocemus, rogantes ut qui dedit uelle, donet & posse. Illum enim desidero, illum suspiro, ad illum pergere cupio, cui animam meam deuoui, qui me dignum fecit pro suo nomine pati. Et post hæc uide inquit, ut quicquid erga me euenire prospexeris, in scriptis notifices magistro nostro Benedicto, nec non condiscipulis & cōsanguineis meis Mauro & Felicissimo. Ego enim iam delibor, iam alligatus corpore, alligatus & spiritu uadam quo me duxerit dominus Iesus Christus. Testis enim mihi est Deus, q̄a omnibus hominibus puram exhibeo charitatem, rogans Deum omnipotentem, ut nos in periculis constitutos sua protectione defendat, & inter procellas & tempestates huius mundi illæsos custodiat, & pacem ecclesiæ suæ sanctæ q̄ꝫ totius tribuat. Hæc cum dixisset, 46 expansis in cœlum manibus, & oculis in altum erectis, orauit ad Dominum dicens. Vnigenite fili Dei, uerbum incarnatum, protege ac defende ecclesiam tuam tuo preciosissimo sanguine redemptam, conserua Cassinensem ecclesiam in sancta religione, meq; ad te uenire uicto diabolo iube.

46 *Expansis in cœlum manibus, & oculis in altum erectis orauit ad dominum.*

Mane itaque facto Dux Mamucha rabido inflammatus furore, iussit sanctum Placidum cum socijs suis sibi præsentari. Cumq; ante impijssimum Ducem manibus retro ligatis præsentati fuissent, in dicto silentio dixit. Testes inuoco Deos, excellentissimumq; omnium Luciferum, quia nec interrogatione dignos uos nostra excellentia iudicauit. Nunc autem non ut criminis obnoxios, sed ut fratres uos alloquor, ut deponentes pertinaciam uanæ superstitionis, adquiescatis salutaribus monitis, obtemperantes præceptis regis nostri Abdalæ, & magnificum Prophetam nostrum Moloch uenerantes. Hoc si feceritis, huius uitę gaudijs feliciter fruemini, & dabimus uobis infinitas possessiones & uxores, quod si non feceritis, diuersis supplicijs interibitis. Sancti martyres dixerunt, Neq; nobis blandimentis suadere poteris, nec minarum asperitatibus terrorem incutere ualebis. Tūc nefandus arbiter furore & ira magna accensus, iussit sanctum Placidum cum socijs suis expoliari, & fustibus coedi, & membris omnibus crudelissime torqueri. Cumq; ministri iniquitatis Ducis iussa perficerent, Gordia-

nus cum omnibus Christianis qui ducis Mamuchę manus euaserant, cum fletu ingenti clamabant, Domine Iesu Christe martyrum fortitudo & palma, ueni in adiutorium Placidi serui tui in huius agonis discrimine cōstituti, & hoc diebus ac noctibus postulabat sine intermissione pro eo lachrymarum & orationum hostias dn̄o immolans.

Idem autem sanctus domini Placidus cum a paganis ultra modū cum socijs cruciatus fuisset, iussu sæuissimi ducis à supplicijs amotus est, & beatissima uirgo Flauia incredibili decore micans, tribunalibus est præsentata. Quam truculenta bestia dum perspexisset, dixit ad eā, Dic scelerata & omni misericordia prorsus indigna, adquiescis præceptis regalibus an in stultitia permanere decreuisti? Ad quem beatissima uirgo Christi Flauia respondit, Ego stultitiam nunq̄ habui, quia semper Christum cuncta regentem dilexi, præcepta uero regis tui uelut lutum quod pedibus conculcatur abijcio. Dux autem aduersus uirginem Flauiam ingenti ira succensus, dixit ministris, Expoliate hanc, & pedibus in altum erectis in sublime suspendite. Habeat honoris sui dignum cōmercium, quæ salutaribus monitis cordis ceruicem flectere renuit. Pagani uero iuxta quod Dux imperauerat, sanctam uirginem Flauiam pedibus in sublime erectis suspenderunt. Quam Dux ita allocutus est dicens. Stultissima omnium fęminarum, non uerecundaris in turpitudine nuditatis tuæ? Et uirgo Christi ad hæc. Sacra scriptura testatur, quia est conditor uiri & feminæ, ob quam rem de sexu nulla mihi adscribetur iniuria, pro eo quod nuda sum, neque nuditatem tantum corporis sustinere parata sum, sed etiam gladium & ignē propter eū qui pro me denudari & flagellari & crucifigi uoluit. Dux uero ad hæc Laruali furia fretus, dixit ministris. Quid agitis? Fustes afferte, & eam sine intermissione acerrime flagellate. Cumq; milites sanctam Virginem Flauiam crudeliter flagellarent, uirgo Christi clamabat ad Dominum dicens, domine Iesu Christe fili Dei uiui, adesto nunc famulæ tuæ Flauiæ in huius agonis stadio, ne dicant inimici tui ne dicant præualuimus aduersus eam. Conturbatus ad hæc crudelissimus censor, ait, si ista extincta nō fuerit, maximū Regi nostro Abdalę conferet detrimentum. Et post hæc eia inquit frontem & mammillas nec nō & brachia torquentes dissipate. Subtus uero fumum acerrimū subministrate, uarijsq; tormentis corpus illius excruciando necate. Illi itaque toto mentis conamine perficientes, clamabant nega Christum tuum turpissima & omni dedecore digna, quia iam parata tibi imminet mors. Itaque in talibus die decurso, dux Mamucha sanctam Dei uirginem deponi, & cum beato Placido ac reliquis in carcerem includi iussit, iraq; cōmotus pręcepit ut quotquot Christianorum inuenissent, diuersis supplicijs enecarent.

Iam uero quis dignè enarrare ualeat quantis supplicijs Christiani

eo tempore in Sicilia sint affecti? Nonnullis nanq; palorum uectibus ora reserantes, fętidum cenum ingerebant. Alios in frontibus & in tibijs remugientibus neruis torquendo cruciabant, plerunq; aquam marinam, acetum, amurcam & liquamen & alia multa & crudelia tanq̃ utribus imbutis ori appositis, sine misericordia porrigebant, stimulis ferreis ad ambulandum urgentes. Paruulos etiam ab uberibus maternis rapientes, insontem infantiam elidebant ad terram. Alios è regione pedes tenentes, a meatu prorsus naturali usq; ad arcem capitis dissipabant. Alij candentis ferri laminis adusti sunt, aptantesq; fustes in modum serrarum ex palmis cum stirpibus, & dorsa Christianorum cum illis flagellantes, non tantum ossa confringebant, sed etiam terebrantes aculei intrinsecus remanebant, disipatisq; carnibus uiscera pandebantur. Nõnulli uero ligatis pedibus post terga currentiũ equorum, inter spinosa loca syluarũ ducebantur, ut ducti & reducti, dumosis lignorum aculeis eorum corpora carperentur, ac diu & sæpius tibias torquendo tinnientibus cordis constringebant. Fęminas autẽ per unum pedem appendentes, palis minoribus dentatis rectis in capite, crinibusq; in eisdem colligatis, ac uehementius stringentes simul cũ capillis, omnem pelliculam auferebant, ingentia pondera in uno pede colligantes, & laminas ferri ignitas dorso, uentri, mammillis ac lateribus apponentes.

Sancta uero uirgo Flauia dum in carceris ergastulo cum fratribus esset retrusa, Placidum fratrem suum alloquebatur dicens. Iam sacris tuis orationibus Placide frater fauentibus inchoaui martyrium, nunc uero obsecro ne desistas inchoata perficere. Ora attentius rogo, ut dignũ faciat dominus Iesus Christus desiderium cordis nostri ante conspectum glorię suę, & tribuat nobis quod promittere dignatus est suis fidelibus, & omnibus quærentibus gratiam suam. Sanctus autem domini Placidus aperiens os suũ, Eutichium & Victorinum fratres suos & uirginem Flauiam sororem suam sociosq; triginta tres cõsolabatur dicens. Forti animo estote, suspicite in cęlum, & precibus exorate cuncta regentem, ut patris Benedicti intercessione nobis paciendi tolerantiam donet. Alia uero die dux Mamucha residens in consistorio, iussit sanctos Dei martyres Placidum, Eutichium, Victorinum & uirginẽ Flauiam cum triginta tribus socijs suis sibi præsentari, & grauissimè fustibus cędi, & per pedes suspendi, ac membris omnibus acriter torqueri, fumumq; horridum sub eis administrari, dicens negate Christum uestrum, & dicite in eum conuicia, & dabimus uobis bona huius mundi. Post hæc sanctus martyr Christi Placidus erectis in coelũ oculis clamabat ad dominum dicens. Narrauerunt nobis iniqui fabulationes, sed non ita ut lex tua domine. Omnia mandata tua ueritas, iniqui persecuti sunt nos, adiuua nos domine Deus noster. Quinta uero die

uidentes pagani quod sancti Dei martyres Placidus, Eutichius, Victorinus & Flauia uirgo speciali quodam amore essent obligati, & honore se inuicem præuenirent, quod unà cibum caperent, quod segregati ab alijs starent, quod simul soli orarent, mirati sunt, & dicebat alter ad alterum, isti affinitate coniuncti sunt, ideo ab alijs diuiduntur. Interrogans itaque sanctos unus ex paganis per interpretem quo utebantur, dixit ad eos, quam generositatem fertis inter uos? Responderunt hi, quatuor germani fratres sumus ex uno uiro & fęmina generati. Ille uero rursus percontatus est eos dicens, Ex ista patria estis, an ex alia regione? Et responderunt sancti dicentes. Romani sumus, & Christiani. Et ille bene inquit contingit uobis, quia hominum omnium genus semper uoluistis humiliarē, & dominium exercere, nulli unquā genti uoluistis subdere colla. Sed dicite nobis, quæ sunt nomina uestra? Ad hæc sanctus Placidus proloquens ait. Hi duo fratres mei Eutichius & Victorinus uocantur. Hæc autem soror mea & uirgo, Flauia dicitur. Ego uero peccator Placidus monachus uocor. Et ille, assentite inquit nobis, & proderit uobis, negate Christum uestrum Deum esse, & nostro more Luciferū sydus Dei nostri Rempham excolite, ut frui possitis unà nobiscum huius gaudijs uitæ. Respondens autē sanctus martyr Placidus dixit. Absit hoc a nobis ut Deum nostrum Iesum Christum creatorem cœli & terræ negemus, & hominem perditum pro Deo colamus, qui iam a domino Iesu Christo cum diabolo & angelis eius damnatus est in inferno perpetuo igni exurendus.

Hæc pagani ex martyris ore dum uerba audissent, Mamuchę duci nunciare curarunt. Sæuissimus autē Dux furore nimio accensus iussit sanctissimum Placidum cum duobus fratribus & cum sorore Flauia tamdiu uirgis mactari, donec inter manus deficerent. Quod dum factum fuisset, Pagani existimantes eos mortuos recesserunt. Sed Deus omnipotens cui cura est & sollicitudo suorum, misit Angelum suum sanctum, qui sanctorū martyrum Placidi, Eutichij, Victorini & uirginis Flauia roborauit corpora, & curauit plagarum uulnera. Mane autem facto Pagani redeuntes ad stadium, sanctosq; martyres Dei illęsos consistere perspicientes, dicebant ad eos, Animaduertite & uidete quanta misericordia usi sunt Deus & Propheta noster in uobis, qui cum debuissent interficere uos, contulerunt uobis sanitatē. Relinquite ergo uanitatem & sectam superstitiosam, & adorate eos qui præstiterunt uobis sanitatem, & gubernant uitam uestram. Sāctus Placidus respondit. Vos potius relinquite diabolum quem adoratis, & adorate dominum nostrum Iesum Christum, qui fecit cœlum & terrā mare & omnia quæ in eis sunt, & relinquite perditum ipsum uestrum prophetam & sathanam quem pro Deo coluit, cum quo damnatus est in ignem æternum. Sarraceni autem cum uiderent quod neque minis

neq; promiſsionibus ſanctos Dei ad ſuam culturam ualerent inflectere, acta & dicta Duci ſeriatim referre curarunt. Dux uero ſęuus indignans, iuſsit ſanctum Placidum cũ ſorore & duobus fratribus ſuis per pedes ſuſpendi, & fuſtibus cędi, & fumum acerrimum ſubminiſtrari, clamantibus paganis iuxta cõſuetudinem, negate Chriſtum ueſtrum negate. Quod dum factum fuiſſet, clamabat beatus Placidus unà cum fratribus ſuis Eutichio & Victorino ac uirgine Flauia, quaſi ex uno ore dicentes, Gratias tibi agimus domine Ieſu Chriſte, qui confortas ſeruos tuos in te ſperãtes. At duriſsimus Dux dolore & ira permotus, beatiſsimo martyri Placido qui præ omnibus & pro omnibus loquebatur, cum lapide os & arterias confringi iuſsit dicens. Si non negabis Chriſtum tuũ, & tu & alij mala morte peribitis. Sanctus uero martyr Placidus glorificabat dominum dicens. Gratias tibi ago domine Ieſu Chriſte, qui me computare dignatus es in numero ſeruorũ tuorum.

Non ferens autem impijſsimus Dux quod ſic beatiſsimus Placidus ſępe Chriſtum nominaret, ira magna accenſus, iuſsit ei linguam radicitus amputari. Sanctus uero Placidus clamabat lingua pręciſa dicens, Benedictum nomen & uirtus domini noſtri Ieſu Chriſti, cuius nomẽ & uirtus pmanent in ſecula, qui & liberat nos ab omni malo ſemper. Cumq; fratres eius & ſoror reſpondiſſent Amen, præ nimia ira frendens dentibus ſæuiſsimus Dux iuſsit eos iterum grauiſsimis fuſtibus cędi. Sanctam uero uirginem Flauiam truculentus arbiter præcepit tradi quibuſdam Lęnonibus de exercitu ſuo ad corrumpendũ dicens, Inuitate ad turpitudinem eius omnem exercitum. Sancta autẽ uirgo Flauia ſententiam in ſe prolatam dum agnouiſſet, ſuſpexit in cœlum & ait, Deus qui ſedes ſuper thronos & iudicas æquitatem, eſto mihi in Deum protectorem, & in locum refugij ut ſaluam me facias. Surrexit in me iudex iniquus mordens carnes meas canina rabie, miſit truces manus ad uerbera, pedibus appenſa ſum, fuſtibus acerrimè uerberata ſum, omnibus mẽbris crudeliſsimè torta ſum, fumus horridus ſub me adminiſtratus eſt, impinguatur Dux ſęuus ſanguine meo, tuus eſt amor, tua fidelitas, pro te hęc omnia patior, reſpice in me ſancte Deus Sabaoth, ne polluant inimici famulam tuam, ne dicant præualuimus aduerſus eam. Orauit, 47 & ecce ſubito uirtus diuina ſuper uirginem ſanctam reſpiciens, ſuo illam munimine ſępſit. Nam cũ ad ducis imperium Lęnones ſanctam uirginẽ Flauiam uellent ſtuprare, uim ei inferre uolentes, quicunq; manus ad eam contingendam miſiſſent, ſtupebant nerui eorũ, & areſiebant manus & brachia illorum, & præ dolore ex intimo corde mugitum reddebant. Ipſa autem beatiſsima uirgo Flauia cum fuiſſet ſicut iam diximus, cum fratribus ſuis multoties pro Chriſti nomine cęſa & torta, & diuerſis ſupplicijs affecta, immobilis in fide Chriſti permanſit.

47 *Vide miram orationis uirtutem.*

Post hæc impijssimus dux Mamucha sanctos Dei martyres Placidum, Eutichium, Victorinum & uirginem Flauiam suo examini fecit assisti, quos tumenti pectore, facie furibunda, uibranti capite, ita est allocutus. Quousq; insipientes uos nostra tolerat clementia? Hortor & cõmoneo uos Crucifixum negare, & adorare Deum, cui excellentissimus rex noster Abdala ceruicem suam flectit, sin alias, acerrima morte peribitis. Sanctus Placidus respondit ò infelices, quare mẽtis uestrę oculos atra orbatos caligine non exeritis? Credite in dominũ Iesum Christum creatorem cœli & terræ, & dimittite diabolum quẽ adoratis, & falsum uestrum Prophetam relinquite, quod si non feceritis, ignis uos æternus excipiet. Mamucha uero post hæc conuersus ad sanctos martyres Eutichium, Victorinum & uirginẽ Flauiam dixit ad eos. Dicite infelices & miseri, derelinquitis crucifixum, an cum Placido seductore perire decreuistis? Sancti martyres dixerunt, Iam sæpius tibi diximus, quia nullo pacto nullaq; ratione dominum nostrũ Iesum Christum relinquimus, monita uero uestra uelut lutum quod pedibus conculcatur abominamur. His auditis sęuissimus Mamucha nimijs furijs incitatus, iussit sanctos Dei martyres Placidum, Eutichiũ Victorinum & Flauiam strictius ligari, & super tibias eorum anchoras nauium poni, & super anchoras lapides magnos superponi ut hoc dolore compulsi Christum negarent. Pagani uero iussa iniquissimi Ducis perficientes, clamabant, nisi negaueritis Christũ uestrũ Deum esse, acerba morte in tali supplicio consumabimini. Cumq; die ipsa & nocte tota in tanto cruciatu perdurassent, & sanctus domini Placidus psalleret, & soror ac fratres eius orarent, & Deo gratias agerent, die altera illucescente Pagani ad martyres reuersi sunt, uidentesq; illos ĩmobiles in fide Christi persistere, dicebant, Num uobis corneas fibras, nũ lapidosa pectora nutritis, qui salutaribus consilijs non adquiescitis? Respicite uosmetipsos, & Christum Deum esse negate, & dabimus uobis aurum & argentum, palia deaurata, & lapides preciosos. Sanctus Placidus respondit, neque pro auro, neque pro argento, siue pro palijs deauratis, aut lapidibus preciosis uestræ impiæ & peruersæ suggestioni assensum dabimus ut Christum negemus. Iustitiæ nanq; rigor & ueritatis uia flecti non nouit, si forti pectore retinetur. Idipsum sancti Dei Eutichius, Victorinus & beata Flauia uirgo affirmabant.

Ad hæc Satellites Sathanæ uehementer irati, rem prout erat Duci per ordinem pandunt. Sæuissimus uero Mamucha terribili furore & ira succensus, dictauit sententiam dicens, Placidũ, Eutichium, Victorinum, Faustum, Firmatum diaconum Christianorum, ac uirginem Flauiam unà cũ triginta Christicolis inuictissimi regis nostri Abdalæ præcepta contemnentes, & Christum qui â Iudæis crucifixus est pro Deo colentes, nostramq; culturam nostrumq; prophetam Mo-

loch abominantes, capite cędi iubemus, & corpora eorum inhumata lupis ac canibus & uolucribus cœli deuoranda relinqui. Nequissimi autem ministri concito gradu reuertentes, eiecerunt sanctos de custodia in qua clausi detinebantur, & usq; ad littus maris in quo decollaudi erant, eos flagellando perduxerunt. Quo dum uenissent Pagani, ad sanctos proloquentes dixerunt, Obsecundabitis iussioni inuictissimi Ducis Mamuchæ, ut Christum negetis, & Deum more nostro adoretis & colatis? Sancti autem martyres eorum monita abdicantes dicebant, Nunquã creatorem nostrum negamus, nunquã ab eius cultura recedimus. Alium uero Deum omnino nescimus, neque adoramus, prȩter dominum nostrũ Iesum Christum cui nosmetipsos hostiam uiuam in sacrificium offerimus. Christiani sumus, & pro nomine domini nostri Iesu Christi magis mori quam uiuere desideramus. Iam perficite in nobis quod uobis uidetur. Hæc ubi dicta dederunt, beatissimus martyr Placidus oculos in cœlum eleuans, orauit ad dominum dicens. Domine Iesu Christe fili Dei uiui, qui de cœlis ad terrã descendisti, & pro nostra salute crucis patibulum substinuisti, propitius esto nobis famulis tuis, & per intercessionem magistri nostri serui tui Benedicti, da nobis uirtutis constantiam, ut participes gloriosissimȩ anastasis effecti, huius agonis stadium intrepido animo, mente robusta percurrere ualeamus, ne humani generis inimicus aliquod obstaculũ nostris anteferat mentibus, ne princeps tenebrarum & complices eius impediant. Sed Angelus testamenti tui Michael nostras animas in pace suscipiat, quia tu es Deus benedictus & gloriosus in secula seculorꝫ. Cumq; sancti martyres Eutichius, Victorinus & uirgo Flauia cum triginta tribus socijs suis respondissent Amen, Flectentes genua decollati sunt unà cum beatissimo Placido, tertio nonas Octobris, apud Siciliam, in portu Messanæ ciuitatis. Iacuerunt autem post decollationem corpora eorum iuxta mare diebus quattuor.

Post passionem uero beatissimi Placidi martyris & sociorum eius, Mamucha impijssimus Dux Sarracenorũ, nec dum saturatus de sanguine sanctorum quem innocenteŕ effundi fecerat, prȩcepit ut monasterium illud quod beatus Placidus ædificauerat, in quo etiam & habitauerat, incenderetur, & à fundamentis euerteretur. Sicq; factum est, ut per quattuor dies in quibus post decollationem corpora sanctorũ iacuerunt in littore, monasterium omne incensum, & solotenus euersum est, ita ut etiam fundamenta Monasterij Sarraceni euellerent, & lapides in mare proijcerent. Interea hoc mare sedatur, uentorum turbines pacificantur, Nautis uia panditur. Quod crudelissimus Dux ꝑspiciens, imperat, ut omnes sarraceni ad mare redirent, quatinus signo dato naues conscenderent. Aurora autem quinti diei illucescente, sarraceni cum duce suo Mamucha naues conscendentes, ȩquoris alta sul-

care cęperunt. Prę celſitudinis uero magnitudine, eccleſiam quã intra monaſterium ſuũ beatus Placidus in honore ſancti Ioannis Baptiſtæ ædificauerat, cum eſſet ampla & alta, ſarraceni ſuccendere ſiue euertere non potuerunt, ſed modis omnibus quibus poterant, polluerunt & profanauerunt. Nam trabes quas intus in eccleſia inuenerunt minutatim præciderunt, eccleſiam adulterijs coinquinauerunt, altare domini ſtercoribus & urinis fœdauerunt, & ſuper illud ſeceſſum ierunt, & quicquid prauum uel dici uel cogitari poteſt, ibidem exercuerunt. Et ſicut ante deſcripſimus, naues conſcendentes, quanta inſtantia poterant, nauigare cœperunt. Cumq; iam in fari medio eſſent, nam Regiũ tendere diſpoſuerant, ſubito tempeſtas magna exorta eſt, ita ut nec retrò nec antè ultrà procedere poſſent, ſed comprehenſæ à currentibus undis in medio fari, iuſto Dei iudicio centum naues ſimul cum ſarracenis ſexdecim millibus octingentis demerſę ſunt in profundũ maris.

Corpora uero ſanctorum martyrum adhuc iacebant in littore, ubi nulla fera, & nulla auis ea tetigit, & pro fętore ſuauiſsimum odorem emanabant. Gordianus autẽ qui beatum Placidum a caſsinenti cenobio ſecutus fuerat, quique ut ſupra retulimus, tempore captionis eius fugiens euaſerat, qui & requirebat ſanctos noctis tempore, & confortabat dum eſſent in carcere, tulit corpus beati Placidi martyris domini ſui, & corpora ſanctorum Eutichij & Victorini fratrum eius, ac ſanctę uirginis Flauiæ ſororis illius, & capita eorum iungens corporibus prout potuit, in eccleſia ſancti Ioannis Baptiſtę ſepeliuit, mundans eã prius ab omni ſarracenorum immunditia. Nam ſola eadem eccleſia ut ſupra deſcripſimus, ex omnibus monaſterij ædificijs remanſerat. Reliqua uero ſanctorum triginta trium martyrũ corpora miro odore flagrantia, ibidem ubi decollati fuerant, in arena ſepeliuit, ubi beneficia ſua Ieſus Chriſtus dominus noſter meritis ſanctorum martyrum Placidi & ſociorum eius interuenientibus, præſtare non deſinit uſque in hodiernum diem. 48 Cęci nanq; ibidẽ illuminantur, claudi curantur, ſurdi auditum recipiunt, leproſi mundantur dęmones effugantur, & omnes infirmi ſaluantur. Tali modo ſanctiſsimus martyr Domini Placidus cum ſocijs ſuis diuerſis tribulationibus & ſupplicijs agitatus, dealbauit ſtolam ſuam in ſanguine agni qui tollit peccata mundi, quẽ modo ſequitur per paradiſi amęnitates, inſertus apoſtolis, quia totum reliquit, martyribus, quia martyrium pacis & perſecutionis in ſe ſuſtinuit, confeſſoribus, quia Chriſtum coràm fidelibus & infidelibus confeſſus eſt, uirginibus, quia uirginitatem cordis & corporis cuſtodiuit. His inſertus choris 49 regem immenſum collaudare non ceſſat, ferens coronam roſis & lilijs intextam, cantanſq; canticum in exultatione & gaudio uoce infatigabili & merito. Nam per hunc facta eſt caſſinenſis eccleſia purpurea, quę antea in patris Benedicti operibus extiterat candida, quia primus ex eadem uerbo & exemplo plurimis in

48 *Miracula hæc q̃ poſt ſanctorum obitum apud eorum ſepulchra operatur Deus, ſplendorem uitæ illorum aperte confitentur.*

49 *Vides ut Placidi animam in cœlo collocet?*

Christi bello extitit doctor. Hic Benedicti patris temporibus primus contra paganos prælium cepit. Hic inter Christi milites ante signans. Hic inter persecutionū furētium initia cū ipso infestationis principe & autore Mamucha congressus, dū inexpugnabili firmitate aduersarium uicit, uincendi cæteris uiam fecit. Ideoq; nunc cū his qui agnum sequuntur, canticū nouū decantare non cessat. 50 Apud hunc agnū dignetur pro nobis interuenire, ut maculis omnibus expiatos nos uellere uelit induere. Omnes repręsentans eidem quem sequitur agno, ut quos redemit sanguine suo, non sinat iuri subiacere alieno.

50 *Ecce quomodo Placidum inuocat, ut pro nobis apud Deum intercedat.*

Passus est autē beatissimus Placidus martyr Dñi nři Iesu Christi precelsus, anno ętatis suę uegisimo sexto, cū duobus fratrib⁹ suis Eutichio, Victorino & sorore uirgine Flauia, Fausto & Firmato diacono simul, ac monachis triginta, sub sęuissimo rege Abdala & duce Mamucha, tertiodecimo anno. Iustiniani Impatoris, apud Messanā Siciliæ ciuitatē, tertio nonas octobris, regnante Dño nřo Iesu Christo qui uiuit & regnat cū patre in unitate spiritus sancti Deus ꝑ omnia secula seculoꝝ Amen. Dies autē uitæ beatissimi martyris ita numerantur. Oblatus est Deo à patre suo Tertullo patritio, & traditus beato Benedicto septimo anno ætatis suæ, habitauit cū eo apud sublacum annis quinq; cōmoratus est in monasterio cassinēsi qđ ipse una cū magistro suo Benedicto & cōdiscipulo Mauro in ꝓprio rure edificauerat, annis nouē. Cōstruxit in suo patrimonio monasteriū apud Siciliā per annos quatuor. Prefuit eidē monasterio anno uno, qui simul fiunt anni sex, atq; uiginti. Natus anno dñicæ incarnationis quītodecimo ac quingētesimo. Martyrio coronatus quadragesimo primo ac quingētesimo.

Explicit passio sancti Placidi martyris & sociorum eius.

INCIPIT SERIES DESTRVCTIONIS & restaurationis Monasterij eius.

EXplicitis his quæ ad passionem beatissimi martyris Placidi sociorumq; eius pertinebant, nunc eius destructionē restaurationemq; Cęnobij, uel qualia quantaq; post ipsius decessum loci incolæ sint perpessi, curabo posterorum mādare memoriæ, siue ut rei notitia habeatur in promptu, siue ut in eorum multimoda mirabiliq; erectione, Domini misericordia collaudetur qui flagellat omnem filium quem recipit, & post lachrymationem & fletum exultationem inducit. Postq; peruersi doli artifex Mamucha cū omni exercitu suo in maris profunda demersus est, & ad siculorū notitiam peruenisset qualiter sanctus Domini Placidus cum fratribus & socijs suis martyrium suscepisset, illico ex tota insula innumerabilis turba occurrit, sciscitans qualiter hoc euenisset. A', minimo nanque usque ad maximū acerrimus fletus omnes tenebat. Messalinus uero & filij eius, audiētes

ſanctum Domini Placidum martyrio coronatum,ſciſsis ueſtibus,pul uere aſperſo capite,ad ſepulchrum uenerunt. Poſt hæc Meſſalinus & Pompeius cilius conſilio habito, legatos Caſsinum ad patrem Benedictum direxerunt,deſtinantes epiſtolam hæc continentem. Vniuerſali monachorum inſtitutori atq; doctori Benedicto, ſerui & filij eius deſolati & deſtituti paſtore,cũ ſubiectione debita obedientiam.Quia nihil paternitati ueſtræ incognitum eſſe rectum duximus de his quæ apud nos actitata ſunt,ſcire ueſtram ſanctitatem uolumus, religioſiſsimum ac ſanctiſsimum diſcipulum ueſtrum Placidum, tertio nonas octobris poſt multa tormentorum genera gladij animaduerſione migraſſe ad Dominum.A',duce nanque ſarracenorum Mamucha,cum fratribns ſuis Eutichio, Victorino ac ſorore uirgine Flauia, Fauſto, Firmato & monachis triginta captus, poſt uerberum mactationem, ſuſpenſionem,fumi adminiſtrationem, membrorum omnium tortionem,arteriarum & dentium confractionem,nec non & linguę abſciſſionem,capite cum omnibus ſocijs truncatus eſt. Vnde ſuppliciter ueſtram paternitatem poſcimus, ut ad cortes & poſſeſsiones retinendas diſcipulos mittere dignemini &c.

Exhilaratus itaq; de ſanctis apicibus pater ſanctus, palmas ad alta ſuſtollens, gratias egit Redemptori omnium dicens.Grates tibi nunc promo cunctorum uita ſalusq;, qui fructum labiorum meorum dilectiſsimum Placidum ſingularem & unicum mei pectoris filium, ad tuum feciſti conſcendere ſolium.Hæc pater ſanctiſsimus proclamans, & ſuper beatiſsimi martyris paſsionem ultra modum ſpirituali lętitia congaudẽs,omnem caſsinenſem conuocans contionem, talem ad eos protulit orationem.Sicut patris eſt gaudere in ſuorum protectibus filiorum,ita & filiorum eſt augumentũ patris ſua lucra reputare. Quapropter noueritis dulciſsimum filium meum Placidũ martyriali trabea adornatum migraſſe ad Dominum. Iam enim meis interioribus oculis eius ĩmaculatam hoſtiam & Deo beneplacentem, 51 deduxi in alta cœlorum. Hunc nempe,tempore quo illum à patre ſuo ſuſcepi,memineram eſſe mortalem,nec fefellit opinio.Nunc non eſt quod conqueratur.Habeo in quo deo gratias agam, quia ſemper optaui ut de fructu cordis mei omnipotenti Deo ſacrificium offerretur. Nihil enim hoc ſacrificio habui precioſius,nihil amabilius,nihil carius.Elegit nanque Placidus pro Chriſto momentaneam mortẽ, & peruenit ad eum in cœleſti ſolio ad dexteram patris regnantem. Ob id enim Chriſtus pro omnibus mortuus eſt,ut nos nõ nobis, ſed Chriſto uiueremus.Grates autem omnium Redemptori refero,quia ingratus eſſe non poſſum.Congaudendum enim mihi,ſcilicet quod talem diſcipulum habuerim,non dolendum,quod amiſerim. Nã illud munus fuit, hoc debitũ, ſcilicet quod functus ſum famulatu Placidi diſcipuli mei

51 *Benedictus pater deduxit Placidi animã in alta cœlorum ſuis interioribus oculis.*

q̃diu Deus uoluit, & post qui dedit recepit. Quod naturæ cōmunis fuit, Placidus pro Christo posuit, & quod singularis est gratiæ, meruit. Cur autem ego doleam mihi Placidum filium meum ereptum, cum ad salutem nostram Deus filio suo non pepercerit, sed pro nobis omnibus tradidit illũ? Quis unq̃ exceptus est à conditione moriendi, qui non est exceptus à conditione nascendi? Non ergo defleam Placidum filium, quem scio transisse de morte ad uitam. In illius nanque morte gaudendũ est non dolendum, quia illam pro ueritate & æterni regis fide gustauit. Nã cur ergo te Placide fili charissime defleam, qui mihi sic ereptus es, ut omnium esses? non enim perdidisti usum naturæ tuæ, sed cōmutasti. Ante corpore inseparabilis à Deo existens, 52 nunc indiuiduus cum Deo es permanens. Felicia uerba quæ in te expendi, felices labores quos in te sustinui, dum uiueres mecum. Non te Tertulli patris tui amor à me diuellere potuit, nec ipse mihi unq̃ patrem prætulisti, quousque ad æternam uitam migrasti. Hæc & his similia patre Benedicto proloquente, ex consilio totius casinensis congregationis quosdam ex discipulis suis ad Siciliam direxit, pręcipiens illis eos citius properare ad prędictam insulam, ad monasterium beati martyris Placidi restaurandum, & cortes ac uillas Tertulli patricij gubernandas.

52 *Placidus cum Deo nunc indiuiduus permanet.*

Qui præceptis obsecundantes, dum ad Siciliam peruenerunt, seruos beati martyris Placidi euocantes dixerunt. Vbi posuistis lumen mundi, & decorem casinensis ecclesiæ Placidum patris Benedicti discipulum? dicite nobis ubi panis requiei iacet, ubi cœlestis regis abscondita est pecunia, & multa his similia. Illi autẽ respondentes dixerunt, illos ad ecclesiam sancti Baptistę Ioannis esse, & locũ in quo Placidus Christi testis sepultus iacebat ostenderunt. Qui ruentes in terrã cum tremore & gaudio magno, sanctũ sepulchrum 53 deosculari cœperunt, exequias ut ita dicam, agẽtes quasi quidam Angeli carnei beato martyri Placido, in cuius passione cœli patuerunt, Angeli incubuerunt, homines exultauerunt, terra lætata est. Vidẽtes itaque fratres sepulchrum in quo Placidus pater sanctissimus reconditus erat, cũ singultu & lachrymis clamabant dicentes. Virorum sanctissime, qui superni regis uallatus munimine, mundi conculcasti principẽ, 54 intercede pro nobis ad dominum, quatinus tuis suffragantibus meritis, per tua uestigia incedere, & cęlica gaudia capere ualeamus. Hæc & multa alia cum dixissent, quasi corporaliter eum uiderent, lachrymis nequaquam parcebant, sine intermissione sanctum deosculantes sepulchrum. Odor enim paradisi suauitate ut ita dicam, ex sepulchro manabat, irrigabant lachrymis, leuigabant ingemiscentes, exosculabantur delectantes. Episcopus nanq; Messanæ ciuitatis ubi patris Benedicti discipulos ad Monasterium restaurandum & cortes ac posses-

53 *Ecce in quanta reuerentia Sancti hi uiri martyris sepulchrum habuerunt.*

54 *Inuocant sanctũ Placidum, ut pro eis ad dominũ intercedat.*

ſiones gubernādas ueniſſe cōperit, ad eos accedere ſtuduit, ſalutanſq; in oſculo ſancto dicebat ad eos. Non paſſus eſt Deus opera atque labores patris ſanctiſſimi Deo dilectiſsimi Placidi perditum iri ſed quaſi poſt tranſmigrationem Iſraelis de Egypto, reſtituit filijs Sem, poſſeſſam à Cananeis regionem Palęſtinæ propriam, quibus propter naturalium filiorum eius opus, pater eorum hęres mundi, cum iuramento confirmauit diſtributionis teſtamentum, ut nullo aliquando tempore diriperent inuicem poſſeſsiones ut ante cataclifmum fecerant, & iniquitatibus & ſanguinibus terram contaminarent, ita & ſuper beatiſſimo Placido patre noſtro iuſta retribuens fecit Deus noſter, tranſmittendo fratres eius & filios ad monaſterium gubernandū & reſtaurandum, & cortes & poſſeſsiones illius retinendas. Etenim iuxta ſcripturam, in multas generationes Deus bona tribuit, qui ſecundum moſay cum obitum ſpiritum Placidi reſtituit patri. Siquidem ille audiuit, Aſcende in montem, & ibi morere. Hic exi inquit à caſsino Placide. Et poſt paululum, Siciliæ inſulam ingrediens, per martyriū carneam tranſibis uitam atque corruptibilem. Igitur Deus uerax eſt, & impoſſibile eſt mentiri Deū. Sic accidit Placido beatiſſimo patri. Facta ſunt autem hæc diſpenſatione Dei, nam ideo Mamucham crudeliſsimum Chriſtianorum perſecutorem, & uiolentæ uocis uentoſum ſurreptionem, tempeſtatem, luctum atque turbationem ad has partes uenire permiſit, ut Placidus cum fratribus & diſcipulis ſuis martyrio coronarentur. Dirumpens igitur uinculum ligaturę corporis ſuę per medios fluctus uitæ præſentis, uolauit in alta cœlorum.

In talibus die decurſo, epiſcopus cū multitudine populi quæ cum eo uenerat, deoſculans ſanctum ſepulchrū, receſsit ad ſua. 55 Anniuerſario autem paſsionis die beati Placidi & ſociorū eius, adueniente turba multa cum cereis & thymiamatibus ad ſanctiſsimi Placidi martyris, & ſociorum eius ſepulchra conuenientes, die noctuq; ad eius honorem perſiſtētes in eccleſia, Domino laudes decantabant, omnes inq; conuenientes, à uiris uſque ad mulieres & infantes, oblationes & uota regaliter comportantes. Oportebat enim ſanctam 56 feſtiuitatem celebrare, in lumine ſcientiæ, & intellectu ſplendoris populum adornare. His quoque tēporibus beatiſsimus pater Benedictus plenus uirtutibus & ſanctitate, feliciter migrauit ad Dominum. Anno uerbi incarnati quadrageſimo ſecundo ac quingenteſimo, cum præfuiſſet in caſsinenſis cęnobij regimine annis 14. ſepultuſq; eſt ibidē ante aram ſancti Baptiſtæ Ioānis. Huic ſanctiſsimo patri ſanctus papa Vigilius per priuilegium confirmauit omnes cortes ac poſſeſsiones quas Tertullus patricius in Sicilia ei obtulerat. Id ipſum fecerunt ſucceſſores eius numero 49. Cortium autem nomina hæc ſunt. In Meſſana modia terræ 30. cū portu ſuo. In agrigento 300, In Syracuſa 400. Iuxta

55 Vides antiquum Eccleſiæ morem fuiſſe, in anniuerſario paſsionis die ſanctorū martyrum, ſolēnes apud eos conuentus agere, hymnis, cereis & uarijs donarijs illos honorare.

56 Sancta feſtiuitas Placidi martyris.

cataneũ .v. mil. x l. In zindaride c l. Indrepanis uñ In aquis ſegeſtianis d c c c c. In parthenico d c c c. In hucara d c. In panormo c c c. cum portu ſuo. In ſounto x x x. In termis x l. In cephalido x v. In clieſo l v i j. In Galeate c l x. In accaliate c c c. In aganomo i j. In acro x x. Villæ uero quæ ad iam dictas cortes pertinent, hæ ſunt. Iuxta Syracuſam uidenſis, centuripenſis, halicienſis, hymera, ſoluntina, hereclea, hennenſis, herbitenſis, agirinenſis, netinenſis, habitenſis, murgentinenſis, aſſorinenſis, macaranenſis, menenia, tiſſenſis, amefra, petrina, calaſtina, mittitenſis, hiblenſis, halmana, apblonia, agina, caputina, aſſorono, florina, letina, giractarina, acherina, leontina, phipham, hentelena, helora, phaſsilis, licrilla, mamertina, aluntia, inguida, hacardina, thiceronitana, neapolis, gollenſis, lilibeum, thamaricij palma, naxum, acyum, capitonia, gelaria pecilia, gona, allaya, achenſis, lanarium, meazaris, aquis larodis, caluitiana, nibleagris, ſoluſapris, capitamona, pluloſopiana, collonitana, cornouiana, dedalia fintis, refugio, calis, plagateoſy, nocinbi, refugiũ Apollinis, pitamana, comiciana, petrina, piruia, logarica, oliua, aqua perciana cũ omnibus portubus iam dictæ Siciliæ.

His taliter ſuccincte libatis quid Gordianus martyris Placidi famulus egerit, opuſculo præſenti tradamus. Poſtquã enim idem Gordianus ſanctorum martyrum corpora tradidit ſepulturæ, quid faceret, uel quid diceret neſciebat. Dicebat enim intra ſe, ſi hic maneam, nihil ultra proficiam, ſi ad caſsinum redire uoluero, omnino impoſsibile mihi uidetur, ſcio enim quanta pericula in tanto itinere mihi incumbant. Hæc dum ſecum tacitus uolueret, beati Placidi & ſociorum eius ſuffragium diebus ac noctibus exorabat attentius. Quarta intereâ die adueniente, ualde diluculo nauis neapolitanorũ mercibus onuſta, in portu Meſſanæ ciuitatis deuenit, deſcendenteſq; nonnulli eorum ad terram ſancti Ioãnis Baptiſtæ, in qua ſanctus Domini martyr Placidus cum ſocijs ſuis ſepultus erat, eccleſiam deuenerunt. Quos Gordianus aſpiciens, poſt ſalutationis officia oſculatus eſt, ac deinde percontatus eſt eos dicens, qui eſtis, uel unde, & quo tenditis iter? Tum illi, Neapolitani (inquiunt) ſumus, & curſus noſter Conſtantinopolim tendit. Gordianus uero talia ab eis dum uerba audiſſet, gaudio ingẽti perfuſus eſt, datoq; naulo in eorum naui conſcendit, longiſsimaq; maris itinera cum eis transfretans, Conſtantinopolitanam peruenit ad vrbem, in quam ingreſſus, in domo cuiuſdam potentiſsimi uiri annis quampluribus hoſpitatus eſt. Ibiq; iuſſu Iuſtiniani Imperatoris enucleatius uitam atque miracula necnon paſsionem beatiſsimi martyris Placidi & ſociorum eius notificare, atque ad poſteritatis memoriam Græcis literis quibus apprime imbutus fuerat, latius annotare curauit. Illi autem hæc audientes, glorificauerunt Deum,

atq; secum Gordianus in eadem vrbe maneret hortati sunt, quod & fecit. Post aliquanta uero annorum curricula, Gordianus ille ualefaciens, passionem beati martyris Placidi & sociorum eius, quam ibidẽ ut supra taxauimus Græcis apicibus exarrauerat, apud illos reliquit, ipse uero nauem conscendens, Siciliam rediit, atque ad Syracusanam urbem deueniens, pauco illic tempore superuixit, in quo semper pie sanctæq; uiuendo, finem uitæ compleuit, acquirens sibi regnum ęternum, 57 intercedentibus sanctis martyribus quibus fuerat famulatus. Ex die uero qua sepulta sunt corpora sanctorum martyrum Placidi, Eutichij, ac Victorini fratrum, & beatissimæ uirginis Flauiæ sororis eorum, in ecclesia sancti Baptistæ Ioannis, ultra iam Basilica illa sancti Ioãnis uocata non est, sed in honore sanctorum qui intus erant sepulti, sancti Placidi ecclesia uocabatur, usq; ad tempora scilicet illa, quando Romani Siciliam amiserunt. Omnibus etiam tẽporibus quibus Sarraceni Sicilię dominati sunt, ecclesia ipsa ex beati martyris Placidi nomine uocabatur. Finis.

57 Ecce quomodo Sancti pro uiuentibus intercedunt.

Ex Cassinẽsi & alijs celebribus bibliothecis.

VITA SANCTI MAVRI ABBATIS, PER Faustum eius condiscipulum scripta.

Prologus.

FAustus famulorũ Christi famulus omnibus monachis, qui sunt in Oriente, & Occidente, Meridie, & Septentrione, & fidẽ, quæ secundum pietatem est, unà nobiscũ in Deo retinent, gratia, misericordia, pax, & propitiatio à Deo patre omnipotente cõditore nostro, & ab Iesu Christo unico filio eius, domino Redemptore, ac Saluatore nostro, atque à spiritusancto illuminatore, & uiuificatore animarum nostrarum. Cum à parẽtibus omnipotentis Dei seruitio nutriendus secundum regularis normam institutionis 1 septennis beato Benedicto in eius sanctissimo cœnobio, quod idem totius sanctitatis uir in Cassino ędificauerat castro, traditus fuissem iuxta miserentis Dei pietatem, qua & uelle & operari in nobis perficit pro bona uoluntate, gratuita nos & omnipotẽtissima miseratione ut uelimus præueniens, ac misericordissima gratia, ne frustra bona, quę inspirare dignatur, aggredi conemur, subsequens, quin magis ut recta in illũ fide credentes, atque in bonitate & simplicitate cordis de illo sentientes, pro his quæ ipse tribuit & immittit, 2 præmia nobis æternorum, si tamen propositi nostri, & fidei rigorem ad finem usque firmum ac inconuulsum seruemus, promittit. Postquam ut ipsi superno placuit opificij, annos puerilis ætatis emensus sum, & uti iam liberæ facultatis cępi permissione, ex integro me pro uiribus, & scire, monasticæ mancipaui obser-

1 Ecce quomodo etiam ante pubertatis annos quidam religioni reperiuntur oblati.

2 Vides ideo nos habere merita apud deũ, & æternorum bonorũ premia rite expectare quia opera nostra bona, sunt eius dona eorum liberum arbitrium ad ea operandum liberaliter excitantis.

uationi, adeò ut nec momento quidem à uiſione beatiſsimi ac ſanctiſſimi Benedicti diſiungi ullo modo uellem, ſed ſemper eius Deo placita, & hominibus imitanda inſtrui doctrina, ac radiantibus ædificari exemplis ardentiſsimo deſiderabam amore.

Cernens itaque beatiſsimus Pater me per omnia ſaluti propriæ, & regulari inſtitutioni operam dare, multis ſæpiſsime argumentationibus propoſitum animi mei nixus eſt experiri, etiam de his, quæ ipſe homini impoſsibilia ac importabilia eſſe ſciebat. Sed ubi per gratiam omnipotentis Dei, me paratiſsimum atque promptiſsimum ad omne quicquid illud erat, aggrediendum, ac tentādum, ſiue etiam perferendum eſſe peruidit, ilicò ſpecialius præ cæteris obſequiorum meorum uti ſeruitijs cœpit, meq́; arcanis quibusq́;, & nulli penè ab eo, ut aſſerebat], prorſus creditis, paterno affectu inſtruere, ac contra tentantia præmunire uitia. Vnde factum eſt, ut cum beatiſsimo Mauro diſcipulo ſuo, qui ab eo religioſiſsimè nutritus, & eruditus fuerat, quiq́; uitæ merito & perfectione uirtutum magiſtri cooperator extiterat, me ad partes dirigeret Galliarum, quo illi aliquod ſolatium mea prębere cohabitatio (Ego quippe exprioribus, qui ab eo educati primi fuerant, ſolus ſuperſtes eram tyronibus) Gratia ſiquidem fundandæ cœnobialis religionis ad tam longinquas, exterasq́ue ab eo tranſmiſſus eſt regiones.

Denique diuinitatis maieſtas omnipotentiſsima, quæ omnia circumplectens, & penetrans intelligit cogitationes à longè, & nouit omnia nouiſsima, & antiqua, & omnes uias ſingulorum præuidet, cū ſanctiſsimo patri, ſuum monaſterium in loco ſuperius iam dicto ab ipſo conſtructum, occulto ſuo iudicio deſtruendum, euertendumq́; prodidiſſet, & uir Domini inconſolabili pro hoc afflictione, fletuq́; indeſinenter afficeretur, reuelatio illum cœleſtis tali releuare ac confortare eſt dignata oraculo: Noli, ait, probatiſsime, ac electiſsime Deo benedicte, pro his quæ huic euentura didiciſti loco, mœſtum ullo modo gerere animum, quoniam quod ſemel præfixum eſt, intranſibile, atque irreuocabile, ſine dubio patrabitur, ſolis tibi tuo merito cunctorū conceſsis habitantium animabus. Sed aderit omnipotentis, quam nuperrimè tibi reuelauit, diuina propitiatio, & conſolatio, quæ & locū hunc in priſtinum, immo in ampliorem q̃ nunc uidetur, tuis nihilominus meritis reſtituet gradum, & alijs perinde nationibus huius lumen religioſitatis de hoc eodem irradiabit loco, pro quo interpellatus, uel potius efflagitatus fueris. Extemplo quos probabiliores in huius grege ſanctæ habes congregationis, quo depoſceris, mittere maturato, ſciens proculdubio quoniam 3 laboris eorum fructus uberrimus, & tibi ad cumulum recipiendorum augmentabitur præmiorum, & illos ad habitationem perennis introducet beatitudinis.

3 *Nota quod pro laboribus hic perpeſsis, datur æternæ beatitudinis retributio, tāquā iuſta merces.*

Hoc ergo ſanctiſsimus Deoq; chariſsimus pater certior factus reſponſo, mox ut legatione Cinnomannici Antiſtitis conuentus & exhortatus eſt, continuo religionis uirum euocans Maurum, cum conſilio totius congregationis legatis eum ipſius aſsignauit præſulis, dans illi ſocios & cooperatores ſimplicium, & Antonium, ac Conſtantinianum, me quoque laboris eorum & peregrinationis, non dico operum perfectorum, comitem deputans. Ego itaque cum longe poſt tranſitum egregij cõfeſſoris Chriſti Benedicti magiſtri noſtri operum mirabilium patratoris, ſepulto iam beatiſsimo Mauro, & duobus comitibus noſtris, Conſtantiniano ſcilicet, & Antonio, ad noſtrum monaſterium ultimam iam penê agens ætatem, unà cum ſimplicio, iuxta mandatum beati Mauri fuiſſem regreſſus, compulſus ab omnibus fratribus congregationis Caſsinenſis cœnobij, de quo profecti fueramus, & præcipuè à religioſiſsimo uiro, ac cum honore nominando Theodoro, qui tertius poſt ſanctæ memoriæ Valentinianum prolixiori tempore. Lateranenſis congregationem rexit monaſterij, hiſtoriam de uita & conuerſatione, ſiue etiam de profectione eiuſdem beatiſsimi Mauri, necnon etiam de conſtructione cœnobij, quod, Deo ſe iuuante, ſtrenue, atque comptiſsime ędificauit, quin & de miraculis, quæ per illum dominus ad laudem & gloriam nominis ſui operari dignatus eſt, & quæ nos ipſi coram poſiti oculis noſtris inſpeximus, altius & ab ipſa eius repetens natiuitate ſcribere ſum aggreſſus, ad omnium ædificationem monachorum. De ueritate porrò geſtarum rerũ & narrationis neminem ambigere ſuadeo, quia multo melius de tot ſilere ſcio, quàm aliquid mendoſum effictumque narrare. Denique hoc opuſculum beatiſsimo 4 Papæ Bonifacio oſtendi. Quod ipſe ſanctiſsimus Pontifex approbans, laude dignum duxit, ſuaq; ſancta authoritate roborauit.

4 *Merito beatus uir librum sãctiſsimo Romano Pontifici obtulit, quoniam eius præcipua cura eſt de ſacris ſcriptoribus cenſere.*

Deprecor autem eos, qui hoc ad legendum ſumpſerint, ne ruſtico incultoq; conſcripta ſtylo faſtidiant, ſed potius ueniam mihi tribuant, qui quamuis imperitus exiſterem, ac nullius prærogatiua literatoriæ artis, qua inniti ualerem eſſem inſtructus, tamen quæ per ſeruũ ſuum Dominus operari uoluit, & quibus ipſe interfui, ſilentio non ſum paſſus abſcondi, pręſertim cum ad hæc exaranda, quoquo modo poſſem, tam fraterna charitate, & deprecatione, quàm non paruipendendo ſanctorum uirorum ſim prouocatus imperio.

INCIPIT VITA SANCTI Mauri Abbatis.

Beatiſsimus igitur Maurus clariſsimo ſenatorum genere, patre Euticio, matre uerò Iulia exortus, duodennis ſanctiſsimo benedicto

dicto omnipotenti Deo sub 5 regulari nutriendus institutione, à parentibus est traditus. Qui cum adhuc iunior bonis polleret moribus, sicut etiam ipsi uidimus, & frequenter experti sumus, magistri cepit adiutor existere, ac eius miraculorum cooperator esse. Hunc sanctissimus Benedictus præ omnibus charius dilexit, & instruxit, atque ita in omnipotentis Dei informauit seruitio, ut nemini post ipsum in cœnobiali sacrosancta obseruatione fuerit secundus. Quis enim unquã austerius corpus proprium 6 ieiuniis, abstinentia, ac uigiliis, squaloribus quoque & nimiis edomuit frigoribus? Frequenter enim eum uidimus in diebus sanctæ Quadragesimæ nec tunica, nec cuculla, nisi solũmodo sacco uti 7 cilicino, & duabus tantũ modo uicibus in hebdomada paruissimũ potius prægustare, quàm sumere cibum. Iste quippe mos in omni uita sanctissimo fuit Benedicto: cuius ille exemplo prouocatus, afflictione perualida carnẽ macerabat, inquantum illi eiusdem patris sui permittebat licentia. Nam reliquo totius anni tempore sub monachali tunica semper asperrimo à scapulis usque ad renes induebatur trogulo, eiusdem subtegminis in stratu, superaggesto calcis & sabuli, tantũmodo excepto quòd Quadragesimali tempore usus est cilicio. Etenim & quantum poterat solicitè satagebat, non iacendo, sed potius stando, uel cum nimia eum lassitudo cõpulisset, sedendo somnum capere. Nemo illum unquàm uidit de lecto cũ cæteris surgere fratribus, sed semper nocturnos uigilando præuenire hymnos attentius procurabat, plerunque quinquagenos, sæpe etiam centenos 8 psalmos, nonnunquàm uerò totũ ex ordine Psalterium ante nocturnalem consumans synaxim, exceptis duntaxat horarũ spaciis, quibus orationum, lachrymarum, ac creberrimorũ fundebat preces singultuũ. Silẽtio uerò ac lectioni ita assiduè uacabat, ut pro hoc etiam ipsi sanctissimo Benedicto admirabilis haberetur.

5 *Maurus duodennis sanctissimo Benedicto sub regulari nutriendus institutione à parentibus est traditus.*

6 *Ecce quõ antiquĩ monachi ieiuniis, abstinentia, uigiliis & frigoribus corpus proprium affligebant.*

7 *Vides sanctos priscos monachos uestimentorum utilitate, præsertimq; cilicio, necnon ciborũ parcitate fuisse usos, quo afflictione magis ualida carnem macerarent? At non hæc placent nouatoribus nostris.*

8 *Habes hic quod antiqui monachi psalmodiæ etiam nocturnæ, orationibus, lachrymis, singultibus, silentio, & lectioni assidue insistebant.*

His ergò aliisq;, quas enumerare longissimum est, eo succrescente uirtutibus, sanctissimus de illo Benedictus plerunque in conuentu fratrum, suppresso eius nomine, quasi de alio loquebatur, iunioribus, & negligentioribus illum proponens sequendũ. Vidimus, aiebat, nostra ætate quendam strenuissimæ nobilitatis iuuenem, infra annos adolescentiæ, ita omnis monasticæ religionis subito arripuisse perfectionẽ, ut alicui ex prioribus similis, immo æqualis per omnia dignissimè iudicetur. Sed licet hæc beatissimus, Deoq; dilectissimus Maurus, ac nõ nulli ex fratrib⁹, de eo sanctissimi ore Benedicti proferri scirent, nunquàm tamen ille pro hoc, uitio succubuit iactantiæ, ardua semper, & sanctiora appetens, & toto conamine de uirtute in uirtutẽ proficere studens.

Dum quodam tempore sanctissimus Benedictus à quodam nobilissimo secundum seculi dignitatem uiro exoratus fuisset, ut ad domũ eius dignaretur per semetipsum accedere, ut uxorem eius & filium,

quem nuper enixa fuerat, à dæmonio, quo grauisſimè pariter uexabã tur, ſuis ſanctis meritis & orationibus liberaret, & ſanctus domini pro eo quòd ei familiaris pro aliquibus ab eo religioſè geſtis exiſteret, ire non diſtuliſſet; beatiſsimus Maurus, qui tunc in monaſterio noſtro, imperio ſanctiſsimi Patris noſtri, præpoſiti, ac totius cœnobij procuratoris & adminiſtratoris poſt ipſum fungebatur officio, cũ fratribus ad fruges colligendas longiuſculè à monaſterio eſt egreſſus; à quo opere dum ad ſextã refectionis horam cũ eiſdem fratribus rediret, anteq̃ ad portam uentum fuiſſet monaſterij claudum quendam & mutum puerulum inuenit in itinere. Cumq; pater & mater pueri eius pedib⁹ prouoluti, cum clamore ualido & lachrymis terribile nomen Dei obteſtantes, & ut filium ſuum eis ſanum redderet, genua eius firmiſsimè utriſque conſtringentes manibus precarentur, refugit pauore nimio tale attentare miraculum, ſe peccatorem eſſe, nec talis ullo modo operis effectorem uociferans poſſe fieri; maxime, inquit, cum hæc ſanctorum Apoſtolorum ſint opera, aliorumq; perfectorũ, qui eorũ exempla credendo & imitando ſectantur.

Nos ergo ab eo talia dici audientes, ſimul & perfectiſsimam, Deoq; acceptiſsimã ad talia peragenda eius uitam, & meritum ſufficere cognoſcentes, iuncti parentibus pueri, pro reſtitutione ægroti eum rogare cepimus. At ille, ut erat pijſsimus, lachrymis perfuſus, atque in 9 oratione proſtratus, poſtq̃ diutiſsimè orauit, ſtolam 10 cũ qua eodẽ anno, iubente magiſtro ſuo, ordinatus ad miniſterium fuerat Leuiticum, & quam iuxta morem gratia ſanctitatis primo indeſinenter ferebat anno de ſanctiſsimo collo ſuo protulit, & ſuper caput infirmi crucis 11 ſignum faciens poſuit, & ad cœlum oculos erigens dixit: Domine Ieſu Chriſte, qui diſcipulis tuis polliceri dignatus es dicens, Amen dico uobis, quia omnia quæcunque orantes petieritis, credite quia accipietis, & uenient uobis, oſtende etiam nũc, quia nos ſerui tui, exigui licet & peccatores, in te & in uerbis tuis ſanctis, prout ipſe largiri digneris, eandem fidem habemus. Et hæc dicens ait ad debilem, In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis adiutus meritis ſanctiſsimi magiſtri noſtri, ſta ſanus & incolumis ſuper pedes tuos rectus. Et continuo ſoſpitati redditus cepit rectiſsimè ante nos pergere, ac dominũ uoce exultationis & laudis benedicere dicens: Benedictus Deus creator omnium, qui me redintegrare dignatus eſt meritis ſanctiſsimi ſerui ſui Benedicti, & per beatiſsimum diſcipulum eius Maurum.

9 Ecce orationem cum proſtratione et lachrymis.

10 Vides ſtolam Leuiticum eſſe ueſtimentũ, quod Diaconi in ordinatione accipiunt, & quo in miniſterio ſuo ſemper utuntur?

11 Maurus ſigno Crucis & oratione mutum, pariterq; claudum ſanat.

Perfectiſsimus ergo Benedictus cum reuerſus ad monaſterium ſanatis pro quibus ierat, fuiſſet, nobiſq; narrantibus & laudantibus Dominum, ea quæ contigerant comperiſſet, in magna deinceps admiratione ac ueneratione beatiſsimum Maurum habere cepit, nec iam loco diſcipuli cenſebat æſtimandum, quem ita Deo proximum iam ui-

debat effectum. Per idem tempus legati ad nostrum aduenerunt monasterium, missi à beatissimo Bertigramno Cinomãnicę ciuitatis Episcopo. Nam isdem sanctissimus Pontifex audita fama sanctitatis eximij Patris nostri, Flodegarium Archidiaconem, & Alderadum Vicedominum suum, strenuissimos scilicet atque clarissimos uiros, à latere suo cum magnis exenijs ad eundem Patrem nostrum transmisit, omnibus eũ exorans precibus, ut illi perfectissimos dirigeret fratres, qui monasterium illi secundum regularis ordinem obseruationis in fundo Ecclesiæ, quã regebat, ædificare deberent. Perfectissimus uero Pater noster iuxta rationem, & reuelationẽ, quæ in præfatione huius operis à nobis pleniter est exposita, quanq; finem dierum suorum iam iamq; sciret imminere, secundum quod spiritu sancto didicerat reuelante, legatis supradicti Antistitis tam beatissimum Maurum, q̃ nos quatuor, quorum nomina proemio inseruimus, assignauit, pręcipiens nobis, ut non minus ipsi beatissimo Mauro, quem nobis magistrum constituebat, q̃ ei eatenus, in omnibus pareremus.

Iam quis dignè explicet quantus mœror, quantusq; luctus totam sanctissimam nostram subitò corripuit congregationem? Quia enim sanctus Pater eis iam obitus sui reserauerat diem, spes & consolatio totius congregationis in beatissimo Mauro pendebat, illum se patrem, illum se gaudentes post eius transitum habere rectorem. Sanctissimus autem pater noster tantis fletibus & suspirijs motus, omnem euocans congregationem, talem ad eos protulit orationem. Si tristandum dilectissimi fratres ac filij, pro tali esset negotio, mihi magis, q̃ uobis esset merendum, qui quantum ad præsens magnis uideor destitui solatijs. Sed quia dicente Apostolo, Charitas benigna est, benignitatem charitatis nostræ omnimodis impendere debemus his, quos aliquo modo ea indigere cognoscimus, nec nostra tantum q̃ aliorum quærere. Quapropter uos amoris paterni solicitudine à fletibus & męrore temperare deposcimus, quia potens est Deus meliores nobis post depositionẽ nostri corporis huic sanctæ immittere congregationi, quorum meritis & exemplis longè præstantius q̃ nostris ædificemini. Sed & illud summopere nobis est procurandum, ne uersutia antiqui hostis, unde alijs salus acquiritur, inde nobis tristitiæ malo detrimentum in aliquo ingeratur. Nos etenim quos unitatis semel in sancta charitate iunxit concordia, nunquã uel longissima diuident terrarum spacia: quoniam semper interioris hominis aspectu, qui renouatur secundũ imaginem eius qui creauit eũ, nos quoad uixerimus tẽpore, inuicẽ intuebimur. Vos autẽ fratres charissimi, quos ad opus Domini construendum ad illas dirigimus partes, uiriliter agite, & cõfortetur cor uestrũ in sancto proposito, & religione, proculdubio scientes, quia quanto austeriora causa salutis aliorum in huius uia seculi pertuleritis, tanto 12 maiora

12 *Ecce quõ propter opera charitatis proximo*

impenſa, promittũtur nobis cœleſtiũ præmia gaudiorum.

à Deo recipietis cœleſtium gaudia præmiorum. Nec uos ullo modo reſolutio huius noſtri meſtificet corpuſculi, quoniam præſentior uobis carnis depoſito onere ero, ueſtriq; (Dei per gratiam) cooperator exiſtam aſsiduus.

Et hæc dicens dans oſculum nobis, proſecutusq; nos cum omni cõgregatione uſq; ad oſtium monaſterij, oſculatis rurſum nobis, ac benedictione ſuper nos tradita, dedit ſanctiſsimo diſcipulo ſuo Mauro librum 13 regulæ, quem ipſe ſanctus Benedictus manu ſua ſcripſerat, proferriq; iuſsit libræ pondus panis, & uaſculum æneum, uini eminã capiens, & ita nos ſiuit abire; dans mandatum miſsis ſupradicti Præſulis ad eundem Pontificem, ut ſua uice paterno affectu nos ſuſcipiens tractaret, ac nobis aptum locum ad ædificandum, ſicut pollicebatur, cœnobium traderet.

13 *Vides quod etiã antiqui monachi habebãt regulas, ſub quibus degebant.*

Igitur nos quinta Epiphaniorum ſabbati iter arripientes, primam manſionẽ in poſſeſsione noſtri monaſterij in uilla, quæ Eucheria nuncupatur, habuimus. Quo aduenientes honorifice ſatis à duobus fratribus noſtris, Probo uidelicet, & Aquino ſuſcepti ſumus, quos ſanctus Pater noſter huius rei gratia pridie illuc direxerat. Ea nocte 14 celebrantibus nobis nocturnale officium, aduenerunt illuc duo nihilominus ex fratribus noſtris, Honoratus beatę recordationis uir, ac Feliciſſimus egregiæ indolis adoleſcens, cõſobrinus ſancti Mauri, miſsi à ſanctiſsimo Patre noſtro Benedicto. Quos ut uidimus, gaudio non modico gauiſi ſumus, certũ tenentes aliquid magni de parte eiuſdẽ Patris noſtri nos ab eis uel audituros, uel percepturos. Nec noſtra fruſtrati ſumus æſtimatione. Nam ut cõpletis hymnis matutinalibus in unũ conuenimus, Honoratus monachus magnifica à pectore ſuo beato Mauro protulit munera, capſulam ſcilicet eburneam, & paginulam Epiſtolæ, breuia quidẽ continentẽ uerba, ſed amore prophetiæ, & ſanctę charitate dilectionis grauida ſatis ac deſiderabilia, quæ idem ſanctiſsimus Benedictus ipſos deportare nobis, antequã de loco egrederemur, perniciter iuſſerat. Siquidem tres 15 portiunculas ligni ſalutiferæ crucis, & reliquias ſanctę Dei genitricis, ſancti Michaelis Archangeli, ex palliolo ſcilicet eius ſanctæ memoriæ, ſancti quoque protomartyris reliquias, ac beati confeſſoris Chriſti Martini, in ipſa poſuerat capſula.

14 *Habes hic horas nocturnas etiam ab antiquis patribus celebratas.*

15 *Si ſanctorũ reliquiæ eſſent inutiles, & ſuperſtitioſæ, ut non nulli mentiuntur, ſanctus uir Deo plenus Benedictus, non eas miſiſſet diſcipulis ſuis ſecum deferendas.*

Textus uerò Epiſtolæ, quã & conſepelire ſibi amore Patris ſui beatus iuſsit Maurus, hæc continebat. Accipe dilectiſsime extrema inſtitutoris tui dona, quæ & longum noſtrũ teſtentur amorẽ, & tibi, ac cõmilitonibus tuis contra omnium perpetim 16 munimen præbeant impedimenta malorꝝ. Poſt expletam enim totã trinam uicenorꝝ decurſionem annorꝝ, ex quo monaſterialem adiſti perfectionẽ, in gaudium Domini tui es introducendus; ut nobis Dominus heſterno die, priuſquã à nobis digreſſus es, oſtendere eſt dignatus. Prędico etiam tibi,

16 *Quid dicere hæretice contra ſanctorũ reliquias amplius potes cũ ex ſanctiſsimi patris ſententia, hæ munimen præbeant contra omnium impedimenta malorum.*

moram

moram uos in eundo esse passuros, ac cũ difficultate amabilem locum inuenturos pro his quæ & Deo ordinante perficientur, & quæ inimicus humani generis molimine calliditatis suę in uos concitabit. Nusquam tamen benignitas misericordis Dei uobis deerit, sed potius, differendo licet, ac desiderium animi uestri in longum experiendo, aliorsum quam sperauimus, aptissimam dignabitur largiri mansionem. Iamq; ualeas felix in profectione, felicior futurus in peruentione. His beatus Maurus recitatis, & abundantissimè pro his quæ & merebatur, & præmonebatur, hilaris effectus, ad Patris Benedicti præsentiam eosdem cum gratiarum actione remittit fratres, adolescenti iam dicto Felicissimo quinquies siue septies perfectiori normæ ac religioni operam dare inculcans.

Porrò nos ceptum iter carpentes, quinquagesimo quinto die Vercellas aduenimus. Quo in loco dum biduo ab ipsius ciuitatis clericis detenti fuissemus, qui nos plenissima receperant charitate, prophetia sanctissimi Patris nostri impleri iam cepit. Supradictus enim Alderadus per gradus cuiusdam altissimæ ac mirificæ turris deambulans, ac impellente Sathana deorsum præceps ruens, ita toto corpore debilis, immo penè exanimis ad nostrũ non aliter, quam in linteo, deportatus est diuersorium, ut omnes de eius uita desperare cogeremur. Quę res grauissimam nobis, & præcipue Flodegario Archidiacono tristitiam intulit. Nam quatuordecim dies ibi morati sumus, in quibus irremediabili ac deteriori semper isdem uir attritus est dolore, adeo ut dextera scapula eius cum brachio & manu inflatione nimia intumesceret, & medicus iam ad secandum cũ solicite inquireretur. Illucescente ergo crepusculo tertiædecimæ diei, quo ibidem adueneramus, Flodegarius nullo modo se ferre posse ut secaretur affirmans, oratorium, in quo beatus Maurus orationi uacabat, concitus irrupit, pedesq; eius utraq; constringens manu, ac lachrymis terram perfundens, osculaq; figens frequentia, deprecari eum, & obtestari cepit, ut suis precibus infirmo subueniret, opem sui adiutorij illi ferendo, nec sineret eum ferre sectionis, & igne ustionis, acerbissimo cruciatu torqueri, quem sciebat eius interuentu facile posse saluari.

Beatus uerò Maurus tam miseratione infirmi, quam profusione deprecantis lachrymarum, quamq; etiam itineris retardatione ad fletũ usq; permotus, ante altare in 17 orationem se proiecit, & diutissime orationum precibus, suspirijs, ac singultibus aures uicinæ supernę pietatis pulsans, cum à loco, quo in modũ crucis prostratus iacuerat, surrexisset, accipiens de super altare capsulam reliquiarum, quã illi beatus magister suus direxerat, assumptis etiam nobis, ad lectum pergit ægroti. Ibiq; rursum oratione præmissa, salutiferum retegit lignum, & de eo à scapula usq; ad ungulas manuum ex omni parte signum crucis fa-

17 *Vide orationem cum prostratione, suspirijs, & singultibus.*

ciens,dixit: Deus omnium conditor creattirarum,qui ad reſtaurationem humani generis unicum filium ſuum operante ſpirituſancto ex Maria ſemper virgine incarnari conſtituit,qui per hoc ſacroſanctum ac glorioſum uiuificæ crucis lignũ,uulneribus & languoribus animarum noſtrarũ,nos redimendo,ſubuenire dignatus eſt,ipſe te per uirtu
18 tem uitalis ligni huius ad priſtinam reducere dignetur ſanitatem. 18
Hæc cũ beatus oraſſet Maurus,continuo per tria loca omnis excoctio ſanguinis,qua brachium totum intumuerat,uehementer incurrere cepit. Erat autem ipſe Alderadus nobilis quidẽ ſecundum ſeculi dignitatem,ſed nobilior,prout ſeculari poſsibile erat,in omni religione.

Ecce quantæ uirtutis eſt glorioſum lignum uiuificæ crucis, cuius tactu ualidiſsime ægrotans,ſtatim ſanus redditus eſt.

Flodegarius denique uiſo tanto miraculo, nullo modo ſe à fletibus præ gaudio poterat tẽperare, Deum aſsidua magnificans collaudatione,& ſanctiſsimũ patrem noſtrũ Benedictum frequentiſsima extollens ueneratione, qui tales habere ac nutrire dignus fuerit diſcipulos, per quos talia domino operari ſit placitum. Fit continuo concurſus totius ſuburbani populi,felicem ſe unuſquiſq; fore exiſtimans,ſi beatum Maurum uel uidere contigiſſet. Ipſe uerò non ſuam,ſed patris, qui in cœlis eſt,ſemper gloriam quærens, aſpectus ſe uidere quærentium fugiebat, dicens: Hoc quod per lignum Redemptionis noſtræ diuina perficere uoluit maieſtas, Redẽptori magis omnium eſt aſcribendum,ꝙ homini;quanquã ſanctiſsimi Patris noſtri Benedicti merita,ut efficeretur,obtinuiſſe nulli dubium eſſe poſsit. Æger igitur noſter penẽ iam incolumis effectus,beatum deprecatus eſt Maurum, ut ſequenti etiam die ab ipſa non egrederemur urbe, quouſque ille per omnes orationis domos,quæ ibidem conſtructę erant,uota piæ laudationis,& ſacrificium ueræ confeſsionis,pro reddita ſibi perſoluere domino poſſet ſoſpitate. Quod beatus libentiſsime annuit Maurus;ualde enim eum diligebat, pro eo maxime, quia religionem ordinis noſtri ab eo præferri uidebat.

Quintodecimo demum die urbem illam relinquentes, ac diſpoſitum iter accelerare feſtinantes, cum iuga alpium media ferè tranſiremus die,famulus nomine Sergius,de equo,cui inſederat,ſuper ĩmane ſiniſtrorſus cadens ſaxum,pedẽ ſibi concite reſurgere uolens,ita atterens extorſit,ut oſſa omnia in unum coadunata,non iam ſpeciem pedis,ſed ſimilitudinem alicuius præfiguraret teretis. Quinimmo afflictus cruciatu,cum frequenter uitali quaſi carere uideretur flatu,beatiſsimus Maurus ad eũ accedens,ſiniſtraq; manu colliſum eius appre-
19 hendens pedem,& dextera ſuper eum ſignum 19 crucis faciens,ait: In nomine Dei omnipotentis, qui ſua uirtute ſoluit cõpeditos, ſurge ſanus,& prouide miniſterium obſequij ſeruoꝝ Dei,ad quod peragendum à beatiſsimo patre noſtro nobis es aſsignatus. Qui ilicò ſaniſsimus effectus,gaudium nobis lætitiamq; ſuſcitauit non modicam.

Signo Crucis manu impreſſo,colliſum pedem Sergij Maurus ſanat.

Exinde cum Eccleſiam precioſorum martyrum Chriſti Mauricij & ſociorũ eius gratia orationis omnes ſimul fuiſſemus ingreſsi, cęcus quidam ex matris utero pro foribus eiuſdem baſilicæ ſedens, & ab intrantibus ac egredientibus quotidianum mendicando uictum depoſcens, comperit à ſocijs itineris noſtri illic Maurum adueniſſe diſcipulum ſanctiſsimi Benedicti, cuius fama ſanctitatis iam ubique percrebuerat. Cumq; oratione completa oſtium baſilicæ egreſsi fuiſſemus, cęcus idem in pauimento toto proſtratus corpore, deprecari, & obteſtari beatum Maurum cœpit dicens: Adiuro te Maure ſerue Dei per hos precioſiſsimos Thebęæ legionis martyres, & per uenerabile magiſtri tui nomen Benedicti, ut ſanctis tuis precibus oculorum mihi lumen conferri obtineas à Domino. Sanctus ergo Domini hoc audito, parumper figens gradum ſubſtitit, eumq; de pauimento ſurgere pręcepit. Cumq; ſtetiſſet ante illum, interrogauit eum dicens: Dic mihi homo, quantum temporis iam eſt, ex quo hæc ſanctorũ adiſti limina? Qui reſpondit dicens, Vndecimus penè iam elabitur annus. Et ſanctus Domini ad hæc ait: Nunquid ſi uoluiſſent hi ſanctiſsimi, ac Deo chariſsimi martyres, qui corpora ſua ſancta pro Chriſto gladiatorib⁹ perimenda expoſuerunt, ut animas pro ipſo ponerent, lumen oculorum tibi à Deo dari impetrare non potuiſſent? Iſtos itaque attentius exorando deprecare, quorum magis hęc, quàm noſtra ſunt opera, & quorum ipſi non minus cæteris indigemus ſuffragijs. Et hæc dicens cępit abire. Cęcus uerò quędam horrenda & pauenda uociferando inclamare ſacramenta non intermittebat, uſque quo ſanctus uir, nobis etiam compellentibus, ſedibus oculorum eius, quibus eatenus lucicomi ſolis non ſplenduerat claritas, lachrymis madefactus, dexteræ manus ſuæ impreſsit digitos, cœloq; aliquantiſper intendens, ac ſuper eos ſignũ noſtræ redemptionis ædens: Dominus ait & Saluator noſter Ieſus Chriſtus, qui eſt uera lux, quæ illuminat omnem hominem uenientẽ in hunc mundum, ipſe te per inuocationẽ ſui nominis, & merita horũ beatorum ſanctorum, ac magiſtri noſtri Benedicti, illuminare dignetur, ut uidens opera altiſsimi, quibus diſtinguere mundanæ uoluit formã creationis, ipſum conditorem horũ ac reſtauratorem noſtrum uoce exultationis, & opere ueræ credulitatis collaudes.

20 Ac ſuper eos ſignum noſtræ redemptionis ædens.

Hæc cum oraſſet ſanctus uir, ſtatim ſanguis ubertim ab oculis eius effluere cepit, & continuo clariſsimis luminibus ſperam Solis reſpectans hymnum trium puerorũ ex ordine decantare clara uoce cepit. Vocabatur autẽ uir ipſe Linus: qui ut ab ipſo comperimus, tam pſalterium, quàm omnia & diurna & nocturna audiendo didicerat officia. Habitatores autẽ loci illius uidentes tale miraculum per beatum Maurũ celebratum, ſimul in unum conglobati, deprecabantur eum, ut benedictionem ſuam ſuper eos daret. Quibus ipſe hac tantum reſpondit

uoce: Benedicat uobis dominus Deus uester, qui habitat in Sion, ut uideatis bona eius, quæ sunt in Hierusalem omnibus diebus uitæ uestrę. Deditq; mandatum illi, qui illuminatus fuerat, ut nunquã iam ab ipsa Ecclesia discederet, sed iugiter ibi domino, ac sanctis martyribus deseruiret. Quod ipse postea deuotissime impleuit. Cum enim post transitum beati Mauri ad nostrum reuerteremur monasterium, clericatus eum functum officio in ipsa inuenimus Ecclesia, & decrepitã iam agentem senectutem.

Inde igitur egressi, ceptum iter exequi conabamur. Cumq; nocte quadam iuxta ecclesiam sanctæ Dei genitricis & semper virginis Mariæ, iam in locis hospitaremur uirentibus, & mulier quædam uidua Remeia nomine, quæ in contigua nobis manebat domo, filium suum iam adolescentẽ, quem ex defuncto nuper uiro suo susceperat, quiq; iam ultimũ trahens flatum uicinam in lecto iacens operiebatur mortem, insomnem plangendo & eiulando duceret noctem, uir Domini

21 Maurus more sibi solito, nobis quiescentibus, ipsam 21 Ecclesiam, uota Domino precum ac supplicationum ut redderet, ingressus est. Cum uerò iam uigilia propinquaret matutina, & mulier nec momento quidem à plangoribus & eiulationibus cessaret, uir domini tenerrimè motus ad pietatem, se cum lachrymis domino prostrauit, & ut miseræ mulierculæ misereri dignaretur, filium suum illi restituendo incolumẽ precabatur. Cumq; ab oratione surrexisset, cellulam in qua dormiebamus, latenter introiens, Simplicium monachum caute tetigit, annuens illi ut cautius surgens sequeretur. Ille autẽ mox in Ecclesia sequutus, attonitus quid ei uellet iubere expectabat. Sanctus uerò Domini accedens ad illum ait: Doloribus huius infelicis mulieris animus meus nimia compatitur teneritudine. Quapropter plena fide ad lectum simul accedamus iacentis, forsitan recuperabit illum superna dignatio. Veniens ergo ante stratũ penè iam exanimis cadaueris beatus Maurus unà cum Simplicio ait: Christus Dominus & Saluator noster unica spes, & cõsolatio dolorem patientibus & perferentibus, qui misericordia motus super uiduæ filium extra portam elatum, intuentibus populorum exsuscitauit turbis, eadem nunc pietate & huic adesse dignetur mulieri, filium eius restituendo incolumem. Et hæc dicens abscessit.

Vides Ecclesiam non tantum pro auditione uerbi Dei, & sacramentorum perceptione, ut nonnulli blacterant, sed etiam pro loco orationis, & fundẽdarũ ad dominũ precum institutã fuisse?

Ille uerò qui duobus iam diebus sine sensu & uoce iacuerat, matrẽ suam uocare, ac cõsolari cepit dicens: Noli mater flere, quia lachrymis cuiusdam serui Dei, quas fudit tuo compatiens dolori, uitæ ac sanitati ab ipsis Auerni faucibus redditus sum. Cui cũ illa diceret, Ecce in hac

22 nostra Basilica cũ aliĳs eiusdem habitus uiris 22 matutinos decantat hymnos. Ille ac si nihil incõmodi pertulisset, de lecto cõtinuo surgens Ecclesiam intrauit, & absque hæsitatione sanctissimũ adĳt Maurum,

Ecce hora matutina in obseruatione etiã apud antiquos.

uociferans, & dicens, Verè tu idem ipſe es, qui me tuis lachrymis & meritis à tribunali, de quo triſtem exceperam ſententiam, qua iam incendioſis deputatus eram locis ad ſuperos reuocaſti. Fama facti totã continuo repleuit regionem. Ruunt pręcipites nobis uiri cum mulieribus, ſenes cum iunioribus laudes Domino undiq; concrepantes, qui taliter mirificat ſanctos ſuos. Vocabatur autem idem adoleſcens Eligius, qui poſtea (ut nobis relatum fuit) in monaſterio Lirinenſi monachus eſt effectus.

Nos itaque cũ iam appropinquante ſolennitate 23 Paſchali, quotidie profectionem acceleraremus, eo die, quo Dominica celebratur cœna, in pagum deuenimus Antiſiodorenſem. Audiens autẽ beatus Maurus opinionẽ ſancti Romani monachi, qui beatiſsimo Patri noſtro Benedicto in initio adiutor, & cooperator extitit, ut in hiſtoria uitæ eius pleniſsimè inuenitur, quiq; per reuelationem Gallias petens, cœnobiolum in eodem pago, in loco, qui Fonsrogi nuncupatur, ædificabat, petijt duces itineris noſtri, ut eò diuertentes, ibidem ſacroſanctũ

24 Paſcha celebraremus. Hoc autem beatus Maurus maximè idcirco expetebat, quia & ſequenti die tranſitum magiſtri noſtri complendum eſſe ſciebat, & colloquio beati Romani deſiderabiliter frui cupiebat. Ductores uerò noſtri petitionibus uiri Dei libenter annuentes, concito greſſu illuc tendere feſtinarunt.

Die itaque paraſceue hora illuc ſexta peruenientes, deuotiſsimè à beato Romano ſuſcepti ſumus. Cumq; omnes nos, qui cũ beato Mauro pergebamus, ad ea, quæ opus ad diem feſtum erant præparanda, uel emenda occupati eſſemus, ipſi ſanctiſsimi uiri dulcia inuicem perennis uitæ colloquia promebant. Et cum iam ueſpertina hora poſt ſolenne 25 officium, quod ſpecialiter, utpote annuatim, eo celebratur die, appropinquaret, uir Dei ſanctus Maurus beato Romano dixit: Craſtina die beatiſsimus Pater noſter Benedictus terreno depoſito corporis onere, cœleſtem gaudens & hilaris ſcandet ad patriam. Quod audiens ſanctus Romanus ilicò in lachrymis reſolutus, flere inconſolabiliter cepit. Quem beatus Maurus conſolari cupiens aiebat: Gaudere potius, q̃ flere ideo de eius migratione debemus, quia & patronum magnum pręmittimus, & 26 pręſentiorem eum nunc, q̃ ſi carne uiueret, ſumus habituri. Hęc tñ dicens, nec ipſe a fletu ſe poterat cohibere. Noctem uerò illam, quę duodecimo Calendarũ Aprilis habebatur, & qua 27 ſacratiſsimum uigiliarum Paſchę illuceſcebat ſabbatum, tam beatiſsimus Maurus, ac nos qui cum eo ibamus, q̃ ſanctus Romanus cũ aliquibus diſcipulis ſuis ieiuni peruigilem duximus unuſquiſq; noſtuum ſecretim apud ſe, ut in illis diebus in eccleſia Romana mos erat, 28 pſalmos & orationum preces deuotè pro exitu eiuſdem Patris noſtri Deo dilectiſsimi Benedicti conſumantes.

23 *Habes hic paſchalem ſolemnitatem, & celebrationem diei cœnæ dominicæ.*

24 *Ibidẽ ſacroſanctum paſcha celebraremus*

25 *Vide diẽ paraſceues, uide & celebrationẽ ſolennis officij, quod annuatim eo die recitatur.*

26 *Si præſentiorẽ carne ſolutum patrẽ Benedictum erãt habituri quam in carne uiuentem, Sancti non poſſunt dici emortui, ſed melius uiuentes.*

27 *Qua ſacratiſsimũ Vigiliarum paſchæ illuceſcebat ſabbatum.*

28 *Vides antiquam eſſe conſuetudinem fidelium animarum exitum pſalmis & orationibus præmunire, & comitari.*

Cum uerò transacta iam hora quasi tertia ipsius sacratissimæ diei, beatissimus Maurus in Ecclesia consisteret, ut transitũ eius, qualicunque eueniret hora, orando & psallendo præmunire longè positus fata geret, seq; pauimento in oratione dedisset, raptus spiritu subito se transpositum in loco, de quo egressi fueramus, uidit, conspexitq; uiam palliis stratam, ac innumeris coruscantem lampadibus recto Orientis tramite, quæ ab eius cella usque in cœlum tendebatur. In qua etiam uisione duos congregationis nostræ fratres socios habuit, cum quibus simul eandem uisionem conspexit. Itaque cũ uiam, quam cernebant, mirarentur attentius, uenerãdo habitu uir desuper clarus assistens cuius esset uia, quam cernerent, inquisiuit. Quod illi se nescire professi sunt. Quibus ille ait: Hæc est uia, qua dilectus Domino 29 cœlum Benedictus ascendit. Hanc uisionem unus ex illis duobus fratribus nostris, qui eam simul cum beato Mauro uiderunt, in nostro morabatur monasterio, alter uerò, ut beatus Gregorius scripsit, longius positus uidit.

29 *Hæc est uia, qua dilectus domino cœlum Benedictus ascendit.*

Mox uerò ut beatus ad se reuersus est Maurus, ocius sanctum Romanum, ac nos reuocans, cuncta quæ uiderat lucidè nobis per ordinẽ retulit. Diem illam, & sequentem 30 Dominicam, qua specialiter resurrectionis Dominicæ celebratur dies, solemnem & celebrem cum omni gaudio ac lętitia peregimus. Secunda autem feria festiuitatis ipsius, anteꝙ̃ proficisci cepissemus, sanctus Romanus beato Mauro dixit: Si absque animæ periculo locum hunc deserere potuissem, melius tecum amantissime frater, cuperem habitare, ꝙ̃ alicubi finem uitæ terminare. Sed quia hos deserere periculosum est, & ultimus mihi iamq; imminet dies, perge felix, quò mitteris, ac prosperè felici utere sorte: Deus autem omnipotens semper sit tecum, & cum fratribus, qui tecũ pergunt, & recto itinere perducat uos ad ueram repromissionis terrã, quam omnibus electis suis polliceri est dignatus, ubi præparauit ea, quę nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascẽderunt, nisi in illorum, qui terrena omnia amore eius proterentes, ac desiderio cœlestium abdicantes, dicere cum Apostolo ualent: Nobis autem reuelauit Deus per spiritum suum.

30 *Dies Dominicæ resurrectionis solennis est, & celebris, & cum omni gaudio, ac lætitia à fidelibus peragenda.*

Ex eo recto calle Aurelianis cum uenissemus, grauissimus duces itineris nostri mœror inuasit. Audierunt siquidem, certis deferentibus nunciis, beatum Bertigramnum Episcopum iam migrasse ad Dominum, aliumq; in loco eius iam substitutum Pontificem. Hoc cũ beato Mauro ac nobis intimassent, magno tædio deficere cepimus, nescientes quid facere deberemus. Sed beatus Maurus memor prophetiæ sanctissimi patris nostri, qua nos cum difficultate licet aptum locũ inuenturos esse prædixit, deiectos animos blandis cõsolationibus ac promissionibus roborabat dicens: Nolite fratres dilectissimi in præsenti affli-

ctione animos ita tristitiæ subdere, quoniam & Deus tribulationem patientibus eos reuelando, preoccurrere consueuit, & precibus beatissimi patris nostri adiuuabimur, qui se nobis semper præsentem, & cooperatorem adesse pollicitus est. Nam & Abraham patriarcha imperio Dei egressus de domo, & de cognatione sua, terram peregrinationis suæ postea in posteris accepit in hæreditatem. Itaque & nos nostram congaudentes peregrinationẽ, expectemus ut deuotissimi serui consolationem Domini; & per omnia uestigia patris nostri sanctissimi Benedicti imitari satagamus, qui relicta domo, & rebus patrijs, & ad ultimum nutricem suam occultè fugiens, ac soli Deo placere desiderans, tantam a Domino promeruit gratiam, ut nemini post beatos & primos Apostolos unquam fuerit secundus, sed potius Deo se iuuante tot sanctorum extiterit fundator cœnobiorũ, tantaq; Domino acquisierit milia perfectorum monachorum.

Hac itaque exhortatione beati Mauri aliquo modo confortati, tractare simul cum conductoribus nostris cepimus, quid potissimum nobis esset agendum. Tunc nobilissimus uir Alderadus cũ ad latus beati resideret Mauri, ita exorsus, talia proferre cepit: Dignum mihi atque cõueniens pater sancte ac religiosi fratres esse uidetur, ut nos qui legatione huius rei functi sumus, propter quam tot ac tanta perlustrantes terrarum spacia, laborem hunc iussu nostri Pontificis assumpsimus, istum nouum atque incognitum nobis adeamus Antistitem, & causam itineris nostri notam illi ex ordine facientes, uoluntatem eius super tali negocio rescire ualeamus: simul etiam & nostri solicitudinem apud eum gerere oportet nos. Tu uerò pater uenerande cũ fratribus, quos tecum habes, nostrum ad uos hic expectare redditum debes, qui infra octo, ut reor, consumabitur dies. Etenim si ille hoc, quod beatus decessor suus implere cupiebat, facere renuerit, alia proculdubio reperietur uia, quo id ad quod missi estis, cum superno adiutorio perficere ualeatis, ne frustra tanti laborem itineris assumpsisse uideamini.

His dictis, aptissimam mansionem nobis in eadem urbe iuxta Ecclesiam beati Apostoli assignauerunt, deputatis ad custodiam nostri, quos honoratiores in suo habebant famulatu, simul præcipientes ut non minus obsequijs tam beati Mauri, nostrisq;, quam illorũ solicitè inuigilarent. Hæc itaque honorificè cum ordinassent, cum benedictione sancti Mauri profecti sunt. Cumq; Cinomãnis uenissent, & Episcopo nunciati fuissent, honorificè ab eo suscepti sunt, atque in proprijs resti tuti officijs, amplificatis sibi etiam ab eodem præsule priorum possessionum honoribus. Sed cum causam legationis suæ ei narrassent, taliter respondit: Hoc nos agere nequimus, cum incumbat nobis nũc tam ordinatio, ac dispositio propriorum negociorum, quam & Ecclesiarum peruigil solicitudo. Hoc autem agebatur secundum dispositionem

occulti consilij Dei, qui locum, quem beati Mauri magisterio, atq; institutione doctrinæ regularis sublimandum esse decreuerat, nullo modo obtentu alterius differri uel ad modicum uolebat loci. Siquidem locus ille, qui à beato Bertigramno ad construendum cœnobium prouisus ac delegatus fuerat, non admodū aptus uel congruus regulari erat religioni, ut nobis nostri dicebant ductores: nam ex ipso nomine, quo Piacus uocabatur, deformis a nobis, & scrabosus æstimabatur. Alderadus proinde certissime comperiens, quod ille Episcopus nihil de hac re facere uellet, lætissimus effectus licentiam ab eo ad nos reuertendi petijt. Qua sibi concessa, nepotem suum strenuæ iuuentutis uirum, nomine Hademarum, beato transmisit Mauro, mandans illi ut ullo modo mestum gereret animū, sed quantocius posset cum omnibus, quos cum eo dimiserat, Andegauensem ire festinaret regionem, quo ille nobis se occurrere per nuncium designauerat. Cum itaque tam beatus Maurus, quàm & nos omnes, qui cum eo remanseramus, alacriores tali effecti nuncio fuissemus, decimo die postquàm Aurelianis ciuitatem fuissemus ingressi, summopere in itinere certabamus. Quinto tandem die ad locum, qui Restis nuncupatur, peruenientes, honorabilem uirum Alderadum, & uxorem eius, ac filios aduentum nostrum iam per biduum ibi præstolantes inuenimus. Qui cum honorificè nos recepissent, post abundantissimam, quam nobis preparauerant refectionem, supradictus uir Alderadus cum coniuge sua Cecilia nomine, secretiorem expetens locum, adscito beato Mauro, omnia illi, quę cum suo inuenerat Episcopo, per ordinem nunciauit. Et cum beatus ei diceret Maurus: Quid nobis nunc agendum esse decernis? Ille amabiliter ut uir qui iucundissimi erat uultus respondit.

Est mihi consobrinus nomine Florus, magnis tam in his, quàm in alijs regionibus, possessionibus pollens, qui primus inter primos totius Regni proceres Francorum, decentissime omnia iussus a Rege palatina disponit moderamina. Hic itaque ab ineunte ætate in seculari licet habitu constitutus, omnipotēti Deo solicitè placere studuit semper. Cui ex amissa coniuge, ad quam nostri eum coëgere parentes, unus tantūmodo superest filius; qui si alicubi perfectos in hac religione posset inuenire uiros, in sua propria possessione, quę ei de paterna euenit hereditate, monasterium construere desiderat, filiumq; suum ibidem offerre cupit, ac sic demum relictis omnibus, quæ sunt huius mundi negocijs, Deo in eodē seruire liber ex omnibus optat cœnobio. Ad hunc ergo missum nostrū directum habeo, qui illi aduentus nostri causam pleniter enarrare ualeat, uel si in deliberatione animi sui perseuerat, explorare. Nos tamen si placet, usque dum aut ipse aut ille, quem ei direximus, reuertatur, locū ipsum, de quo loquimur, inspicere & considerare abeamus. Hoc beatus Maurus audiēs gaudio gauisus est magno,

gno, & statim altera die cum eodem honorabili uiro pergit ad considerandum locum.

Eo tempore Theodebertus Rex nobiliter Regni Francorum apicem gubernabat. Cui supradictus clarissimus uir Florus ita familiaris & charissimus erat, ut quicquid in omni ditione eius facere uellet, absque alicuius contradictione permissus a Rege obtineret: Qui cum relatu nuncij, quem ei Alderadus direxerat, tam beatum Maurum, quam nos agnouisset uenisse, & quia Cinomannicus Antistes nos recipere noluisset, ilicò accedens ad Regem, causam ei aduentus nostri pleniter narrauit, ac uoluntatem suam, quam de ædificando cœnobio habebat, ei aperuit, petijtq; ab eo, ut nos eius permissu suscipere mereretur quatenus ei monasterium, sicut desiderabat, cõstrueremus. Ad quem Rex respondens ait: Non ita nobis hactenus seruisti, ut aliquid tibi negare, aut contradicere possimus. Vnde perge quantocius, & nostra comitatus gratia, ac roboratus authoritate, eosdem 31 sanctissimos uiros omni suscipe reuerentia, peragens cum eis desiderium, quod animo tuo superna inspirauit dignatio, simulq; deprecare illos, ut pro nobis ac liberis nostris, populoq; totius Regni a Deo nobis collato, ipsius assidue exorare dignentur misericordiã; paratissimos etenim nos atq; promptissimos in omni suo inuenient obsequio, si formam huius religionis ita ab eis obseruari compererimus, sicut iam fama uulgante, ab eorum magistro ardue satis eam traditam audiuimus. Tuũ uerò erit, artifices illuc ad operandum, ubicunque eos in omni nostra inueneris potestate, adducere, & adunare, ut opus ipsum celerius possit expleri: nec nostra iuxta uoluntatem, & consilium tuum, Regia loco illi deerit largitas, si aptè cum constructum, & conuenienter perspexerimus ordinatum.

31 *Vide ob Regulæ obseruantiam, et monachalis instituti rigorẽ quali optimus Rex sanctos uiros prosequatur commendatione, & reuerentia.*

Talibus ac tantis Regis promissionibus nobilissimus uir Florus roboratus, concitus ad prædium possessionis suæ, quod Glannafolium dicebatur, aduenit. Cuius aduentu Alderadus audito, cũ beato Mauro ante fores portarum in eius pergit occursum. Videns uero Florus beatum Maurum humillimo 32 monachali indutum habitu stantem, de equo cuius tergo insederat, perniciter dissiliuit, ac tertio antequam ei appropinquaret, toto corpore in terram se prosternens deiecit. Cũq; ab eo humiliter receptus, ac modestè ut didicerat, eleuatus fuisset, diutius se inuicem complexantes, ac alterutrum constringentes, lachrymas quoque præ gaudio inuicem effundentes, immorati sunt. Tunc deinde prędictus uir osculatis omnibus, apprehendens iterum dexteram beati Mauri manum, & strictim eam osculans ait ad illum: Bene te uenisse serue Dei gaudemus excelsi, & discipule sancti uiri Benedicti, cuius honor & nomen, quod in sancta emeruit seruitute, penè iam omni seculo innotuit. Et benedictum nomen Dei gloriosum, qui te ac

32 *Ecce quomodo & antiqui monachi proprium monachicum, sed humilem & uilẽ habebant habitum.*

cõmilitones tuos iſtos reuerendos uiros ad adiutorium nobis in iſtam miſit prouinciam. Et hæc dicens ducebat eum ad domum, pręcedente Alderado, & filijs eius.

Die uerò alia cum poſt matutinale officium in unum conueniſſemus, aperuit beato Mauro uoluntatem ſuam, quam de conſtructione cœnobij habebat, ſimul & referens Regis promiſsionem ac deprecationem, qua eum & pro ſe, ac filijs, omniq; populo Dominum attentius implorare expetebat. Tunc beatus Maurus ait ad illum, Obſeruatio ordinis noſtri ſummam depoſcit quietem & ſecuritatem. Qua propter ſi nobilitati, generoſitatiq; tuæ uidetur non eſſe contrarium, primum omnium res, quas Deo, eiusq; famulis tradere pro remedio, ut aſſeris, animę tuę deſideras, ſimul perluſtrantes inſpicere debemus. Inde uerò facto teſtamento, te tradente nobis coram teſtibus, recipere eas cõuenit in noſtram dominationem. Cui cum aſſenſum ſuũ Florus prębuiſſet, aſcenſis equis poſt diem tertium, inſpectis omnibus, ad ſupradictum reuerſi ſunt locum.

Tunc clariſsimus uir Florus ſcripto iuxta conſilium beati Mauri teſtamento, tradidit ei 33 omnia, & de ſuo iure in eius delegauit poteſtatem, atq; dominium. Obtulit etiam ipſo die Domino filium ſuum nomine Bertulfum, puerulum octo 34 circiter annorum, nutriendum, & inſtruendũ doctrina & magiſterio beati Mauri, ſicut & ipſe a ſanctiſsimo magiſtro ſuo Benedicto educatus in omni noſtra fuerat obſeruatione. Poſt cuius oblationẽ ait beato Mauro: In hoc ſanctiſsime uir, & te, & qui tecũ ſunt, certos tam de hoc loco, quàm de rebus tibi a me collatis eſſe conuenit, cum & filium meũ ſeruiturum Deo per ueſtrũ obtulerim magiſterium; & me ipſum, ſi uita comes Deo propicio fuerit, opusq; perfectum, relictis omnibus quæ ſunt huius mundi, in hoc eodem diuinis mancipandum ſeruitijs polliceor loco. Congregatis igitur plurimis artificibus, & operarijs, erectisq; fundamẽtis, opus ceptũ quotidie certatim accelerabãt. Sed quia paruus deorſum ſuper ripam fluminis erat locus; ex una enim parte obiectu montis, ex altera uerò ligeris alueo anguſtabatur, ĩ deuexo ipſius mõtis latere fabrica omnis ædificari cepta eſt. Primum ibi unam non admodum magnam ædificauerunt domum, quam beatus Maurus in honorem ſancti Martini confeſſoris Chriſti 35 conſecrari fecit. In qua etiã Dei diſpoſitione, & ſua electione eum ſepeliuimus. Nã ſicut ſanctus Benedictus in oratorio eiuſdem beatiſsimi Martini, in quo deſtructa ara Apollinis, eius memoriam poſuerat, ſe ſepeliri iuſſerat, ſic perfectiſsimus eius diſcipulus, ne uel eius ſepultura ab eius uideretur diſcrepare qualitate, in domo eiuſdem orationis ſe præcepit tumulari. Prædictus denique uir Florus cum Theodeberti Regis in omni Regno ſummam obtineret poteſtatẽ, ac uicecomitis Andegauenſis eo tempore fungeretur pago

33 *Ne mireris quod ſancti Benedicti diſcipuli qui omnia reliquerunt, nunc aliena ex donatione accipiant, quia ſecũdum Regulam immobilia bona poſsidere poſsũt in cõmuni, nõ autem in particulari.*

34 *Vide puerulum octo annorũ oblatum religioni a patre.*

35 *Fecit conſecrari domum in honorem ſancti Martini, in qua etiam ſepultus eſt.*

peritiſsimos undiq; illuc conuenire fecit artifices, tam lignarios, q̃ cementarios, q̃ etiam in aliis doctos artibus.

Cumq; die quadam cum beato Mauro operarios inſpiceret, & reſideret, & uir Domini lectioni diuinæ operam daret, ac interdum ea quæ legebat, ipſi Floro exponeret, quidam Clericus, qui Cementariæ arti præerat, & quem idem Florus de palatio Regis ob hoc duxerat, de altiſsimis gradibus, in quibus operarij ſtantes altius iam porrectam ædificabant maceriam, retrorſum corruens, ſuper deportatum illuc montem lapidum cecidit. Cumq; eum omnes mortuum crederēt, ac de ſola eius ſepultura tractarent, pro eo maxime quia per omnes corporis meatus ſanguis undatim profluens egrederetur, uir Dei cũ Floro aduenit, eumq; continuo ad oſtium Eccleſiæ beati Martini deportari fecit. Cumq; omnes abſceſsiſſent, ipſe in terram ſe 36 ante altare orationi dedit. Qua completa egrediens, & ſuper colliſa membra ſignum Crucis faciens, ait: In eius nomine, qui corpus hominis de limo terræ formauit, & ſpiraculum uitæ ei inſpirauit, ſurge ſanus Langiſe, & perfice opus tuum quod ceperas. At ille ſtatim uelut a ſomno ſurgens, mirari cepit quando illuc adueniſſet. Sanctus uerò Domini ad eum ait: Nõ tuis huc pedibus, ſed aliorum deportatus es manibus. Sed perge quantocius, ne forte tua abſentia opus intermittatur. Illo itaque egreſſo, Florus qui in parte cum ſimplicio monacho ſtans, cuncta quæ uir Dei egerat, uidit, concito curſu adueniens, ſeq; ad pedes eius proijciens, clamare cepit: Verè diſcipulus es, ſanctę Maure, beati Benedicti de quo talia narrare frequenter audiuimus. Ex illo die iſdem Florus eum in maxima habuit ueneratione, ut nunquam propius ei accedere auderet.

36 *Oratione & ſigno Crucis Maurus colliſum ſanum reddit.*

Itaque cum clericus, qui ſanatus fuerat, ad opus ſuum fuiſſet reuerſus, quidam ex operarijs beato Mauro detrahere ceperunt, dicentes eum non religionis obtentu, ſed gratia cupiditatis, quo honoratior in alijs eſſet regionibus, ſuũ reliquiſſe monaſterium, & tam longinquas adiſſe terras, & hæc quæ faciebat, non uirtute Dei, ſed potius quibuſdam obtinere præcantaminibus. Cum ergo hæc inter ſe ſermocinarentur, malignus ſpiritus tres ex illis ſubito inuaſit, & ita grauiſsima uexatione atterere cepit, ut uni ex illis, nomine Flodegiſus, animam extorqueret. Quòd ubi uir Domini quid eueniſſet agnouit, uehementer flere cepit, iterumq; oratorium beati Martini ingreſſus, attentius Dominum tam pro his qui torquebantur, q̃ & pro illo qui mortuus fuerat, deprecabatur. Et cum per tres 37 continuas horas orationi incubuiſſet, ad eos qui uexabantur, & ſe inuicem dentibus lacerabant, acceſsit, & ſignũ Crucis tertio contra eos faciens dixit: Filius Dei unigenitus Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui diſcipulis ſuis poteſtatē dedit calcandi ſupra ſerpentes, & ſcorpiones terræ, & ſuper omnē uir-

37 *Et hic oratione & ſigno Crucis dæmones expellit.*

tutem inimici, ipse uos absoluat a dæmoniaca uexatione. Et cũ adhuc dentibus frenderent, puluereq; se conspergerent, uir Dei propius accedens, digitos utriusque manus illis in ore misit. Statim uerò ĩmundi fœtida recurrentes uestigia, uentris egestione egressi sunt.

Iussit deinde uir Domini corpus defuncti tolli, & in porticu Ecclesiæ deferri. Noctem illam 38 ieiunus totam duxit insomnem, assiduis Dominum exorans gemitibus, ut animã in corpus defuncti reddere dignaretur, ne diutius de ea diabolus, qui illam extorserat, triumpharet. Mane autem primo simplicium presbyterum asciscens, ut 39 sacrificium nostræ Redemptionis pro eadem Deo anima offerret, imperauit. Quod dum ille deuotissime consummasset, cum ipso Simplicio uir Domini ad locum, in quo mortuus iacebat, accedens ait: Domine Iesu Christe, qui quatriduanũ Lazarum de monumento suscitasti, & ad preces serui tui Heliæ filium uiduæ uitæ restituisti, adesto nunc nobis famulis tuis, & redde in hoc defuncti corpore animam, quã te permittente, hostis humani generis cruciando de eo effugauit. Et cum hæc dixisset, continuo corpus defuncti totum concussum est. Ilicò consurgens ab eo mandatum accepit, ut si uiuere uellet, quandiu in hac uita esset, in locũ ipsum iam non introiret. Hoc autẽ sanctus pro sola imperauit humilitate, ne scilicet pro tali facto plausum & fauorem hominum quęrere, ac delectari uideretur.

38 *Ieiunio, Vigilia, Oratione & Gemitibus resurrectionem mortui impetrat Maurus*

39 *Vides Missam dici sacrificium? Vides eam ualere etiam pro animabus defunctorũ?*

Igitur octauo anno postꝗ̃ ibidẽ adueneramus, monasterium omne satis conuenienter in omni constructione consumatum, atque ab Episcopis prouinciæ ipsius 40 dedicatum est. Regebat autem per idem tempus Andegauensem Ecclesiam uir sanctissimus Eutropius. Porrò in ipso monasterio, Ecclesiæ quatuor ædificatæ sunt: Quarum maior, in qua fratres tam ad diurnum, ꝗ̃ ad nocturnũ conueniebant officium, 41 consecrata est in honore beati Apostolorum Principis. Secunda (ut dictũ iam superius est) in honore beati Martini. Tertia uerò, quæ & minor erat cæteris, in ueneratione sancti Seuerini. Quarta autem in modum Turris quadrifidæ, in ingressu monasterij altissimè ædificata, benedicta fuit in honore sancti Archangeli Michaelis. His itaque expletis prædictus uir Florus non immemor promissionis, quam Deo uouerat, pergens ad Theodebertum Regem, licentiam ab eo expetijt, ut ei regularem liceret suscipere habitum, & peccata sua, quæ plurima in seculari contraxerat conuersatione, 42 ieiunijs, & orationibus, cæterisq; spiritualibus fructibus redimere. Quæ cum ei Rex negare nequiuisset, tristis licet & mœrens, pro eo ꝙ ab eo separari nollet, permisit illi, quæ deposcebat implere, eumq; aliquantis diebus secum in palatio tunc retinens, de uirtutibus, quas per beatũ Maurum fieri audiebat, interrogare cepit, uel qualiter ipse cum discipulis suis in sancta uiueret religione, seu quantus iam fratrũ numerus

40 *Monasterium ab Episcopis prouinciæ dedicatum est.*

41 *Ecce quomodo etiam tunc in honorem sanctorum ædificabãtur & dedicabantur Ecclesiæ.*

42 *Vides quod his operibus satisfactorijs peccata commissa rediumuntur, nec sufficit credere duntaxat illa fuisse remissa ꝑ Christum.*

numerus ibi adunatus esset. Quæ cum illi omnia Florus enarrasset, prout ea certissimè sciebat, Rex dixit illi: Si placere hoc ipsi Dei seruo scirem, multum tam eum, quàm locum illum uidere cuperem, eumq; nostro Regio honorare munere. Cui Florus respondit: Quæratur primum, si uestræ placet celsitudini, super hoc uiri Dei uoluntas, ut tunc demum sicut ipse ordinauerit, ea quæ uultis implere, possitis.

Dimittens ergo Rex eum, cum in eius osculis diutius immoratus fuisset, dixit ad illum: Quę cum uiro Dei de nostra ad locum illũ inueneris profectione, citius nobis remandare satage; Multũ enim uellem, si possibile esset, die quo capitis 43 comam deposueris, ibi præsens adesse. Veniens ergo ad monasterium cum multis optimatibus, ac nobilibus uiris, qui eum de Palatio Regis fuerant secuti, uiro Dei uoluntatem Regis aperuit. Qui cum ei respondisset, nil loco officere, sed potius in meliorationem eius ipsius ad eum aduentum, quantum ipsum intelligere poterat, proficere, certum diem Regi Florus, quo ad monasterium uenire deberet, mandauit. Quo dum ueniret, & magnificè, ut Regiam decebat sublimitatem, à beato Mauro, & congregatione eius fuisset susceptus (sanctissimus enim uir iam Quadragenariũ excesserat numerum fratrum) pergens, Regiamq; dignitatem paruipẽdens, beato se Mauro, ac congregationi, Regali indutus purpura, humiliter 44 prostrauit, & ut pro illo Dominum exorare dignarentur, lachrymis perfusus precabatur. Cumq; uir Dei à pauimento eum eleuasset, Rex ait ad eum: Celebre nomen magistri uestri Benedicti ad nostram olim delatum fuerat notitiam; cuius sanctitatis & uirtutis opera insignia, quæ de illo audiuimus, per uos quotidie fieri, gaudio non modico lætamur.

43 *Quicunq; monachus fiebat, comam capitis deponebat.*

44 *Ecce quõ sacerdotes Dei & sancti Monachi sunt Regibus superiores, postquã hi se eorum genibus humiliter prosternunt, & ut pro eis exorent dominũ, deprecantur.*

Tunc Rex beatum Maurum petijt, ut fratres eum in sua recipere dignarentur societate, & nomen eius intra sua nomina scribere: Filiumq; suũ Theobaldum sancto uiro ac fratribus cõmendabat attentius, præcipiens ipsi ut semper deuotus erga locũ illum esset, ac in omnibus sanctæ illi congregationi adiutor & defensor existeret. Interrogauitq; uirum Dei, quinam illi fratres essent, qui uenerant cum illo. Cui cum nos digito ille designasset, in parte nos stare præcipiens intuebatur attentius, nomen uniuscuiusque ab eo sciscitans. Quæ cum didicisset, osculatus est nos, deinde omnem congregationem. Videns autem Bertulfum adolescentem inter reliquos fratres stantem, interrogabat quis esset, eumq; ad se Rex euocans, atque ad pectus suũ amplexando stringens, beato Mauro eum attentius amore Patris eius cõmendare cepit, & ut charissime ab eo nutriretur deposcere.

Inde cum omnia habitacula monachorum circumiens perlustrasset, ac conuenienter constructa esse laudasset, ingressus iterum Ecclesiam sancti Petri, donauit illi loco fiscũ Regium, qui Boscus uocatur,

cum omnibus uillis,& redditibus,qui ad eum pertinebant. Vocansq; Ansebaldum,qui scriptorum testamentorum officio præerat, præcepit ei,ut antequã de ipso monasterio egrederetur, testamentũ de eisdẽ scriberet rebus,ac de anulo eius Regali firmaret more:concessitq; beato Mauro, ut si quid ex illo die apud eum obtinere uellet, ipsumq; ei adire placuisset, liberam haberet facultatẽ introeundi quocũq; sciret.

45 Posuit quoque super altare beati Petri pallium preciosissimũ, & Crucem auream cũ lapidibus ualde preciosis.

45 Credendũ ne est sanctissimum uirum tanta dona à Rege suscipere uoluisse pro suo Monasterio & Ecclesia si oblationes huiusmodi nõ essent deo gratæ & acceptæ?

Florus autem accedens ad Regem deprecatus est eum,ut pręceptũ Regiæ dignitatis facere iuberet super testamentum,quod ipse de proprijs rebus,quas loco illi tradiderat,scribere iussisset. Quod Rex libentissime annuit. Tunc in cõspectu Regis allata sunt omnia munera nõ modica in auro,& in argento, gẽmis quoque,& diuersarum uestium multiplicitate, quæ isdem uir eo die Domino, & Sanctis eius obtulit. Dimisit etiam uiginti ex seruis suis liberos,prius eos ditans magnis donis. Deinde ueniens ante sacrosanctum altare, astante beato Mauro, & omni congregatione, Rege quoque ex altera parte cum populi numerositate,quæ cum illo uenerat,cingulum militiæ, quo eatenus usus fuerat,deponens super altare misit: Cui iubẽte uiro Dei, Rex primus post eum de 46 coma capitis eius totondit, deinde quicunque ex optimatibus eius uoluit. Rex uero prę gaudio lachrymas effundebat, congaudens deuotioni animi eius; uocansq; ad se nepotem ipsius Flori,nomine Landranũ,dedit per sceptrum regale quod manu gestabat, quæcunque Florus patruus eius ex regali possederat dono.

46 Vide quõ religionem ingressuro primum coma capitis amputatur.

Post hæc sanctus Domini deprecatus est Regem, ut domum, quæ hospitibus suscipiendis aptissime omni compendio ac decore constructa fuerat, intrare dignaretur. Quam cũ ingressus fuisset, ab eo cum nimio eleuatus est pauore, ac inquisitus quid uellet, respondit dicens: Hæc est petitio,qua uestram uice omnium seruorum Dei,qui in hoc degunt cœnobio, exposco humilitatem, ut ueniat Rex cũ seruis suis, & alimenta cibi ac potus,quæ ei deuotione & seruitute sunt præparata monachorum,percipiat cum gratiarum actione. Quod cum Rex renuere cepisset, seq; ne id fieret, humiliter uellet excusare, unus ex consiliarijs eius uir sapientissimus,nomine Ebbo,dixit ei: Perpendere te domine mi Rex conuenit,quorum deprecatione istam sumere deposceris refectionem: si enim qui ita Deo,sicut tua cõspicit celsitudo, deseruiunt,tua aliquo modo tristes effecti fuerint contradictione, Dominũ propitium habere non poteris. Quod Rex audiens,ilicò quod petebatur annuens impleuit. Cumq; abundantissime cum suis omnibus, qui cum eo uenerant, refectus fuisset,antequã egredi à monasterio cepisset,Florum amantissimum sibi uirum ad se adduci præcepit. Qui cũ ei monachali iam indutus 47 habitu adductus fuisset,Rex

47 Florus iam erat indutus monachali habitu.

uſque ad ſuffuſionẽ uultus lachrymis permotus, ait illi: Gratias omnipotenti Deo pro tua referimus conuerſione: ſed tibi ſolicitè procurandum, ac ſummopere peruigilandum eſt, ut ſicut in ſeculari cõſtitutus habitu, ſtrenue ſemper, ac nobiliter abſq; dedecore conuerſatus es, ita nunc quoq; in hac ſanctiſsima, quã expetiſti, religione, ſine reprehenſione Deo ſemper placere ſatagens, proficias quotidie de uirtute in uirtutem, quouſque Dominum Deorum in Sion felici uidere poſsis 48
exultatione. His dictis, diutius in oſculis eius immoratus, ac 48 benedictione, quam expectabat, beati Mauri roboratus, Andegauis ipſo die reuerſus eſt.

Perſpicis quanta ſit ſacerdotũ domini dignitas, ut Regibus benedicant.

Beatus uero Maurus altera die ad uiſendum recipiendumq; fiſcũ, quem iſdem Rex ipſius contulerat monaſterio, eſt egreſſus. Cumq; per biduum ibi cõmoratus fuiſſet, paralyticus quidam, qui in eadem uilla per ſeptem iam annos toto corpore deſtitutus in lecto abſq; ſenſu iacebat, ei deportatus, atque oblatus eſt. Super quem cum uir Dei 49
49 benedictionem dediſſet, ita ſanus effectus eſt, ac ſi nihil unquam mali de ipſa pertuliſſet deſtitutione. Inde reuerſus ad monaſterium, ſolicitè more magiſtri ſui ſingulorũ mores & uitam habitantium ſecũ perſcrutans, ac uerbum uitæ publicè & priuatim eis annuncians, atq; antiqui hoſtis uerſutiſsimas multiplicesq; inſidias detegens, proficere eos ad meliora quotidie hortabatur. A ſecũdo ſiquidem aduentus noſtri ad eundem locum anno, nobiles ad eum uiri conuenire undiq; ceperant, ac ſe in omnipotentis Dei ſeruitio tradentes, eius cohabitationem expetere; nonnulli uerò filios ſuos Deo per eius magiſterium inſtituendos offerre. Vnde factum eſt ut uigeſimoſexto anno fundationis ipſius cœnobij, congregatio centum quadraginta fratrum illic adunata eſſet. Qui numerus tunc à beato Mauro ſcriptus, & authoritatè tam eius, quã totius cõgregationis præfixus atque ſtatutus eſt; ut nemo deinceps exiſteret, qui hunc numerũ uel excedere, uel minuere unquã in ipſius cõgregatione cœnobij auſus fuiſſet: quoniam eæ res, quæ ibi delegatæ erant, tanto fratrum numero in his quę neceſſaria erant, ſufficiebant; & ſi amplior eſſet numerus, occaſionem patiendę neceſsitatis fortè inferre potuiſſet.

Sola benedictione ſanctus Maurus paralyticum ſanat.

Sed ut ad id redeam, unde egreſſus ſum, cũ prædictus Florus annis duodecim, menſibus tribus, ac diebus totidem ſanctiſsimè ut nobilem decebat, nobiliſsimus in omni uixiſſet religione, duodecimo Calendarum Septembrium feliciter migrans ad Dominum diem clauſit ultimum. Filius uerò eius Bertulfus quã perfectus in omni ſacroſancta fuerit obſeruatione, ſequens lectio demonſtrabit.

Theodebertus igitur Rex cũ quatuordecim annis ſtrenue ac nobiliter Francorum gubernaſſet Regnum, Theodebaldo filio ſuo ſedem Regni poſt ſe dereliquit. Qui iuxta Patris ſui imperium, non minus

quoad uixit tempore, tam beatum Maurum, quàm nostram dilexit congregationem. Hic itaq; Patris sui sequens uestigia, qui nobiliter locũ congregationis huius, cũ idem ordine, quo supra inseruimus, aduenisset, honorauit, cum & ipse post mortem patris beatum Maurum, ac ipsum locum aliquando uenisset inuisere, cõtulit & ipse nihilominus ibidem, ut magnificentia Regia dignum erat, testamentaria authoritate uillas 50 duas, quarum una uocabatur uilla Fabrensis, altera Ve uosda. Sed & hic cum paruo tempore Regni apicem honorificè cum pace obtinuisset, immatura præuentus morte, Clothario principatus dimisit monarchiam. Qui Clotharius, audita fama beati Mauri, frequenter eum ad se euocans, eius sapientissimis utebatur consilijs. Denique cum aliquando beatus Maurus duos ex fratribus pro aliquibus necessitatibus ad eum transmisisset, ac ipse benignissimè omnia, pro quibus ierant, annuisset, inquirere ab eis solicitè cepit, quid uel qualia Reges decessores sui nostro contulissent loco. Quæ cum ab eis rescisset, ait: Et nostra Deo propicio largitas sic non deerit loco, præsertim cum & ampliorem illis tam Regni quàm diuitiarum obtineamus potestatem, & bona operandi à Domino perceperimus uoluntatem.

50 *Ecce quãta bona Regijs elargitionibus habuerunt hi monachi, quæ nõ acceptassent, si huiusmodi oblationes Deo displicerent, ut nugãtur hæretici.*

Huius temporibus dum beatus Maurus uillas ac prædia monasterij curãm gerendo & disponendo circuiret, quadam die in possessione monasterij, cui Gaudiacus nomen est, ingressus refrigerandi gratia, secretiorem locum petijt. Quo cum sederet, & cum duobus monachis, qui cum eo inerant, 51 psalmos decantaret, nunciatur illi Ansegarium Archidiaconem Ecclesiæ Andegauensis stare pro foribus, & cũ eo colloqui desiderare. Cumq; ut ingrederetur iussisset, & ille ea, pro quibus uenerat, perorasset, uir Domini sanctus Maurus Simplicium uocans monachum, ait illi: Virum hunc, qui nobis pro sua reuerentia & affabilitate dudum amicus effectus est, poculo charitatis potare, ac uino sanctæ dilectionis inebriare, ut spiritales, spiritaliter debemus. Cui cum Simplicius dixisset: Non est quicquã uini nobis, nisi tantum modo in uno paruissimo uasculo, quod ad sellam pendere consueuit. Sanctus Maurus dixit illi: Defer illud huc. Cumq; allatum fuisset, adiecit, Panem etiam huc deferte. Et cum corã eo panem quoque attulissent, signum 52 Crucis contra paruissimum uasculum faciens dixit: Potens est Dominus, qui mensam populo suo in eremo parauit, & aquam in abundantia de petra produxit, etiam & nobis seruis suis de hoc paruulo uasculo sufficienter uini ministrare affluentiam. Mirum dictu penè, & incredibile facto opus est sequutũ. Cum enim sexaginta & eo amplius homines ibi adessent, qui tribus uicibus de ipso biberent uasculo, ita plenum semper repertum est, ac si intactum post primam permansisset impletionem. Hoc miraculum nobis Simplicius cum ad monasterium cum ipso beato Mauro reuersus enarrasset, He-

51 *Nota quod etiam antiqui monachi psalmos decantabant.*

52 *Signo Crucis sanctus Maurus uinum parui uasculi mirum in modum multiplicauit.*

liseo

liſeo eũ ſimilem decreuimus æſtimandum, qui paucis de cibarijs plurimos in longum pauit artifices. Ex eo loco cũ ad monaſterium reuerteretur, obuium habuit in media uia quendam uirum plebeium, cui cãcri ulcus ſuperius occupans labrum, tam naſum, quam maiorẽ genarum abſumpſerat partem. Cuius calamitatis uir Domini miſertus, de contra ſigno 53 Crucis edito, priſtinæ eum reſtituit ſanitati. 53 *Eodem ſigno cancri morbum expellit.*

Per idem tempus Clotharius Andegauis ueniens, uiro Dei ad monaſterium ſe ire uelle mãdauit. Cui cum à uiro Dei ut ueniret, remandatum fuiſſet, paucis ſecum aſſumptis ire perrexit. Cumq; ueniſſet, 54 tradidit ipſi loco fiſcum Regium, qui Blazon nũcupatur. Villam etiam, quæ longus campus dicitur, authoritate Regia ibi delegauit. Quem etiam beatus Maurus deprecatus eſt, ut regali edicto firmare dignaretur, quatenus congregationi loci illius electionem propriam per ſuccedentia liceret habere tempora. Quod cum præcepto Regiæ poteſtatis iuxta petitionem uiri Dei Rex libenter annuiſſet, comitatus eius 55 benedictione, profectus eſt. 54 *Vide regiam liberalitatẽ in monaſterium ſancti Mauri.* 55 *Rex à beato Mauro benedicitur, ergo eo eſt inferior.*

Poſt iſtud uero tempus beatus Maurus non facile iam de monaſterio egredi uſpiam uolebat, ſed ordinatis præpoſitis, ac reliquis adminiſtratoribus, ipſe ſoli Deo, 56 orationi quotidie ac lectioni uacans, feruentius multo quàm ceperat, deſeruire in ſancto procurabat propoſito. Cumq; gregi ſuo de die in diem incrementa ſanctæ religionis in melius augmentari conſpiciens, omnipotenti Deo labijs exultationis ſacrificium offerret deuotiſsimæ laudationis, trigeſimo octauo à fundatione ipſius monaſterij anno, cum & ad perfectam iam ueniſſet ętatẽ, conſummatam ſcilicet trinam uicenorum quatuor annorũ decurſionem, in qua mercedem operum ſuorum à Domino ei recompenſandam eſſe magiſter ſuus prædixerat, finem uitæ ſuæ propinquare cognoſceret, ædificata ſibi domuncula iuxta beati Martini Eccleſiam, remotiorem delegit uitam ſumere. Sed quia grex ſanctæ cõgregationis ſine rectore, qui ſuper eum ſolicitè intenderet, eſſe non poterat, conuocans omnẽ congregationem de ſubſtituendo ſibi Abbate ſolicitè pertractabat. Cumq; omnis congregatio hoc in eius poſuiſſet deliberatione, utpote qui omnes melius, quam ſe unuſquiſque eorũ cognoſceret, ipſe pater ſanctiſsimus Bertulfum nobiliſsimum, ac perfectiſsimũ in omni religione uirum, quem ipſe ſanctiſsimè edocuerat, ad tale onus ſuſcipiendum idoneum eſſe iudicauit. Cui cum omnis congregatio in tali electione aſſenſum prębuiſſet, ipſe pater ſanctiſsimus in loco eũ ſeſsionis ſuæ ſedere conſtituens, ac ſingula ei, in quibus tanti gregis curam gerere deberet, paterno inſinuans amore, intra domum quæ ei ut diximus, prope Eccleſiam ſancti Martini conſtructa fuerat, ſe recepit, duobus tantummodo ad ſibi cohabitandum & ſeruiendum ipſius cõgregationis electis fratribus, Primo ſcilicet, atq; Aniano. Nobis enim,

56 *Beatus pater ſoli deo orationi, & lectioni uacans cotidie, inſeruiebat.*

qui cum eo ueneramus, Bertulfo, quem Abbatem cōstituerat, solicitè adesse ac inuigilare præcepit, ne forte in aliquo à rectitudine regularis tramitis deuiaret.

Cumq; duos, ac dimidium taliter in contritione spiritus, & corporis maceratione complesset annos, quadam nocte cum more sibi solito Ecclesiam beati Martini intrare uellet, ut uota precum, ac lachrymarum Domino persolueret, diabolus magna obsequentium constipatus caterua, ab ingressu eum prohibuit Ecclesiæ dicens: Eia Maure qui nos à proprijs deturbare speras sedibus, tam longissimas tibique ac tuis incognitas adisti regiones, nunc uidendo ac experiendo nostræ pferes immissionis destituendissimam populationem; Ego enim prout libuerit, strages diuersarum mortium inferendo, de tuis nunc bachans triumphabo, ita ut uix aliqui de tanta istic adunata remanere uideantur congregatione. Cui cum uir Domini respondisset: Increpet Dominus in te Sathan, & in uerbis tuis, quibus mendax es; statim inimicus uelut fumus euanescens, strepitum immanissimum ac terrificum dedit, ita ut etiam ipsi uiro monasterium omne funditus cōtremuisse fuerit uisum. Quo sonitu fratres expergefacti, ingentiq; pauore perculsi, stratis ilicò exilientes, signa pulsare ceperunt, ac sinaxim cantare nocturnam.

Interea cum uir Dei nimia afflictione ac tædio pro his quæ audierat mœrens, ingressus est Ecclesiam beati Martini, ut Dominum precaretur, quo illi certius ea, quæ malignus spiritus ei dixerat, reuelare dignaretur, Angelus Domini ei continuò candidissimo amictus habitu astans dixit: Quid dilectissime Deo, animi tanto mœrore pro his, quę à Deo agi disposita sunt, afficeris? Nam diabolus licet totius caput obtineat mendacij, multa tamen conijciendo de ijs præcipuè quæ frequenter est expertus prænoscit. Vnde scias eum nō sua uoluntate, sed imperio Dei ea quæ tibi prodidit, reserasse: nam aliquo modo uerum est quod audisti. Pars enim huius congregationis maxima infra breue tempus colligetur ad Dominum, ut ab ipso præfixum, atque præordinatum est. Sed non propter hoc ipse, ut asseruit, de aliquo istorum uel modicum triumphabit: tuis enim admonitionibus, & exhortationibus instructi, paratus unusquisq; uocationis suæ diem expectabit gaudens. Quos cum omnes moderno obeuntes tempore præmiseris, felix ut præmeruisti felicior subsequeris.

His dictis, uisio Angeli astantis & alloquentis ablata est. Sanctus autem Domini facto mane, omni cōgregationi cuncta quæ uiderat per ordinem narrauit. Deinde paterna usus solicitudine, taliter illos allocutus est: De his quæ serui Dominum uelle cognouerint, si aliquo modo tristari ceperint, uoluntati Domini contraire ipsa sua uidentur tristitia. Et ideo quia ipse mortalibus terminum finiendi istius posuit ui-

tæ,qui præteriri à nullo natorum ualet; ſed ex quo primis hominibus mortem minatus eſt, ira eius in hac irreuocabili permanet ſententia; nos,quibus quo uoluit ordine dies huius uitę in proximo finiendos eſſe patefecit,maculas cõmiſſorum facinorum 57 lachrymis pęnitentiæ,& maceratione tergamus corporis; Et ſicut Propheta admonet, ſcrutantes ſolicitè uias operis noſtri,præueniamus faciem eius in confeſsione,ut atria ſupernæ ciuitatis in hymnis ualeamus intrare confeſſionum,eiusq; claritatem cũ ſanctis omnibus reuelata facie perpetuo contemplari digni inueniamur. Et quia dilectiſsimi fratres nunc tempus adeſſe cognouimus,ut incipiat iudicium de domo Domini,iudicia eius,quæ aliquando quidem occulta,nunquã tamen iniuſta, reuerenter,ut ſeruos boni Domini decet, ſuſcipientes ac proferentes,ſurſum erectis adoremus cordibus,ſummopere procurantes, ne qua minus perfecta accuſet actio, ac attentius inuigilãtes, ne calcaneo noſtro tentator inſidians,muſipula nos deceptionis in uia hac,qua undecima ingredimur hora,illaqueare poſsit.

57 *Quid dicis tu qui ſatisfactionem à pœnitentibus tollere moliris? Nonne lachrymæ, nonne maceratio carnis,quibus peccatorũ maculæ terguntur, ſunt ſatisfactionis operæ?*

Hac exhortatione & admonitione ſancti uiri ita omnis congregatio ad horam ultimam liberè expectandam præparare ſeſe cepit, ut omnes qui illo tempore ab hac uita de ipſo ſeculo migrauerint, cœleſtem aſcendiſſe patriam nulli dubium ſit. Factum eſt autem ut infra quinque menſes,centum & ſexdecim ibi morerentur fratres,nec plus de tanto grege ꝙ uigintiquatuor remanerent monachi. Inter quos etiam tunc Antonium & Cõſtantinianum comites & ſocios noſtros ſepeliuimus. Expleto autem tãto numero,eodem tempore,in eodem loco mortuorum, dolor lateris grauiter beatum inuaſit Maurũ. Qui languore ingraueſcente, Quadrageſimoprimo aduentus ſui ad eundem locum anno, octauodecimo Calendarum Februariarũ die, ante 58 altare beati Martini,ſuper cilicium ſtratus ſui decubans, cum 59 exitum ſuum uiuificorum muniſſet perceptione ſacramentorũ,aſtantibus qui relicti fuerant diſcipulis,migrauit feliciter ad Dominum;ſepultusq; eſt in eadem baſilica ad dexteram partem altaris. In quo loco meritis & orationibus eius multa magnifica, & admiranda operatur Deus ad laudem & gloriam nominis ſui.

58 *Vides hic quõ Chriſtiani boni moriãtur.*

59 *Iſte ſanctis uiris ſemper mos fuit, obitum ſuum uiuificorum ſacramentorũm perceptione munire.*

Poſt obitum denique ſancti uiri ipſius,cum ego unà cũ ſimplicio, ſicut ipſe nobis ipſo die depoſitionis ſuę præceperat,ad noſtrũ reuerti uoluiſſemus monaſterium,uir Domini Bertulfus nos obteſtando deprecatus eſt,ne illum quoad uiueret deſereremus tempore. Quem cũ offendere pro ſua ſanctitate auſi non fuiſſemus,per biennium,quo ſuperuixit,cum illo morati ſumus. Quo defuncto,cum Florianus totius religionis uir,ac filius ductoris noſtri Alderadi, qui à beato Mauro nutritus fuerat,ei in monaſterij regimine ſuccesſiſſet, ac nos multis precibus retinere uoluiſſet,reuerſi ad uos ò ſanctiſsimi Patres, Deo guber-

nante, ſumus: atque hæc ueſtris obſecundantes imperijs, de uita & conuerſatione, ſeu uirtutibus beati Mauri, imperito licet ſermone conſcripſimus. Dies autẽ beati uiri Mauri ita ſupputantur. Oblatus eſt Deo, ac traditus beato Benedicto, cum duodecim eſſet annorum: Habitauit cum eo uiginti annis: Cõmoratus eſt in monaſterio ſuo quod ipſe ædificauit, annis quadraginta, diebus quatuordecim. Qui ſimul fiunt anni ſeptuaginta & duo, dies quatuordecim. Per omnia benedictus Deus, qui regnat in ſecula. Amen.

Eſt ſermo eius in anniuerſario die ſolennitatis illius. habeturq; in libro uetuſto ſacrarij Eccleſiæ Brixiẽſis.

VITA BEATI PHILASTRII EPISCOPI Brixienſis, per Diuum Gaudentium ſucceſſorem eius deſcripta.

CHariſsimi nos hodie memores promiſsionum Chriſti, honorẽ debitum, beato Patri noſtro Philaſtrio tanquã uere uiuenti deferimus. Eſt enim Patriarcharũ filius & ſocius in fide, & æmulator conuerſationis, quorum ſynceritati ſimillimus, æqualem Chriſtum uiuere Deo pronunciat. Incredulitatem Saduceorũ ualida perſcriptione refellens, cum dicit illum qui nuncupatur Deus Abrahæ & Iſaac & Iacob, non eſſe Deum mortuorum, ſed uiuorum. Omnes enim inquit illi uiuunt. Et certe ſcriptura diuina mortuos eſſent eos fuiſſe in Chriſto iuxta conditionem carnis, quamuis in ſenecta bona prædixerat eſſe ſepultos, ſicut extantia demonſtrant ſepulchra.

Quod igitur beato Petro licuit audenter dicere de Patriarcha Dauid, quia mortuus fuerit & ſepultus, cum ſciret eum Prophetica fide, uitam pręſumpſiſſe poſt mortẽ. Quippe dixerat. Viuet anima mea, & laudabit te, & cætera huiuſmodi. Liceat & nobis audenter dicere ad uos, de filio Patriarchæ legitimo, ſummoq; ſacerdote Philaſtrio, quoniam 1 mortuus quidem eſt, & ſepultus, & ſepulchrũ eius eſt apud nos, ſed uita eius in Chriſto eſt apud Deum. Itaq; cum Chriſtus apparuerit uita noſtra, tunc & iſte cũ ipſo apparebit in gloria. Legittimũ uero eum eſſe filium Beatiſsimi Abrahæ fidei atque operum teſtantur exempla. Credens enim Deo fide pleniſsima, exijt & ipſe de terra ſua & de cognatione ſua, & de domo patris ſui, & ſequebatur uerbum Dei, ab omnibus ſeculi impedimentis exutus. Ac propterea cito aſſequi meruit, quod ſequi ſtuduit expeditus.

1 Ecce quõ ſancti uere ſunt mortui ſecũdum carnem, uiuunt tamẽ Deo ſecundum ſpiritum. Qui cum ſint reſurrecturi in die nouiſsimo, non debent mortui dici ſed dormientes iuxta illud Apoſtoli, Nolumus uos ignorare de dormientibus.

Exercens namq; continentiam ſingularem, peruigil in ſcripturis ſanctis, Dei ſapientiam concupiuit. Portionem ſuam Chriſtum reputans dominum, in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ cœleſtis abſconditi. Quibus cum repleuiſſet deſiderium ſuum, deſideriorum cœleſtium uir, & per impoſitionem manus presbyterij diſpenſator fuiſſet diuini ſermonis electus, negligere gratiam Dei omnino paſſus nõ eſt.

Sed circumiens uniuersum penè ambitum Romani orbis, Dominicum prędicauit uerbum, Pauli Apostoli idoneus immitator existens. Sancto enim spiritu plenus, non solum contra Gentiles atque Iudęos, uerumetiam contra Hæreses omnes, & maxime contra furentem eo tempore Arrianam perfidiam, tanto fidei uigore pugnauit, ut etiam uerberibus subderetur, & in corpore suo stigmata Domini nostri Iesu Christi portaret. Nam & in Mediolanensi urbe idoneus olim custos Dominici gregis fuit, Arriano repugnans Auxentio, priusquam beatus eligeretur Ambrosius Romæ etiam non exiguo tempore moratus, multos & publica & priuata disputatione, lucratus in fide est. Sed neque per uicos, & Castella diuersarum præteriens regionum, prædicare uerbum Dei unquam destitit fidelis Christi discipulus.

Post illos itaq; circuitus animarum plurium salutares, Brixia eum rudis quondam, sed cupida doctrinæ promeruit. Scientiæ quidem spiritalis ignara, studio tamen discendi laudabilis. Excidit continuo imis ab stirpibus horrentem syluis diuersi erroris bonus Agricola, & aratro doctrinæ pronus incumbēs, inuertit crudam totis uiribus terram. Squallentemq; humum sulcis assiduis, in noualia fœcunda conuertit, affatim semina uitalium mandatorum gremio eius insinuans. Plantauit quoque uineam cuius lætaretur ex fructu, qm̄ uinum lætificat cor hominis. Oleas etiā pacis agrestibus indidit oleastris, & asperitati pomorum syluestrium, germina pinguedinis ac suauitatis inseruit, ut haberet Apostolicus uir aliquem & in uobis fructū, sicut & in ceteris gētibus. Et iste quidē consumati operis nunc apud Deū fructibus gratulatur, nā dignus est operarius ² mercede sua. Et laborantē Agricolam oportet primo de fructibus sumere. Ego autē minima eius pars, omnibus uotis exopto, ut agrum, bene a patre censitū, & non satis idonea successione susceptū, quoquomodo tueri præualeam. Zelum fidei eius, & magnitudinem laborum pauloante perstrinximus.

² *Vides quod æterna retributio datur tanquam merces bonorū operum.*

Iam reminiscamur charissimi, uehemēs ille ardor animi, quantam possederit in sanctis moribus lenitatem. Illa celsitudo scientiæ, quanta fuerit humilitate sublimis. Illa cœlestium rerum peritia, quam fuerit ignara terrestrium. Erat enim humanæ gloriæ nescius, & acer diuini honoris exactor. Non quærens quæ sua essent, sed quæ Iesu Christi. Amicitias seculi, & officia mundana contemnens, seruitio Dei iugiter adhęrens, inter humana colloquia iugiter occupatus, nimirum ibi cor eius erat ubi, thesaurus. Illud etiam quale est quod cum operosa quæq; huius seculi ac preciosa despiceret, uilium rerum pauperrimos uenditores misericordi ambitione profusus emptor augebat. Parum scilicet cōputans quod professus egentibus largiretur. Erat idem sanctus ira breuis, indulgētia facilis, patientia supremus, humanitate de-

uincens. In corripiendo diſtrictus, in relaxãdo abſolutus, liber in agendo. Omni ætati & conditioni & ſexui ſtupenda benignitate cõmunis, ac tum humilibus quibuſcunque coniunctior. Ipſe quoque in illo habitu ueſtium, tota erat uilitate mundiſsimus. Gratus ſine induſtria, contemptibilis ſine fuco, & planè qui ipſo nil curante, mentis eius panderet puritatem.

Pauca hæc de uirtutibus hominis Dei breuiſsimo ſermone memoraui, ne dies iſte, quo ad ſuperna migrauit beatus Philaſtrius patronus noſter, cuius hodie 3 feſta celebramus, triſti ſilentio inglorius pręteriret. Nam cum multa meritorum eius pręconia, quatuordecim iam per annos ſolennitatis huius cultum renouans, auditui ueſtro intulerim, plura quę prędicari adhuc poſſunt, intacta perſpicio. Quintodecimo autem Kalendarum Auguſtarum exuit hominem, & migrauit ad eum quem dilexit. Tam digni igitur memoriam ſacerdotis, debito affectu ueneremur, ut ipſius quoq; 4 ſuffragio, bona, quę poſcimus, facilius impetremus. Largiente Dei filio ſempiterno, cui eſt omnis honor, uirtus & gloria, cum patre & ſpirituſſancto in omnia ſecula ſeculorum. Amen.

3 Cuius hodie feſta celebramus.

4 Ecce quomodo ſancti orant pro nobis, & eorum ſuffragio quæ poſcimus, facilius impetramus.

Eſt Tractatus eiuſdẽ de translatione ſãcti Philaſtrij, qui habetur ĩ ſacrario Brixienſe in libro peruetuſto manu ſcripto.

ITEM DE EODEM BEATO PHILASTRIO per beatum Rampertum Quadrageſimum Epiſcopum Brixienſem.

TRiginta Brixienſes ſunt Epiſcopi, quos meminimus, qui in 5 altari nomini Beati Philaſtrij dicato, & ſuper caput eiuſdem poſito, preces Miſſarũ celebrauerunt, & diem tranſitus eius uenerantes, ab omni terreno opere Brixienſem populum abſtinere iubentes, reuerenter honorauerunt. Hi ſunt, Tertius ab eo & ſecũdus â Gaudentio Paulus, deinde Theophylus, & Siluinus, & Gaudioſus, Optatianus, & Vigilius, & Ticianus, Paulus, Cyprianus, Herculanus, Honorius, Ruſticianus, & Dominator. Itemq; Paulus, Paterius, Anaſtaſius, & Dominicus, Felix, & Deuſdedit, Item Gaudioſus iterum, Ruſticianus, Appolinaris, Andreas, & Theodaldus, Vitalis, & Benedictus, Anſoaldus, Cunipertus, Amfridus & Petrus, Venerabilis memorię Epiſcopi, quorum ordine & meritis nouiſsimus. Ego Rampertus indignus Epiſcopus Brixienſis ſanctę Eccleſię.

5 Vides quod etiam antiquitus Altaria in honorem ſanctorũ dedicabãtur, & ſuper eorum corpora Miſſarũ ſolennia celebrabantur.

Dum officij aſsiduitas, & abundantia luminaria in eo uenerabili loco non eſſent, quo beatiſsimę memoriæ Philaſtrij corpus iacebat, nõ de meis pauxillis præſumens meritis, ſed in Dei ſeruitio, tanto patri honorabiliori famulatu ſeruire cupiens, conſultis uniuerſis ſacerdotibus meis, ieiunijs & orationibus interuenientibus, Anno dominicæ incarnationis octingenteſimo trigeſimo octauo, indictione prima ſexto

Idus Aprilis,non ſine timore fodiendo,eis iunctis ſacerdotibus de quo rum uita credulus eram, 6 uenerandum corpus reperiens, maximo cum timore,ut putà tam uenerabilem glebam tam immeritus contingens,eleuaui,collocans in feretri locello. Deinde Quinto Idus Aprilis, congregato Clero, ſtipantibus utriuſq; ſexus immodicis cateruis, maximi cum horrore timoris,ſummaq; reuerētia, idem corpus transtulimus in matrem Eccleſiam Hyemalem noſtram Brixienſem, penes altare ſanctæ Dei Genitricis Mariæ, ubi præſcriptorum pontificum erat ſedes.Et hoc diuina prouidente gratia,non ſine miraculo(ut inſtantia produnt exempla)geſtum à nobis eſt.

6 *Ecce cũ quanta reuerentia uenerandum Episcopi corpus transferunt.*

Vbi Quarto Idus Maij, coadunata Eccleſia officijs & ieiunijs cum orationibus pręeuntibus, 7 maxima cum deuotione, in Marmoreo recondentes antro ſepeliuimus,ut ubi modo pontificum ſedes aderat, ibi tanti patris & Pontificis iaceret corpus, Quo ſedes honore,& Populus deuotione, & Clerus ſuffragio, eiuſdem meritis interuenientibus,Chriſto in omnibus fauente potiretur. Speramus enim ſanctorũ 8 meritis nos omnium foueri,& maxime eorum,quorum amplectimur corpora,quorumq; uel Natiuitas uel habitatio fuit cũ patribus noſtris. Eorũ quippe uel dogmate inſtruimur, uel exemplo Martyrũ corroboramur. Quamuis enim homines quorum nobis uita uel paſſio cognita eſt, dum uiuerent in hac ærumnoſa pro celloſi fluctuatione pelagi,præ omnibus noſtrates imbuerint ſanctis dogmatibus, mirificisq; exemplis,eosq; ſuis ſufragantibus iugibus precibus tutati ſint ſupernam implorando clementiam, tamen eoſdem defunctos pro nobis,non minus ſperamus eorum intercedentibus meritis, noſtros eſſe ſub diuinæ pietatis protectione 9 patronos.

7 *Vide ſancti Episcopi honorificã ſepulturã.*

8 *Speramus ſanctorum meritis nos omnium foueri, & eorum præſertim, qui apud nos nati, uel conuerſati ſunt.*

9 *Ecce quomodo ſancti ſuis intercedentibus meritis, noſtri ſunt ſub diuina protectione patroni.*

Quamuis igitur certum ſit diuinorum præſentia exempla miraculorum, ſuperna radiaſſe prouidentia in noſtri uenerabilis Papę translatione,eorum tamen ſcriptionis neceſsitate, noſtra plebs eget. Hæc etenim paſsim affatimq; euadens ægri uulgi turba undiq; cõueniens, & percepta ſanitate rediens,mille prædicat uocibus. Hæc uicinorum uillæ locorum, quarum infirmi uarios ſecretosq; habentes languores, inter tantam multitudinem uenerabile corpus adeuntes, procurante Dei miſericordia, meritis quoque eiuſdem ſancti promerentibus, eorumq; fide ſuffragante, de ſuis inualetudinibus conualeſcentes redierunt,fama nobis renunciante, eis ſupernum narrant miraculum, qui eorum pridie nouerant infirmitates, & tot teſtes miraculorũ Dei exiſtunt,qui prius nouerant ægros, niſi ægrotantium titubans fides officiat.Sed quia ſuorum teſtium, & noſtrum generaliter debitus imminet obitus, pro futurorum hominum ignorantia, quorum fidei affectionẽ erga noſtri patris obſequia ſtudioſam futuram eſſe ſperamus, atque audire ardentiſsimam, nõ ſolum lineę fama generationisq; nar-

rante, ſed etiam ſcriptura à no bis quibus Deus hoc uidere conceſsit, promulgata teſtante, ſaltem pauca de pluribus miraculis quæ 10 Chriſtus miſericorditer geſsit, confluentibus cateruis ad feretrũ beati Philaſtrij confeſſoris, amatoris & prædicatoris ſui, ueraciter & cõpendioſe ſcribere optimum credimus.

10 *Nota quod miracula, quæ ad ſanctorum inuocationem fiunt, dominus noſter Ieſus Chriſtus gerit ĩ illis, ſiue per illos, ut uerã fidem in nobis confirmet.*

Cum igitur ut a nobis prędictum eſt, plurimis utriuſque ſexus inſtructi phalangibus, prius ſanctificato Clero, ſacriſq; ueſtibus induto, effoſſo Clandeſtino antro, quod ferme centum luſtris beatiſsimũ habens occúluit corpus, attoniti ſuper reuelatione, 11 ſanctiſsimũ chariſsimumq; Theſaurum, in ſacerdotum humeros reuerenter detuliſſemus, ad domum ſanctæ ac ſemper Virginis Mariæ ſumma cum deuotione peruenimus. Clero uero nedum ad eius uenerabilem Aram pertingente, iã primis de populo ſacras ualuas aulæ tenentibus, ſacerdotibus quoq; qui obſequium uehiculi circa feretrum ſuccidui famulantes prębebant, infra templi limina ſeptimo ferme greſſu fortuitu ſubſiſtentibus, eo prępcipue uoto quo ueniens deuotus populus tranſiret ſub feretrum, poſtmodum nec de loco quo ſteterãt uadere queuntibus, territa plebe, & ingeminate Domine miſerere, clamitante, incredibilis, inefabiliſq; ſonitus cœlitus increpuit. Cuius ſonitus tot teſtes ſumus, quotquot tunc illic fuimus. Quo momento fragore ſonitus exterrita quędam mulier habens aridam dexteram, & ita rigidã, & deorſum defluxam, ut foret inualida contingere os aut pectus ſuum, ilicô extendens eam, ſignum 12 crucis Chriſti fronti notauit ſub nomine Trinitatis ſummę, ipſi gratias agens qui eſt benedictus in ſecula, qui eſt mirabilis in ſanctis ſuis. O' quam mirabiliter geſsit introeunte ſancti ſui corpore in Eccleſiam benedictus Deus. Etenim hic ſeptimus Epiſcopus Brixienſem Eccleſiam Chriſto tunc prędicando congregans, ſanctũ dogma cuſtodiuit, & areſcentem dexteram fidei Catholicę Eccleſię, pullulante ſiniſtra Arrianę perfidię, ubique quantũ potuit, reformare mirifice ſtuduit. Nunc uero circiter ſeptem introeuntium ſacerdotum corpus eius portantium, in Eccleſia reformauit pariterq; Chriſtianę mulieris aridam dexteram.

11 *Vbique beatiſsimum ſanctiſsimum, ſimilibuſq; alijs Encomijs ſancti Epiſcopi nominat corpus, nõ autem emortuos cineres, uel fauillam extinctam, aut exangue cadauer, ut faciunt hæretici.*

12 *Signũm Crucis Chriſti fronti notauit.*

Sed prius introeuntibus nobis Brixiam, & iam partem aliquam Ciuitatis eundo tenentibus, in ſubuectu ſumpti feretri laudibus Altitonantis aëra pulſando, inter eos infirmos qui producebantur, quatenus imitatoris Apoſtolorum tranſeunte loculo, uel umbra eius obumbraret quemquam eorũ, eſt euecta quædam triennis languida, quam bilis tabo ſic madefecerat, ut in lectuli ſui iacens ſtrato, non ſe poſſet aliquo modo in alterum uertere latus, neque cũ una uectrice quomodolibet niſi grauiter tantum poni. Quæ dum ſenſiſſet obumbratione feretri quandam auram ſuę ſaluti ſalubrem, cepit uectricibus innuere, eaſq; expoſcere conſulens uti illo eam portarent, quo ſanctum deducebatur

cebatur

cebatur corpus, cuius consultus ad nos illatis petitionibus annuentes, prębuimus assensum. Deportata itaque propè feretrum, iacuit in basilica sanctæ Dei genitricis perennis Virginis Mariæ, ubi beatissimi corporis deposueramus feretrum. Et dũ quotidie sese melius habere profiteretur, omnipotẽti grates referens, eumq; exorans, ut sancti eius interuenientibus meritis, sibi tribueret restaurationem sanitatis. Die sexto conualescens erexit sese, & accepto baculo cepit huc & illuc templi ambitus testudinem perambulare, nõ egens solito comitis uectricisq; suffragio. Et deinceps iugiter in melius restaurata, sospitatis suæ gliscens, sine comitis sustentatione & sine quolibet uectricis iuuamine domum redijt. O` mirabilis laudabilisq; medicina Dei, qui in principio cuncta simul creata materie, per sex dies in proprium uniuscuiusque formæ produxit opus, sextoq; die ad imaginẽ suam formauit hominem, cuius filiam languidam quam potuit modo in ictu oculi saluam facere, disposuit arcano suo arbitrio, paulatim membrorum reformatione recreando uigorem, prope corpus idonei testis sui, patris nostri Philastrij iacentem, die sexto aduentus eius, ad pristinum reuocare statum salutis. Quod medici per triennium arte sua cauti facere nequierunt. Hoc perfecit omnipotens trinitas, quam intemeratam ubique prędicauit Philastrius. Pro cuius fidei ardore ab Arrianis flagris, corpori suo in flagellãdo manentia stigmata notata sunt. Quorum uulnera nunc Dei prouidentia conficiunt medicinam salubrem salutemq; cupientibus necessariam.

Post illam beatissimi patris nostri Glebę repertionẽ delationemq; custodibus in excubando erga uenerandi pignoris loculum deputatis, Turba languentium ĩmodica conueniebat, superni numinis præstolans afflationem. Dum quadam die Dominica, absq; arbitro quidam de subiectis custodum inter iacentia languentium corpora trãsiret, & iuxta altare puellam paruulam iacentem cerneret, & nescius languoris eius, ut surgeret imperauit, illico surrexit, una manu Arã tenens, altera patri gaudendo innuens, uulgari uoce aiebat. Atta, Atta, da mihi fustẽ ut ambulem. Viso pater miraculo, non aquiescens precibus filiæ, sed palmis in cœlum spansis, uoce qua poterat, subito licet procaciter, tamen omnipotenti gratias ingeminans aiebat, Domine tibi gratias, Domine tibi gratias. Qua uoce territi custodes cucurrerũt ad eum, inquirentes causas gratiarum actionum. Qui testans respondit. Hæc puella, quam altare tenere uidetis, mea est filia, septem annos à natiuitate habens, quæ nunquã nisi modo super pedes constitit suos, & insuper quærit â me fustem ut pergat. Tũ unus de circunstantibus currens, reperto baculo, dedit gaudenti puellę & cepit circa Arã deambulare. Quã nos eadem hora ad orandum in Ecclesia conuenientes, deambulantem circa Aram uidimus. Et deinceps in melius proficiscens

cepit puella cum baculi ſuſtentatione huc & illuc inſolitum gradatim ſuum tentare greſſum, nobis,cunctaq; plebe miſericordi Deo gratias agentibus,qui non ſolum anima, ſed etiam corpore ſanat ſperantes in ſe.Euge incōprehenſibilis,& immenſus,qualiter inter plura quę comprehendi poſſunt miracula, iſtud eſt menſus miraculum ſua diſpoſitione. Plenus ſeptiformi ſpiritusſancto diuidens ſingulis prout uult. Qui dedit Philaſtrio ſpiritum ſcientiæ prædicandi,conceſsit, & huic puellæ ſeptem annos habenti,& iuxta corpus prædicatoris ſui iacēti, reſtaurationem compagum pedum atque curium & feminum,eo die cui ipſe ſua reſurrectione nomen indixit.Et ut detur intelligi ſuperna id fieri gratia,primo manum cœlo extendit debitam,deinde quaſi deſcendens totum corpus,poſt hæc pedum ſanat iuncturas. Et notandū quod pedes puellæ, manusq; curauerit iuuenculæ, Quid aliud, niſi quod ipſe hoc mirabiliter egit,qui mirabiliter fecit hominem,mirabilius redemit? Qui dedit humanę naturę in puerilibus annis greſſum, & iuuenilibus exercitium operis,ipſe puellæ reformauit greſſum, & iuuenculæ manum aridam reſtaurauit.

Veluti etenim in edito ſermone à Præſule Gaudentio, uitæ ſcilicet beatiſsimi Philaſtrij Pontificis, legitur fuiſſe eum omni ætati & conditioni & ſexui ſtupenda benignitate cōmunem, imò humilibus coniunctiorem quibuſque,ita nunc omnibus languentium ætatibus (meritis ſuis ſuffragantibus,Chriſto mediante)profuit, & ſexibus. Nam inter languentiū iacentes cuneos deductus eſt à genitore ſuo ita Colophus puer ut ſine uectore ſuo nequiret conſiſtere aut ambulare,& dū fide parentis & ſua comitatus,iuxta feretrum beatiſsimi Philaſtrij frequentans,diuinę miſericordię præſtolaretur opitulationem,ceperunt neruorum habenæ & fibrarum hiatus, fęminis crurisq; ſui, domino reſtaurante reformari, uſque dum conualeſcens ſuper pedes conſtitiſſet ſuos, & ſolus ſuum tentaret paulatim opitulante diuino ſuffragio greſſum inſolitum,ita ut aulæ męnia ſine cuiuſlibet iuuamine, grates opifici ſuo referens peragraret. Tum unus presbyter noſter, quem cuſtodibus præpoſueramus,accerſito genitori ſuo inquit. Fili ne mentiaris,ſed confitere nobis ueritatem cauſæ languoris huius pueri,tui filij, utrum à natiuitate,an poſtea femur aruit ſuum? Qui Deum teſtans, eiq; grates cum lachrymis gaudendo referens,confitebatur. Hic filius meus ſolito humanæ naturæ more in infantia ſua à deo recepit greſſum,quo uſus eſt per aliquos annos. Sed cum quodam die propria animalia foras de domo mea truderem,cepit,me nolente,cauſa mei amoris hic poſt me currere. Quo curſu accidit ei dolor ſummitatis femoris,& poſt Paulum in poplitem & crus defluens,ſic effectus eſt Colophus,ut iam per biennium nullatenus uadere quiret, niſi modo interuenientibus meritis (quod firmiter credo) domini ſancti Philaſtrij,

Dei misericordia nobis miserante. Quam bonus Israel Deus, his qui recto sunt corde, cuius congressu eius feminis compago emarcuit, & sui prosapia claudicauit, aduentu tenus filij Dei. Sed qui per semetipsum & missos suos Colopham Israeliticam plebem reformauit, quæ à recto tramite deuians claudicauerat, is ad reformationẽ fidei nostræ meritis beatissimi Philastrij Colophum puerum erigens, pie sanitatẽ afferendo reformauit. Iacob enim omni tempore uitę suę claudicauerat, quoniam genus eius in pręceptis legalibus secundum literam quę occidit, non secundum spiritum qui uiuificat uiuendo, Colophũ usq; ad perfectionem euangelicę gratię mansit. Puer autem iste originalibus per baptisma exutus sceleribus, sub gratia doctrinę euangelicę degens, eo tempore quo ad lachrymas cum parentibus ibat ad frequentatam Ecclesiam, circa sanctissimum feretrũ uenit, & fide comitante, cooperantibus meritis pręfati uatis, diuina medente misericordia, habetur incolumis.

Sed cũ pluribus diuinitus passim circa uenerabilem redolentibus urnam miraculis, reminiscendo nonnulla recolamus, & difficilimũ sit omnia nostro comprehendere stylo, saltem quoquomodo, ueluti in marginibus pelagi sarculo pauxilli ingenioli collatis lapillis aggerem aggregando, scropea forma riuulum, quẽ prata bibere optemus, educere libet & id notare, quatenus diuersa in eo facta mirabiliter ęterni coruscauerint opificis. Collatũ igitur inter cętera est (ut ita dixerim) notissimum nostratis adolescentis cadauer, ac inter capedinem reclinatum, carentis equidem excepto gustu humani corporis sensibus, soliti scilicet iacere in lecto bigis imposito, parentibus semiuiuo aurigę famulatu utentibus & animalium suffragantium in iter agendo. Non solum eo ardore quo alimoniam peterent, sed magis ut id nato meritis sanctorum omnipotentis gratia eueniret, quod contigit ei, qui ab introeuntibus in templum gratia orationis beatissimis Petro Apostolorum principe & Ioanne, eleemosynam petiuerat. Isti autem cum grabato à parentibus arbitrio opificis sui circa urnam deserto, ut operis operator curam gerat parentis lachrymosi, & longi oneris odiosi redeuntis, solers industria miserẽtium custodum toto corpore destituto adhibita est, in cibando, & ad ea quæ necesse habuit inuehendo, & maxime in orando pro ipso, quin & pro omnibus ibidem sitis infirmis. Quare decreueramus consultu, & consensu boni arbitrij nostrorum consacerdotũ, quotidie super ipsis supernam petere medelam. Is enim corporeis sensibus, ita defunctus erat, ut uisu nil discernere, ore nõ nisi alio inferente mandere, pedum gressu neutrorum uadere quiret, manum nullam sui, cuiusquam'ue utilitati habilem gerens, ita ut etiam quidam delirantes ei irriderent, credentes eum animę tantũ, corporis minime iam consequi posse sanitatẽ. Sed eius clementia ipsum mise-

rante, apud quem non eſt impoſsibile quicquam, corroborando corda fidelium inſtruendoq; titubantium, atque ut aliorum miraculorum teſtis efficeretur, meritis (ut credimus) interuenientibus beatiſsimi Epiſcopi Philaſtrij, pro cuius reuelationis teſtimonio, ipſum credimus uſq; ad id tempus in languore defluxum, ut eius in eodem manifeſtaretur gloria, cuius fidei prędicator per urbes orbis fidus permanſit Philaſtrius, ſuperna luce uiſum, & afflatu loquelam medelaq; tactum cũ

13 greſſu, ſic priusq̃ 13 uenerabilia oſſa ſepelirentur, à domino per ipſum accepit. Et in Eccleſia eius habetur incolumis, ut gradiatur oculis comitantibus clauſtra eius, & queat ori cibũ, & fronti inferre 14 crucis uexillum linguaq; fidem & orationem promere dominicam, & quicquid ſibi neceſſe eſt pronunciare. Cuius miraculi tot teſtes ſumus quot Brixiæ eodem tempore degimus, & prius languidum nouimus. Qualiter autem prius languidus ſeſe habuerit, non ſolum Brixienſes, ſed etiam à Ticino uſque Venetiam, omnes oſtiarij religioſorum locorum, & domus proximæ flammineis, teſtari (ſi memoriæ retinent) poſſunt.

Nota, Venerabilia oſſa.

14 *Et fronti inferre Crucis uexillum.*

Attente nunc meminiſſe iuuat & credere datur, quod is qui dicete domino inter Hieruſalem & Hiericho ſemiuiuum repertum, indita medela, ſtabulario ut curam ſui haberet cõmendauit. Quique ob cõmiſſum protoplaſti, necis conditioni deuinctum genus humanum, iudicium deceptori, miſericordiam decepto diuidens, pietate gratiæ ſuæ eripuit, quod poſt diſcipulis curandum commiſit, à quibus origo paſtoralis curæ emerſit, per uniuerſam Eccleſiam maria terraſq; repleuit. Cuius officij honoriſq; curã beatiſsimæ memoriæ Philaſtrius Epiſcopus ſuſcipiens, fideliter ſolerterq; exercuit, & domino Deo noſtro fide ĩmaculata plebem bono exercitio roborauit, modo ad loculum fidelis famulatoris iacentem toto corpore debilem, parentibuſq; deſertũ, per omnes corporeos ſenſus, ita moderans reſtaurauit, ut ſibi, non mundo uiuat. Aperuit enim oculos eius, ut duces gradientis fiant, non ut mundanam conſpiciant uanam gloriam, patefecit aures, quo utilia intelligant, non ut detractionis ſuſurrones audiant. Soluit uero linguam eius, ut fidem profiteatur, & quæ deliquit, quod hominis eſt confiteatur, & ſibi neceſſaria quærat, ſed ita parte altera ligatam eam reliquit, ut ad maledicendũ, & ad detrahendũ prorumpere nequeat. Extendit autem eius arida brachia, ad proprium corpus alendum & tutandum, ſed rapinæ habilia non ſint. Artuum ſiquidem inferiorum ita compages reformauit, ut ad ſibi neceſſaria uadere queat, ſed ad malum currere debilis colophuſq; perſeueret. O' Philaſter ſolers ſtabularie, meritis tuis & gratia opificis noſtri, in ſtabulo ubi corpus tuũ iacet ita ſemiuiuus euaſit, ut ſpeculum humano fiat generi. Datur enim (ni fallor) intelligi, ut ſenſus noſtros inſtar præfati languidi moderemur, utentes

utentes eis in neceſſarijs utilitatibus, tam interioris, quam exterioris hominis, ita moderando, ne exuberent ad quæque mala perficienda. O' admirabilis humani generis opifex, qui in reſtauratione langui-di noſtri, nos inſtruis, ita corporis uti ſenſibus, quo ualeamus intemeratos cuſtodire ſenſus interioris hominis, & ſimiles prudentium fieri Virginum.

Omnia ſiquidem quæ diuina immenſitas in Tranſlatione ſui confeſſoris peregit comprehendere cum difficile ſit, ſaltem unum quod poſt diem ſepulturæ eius geſtum eſt, ad memoriam charitatis fideliũ reducere, ſicuti poſſum conabor. Nona enim die poſt reclinationẽ uenerabilis glebæ in præfatæ hyemalis Eccleſiæ ſepultura, una eodemq; hora mirabiliter in languidorum turba, duorum adoleſcentum aridæ manus extenſæ ſunt. Quos ſubiecti præpoſitorum cuſtodes, ſcientes prius manus ariditate eſſe defluxos, dum uidiſſent ad quæque uellent extendere, percunctando geminum reperientes miraculum patefecerunt. Statuentes eos coram dixerunt uulgari locutione. Nonne uidetis ſideratos noſtros manus extẽdere, quas tam hodie quam heri & prius contractas uidimus? Hoc non ſolum ipſi cuſtodes & cæteri ibidẽ ſiti, ſed etiam uicini & noti eorum, quia per lõgum tempus manus aridas habuerunt, teſtati ſunt. Atque ea die quoniam crediderunt omnipotentem hoc facere poſſe, nõ proprijs præſumentes, ſed Beatiſsimi Philaſtrij Epiſcopi meritis, Dei medela ſeſe ſanos effectos perfeſti ſunt. Vnde præ gaudio lachrymoſa Eccleſia, multimodas Deo retulit grates, quoniam ſaluat ſperantes in ſe. Solerter tamen exiſtimo nobis neceſſarium eſſe ſcrutari (quantũ humanus domino largiente capit ſenſus) huius qualitatem miraculi. Quia credimus pro totius Eccleſiæ inſtructione hoc geſtum. Vnde notandum eſt quod fide comitante duobus ſimul aridæ manus reformatæ ſunt. Per fidem quam habuerunt in domino, promeruerunt ſaluari duo ſimul, quo docemur confidere & ſperare in domino, & diligere proximum. Per manuũ reſtaurationem monemur ut cum dilectione Dei & proximi bona indeſinenter exerceamus. Hic enim numerus ui & natura ſecundus Tetragonus eſt, qui per ternarium conficitur, & in ipſo reſoluitur. Nonne ter tres nouem faciunt? & nouenarius diuidi æque nõ poteſt niſi in tribus ter? Vnde docemur trinitatẽ credere in una diuinitate, & ab ipſa nos eſſe formatos, & per ipſam iuſte reſolui. Ecce in ſecundo Tetragono, in ſecunda noſtri Epiſcopi ſepultura, docemur cum dilectione Dei & proximi bonis 15 operibus farti, credere patrem & filium, & ſpiritum ſanctum unũ eſſe Deũ. Qui uiuit & regnat in ſecula ſeculorꝫ. Amen.

15 Vides quod ueræ fidei ſemper iunguntur bona opera pro cõſequenda æterna ſalute?

Cęterum ne quis æmulus obijciat, & ſi quis deſiderabilis indagator abs quolibet noſtrum ſtipuletur, utrum abſque quoquam miraculo clanculum ſopita antro membra tanti uatis fuerint, an prius quiddã

omnino gesserit ibidem is, cui semper extitit fidelis Angelus testādo,
dicere pro pluralitate cuncta quis queat? Cū à diuersis hostibus linea-
ris narratio in Italiam irruentibus Barbaris & Gothis & Logobardis
cæterisq; obliterata fuerit? Sed ne desidia nostra quasi muta priora tē-
pora liquisse uideamur, pauxilla de pluribus, partim ratiocinādo, par-
16 tim ut ipsi nobis retulerunt, qui colloquio quondam eorum sunt usi,
qui aut in die 16 annuali festiuo eius uiderant, aut ad sepulchrū sen-
serant omnipotentis prouidentia. Miraculum uel solatium intente mi
charisime confrater, quicunque percontator extiteris, considera qua
lem eum in Arrianorum nefandæ procellæ temporibus, sanctisimæ
memoriæ Ambrosius Mediolanensis Episcopus esse intellexit, qui si-
bi eum collegam habebat. Quantiq; meriti uicini Episcopi eundem
esse existimabant, si quartus Pergamensis Episcopus in Epytaphio
17 tertij Episcopi, hoc est prædecessoris sui (ni fallor) meminisse studuit,
quod Ambrosius ipsum 17 Episcopum, Philastrius cōsecrauit Dia-
conum? Cuius uitæ sanctitatisq; eum sapuit Episcopus Gaudentius
successor suus, qui per quatuordecim annos forsan & plus, diem tran
situs eius feriatum ducebat, populo siquidem de eo sermonē faciens,
18 item triginta post eum Brixienses episcopi. Quibus putas causis, me-
ritorum miraculorumq; eius conscij fuerint, qui imposito Altari 18
super sepulchrum eius, diuina Mysteria celebrabant, annualem festū
diem transitus eius recolentes? Præcessor namq; noster, hoc est uene-
rabilis memoriæ Petrus Episcopus, tantæ uenerationis eum esse mon
strabat, ut anhelus mẹroris sui, testaretur sese tempore Presbyterij sui
ita fuisse febribus auctum, ut nulla potio, nullumq; unguentū eripere
eum à febri quiuerit, cum etiam ipse peritus fuerit artis ipsius. Sed cū
19 post aliquod tempus ad 19 sepulchrum beatisimi Philastrij uenis-
set, & ibidem Deum efflagitasset, ut meritis ipsius intercedentibus si-
bi sanitas tribueretur, sic de oratione sanum se profitebatur erexisse,
ut nullus rigor accesionis eū ultra tetigerit. Sed & rhytmicū hymnū
quem in eius honorem Gaudētium Episcopum composuisse ferunt,
cantare de ipso sedule consueuerat.

Sed & temporibus sanctæ memoriæ Ansoaldi Episcopi, dum qui-
dam custos Tituli sancti Petri qui situs est in Castro Maiori, in subur-
bano fundo possesionis ipsius tituli, cognomento Baronica, depositio
nem beatisimi Philastrij non rite celebrans, tantumq; diem inhono-
rans, familiam suam in area laborare coegisset, ita ut fatigati suo sudo-
20 re, flagellis triticum à paleis excuterent, dicentes 20 sancti Philastrij
festum est, requiescere solito debemus, & ipse magis ut operi instarēt
minans terreret eos, illico correptus à spiritu per aream uexari cepit
amens. Qui ab attonitis famulis suis captus & uinctus, & insolito mo
re turpiter ad præfatum titulum deductus est, & tam diu catenis est

16 *Nota diem annūalem festiuum sancti Philastrij.*

17 *Ecce quō & Episcopi & Diacones ab Episcopis semper consecrationis munus acceperunt.*

18 *Vide quō super sanctorum sepulchra etiam antiquitus Missæ celebrabantur.*

19 *Hoc modo ueri sanctorum cultores, cum ad eorum sepulchra, uel memorias, ueniunt, orationes faciunt, ut scilicet Deus omnipotens sanctorū suorum meritis intercedentibus, gratias, quas petunt, eis largiri dignetur, & hoc etiam modo illas cōsequuntur.*

20 *Sancti Philastrij festum est, requiescere solito debemus.*

anctus, donec sese inhonorando tantam 21 festiuitatem professus est deliquisse & testis proprij delicti, & beatissimi Philastrij honoris effectus est.

21 *Vides dominũ Deum pœnis inflictis hunc cõtemptorem cogere ad celebrandam Sancti sui festiuitatem.*

Post aliquod autẽ huius temporis spatium, quidam diues Brixiensis eodem die festo depositionis beati Philastrij in suburbanum casale suum, quod uocatur Caloniola, pro fœni collectione operarios incaute misit, & iam sicco fęno, & partim plaustris, partim aggeribus aggregato, tam procellosa coruscatio subito, tamq; præceps affuit, ut instar pulueris, omnis collectio diei ipsius ab oculis eorũ elapsa fuerit, intantum ut nec unus manipulus remansisset. Vnde factũ est ut prædictus Diues post hæc, annuam 22 festiuitatem sancti Philastrij uenerabiliter obseruaret, & iacturam suam profitendo, testis nostri fieret Præsulis. Cui enim Dauid cecinit, Misericordia, & iudicium cantabo tibi domine, Et qui iusto iudicio hostem humani generis reprobauit, & ut pia misericordia condolens, suam degeneratã creaturam, idest humanum redimeret genus, formam serui assumpsit, hoc est omnipotens, æternus Deus, qui in una eademq; essentia, omnipotentia, æternitate, diuinitate, carente initio, & fine, auctione & diminutione, uariatione atq; diuisione, & gignens, & genitus, & procedens, hoc est pater, & filius, & spiritussanctus, cuius consilio persona geniti, humanitate perfecta est, quam misericorditer suspenso iudicio cũ nostratibus, sic & in omnibus, & cum omnibus in hac re mirabiliter egit.

22 *Miraculum aliud ad hoc, ut diues annuam festiuitatẽ sancti uenerabiliter obseruaret.*

O' dilectissimi Brixienses, quorum unum febribus afflictum, mente humiliatum eripuit, alium scienter aroganterq; peccantem in sese corripuit, tertium utpote popularem hominẽ, ignoranter forsan peccantẽ, in rebus suis afflixit, hoc est in materie cõmissi, quoniam unus oratione obtinuit quod fide credidit, alius uero quia instanter ui cogens, nec famulo Dei honorem, nec suis cessit misericordiam, turpiter publiceq; intrinsecus correptus, pura tenus professione est, ut sibimet fieret emendatio, & alijs exemplum. Tertius uero qui utpote precio operarios conduxit, & sobria uoluntate famulos misit, extrinsecus dãnum passus est. Nam totum illud amisit, quod in illicito tempore operari nixus est, cum materie siquidem sua. Habebat enim uiridia gramina, & sine peccato sicca ut oportet habere poterat, sed quia illicite siccare uoluit, ipsam funditus amisit materiem. Disponente uel pmittente prouidentia domini nostri Iesu Christi, cuius amator fuit Philastrius, & cuius amorem nos cunctos oportet quærere. Qui sustantialiter, & coëternaliter & æqualiter indiuise uiuit & regnat cum patre & spiritu sancto per omnia secula seculorum. Amen.

Brixienſis, per ipſummet potius delibata, q̃ ſcripta.

Eſt ſermo eiuſdẽ prima die ordinationis ſuæ coram D. Ambroſio, & alijs ſacerdotibus habitus. Habeturq́; in eius operibus nondùm excuſis.

IMperitiæ meę conſcius, & ætatis ipſius immaturę ad ſacerdotij dignitatem pudore deterritus, merito ſilendi licentiam à ſummis ſacerdotibus poſtulabam. Metuo enim primum, ne uirtus uerborũ cœleſtium exiguitatis meę ſermone tenuetur. Deinde erubeſco, quòd tantæ expectationi optatum doctrinæ fructum præſtare non ualeo. Vnde imparem me ueſtro per omnia deſiderio ſentiens, onus iſtud totis uiribus conatus ſum declinare. Sed beatus Pater Ambroſius, cæteriq́; uenerandi Antiſtites, ſacramẽto, quo temere uos ipſos obligaſtis, aſtricti, tales ad me Epiſtolas cum ueſtra legatione miſerunt, ut ſine damno animæ meæ ultra iam reſiſtere non ualerem, cui ab Orientalibus quoque Epiſcopis, niſi meum ad uos reditum pollicerer, ſalutaris cõmunio negaretur. Tali igitur concluſus articulo, & authoritate ſanctorũ præſentium ſubiugatus, ſuſcepi hoc ſummi ſacerdotij munus, nec merito dignus, nec ætate aptus, nec doctrina maturus. Intuemini ergo quid patiar, qui cum loqui neſciam, tacere non poſſum: Cogor enim ſeniorum præcepto obſequi ultra uires meas, nec poteſtatem ſilendi habens, nec facundiam proloquendi.

Sed ſpiritalium Patrum ſalutaria eſſe præcepta diuinæ legis authoritate perſpiciens, audeo in uerba prorumpere, ac tenuem ueſtris auribus inferre ſermonem: quem idcirco forſitan patienter accipitis, quoniam populo Chriſti utile uideatur, obedientiam, quæ & ſacrificio diuino præponitur, & mãdatis Dei omnibus antefertur, exemplo diſcere prædicantis. Nam cũ populus Hebræorum poſt Ægyptia illa portenta, ad unius Dei notitiam, tanquã ducem ſeruandorum cœleſtium mandatorum, uocatur. Sic enim ſcriptura teſtatur: Audi Iſrael, dominus Deus tuus Deus unus eſt. Et iterum: Audi Iſrael præcepta uitæ, Hoc quod dicitur, audi, non audientiam, opinor, ſimplicem ſonat, ſed obſeruandæ legis obedientiam prædicat, teſtante rurſus Domino, ac dicente: Si uolueritis, & audieritis me, quæ bona terræ ſunt, manducabitis. Quòd ſi ſecundum beati Pauli Apoſtoli ſententiam, non [1] auditores, ſed factores legis iuſtificabuntur apud Deum, non iam uidebitur perfunctoria iſta auditio, quæ bonorum terræ præmijs honoratur, & non cuiuſlibet terræ, ſed illius olim promiſſæ, illius fluentis lac & mel. Promiſsionis enim terra, Chriſti caro ex maſſa humani generis de terra formati ſuſcepta, ac dulcibus diuinæ gratiæ ſuccis exuberans, cuius puriſsimo doctrinæ lacte alimur & nutrimur, cuius cœleſti chariſmatũ ſuauitate reficimur, cuius ubertate credentium corda pingueſcunt, cuius bonis & obedientium mentes, animæq́; fidelium & in hoc & in futuro ſeculo ſaginantur.

[1] Vides quod non ſufficit ad ſalutem audire tantum & credere, ſed oportet etiam operari?

Quònam ſpectat iſte tractatus? Nempe ut ueſtra dilectio euidenter

ter intelligat, quanta uis meam cōpulerit paruitatem arduis obsecundare præceptis, atque aperire os meum sub tantorum præsentia sacerdotum, & maximè post illam uenerandæ memoriæ patris mei Philastrij eruditissimam uocem, quæ per gratiam spiritus sancti largè effluens, hanc Ecclesiam in fide Trinitatis adorandæ fundauit, in uera spe, & charitate constituit, ad uirtutes erexit, in pace reliquit. Hæc ad excusationem illius, quæ in me reprehendi potuisset, audaciæ breuiter dixisse sufficiat. Nunc quoniam sanctarum lectionū puteus altus est, & ego hauritorium uerbi non habeo, unde nec aquam uiuam sitienti bus uobis interim ministrare possum, obsecrabo communem patrem Ambrosium, ut post exiguum rorem sermonis mei, ipse irriget corda uestra diuinarum mysterijs literarum. Loquetur enim spiritu sancto quo plenus est, & flumina de uentre eius fluent aquę uiuę, & tanq̃ Petri successor Apostoli, ipse erit os uniuersorum circunstantium sacerdotum. Nam cum dominus Iesus omnes interrogasset Apostolos: Vos autem quem me esse dicitis? Solus Petrus credentium ore respōdit, Tu es Christus filius Dei uiui. Quid statim muneris accepit ista confessio? Beatitudinem scilicet, regniq; cœlestis gloriosissimam potestatē. Solus ergo cū loquitur Petrus, nequaq̃ reliquorꝫ credentiū fides excluditur, sed cōgruus ordo seruatur, dum Principi Apostolorꝫ primus loquendi locus iure defertur. Vel ne tumultus quidam magis, q̃ responsio uideretur, si tunc uniuersi certatim, ac pariter respōdissent.

Dicat forte aliquis, sicut illos tres in camino fideles pueros, ita in hoc examine omnes Apostolos consona uoce debuisse eadem profiteri. Sed considerandum, quia Iudas ille Scariothes, quod corde non crediderat, ore confiteri non poterat, & non beatitudinem merebatur incredulus, nec ante diri facinoris perpetratum, iusti Iudicis poterat sen tentia prædamnari. Postea denique pro cōmisso scelere iam Iuda dānato, omnes Apostoli, Christo resurgēte, Petri claues accipiunt, quinimmo cum Petro cœlestis Regni ab ipso Domino claues accipiunt, quando ait illis: Accipite spiritum sanctum, quorum dimiseritis peccata, dimissa erunt. Et iterū, euntes, inquit, docete, & baptizate omnes gentes in nomine Patris & filij & spiritussancti. 2 Ianua quippe Regni cœlorum non nisi hac sacramentorū spiritalium claue reseratur.

2 Nota magnum & uerissimum dictū, quod ianua regni cœlorum non nisi spiritualium sacramentorum claue reseratur.

Precentur modo hi omnes Apostolici sacerdotes misericordiā Dei Patris, qui suscitauit à terra inopem, & de stercore erexit pauperem, ut faceret eum sedere cum Principibus, cum his utique Principibus populi sui: ut etiam spiritus sancti uirtutem ad Ecclesiæ suę gubernaculum continendum, mihi minimo omnium largiri dignetur, per unigenitum filium suum Redemptorem nostrū, cū quo uiuit & regnat semper Deus in unitate spiritussancti, ante omnia, nunc, & semper, & in cuncta seculorum secula. Amen.

INCIPIT VITA SANCTI GREGORII summi & incóparabilis uiri vrbis Romæ Pontificis.

SVſcipe romuleos paſtor uenerande triumphos
Gregorij ſancti, ſuſcipe geſta tui,
Qui nituit factis, uerbis ſcriptiſq; beatis.
Vt iubar auricomi ſolis in orbe cluit.
Norma, decus, ſpeculum. tibi ſit, uia, uita per æuum,
Si cupis æternum. ferre ſacerdotium.
Nam qui non huius ſequitur ueſtigia præſul,
Ante Deum præſul non erit, immo pecus
Hinc Pſalmiſta canit hominem ſimilare caballis
Ignauum ſtultis. qui ſub honore perit.
Nocturnum dedimus ſancto, cantumq; diurnum,
Carminibus clarum concinimuſq; uirum,
Redde uicem ſcriptor. ſeruans cola, comata: puncta,
Ne tua mendoſum pagina ſeruet opus.
Diſsimilis cunctis uox, uultus, uita, uoluntas,
Mens ſociata bonis, diſſociata malis.
Ludere me libuit uariabilis ordine campi,
Poſtq; proſa fugit Muſa iocoſa redit,
Hæc mihi tu tribuis doctor precioſe Gregori,
Qui bona das famulis, ſed mala nulla tuis,
Veſtitus cœpi, nudus tua munia dixi,
Indue me factis, uelleribuſq; tuis.
Vt quia mortalis deſunt cõmercia carnis,
Da mihi ſub pedibus poſſe iacere tuis.

Ex Bibliotheca Vaticana & codice uetuſtiſsimo manu ſcripto.

INCIPIT PROLOGVS IN VITAM SANCTI Gregorij editam à Ioanne diacono Romano.

BEatiſsimo ac feliciſsimo domino Ioanni ſanctę catholicę & apoſtolicæ Romanæ eccleſiæ præſuli. Ioannes ultimus Leuitarum. Nuper ad uigilias beati Gregorij Romani Pontificis, anglorũ ſcilicet gentis Apoſtoli, Lectione de Paulino ciuitatis Nolanę præſule conſuetudinaliter perſonante: uiſus es à uenerabilibus Epiſcopis diuino quodam inſtinctu cõmotus requirere: cur tantus Pontifex qui multorum ſanctorum uitas texuerat: geſtis proprijs in propria duntaxat eccleſia caruiſſet. Præſertim cum & apud Saxones, & apud Longobardorum ſibi prorſus infenſiſsimam gentem: geſtis proprijs ubique polleret. Cumq; uenerabiles epiſcopi has ab utriſque gentibus haberi quidem,

ſed compendioſiſsime reſponderent: meam quoque paruitatem conſciſſens, præceperas ut uitam ipſius de ſcrinio ſanctæ ſedis apoſtolicæ tanto plenius: quanto & certius carpere ſtuduiſſem. Sed dum ego proprię inertiæ conſcius, me meis prioribus, ac per hoc ſapientioribus, qui uitam eius licet breuiter, tamen pio conatu, pulcherrimoq; ſtylo deſcripſerant, conferre penitus dubitarem, identidem iubendo uehemēter hortatus es, ut Romanæ ſedis Pontificem, eiuſdem ſedis prȩſulis autoritate deſcriberem: cui Deus 1 omnipotens probandorum ſeu repellendorum ſcriptorum omnium. ſpecialem dederit proculdubio poteſtatem. Itaq; tam imperioſis autoritatibus tandem compulſus, uix primum librum Gregorianæ uitæ compleueram, quando hunc in eiuſdem uigilijs annua uertigine reuolutis: tua probauit pariter ac publicauit autoritas. Ergo ſollicitior factus ad cætera, pauca de multis, te incentore, te præceptore, te fautore, teq; iudice colligens. in libris quatuor auxiliante domino coarctaui: & ſecūdum diſtributionem eiuſdē doctoris. qua librum regulæ paſtoralis quadripartita ratione diſtinxerat, ego quoque illum qualiter ad culmen regiminis uenerit: in primo huiûs operis libro perhibui. Et ad hoc rite perueniens: qualiter uixerit, in ſecundo diſſerui. Et bene uiuens. qualiter docuerit, in tertio deſignaui. Et recte docens. infirmitatem ſuam quotidie quanta conſideratione cognouerit, in quarto concluſi. Neque magnopere tempora tēporibus contuli, ſed rebus ſimilibus ſimilia coaptaui. Quoniam re uera non tantum quando feciſſet, ſed quantum feciſſet, ſollicitus deflorare curaui. In quibus quanq̃ multa & uaria memoratu digna ſtudio breuitatis omiſerim: nihil poſuiſſe me memini. quæ ſcriptorum ueterum nequeant autoritate defendi. Exceptis illis miraculis: quæ noſtris temporibus facta. multorum adhuc ſuperſtitum uiuis uocibus celebrantur. Si cui tamen aliter uiſum fuerit ut aſſolet: ad plenitudinem ſcrinij ueſtri recurrens, tot cartactos libros epiſtolarum eiuſdē patris, quot annos probatur uixiſſe, reuoluat. Et quia quædam illarum uario tempore deſtinatæ, uarietatem ſenſuum retinent; eædemq; nōnullis integræ, quibuſdam uero parte aliqua diminutæ per perſonarum, locorum ſiue temporum diſpenſatione uidentur: fine tenus relegendo conſpiciat: ſicq; demum lucidam ueritatem cognoſcens, me aut cum amaſijs defendat, aut cum oſoribus arguat. Quanq̃ in eo quod tuo iudicio placeo, cunctis ueritatem tuentibus me perpetuo placiturum fore præſumam. Peto igitur, ut ſicut tuis iuſsionibus humiliter parui, ſic beati Gregorij precibus, & 2 in hoc ſeculo ab æmulorum inſidijs: & in futuro à peccatorum nexibus merear miſericorditer liberari, per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. Amen.

Explicit Prologus.

1 *Vides uerum cenſorē probandorum ſeu repellendorum ſcriptorum omnium ab omnipotenti Deo Romanum Pontificem eſſe deputatum.*

2 *Ecce quomodo ſanctorū preces hic ab æmulorum inſidijs, & in futuro à peccatorum nexibus liberant.*

INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI PRIMI.

Expliciunt capitula libri primi, uitæ beati Gregorij Romani Pontificis.

INCIPIT LIBER PRIMVS. CAP. I.

GRegorius genere Romanus. arte philosophus. Gordiani uiri clarissimi, & beatę Siluię filius. pręfuit Romanę sedi annis tredecim, mensibus sex, diebus decem. temporibus Tiberij, Mauritij & Phocę augustorum. Iste senatoria stirpe progenitus, tam nobilissimam quam etiam religiosissimam genealogiam duxit, ita ut quartus Fęlix Apostolicę sedis pontifex, uir magnæ in Christi ecclesia reuerentiæ. qui basilicam sanctorum Cosme & Damiani martyrū, uia sacra iuxta tēplū Romuli sicut hactenus cernitur, uenustissime fabricauit, eius Attauus fuerit, & beata Tharsilla uirgo, quę moritura promissionis cœlestis audiuit harmoniam, & Iesum Christum ad se recipiendū uidere meruit: Amita nihilominus eius extiterit.

2 Quã Gregorius geminæ nobilitatis lineam pijs moribus extulit probis actibus exornauit: adeo ut præsagio quodã Grece ουρκονόριος, quod latine uigilantius resonat, uocaretur. Nam recta quæ docturus erat, dũ uiuis operibus adimpleuit, sibimetipsi utique se uigilasse perdocuit. Dum uero recta quæ faciebat, docendo quoque disseruit, uigilasse quoque dignoscitur, non solum sibi sed futuri tẽporis christianis.

3 Siquidem inerant ei in tenera ætate matura iam studia, & auditurus incognita, religiosis senibus indagator sollertissimus adherebat. Sumptaq; doctrinæ semina tenaci memorie ruminanda, quæ post in populos mellito declamaret gutture, congerebat. Denique docilis adolescens cum transmisso cõmuniter stylo surgentis infantiæ, ad biuium pithagoricæ literæ peruenisset, incunctanter sinistrum ramum cum seculi uoluptate relinquere: & ad dextrum cepit cũ cœlesti desiderio totis uiribus anhelare.

4 Sed dum conuersionis suæ gratiam longius protrahens, tutius se Christo famulaturum putaret. Si sub pretoris urbani habitu mundo spetietenus deseruiret, ceperunt multa contra eum ex eiusdem seculi cura succrescere: ita ut non iam sicut proposuerat spetie, sed in eo retineretur & mente.

5 Tandem patre orbatus: ubi liberam disponendarum rerum suarũ nactus est facultatem: 3 sex monasteria in Sicilia fabricans: sufficientibus fratribus cumulauit. Quibus tantum prædiorum contulit: quantum posset ad uictum cotidianum Deo illic militantium: sine indigentia suffragari.

3 Si ædificare monastería, eaq; conuenientibus dotare facultatibus, non esset opus Deo gratum & acceptũ, nequaquã Gregorius sex Monasteria in Sicilia construxisset.

6 Septimum intra Romanæ Vrbis mœnia, sub honore sancti Andree Apostoli iuxta Basilicam sanctorum Ioannis & Pauli ad cliuum Scauri Monasterium, in proprio domate fabricauit. In quo relictis sericis, auro gemmisq; radiantibus togis, simulq; suppellectilibus reliquis in usum pauperum erogatis: ex huius mundi naufragio nudus euasit. Diuq; desideratum 4 monachicum capiens indumentum. Primo sub Hylarionis, deinde sub Maximiani uenerabilium patrum regimine, multis sibi sociatis fratribus, regulari tramite militauit. Post uero cum subesse mallet, fratrum uotiua concordia ĩminente, præesse non renuit. Sicut in consequentibus apparebit.

4 Vides quod qui de recẽti monachus fiebat, relictis secularitatis uestibus nouum habitum induebat?

7 Erat ei abstinentia 5 tanta ciborum, sedulitas orationum & ieiuniorum, studiositas tam desiderata sacrorum librorum ut infirmato stomacho lacessitus, uix subsistere proculdubio uideretur. Nam cum quodam tempore incisionem uitalium, quam greci dicunt syncopim pateretur, crebrisq; angustijs per horarum momenta deficeret, & ad exitum appropinquaret, ac nisi eum fratres frequenter cibo reficerent, uitalis ei spiritus funditus intercipi uideretur, paschalis superuenit dies. Et dum sacratissimo 6 sabbato in quo omnes etiam paruuli

5 Ecce ueri monachi exercitia. Abstinentia. Ieiunium. Oratio. Lectio.

6 Nota sabbatum san-

pueri ieiunant, ipse ieiunare non posset, cœpit plus mœrore quam infirmitate deficere.

8 Mox accersito uiro sanctissimo Eleutherio, dudum penes spoletū multis præposito, tunc uero eiusdem sui Monasterij monacho, à quo uidelicet audierat fuisse mortuum suscitatum, oratorium petijt, seseq;

7 cum lachrymis ut saltem die illo ad ieiunandum sibi uirtus daretur, in orationem dedit. Et post paululum completa oratione digressus tantam uirtutem suum stomachum percepisse cognouit, ut ei cibus & morbus funditus de memoria tolleretur. Cœpit secum mirari quis esset. quis fuerit, & cum ad animum redibat infirmitas, nihil in se ex his quę meminerat recognoscere præualebat. Cumq; in dispositione Monasterij occupata meus esset, obliuiscebatur funditus ęgritudinis suæ. Si uero rediret ęgritudo ad memoriam, cum tam fortem se esse sentiret. mirabatur si non comedisset. Qui ad uesperum ueniens. cognouit sibi tantam fortitudinem permanere, ut ad diem alterum transferre potuisset ieiunium, si uoluisset. Verum quamq; pene quotidiano languore tabesceret: nullam tamen corpori suo cupiebat quietem, quo minus aut oraret. aut legeret. aut scriberet. aut dictaret.

9 In huius sacri Monasterij penetralibus. idem uir omnipotentis Dei Gregorius a matre Siluia tunc tēporis iuxta portam beati Pauli apostoli loco, qui dicitur cella noua, quo hactenus oratorium nomini eius dedicatū, & famosum sancti Sabæ confessoris Christi Monasterium, cuius laus est in sexta & septima Synodo, constitutum uidetur degente, 8 crudis leguminibus pascebatur.

10 Vbi hūc de more quædam scribentem Angelus Dei reperiens, misereri sibi flebiliter sub habitu naufragi postulabat. Cui Gregorius ex intimo corde compatiens. bis ternis nūmismatibus datis. abire pręcepit. Nec multo post eadē die idem naufragus redijt. seq; multa perdidisse, pauca uero recepisse perhibuit. A quo senis parimodo nūmismatibus sumptis, lętabundus abscessit. Sed die tertia rediens identidē. adiutorium naufragus importunis uocibus requirebat. Cui liberalissimus pater accersito uestiario alia sex nūmismata dari præcipiens, cognouit in uestiario nil nūmismatum unde posset consolari naufragū remansisse. Quid faceret nesciebat. Æstuabat Deo deuoti pectoris pietas. non sufferens uacuam proximi reliquisse miseriam. Rursus uestiarium suum si forte uas quodlibet aut uestimentum haberet interrogans, audiuit nil penitus remansisse præter Matris argenteam, quæ cum infusis leguminibus mitti solita erat, scutellam. Mox alacrior factus. Ergo inquit frater hanc defer, ne tristis abeat qui cōsolari quærit, pauper. Itaque delatam scutellam Gregorio. satis hilariter largiente, pauper qui putabatur lætus amplectitur. non iam ad expetenda, sed ad conferenda suffragia rediturus. A quo uidelicet Angelicæ uisita-

ctum antiquis quoq; fuisse celeberrimum, in quo omnes etiam paruuli ieiunabant.

7 *Oratione cum lachrymis fusa, recepit Gregorius stomachi fortitudinem ut posset ieiunare.*

8 *Nota crudis legūminibus pascebatur a matre, ex quo aduertere potes quāta fuerit utriusque abstinentia.*

tionis tēpore:tantis miraculis,tantis eſt uirtutibus publicatus,ut omnibus ſecum uiuentibus & exemplo fuerit & terrori. Quippe qui non ſolus,ſed ſocialiter cum beato Andrea apoſtolo,ſuo Monaſterio ſignis euidentibus ſit præfuiſſe putatus.

11 Nam ut pauca de multis loquar. quadam die duos exinde fratres tranſmiſit.qui aliquid emere pro eiuſdem Monaſterij utilitate debuiſſent. Vnus iunior qui prudentior uidebatur. alter ſenior qui cuſtos iunioris eſſet. Perrexerunt utrique.& de pretio quod acceperunt. ipſe qui cuſtos iunioris miſſus fuerat, neſciente altero furtum fecit. Qui mox ut in Monaſterium ſunt reuerſi.atque ante oratorij limen uenerunt.arreptus a Dęmonio is qui furtum fecerat cecidit. Dimiſſus autem a Dęmonio.concurrentibus Monachis. Abbatis iuſſu requiſitus eſt.an forte de eo quod acceperat furtum feciſſet. Negauit & iterum uexatus eſt. dimiſſus.atque iterum requiſitus negauit.atque iterū uexatus eſt. Octo itaque uicibus negauit. Octo uicibus uexatus eſt. Poſt octauam uero negationem Gregorio interrogante confeſſus eſt.quod nūmos furto abſtulerat.eiq; proſtratus, ſe peccaſſe teſtatus eſt.perceptaq; pœnitentra ulterius ad eum Dæmonium non acceſsit.

12 Alio quoq; tempore dum in die natalitio eiuſdem apoſtoli iam meridianis horis fratres requieſcerent,ſubito quidā frater apertis oculis cæcatus cepit tremere. uoces ingentes emittere. quibus uocibus teſtabatur ferre ſe nō poſſe:quod patiebatur. Cucurrerunt fratres.uiderunt cœcum oculis apertis trementē & clamantem. & a præſentibus alienum.nihilq; quod foris agi poterat ſentientem. Hunc in manibus leuauerunt: ante altare ſancti Andreæ apoſtoli iuſſu Gregorij proiecerunt.ipſiq; pro eo in orationem proſtrati ſunt. Qui ſtatim ad ſe reuerſus, confeſſus eſt quia ſenex quidam ei apparuit.& canem nigrum ad eum dilacerandum dimiſit dicens:Quare fugere uoluiſti de Monaſterio iſto? Cumq; euadere de canis morſibus nullo modo potuiſſem: uenerunt quidam Monachi, & eundem ſenem pro me rogauerunt. Qui ſtatim iuſsit canem abſcedere.& ipſe ad me reuerſus ſum. Hic etiam ſæpe confeſſus eſt poſtea dicens, quod eo die quo iſta pertulerat, 9 conſilium habuerit de Monaſterio fugiendi.

13 Alius quoque Monachus diſcedere ex eodem Monaſterio latenter diſponens, oratorium ingredi uoluit, ſed dęmone corripiente nequiuit. Relinquebatur a Dæmonio,ꝙdiu extra oratorium ſtabat. Si ingredi conabatur. ſtatim maligno ſpiritui 10 traditus uexabatur. Hoc dum ſæpius fieret. tandē Gregorio inquirente ſe de Monaſterio fugere uoluiſſe confeſſus eſt. eiuſq; per triduum ſimul cum fratrum precibus ita pietate diuina curatus eſt.ut ad eum poſtmodū malignus ſpiritus nunꝙ accedere tentaret.

Alij quoque duo fratres de eiuſdem patris Monaſterio fugerunt. qui

9 *Vides nō debere monachum a religione deficere,& inſtitutū ſuum deſerere?*

10 *Si hæc conſideraſſent noſtri tēporis apoſtatæ, non tot a Monaſterijs defeciſſent. Quid enim turpius apoſtata effingi poteſt, qui uulgo ſquarciacappa appellatur.*

qui aliqua prius colloquendo fratribus signa dederant. quod per Appiam uiam descendentes Hierosolymam tenderent. Hij exeuntes diuerterunt de itinere. Et ut a sequentibus inueniri minime possent, retrusas cryptas iuxta Flamineam portam inuenientes, in eis se occultauerunt. Cum uero uespertinis horis iussu Gregorij requisiti minime in congregatione inuenti fuissent, ascensis caballis eos quidam fratres secuti sunt. Per Metrouij portam exeuntes ut eos in Latinam uel Appiam uiam sequerentur. subito eis consilium ortum est, ut eos in salaria uia extra ciuitatem requirere debuissent. Igitur pergentes deflexerunt iter, & in salaria eos uetere non inuenientes, per portam Flamineam decreuerunt redire. Cumq; reuerterentur, mox ut equi ante cryptas illas uenerunt, in quibus se Monachi absconderant. fixerunt gradum. Pulsati & compulsi. passum mouere noluerunt. Considerauerunt equites rem talem sine mysterio esse non posse. Attendentes ergo ad cryptas. uiderunt earum aditus missa maceria prædamnatos. sed caballis suis nusquã ire uolentibus descenderunt, & lapides qui ad ora cryptarum compositi fuerant deponentes, ingressi sunt, eosq; in eisdem tenebrosis latibulis cõsternatos terræ inuenerunt. Qui ad Monasterium reducti. tam stupore miraculi. quam exhortatione uenerabilis patris Gregorij, sic meliorati sunt, ut eis multũ profuerit ad paruum tempus de Monasterio recessisse.

15 Alio quoque tempore quidam Monachus Iustus nomine, medicinali arte imbutus, beato Gregorio sedule obsequi atque in assiduis egritudinibus eius excubare consueuerat. Hic itaq; corporis languore præuentus. ad extrema deductus est. Cui in ipsa molestia frater germanus Copiosus nomine seruiebat. Sed prædictus Iustus cum iam se ad extrema peruenisse cognosceret. eidem Copioso fratri suo quia occultos tres aureos haberet innotuit. Quod nimirũ fratrib⁹ celari nõ potuit. Qui subtiliter indagantes. atque illius medicamẽta omnia perscrutantes. eosdẽ tres aureos inuenerunt in medicamine absconditos. Quod mox ut Gregorio nunciatũ est: tantũ malum de fratre qui secũ cõmuniter uixerat: æquanimiter ferre nõ ualuit. Quippe 11 qui eidẽ Monasterio iam dudũ regulam cõstituerat, ut cuncti fratres ita cõmuniter uiuerent: quatenus eis singulis nulla habere propria liceret. Tũc Gregorius nimio merore pculsus, cogitare cepit, uel qd ad purgationẽ morientis faceret, uel quid ad exẽplum uiuẽtibus prouideret. Precioso igitur eiusdẽ Monasterij preposito ad se accersito dixit. Vide ut nullus ex fratrib⁹ se ad eũ morientẽ iũgat. nec sermonẽ cõsolationis ex cuiuslibet eorꝝ ore percipiat. Sed cũ in morte cõstitutus fratres quesierit: ei suus frater carnalis dicat, qa pro solidis quos occulte habuit, a cũctis fratribus abhominatus sit: ut saltem in morte de culpa sua mentem illius amaritudo transuerberet, atq; a peccato quod perpetrauerat purget.

11 *Ecce quanto studio Euangelicam paupertatem prisci Monachi profitebãtur, ut nihil proprij in priuato eis habere liceret.*

Cum uero mortuus fuerit.corpus illius cum fratrum corporibus non ponatur. Sed quolibet fossam in sterquilinio facite.ibique super eum tres aureos quos reliquit iactate simul omnes clamantes. Pecunia tua tecum sit in perditione,& sic eum terra cooperite. In quibus utrisque rebus solertissimus pater Gregorius unam morienti. alteram uero uiuentibus fratribus prodesse decreuit. Vt & illum amaritudo mortis a culpa solubilem faceret, & istos auaritiæ tanta dãnatio misceri talibus prohiberet. Quod ita factum est. Nam cum idem Monachus peruenisset ad mortẽ.atque anxie se quęreret fratribus cõmendare.nullusq; fratrũ ei applicare uel loqui tentaret, ei suus carnalis frater cur ab omnibus esset abhominatus aperuit. Ille protinus ut audiuit.de reatu suo uehementer ingemuit.atque in ipsa tristitia de corpore exiuit. Qui ita est sepultus ut Gregorius iusserat.sed fratres omnes eadem eius sententia perterriti, ceperunt singuli extrema quæq; & uilia, & quæ eis habere regulariter semper licuerat,ad mediũ proferre.uehementerq; formidare,ne quid apud se esset unde repręhendi potuissent.

16 Cum uero post mortem fratris triginta iam essent dies euoluti. cœpit animus Gregorij misericorditer ei compati.eiusq; cum graui mœrore supplicia pensare, & si quod esset ereptionis eius remedium quærere. Tunc euocato ad se eodem Pretioso Monasterij sui præposito,tristis dixit. Diu 12 est quod frater illę Iustus qui defunctus est, in igne cruciatur. Debemus ei aliquid charitatis impendere, & ei in quantum possumus ut eripiatur adiutorium nostrum accõmodare. Vade itaque, & ab hodierna die continuis triginta diebus offerre pro eo sacrificium stude. Vt nullus omnino prætermittatur dies,quo pro absolutione illius 13 salutaris hostia non mactetur. Qui protinus abscessit & paruit. Gregorio autem alia curante, atque euolutos dies minime numerante.isdem frater qui defunctus fuerat. nocte quadam fratri suo Copioso per uisum apparuit. Quem ille cum uidisset.inquisiuit dicens.Quid est frater? Quomodo es? Cui ille respõdit.Nunc usq; male fui, 14 sed iam modo bene sum, quia hodie cõmunionem recepi. Quod idem Copiosus pergens protinus indicauit in Monasterio fratribus.Fratres uero sollicite computauerunt dies,& ipsum diem inuenerunt fuisse. quo pro eo .A. tricesima oblatio fuerat impleta. Cum & Copiosus nesciret. quid pro eo fratres autore Gregorio agerent.& fratres ignorarent.quid de eo Copiosus uidisset. Vno igitur eodemq; tempore dum agnoscit ille oblationem: isti audiunt somnium. Trigesimumq; diem cognoscunt. concordante simul uisione & 15 sacrificio. Res aperto claruit. quia frater quem sub animaduersionis sententia Gregorius mori permiserat.per salutarem hostiam a supplicio liberatus esset.

17 Sed quia idem uenerabilis pater quemadmodũ fratribus terrori

12 *Si diu erat quod frater Iustus defunctus, in igne cruciabatur, ergo est locus purgatorius in quo post mortem animæ luunt pœnas peccatorum.*

13 *Nota modũ loquendi salutaris hostia non mactetur. Ex quo necessario infertur, in Eucharistia rite consecrata uerũ Christi corpus et sanguinem contineri. Itẽ Missam esse sacrificium non Eucharisticum tantũ sed etiam in satisfactionẽ pro defunctis.*

14 *Vides Missam prodesse animabus defunctorum?*

.A. *Habes hic originem 30. Missarum quæ uulgo beati Gregorij dicuntur.*

15 *Ecce quomodo Missã uocat sacrificium.*

fuerit ex parte iam tetigi. qualiter eius exẽplis iidem profecerint. breuiter indicandum putaui. Frater quidam in eodem Monasterio Antonius nomine beato Gregorio sedulus adhærebat. qui tanti patris uerbis exemplisq; cõmonitus. multis cotidianisq; lachrymis ad gaudia patriæ cœlestis anhelabat. Cumq; studiosissime & cum magno feruore desiderij sacra eloquia duce Gregorio scrutaretur. non in eis uerba scientiæ, sed fletum compunctionis quærebat. quatenus per hæc incitata mens eius exardesceret. & una deserens. ad contemplationem cœlestis patriæ peruolaret. Huic per nocturnam uisionem dictum est. Paratus esto, & quia dominus iussit, migra. Cumq; ille non habere se sumptus ad migrandum diceret. responsum protinus audiuit dicens: Si de peccatis tuis agitur. dimissa sunt. Quod dum semel audisset, & magno adhuc metu trepidaret. nocte quoque alia in eisdem est uerbis admonitus. Post quinque uero dies febre correptus. cunctis fratribus flentibus, orantibusq; defunctus est.

18 In eodem Monasterio frater quidam Gerontius dicebatur, qui dum graui molestia corporis fuisset depressus in uisione nocturna albatos uiros & clari omnimodo habitus. in hoc ipsum Monasterium descendere de superioribus aspexit. Qui dum coram lecto iacentis assisterent. unus eorum dixit. Ad hoc uenimus, ut de Monasterio Gregorij quosdam fratres in militiam mittamus. Atque alteri præcipiens dixit, Scribe Marcellum. Valentinianum. Agnellum. atque alios quorum ego cognitionem nõ habeo. Quibus expletis addidit dicens. Scribe & hunc ipsum qui nos aspicit. Ex qua uisione Gerontius certus effectus. facto mane innotuit fratribus quot & qui essent ex eodẽ monasterio morituri. seq; illos continuo secuturum. Cũ die altero prædicti fratres mori ceperunt, atque sub eodem ordine se in mortem secuti sunt, quo fuerant in discriptione nominati. Ad extremũ uero & ipse obijt. qui eosdem fratres morituros præuidit.

19 Alius frater in eodem monasterio Merulus dicebatur. uehementer lachrymis atque eleemosynis ex Gregorij uiri uenerabilis doctrina intentus. Psalmodia uero ex ore illius pene nullo tempore cessare consueuerat. Excepto cum aut alimenta corpori, aut mẽbra dedisset sopori. Huic nocturna uisione apparuit. quia ex albis floribus corona de cœlo in caput illius descendebat. Qui mox molestia corporis occupatus, cum magna securitate animi atque hilaritate defunctus est. Ad cuius sepulchrũ dum post annos quatuordecim. Petrus qui pontificatus istius beati Gregorij tempore, monasterio eidẽ præfuit, sibi sepulturam facere uoluisset. tanta de eodẽ sepulchro fratris Meruli flagrantia suauitatis emanauit. ac si illic florum omnium fuissent odoramẽta congesta. Ex qua re manifeste patuit, quia uerum fuit quod per nocturnam uisionem tanti patris discipulus uidit.

20 Alius quoque frater in eodē monasterio Ioannes dictus est, magnæ indolis adolescens. Qui ætatem suã intellectus & humilitatis dulcedine & grauitate morum docente Gregorio transcendebat. Huic ægrotanti, atq; ad extremum perducto, per nocturnam uisionem sub habitu senis beatus Apostolus Andreas apparuit. & hunc uirga tetigit. eiq; dixit. Surge. Ex hac enim molestia modo minime morieris. Sed paratus esto. quia longum tempus hic futurus non eris. Qui dum iam esset à medicis desperatus, repente sanatus est. atque conualuit. Rē quã uiderat narrauit. seq; per biennium in Dei seruitio, sicut predixi, ultra ætatis suæ annos exhibuit. Euolutis autem duobus annis. cũ quidam frater fuisset mortuus, atque in cœmiterio eiusdem monasterij a Gregorio fratribusq; sepultus. cunctis inde discedentibus, idem Ioannes sicut postmodum pallens & tremens, Gregorio & fratribus indicauit. solus inuentus ab eodem fratre qui sepultus fuerat, de sepulchro uocatus est, Quod mox etiam subsequens finis ostēdit. Nam post dies decem correptus febribus, moriendo uocantem subsecutus est. Verũ quia longum est & multa restant quę de huius uiri sanctimonia certis possunt attestationibus prædicari. quæ etiam ex relatione maiorum scriptis'ue priorum compererim: his inserenda decreui.

21 Quadam die cum aduenientibus nuper negotiatoribus multa uenalia in forum Romanæ urbis fuissent proposita. multiq; ad emendum undiq; confluxissent. contigit & Gregorium uirum Deo dignissimum preterire. Qui cernens inter alia pueros corpore candidos. forma pulcherrimos. uultu uenustos, capillorum quoque nitore perspicuos esse uenales, interrogauit mercatorem de qua patria illos attulisset. Ille respondit. De Britannia insula. cuius incolarũ omnium facies simili candore fulgescit. Gregorius dixit. Christiani sunt ijdem insulani an adhuc paganis tenentur erroribus implicati? Mercator respondit. Nõ sunt Christiani, sed paganis tenentur laqueis irretiti. Tũc Gregorius grauiter ingemiscens. Heu pro dolor, inquit, ꝙ splēdidas facies princeps tenebrarũ nunc possidet. tantaq; frontis species uacuam ab interna Dei gratia mentem gestat Rursus interrogauit quod esset uocabulũ gentis illius Mercator respondit. Angli uocantur. At ille. Bene inquit Angli quasi Angeli, quia Angelicos uultus habent, & tales in cœlis Angelorum decet esse conciues. Iterum ergo interrogat quod nomen haberet ipsa prouincia. Mercator respondit. Prouinciales illi Deiri uocantur. Et Gregorius. Bene inqt Deiri, quia de ira sunt eruendi, & ad gratiam Christi conuocandi. Rex (ait) illius prouinciæ quomodo nuncupatur? Mercator respondit. Ælle uocatur. Et Gregorius alludens ad nomen dixit. Bene quia Rex dicitur Ælle. Alleluia enim in laude creatoris oportet illis in partibus decantari.

22 Mox itaque accedens ad Benedictũ Apostolicę sedis pontificem cepit

cepit uehementer expetere,ut in Britanniam aliquos uerbi ministros emitteret. Quo cū neminem ire uelle cognosceret.semetipsum quoq; nō dubitauit ingerere. dummodo Pontifex sibi licentiam cōmodaret. Qui licet cum magna cunctatione totius cleri ac populi Gregorium sponte proficisci cupientem abire permisit, imprecatus ei diuinitus prospera ministrari.

23 De cuius absentia Romani plurimum perturbati,deliberato cō silio trifarie per loca uiæ contigua unde Pontifex ad beati Petri profe cturus erat basilicam partiuntur. cumq; turmate taliter alloquuntur. Petrum offendisti. Romam destruxisti. quia Gregorium dimisisti. Quibus sententijs omnino Papa perterritus: misit continuo nuncios qui uirum Domini reuocarent Gregorium,quod ipse sibi cōmeantibus iam prędixerat fore futurum.

24 Iamq; trium dierum itinere profligato,ad quendam locū requieturi forte diuerterant. Quo singulis quiescentibus Gregorius lectitabat. Quem locusta superueniens,coēgit paululum à legendo quiesce re.& ex consideratione sui nominis docuit eum in eodem loco restare debere. Tunc fertur dixisse,Locusta,inquit,dici potest,quasi loco sta. Statimq; comites adhortatus festinātius ire certabat, sed præuenientibus apostolicis nuncijs, licet magnopere tristaretur, redire ad proprij compulsus est monasterij curam.

25 Deniq; cernens Benedictus venerabilis Pontifex uirtutum gradibus Gregorium ad alta conscendere,uiolenter eum à quiete sui monasterij abstrahens, ecclesiastici ordinis officio sublimauit. Leuitamq; septimum ad suum adiutorium consecrauit. In quo uenerabilis pater Gregorius tanta humilitate uiguit.tanta solertia ministrauit.ut in ecclesiasticæ hierarchiæ ministerio uideretur diuinis angelis non solum nitore habitus, uerum etiam claritate morum probabilium ueraciter coæquari.

26 Nec multo post pro responsis ecclesiasticis ad urbem Constanti nopolim à Pelagio præsule destinatur. Vbi quāuis in terreno conuersaretur palatio.uitæ cęlestis non intermisit propositum.Secuti namq; sunt eum multi ex suo monasterio fratres germana deuincti charitate. quod diuina factum dispensatione conspicitur, ut eorum uidelicet exemplo ad orationis placidum litus.quasi anchorę fune stringeretur. Et dum causarum secularium continuatis uertiginibus fluctuaret, ad illorum cōsortium [illegible] ad tutissimi portus sinum refugeret. Et licet illud eum ministerium à monasterio abstractum. à pristinæ quoque quietis uita, mucrone suæ occupationis extingueret. inter eos tamen per studiosæ lectionis alloquium. cotidianæ aspiratio compunctionis animabat.

27 Horum ergo consortio non solum à terrenis est munitus incur-

ſibus,uerum etiam ad uitæ cœleſtis exercitia magis magisq; ſucceſſus. Nam ab eiſdem fratribus enixe rogatus. maximeq; à Leandro Hiſpalenſi epiſcopo qui pro cauſis Vuiſigothorum legatus eodem tempore Conſtantinopolim uenerat, cõpulſus eſt ut librum beati Iob multis inuolutum myſterijs enodaret. Neq; ille negare potuit opus. quod ſibi amor fraternus multis utile imponebat futurum. Sed eundem librum quomodo iuxta litteram intelligendus, qualiter ad Chriſti, & eccleſiæ ſacramenta referendus,quo ſenſu unicuiq; fidelium ſit aptandus,per trifarias intelligendi ſpecies,mirãda ratione perdocuit. In quibus tamen ita de uirtutibus uitijſq; diſſeruit.ut nõ ſolum uideatur eadem uerbis exponere.ſed formis quodãmodo uiſibilibus ſeu palpabilibus demonſtrare. Vnde nõ eſt dubium perfectionem ipſarum eum conſecutum fuiſſe uirtutum. quarum tam efficaciter ualuit indicare profectus.

28 Præterea uenerabilis Leuita Gregorius in eadem Vrbe regia cõſtitutus.naſcentem nouam hæreſim de ſtatu noſtræ reſurrectionis, cũ ipſo quo orta eſt initio, iuuante gratia noſtri redemptoris attriuit. Siquidem Eutichius eiuſdem ciuitatis epiſcopus, libro de reſurrectione mortuorum confecto. dogmatizabat corpus noſtrũ in illa reſurrectionis gloria impalpabile uentis aẽreq; ſubtilius eſſe futurũ. Quod Gregorius audiens,& ratione ueritatis.& exemplo dominicæ reſurrectionis,probauit hoc dogma orthodoxæ fidei omnimodis eſſe cõtrarium. Catholica etenim fides habet quod corpus noſtrum in illa immortalitatis gloria ſublimatum. ſubtile quidem erit per effectum ſpiritualis potentiæ.ſed palpabile per ueritatem naturæ.Iuxta exemplum dominici corporis.de quo à mortuis reſuſcitato.dicit ipſe diſcipulis ſuis. Palpate & uidete. quia ſpiritus carnem & oſſa non habet ſicut me uidetis habere.Cumq; hoc euãgelicæ ueritatis teſtimonium Gregorius pertuliſſet:Eutychius ait.Idcirco hoc dominus fecit.ut dubitationẽ reſurrectionis ſuæ de diſcipulorum cordibus ammoueret. Cui Gregorius dixit. Mira eſt res ualde quam aſtruis: ut inde nobis dubietas ſurgat: unde diſcipulorũ corda fuerunt à dubitatione,ſanata. Quid enim deterius dici poteſt. ꝗ̃ ut hoc nobis de eius uera carne dubium fiat, per quod diſcipuli eius ad fidem ab omni ſunt dubietate reparati?Si enim hoc non habuiſſe aſtruitur quod oſtendit. unde fides diſcipulorũ eius confirmata eſt?inde noſtra deſtruitur.Eutychius ait. Corpus palpabile habuit quod oſtendit.ſed poſt confirmata corda palpantium,omne illud in domino quod palpari potuit, in ſubtilitatem aliquam eſt redactum.Ad hæc Gregorius reſpõdit. Scriptum eſt, Chriſtus reſurgens à mortuis iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur. Si quid ergo in eius corpore poſt reſurrectionem potuit immutari,contra ueridicam Pauli ſententiam,Dominus redijt in mortẽ poſt reſurrectio-

nem. Quod quis dicere uel ſtultus præſumat.niſi qui uerā carnis eius reſurrectionē negat? Tunc Eutychius obiecit dicens.Cum ſcriptū ſit, Caro & ſanguis regnū Dei non poſsidebunt, qua ratione credendum eſt reſurgere ueraciter carnem? Cui Gregorius reſpondit.In ſacro eloquio aliter caro dicitur iuxta naturam, atque aliter iuxta culpam uel corruptionem. Caro quippe dicitur iuxta naturam, ſicut ſcriptū eſt. Hoc nunc os ex oſsibus meis,& caro de carne mea. Et uerbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Caro uero iuxta culpam ſicut ſcriptū eſt.Non permanebit in hominibus iſtis ſpiritus meus,eo quod ſunt caro. Et ſicut Pſalmiſta ait.Memoratus eſt quia caro ſunt,ſpiritus uadēs & nō rediens. Vnde & diſcipulis Paulus dicebat. Vos autem in carne non eſtis:ſed in ſpiritu.Neque enim in carne non erant,quibus epiſtolas tranſmittebat:Sed quia paſsiones carnalium deſideriorum uicerāt. iam liberi per uirtutem ſpiritus,in carne non erant. Quod ergo Paulus Apoſtolus dicit,Quia caro & ſanguis regnum Dei poſsidere non poſſunt. carnem ſecundum culpam intelligi uoluit, non carnē ſecundum naturam. Vnde & mox quia carnem ſecūdum culpam diceret, oſtendit ſubdens. Neque corruptio incorruptelam poſsidebit. In illa ergo cœleſtis regni gloria caro ſecundum naturam erit,ſed ſecundum corruptionē uel etiam paſsionis deſideria non erit. Quia deuicto mortis aculeo in æterna incorruptione regnabit. Quibus auditis Eutychius,conſentire ſe protinus reſpondit, ſed tamen adhuc corpus palpabile reſurgere poſſe denegabat. Qui etiam in libello quem ſcripſerat, Pauli quoque teſtimonium indiderat dicentis. Tu quod ſeminas non uiuificatur,niſi prius moriatur.Et quia non corpus quod futurum eſt ſeminas,ſed nudum granum. Hoc nimirum oſtendere feſtinans. quia Caro uel palpabilis,uel ipſa non erit. Dum ſanctus apoſtolus de reſurrectionis agens gloria,non corpus quod futurum eſt ſeminari dixerit, ſed nudum granum.Sed ad hæc cititius Gregorius reſpondit Paulus apoſtolus dicens non corpus quod futurum eſt ſeminas,ſed nudū granum, hoc inſinuat quod uidemus. Quia uidelicet granum cū culmo & folijs naſcitur:quod ſine culmo & folijs ſeminatur. Ille itaque in augumento gloriæ reſurrectionis non dixit grano ſeminis deeſſe quod erat,ſed adeſſe quod non erat. Tu autem dum uerum corpus reſurgere denegas. nequaquam dicis adeſſe quod deerat,ſed deeſſe quod erat.

29 Tunc itaque Gregorius romanus diaconus & Eutychius Conſtantinopolitanus epiſcopus.hac de re in longa contentione perducti. grauiſsima cęperunt ab inuicē ſimultate reſilire. Tum piæ memoriæ Tiberius Conſtantinopolitanus Imperator ſecreto utrumque ſuſcipiens:quid inter eos diſcordiæ uerſaretur agnouit. Et utriuſque partis allegationem ſubtiliter penſans. eundem librum quem Eutychius de reſurrectione conſcripſerat. ſuis quoq; allegationibus deſtruens : deli-

berauit ut flammis cremari debuisset. A quo uidelicet piissimo Imperatore ut simul egressi sunt: post longissimæ disputationis conflictum, pariter ægrotantes in lectulum deciderunt.

30 Dum ergo Gregorius ualidissimis febribus æstuaret: Eutychius cum morte confligens, pellem manus suæ tenebat coram omnibus dicens. Confiteor quia omnes in hac carne resurgemus. Postq; catholicę fidei confessionem defunctus est. Quo mortuo quia pene nullus erat qui eius dicta sequeretur. Gregorius dissimulauit cepta persequi, ne in fauillas uideretur uerba iaculari.

31 Quanta autē autoritate ministerium sui apocrisariatus impleuerit, quantæ reuerentię apud augustos extiterit, quantaq; sollicitudine afflictę Italiæ succurri sępius fecerit: si quis plenius nosse desiderat, epistolas antecessoris sui papę Pelagij ad eum super multimodis ecclesiæ Dei necessitatibus destinatas, quæ hactenus in scrinio sanctæ sedis apostolicę studiosissime conseruantur percurrat. Ex quarum multitudine hic unam intersero, quatenus & illius ministerij qualitas, & reliquarum quoque consequentia cognoscatur.

32 Quæ ita se habet. Pelagius episcopus. Dilecto filio Gregorio uenerabili diacono. Omnia quidem quę necessaria fuerunt, per Honoratum notarium tibi curauimus indicare. Quem cum fratre & coepiscopo Sebastiano, ad dilectionem tuam direximus. Vt quia in illis partibus ad Rauennam usque nunc cum uiro glorioso domino Decio patritio fuit, ipse sua relatione studeat te ex omnibus īformare, uel si qua necessaria iudicaueris, possit domino Imperatori suggerere. Quia tantę calamitates ac tribulationes nobis à perfidia Longobardorum illatę sunt, contra suū proprium iusiurandum: ut nullus possit ad referendū sufficere. Prædictum autem fratrem Sebastianum quomodo susceperimus, uel in quali apud nos te suggerente fuerit charitate, ipsius poteris relatione cognoscere. Qui etiam iam promisit nobis necessitates uel pericula totius Italiæ piissimo domino Imperatori suggerere. Loquimini ergo & tractate pariter, quomodo nostris celeriter possitis subuenire periculis. Quia ita hic coangustiata est respublica, ut nisi Deus piissimi in corde principis inspirauerit, ut insitam sibi misericordiam suis famulis largiatur, & super illam diacoposim uel unum magistrum militum & unum ducem dignetur cōcedere, in omni simus angustia destituti. Quia maximę partes Romanæ omni præsidio uacuatæ uidentur: & Exarchus scribit nullum nobis posse remedium facere. Quippe qui nec ad illas partes custodiendas se testatur posse sufficere. Imperet ergo illi Deus nostris uelociter periculis subuenire, anteq; nefandissimę gentis exercitus loca quæ adhuc à republica detinentur, Deo sibi contrario (quod absit) pręualeant occupare. Presbyterum autē ad nos transmittere Deo iuuante festina, quia & in mona-

sterio

ſterio tuo, & in opere, cui eum præpoſuimus, neceſſarius eſſe omnino cognoſcitur. Data quarto Nonarum Octob. ind. 3.

33 Huic ſiquidem monaſterio cuius hic papa Pelagius meminit Siculus Maximianus qui poſt Syracuſanus epiſcopus extitit, eodē tempore præfuit. Qui ad uenerabilem Leuitam Gregorium in eiuſdem regiæ urbis palatio, pro reſponſis eccleſiaſticis deſudantem, uiſitationis gratia cū fratribus uenit, & dum ad monaſterium eius ſibi quoque cōmiſſum Romam rediret. in mari Adriatico nimia tēpeſtate deprehenſus, inæſtimabili ordine atque inuſitato miraculo erga ſe cūctoſq; qui ſecum aderant, omnipotentis Dei, & iram cognouit, & gratiam. Nam cum in eorum morte uentorum nimietatibus fluctus eleuati ſęuirent. ex naui claui perditi arbor abſciſa eſt, uela in undis proiecta, totumq́; uas nauis nimijs quaſſatum fluctibus, ab omni fuerat ſua compage diſſolutum. Rimis itaque patentibus intrauit mare, atque uſque ad ſuperiores tabulas impleuit, ita ut non magis nauis inter undas, q̃ undę iam intra nauim eſſe uiderentur. Tunc in eadem naui reſidētes, non iam ex mortis uicinia, ſed ex ipſa eius præſenti uiſione turbati. omnes ſibimetipſis pacem dederunt. 16 corpus & ſanguinē redemptoris acceperunt, Deo ſe ſinguli cōmendantes, ut eorum animas benignus ſuſciperet. quorum corpora ita pauendæ morti tradidiſſet. Sed omnipotens Deus qui eorum mentem mirabiliter terruit. eorꝝ quoq; uitam per meritum famuli ſui Gregorij pro cuius ſpeciali amore uenerant, mirabilius reſeruauit. Nam diebus octo nauis eadem uſque ad ſuperiores tabulas aquis plena iter proprium peragens enatauit. Nono autem die, ad Cotronenſis caſtri portum deducta eſt. Ex qua exierunt omnes incolumes qui cum prędicto Maximiano uiro uenerabili nauigabant. Cumq; poſt eos ipſe quoq; fuiſſet egreſſus, mox in eiuſdem portus profundum nauis demerſa eſt, ac ſi illis egredientibus pro pondere ſubleuatione caruiſſet. Et quæ plena hominibus in pelago aquas portauerat atque natauerat, Maximiana cum fratribus recedente, aquas ſint hominibus in portu nec portare ualuerit nec natare. Vt hinc omnipotens Deus oſtenderet, quia per meritum Gregorij quē fratres uiſitauerant, hanc onuſtam ſua manu tenuerat: quæ ab hominibus uacua permanere non potuit ſuper aquas.

16 *Si acceperunt corpus & ſanguinē Redemptoris, ergo non ſignū ut uolunt hæretici.*

34 Igitur poſtquā Romam Gregorius uenerabilis Leuita reuerſus eſt, aliquanto interiecto tempore, tanta inundatione Tyberis Fluuius alueum ſuum egreſſus eſt, tantumq́; excreuit, ut eius undę ſuper muros urbis influerent, atque in ea regiones maximas occuparent, & antiquarum ædium plurima munimenta deijcerent, eccleſiaſtica quoq; horrea uiolenter ſubuerterent, in quibus nonnulla modiorum tritici milia periere.

35 Tunc ſiquidem apud Veronenſem urbem fluuius Ateſis, ut idē

Gregorius refert excrescens, ad beati Zenonis martyris atque Pontificis ecclesiam uenit. Cuius ecclesiæ dum essent ianuæ apertæ, aqua in eam minime intrauit. Quæ paulisper crescens, usque ad fenestras ecclesiæ quæ erant tecto proximę peruenit. Sicq; stans aqua ecclesiæ ianuam clausit, ac si illud elementum liquidum in soliditatem parietis fuisset immutatum. Cumq; essent multi interius inuenti: sed aquarũ magnitudine circundata omni ecclesia, qua possent egredi non haberent. ibiq; se siti ac fame deficere formidarent, ad ecclesia ianuam ueniebant ad bibendum hauriebant aquam: quæ usque ad fenestras excreuerat, & tamen intra ecclesiam ut aqua defluere nullo modo præualebat. Stans autem ante ianuam ad ostendendum cunctis meritum martyris, & aqua erat ad adiutorium, & aqua nõ erat ad inuadendum locum. Quod nimirum miraculum Babylonici illius ignis miraculo non dissimile poterit æstimari, qui trium puerorũ & uestimenta non tetigit, & uincula incendit.

36 Tunc etiam innumerabilis multitudo serpentium cum magno dracone in modum trabis ualidæ, per Tiberim fluminis alueum in mare descendit. Sed suffocatæ bestiæ inter salsos maris turbidissimi fluctus, sine mora in littore desederunt, suaq; putredine totum aerem corruperunt.

37 Sequuta est è uestigio clades inguinaria quæ Romanam urbem adeo uehementi pestilentia laniauit: ut etiam corporali uisu sagittæ cœlitus uenire, & singulos quosq; percutere uiderentur. Quæ in mẽse undecimo ueniens. primum omnium iuxta illud quod in Ezechiel propheta legitur, A sanctuario meo incipite: Pelagium papam pertulit, & sine mora extinxit. Quo defuncto ita in reliquũ uulgus deseuit, ut subtractis habitatoribus domos in urbe plurimas uacuas omnino reliquerit.

38 Eodem tẽpore in Monasterio uenerabilis leuitæ Gregorij. puer inquietus ualde Theodorus nomine, cũ fratre religioso magis necessitate quàm uoluntate degebat, cui nimiũ grauis erat si quis ei pro sua quicquã salute dicebat. Bona autem non solum facere: sed etiam audire nõ poterat. Nunquã se ad sanctę conuersationis habitum uenire, iurando, irascendo, ac deridendo testabatur. Qui tamen eiusdẽ pestilentiæ clade percussus in inguine est & perductus ad mortem. Cumq; extremũ spiritum ageret, conuenerunt cũ Gregorio fratres, ut egressum illius orãdo protegerent. Iam corpus eius ab extrema fuerat parte pręmortuum, in solo tantũmodo pectore uitalis adhuc calor anhelabat. Cuncti autem qui aderant, tantum pro eo ceperunt enixius orare, quantum eum iam uidebant sub celeritate discedere. Cum repente cepit eisdem fratribus assistentibus clamare, atque cum magnis uocibus orationes eorum interrumpere dicens, Recedite, ecce draconi ad deuorandũ da-

tus ſum, qui propter ueſtram præſentiam me deuorare nō poteſt. Caput meum in ſuo ore iam abſorbuit. Date locum ut me amplius non cruciet, ſed faciat quod facturus eſt. Si ei ad deuorandum datus ſum: quare propter uos moras patior? Tunc fratres cū Gregorio ceperunt ei dicere. Quid eſt quod loqueris frater? 17 ſignum tibi ſanctæ crucis imprime. Reſpondebat ille cum magnis clamoribus dicens, Volo me ſignare, ſed non poſſum. quia ſquamis huius draconis premor. Cumq; hoc fratres audirent, una cū leuita Dei Gregorio in 18 terrā proſtrati cum lachrymis ceperunt pro ereptione illius uehementius dominum deprecari. Et ecce ſubito cepit æger cum magnis uocibus clamare dicens. Gratias Deo: ecce Draco qui me ad deuorandū ſuſceperat fugit. Orationibus ueſtris expulſus eſt, ſtare nō potuit. Pro peccatis meis modo intercedite, quia conuerti paratus ſum, & ſecularem uitam funditus relinquere. Homo ergo qui ſicut dictum eſt, ab extrema fuerat parte pręmortuus, Gregorij precibus, & morte corporis caruit: & ſalutem animæ acquiſiuit.

17 *Signum ſanctæ crucis murus inexpugnabilis eſt contra dæmones, ideo fratres hortabantur, ut hic eo ſe ſignarēt.*

18 *Orant dominum in terra proſtrati et cum lachrymis.*

39 Sed peſtilentia ſupra modum ſęuiente, quia eccleſia Dei ſine rectore eſſe non poterat. Gregorium licet totis uiribus renitentem clerus, Senatus, populuſq; Romanus ſibi concorditer pontificem delegerunt. Quem ille apicem totis uiribus euitare decernens. ſeſe indignū omnino tali honore clamitabat. Videlicet metuens ne mundi gloria quā prius abiecerat, ei ſub eccleſiaſtici colore regiminis aliquo modo ſurrepere potuiſſet.

40 At ubi decretum generalitatis euadere nequiuit, conſenſurum ſe tandem aliquando ſimulauit, & Imperatori Mauritio cuius filium ex lauacro ſancto ſuſceperat, latenter literas deſtinauit. Adiurans & multa prece depoſcens, ne unquā aſſenſum populis pręberet, ut ſe huius honoris gloria ſublimaret, ſed pręfectus urbis Germanus nomine, eius nuncium anticipauit. Cōprehenſumq; ac diſruptis epiſtolis, conſenſum quē Populus fecerat Imperatori direxit. At ille gratias agens Deo pro amicitia diaconi, eo quod locum deferendi ei honoris ut cupierat repperiſſet. data præceptione ipſum ordinari pręcepit. Interim dum ab urbe regia Imperatoris præſtolaretur aſſenſus. & lues ipſa populum uehementius deuaſtaret, uenerabilis leuita Gregorius uerbum ad plebem exorſus eſt dicens.

41 Oportet fratres dilectiſsimi ut flagella Dei quæ metuere uentura debuimus, ſaltim præſentia & experta timeamus. Conuerſionis nobis aditum dolor aperiat, & cordis noſtri duritiam ipſa quam patimur pęna diſſoluat. Vt enim Propheta teſte prædictum eſt: Peruenit gladius uſque ad animas noſtras. Ecce etenim cuncta plebs cœleſtis iræ mucrone pcutitur, & repentina ſinguli cęde uaſtantur. Nec languor mortē pręuenit, ſed languoris moras ut cernitis, mors ipſa pręcurrit.

Percussus quisq; ante rapitur, quàm ad lamenta pęnitentiæ conuertatur. Pensate ergo qualis ante conspectum districti iudicis peruenit, cui nõ licet flere quod fecit. Et habitatores quidem non ex parte subtrahuntur, sed pariter corruunt. Domus uacuę relinquuntur, filiorum funera parentes aspiciunt, & sui eos ad interitum hæredes præcedunt. Vnusquisq; ergo nostrum ad pęnitentiæ lamenta confugiat, dum flere ante percussionem uacat. Reuocemus ante oculos mentis quicquid errãdo cõmisimus, & quod nequiter egimus, flendo puniamus. Pręueniamus faciem eius in confessione, & sicut Propheta admonet, Leuemus corda nostra cum manibus ad dominum. Ad dominum quippe corda cũ manibus leuare est, orationis nostrę studium cum merito bonę operationis erigere. Dat profecto, dat tremori nostro fiduciam, qui per Prophetam clamat, Nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur & uiuat. Nullus autem de iniquitatum suarum immanitate desperet. Veternosas namq; Niniuitarum culpas. triduana pœnitentia absterxit. Et cõuersus latro uitæ præmia etiam in ipsa sententia suæ mortis emeruit. Mutemus igitur corda, & præsumamus nos iam percepisse quod petimus, citius ad precem iudex flectitur, si à prauitate sua petitor corrigatur. Inminente ergo tantę animaduersionis gladio, nos importunis precibus insistamus. Ea nanq; quæ ingrata esse hominibus importunitas solet, iudicio ueritatis placet. Quia pius ac misericors Deus uult à se precibus ueniam exigi, quia quantum meremur non uult irasci. Hinc etenim per Psalmistam dicit, Inuoca me in die tribulationis tuæ, eripiam te, & glorificabis me. Ipse ergo sibi testis est, quia inuocantibus misereri desiderat, qui admonet ut inuocetur. Proinde fratres Reuerendissimi cũ contrito corde & correctis operibus, crastina die primo diluculo ad septiformem 19 Litaniam iuxta distributionem inferius designatam, deuota cum lachrymis mente ueniamus. Nullus uestrum ad terrena opera in agros exeat, nullus quodlibet negotiũ agere præsumat. Quatenus ad sanctæ genitricis domini ecclesiam conuenientes, qui simul omnes peccauimus, simul omnes mala quę fecimus deploremus. Vt districtus iudex dum culpas nostras nos punisse considerat, ipse à sententia propositę damnationis parcat.

19 *Vides ex hoc loco Litaniarum usum antiquissimum esse in Ecclesia.*

Litania clericorum exeat ab ecclesia sancti Ioannis Baptistæ. Litania uirorum ab ecclesia sancti martyris Marcelli. Litania monachorum ab ecclesia sanctorum Ioannis & Pauli. Litania ancillarum Dei ab ecclesia beatorum martyrum Cosmæ & Damiani. Litania fęminarũ coniugatarum, ab ecclesia beati primi martyris Stephani. Litania uiduarũ, ab ecclesia beati martyris Vitalis. Litania pauperum & infantum, ab ecclesia beatæ martyris Ceciliæ.

43 Igitur dum magna multitudo diuersæ ætatis, sexus atque professionis iuxta præceptionem leuitæ Gregorij die constituta dominũ

rogatura uenisset, in tantum lues ipsa iudicio diuino deseuit. ut intra unius horæ spatium dum uoce plebs ad dominũ supplicationis emitteret. octoginta homines ad terram corruentes spiritum exhalarent. Sed nequaq̃ destitit facundissimus rethor populo prędicare. ne ab oratione cessarent. donec miseratione diuina pestis ipsa quiesceret.

44 Enimuero cum adhuc futurus antistes. putaret se principem a consensu consecrationis suæ penitus auertisse. cognouit tandem suas literas a Germano præfecto urbis interceptas fuisse. Cuius rei gratia Imperiale responsum quod uidelicet uoluntati suæ contrarium rebatur præueniens. quia palam egredi portas ciuitatis non poterat, a negociatoribus exponendum se dissimulato ut fertur, habitu callidus impetrauit. syluarum saltus expetijt. cauernarum latibula requisiuit. In quibus dum ab omnibus summa sollicitudine quæreretur, indicio columnæ fulgidæ super se iugiter à cœlo dependẽtis agnoscitur. capitur, trahitur, & apud beati Petri apostolorum principis tẽplum summus Pontifex consecratur.

45 Verum quia sunt nonnulli longobardorum perfidi qui Gregorium appetisse magis põtificium autument q̃ fugisse, operepretium reor pauca de multis inserere. quibus eum in quantum sine pertinacię uitio potuit, noluisse pontificium, immo quasi põdus importabile penitus cauere uoluisse, luce clarius manifestem. Ait enim pęne in ipso consecrationis suæ principio, in epistola Paulo scholastico. Quicquid mihi ex honore sacerdotalis officij extranei arrident, nõ ualde penso. De uobis autem mihi hac ex re arridentibus non minimum doleo. qui desiderium meum plenissime scitis, & tamen profecisse me credidistis. Sũmus enim mihi profectus fuerat, si potuissem implere quod uolui, si uoluntatem meam quam dudum cognitam habetis, perficere optatæ quietis perceptione ualuissem. At nunc quia honoris huius uinculis in ciuitate teneor Romana religatus. habeo aliquid quod etiã uestræ gloriæ exultem. Quia uiro eminentissimo domino Leone exconsule ueniente, uos in Sicilia remanere nõ suspicor, & cũ ipe quoq; tuo honore religatus Romæ retineri cœperis. quid męroris. quid amaritudinis ego patiar agnosces. Veniente autẽ uiro magnifico domino Maurentio chartulario. ei quæso in Romanæ urbis necessitate concurrite, quia hostilibus gladijs foris sine cessatione confodimur, sed & seditione militum interno periculo grauius urgemur. Item.

46 Gregorius Ioanni patriarchæ Constantinopolitano. Si charitatis uirtus in proximi dilectione consistit. si sic diligere proximos sicut nos iubemur. quid est quod me beatitudo uestra non ita ut se diligit? Quo enim ardore. quo studio. episcopatus pondera fugere, uoluerim scitis. Et tamen hęc eadem episcopatus pondera ne mihi deberent imponi, non restitistis. Constat ergo quia non me sicut uos diligitis. quia

illa me uoluiſtis onera ſuſcipere,quę uobis imponi noluiſtis. Sed quia uetuſtam nauim uehementerq; confractam indignus ego infirmusq; ſuſcepi. Vndique enim fluctus intrant, & cotidiana ac ualida tempeſtate quaſſatæ putridæ naufragium tabulæ ſonant. Per omnipotentē dominum rogo ut in hoc mihi periculo. orationis tuæ manum porrigas,quia tanto enixius poteſtis exorare, quanto & a confuſione tribulationum,quas in hac terra patimur,longius ſtatis. Item.

47 Gregorius Theoctiſtæ ſorori Imperatoris. Mens mea ueſtræ uenerationi quanta deuotione ſubſternitur. explere uerbis nequeo. Nec tamen me prodere laboro. quia & me tacente in ueſtro corde legitis. quid de mea deuotione ſentiatis. Miror autem quod in me collatas dudū continentias ueſtras ex hac moderna paſtoralis officij. continentia diſtraxiſtis. in qua ſub colore epiſcopatus ad ſeculum ſum reductus,in qua tantis terrenis curis inſeruio,quantis me in uita laica neq̃uaq̃ deſeruiſſe reminiſcor. Alta enim quietis meę gaudia perdidi,& intus corruens, aſcendiſſe exterius uideor. Vnde me a conditoris mei facie longe expulſum deploro. Conabar nanque quotidie extra mundum,extra carnem fieri, cuncta fantaſmata corporis ab oculis mentis abigere, & ſuperna gaudia incorporaliter uidere. Et non ſolis uocibus ſed totis medullis cordis ad Dei ſpeciem anhelans dicebā, Tibi dixit cor meum quæſiui uultum tuum, uultum tuum domine requiram. Nihil autem in hoc mūdo appetens,nihil pertimeſcens, uidebar mihi in quodam rerum uertice ſtare. ita ut in me pene impletū crederem. quod pollicitante domino ex propheta didiciſſem, Suſtollam te ſuper altitudines terræ. Super altitudines etenim terrę ſuſtollitur. qui & ipſa quæ alta ac glorioſa præſentis uidentur ſeculi per mentis deſpectum calcat. Sed repente a rerū uertice tentationis huius turbine impulſus. ad timores pauoreſq; corrui. Quia & ſi mihi nihil timeo, eis tamen qui mihi cōmiſsi ſunt, multum formido. Vndiq; cauſarum fluctibus quatior. ac tempeſtatibus deprimor,ita ut recte dicam, Veni in altitudinem maris,& tempeſtas demerſit me. Redire poſt cauſas ad cor deſidero, ſed uanis ab eo cogitationum tumultibus excluſus, redire non poſſum. Et hoc ergo mihi longe factum eſt quod intra me eſt. ita ut obedire nequeam propheticę uoci qua dicitur, Redite pręuaricatores ad cor. Sed ſtultis preſſus cogitationibus. Solūmodo exclamare compellor, Et cor meum dereliquit me. Contemplatiuæ uitæ pulchritudinem uelut Rachelem dilexi ſterilem: ſed uidentē ac pulchram. Quæ etſi per quietem ſuam minus generat. Lucem tamen ſubtilius uidet. Sed quo iudicio neſcio, Lia mihi in nocte coniuncta eſt. Actiua uidelicet uita, fęcunda. ſed Lippa, minus uidens q̃uis amplius pariens. Sedere ad pedes domini, cum Maria feſtinaui. uerba oris eius percipere. & ecce cum Martha compellor in exterioribus miniſtrare, atq; erga

multa ſatagere. Expulſa a me ut credidi, legione dęmonum, uolui obliuiſci quos noui, & ad Saluatoris pedes quieſcere. & ecce mihi nolenti atque compulſo dicitur, Reuertere in domũ tuam, & annuncia quanta tibi fecerit Dominus. Sed quis inter tot terrenas curas ualeat Dei miracula prædicare, cũ iam mihi difficile ſit ſaltem recolere? Preſſum nanq; in hoc honore, tumultu ſecularium negotiorum. ex eis me eſſe uideo de quibus ſcriptum eſt, Deieciſti eos dum alleuarentur. Neque enim dixit, Deieciſti eos poſtquã alleuati ſunt, ſed dum alleuarentur. Quia praui quiq; dum ſeculari honore ſuffulti, foras uidẽtur ſurgere, intus cadunt. Alleuatio ergo ipſa, ruina eſt, quia dum gloria falſa ſubnixi ſunt, a uera gloria uacuantur. Hinc iterum dicitur. Deficientes ut fumus deficiant. Fumus quippe aſcendendo deficit, & ſe dilatãdo euaneſcit. Sic uidelicet fit cum peccatoris uitam pręſens felicitas comitatur. Quia unde oſtenditur ut altus ſit. inde agitur ut non ſit. Hinc rurſus ſcriptum eſt, Deus meus pone illos ut rotam. Rota quippe ex poſteriori parte attollitur: in anterioribus cadit. Poſteriora autem nobis ſunt bona præſentis mundi quæ reliquimus. Interiora uero ſunt ęterna & permanentia, ad quæ uocamur, Paulo atteſtante qui ait, Quæ retro oblitus, in ea quæ ſunt priora extendens me. Peccator ergo cum in pręſenti uita profecerit, ut rota ponitur. quia in anterioribus corruens, ex poſterioribus eleuatur. Nam cũ in hac uita gloriam percipit quam relinquit. ab illa cadit quæ poſt hanc uenit. Et quidẽ multi ſunt qui ſic exteriores profectus regere ſciunt. ut per eos nequaq; interius corruant. Vnde ſcriptum eſt, Deus potentes non abijcit. cum & ipſe ſit potens. Et per Salomonem dicitur. Et intelligens gubernacula poſſidebit. Sed mihi hæc difficilia ſunt. quia & ualde oneroſa. Et qđ mens uoluntarie non recipit. congrue non diſponit. Ecce sereniſsimus Dominus Imperator fieri ſimiam leonem iuſsit. Et quidem pro iuſsione illius uocari Leo poteſt, fieri autem Leo non poteſt. Vnde neceſſe eſt ut omnes culpas ac negligentias meas nõ mihi ſed ſuæ pietati deputet. qui uirtutis miniſterium infirmo cõmiſit. Item.

48 Gregorius Narſi patricio. Dum contemplationis dulcedinem alte deſcribitis, ruinæ meę mihi gemitũ renouatis. Quia audiui quod intus perdidi, dum foras ad culmen regiminis immeritus aſcendi. Tanto autẽ me percuſum męrore cognoſcite. ut uix loqui ſufficiam. Oculos enim mentis meæ doloris tenebræ obſident. Triſte eſt quicquid aſpicitur. quicquid delectabile creditur, cordi meo lamentabile apparet. Penſo enim ab alto quietis meę culmine corruens. ad quam deiectum exterioris prouectus culmen aſcendi. Et pro culpis meis in occupationis exilium à facie dominantis miſſus, quaſi deſtructę Iudeę uocibus cum propheta dico, Qui conſolabatur me. longe receſsit à me. Quod uero cauſæ & nominis ſimilitudinem faciendo per ſcripturã,

clausulas; declamationesq; formatis. certe frater reuerendissime Simiam Leonẽ uocas. Quod eo modo uos agere conspicimus, quo scabiosos sępe catulos, pardos uel Tigres uocamus. Ego enim bone uir quasi filios perfidi. quia per terrenas curas recta opera amisi. Nolite ergo me uocare Noemi, idest pulchram, sed uocate me mara. quia amaritudine plenus sum. Item.

49 Gregorius Anastasio Patriarchæ Antiocheno. Scripra uestræ beatitudinis ut fessus requiem, salutem ęger. fontem sitiens, umbram ęstuans inueni. Neque enim illa uerba per linguam carnis uidebantur expressa, quia sic spiritualem erga me amorem suum quem gestabat aperuit. acsi mens per semetipsam loqueretur. Sed durum ualde fuit quod secutum est, quia amor uester terrena me portare onera præcepit. Et quẽ prius spiritualiter diligebatis. post ut æstimo, temporaliter amantes. usque ad terrã me superposito onere depressistis. Ita ut omnem mentis rectitudinem funditus perdens, contemplationisq; aciem amittens, non per prophetię spiritum. sed per experimentum dicam, Incuruatus sum & humiliatus sum usquequaque. Tanta quippe me occupationum onera deprimũt. ut ad superna animus nullatenus erigatur. Multis causarũ fluctibus quatior. & post illa quietis otia. tumultuosæ uitę tempestatibus affligor, ita ut recte dicam, Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me. Periclitanti igitur mihi orationis uestræ manum tendite. uos qui in uirtutum littore statis. Quod uero meos domini, quod lucernam dicitis, quod loquendo multis prodesse, multisq; posse lucere perhibetis, æstimationem meam mihi fateor in dubietatẽ maximam perduxistis. Considero nanque quis sum. & nihil in me ex huius boni signo deprehendo. Considero autem qui estis, & uos mentiri posse non arbitror. Cum ergo credere uolo quod dicitis. contradicit mihi infirmitas mea. Cum discutere uolo quod in laude mea dicitur. contradicit mihi sanctitas uestra. Sed quæso uir sanctæ, nobis aliquid de hoc certamine nostro conueniat. Vt si non quod dicitis ita est. sit ita, quia dicitis. Item.

50 Gregorius Andreæ illustri. Omnipotens Deus dulcissimo cordi uestro indicet. quia & absens corpore, a charitate uestra animo non recessi. Bona enim uestra, etiam si uolo, obliuisci non ualeo. Hoc autem quod me ad episcopatus ordinem cognoscitis peruenisse. si me diligitis, plangite. Quia tantæ hic huius mundi occupationes sunt, ut hic per episcopatus ordinem penè ab amore Dei uideam me esse separatum. Quod incessanter defleo. atque ut pro me dominum exoretis rogo. Item.

51 Gregorius Ioanni exconsuli & patricio atque Quæstori. Bona uestræ excellentiæ expertus, tanto erga uos amore constringor. ut uestra memoria de meo pectore aboleri nullatenus possi t. Sed cõtra amo

rem

rem non modice contristor. quia quietem me quærere cognouistis. & ad inquietudinem perduxistis. Vobis quidem omnipotens Deus quia hoc bono animo fecistis. bona ęterna retribuat. Sed me à tanto loci huius periculo qualiter uoluerit absoluat. Quia sicut peccata mea merebantur. non Romanorum, sed longobardorum episcopus factus sum. Quorum syntychiæ spathæ sunt. & gratia pœna. Ecce ubi uestra patrocinia me perduxerunt. Gemo quotidie occupationibus præssus, & respirare non ualeo. Sed uos qui adhuc ualetis, mundi huius occupationes fugite. quia quantum in eo quisq; profecerit, tantum ut uideo, ab amore Dei amplius decrescit. Item.

52 Gregorius Leandro Hispalensi episcopo. Respondere epistolis uestris tota intentione uoluissem, nisi pastoralis curæ, ita me labor attereret, ut mihi magis flere libeat q̃ aliquid dicere. Quod uestra quoque reuerentia in ipso literarum mearum textu uigilanter intelligit. quando ei negligenter loquor, quẽ uehementer diligo. Tantis quippe in hoc loco huius mundi fluctibus quatior, ut uetustam ac putrescentem nauim quã regendam occulta Dei dispensatione suscepi, ad portum dirigere nullatenus possim. Nũc ex aduerso fluctus irruunt. nunc ex latere cumuli spumosi maris intumescunt: nunc a tergo tempestas insequitur. Inter quæ omnia turbatus cogor modo in ipsam clauum aduersitatem dirigere. modo curuato naui latere minas fluctuum ex obliquo declinare. Ingemisco quia sentio quod negligente me crescit sentina uitiorum. Et tempestate fortiter obuiante, iam iamq; putridæ naufragium tabulæ sonant. Flens reminiscor quod perdidi meę placidum littus quietis, & suspirando terram conspicio: quam tamen rerum uentis aduersantibus tenere non possum. Si ergo me frater reuerendissime diligis, tuæ mihi orationis in his fluctibus manum tende. ut quo laborantem me adiuuas, ex ipsa uice mercedis in tuis quoque laboribus ualentior existas.

53 Sed quia Gregorium non solum declinare uoluisse, quin etiam cum magno angore animi summum sacerdotium suscepisse, satis ut opinor probatum est. Qua discretione id fecerit, uidetur breuiter indicandum. Ne scilicet tantus uir aut pertinaciæ, aut pusillanimitatis uitio saltem leuiter succubuisse putetur. Ait enim in epistola Anastasio Corinthiorum Archiepiscopo iudicia domini quanto sunt inuestigabilia. tanto debent esse humanis sensibus metuenda. Et quia ea ratio mortalis comprehendere non ualet. his se necesse est humili cordis ceruice substernat. Quatinus quo eam regentis uoluntas duxerit, illic obedientis mentis gresſibus prosequatur. Ego autem considerans infirmitatem meam ad apostolicæ sedis culmen non posse pertingere. onus hoc malui declinare, ne in pastorali regimine imparis administrationis actione succumberem. Sed quia contra ire non est domini

disponentis arbitrio, obedienter secutus sum quod misericors de me regentis manus uoluit operari. Nam fraternitati uestræ etsi præsens non eueniret occasio, necessario fuerat indicandum, quod indignum me apostolicæ sedi dominus præesse dignatus est.

54 Item idem de eadem re. Philippico comiti excubitorũ In quantum homo discutere & inuestigare iudicia superna non sufficit, in tantum sub ea debet ceruicem cordis inflectere. Et quia id quod sibi tribuitur, quo iudicio disponatur ignorat, nec ad appetendum locũ procax insistere, nec ad repellendum contumax debet inueniri. Vnde indignus ego ad suscipienda episcopatus onera iusioni omnipotentis Dei uestræq; uoluntati me subdidi, cui me præesse largitate magis gratiæ quam iudicij æstimatione uoluistis. Potens est enim Deus propter quẽ me indignum diligitis. hanc uobis in perpetuum repensare mercedẽ, ut gratiam quam indignis famulis eius impenditis apud eum multiplitius inuenire ualeatis.

At ego hic a deflorationis opere paululum respirabo. ut quæ specialiter de pontificio eius dicenda sunt, in libello alio, suffragante Domino referantur.

Explicit liber primus, de uita beati Gregorij Papæ Vrbis Romæ.

INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI II.

Expliciunt capitula libri secundi.

INCIPIT LIBER SECVNDVS. CAP. I.

AGe iam nunc quoniam athletæ Christi Gregorij uiriliter in gymnasio sanctæ ipsius ecclesiæ desudantis prelato libello torosa membra descripta sunt: qualiter in palęstra quoque conflixerit, aspirante domino proferatur. Siquidem mox ut summũ pontificium felicissimę Romanę urbis Christo mortalibus consulente sortitus est, superstitiosum 20 uniuersalis uocabulum qđ Ioannes Constantinopolitanus episcopus insolenter sibi tunc temporis usurpabat, more antecessorum suorum pontificum, sub districtissimę internitionis sententia refutauit. Et primus omnium se in principio suarũ epistolarum seruum seruorum Dei scribi satis humiliter diffiniuit. cunctisq; suis successoribus documentum suę humilitatis, tam in hoc, q̃ in mediocribus põtificalibus indumentis, quod uidelicet hactenus in sancta Romana ecclesia conseruatur, hęreditarium reliquit.

20 Hic est Achilles ille recẽtium hæreticorũ, Ro. Pontificẽ non habere iurisdictionẽ & potestatem super omnes mundi Ecclesias, sed esse tãtum Romanum Episcopum, sicut est Veronensis Veronæ, eo qđ Gregorius sanctissimus uniuersalis nomẽ abiecerit, & se seruum seruorũ Dei appellauerit. Qđ profecto nil est. Nam sanctus pontifex respuit uocabulum superbum quo etiam inferiores prælati se appellare præsumebant non potestatẽ à Christo datam, gloriosum nomen, non rem, ut qui moribus cõtinue prosperari uoluerit nõ uerbis, & factis potius quã dictis. Lege eius Epistolã ad Eulogium Patriarcham Alexandrinum.

2 Deniq; in specula sanctę uniuersalis ecclesię uir totius humilitatis ac autoritatis, orthodoxæ unde uideri, & audiri clarius euãgelicus ꝑco ualeret, consistens: oris sui diuinissimo gladio & rectam fidem munijt, & cunctas hæreses uno symbolo dissipauit. Quod uidelicet sacrę confessionis symbolum ita se habet.

Credo in unum Deum omnipotentem patrem & filium & spiritũ sanctum tres personas, unam substantiam. Patrem ingenitum, filium genitum. spiritũ uero sanctum nec genitũ. nec ingenitũ: sed coæternũ,

de

de patre & filio procedentẽ. Confiteor unigenitum filium consubstantialem & sine tempore natum de patre, omnium uisibilium & inuisibilium conditorem. Lumen ex lumine, Deum uerum de Deo uero, splendorem gloriæ, Figuram substantiæ. qui manens uerbum ante secula, perfectus homo creatus est iuxta finem seculorum, cõceptus & natus ex spiritu sancto & Maria uirgine. qui naturam nostrã suscepit absque peccato, & sub pontio Pilato crucifixus est, & sepultus, tertia die resurrexit à mortuis. die autem quadragesimo ascendit in cœlum, sedet ad dexteram patris. inde uenturus est iudicare uiuos & mortuos. positurus ante oculos omnium omnia occulta singulorum, Daturus iustis perpetua pręmia regni cœlestis, iniquis autem supplicia ignis æterni. Innouaturus seculum per ignem, & carnis resurrectionem. Confiteor unam fidem, unum baptisma, unam apostolicam & uniuersalem ecclesiam, in qua sola possunt laxari peccata in nomine patris & filij & spiritus sancti.

3 Synodicam quoque suam Gregorius secundum priscam prædecessorum suorum consuetudinem. Ioanni Constantinopolitano. Eulogio Alexandrino. Gregorio Antiocheno. Ioanni Hierosolimitano & Anastasio Patriarchæ Antiochiæ destinauit. Quæ ita se habet.

Consideranti mihi quod impar meritis, ac toto animo renitens, pastoralis curæ pondera portare compulsus sim, caligo męroris occurrit. & triste cor nihil aliud nisi eas quæ uidere nil sinunt, tenebras uidet. Nam quid Antistes ad dominum, nisi pro delictis populi intercessor eligitur? Qua itaque fiducia ad eum pro peccatis alienis intercessor uenio: apud quẽ de proprijs securus non sum? Si fortasse quispiam apud potentem uirum, qui & sibi iratus, & mihi esset incognitus, intercessorem suũ me fieri quęreret. protinus responderem, Ad intercedendum uenire nequeo, quia eius notitiam ex sedula familiaritate non habeo. Si igitur recte homo apud hominẽ de quo minime præsumpsissem, fieri intercessor erubescerem quantę hoc audaciæ est, quod apud Deũ pro populo locum intercessoris obtineo: cui familiarem me per uitæ meritum non agnosco: Qua in re est mihi adhuc aliud grauius formidandum, quia sicut cuncti liquido nouimus, cum is qui displicet ad intercedendum mittitur: irati animus ad deteriora prouocatur. Et ualde pertimesco ne cõmissa mihi plebs fidelium, reatus mei additamento depereat, cuius nunc usque dominus æquanimiter delicta tolerabat. Cum uero utcumq; hunc timorem supprimo, & consolatam mentẽ ad pontificalis operis studia accingo, considerata ipsa rei immensitate deterreor. Perpẽdo quippe quod omni cura uigilandum est, ut rector cogitatione sit mundus, operatione pręcipuus, discretus in silentio, utilis in uerbo, singulis cõpassione proximus, pręcunctis in contemplatione suspensus, bene agentibus per humilitatẽ socius, contra delinquen-

tium uitia per zelum rectitudinis erectus, & cætera quæ latius post in libro pastorali prosequitur.

4 Præterea quia corde inquit creditur ad iustitiam: ore autem confessio fit ad salutem, sicut sancti Euangelij quatuor libros. 21 sic quatuor concilia suscipere & uenerari me fateor. Nicenum scilicet, in quo Arrij peruersum dogma destruitur. Constantinopolitanum quoque, in quo Eunomij & Macedonij error conuincitur. Ephesinum etiam primũ, in quo Nestorij impietas iudicatur. Calcedonense uero, in quo Eutychis Dioscoriq; prauitas reprobatur, tota deuotione cõplector, integerrima approbatione custodio. Quia in his uelut in quadrato lapide, sanctæ fidei structura consurgit, & cuiuslibet uitæ atque actionis existat, quisquis eorum soliditatem nõ tenet, etiam si lapis esse cernitur, tamen extra ædificium iacet. Quintum quoque concilium pariter ueneror. in quo epistola quæ Ibæ dicitur, erroris plena reprobatur, & Theodorus personam mediatoris Dei & hominum in duabus substantijs separans, ad impietatis pfidiam cecidisse conuincitur. Scripta quoq; Theoderiti, per quæ beati Cyrilli fides reprehenditur, ausu inuidentiæ prelata refutantur. Cunctas uero quas præfata ueneranda concilia personas respuunt, respuo. Quas uenerantur, complector. Quia dum uniuersali sunt consensu constituta, se non illa destruit, quisquis præsumit aut soluere quos religant, aut ligare quos soluunt. Quisquis ergo aliud sapit anathema sit.

21 *Ecce quantam authoritatem uniuersalib' Cõcilijs attribuat sanctissimus iste põtifex.*

5 Hoc modo postquã Gregorius fundamentum fidei suæ secundũ pristinum predecessorum suorum pontificũ morem. luculenter apostolicis thronis exposuit, animaduertens ideo se à domino super 22 gentes & regna summũ pontificem constitutũ, ut iuxta illud propheticum uitiorum radices euelleret, destrueret atque disperderet. sicque demum ædificaret plantaretq; uirtutes. Omnes consuetudines quas contra priscam 23 traditionẽ apostolicam nouiter pullulasse cognouerat, uidelicet de ministris, de centoribus, de laicis pontifici familiariter adhærentibus: de titulandis præiudicialiter quibuslibet rebus: de cõtegendo Dalmaticis apostolico feretro, de pastilatico pro pallio uel consecratione pontificum, & de non admittendis pasim laicis ad ecclesiastici iuris officium. Primo quidem à Romanæ ecclesiæ, postmodum uero collectis circumquaq; positarum prouinciarum episcopis, à totius sanctæ uniuersalis ecclesiæ corpore segregauit. eaq; sub interpositione terribilis anathematis tam generaliter quàm perpetualiter condemnauit.

22 *Si erat à domino super gentes & regna summus pontifex constitutus, erat ergo uniuersalis papa, & primatum habens super omnẽ Ecclesiam, quã nis uocabulum illud in odium inferiorum refugisset.*

23 *Vides ab initio Ecclesiæ seruatas esse apostolicas traditiones? Nec permittendũ est contrarias consuetudines praualere, quominus illæ seruentur.*

6 Deinde in domũ domini more sapientissimi Salomonis propter musicæ compunctionem dulcedinis, antiphonarium centonẽ cantorum studiosissimas nimis utiliter compilauit. scholamq; 24 cantorũ quæ hactenus in eisdẽ institutionibus in sancta Romana ecclesia mo-

24 *Si cantus & Antiphonarũ usus deo displi-*

dulatur, constituit. Eiq; cum nonnullis prędijs duo habitacula, scilicet alterum sub gradibus ecclesiæ sancti Petri apostoli, alterum uero sub Lateranensis patriarchi, domibus fabricauit. Vbi usque hodie lectus eius quo recubans modulabatur, & flagellum ipsius quo pueris minabatur, ueneratione congrua, cum autentico antiphonario reseruātur. Quę uidelicet loca per præcepti seriem sub interpositione anathematis ob ministerij quotidiani utrobique gratiam subdiuisit.

cerent, putas ne Sanctissimus pontifex hæc in Romana Ecclesia constituisset?

7 Huius modulationis dulcedinem inter alias Europæ gentes Germani, seu Galli discere crebroq; rediscere insigniter potuerunt. Incorruptam uero tam leuitate animi, quia nonnulla de proprio Gregorianis cantibus miscuerunt, quàm feritate quoque naturali seruare minime potuerunt. Alpina siquidem corpora uocum suarū tonitruis altisone perstrepentia: susceptæ modulationis dulcedinem: proprie non resultant. Quia bibuli gutturis barbara feritas, dum inflexionibus & repercussionibus mitem nititur edere cantilenam, naturali quodam fragore quasi plaustra per gradus cōfuse sonantia, rigidas uoces iactat, sicq; audientium animos quos mulcere debuerat, exasperando magis ac obstrependo conturbat.

8 Hinc est quòd huius Gregorij tempore cum Augustino tunc Britannias adeunte, per occidentem quoque Romanæ institutionis cantores dispersi: Barbaros insigniter docuerunt. Quibus defunctis, occidentales ecclesię ita susceptum modulationis organum uitiarunt, ut Ioānes quidam Romanus cantor cū Theodoro æque ciue Romano: sed Eburaci Archiepiscopo per Gallias in Britannias à Vitaliano sit præsule destinatus. Qui circumquaq; positarum ecclesiarum filios ad pristinā cantilenæ dulcedinem reuocans, tam per se quàm per suos discipulos multis annis Romanæ doctrinæ regulam conseruauit.

9 Sed & Karolus noster patritius, rex autem Francorū, dissonantia Romani & Gallicani cantus Romę offensus, cum Gallorum procacitas cantum à nostratibus quibusdam nenijs argumentaretur esse corruptum, nostriq; è diuerso autenticū antiphonarium probaliter ostentarent, interrogasse fertur, quis inter riuum & fontem limpidiorem aquam conseruare soleret? Respondentibus fontē. Prudenter adiecit. Ergo & nos qui de riuo corruptā limpham usque hactenus bibimus, ad perēnis 25 fontis necesse est fluenta principalia recurramus. Mox itaque duos suorum industrios clericos Adriano tunc episcopo dereliquit. Quibus tandem satis eleganter instructis, Metensem metropolim ad suauitatem modulationis pristinæ reuocauit, per quam illam totam Galliam suam correxit.

25 Vides Ro. Ecclesiam esse omnis Ecclesiastici ritus fontem et magistram?

10 Sed cum multa post tempora defunctis his qui Romæ fuerant educati, cantum gallicanarum ecclesiarum à Mettensi discrepare prudentissimus Regum uidisset, ac unumquemq; ab alterutro uitiatum

cantum iactantem auerteret, iterum inquit redeamus ad fontẽ. Tunc Regis precibus sicut hodie quidam ueridice astipulantur, Adrianus papa permotos duos in Galliam cantores emisit. Quorꝫ iudicio Rex omnes quidem corrupisse dulcedinem. Romani cantus leuitate quadam cognouit. Metẽses uero sola naturali feritate, paululum quid dissonare perdidit. Denique usque hodie quantum Romano cantui Metensis cedit, tantum Metensi cedere gallicanarum ecclesiarũ Germaniarumq; cantus, ab his qui ueram ueritatem diligunt comprobatur. Hęc ergo per anticipationem retulerim, ne indiscussam Gallorum leuitatem uidear præterisse.

11 Cæterum prudentissimus rector Gregorius, remotis à suo cubiculo secularibus, clericos sibi prudentissimos consiliarios familiaresq; delegit. Inter quos Petrum diaconum coętaneum suum, cum quo postea disputans quatuor dialogorꝫ libros composuit. Emilianum quoq; notarium, qui quadraginta homilias euangelij cum socijs suis excepit. Paterium æque notariũ, qui ab eo secundicerius factus, ex libris ipsius aliqua utillima deflorauit. Et Ioannem defensorem, qui eius iussu in Hispanias cognitor est destinatus. Ianuarium episcopũ ciuitatis Malalitanæ ab episcopis suis compatriotis depositum, sedi proprię restaurauit, & depositores eius cum eo qui in locũ eius obrepserat, pari sententia condemnauit. Monachorum uero sanctissimos sibi familiares elegit. Inter quos Maximianum monasterij sui Abbatem, quem Siracusis episcopum fecit. eiq; per Siciliam uices suas cõmisit. Augustinũ eiusdem monasterij sui præpositum, & Mellitum, per quos Anglorũ gentes ad christianismi gratiam conuocauit. Marinianum eiusdẽ monasterij sui monachum, quem in Rauennati metopoli episcopum cõsecrauit. Probum quem subito Abbatẽ spiritu reuelante constituens, pro construendo Xenodochio Hierosolymis destinauit, simulq; Claudium classitanæ ciuitatis Abbatem, qui de Prouerbijs, de Canticis canticorum, de Prophetis, de libris Regum, & de Eptateucho Papa disputante, multa licet non eodem sensu composuit.

12 Cum quibus Gregorius die noctuq; uersatus, nihil monasticæ perfectionis in palatio, nihil pontificalis institutionis in ecclesia dereliquit. Videbantur passim cum eruditissimis clericis, adhęrere pontifici religiosissimi monachi. Et in diuersis professionibus habebatur uita cõmunis, ita ut talis esset tunc sub Gregorio penes urbem Romanam ecclesia, qualem hanc fuisse sub apostolis Lucas, & sub Marco Euangelista penes Alexandriam Philo cõmemorat.

13 Tunc rerũ sapientia Romæ sibi templum uisibiliter quodãmodo fabricaret, & septemplicibus artibus ueluti columnis, nobilissimorum totidem lapidum apostolicæ sedis atrium fulciebat. Nullus pontifici famulantium à minimo usq; ad maximum, barbarum quodlibet

in ſermone uel habitu præferebat, ſed togata quiritum more ſeu trabeata latinitas, ſuum Latium in ipſo latiai palatio ſingulariter obtinebat. Refloruerant ibi diuerſarum artium ſtudia, & qui uel ſanctimonia uel prudentia forte carebat. ſuo ipſius iudicio ſubſiſtendi coram pontifice fiduciam non habebat.

14 Arceſſebantur pontificalibus profundis conſilijs prudentes uiri quos perhibui, potiusq̃ potentes, & pauper philoſophia intrinſecus. quid potius aut potiſsimum in unoquoq; negotio ſequendum putaretur artificioſis argumentationibus rationabiliter inquirēte. diues inertia quæ modo ſe de ſapientibus pari ſorte ulciſcitur pro cubiculi foribus deſpicabilis remanebat. Sola deerat interpretādi bilinguis peritia & facundiſsima Virgo crecopia, quæ quondam ſuæ mentis acumina Varrone celibatum ſuum auferente latinis tradiderat, impoſturarum ſibi præſtigia, ſicut ipſe in ſuis epiſtolis queritur, uindicabat.

15 Nemo laicorum quodlibet palatij miniſterium uel eccleſiaſticū patrimonium procurabat, ſed omnia eccleſiaſtici iuris munia eccleſiaſtici nihilominus uiri ſubibant. Nimirum laicis ad armorū ſolam militiam, uel agrorum curam continuam deputatis. Ob hoc ſe nonnulli procerum, ſub obtentu religionis primo tonſurare ceperunt. Quorū tergiuerſationi Mauritius Imperator prudenter occurrens, data per Longinum ſtratonem lege præcepit, ut quiſquis publicis fuiſſet adminiſtrationibus implicatus, ei ad eccleſiaſticum uenire officium non liceret. Quam legem Gregorius ſuper hoc ualde laudauit dicens, Qui ſecularem habitum deſerens ad eccleſiaſtica officia uenire feſtinat, nō relinquere cupit ſeculum ſed mutare.

16 Verum dum ad clericalem profeſsionē tam ex eccleſiaſtica, quā ex ſeculari quoque militia diuerſis occaſionibus quotidie pene innumerabilis multitudo conflueret, Paſtor ad omnia prouidus, nequaquā eos ad eccleſiaſtici decoris officium, ſed ad capiendum ſolūmodo manachicum propoſitum ſuſcipiendos eſſe cenſebat dicens, Multos ex eccleſiaſtica ſeu ſeculari militia nouimus ad omnipotentis Dei ſeruitium feſtinare, ut ab humana ſeruitute liberi. in diuino ſeruitio uideantur familiarius conuerſari. Quod ſi paſsim dimittimus. omnibus fugiendi eccleſiaſtici uel ſecularis iuris dominium occaſionē prębemus. Si uero feſtinantes ad omnipotētis Dei ſeruitium incaute retinemus, illi inueniemur negare quædam qui dedit omnia. Vnde neceſſe eſt ut quiſquis ex iuris eccleſiaſtici uel ſecularis militiæ ſeruitute, ad Dei ſeruitium conuerti deſiderat, probetur prius in laico habitu conſtitutus. & ſi mores eius atque conuerſatio bono deſiderio illius teſtimonium perhibuerint. abſq; ulla retractatione ſeruire in monaſterio omnipotenti domino permittatur. Vt ab humano ſeruitio liber recedat qui in diuino obſequio diſtrictiorem ſubire appetit ſeruitutem. Si autem &

26 in monachico habitu ſecundum patrum regulas inreprehenſibiliter fuerit conuerſatus. poſt prȩfixa à ſacris 26 canonibus tempora, licēter iam ad quodlibet eccleſiaſticum officium promoueatur. Si tamen illis non fuerit criminibus maculatus, quæ in teſtamento ueteri morte mulctantur.

Ecce quomodo etiam apud antiquos patres Canones Eccleſiaſtici erant in obſeruatione

17 Sed & in Gelaſianum codicē de miſſarum ſolemnijs multa ſubtrahens, pauca conuertens, nonnulla adijciens pro exponendis euangelicis lectionibus in unius libri uolumine coarctauit. In canone 27 appoſuit, Dieſq; noſtros in tua pace diſpone. atq; ab æterna damnatione nos eripe, & in electorum tuorum iubeas grege numerari.

27 *Licet Gregorius hæc uerba in Canone adiecerit, non propter hoc uerum eſt Miſſam nouitium eſſe inſtitutū. Nam quantū ad tria ſubſtantialia, Miſſa eſt inſtituta à Chriſto, quantum uero ad ea, quæ ad ornatum, & decentiam pertinent, ab Apoſtolis, eorumq; ſucceſſorib' inſtituta eſt.*

18 Stationes per baſilicas uel beatorum martyrum cœmeteria ſecūdum quod hactenus plebs Romana quaſi eo uiuente certatim diſcurrit, ſollicite ordinauit. Per quas & ipſe ſimul diſcurrens, dum adhuc eloqui prȩualeret. uiginti homilias euangelij coram eccleſia diuerſo tēpore declamauit. Reliquas uero eiuſdem numeri dictauit quidē, ſed laſſeſcente ſtomacho languore continuo alijs pronunciandas cōmiſit.

19 Sequebatur exercitus domini ultra citraq; Gregorium præeuntem, & auditura uerbū doctrinæ innumerabiles undiq; diuerſi ſexus ætatis, ac profeſsionis uoluntariæ confluebant cohortes. Quibus ille utpote doctor cœleſtis militiæ, cunctis duntaxat arma ſpetialia ſuggerebat. Pauperibus uero & aduenis qui pro conditione temporum Romȩ influxerant, cotidiana ſtipendia miniſtrabat.

28 20 Super corpora 28 autem beatorum Petri, & Pauli apoſtolorū Miſſarum ſolennia celebrari decreuit, acquiſitis numeroſiſsimis oliuetis. quorū ſummam in tabulis marmoreis pro foribus eiuſdē Baſilicæ annotauit. Luminaria ſuperaddidit. Officia ſedula deputauit. De ſepultura iuxta eccleſiam, cōmodum ſperare prohibuit. Septem ex defenſoribus honore regionario decorandos indixit. Alleluia per extrema Pentecoſtes tempora dici ad Miſſas fecit. Subdiaconos expoliatos procedere ſtatuit. 29 Kyrie eleiſon cantari prȩcepit, & orationē dominicam mox poſt canonem ſuper hoſtiam cenſuit recitari.

Ecce antiquum Eccleſiæ morē ſuper ſepulchra ſanctorū Miſſas celebrari.

29 *Et hæc duo ſuper addita Miſſæ à Gregorio, non faciunt illam eſſe nouitium inuentum, ut aſſerūnt nonnulli.*

21 De quibus cum poſtea quoſdam murmurare ſentiret. tanquam qui Conſtantinopolitanæ eccleſiȩ conſuetudines ſequeretur, pijſsimus pater non dedignatus eſt reddere rationem dicens. Nos in nullo horum aliam eccleſiam ſecuti ſumus. Nam & alleluia hic ut diceretur, de Hieroſolymorum eccleſia ex beati Hieronymi traditione, tempore beatȩ memoriæ Damaſi papæ traditur tractum. Et ideo magis in hac ſede illam conſuetudinem amputauimus, quæ hic à Græcis fuerat tradita. Subdiaconos autem ut ſpoliatos procedere facerem. antiqua conſuetudo eccleſiæ fuit. Sed quia placuit cuidam noſtro pontifici, neſcio cur eos ueſtitos procedere præcepit. Nam Siciliæ eccleſiȩ nunquid à Grȩcis traditionem acceperunt? Vnde habent ergo hodie ut ſubdiaconi in

lineis tunicis procedant, nisi quia hoc à matre sua Romana ecclesia p̄ceperunt? Kyrieeleison autem nos neque dicimus sicut à Græcis dicitur. quia in Gręcia omnes simul dicunt. Apud nos uero à clericis simul dicitur, a populo respōdetur. Et totidem uocibus etiam Christeeleison dicitur, quod apud Græcos nullo modo dicitur. In cotidianis autem missis. alia quæ dici solent tacemus. Tantūmodo Kyrieeleison & Christeeleison dicimus. ut in his deprecationis uocibus paulo diutius occupemur. Orationem uero dominicam idcirco mox post precem dicimus, quia 30 mos Apostolorum fuit, ut ad ipsam solummodo orationem, oblationis hostiam consecrarent. Et ualde mihi inconueniens uisum est, ut precem quam scholasticus composuerat, super oblationem diceremus, & ipsam traditionem quam Redemptor noster composuit super eius corpus & sauguinē non diceremus. Sed & dominica oratio apud Græcos ab omni populo dicitur. Apud nos uero à solo sacerdote cantatur. In quo ergo Græcorum cōsuetudines secuti sumus, qui aut ueteres nostras reparauimus, aut nouas & utiles constituimus, in quibus tamen alios comprobamur imitari. Ergo uestra charitas cū occasio dederit, ut ad Catanensem ciuitatem pergat, uel in Siracusana ecclesia eos quos credit aut intelligit. quia de hac re murmurare potuerunt. facta collatione doceat. & quasi alia ex occasione eos instruere nō desistat. Nam de Constantinopolitana ecclesia quod dicunt. quis eam dubitet 31 sedi apostolicæ esse subiectam? Quod & p̄ijssimus dominus Imperator, & frater noster eiusdē ciuitatis episcopus assidue profitentur. Tamen siquid boni uel ipsa uel altera ecclesia habet. ego & minores meos quos ab illicitis prohibeo, in bono imitari paratus sum. Stultus est enim qui in eo se primum existimat. ut bona quæ uiderit, discere contemnat.

30 *Tū qui negas Missā Apostolorum tempore fuisse celebratam, uide si ex hoc dicto corruit mendacium tuū.*

31 *Vides quod etiā Ecclesiæ Græcæ sedi apostolicæ subiectæ fuerunt, quanuis à nonnullis id impudentissime negetur?*

22 Tantæ hospitalitatis Gregorius in ipso etiam patriarchio permansit, ut exceptis his quos tam p̄ diuersas regiones, q̄ Romæ quoq; Longobardorum perfidię gladios fugientes, ecclesiastica stipe misericorditer nutriebat, quotidie ad mensam suā peregrinos quoslibet inuitaret. Inter quos die quadam unus accessit, in cuius manibus dum ipse ex humilitatis ministerio aquā fundere uellet. conuersus urceum accepit, sed repente eum in cuius manibus aquam fundere uoluerat inuenire non potuit. Cumq; hoc factum secum ipse miraretur, eadem nocte dominus ei per uisionem dixit, Cæteris diebus me in mēbris meis. hesterno autem die me in metipso suscepisti.

23 Alio quoq; tempore idem Gregorius iuxta consuetudinē suam præcepit sacellario, ut duodecim peregrinos ad prandium inuitaret. Qui pergens, iussa cōpleuit eosq; ad mensam pariter ordinauit. Dum autem simul discūberent, intuens papa tredecim numerauit. Et accersito sacellario, cur contra iussionem suam tertiumdecimum inuitare

presumpserat, inquisiuit. Ille obstupefactus conuiuantes peregrinos curiosius numerauit, & duodecim solos inueniens. ueluti securus respondit. Crede mihi honorabilis pater, non sunt nisi duodecim, sicut ipse iussisti. Ergo dum conuictus sæpius duodecim identidem numeraret, ac tertiumdecimum quem solus Papa uidere poterat non uideret. animaduertens spiritualis pater Gregorius uirum propius discumbentem, uultus crebro conuertere, & nunc adolescentem, nunc uero se uetulum ueneranda quadam canitie simulare, finito conuiuio. duodecim quidem abire permisit. Tertiumdecimum uero manu suscipiens. in cubiculum suum induxit, uehementer adiurans ut ei se nomenq; suum simpliciter prodere dignaretur. Qui respondens dixit. Et cur interrogas de nomine meo quod est mirabile? Verumtamen scito me moria recognoscens, quia ego sum naufragus ille qui quondam ueni ad te. quando scribebas in cella monasterij tui ad cliueum scauri, cui dedisti duodecim nūmismata & argenteam scutellam quam tibi miserat cū infusis leguminibus beata Siluia mater tua. Et hoc tibi pro certo sit cognitum, quia ab illo die quo mihi hæc hilari animo tribuisti, destinauit te dominus fieri præsulem sanctæ suæ ecclesiæ, pro qua & proprium sanguinem fudit, & esse te successorem atque Vicarium apostolorum principis Petri, cuius & uirtutem imitatus es, cum substantias offerentium diuideret pro ut cuique opus erat. Hæc audiens Gregorius dixit. Et tu quomodo nosti quod tunc me dominus pręesse sanctæ suæ ecclesiæ destinarit? At ille inquit. Quoniam ego Angelus eius sum, & tunc ab eo ad tuū inquirendum propositum destinatus. Tunc Gregorius quia nōdum manifeste uiderat Angelum, prorsus expauit. sibiq; hunc taliter dicentem audiuit. Ne timeas neque formides. Ecce enim remisit me dominus ut sim tibi custos q̄diu fueris in isto mortali seculo, quatinus quamcunq; rem petieris, per me apud eum fiducialiter ualeas impetrare. Illico Gregorius in faciem suā corruit dicens. Si propter pusillum meæ paruitatis munusculum tanta mihi retribuit omnipotentissimus dominus, ut & pontificem me sanctę suæ ecclesiæ faceret. & custodem mihi suum Angelum deputaret, quāta putem mihi restitui, si in præceptis eius totis uiribus ꝑmanens, plura studuero de pluribus erogare?

24 Igitur incipiens tantum largior esse de collato temporali cōmodo. quantum certior de recipiendo pręmio sempiterno. cunctorū patrimoniorum prædiorumq; reditus ex Gelasiano polyptycho cuius nimirum studiosissimus uidebatur pedissequus adhærauit. Eorumq; pensionibus in auro argentoq; collatis omnibus ordinibus ecclesiasticis, uel palatinis, monasterijs, ecclesijs, cœmeterijs, diaconijs, xenodochijs, urbanis, uel suburbanis, quot solidi quater in anno distribuerentur, Pascha scilicet, natali apostolorum, natali sancti Andreæ, natali-

tioq; suo, per polyptychum quo hactenus erogantur indixit.

25 Extra quos primo dominicæ resurrectionis diluculo. in basilica quondam doctissimi papæ uigilij iuxta quam consuetudinaliter habitabat, ad impertiendum pacis osculum resident, cūctis episcopis, presbyteris, diaconibus, alijsq; axiomaticis, aureos erogabat. Natalitio uero apostolorum uel suo, mixtos solidos offerens, peregrinis nihilominus uestimenta donabat.

26 Omnibus oīno Kalendis pauperibus generaliter easdem species quę congerebantur ex redditibus errogabat. Et suo tempore frumentum. suo uinum. suo caseum. suo legumen. suo lardum. suo manducabilia animalia. suo pisces. uel oleū. pater familias domini. discretissime diuidebat. Pigmenta uero aliaq; delicatiora cōmertia primoribus honorabiliter offerebat. ita ut nihil aliud q̄ cōmunia quædam horrea cōmunis putaretur ecclesia.

27 Tribus milibus Ancillis Dei quas Gręci monastrias uocāt, quindecim libras auri pro lectisternijs dedit. Eisq; pro cotidianis stipendijs octoginta libras annualiter conferebat. De quibus Theotisto patricio scribens, Harum inquit talis uita est. atque in tantū lachrymis & abstinentia districta, ut credamus quia si ipsæ non essent, nullus nostrum iam per tot annos in loco hoc subsistere inter longobardorum gladios potuisset.

28 Cotidianis quibusque diebus per omnium regionum uicos uel compita. infirmis seu qualibet corporis parte debilibus, cocta stipēdia per cōstitutos ueredarios emittebat. Verecundioribus uero anteq̄ ipse cibum caperet, a mensa sua benedictionis Apostolicæ hostiatim dirigere curabat scutellam. Ita ut neminem prorsus exciperet misericordissimi beniuolentia prouisoris, quem ad fidem traxerat omnipotentis cognitio creatoris.

29 Horum dum quendam pauperem in augustis andronarū recessibus à uespillonibus inueniri mortuum contigisset, ęstimans eum stipis inopia perijsse. ita per aliquot dies ut dicitur a missarum celebratione uacando tristatus est. tanq̄ si eum proprijs manibus quod dictu nefas est peremisset.

30 Extat usq; hodie in sacratissimo lateranēsis Palatij scrinio, huius confectum tēporibus chartaceū pręgrandę uolumen. in quo cōmunis sexus cunctarū ętatum ac professionū nomina. tam Romę q̄ per suburbana ciuitates ue uicinas nec non longinquas maritimę urbes degentium, cum suis cognominibus, temporibus & remunerationibus expressius continentur. Quorum summam ne uidelicet fastidiatur, ego transferre diffugio, meiq; lectoris oculū ad illius uenerandi scrinij plenitudinem cuius ipse pene in cunctis autoritatem papa largiente secutus sum, retransmitto.

31 Præterea cum Arrianorum Basilica in regione urbis huius quæ Suburra dicitur, clausa usque ad Gregorij Pontificatus tempora remansisset placuit ei ut in fide catholica 32 introductis illuc beati Sebastiani & sanctæ Agathæ martyrũ reliquijs dedicari debuisset, quod factum est. Nam cum magna populi multitudine Gregorius laudes canendo perueniens, Basilicam præfatam ingressus est. Cumq; uenerabilis Pontifex iam missarum solemnia celebraret, ac propter eiusdẽ loci angustias populi se turba comprimeret, quidam ex his qui extra sacrarium stabant. porcum subito inter suos pedes huc illucq; discurrere senserunt. Quem dum unusquisque sentiret, & iuxta se stantibus indicaret, idem porcus ecclesiæ ianuas petijt, & omnes per quos transijt in admirationem conuertit. Sed uideri nihil potuit, quis sentiri potuisset. Quod idcirco diuina pietas ostendit. ut cunctis patesceret, quia ueniente cum 33 reliquijs sanctorũ Gregorio, de loco eodẽ immundus habitator exiret.

32 Ex hoc loco habes quod dedicare tẽpla cum sanctorum reliquijs antiquus mos est ecclesiæ.

33 Nota reliquias sanctorum Dæmones inhabitantes eijcere.

32 Peracta igitur missarum celebratione. Papa cum plebe recessit. Sed adhuc nocte eadem magnus in eiusdem ecclesiæ tectis strepitus factus est, acsi in ea aliquis errando discurreret. Sequenti autem nocte grauior sonitus excreuit, cum subito tantus terror insonuit, acsi omnis illa ecclesia a fundamentis fuisset euersa. Et protinus recessit, ac nulla illic ulterius inquietudo antiqui hostis apparuit. Sed per terroris sonitum quem fecit, innotuit a loco quem diu tenuerat, quia per inuocationem Gregorij coactus exibat. Post paucos uero dies in magna serenitate aëris super altare eiusdẽ ecclesiæ nubes cœlitus descendit, suoq; illud uelamine operuit, omnemq; ecclesiam tanto terrore ac suauitate odoris impleuit, ut patentibus ianuis nullus illic præsumeret intrare. Et sacerdos atque custodes uel hi qui ad celebranda missarum solẽnia uenerant & rem uidebant, ingredi minime poterant, & suauitatem mirifici odoris trahebant. Die uero alia in ea 34 lampades sine lumine sunt accensæ. Post paucos iterum dies cum expletis missarum solemnijs extinctis lampadibus custos ex eadem ecclesia egressus fuisset. post paululum intrauit, & lampades quas extinxerat, lucẽtes repperit. Quas negligenter extinxisse se credidit, atque eas iam sollicitus extinxit. Qui exiens ecclesiam clausit. Sed post horarum trium spatium regressus, lucentes lampades quas extinxerat inuenit, ut uidelicet ex ipso lumine aperte clarescceret. quia per beatũ Gregorium locus ille de tenebris ad lucem uenisset.

34 Si miraculose ut ũides, lãpades hic sunt accensæ, quis ulterius reprehendere audeat earum in die accensionem per ecclesias?

33 Sed cum sanctus Gregorius pro cõuertendis Anglis Saxonibus quemadmodum in monachatu suo proposuerat, asiduis cogitationũ fluctibus urgeretur, mox ubi ecclesiæ statu composito. quartum sui pontificatus annum intrauit. Augustinum cum alijs domus suæ monasterij monachis in 35 Britanniam euangelizandi gratia destinauit.

35 Quod Gregorius Ro. Põtifex prædicatores ad conuertendos Anglos miserit, indiciũ est ad eum omnium Ecclesiarum curam pertinere.

Qui susceptæ peregrinationis post dies aliquot inerti tędio pregrauati.redire domum potiusq̃ barbaram,feram incredulamq; gentem. cuius nec linguam intelligerent adire decreuerunt. Nec mora Augustinum, quẽ eis episcopum consecrandum si ab Anglis exciperentur, indixerat. Romam remittunt,summũ præsulem deprecantes,ut tam laboriosam, tam incertam, tamq; periculosam peregrinationem sibi nuper impositam remoueret, & ad suos reuerti permitteret. Quibus ille rescripsit dicens.

34 Gregorius episcopus seruus seruorum Dei.seruis domini nostri Iesu Christi. Quia melius fuerat bona non incipere q̃ ab his quæ cepta sunt cogitatione retrorsum redire. Summo studio dilectissimi filij oportet.ut opus bonum quod cępistis,auxiliante domino compleatis. Nec labor uos ergo itineris,nec maledicorum hominum linguæ deterreant,sed omni instantia, omniq; feruore quæ inchoastis Deo autore peragite.Scientes q laborem magnum.maior æternæ 36 retributionis gloria consequetur.Remeanti autem Augustino pręposito uestro. quem & abbatem uobis constituimus, in omnibus humiliter obedite. Scientes hoc uestris animabus per omnia profuturum,quicquid a uobis fuerit in eius admonitione completum.Omnipotẽs Deus sua uos gratia protegat, & uestri laboris fructum in æterna me patria uidere concedat, quatenus etsi uobiscum laborare nequeo, simul in gaudio retributionis inueniar.quia laborare scilicet uolo.

36 Vides quod pro operũ bonorum laboribus, æternæ retributionis gloria redditur ? Qđ ex parte diuinæ promissionis prouenit,et ex parte gratiæ spiritus sãcti laborum illorum operumq; radice.

35 His exhortationibus Augustinus cum fratribus roboratus, per Etherij arelatensis uatis. perq; aliorum episcoporũ Galliæ Regumq; quibus eos pijssimus pater proprijs literis cõmendarat hospitia. Brittaniam petijt, & ad Ildebertum regẽ cantuariorum ueniens, Dei cooperante gratia,non solum licentiam prędicandi.uerum etiam uictus & mansiones in ciuitate Doruenensi quæ erat regni eius metropolis facile impetrauit. Ad quam Augustinus cum socijs prælata cruce. seu

37 Saluatoris imagine appropinquans.cecinit dicens,Deprecamur te Domine in omni misericordia tua. ut auferatur furor tuus & ira tua a ciuitate ista & a domo sancta tua,quãdo peccauimus. Prędicantibus autem eis, & in nomine Iesu miracula facientibus. crediderunt multi,& baptizati sunt,mirantes innocentis uitæ simplicitatem,complectentesq; dulcedinem cœlestis doctrinæ.

37 Ecce imaginũ usum antiquum in ecclesia, similiter et signaculi salutiferæ Crucis.

36 Quapropter Augustinus Arelatem uenit.& secundũ Gregorij iussionem ab Etherio episcopus 38 consecratus, in Britanniam remeauit. Illicoq; per Laurentium presbyterum & Petrum monachũ, Papæ Gregorio conuersionẽ gentis Anglorum, seq; consecratũ innotuit,suggerẽs ut sibi mitteret plurimos uerbi ministros, eo q messem quidem multam haberet,operarios autem paucos.

38 Augustino ab Etherio Epõ cõsecratus est quoniam semper Episcopum ab alio Episcopo cõsecrari mos fuit.

37 Quibus relationibus Gregorius ĩ Christo lætificatus,misit Au-

39 *Si sacra uasa ad cultũ Ecclesiæ necessaria, altarium ornamenta, clericorumq; indumẽta, deo non placerent, nec illi grata essent, nequaquam hæc sanctissimus pontifex in Angliam misisset.*

40 *Ecce & pallij usum antiquissimum in Ecclesia, quod per sedẽ Apostolicam solis Archiepiscopis semper transmitti mos fuit.*

41 *Ecce quomodo aqua benedicta etiã Ecclesiæ dedicantur.*

gustino plurimos uerbi ministros, in quibus pręcipui erant. Mellitus Iustus. Paulinus. & Rufinianus. & per eos uniuersa quæ ad cultum erant ecclesiæ necessaria, 39 uasa uidelicet sacra. & uestimenta altarium. ornamenta ecclesiastica. uestimenta clericalia. Apostolorum & multorum sanctorum reliquias, & codices multos. Misit ei & 40 pallium. iubens ut sub metropoli sua canticię duodecim episcopos ordinaret. Ad Lundoniam & Eburacam. singulos episcopos mitteret, qui sub se duodecim nihilominus episcopos consecrantes, pallium ab Apostolica sede perciperent. Et post Augustini obitum ipse inter eos primus haberi debuisset, qui prius consecrari meruisset. Pręcepit quoque ut in Anglorum gente Idolorum fana non destrueret. sed sanctificatis 41 aquis respersa in basilicas dedicaret. Et quia solebant Saxones in sacrificio Dæmonum boues multos occidere, iussit ut in die dedicationis uel natalitijs sanctorum martyrum quorum illic reliquiæ ponerentur, tabernacula sibi circa easdem ecclesias quæ ex fanis commutatæ sunt, de ramis arborum facerent, & religiosis conuiuijs solẽnitates debitas celebrarent. Et quia super quibusdam capitulis Augustinus eum interrogans. qualiter episcopus cum suis conuersari deberet clericis requisiuit. Doctor humillimus inter cętera sic rescripsit. Quia tua fraternitas monasterij regulis erudita. seorsum uiuere non debet a clericis suis. In ecclesia Anglorum qua nuper ad fidem conuersa est, hanc debet conuersationem instituere. quæ in initio nascentis ecclesiæ fuit patribus nostris. In quibus nullus eorum ex his quæ possidebant, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia cõmunia. Cum una fides sit. cur super missarum celebratione Gallicana ecclesia a Romana discordet, Augustino requirenti Gregorius ait. Nouit tua fraternitas Romanæ Ecclesiæ consuetudinem, in qua se meminit enutritam. Sed mihi placet ut siue in Romana, siue in qualibet ecclesia aliquid inuenisti quod plus omnipotenti Deo possit placere, sollicite eligas, & in Anglorum ecclesia quæ adhuc noua est ad fidem, institutione præcipua quæ de multis ecclesijs colligere potuisti infundas. Non enim pro locis res. sed pro bonis rebus loca amanda sunt. Ex singulis ergo quibusque ecclesijs quæ pia, quæ religiosa, quæ recta sunt eligas, & hæc quasi in uasculo collecta apud Anglorum mensam in consuetudinem uertas. Interrogatus etiam quomodo ea quæ fures de ecclesijs abstulerint reddere debeant, mitissimus pater, Absit inquit ut ecclesia cum augmento recipiat. quod de terrenis rebus uidetur amittere, & lucra uana acquirerę. Sane requisitus ab eodem Augustino usque ad quotam generationem fideles debeant copulari. Gregorius dispensatorie sic rescripsit. Quędam terrena lex in Romana republica permittit. ut siue frater & soror. seu duorum fratrum germanorum. uel duarũ sororum filius & filia misceantur. Sed experimento didicimus ex tali con-

iugio

iugio sobolem non posse succrescere, & sacra lex prohibet cognationis turpitudinem reuelare. Vnde necesse 42 est ut et iam tertia uel quarta generatione. generatio fidelium licenter sibi iungi debeat. Nã in secunda quam prædiximus, omnimodo debeat abstinere.

42 *Vides prohibitionem contrahendi matrimonia inter consanguineos & affines usq; ad certũ gradum antiquam esse in Ecclesia, quod nunc scioli nonnulli repræhendunt. Et nota mirabile dictum quòd ex talibus coniugijs soboles non potest succrescere.*

38 Verum post multum tẽporis a Felice Messanæ Siciliæ præsule requisitus utrum Augustino scripsisset ut Anglorum quarta generatione contracta matrimonia minime soluerentur. humilimus pater Gregorius inter cætera talem reddidit rationem. Quod scripsi Anglorum Augustino gentis episcopo, alumno uidelicet nostro ut recordor de sanguinis coniunctione ipsi & Anglorum genti quæ nuper ad fidẽ uenerat, ne a bono quod ceperat metuendo austeriora recederet, specialiter & non generaliter cæteris me scripsisse cognoscas. Vnde & mihi omnis Romana ciuitas testis existit. Nec ea intentione hæc illis scriptis mandaui. ut postq̃ firma radice in fide fuerint solidati. si infra propriam consanguinitatem inuenti fuerint, non separentur. aut infra affinitatis lineam idest usque ad septimam generationem iungantur. Sed adhuc illos neophytos existentes sæpissime eos prius illicita docere & uerbis ac exemplis instruere. Et quæ post de talibus egerint, rationabiliter & fideliter excludere oportet. Nam iuxta Apostolum qui ait, Lac uobis potum dedi non escam, Ista illis modo non posteris ut prefixum est, temporibus tenenda indulsimus. Ne bonum quod infirma adhuc radice plantatum erat exureretur, sed aliquantulum firmaretur, & usque ad perfectionem custodiretur. Hæc ego idcirco perstringenda curaui, ut hi qui occasione nouæ dispensationis illicita matrimonia contrahunt, eruditissimum Papam Gregorium non regulariter quartæ generationis copulam censuisse. Immo uenialiter simulq; temporaliter permisisse cognoscant. Cuius nimirum præcibus Deus omnipotens tantam Augustino eiusq; socijs faciendorum signorum contulit gratiam, ut uerbum uitæ quod ore predicabant, signorũ efficacia confirmarent. Vnde factum est ut paucis elabentibus annis, etiam cæteri Saxones ad Christi Domini fidem per discipulos eius accederent.

39 De cuius gentis conuersione simulque miraculorum prodigijs quę ibidem fiebant, ita Gregorius in libris Moralibus perhibet dicens, Ecce lingua Britanniæ quæ nihil aliud nouerat quàm barbarum frendere, iamdudum in Dei laudibus Hebræa cœpit uerba sonare. Ecce quondã tumidus iã substratus, sanctorũ pedibus seruit oceanus. Eiusq; barbaros motus quos terreni principes edomare ferro nequiuerãt, hos pro diuina formidine sacerdotum ora simplicibus uerbis ligant. Et qui cateruas pugnantium infidelis nequaq̃ metuerat, iam nunc fidelis humilium linguas timet. Quia enim perceptis cęlestibus uerbis, clarescentibus quoq; miraculis. uirtus ei diuinæ cognitionis infunditur.

eiuſdem diuinitatis terrore refrenatur. ut praue agere metuat, ac totis deſiderijs ad æternitatis gratiam uenire concupiſcat. Eulogio quoque patriarchæ Alexandrino de doctrina ſuæ eccleſiæ. conuerſione hæreticorum. concordiaq; fidelium plauſibilia referenti. Gregorius ita reſcripſit. Quoniã in bonis quę agitis. ſcio ꝙ & alijs congaudetis, ueſtræ quoque gratiæ uicem reddo. Quia dum gens Anglorum in mundi angulo poſita, in cultu lignorum ac lapidum perfida nunc uſque remaneret. Ex ueſtræ mihi orationis adiutorio placuit. ut ad eam monaſterij mei monachum tranſmittere Deo autore debuiſſem. Qui data a me licentia à Germaniarum epiſcopis epiſcopus factus. cum eorum quoque ſolatijs ad prædictam gentem in finem mundi perductus eſt. Et iam nunc de eius ſalute & opere ad nos ſcripta peruenerunt. quia tantis miraculis uel ipſe uel hi qui cum eo tranſmiſsi ſunt, in gente eadem corruſcant, ut Apoſtolorũ uirtutes. in ſignis quæ exhibent imitari uideantur. In ſolemnitate autẽ dominicæ Natiuitatis quæ prima indictione tranſacta eſt, pluſq; decem milia Angli ab eodem nunciati ſunt fratre & coepo noſtro baptizati. Quod idcirco narraui. ut cognoſcatis quid in Alexandrino populo loquẽdo & quod in mundi finibus agitis orando. Veſtræ enim orationes ſunt in eo loco ubi non eſtis, quarum operationes ſanctæ monſtrantur in eo loco ubi eſtis.

40 Nihilominus eidem Auguſtino pro eiſdem miraculis inter alia ſcribit inquiens. Scio quia omnipotẽs Deus per dilectionem tuam in gente quam eligi uoluit. magna miracula oſtendit. Vnde neceſſe eſt ut de eodem dono cœleſti, & timendo gaudeas, & gaudendo pertimeſcas. Gaudeas uidelicet, quia Anglorũ animæ per exteriora miracula ad interiorem gratiam pertrahuntur. Pertimeſcas uero. ne inter ſigna quæ fiunt. infirmus animus in ſui præſumptione ſe eleuet ut unde foras per honorem tollitur. inde per inanem gloriam intus cadat.

41 Quæ autem de Gregorij miraculis penes eaſdem Anglorum eccleſias uulgo leguntur. omittenda non arbitror. ne ſtudioſi lectoris animus aut defraudaſſe ſe peruicaciter. aut negligenter pręteriſſe me cognitionem congruam ſuſpicetur. Matrona quædam beato Gregorio per ſtationes publicas Miſſarum ſolemnia celebranti ſolitas oblationes obtulerat. Cui poſt myſteria traditurus. cũ diceret, Corpus domini noſtri Ieſu Chriſti conſeruet animam tuam. laſciua ſubriſit. Ille continuo dextram ab eius ore conuertens, partẽ illam Dominici corporis ſuper altare depoſuit. Expletis uero miſſarum ſolemnijs. Matronam coram populo inquiſiuit, quamobrem corpus Dominicũ ſumptura ridere præſumpſerit. At illa diu muſsitans. tandem prorupit. Quia panem inquiens quem proprijs manibus me feciſſe cognoueram, tu corpus Dominicum perhibebas. Tunc Gregorius pro incredulitate mulieris, cum tota plebe ſe in orationem proſtrauit. Et poſt

paululum surgens, 43 particulam panis quam super altare posuerat, carnem factam repperit. Quam coram cunctis incredulæ Matronæ demonstrans, ad credulitatis gratiam tam illam reuocare potuit, quàm totum populum confirmare curauit. Rursus itaque in orationem cum eisdem prostratus carnis frustum in panis primordia reformauit.

43 Quid dicis ad hæc tu heretice, qui sicut hæc matrona, uerum Christi corpus ĩ sacra Eucharistia contineri negas?

42 Alio quoq; tempore uir Dei Gregorius miraculum penè huic simile perpetrauit. Nam cũ petentibus quibusdam occidentalibus per legatos in singulis pyxidibus sub nominibus petitorꝝ martyrum brandeum solito more cõcludens desuper sigillasset. legatis largitus est. Illi susceptas reliquias ueneratione congrua deferentes, postq̃ quædã itineris miliaria consumpserunt, stulte se tantum uiaticum confecisse murmurare ceperunt, si nesciant utrum sanctorum ossa, an magis carnes a Romano pontifice suscepissent. Itaque cõmuni consilio remoto pontificali signaculo reseratisq; pyxidibus particulas brandei reppererunt. Mox ad urbis mœnia cũ furore nimio reuertentes, per Archidiaconem a Gregorio se delusos fuisse. ut pro reliquijs uilem pannum susciperent, flebiliter querebantur, dicentes dominos suos pulcherrimis pallijs abundare. ac per hoc Romanorũ uilibus brandeis non egere. Forte tunc Gregorius Missarum solemnia celebrabat. Quibus expletis ab eisdem legatis brandeum coram cunctis recipiens super altare composuit, seq; cum omnibus in orationem dedit. ut Deus omnipotens utrum quod a liminibus Apostolorum de more transmissum est. pro reliquijs martyrum 44 uenerari deberet. quantotius indicaret. Deinde ab oratione surgens. incredulos legatos propius astare fecit. Cultellum petijt. more sanctissimi papæ Leonis brandeum pupugit. de cuius punctionibus sanguis protinus emanauit. Quo miraculo tam legati confusi, q̃ omnes qui aderant tremefacti. iussu Gregorij cũ eo terræ prostrati sunt. Nec antea ab oratione cessauerunt, q̃ cuncta brandeorum foramina diuinitus clauderentur.

44 Habes hic reliquias martyrũ uenerandas esse.

43 Quidam preterea diuitum Romanorũ relicta coniuge. fuerat a Romano pontifice .B. cõmunione priuatus. Quod ille molestissime ferens. & autoritatem tanti pontificis euacuare non preualens. magorum suffragia requisiuit. qui magnis muneribus persuasi posse se suis carminibus agere. ut immisso demone, tamdiu caballus pontificis uexaretur, quousq; cum sessore suo periclitaretur, fiducialiter promiserunt. Hac incestus iudex pollicitatione letatus. Magos iuxta uiam per quam Pontifex ad stationem profecturus erat, in edito stare permisit. ut uidere transeuntes, non uideri a transeuntibus possent. Cũq; Magi ex planetatorũ mappulatorumq; procesionibus magnũ Pontificem cognouissent, immisso Demone tam fortiter eius equum uexari fecerunt. ut nunq̃ à sessore siue a stratoribus teneri posse putare-

.B. Ecce quomodo ꝑpter grauia delicta sãcti patres homines communione priuabant, sicut & modo fit.

tur. Tunc Gregorius reuelante ſpiritu ſancto, Dęmoniacam imiſsionem cognoſcens, facto 45 crucis ſignaculo, tam Caballum a pręſenti rabie liberauit, quàm maleficos ex latenti culmine iubens deponere, perpetua cęcitate multauit. Quos reatum ſuum ſuggeſtione inceſti iudicis confitentes, ac poſtmodum ad ſacri baptiſmatis gratiam uenientes luminibus quidem ne magiam relegerent, reddere noluit, eos tantum eccleſiaſtica ſtipe nutriri præcepit.

45 *Vide grande miraculum uirtute ſignaculi ſalutiferæ Crucis.*

44 Legitur etiam penes eaſdem Anglorũ eccleſias. quod Gregorius per Forum Traiani: quod ipſe quondam pulcherrimis ędificijs uenuſtarat procedens, iudicij eius quo uiduam conſolatus fuerat, recordatus atque memoratus ſit. Quod ſcilicet ſicut a prioribus traditur, ita ſe habet. Quodam tempore Traiano ad imminentis belli procinctum uehementiſsime feſtinanti, uidua quędam proceſsit flebiliter dicens. Filius meus innocens te regnãte peremptus eſt. Obſecro ut quia eum mihi reddere non uales ſanguinem eius digneris legaliter uindicare. Cumq; Traianus ſi ſanus reuerteretur a prælio, hunc ſe uindicaturum per omnia reſponderet. Vidua dixit. Si tu in pręlio mortuus fueris. quis mihi præſtabitur. Traianus reſpondit. Ille qui poſt me imperabit. Vidua dixit. Et quid tibi proderit. ſi alter mihi iuſtitiam fecerit? Traianus reſpondit. Vtique nihil. Et uidua. Nonne inquit melius tibi eſt. ut tu mihi iuſtitiam facias, & pro hoc mercedem tuã accipias. quã alteri hanc tranſmittas? Tunc Traianus ratione pariter pietateq; cõmotus, equo deſcendit, nec ante diſceſsit, quàm iudicium uiduæ per ſemet imminens profligaret. Huius ergo manſuetudinem iudicis aſſerunt Gregorium recordatum, ad ſancti Petri Apoſtoli baſilicam perueniſſe. ibique tamdiu ſuper errore tam clementiſsimi principis defleuiſſe, quouſque reſponſum ſequenti nocte cœpiſſet ſe pro Traiano fuiſſe auditum, tantum .C. pro nullo ulterius pagano præces effunderet. Sed cum de ſuperioribus miraculis Romanorum ſit nemo qui dubitet, de hoc quod apud Saxones legitur, huius præcibus Traiani animam ab inferni cruciatibus liberatam, ob id uel maxime dubitari uidetur, quod tantus doctor nequaquàm præſumeret pro pagano prorſus orare. qui quarto dialogorum ſuorum libro docuerit, eandem cauſam eſſe cur non oretur a ſanctis in futuro iudicio pro peccatoribus ęterno igne damnatis, quæ nunc etiam cauſa eſt ut non orent ſancti homines pro hominibus infidelibus impijsq; defunctis. Non aduertentes quia non legitur pro Traiano Gregorium exoraſſe, ſed tantũ fleuiſſe. Sic enim cum non orauerit. Gregorius, plangendo potuit exaudiri, ſicuti cum Moyſes dolendo taceret, potuit, clamaſſe uideri. Cui Dominus tacenti labijs. quid clamas inquit ad me? Nimirum Deus omnipotens corda reneſq; ſcrutatur, & frequenter ea miſertus concedit, quę homo quiſquis ut carnalis deſideret, ea tamen petere non præſumit. Vnde pſalmiſta,

.C. *Pro ueritate huius miraculi quod totus Oriens atq; Occidens teſtatur, Lege Ioannem Damaſcænũ grauiſsimum authorem in ſermone, Defunctos uiuorum beneficijs iuuari.*

miſta, Deſiderium pauperum exaudiuit dominus, Et deſideria cordis eorum exaudiuit auris tua. Et notandum, quia non legitur Gregorij precibus Traiani anima ab inferno liberata & in paradiſo repoſita quod omnino incredibile uideretur, propter illud quod ſcriptum eſt, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non intrabit in regnum cœlorum, ſed ſimpliciter dicitur ab inferni ſolummodo cruciatibus liberata. quod uidelicet poteſt uideri credibile. Quippe cum ita ualeat anima in inferno exiſtere, & inferni cruciatus per Dei miſericordiam non ſentire, ſicuti unus gehennæ ignis ualet omnes peccatores pariter detinere, ſed per Dei iuſtitiam cunctis æqualiter non ualet exurere. Nam uniuſcuiuſque quantum meruit culpa, iuſto Dei iudicio, tantum ſentietur & pœna.

45 Nihilominus ex libro qui à Græcis λειμών dicitur, à Latinis uero intelligitur campus uel pratũ, præceptor meus inter alia toto orbe diffamata iam miracula. interpretatus eſt mihi ſcribens. Enarrauit nobis presbyter nomine Petrus, de ſancto Gregorio papa Romano. Illinc enim erat reuerentiſsimus hic presbyter. Is inquit effectus papa ædificauit monaſterium uirorum magnum, & dedit mandatũ ut nullus monachorum proprium aliquid haberet uſque ad unum obolum. Frater ergo de Monaſterio habebat fratrem ſecularem, & poſtulauit eum dicens. Caſulam non habeo, ſed fac charitatem, eme mihi. Dicit ei ſecularis frater. Ecce tria nũmiſmata, ſuſcipiens compara qualis tibi placet. Acceptis itaque Monachus tribus nũmiſmatibus habebat ea apud ſe. Alius autem frater uidens eum habentem tria nũmiſmata. pergens nunciauit Abbati. Abbas uero audiens, retulit beatiſsimo papæ. Beatiſsimus autem Gregorius diſcens hoc ab Abbate, ſegregauit eum à cõmunione tanq̃ eum qui ſoluerat regulam monaſterij. Igitur poſt modicũ temporis, moritur frater ſegregatus neſciente papa. Poſt duos ergo aut tres dies. pergens Abbas nunciauit ei quia frater requieuit. In hoc itaque non mediocriter triſtatus eſt. quia anteq̃ exiret de hac uita non ſoluit eum ab excõmunicationis epitono. Et ſcribens orationem in pictatio dedit uni Diaconorum ſuorum iubens ei ire, & ſuper fratrem eam legi. Erat autem oratio ſoluens ab excõmunicatione defunctum. Vadit ergo diaconus ſicut præceptum ei fuerat, & ſuper tumulum fratris legit pictatium habens orationem. Et ipſa nocte uidit Abbas fratrem illum defunctum, & dixit ei. Nõ es mortuus frater? Ille reſpõdit, etiam. Et iterum interrogat eum Abbas. Vbi eras uſque hodie? Reſpondit frater. Vere Domine in cuſtodia, & uſq; heri non 46 ſum abſolutus. Notum itaque factum eſt omnibus quia in hora qua Diaconus orationem dixit ſuper ſepulchrum, in ea hora abſolutus eſt ab excommunicatione, & liberata eſt à damnatione anima eius.

46 *Vides quod aliquis abſoluitur ab excõmunicatione etiam poſt mortem, & talis abſolutio ei prodeſt?*

46 Igitur Gregorius non ſolum Saxones in proprijs ſedibus cõmanentes Chriſto domino dedicauit. uerum etiam pueros eorũ per exteras regiones diffuſos. ſuis pretijs comparans annualiter, ad cognitionẽ fidei deducebat. Vnde Candidum presbyterum cõmonet dicens, Pergens auxiliante domino noſtro Ieſu Chriſto ad patrimonium quod eſt in Gallijs gubernandum. uolumus ut dilectio tua, ex ſolidis quos acceperit, ueſtimenta pauperum, uel pueros Anglos qui ſint ab annis decem & ſeptem uel decem & octo, ut in monaſterijs dati Deo, perficiant comparet. Quatenus ſolidi Galliarum qui in terra noſtra expẽdi non poſſunt, apud locum proprium utiliter expendantur. Siquid uero de pecunijs redituum quæ dicuntur ablatę recipere potueris: ex his quoque ueſtimenta pauperum comparare te uolumus. uel ſicut præfati ſumus, pueros qui in omnipotentis Dei ſeruitio proficiant. Sed quia pagani ſunt qui illic inueniri poſſunt. uolo ut cum eis presbyter tranſmittatur. nequid ægritudinis contingat in uia. Vt quos morituros conſpexerit, debeat baptizare.

47 Sardiniæ quoque ruſticos mitiſsimus rector Gregorius in errore uetuſtatis adeo permanere condoluit. ut Ianuarium Caralitanum epiſcopum pro negligentijs increpando, inter cætera ſcribit. Accidit aliud ualde lugendum, quia ipſos ruſticos quos habet eccleſia, nunc uſque in infidelitate remanere negligentia fraternitatis ueſtræ permiſit. Et quid uos admoneo ut ad Dominum extraneos adducatis, qui ueſtros corrigere ab infidelitate negligitis? Vnde neceſſe eſt uos ꝑ omnia in eorum conuerſione uigilare. Nam ſi cuiuſlibet epiſcopi in Sardinia inſula paganum ruſticum inuenire potuero, in eodẽ epiſcopo fortiter uindicabo. Iam uero ſi ruſticus tantæ fuerit perfidiæ & obſtinationis inuentus. ut ad Deum uenire minime conſentiat. tanto penſionis onere grauandus eſt, ut ipſa exactionis ſuæ pęna. compellatur ad rectitudinem feſtinare.

48 Quod cum Gregorius fructuoſe ſimulq; ſalubriter in Sardinię ruſticos proceſsiſſe cognoſceret, etiam in Iudæos patrimoniorũ ſuorum ruſticos non diſsimiliter eſt conatus extendere. Vnde Cypriano diacono ſcribit dicens. Peruenit ad me eſſe Hebræos in poſſeſsionibus ueſtris qui conuerti ad Dominũ nullatenus uolunt. Sed uidetur mihi ut per omnes poſſeſsiones in quibus Hebræi eſſe noſcuntur, epiſtolas tranſmittere debeas. eis ex me ſpecialiter promittens, quod quicunq; ad uerum Deum & dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ex eis conuerſus fuerit, onus penſionis eius ex aliqua parte inminuetur. Quod ita quoque fieri uolo ut ſi quis ex eis conuerſus fuerit, ſi ſolidum penſionis habet. tremiſsis ei relaxari debeat. Si tres uel quatuor, unus ſolidus relaxetur. Si quid amplius, iam iuxta eundem modum debet relaxatio fieri, uel certe iuxta quod dilectio tua præuiderit, ut & ei qui cõ-

uertitur onus releuetur, & ecclesiastica utilitas nō graui dispendio prematur. Nec hoc inutiliter facimus, si pro leuandis pensionis oneribus eos ad Christi gratiam perducamus. Quia & si ipsi minus fideliter ueniunt. hi tamen qui de eis nati fuerint. iam fidelius baptizantur. Aut ipsos ergo, aut filios eorū lucrabimur. Et ideo non est graue quicquid de pensione pro Christo dimittimus.

49 Enimuero tam leuigationibus dationum, q̄ promissionibus Regni cœlorum Iudęi per diuersa loca ad Christum quem patres eorū negauerunt uenire ceperunt. Quibus cum salute animæ, uestimenta quoque baptizandis habilia conferebat. Vnde Fantino defensori, Domina inquit abbatissa monasterij sancti Stephani quod in Agrigentino est territorio constitutum, indicante comperimus, multos Iudæorum ad Christianam fidem diuina gratia inspirante uelle cōuerti. Sed esse necessarium, ut aliquis illuc ex nostro mandato debeat proficisci. Proinde huius tibi autoritatis tenore præcipimus, ut omni excusatione summota, ad prædictum locum pergere, & desiderium eorum tuis Deo propitio adhortationibus adiuuare festines. Quibus tamen si longum uel triste uidetur solemnitatem sustinere paschalem, & eos nunc ad baptisma festinare cognoscis, ne quod absit, longa dilatio eorum retro posit animos reuocare, cum episcopo loci ipsius loquere, 47 ut pęnitentia ac abstinentia quadraginta diebus indicta, aut die dominico, .C. aut si celeberrima festiuitas fortassis occurrerit, eos omnipotentis Dei misericordia protegente baptizet. Quia & temporis qualitas propter eam quæ sibi imminet, damnationem impellit, ut desideria eorum nulla debeant dilatione differri. Quoscunque uero ex eis pauperes & ad uestem sibi emendam non sufficere posse cognoscis, te eis uestem quam ad baptisma 48 habeant comparare uolumus ac præbere, in quibus pretiū quod dederis tuis noueris rationibus imputandum. Si uero sanctum pascha elegerint expectare, item cū episcopo loquere, ut modo quidem catechumini fiant, atque ad eos frequenter accedat, geratq; sollicitudinem, & animos eorum admonitione suę adhortationis accendat. Vt quanto quæ expectatur elongatur festiuitas, tanto se præparare & eam desiderio feruenti debeant sustinere. Item Petro episcopo Corsicæ, inter alia transmisimus ait, Fraternitati tuæ quinquaginta solidos, ad uestimenta eorum qui baptizandi sunt comparanda.

47 *Ecce quō baptizandi per multos dies ante pœnitentia & abstinentia præparabātur.*

.C. *Vides quod ultra diē dominicū antiqui patres etiam alia festa celebrabant?*

48 *Baptizandi etiam noua ueste induebātur.*

50 Nihilominus pro Arrianorum paruulis fidei catholicæ sociandis, Gregorius pastoralis curæ sollicitudinem prorsus extendit. Quapropter uniuersis episcopis Italiæ scribens ait, Quoniam nefandissimus Autarith in hac quæ nuper exempta est 49 paschali festiuitate, Longobardorū filios in fide catholica baptizari prohibuit, pro qua culpa eum diuina maiestas extinxit, ut solemnitatem Pascæ ulterius

49 *Paschalis solennitas antiquissima in Ecclesia.*

non uideret, ueſtram fraternitatem decet cunctos per loca ueſtra Longobardos admonere, ut quia grauis mortalitas imminet, eoſdem filios ſuos in Arriana hæreſi baptizatos, ad catholicā fidem concilient, quatenus iram ſuper eos Dei omnipotentis placent. Item proiectitio epiſcopo Narnienſi. Peruenit ad nos peccatis imminentibus, in ciuitate ueſtra mortalitatem omnino graſſari, quę res nos nimis addixit. Quā obrem ſalutantes fraternitatem ueſtram inſtantiſsime ſuademus, ut à Longobardorum ſiue Romanorum qui in eodem loco degunt, admonitione nulla ratione ceſſetis, & maxime à gentilium & hęreticorum, ut ad ueram rectamq; fidem catholicam conuertantur. Sic enim aut diuina miſericordia pro ſua forſan eis conuerſione & in hac uita ſubueniet, aut ſi eos migrare contigerit à ſuis quod & magis optandum eſt, tranſient facinoribus abſoluti.

51 Igitur prudentiſsimus pater familias Chriſti Gregorius ſingulis diaconijs uel xenodochijs, uiros idoneos deputauit. Quos etiam ut ſecurius, immo ſagatius in opere pietatis ac miſericordię laborarent huiuſmodi priuilegijs muniendos eſſe decreuit. Licet eos qui pia intentione ſollicitudinis curā debilibus ac egenis impendunt, ſua apud omnes ualeat tueri deuotio. melius tamen eſt ſi pro quiete ſua de his fuerint muniti quæ geſſerint, ne inde eis inquietudinis occaſio unde magis laudandi ſunt, oriatur. Quia igitur te uirum religioſum intentionis tuæ ſtudio prouocati, menſis pauperum exhibendę diaconię elegimus pręponendum, ne qua tibi ex hac naſcatur adminiſtratione dubietas, hac te munitione proſpeximus fulciendum. Conſtituentes ut de hoc quod ad menſas pauperum uel diaconiæ exhibitionem pręcepiſti, ſiue ſubinde pręceperis, erogandum nulli unquā hominum quolibet modo ſeu ingenio cogaris ponere rationem, uel aliquam debeas moleſtiam ſuſtinere. Sed quia humanis te ita omnibus eſſe uolumus rationibus abſolutum, ut Deo noſtro de his quæ tibi cōmiſimus, rationem te noueris poſiturum, hortamur ut fidei in te ſynceritas uigeat, ſit mens in rebus intentior, cura propenſior, ſtudium uigilantius, deuotio clarior, exhibitio efficatior. Quatenus dum diuino intus auxilio, hoc opus ſolerter impleueris, & illi pro quibus ſollicitudinem geris, ſtudij tui ſolatio utiliter conſolentur, & tu 50 mercedis tuæ bonum in æterna uita redemptoris noſtri gratia cōpenſante recipias.

50 Tū qui negas fideles propter diuinorū præceptorum obſeruationē mereri uitā æternam, uide ſi contrarium docet hic ſanctiſsimus Gregorius.

52 Hęc quidē Gregorius intra uel extra urbem ſtudio pietatis exercuit. Cæterum Probum religioſum Abbatem cum multis pecunijs Hieroſolymam deſtinauit, cuius inſtantia uenerabile xenodochium conſtituit. Et tam ibi q̄ in monte Sina penes Arabiam, Dei famulis ſub regimine Paladij cōſtitutis, cotidiani uictus & ueſtimenti copiam quamdiu uiuere potuit annualiter mittere procurauit.

53 Nihilominus per diuerſas prouincias pro cuſtodia ſacræ religionis

nis rebusq́; pauperum ſtrenue gubernandis, eccleſiæ ſuæ uiros induſtrios rectores patrimoniorum aſciuit. In quibus & Cyprianum diaconum patrimonij Siculi. Pantaleonem notarium Syracuſani. Fantinum defenſorem Panormitani. Sergium defenſorem Calabritani. Romanum notarium Apuli. Benenatum defenſorem Samnitici. Anthemium ſubdiaconem Neapolitani. Petrum ſubdiaconem Campani. Candidum defenſorem Tuſci. Vrbicum defenſorem Sabini. Optatũ defenſorem Nurſini. Benedictum defenſorem Carſeolani. Fęlicẽ ſubdiaconẽ Appiæ. Caſtoriũ cartulariũ Rauẽnatis. Caſtorium notarium Hyſtriani. Antonium ſubdiaconem Dalmatini. Ioannem notarium Hylliriaciani. Symmachum defenſorem Sardiniæ. Bonifacium notarium Corſicani. Pantaleonem notarium Liguriæ. Hieronymum defenſorem Alpium cottiarum. Hilarium notarium Germaniciani. Et candidum presbyterum Gallicani. Hæc autem prudentiſsimus pater Gregorius non ſolum in Romana, ſed & per diuerſas eccleſias perpetualiter obſeruanda cenſebat. Vnde Ianuario Caralitano epiſcopo inter cætera ſcribit dicens, Indicatum nobis eſt ꝙ laicis quibuſdam curã ueſtri patrimonij cõmittentes, poſtmodum in ruſticorum ueſtrorum deprædationibus atque per hoc ex fatigationibus fuerint deprehenſi. Quod ſi ita eſt, diſtricte à uobis diſcuti conuenit, atque inter eos eccleſiæq́; ueſtræ ruſticos, cauſam examinari ſubtilius ut quicquid in eis fuerit fraudis inuentum, cum pęna legibus ſtatuta reddere compellantur. De cætero uero cauendum à fraternitate ueſtra eſt, ne ſecularibus uiris, atque non ſub regula ueſtra degentibus, cuiuſlibet res eccleſię cõmittantur, ſed probatis de ueſtro officio clericis, in quibus ſi quid repperiri poterit prauitatis, ut in ſubditis emendare quod illicite geſtum fuerit ualeatis. Quos uidelicet apud uos habitus ſui officium magis conueniat ꝙ excuſet.

54 Singula eccleſiaſtici iuris officia ſingulis quibuſq; perſonis ſingillatim cõmitti debere dicebat, aſſerens qa ſicut in uno corpore multa habemus membra, omnia autem membra non eundem actum habent, Ita in eccleſiæ corpore ſecundum ueridicam Pauli ſententiam, in uno eodemq́; ſpiritu alij conferendum eſt hoc officium, alij cõmittendum eſt illud. Neque uni quantumlibet exercitatæ perſonæ uno tempore duarum rerum officia committenda. Quia ſi totum corpus oculus ubi auditus? Sicut enim uarietas membrorum per diuerſa officia & robur corporis ſeruat, & pulchritudinem repreſentat, ita uarietas perſonarum per diuerſa nihilominus officia diſtributa, & fortitudinem & uenuſtatem ſanctæ Dei eccleſiæ manifeſtat. Et ſicut indecorum eſt ut in corpore humano alterum membrum alterius fungatur officio. ita nimirum noxium ſimulq́; turpiſsimum, ſi ſingula rerum miniſteria perſonis totidem nõ fuerint diſtributa. Hinc eſt quod qui-

busdam ambitiosis sicut in suis literis quas ego studio breuitatis omisi; poterit inueniri, moderationis frena frequenter imposuit. Vnde Athemio subdiacono pro Pascasio episcopo qui semetipsum sibimet maior domus & uice dominus permanebat, inter cætera pręcipit dicens, Volumus autem ut frater noster Pascasius, & uicedominum sibi ordinet, & maiorem domus. Quatenus posit uel hospitibus superuenientibus, uel causis quæ ueniunt, idoneus & paratus existere. Si uero uel negligentem eum prospicis, uel ea quę dicimus implere differentem. omnis clerus eius adhiberi debet, ut cōmuni consilio ipsi eligant. quorum personę ad ea quæ pręduximus ualeant ordinari. Item Rauennatibus clericis ad monasteriorum regimina importune tendentibus restitit. Ioanni Rauennati episcopo scribens. Peruenit ad me quod in ecclesijs fraternitatis tuæ aliqua loca dudum monasterijs cōsecrata, nunc habitacula clericorum aut etiam laicorum facta sint. Dumq; hi qui sunt in ecclesijs, fingunt se religiose uiuere, monasterijs præponi appetunt, & per eorum uitam monasteria destruuntur. Nemo etenim potest, & ecclesiasticis obsequijs deseruire, & in monachica regula ordinate persistere, ut ipse districtionem monasterij teneat, qui quotidie in ministerio ecclesiastico cogitur permanere. Proinde fraternitas tua hoc quolibet in loco factum est emēdare festinet. Quia ego nullo modo patior, ut loca sacra per clericorum ambitum destruantur. Itē Mariniano episcopo Rauennæ. Dudum ad nos multorum relatione peruenerat, monasterio in Rauennatibus partibus constituta, omnino clericorum uestrorum dominio prægrauari. ita ut occasione quasi regiminis, & quod dici graue est, uelut in proprietate posideant. Quibus non modicum condolentes, decessori uero literas misimus, ut hoc emēdare per omnia debuisset. Sed quoniam uitæ est termino citius pręoccupatus, ne hoc onus monasterio remaneret, fraternitati uestrę eadem nos scripsisse recolimus. Et quia ut comperimus, in huius rei hactenus correctione cessatum est, hæc ad uos iterum præuidimus scripta dirigere. Hortamur ergo. ut omni mora omniq; excusatione summota. ita monasteria ipsa ab huiusmodi studeatis grauamine releuare, quatenus nullam deinceps in eis clerici uel hi qui in sacro sunt ordine constituti, ob aliud habeant nisi orandi tantūmodo causa accedendi licentiam, aut si forte ad peragenda sacra missarum fuerint inuitari mysteria, sed ne uel per cuiuslibet monachi aut Abbatis promotionem onus aliquod fortasse sustineant, studendum nobis est, ut si quispiam Abbatum aut Monachorū ex quocunq; monasterio ad clericatus officium uel ordinem sacrum accesserit, non illic aliquam habeat ut diximus, ulterius potestatem. Ne monasteria huius occasionis uelamine, ea quę prohibemus sustinere onera compellantur. Hæc itaq; omnia uigilanti cura emendare, iam secundo cōmonita sanctitas uestra non differat.

Ne si post hæc negligentes uos esse quod non credimus, senserimus, aliter monasteriorum quieti prospicere, compellamur. Nam notum uobis sit, quia tantæ necessitati seruorum Dei congregationē amplius subiacere non patimur. Item Maximiano episcopo Syracusano. Post aliqua presbyteros, diaconos cæterosq; cuiuslibet ordinis clericos qui ecclesijs quoquo modo militant Abbates fieri per Monasteria nō permittas. Sed aut amissa clericatus militia, monachicis prouehantur ordinibus, aut si in Abbatis loco permanere decreuerint, clericatus nulla tenus permittantur habere militiam. Satis enim incongruum est, si cū unum ex his pro sui magnitudine diligenter quis non possit explere, ad utrunq; iudicetur idoneus. Sicq; inuicem & ecclesiasticus ordo uitę monachicæ, & ecclesiasticis utilitatibus regula monachatus īpediat.

55 Qualiter sanè Gregorius per procuratores ecclesiasticorum patrimoniorum uelut Argus quidam luminosissimus per totius mundi latitudinem suę pastoralis sollicitudinis oculos circumtulerit, non ab re forsitan duxerim perstringendū. Ait enim in epistola Anthemio subdiacono. Discedenti mandauimus tibi, & postmodum præceptis discurrentibus ininnxisse me memini, ut curam pauperum gereres, & si quos illic egere cognosceres, scriptis recurrentibus indicares, & uix de paucis hæc facere curasti. Volo autem ut domnæ Patriarchiæ meę mox ut præsentem iussionem susceperis, offeras ad calceamenta puerorum solidos quadraginta, & tritici modios quadringētos. Domnæ Palatinæ relictę Vrbici solidos uiginti, & tritici modios trecentos. Domnæ Viuianæ relictę Fęlicis, solidos uiginti, & tritici modios trecentos. Qui omnes simul octoginta solidi in tuis rationibus imputentur. Summā uero pensionis sub festinatione transmitte, & ad Paschalem diem domino auxiliante occurrito. Item eidem. Insinuatum nobis est Ancillas Dei quasdam Nolanæ ciuitatis in aboridana domo cōmanentes, nimiam uictus uestitusq; penuriam sustinere. Quibus ex præcepto Dei subuenire nos conuenit, & inopiam earum quantum possumus donante domino subleuare. Propterea experientiæ tuę præsenti iussione mandamus, ut de hac præsenti nona indictione quadraginta in auro eis solidos dare debeas, & deinceps succedētibus indictionibus annuatim uiginti solidos ministrare, qui tuis possint rationibus imputari. Præterea Paulino presbytero Monasterij sancti Erasmi quod in latere montis Seraptim situm est, sed & duobus monachis in oratione sancti Archangeli seruientibus quod in callano castro iuxta sancti Petri basilicam esse dignoscitur, binos te tantummodo solidos dare pręcipimus. Qui & ipsi tuis rationibus imputentur. Ita ergo fac, ut impensæ mercedis tu quoque participium sociaris. Item eidem. Si in proximorum necessitatibus habita cōpassione benigna mente concurrimus in nostris proculdubio petitionibus clementem dominum

reperimus. Palatina siquidem illustris fęmina, continua hostilitate insinuauit se plurimis necessitatibus subiacere. Propterea experientiæ tuæ pręsenti autoritate præcipimus, ut ei pro sustētatione eius annuos triginta solidos dare non differat. Qui tuis possint postmodum rationibus imputari Ita ergo fac, ut & tu bene ministrante cōmodum mercedis suscipias, & uestra ad effectum præcepta perducas. Item Petro subdiacono. Insinuatum nobis est Marcellum Barruntitanæ ecclesiæ ibidem in ciuitate Panormitana in Monasterio sancti Adriani in pęnitentiam deputatum, non solum uictus necessitatem pati, sed & nuditatis nimiam sustinere molestiam. Pro qua re necesse habemus strenuitati tuæ præsenti iussione præcipere, ut ipsi pro uictu ac uestimento stratoq; ad continentiam pueroq; eius, annonam quantum prospexeris satis esse cōstituas, ut inopia nuditasq; eius tali prouidentia possint habere cōsultum. Et ea quæ eidem uiro deputaueris, tuis postmodum possint rationibus imputari. Ita ergo fac, ut & nostram iussionē impleas, & tu quoque hoc ipsum bene disponendo, hac ipsa possis participari mercede. Item eidem. Monasterium sancti Archangeli fratres quod in tropeis est constitutū, indicante præsentium portitore, uictus habere necessitatem didicimus. Ideoq; experientia tua diligenter inuigilet, & si eiusdem loci monachos bene se tractare cognoueris, in quibus eos necessitatem habere manifesta ueritate patuerit, eis subuenire hac autoritate suffultus modis omnibus festinabis. Sciturus tuis esse rationibus quicquid nostra pręceptione prębueris imputandum. Sed & terrulam ecclesiæ nostrę uicinam sibi, quam solidum unum & tremisses duos pensatam asserunt, si ita est, libellario nomine ad summā tremissis unius habere concede. Studij ergo tui sit, hæc omnia ita complere, si sicut diximus, eius monachi in Dei seruitio sicut decet, solertes perstiterint. Item eidem. Diuina præcepta nos admonent diligere proximos tamq̄ nosmetipsos, & cum hac eos præcipiamur charitate diligere, quanto magis debemus his in subsidijs necessitatum carnalium subuenire, ut eorum angustias si non ex omnibus, saltem aliquibus sustentaculis subleuemus. Quoniam ergo filimo uel uiri dignissimi personā non solum amissione uisus, sed etiam inopia uictus egestatem pati cognoscimus, necessarium duximus in quantum possibilitas suppetit, ei præbere consultum. Propterea experientiæ tuę præsenti iussione pręcipimus, ut annis singulis uigintiquatuor modios tritici, fabæ quoque modios duodecim, & uini decimatas uiginti pro sustentatione uitę debeat ministrare. Quod tuis postmodum possit rationibus imputari. Ita ergo fac, ut præsentium lator nullas de percipiendis domini donis moras sustineat, & tu in die domini bene dispensatæ mercedis possis particeps inueniri. Item.

Gregorius Cypriano diacono. Cosmas ex uarijs periculorum ne-

cessitatibus multis se dicit debitis obligatum, ita ut pro eis a creditoribus suis suos dicat filios detineri. Quæ res si ita est, nos omnino cõmouet. Quamobrem hortamur dilectionem tuam, ut quia de rebus pauperum dandis agitur, causam eius cum summa subtilitate perquiras. Et si inueneris eum prædictis debitis ueraciter ita inuolutum. ut non sit substãtia unde possit hæc ipsa persoluere, prædictos creditores eius uideas, & propter recolligendos filios eius, quanta cognoueris quantitate componas. Et quia ipse sicut dicit non habet unde restituat, de rebus pauperũ ex præsenti nostra autoritate persolue. Sciens quicquid illic te prouidente datũ fuerit, patrimonij nostri pensionibus esse reputandum. Item eidem. Zeno frater & coepiscopus noster quosdam in ciuitate sua alimoniorum necessitatẽ innotuit sustinere. Quibus quoniam ut possibile est aliquod ferre desideramus consultum, idcirco dilectionem tuam antedicto fratri nostro mille modios tritici, aut si plus leuare potuerit, usque ad duomilia, scriptis te dare pręsentibus deputamus. Hortamur ergo, ut in his præbẽs, nullam moram aut excusationem adducas. Quatinus dum tempus sinit, & hic cum Dei adiutorio sine periculo ad propria remeare, & citius necessitatem ualeat patientibus subuenire. Item.

Gregorius Eusebio religioso Abbati. Credat mihi charitas tua, quia ualde contristatus sum de tristitia tua, & cętera. Propterea centum solidos per Petrum subdiaconum dilectioni tuæ dari fecimus, quos peto ut absque iniuria suscipiat. Item.

Gregorius Candido defensori. Necessitatẽ patientibus pontificale conuenit adesse subsidium. Pro qua re experientiæ tuę præsenti autoritate præcipimus. quatenus Albino priuato luminibus, filio quondam Martini coloni, singulis annis duos tremisses sine aliqua dilatione præstare non desinat. Non dubitatura suis hoc sine dubio rationibus imputari. Item.

Gregorius Fantino defensori. Lator præsentium Cosmas syrus in negotio quod agebat, debitũ se contraxisse perhibuit. Quod & multis alijs & lachrymis eius attestantibus, uerum esse credimus. Et quia centum quinquaginta solidos debebat uolui ut creditores illius cum eo aliquid paciscerentur. Quoniam & lex habet, ut homo liber nullatenus pro debito teneatur, si res defuerint quæ possint eidem debito addici. Creditores ergo suos ut asserit, ad octoginta solidos consentire possibile est. Sed quia multum est ut a nihil habente homine octoginta solidos petant. Sexaginta tibi solidos per notarium tuum transmisimus, ut tu cum eisdem creditoribus subtiliter loquaris, & rationem reddas, quia filium eius quem tenere dicuntur, secundum leges tenere non possunt. Et si potest fieri aliquid minus quàm nos dedimus, condescendant, & quicquid de eisdem sexaginta

ſolidis remanſerit, ipſi trade, ut cum filio ſuo exinde uiuere ualeat. Si autem nil remanet, uel ad eandem ſummam eius debitum incidere ſtude ut poſsit ſibi libere poſtmodũ laborare. Hoc tamen ſolerter age, ut acceptis ſolidis ei plenariam munitionẽ ſcripto conficiant. Itẽ.

Gregorius Caſtorio diacono, & cartulario Rauennę, inter cętera. Valerianum monachum quẽ emendatum in monaſterio beati Ioannis in claſſe poſito tradidiſti. in eo eũ monaſterio uolumus ſine dubio permanere. Prętere a ne quã neceſsitatem in expenſis tua experientia patiatur. de reditibus ſanctæ Romanæ eccleſiæ qui illic te prouidente aggregati ſunt, omnes expenſas tuas te facere uolumus. Et ſi quid ſuper fuerit, nobis cum ueneris defer. Item.

Gregorius Romano defenſori. Diuinorum nos admonent eloquia præceptorum, neceſsitatem patientibus eccleſiaſticum præbere ſubſidium. Quia ergo dilectiſsimus filius noſter Cyprianus diaconus Gaudioſum defenſorem ſedis noſtræ qui ſyracuſis degere comprobatur, paupertatis aſſerit inopia conſtringi. idcirco experientiæ tuæ præſenti autoritate mandamus, ut a pręſenti ſecunda indictione. ſex ſolidos annis ſingulis ei dare non differas. Vt & ille huius remedij ſolatio potiatur & tu quod dederis, tuis ſine dubio noueris rationibus imputandum. Item.

Gregorins Libertino expretori. Quanta uos ſeculi huius premat anguſtia, incognitum non habemus. Sed quia in ſumma tribulatione poſitis ſola eſt conſolatio miſericordia creatoris, in eum ſpem ueſtram ponite. ad ipſum tota uos mente conuertite. Qui & iuſte quem uult permittit affligi, & confidentem in ſe miſericorditer liberabit. Ipſi ergo gratias agite. & patienter quæcunque illata ſunt ſuſtinete. Nam rectæ mentis eſt, Deum non ſolum in proſperis benedicere, ſed etiam in aduerſitatibus collaudare. In his igitur quę patimini, nullum contra Deum murmur cordi ueſtro ſubrepat. Quia ad quid hoc creator noſter operetur ignotum eſt. Forſitan enim magnifice fili aliquid illum in proſperis poſitus offendiſti, unde te clementi amaritudine uult purgari. Et ideo nec temporalis te frangat afflictio. nec rerum damna diſcrucient. Quia ſi in aduerſis gratias referens, Deum tibi patientia feceris eſſe placabilem. & quæ amiſſa ſunt multiplicata reddentur. & ſuper hæc gaudia æterna præſtabuntur. Peto autem ne iniurioſum ducatis quod uiginti annos ueſtitus ad pueros ueſtros per Romanum defenſorem ſcripſimus præberi. Quia de beati Petri Apoſtoli rebus quãuis parua ſint quæ offerantur, ꝓ magna ſemper benedictione ſuſcipienda ſunt. Quoniã & hic uobis ualebit maiora impendere, & apud omnipotentem Deum beneficia æterna præſtare. Item.

Gregorius Philippo epiſcopo. Suſcepi epiſtolas dilectionis tuæ in quibus mihi innoteſcere curaſti. quod uir uenerabilis Andreas preſ-

byter de hac luce migrauerit. De cuius ereptione gauisus sum, quia ad ea quę semper expetijt, gaudia æterna peruenit. De solidis uero qui pro faciendo xenodochio a filio nostro Probo Abbate Hierosolymis relicti sunt, hoc quod deliberatum fuerat ut fieri debuisset, immutare non potui, sed benedictionem paruulam. sanctitati uestræ quinquaginta solidos transmisi.

56 Longum est nimisq; difficile. Si eleemosynarum eius saltem huiusmodi prosequar actiones. Hoc breuiter assero, quia & non petentibus ultro distribuit & omnibus sibi petentibus hilariter ministrauit. Vnde Helię presbytero & Abbati prouinciæ Isauriæ, Euangelia inquit sicut mandastis transmisimus. Et post pauca. Solidos autem uobis uoluistis per necessitatibus cellæ quinquaginta transmitti. Quod multum esse æstimantes, ex eis nobis decem donastis. ut quadraginta mitteremus. sed ne forsitan uel hoc graue esset, alios decem nobis ex eis adhuc dignati estis Largiri. Sed quia uos ualde incontinentia uestra benignos inuenimus, eidem benignitati uice simili respondentes, quinquaginta transmisimus. Et ne forsitan minus essent. alios decem sup addidimus. Ne uero & hoc adhuc minus esset. alios duodecim iungi fecimus. In hoc autem cognoscimus charitatem uestram, quia de nobis ita pręsumitis sicut uos pręsumere debetis.

57 Item idem Iuliano. Gloriæ uestræ scripta suscipiens. Legenda lætus aperui, sed tristis perlecta replicaui. In eis quippe dicebatur q pudoris causa fuerit. mihi uos ea quę dicenda erant tempore longo tacuisse. Et certũ est, quia minus amatur qui adhuc erubescitur. Absque modo contristatus sum, quia me a uobis comperi minus q̃ æstimaueram amari. In hoc autem ualde me continetis. Si mercedis causas mihi assidue prouidendas studiose requiritis. Nec debet esse uerecundiæ ei aliquid de eleemosynis importune dicere. quem constat non res suas, sed ad dispensandum res pauperum habere. De causis itaq; mercedis apud episcopum libere agere debuistis. etiam si meum animum qualis in amore uestro existeret nesciretis. Postquam & nos omnino gloriam uestram diligimus, & dispensationis locum in rebus sicut scitis, pauperum tenemus, uestra fateor, uerecundia ualde accusabilis fuit. Quam ideo tot uerbis increpando insequor, ut hanc a corde uestro funditus repellam, & in mercedis causis magnum solatium uestræ prouisionis habeam. Monasterio itaque uestro quod a uobis in Catinensi urbe constructum est. per Adrianum notarium & rectorẽ patrimonij emissa præcepti pagina. decem annuos solidos dare deputauimus. Quos petimus sine iniuria suscipi. quia nõ hoc uobis nostra oblatio. sed sancti Petri Apostolorũ principis benedictio offert.

58 Sane quia sunt nonnulli qui ea quidem quæ habent tribuunt, sed aliena quæ non habent, rapere non desistunt. Et dum ualde uideri

munifici appetunt. uiolenter ab habentibus auferunt. quæ quasi misericorditer non habentibus largiantur. Duas hic Gregorij epistolas insero, quibus liberalitatis eius ĩnocentia mirabiliter doceatur. Ait enim in epistola Pantaleoni notario. Experientia tua quod uel quale apud
51 sacratissimum corpus beati Petri Apostoli iusiurandum præbuerit memor est. Vnde nos quoque securi ei discussionis causas in patrimonia partis syracusanæ cõmisimus. Oportet ergo te fidem tuam, & eiusdem beati Petri Apostoli timorem semper ante oculos habere. atque ita agere. ut neque ab hominibus in præsenti uita, neque ab omnipotenti Deo in extremo iudicio ualeas reprehẽdi. Salerio siquidem cartulario nostro narrante cognouimus. quia modium eum quo coloni ecclesiæ frumenta dare compellebantur, Vigintiquinque sextariorum inueneris, quod omnimodo execrati sumus, atque eandẽ discussionis causam te tarde fecisse doluimus. Quia uero eundem modium te fregisse, & iustum fecisse cõmemoras. gauisi sumus. Sed quia prædictus cartularius summam quoque nobis indicare studuit, quę de fraudibus conductorum apud experientiam tuam iam de duobus territorijs est collecta, sicut te studiose fecisse fracto iniusto modio gaudemus quia de futuro nobis proderit. ita etiam de peccatis præteritis cogitamus. ne si ea quæ fraudulenter conductores a rusticis abstulerunt, ad nos perueniunt, si peccata quæ ab ipsis perpetrata sunt ad nos trahantur. Et ideo uolumus cum omni fide omnique puritate considerato timore omnipotentis domini. reducta ad memoriam districtione beati Petri Apostoli. per unamquamq; massam colonos pauperes & indigentes experientiam tuã describere. atque ex eis pecunijs quæ in fraudibus sunt inuente. uaccas. oues. porcosq; comparare. & singulis colonis pauperioribus ea distribuere. Quod facere te cum consilio uiri reuerentissimi Ioannis episcopi atque Adriani cartularij & rectoris uolumus. Si autem necesse propter consilium fuerit. etiam filius meus domnus Iulianus debet adhiberi. ita ut nullus alius hoc cognoscat. sed omnino secretum sit. Vos igitur apud uos pertractate. utrum in auro, an certe in pecunijs eisdem colonis pauperibus dari eadem continentia debeat. Quicquid uestro cõmuniter steterit, prius discriptionem sicut prædixi facito. & postmodum singulis iuxta qualitatem sua paupertatis distribuere stude. Ego enim sicut Magister gentium testatur. habeo omnia, & abundo, nec pecunias, sed mercedem quæro. Ita ergo age ut in die iudicij de eadem causa mercedis quæ experientiæ tuæ cõmissa est. mihi fructum quem feceris ostendas. Quod si pure ac fideliter & strenue egeris. & hic illum in filijs tuis recipies. & postmodum distributionem plenariam in æterni iudicij examine habebis. Item idem Petro subdiacono. Quod responsalem tuum tarde dimisimus,
52 Paschalis festiuitatis occupationibus implicati, cum relaxare

citius

51 *Nota sacratissimum corpus beati Petri Apostoli.*

52 *Paschalis festiuitas semper obseruata.*

citius minime ualuimus. Causas uero in quibus iudicandum curasti, omnes subtiliter perquirentes. qualiter disposuerimus inferius agnosces. Cognouimus rusticos ecclesiæ uehementer in frumentorum pręcijs aggrauari ita ut instituta summa eis in comparatione abundantiæ tempore non seruetur. Et uolumus ut iuxta pręcia publica omni tempore, siue minus siue amplius frumenta nascantur, in eis cōparationis mensura teneatur. Frumenta autē quę naufragio pereunt. per omnia uolumus reputari. Ita tamen ut a te negligentia ad transmittendū minime fiat. Ne dum transmittendi tempus negligitur. damnum ex uitio uestro generetur. Valde autem iniustum & iniquum esse perspeximus. ut a rusticis ecclesię de sextariaticis aliquid accipiatur, & ad maiorem modium dare compellantur. quam in horreis ecclesiæ infertur. Vnde pręsenti admonitione pręcipimus, ut plusq̄ decē & octo sextariorum modio nunq̄ a rusticis ecclesię frumenta debeant accipi, nisi forte siquid est quod nautę iuxta consuetudinē super accipiunt. quod minui ipsi in manibus attestātur. Cognouimus etiam in aliquibus ecclesiæ massis, exactionem ualde iniustissimam fieri, ita ut ad septuagenu urnas & semis quod dici nefas est, conductores exigantur. Et adhuc neque hoc sufficit, sed insuper aliquid ex usu iam multorum annorum exigi dicuntur. Quam rem omnimodo detestamur, & amputari de patrimonio funditus uolumus. Sed tua experientia siue in hoc ꝙ per libram amplius. siue in alijs minutis oneribus & quod ultra rationis æquitatem à rusticis accipitur pense. & omnia in summam pensionis redigat & pro ut uires rusticorum portant, pensionē integram & pensatam ad septuaginta uiri lagenas persoluant. Et neque siliquas extra libras. neque libram maiorem exigere debeant. sed per extimationem tuam pro ut uirtus sufficit, in summam pensionis crescat, & sic turpis exactio nequaquam fiat. Ne uestro post obitum meum. hæc ipsa onera quę super pensum illata subtraximus. & in capite pensionis fecimus crescere. iterum in quolibet addantur, & inueniatur summa pēsionis augeri, & onera adiectionis insuper rustici soluere compellantur. Volumus ut securitatis libellos ita de pensionibus facias, quatenus imprimas dicēs tantam unumquēq; pensionē debere persoluere, inibi abiectis siliquis oleribus uel grauaticis. Quod autē ex his minutij in usum rectoris accedebat. uolo ut hoc ex p̄senti iussione nostra ex summa pensionis in usu tuo ueniat. Ante omnia hoc te uolumus sollicite attendere, ne iniusta pondera in exigendis pensionibus ponantur. Sed si qua talia inueneris, frange, & noua & recta constitue. Quia & filius meus seruus Dei diaconus iam talia inuenit quæ ipsi displicerent, sed licentiam hac immutare non habuit. Super iuxta ergo pondera præter excepta & uillicilia nihil aliud

uolumus a colonis ecclesiæ exigi. Præterea cognouimus quod prima illatio burdationis rusticos nostros uehemẽter angustet. ita ut priusq̃ labores suos uenundare ualeant, cõpellantur tributa persoluere. Quæ dum de suo unde dare non habent, abactionarijs publicis mutua accipiunt, & grauia cõmoda ex eodẽ beneficio persoluunt. Ex qua re fit, ut dispendijs grauibus coangustentur. Vnde præsenti admonitione præcipimus, ut plusq̃ decem & octo sextariorum nunq̃ exigatur, & omne quod mutuũ pro eadem causa ab extraneis accipere poterant, a tua experientia in publico detur, & a rusticis ecclesiæ paulatim ut habuerint accipiatur. Ne dum in tempore coangustantur quod eis postmodum sufficere inserendo poterat. prius cõpulsi uilius uendant, & hoc eis minime sufficiat. Peruenit etiam ad nos quod de nuptijs rusticorum immoderata cõmoda percipiantur. De quibus præcipimus ut omne cõmodum nuptiarum unius solidi summam nullatenus excedat. Si qui sunt pauperes, etiam minus dare debent. Si qui autem diuites. præfati solidi summã nullatenus transgrediantur, quod nuptiale commodum nullatenus uolumus in nostra ratione redigi, sed utilitati conductorum proficere. Cognouimus etiam q̃ quibusdam conductoribus morientibus, parentes sui non permittuntur succedere. sed res eorum ad usus ecclesię pertrahitur. De qua re diffinimus, ut parentes morientium qui in possessione ecclesiæ degunt, hæredes ei succedere debeant, nec aliquid de substantia morientium subtrahatur. Si uero filios paruulos aliquis reliquerit, quousque ad ætatem talem ueniant ut substantiam suam regere ualeant, personæ eligantur cautæ quibus parentum eorum res tradi debeant ad custodiendum. Cognouimus etiam, q̃ si quis ex familia culpam fecerit, non in ipso, sed in eius substantia uindicatur. De qua re præcipimus ut quisquis culpam fecerit in ipso quidem ut dignum est uindicetur, a cõmodo autem eius omni modo abstineatur. Nisi forte parum aliquid quod in usum exsecutoris qui ad eũ transmissus fuerit proficere possit. Cognouimus etiam quia quotiens conductor aliquid à colono suo iniuste abstulerit, hoc quidẽ a conductore exigitur, sed non redditur ei a quo ablatum est. De qua re præcipimus ut quicquid uiolenter cuilibet ex familia ablatum fuerit, ipsi restituatur cui ablatum est. & utilitati nostræ non proficiat, ne nos ipsi autores uiolẽtiæ esse uideamur. Præterea uolumus ut si quando eos qui sunt in obsequio experientiæ tuæ in aliquibus causis quæ sunt extra patrimonium transmittis. parua quidem ex eis commoda accipiant. sed tamen ita ut in eorum utilitate proficiant ut nulla sibi exinde lucri commoda sub specie nostræ utilitatis requirant, quia nos sacculum ecclesiæ ex lucris turpibus nolumus inquinari. Iubemus etiã ut hoc experientia tua summopere custodiat. ut per cõmodum conductores in massis ecclesiæ nunq̃ fiant. Ne dum cõmodum quæritur,

conductores frequenter immutentur. Ex qua mutatione quid aliud agitur, nisi ut ecclesiastica prædia nunquam colantur? sed & ipsa etiam libellatica pro ut summa pensionis fuerit moderentur. Res, cellas, & cellaria non plus de massis ecclesiæ te accipere uolumus. nisi quantum consuetudo est. Tua autē qua comparari iussimus. ab extraneis comparentur. Peruenit autem ad nos tres libras auri Petro conductori de subpattriana iniuste ablatas. De qua causa Fantinum defensorem subtiliter require. Et si manifeste iniuste & incōpetenter ablatæ sunt. sine aliqua tarditate restitue. Cognouimus etiam rusticos burdationē quam iam ab eis exactam Theodosius minime persoluerat. iterū dedisse, ita ut in duplo exacti sint. Quod ideo factum est, quia eius substantia ad debitum ecclesiæ nō sufficiebat. Sed quoniam a filio nostro seruo Dei diacono edocti sumus. quod ex rebus substantiæ eius possit hoc ipsum damnum sufficienter resarciri, uolumus quingentos septē solidos eisdem rusticis sine aliqua imminutione restitui, ne in duplo uideantur exacti. Si autem supra damnum rusticorum etiam quadraginta solidi de rebus Theodosij remanent quos & apud te diceris habere. uolumus ut filiæ eius reddantur ut res suas quas in pignore dederat recipere debeat. cui etiā buciola patris sui restitui uolumus. Campanianus gloriosus magister militum. duodecim solidos annuos Ioāni notario suo reliquerat. ex massa uarroniana. Quos dare, te annis singulis sine aliqua diminutione præcipimus. Nepti Eupli conductoris, quæ ius omne mobile eiusdem Eupli perceperit exceptis dumtaxat solidis, dare etiam de solidis illius te uolumus solidos uigintiquinque. Suppositorium aliquod argēteum pro uno solido dicitur esse appositum. & calix pro sex solidis dicitur esse appositus. Interrogato Dominico secretario, uel alijs qui scire possunt, debitum recipe, & uascula præfata restitue. Agimus autem gratias sollicitudini tuæ quia de causa fratris mei præcepi tibi. ut argentum illius transmittere debuisses, & sic obliuioni mandasti, acsi tibi aliquid ab extremo mancipio tuo diceretur. Quod iam uel modo non experientia sed negligentia tua studeat implere. uel quicquid eius apud Antoninum fuisse cognoueris, sub omni uelocitate retransmitte. De causa salpingi Iudæi epistola aliqua est inuenta. quam tibi fecimus transmitti. ut eam relegēs & subtiliter causam eius uel uiduæ cuiusdam quæ in eodem negotio dicitur implicata cognoscens, de quinquaginta uno solidis qui reddiberi noscuntur sicut iustum tibi uisum fuerit, responsum facias. Ita ut res alienæ iniustæ nullo modo a creditarijs defraudentur. Antonini medietas legati sui data est, medietas redimetur. Quam medietatem ex cōmuni substantia eis uolumus adimpleri, & non solum eis, sed etiam defensoribus & peregrinis quibus legati titulo aliquid dereliquit, & familiæ legatum persolui uolumus, quod tamen ad nos pertinet. Collecta ergo

ratione, pro noſtra parte, ideſt pro nouem uncijs perſolūe. De ſolidis eccleſiæ Canuſine uolumus ut aliquid clericis eiuſdē eccleſiæ largiaris. quatenus & hi qui nunc inopiam patiuntur, ſuſtentationem aliquam habeant, & ſi illic uoluerit Deus ordinare epiſcopū, habeat unde ſubſiſtat. De lapſis ſacerdotib⁹ uel quolibet ex clero obſeruare te uolumus, ut in rebus eorū nulla contaminatione miſcearis. Sed pauperrima regularia monaſteria require, quæ ſecundum Deum uiuere ſciunt, & in eiſdem monaſterijs ad pęnitentiam lapſos trade, & res lapſorum in eo loco proficiant in quo agere pœnitentiam traduntur. Quatenus ipſi ex rebus eorum ſubſidium habeant qui de correctione eorum ſollicitudinem gerunt ſi ueſtro parentes habent, res eorum legitimis parentibus dentur. Ita ut eorum ſtipendium qui in pœnitentiam dati fuerint, ſufficienter debeat procurari. Si qui ueſtro ex familia eccleſiaſtica ſacerdotes uel leuitæ, uel monachi, uel clerici, uel quilibet alij lapſi fuerint, dari eos in pęnitentiam uolumus. ſed res eorum eccleſiaſtico iuri non ſubtrahi. Ad uſum tamen ſuum accipiant unde ad pęnitendum ſubſiſtant. Ne ſi nudentur locis, in quibus dati fuerint, oneroſi ſint. Si qui parentes in poſſeſſione habēt, ipſis res eorum tradendę ſunt, ut ab ipſis iura eccleſiæ conſeruentur. Ante triennium ſubdiaconi omnium eccleſiarum Siciliæ prohibiti fuerant, ut 53 more Romanæ eccleſiæ ſuis uxoribus nullatenus miſcerentur. Quod mihi durum atque incompetens uidetur, ut qui uſum eiuſdē continentię non inuenit, neq; caſtitatem ante propoſuit, compellatur a ſua uxore ſeparari, atque per hoc quod abſit, deterius cadat. Vnde uidetur mihi ut a præſenti die epiſcopis omnibus dicatur, ut nullum facere ſubdiaconum præſumant, niſi qui ſe uicturum caſte promiſerit. Quatenus & pręterita quæ propoſito mentis appetita non ſunt uiolenter non exigantur, & futura caute caueantur. Qui uero poſt eandem prohibitionem quæ ante triennium facta eſt continenter cum ſuis coniugibus uixerunt, laudandi atque remunerandi ſunt, ut in bono ſuo propoſito permaneant exhortandi. 54 Eos autem qui poſt prohibitionem factam ſe a ſuis uxoribus continere noluerunt, peruenire ad ſacrum ordinem uolumus, quia nullus debet ad miniſterium altaris accedere, niſi cuius caſtitas ante ſuſceptum miniſterium fuerit approbata. Liberato negociatori qui ſe eccleſiæ commendauit, qui habitat in maſſa cintiana annuam continentiam a te uolumus fieri. Cuius continentiæ ſummam ipſe ęſtima qualis eſſe debeat. ut renunciata nobis in tuis poſſit rationibus imputari. De præſenti uero indictione iam a filio noſtro ſeruo Dei diacono percepi, quòd Fantinum defenſorem Ioannes quidam monachus moriens in ſex uncias hæredem dimiſit. Cui hoc quidem quod dimiſſum eſt trade, ſed conteſtare eum ut hoc facere ulterius non pręſumat. Sed pro labore ſuo ſtatue quod accipiat, ut ei

53 *Quod durum uiſum ſit Gregorio Subdiaconos non commiſceri uxoribus quas habebant, non fuit quia mos Romanæ Eccleſiæ ei diſpliceret, ſed quia non fuerat Epiſcopis intimatum id quod ipſe nunc præcipit intimari, uidelicet quod de cætero nullū auderent ſubdiaconū facere, niſi qui ſe uicturum caſte promitteret. Ante quod præceptum iniuſte uidebantur Subdiaconos ad caſtitatem ſeruandam arctari, quā non fuerant in promotione profeſſi.*

54 *Iſta ſiquidē ſemper fuit Occidentalis Eccleſiæ conſuetudo, ut nullus ad ſacerdotiū promoueretur, niſi prius habitæ coniugi renunciaret, & illa pariter profiteretur uelle ſe in cōtinentia uiuere. Quod in Orientali quoque Eccleſia factum quandoque, ſed non ſemper legimus.*

ut ei suus labor uacuus esse non debeat. Et hoc meminerit, ut qui ecclesiæ stipendijs subsistit, ad lucra propria non anhelet. Siquid uero sine peccato & sine appetitu concupiscentiæ per eos qui causas ecclesiæ agunt, ad ecclesiam uenerit, dignū est ut ipsi uacui ex labore suo esse non debeant, sed nostro seruetur iudicio qualiter debeant remunerari. De argento Rusticiani causam subtiliter require, & quod tibi iustum uidetur exequere. Alexandrum uirum magnificum admone, ut causam suam cum sancta ecclesia dicere debeat. Quod si facere forte neglexerit, eandem causam cum timore Dei honestate seruata, ut potes exequere. In qua re etiam largiri te aliquid uolumus, & si potest fieri, quod alijs dandum est, ipsi relaxetur. dummodo causam quā nobiscū habent peragat. Donationem ancillæ Dei quæ lapsa est, & in monasterio prefato data, omni postposita tarditate restitue. Quatenus ipse locus ut superius dixi, rerum eius stipendia habeat, qui eius sollicitudinis labores portat. Sed & quicquid ab alijs ex eius substantia tenetur recollige, & monasterio trade. Pensiones Xenodochij de uia noua quantas mihi indicasti. quia apud te habes, nobis dirige. Actionario autem quem in eodem patrimonio deputasti, pro ut tibi uidetur ei aliquid elargire. De ancilla Dei quæ cum Theodosio fuit, Extranea nomine, uidetur mihi ut ei continentiam facias, si utile conspicis, aut certe donationem quam fecit reddas. Domum monasterij quam Antoninus datis triginta solidis à monasterio tulerat, receptis solidis omni postposita tarditate restitue. Amulas onychinas requisita subtiliter ueritate restitue. quas per portitorem præsentium retransmisi. Saturninum si uacat, & occupatus apud te non est, ad nos dirige. Felix conductor domnæ campanæ. quem liberum reliquerat atque esse indiscussum iusserat. dixit sibi à Maximo subdiacono septuaginta duos solidos ablatos. Pro quibus dandis asseruit quia omnes res suas quas in Sicilia habuit, uel uenundedit, uel apposuit. Sed scholastici dixerunt quia de fraudibus indiscussus esse nō potest. Dum tamen ad nos de campania reuerteretur, facta tempestate mortuus est. Cuius te uolumus uxorem & filios requirere, & quicquid uel apposuerat uel uendiderat, apposita absolue. De uenditis pretium restitue, & insuper eis aliquod alimentum præbe. quia Maximus Siciliam miserat, & ibi quæ asserebat ei abstulerat. Cognosce ergo quæ culta sunt, & uxori filijsq; eius sine aliqua mora restitue. Hæc omnia sollicite relege. omnemq; illam familiarem tuam negligentiam postpone. Scripta mea ad rusticos quæ direxi, per omnes massas fac relegi. ut sciant quid sibi contra uiolentias ex autoritate nostra defendere debeant. eisq; uel autentica, uel exemplaria eorum dentur. Vide ut omnia absque imminutione custodias. quia de his quæ tibi pro obseruanda iustitia scribo, ego absoluor, & tu si negligis, obligaris. Terribilem iudicem uenientem considera, & de

aduentu illius nunc tua consideratio contremiscat. Ne tunc sine causa iam timeat. cum coram illo cœlum & terra tremuerint. Audisti quid uolo, uide quid agas.

59 Hactenus de Gregorianæ liberalitatis innocentia me retulisse sufficiat. Cæterũ quia famis tempore ut uidelicet haberet unde Christi pauperibus subueniret, frumenta comparare studebat nullo modo prætermittam. Ait enim in alia epistola eidem Petro subdiacono inter cætera. Quinquaginta auri libris noua frumenta ab extraneis cõpara, & in Sicilia in locis in quibus non pereant repone, ut mense Februario illuc naues quantas possumus dirigamus ut eadem ad nos frumenta deferantur. Sed & si nos transmittere cessamus, ipse naues prouide, & ad nos auxiliante domino. Februario mense hæc eadem frumenta transmitte. Exceptis dũtaxat frumentis quę nunc mense Septẽbrio uel Octobrio iuxta consuetudinem transmitti pręstolamur. Ita ergo tua experientia faciat ut sine alicuius uexatione Coloni ecclesiastici frumenta congregentur. Quia tam hic parua natiuitas fuit, ut nisi auxiliante domino de Sicilia frumenta congregentur fames uehementer immineat.

60 Huius liberalitatis multitudinem quidam eremitarum uir magnæ uirtutis qui nihil in mundo posſidebat præter unam cattam quã blandiens crebro quasi cohabitatricem in suis gremijs refouebat. Cognoscens orasse fertur ad Deum ut sibi ostendere dignaretur quã futuræ remunerationis mansionem sperare debuisset qui pro illius amore seculum deserens, nil ex eius diuitijs posſideret. Cumq; nocte quadam dormiret. cognouit sibi reuelatum fuisse ut cũ Gregorio Romano pontifice mansionem sibi præparandam sperare debuisset. At ille fortiter ingemescens. parum sibi profuisse uoluntariam 55 rerũ inopiam, tantaq; suæ remotionis ieiunia putabat si cum eo mansionẽ reciperet, qui tantis mundialibus diuitijs redundaret. Cum uero Gregorianas diuitias suæ paupertati die noctuq; suspirando cõferret. alia nocte quiescens audiuit sibi dominum insomnis dicentem. Quando diuitem non posſesio faciat diuitiarum sed cupido. cur audes paupertatem tuam Gregorij diuitijs comparare? Qui magis illam cattam quã habes quotidie palpando nulliq; conferendo diligere comprobaris, ꝙ̃ ille qui tantas diuitias non amando sed contemnendo, cunctisq; liberaliter largiendo dispergit? Ita solitarius increpatus Deo gratias retulit, & qui meritum suum decreuisse putauerat si Gregorio conferetur, orare uehementius cępit. ut cum eo mansionem quandoq; percipere mereretur. Sed istius iam secundi Libri finis adueniat, ut quę secutura sunt auxiliante domino tertius prosequatur.

55 Hæc est Euangelica paupertas, rerum uidelicet omnium seculi huius uoluntaria, non autem inuita desertio, ut hæreticorum nonnulli autumant.

Explicit liber secundus uitæ beati Gregorij Papæ Vrbis Romæ.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI III.

Expliciunt capitula libri tertij.

INCIPIT LIBER TERTIVS. CAP. I.

TAlibus uenerabilis papa Gregorius cõmissam sibi diuinitus ecclesiam studijs efficaciter gubernabat. Iam Ligures, Venetos, Hiberos, aliosq; à schismate sub libello confessos, Calcedonensem synodum uenerari compellens, ad unitatem sanctæ ecclesiæ reuocarat. Iam barbaricinos, sardos, & Campaniæ rusticos, tam prædicationibus quàm uerberibus emendatos, a paganizandi uanitate remouerat. iam Donatistarum hæresim penes Aphricam. Manichæorũ penes Siciliam. Arrianorum penes Hispaniam. Agnoitarum uero penes Alexãdriam, scriptorum suorũ ualidissimis autoritatibus importunissimisq; legationibus domino suffragante a corpore totius sanctæ matris ecclesiæ sequestrarat. Sola penes Galliam Neophytorum hæresis, quod simoniacis muneribus quasi tot radicibus pullulans, longe lateq; prorsus excreuerat & manebat. Contra quem uenerabilis pater apud Brunichildem reginam Theodoricum quoque & Theodebertum Francorum reges fortiter expugnauit, donec collecta generali synodo hanc sub anathemate damnandam penitus impetraret. Nec ante Siagrio episcopo Augustudunẽsi Regina & regibus 56 pallium multis precibus flagitantibus dedit. quã præsente Ciriaco suo Abbate ipsi quod de propellendis hęresibus moniti fuerant adimplerent.

56 *Vide & hic usum tradendi pallium per sedem apostolicã antiquum in ecclesia.*

2 Nam pro his Brunichildi reginæ inter cætera scribit dicens. Sacerdotale officium in tantam illic sicut didicimus, ambitionem perductũ est, ut sacerdotes subito quod graue nimis est, ex laicis ordinentur. Sed quid isti acturi, quid populo præstaturi sunt qui non ad utilitatem, sed fieri ad honorem episcopi cõcupiscunt? His igitur qui nec dum quod docere debeant didicerunt, quid aliud agere, nisi ut paucorum prouectus illicitus fiat multis interitus? Et in confusionem ecclesiasticæ moderationis obseruantia deducatur? Quippe ubi nullus ordo regularis seruatur. Nam qui ad eius regimen improuisus uel præcipitatus accedit, qua admonitione subiectos ædificet, cuius exemplum non rationem docuit sed errorem? Pudet profecto pudet alijs imperare, quod ipse nescis custodire. Nec illud quidẽ quod simili emendatione radendum est, præterimus, sed omnino execrabile & esse grauissimum detestemur, eo quod sacri illic ordines per simoniacam hęresim quæ prima contra ecclesiam orta, & districta maledictione damnata est conferantur. Hinc ergo agitur ut sacerdotalis dignitas in despectu, & sanctus sit honor in crimine. Perit utique reuerentia, adimitur disciplina. quia qui culpas debuit emendare, cõmittit, & nefaria ambitione honorabilis sacerdotij ducitur in deprauationẽ censura. Nam quis denuo ueneretur, quod uenditur? Aut quis non uile putet esse quod emitur?

Vnde ualde contristor. & terræ illi condoleo. quia dum spiritum sanctum quem per manus impositionem omnipotens Deus hominibus largiri dignatur diuino munere habere despiciunt, sed premijs assecutur sacerdotiũ illic subsistere diu non arbitror. Nam ubi dona superne gratiæ uenalia iudicantur, ad Dei seruitium non uita queritur, sed magis contra Deum pecuniæ ueneratur. Item de eisdem Theodorico & Theodeberto regibus Francorum post aliqua. Fertur simoniaca hæresis quæ prima contra Dei ecclesiam diabolica plantatione surrepsit, & in ipso ortu suo, telo apostolicæ ultionis percussa atq; damnata est, in regni uestri finibus dominari. Cum in sacerdotibus fides sit eligenda cum uita. quæ si deest. fides 57 meritum non habet. beato Iacobo attestante qui ait, Fides sine operibus mortua est. Quæ enim opera esse ualeant sacerdotis qui honorem tanti sacramenti cõuincitur obtinere per premium? Ex quare agitur. ut ipsi quoq; qui sacros ordines appetunt. non uitam corrigere, non mores componere studeant, sed diuitias quibus honor sacer emitur cõgregare. Hinc fit etiam ut insontes & pauperes à sacris ordinibus prohibiti despectiq; resiliant. Et dũ innocentia pauperis displicet. dubium non est quod premium illic delicta cõmendet. Quia ubi aurum placet, & uitium. Hinc igitur non solum in ordinatoris & ordinati animam lætale uulnus infigitur. uerũ etiam excellentiæ uestre regnum. episcoporum culpa quorum magis intercessionibus iuuari debuerat prægrauatur. Si enim is dignus sacerdotio creditur, cui non actionis merita sed præmiorum copiæ suffragãtur. restat ut nihil sibi in honores ecclesiasticos grauitas. nihil defendat industria, sed totũ auri profanus amor obtineat. Et dum uitia honore munerantur. in locum ultoris is qui fortasse fuerat ulciscendus adducitur, atque hinc sacerdotes non proficere, sed perire potius iudicantur. Vulnerato namq; pastore, quis curandis ouibus adhibeat medicinam? Aut quando populum orationis clipeo tueabitur, qui iaculis se hostium feriendum exponit? Aut qualem de se fructum producturus est, cuius graui peste radix infecta est? Maior ergo metuenda locis illis fore calamitas, ubi tales inter ceteros ad locum regiminis adducuntur. qui Dei in se magis iracundiam prouocent, quam per semetipsos populis placare debuerant. Nec hoc quoque malum sollicitudo nostra patitur negligenter amittere, quod quidam instinctu gloriæ inanis illecti, ex laico repente habitu sacerdotij honorem arripiunt. Et quod dicere, pudet & tacere graue est, regendi rectores, & qui docendi sunt doctores, nec erubescunt uideri, nec metuunt. Ducatum animarum impudenter assumunt, quibus uia omnis ignota doctoris est, & quo uel ipsi gradiantur, ignari sunt. Nam dum dux exercitus non nisi labore & sollicitudine expertus eligitur, quales animarum duces esse debeant qui episcopatus culmen immatura cupiunt festinatione cõscen

57 *Nota non sufficere ad salutem solam fidem, sed etiam uitam requiri, ac bona opera.*

dere? Huius saltim rei se comparatione considerent, & aggredi repente inexpertos labores timeant ne cęca honoris ambitio, & ipsis in pœna sit, & aliis pestifera erroris semina iaciant, quippe qui non didicere quod doceant. Proinde paterno salutantes affectu, petimus præcellentissimi filij. ut tam detestabile malum de Regni uestri studeatis finibus prohibere, & nulla apud uos excusatio, nulla contra animas uestras suggestio locum inueniat, quia facientis proculdubio culpam habet, qui quod potest corrigere, negligit emendare. Item pro eisdem hæresibus Siagrio episcopo Augustudunēsi. Nuntio apud nos olim discurrente uulgatum est, quod in Galliarum partibus sacri ordines, per simoniacam hæresim conferantur, & uehementi tædio mœroris afficimur, si in ecclesiasticis officijs quemquam habet locum pecunia, & fit seculare, quod sacrum est. Quicunq; ergo hoc pretij studet datione percipere. sacerdos non esse, sed dici tantummodo inaniter concupiscit. Quid scilicet quid per hoc aliud agitur, nisi ut nulla de actu probatio. nulla sollicitudo de moribus, nulla sit de uita discusio, sed ille solūmodo dignus qui dare pretium suffecerit æstimetur? Ex qua re si recti libraminis examinatione pensetur. dum improbe ad inanem gloriam, locum festinat utilitatis arripere, eo ipso magis quod honorem quęrit, indignus est. Sicut autem is qui inuitatus renuit. quæsitus refugit. sacris est altaribus admouendus. sic qui ultro ambit, uel importunum se ingerit, est proculdubio repellendus. Nam qui sic nititur ad altiora cōscendere. quid aliud agit nisi ut crescēdo decrescat, & ascendendo exterius, interius in profunda descendat? Itaque frater Reuerendissime in sacerdotibus ordinandis synceritas uigeat. sit simplex sine uenalitate consensus, pura præferatur electio, ut ad summa sacerdotij non suffragio uenditorū prouectus, sed Dei credatur esse iudicio. Nam quia graue omnino sit facinus, Dei donum uel pretio comparare uel uendere. euangelica est testis autoritas. Templum enim dominus & redēptor noster ingressus, cathedras uendentium columbas euertit. Quid aliud est columbas uendere, nisi pretium de 58 manus impositione percipere, & sanctum spiritum quem omnipotens Deus hominibus tribuit uenundare? Quorum sacerdotium ante Dei oculos cadere, cathedrarum utique patenter euersione signatum est. Et tamen exerit adhuc nequitiæ prauitas uires suas. Nam cogit uendere quos decepit ut emerent. Et dum non attenditur quod diuina uoce præcipitur, gratis accepistis, gratis date. agitur ut crescat. & geminata fiat in uno eodemq; delicto conditio. ementis scilicet, & uendentis. Et cum liqueat hanc hæresim ante omnes radice pestifera surrepsisse. atq; in ipsa sua origine apostolica esse detestatione damnatam. cur non cauetur? cur non perpenditur? quia benedictio illi in maledictionem conuertitur, qui ad hoc ut fiat hæreticus promouetur? Plerunq; igitur aduersarius

58 Vides quod semper cum impositione manuum ordinati sunt sacerdotes. & in ordinatione huiusmodi cōferebatur gratia spiritus sancti?

animarum dum non poteſt in his quæ ad faciem ſunt praua ſubripere, callide ſpetie quaſi pietatis iniecta nititur ſupplantare. Suadetq; forſitan debere ab habentibus accipi. ut ſit quod poſsit nō habentibus erogari, dummodo uel ſic uenena mortifera eleemoſyna celata obumbratione transfundat. Nam nec uenator feram. nec auem auceps deciperet, uel piſcem piſcator caperet, ſi aut ille laqueum in aperto proponeret, aut ille hamum eſca abſconditum non haberet. Omnino ergo metuenda & cauenda eſt hoſtis aſtutia, ne quos aperta nequit tentatione ſubuertere, latente telo ſęuius ualeat trucidare. Neq; enim eleemoſyna reputanda eſt, ſi pauperibus diſpenſetur, quod ex illicitis rebus accipitur. quia qui hac intentione male accipit, ut quaſi bene diſpenſet. grauatur potius q̄ iuuatur. Eleemoſyna redemptoris noſtri oculis illa placet, quæ non de illicitis & iniquitate congeritur, ſed quæ de rebus conceſsis & bene acquiſitis impenditur. Vnde etiam illud certū eſt. quia & ſi monaſteria aut xenodochia uel quid aliud conſtruatur, mercedi non proficit, quoniam dum peruerſus & emptor honoris in locum transmittitur. & alios ad ſui ſimilitudinem ſub cōmodi datione conſtituit. plura male ordinando deſtruit, q̄ ille poteſt ędificare qui ab eo pecuniam ordinationem accepit. Ne ergo ſub obtentu eleemoſynę cum peccato aliquid ſtudeamus accipere, aperte ſacra ſcriptura nos prohibet dicens, Hoſtię impiorum abhominabiles domino quę offeruntur ex ſcelere. Quicquid enim in Dei ſacrificio ex ſcelere offertur, omnipotentis Dei iracundiam non placat ſed irritat. Hinc rurſus ſcriptum eſt. Honora dominum de tuis iuſtis laboribus. Qui ergo male tollit ut quaſi bene prębeat. conſtat ſine dubio quia dominum nō honorat. Hinc quoque per Salomonem dicitur, Qui offert ſacrificium de ſubſtantia pauperis, ac ſi uictimet filium in conſpectu patris. Quantus autem dolor patris ſit perpendamus, ſi in eius conſpectu filius uictimetur, & hinc facile cognoſcimus quanto Deus omnipotens dolore exaſperatur. quando ei ſacrificium ex rapina tribuitur. Nimis ergo declinandum eſt dilectiſsime frater, ſub obtentu eleemoſynæ peccata ſimoniacę hęreſis perpetrare. Nam aliud eſt propter peccata eleemoſynas facere, aliud propter eleemoſynas peccata cōmittere. Hoc quoque ad nos perueniſſe non diſsimili dignum deteſtatione complectimur, quod quidam deſiderio honoris inflammati, defunctis epiſcopis tonſurantur, & fiunt repente ex laicis ſacerdotes, atque inuerecunde religioſi, præpoſiti ducatum arripiunt, qui nec eſſe adhuc milites didicerunt. Quid putamus quid iſti ſubiectis præſtaturi ſint, qui anteq̄ diſcipulatus limen attingant. tenere locum magiſterij non formidant? Qua de re neceſſe eſt ut q̄uis inculpati quiſque ſit meriti. ante tamē per diſtincta ordinis eccleſiaſtici exerceatur officia. Videat quod imitetur, diſcat quod doceat, informetur quod teneat, ut poſtea nō debeat

errare qui eligitur uiam errantibus demonstrare. Diu ergo religiosa meditatione poliatur ut placeat. & sic lucerna super candelabrum posita luceat. ut aduersa uentorum uis irruens, conceptam eruditionis flammam non extinguat sed augeat. Nam cum scriptum sit. Vt prius quis probetur, & sic ministret, Multò amplius ante probandus est qui populi intercessor assumitur. ne fiant causa ruinæ populis. sacerdotes mali. Nulla igitur cōtra hoc excusatio, nulla potest esse defensio. quia cunctis liquido notum est quæ sit in huius rei diligentia Sancti Gregorij sollicitudo doctoris. quia Neophytum ad ordines uetat sacros accedere. Sicut autem tunc Neophytus dicebatur. qui initio in sanctæ fidei erat eruditione plantatus, sic modo Neophytus habendus est, qui repente in religionis habitu plantatus, ad ambiendos honores sacros irrepserit. Ordinate 59 ergo ad ordines ascendendum est. Nam casum appetit, qui ad summa loci fastigia postpositis gradibus per abrupta quærit ascensum. Et cum idem Apostolus doceat inter alia sacri ordinis instituta discipulum, manum non esse cuiquam citius imponendam, quid hoc scelestius, quid'ue precipitatius, quàm ut exoriatur à summitate principium. & antequam esse incipiat discipulus, sit magister? Quisque igitur sacerdotium non ad elationis pompam, sed ad utilitatē adipisci desiderat, prius uires suas cū eo quem est subiturus honore metiatur. ut & impar abstineat. & ad id cum metu etiam qui se sufficere existimat accedat. Ab re autem non facimus, si ad argumentum rationabilium, usum rerum irrationabilium colligamus. Apta namque ædificationibus de syluis ligna succiduntur. nec tamen adhuc uiridibus ædificij pondus imponitur, nisi eorum uiriditatem multorū dierum mora siccauerit, & apta ad necessarium usum effecerit. Quæ si obseruantia forte negligitur. citius super imposita mole franguntur, & gignit ruinam. ad auxilium res prouisa. Hinc etenim medici qui corporum curam gerunt, quædam adiutoria recenti adhuc confectione formata indigenti non offerunt. sed maturāda temporibus derelinquunt. Nam si īmature quis dederit, dubium non est quia fit causa periculi res salutis. Discant itaque discant in officio suo sacerdotes quibus animarum credita est cura, seruare quod diuersarum artium homines docēte ratione custodiunt, & a præcipiti se ambitione. & si non metu, saltē pudore contineant. Sed ne forsitan ad hoc prauæ se consuetudinis quisquam uelit obiectu defendere, fraternitatis tuæ discretio rationis eos freno coherceat, & labi in illicitis non permittat. Quia quicquid ultione dignum est, non ad imitationis, sed potius ad exēplum debet correptionis adduci. Et post pauca.

59 Cum in ordine Ecclesiastico diuersi sint gradus, ideo ad eos ordinate ascendendum est. Et qui aliter faciunt, magis ruinam quā gradū appetunt, ut inquit hic sanctus pater.

3 De ijs itaque quæ superius dicta sunt, Fraternitatem uestram autore Deo uolumus synodum congregare, atque in ea reuerendissimo fratre nostro Aregio epo & dilectissimo filio nostro Ciriaco Abbate

60 *Vide si apud antiquos patres Canones Ecclesiastici erant in obseruantia, quos modo Nouatores nostri subsanant.*

61 *Quid hic dicere possunt heretici nostri temporis, qui semper ad latera fœminas habent, & ingiter cum eis cõmorantur, Et sacros Canones sibi in hoc aduersantes impudentissime contemnunt &c.*

mediantibus, omnia quæ sanctis 60 canonibus sicut prædiximus, sunt aduersa, districte sub anathematis interpositione damnentur. Id est ut nullus pro adipiscendis ecclesiasticis ordinibus dare aliquid commodũ præsumat, uel pro datis accipere. Neque ex laico habitu quisquã repente audeat ad locum sacri regiminis peruenire, neque ut aliæ 61 mulieres cum sacerdotibus habitent. nisi hæc quæ a sacris canonibus sunt permissæ.

4 Has pestiferas hæreses cernens prudentissimus doctor Gregorius per sacerdotum conniuentiam siue taciturnitatem magis magisq; diffusis muneribus quasi pestifer cancer, non solum infirma posse corrodere, uerum etiam fortia membra mucrone pulcherrimarum rerum corrumpere, diuino zelo cõmotus. Victori episcopo generalem sententiam protulit dicens. Quisquis ad hoc facinus, uidelicet simonię ac Neophytorum hęresim emendandum officij sui consideratione uehementer non arserit. cum ipso se habere non dubitet portionem, a quo prius hoc piaculare flagitium sumpsit exordium.

5 Cum uero quosdam cognosceret ad euitandæ simoniacæ hęresis crimina pestiferæ negotiationis munera pastellaticũ callide uocitare. ac huiusmodi mutato nomine suæ cupiditatis auaritiã uelle cõtegere, prudentissimus doctor Gregorius sententiam quam in primordio sui pontificatus coram synodo promulgauerat. iterato protulit dicens. Antiquorum patrum regulam sequens. nulli quicquam de ordinationibus accipiendum esse constituo. neque ex datione pallij, neque ex traditione cartarum, neque ex ea quam noua per ambitionem simulatio inuenit appellatione pastelli. Quia enim in 62 ordinando episcopo Pontifex manum imponit. euangelicam uero lectionem minister legit, confirmationis autem eius epistolam notarius scribit, sicut non decet episcopum manũ quam imponit uendere. ita minister uel notarius non debet in ordinatione eius, uocem suam uel calamum uenundare. Pro ordinatione ergo uel usu pallij seu cartis atque pastellis. eundem qui ordinandus est uel ordinatur. omnino aliquid dare prohibeo. Ex quibus prędictis rebus si quis hinc aliquid cõmodi appellatione exigere uel petere forte pręsumpserit, in districto Dei omnipotentis examine reatui subiacebit. Item Ioanni episcopo Corinthiorum post multa. Nouit inquit fraternitas uestra. quia prius pallium nisi dato cõmodo non dabatur. Quod quoniam incongruum erat. facto concilio ante corpus beati Petri Apostolorum principis, tam de hoc, quam de ordinationibus aliquid accipere. sub districta interdictione uetuimus. Oportet ergo ut neque per commodum, neque per gratiam. aut quorundam supplicationem aliquos ad sacros ordines consentiatis uel permittatis adduci.

62 *Ecce quomodo etiam in ordinatione episcopi, Pontifex ordinans manus imponit.*

6 Sed astuta turpissimæ cupiditatis iniquitas non sufferens tantis se

cõmodis licet turpissimis, ĩmo periculosissimis angustari, cõmentum satis artificiosum repperit. quo scilicet illos sacerdotio sublimaret, qui sibi post consecrationẽ tanto subiectiores esse debuissent. quanto non diuino, quin potius humano iudicio se fuisse promotos ipsi proculdubio reputarent. Quapropter omnipotentis Dei preco Gregorius in euangeliorum tractatibus. ut scilicet frequentius legi uel audiri potuisset, disputat inquiens. Sunt nõnulli qui quidem nũmorum prẹmia ex ordinatione non accipiunt. & tamen sacros ordines pro humana gratia largiuntur. atque de largitate eadem laudis solũmodo retributionẽ quærunt. Hi nimirũ quod gratis acceperunt, gratis non tribuunt. quia de impenso officio sanctitatis, expetunt nũmum fauoris. Vnde bene cum iustum uirum describeret propheta ait, Qui excutit manus suas ab omni munere. Neq; enim dixit qui excutit manus suas a munere. sed adiunxit ab omni. Quia aliud est munus ab obsequio, aliud munus a manu. aliud munus a lingua. Munus quippe ab obsequio, est subiectio indebite impensa. Munus a manu pecunia. Munus a lingua fauor. Qui ergo sacros ordines tribuit, tunc ab omni munere manus excutit, quando in diuinis rebus non solũ nullam pecuniam. sed etiam humanam gratiam non quærit.

7 Hæ sunt Gregorij super simoniacis & illicitis ordinationibus doctissimi papẹ sententiæ, quas ipse summo cultu seruasse docetur in eo, quod ab ipso suæ consecrationis exordio per omnem diocesim suam episcopos undecunque meliores inuenire potuit, studiosissimus ordinauit. Et si quando necessitas ordinandi sacerdotis obrepsit. neque cardinales ecclesiæ suæ, neq; monachos monasterij sui penitus excusauit. quo minus illis ecclesiam regendam cõmitteret, qui exemplis & uerbis pariter illam ædificare melius potuissent. Nam ut pauca de multis contingam. Ex presbyteris cardinalibus ecclesiæ suæ consecrauit episcopos Bonifacium Regij. Habentium Perusij. & Donum Messanæ Siciliæ. Ex subdiaconibus uero Gloriosum ostiæ. Festum Capuæ. Petrum Trecas. & Castorium Arimini. At uero ex monachis monasterij sui, Marinianum Rauennæ, Maximianum Syracusis. & Sabinum Callipoli præsules ordinauit. Sed & Augustinũ penes Anglos a Galliarum episcopis ordinari præcepit. Post quem nihilominus ad episcopatum in eadem gẽte, monachi eiusdem patris. tempore diuerso prouecti sunt. Mellitus. Iustus. Laurentius, & Paulinus. Solis diaconibus Apostolicæ sedis super hac quodãmodo parte parcebat. Quorũ cum decem & nouem plenitudine redundaret, ipse Bonifacium Florentiũ. & Epiphanium consecrauit. Nec quemq; eorum ab officio nisi Laurentium archidiaconum pro superbia reliquisq; criminibus in basilica Lateranensi quæ dicitur aurea. ubi mox honoratum archidiaconũ constituit, sequestrauit.

8 Cumq; Gregorius percepta occasione, suæ ecclesiæ cardinales si tamẽ consentirent, satis uoluntarie proueheret. neminẽ prorsus quantacunque necessitate coactus, uiolenter promouere certabat. ne sub huiusmodi occasione quenquam eliminando deponere uideretur. Vnde scholastico duci campaniæ scribens ait. Dum de Neapolitanę ciuitatis cura destitutæ sacerdotis solatio uehemẽtius angeremus. superuenientes pręsentium latores cum decreto in Florentium subdiaconũ nostrũ confecto, aliquid nobis in tanto cogitationis pondere releuationis inuenerunt. Sed dum pręfatus subdiaconus noster refugiens ciuitatem ipsam, ordinationem suam lachrymabiliter euitasset. quasi ex maiori quadam desperatione nostram cognoscite creuisse męstitiam. Atque ideo salutantes hortamur magnitudinẽ uestram, ut conuocantes priores uel populũ ciuitatis. de electione alterius cogitetis. qui dignus possit cum dei solatio ad sacerdotium promoueri. In quo decreto solẽniter facto. atque ad hanc Vrbem transmisso, ordinatio illic tandẽ Christo auxiliante proueniat.

9 Ab aliis quoque uiolenter promotos, in gradus pristinos reuocabat. Vnde Antonino subdiacono scribens dicit. Honoratus archidiaconus ecclesiæ Salonitanæ a sanctæ memoriæ decessore meo missa supplicatione poposcerat, ut ab Antistite suo inuitus prouehi ad fortioris gradus ordinem cõtra morem nullo modo cogeretur. Hoc enim fieri sibi non prouehendi gratia. sed causa ingratitudinis prohibebat. Pro qua re tunc sanctæ memoriæ decessor noster scriptis suis Natali fratri coepiscopoq; nostro interdixerat. ne prędictum Honoratum archidiaconum inuitum proueheret, neue dolorẽ conceptæ ingratitudinis diutius in corde retineret. Cumq; & a me hæc eidem summopere fuerint interdicta, non solum mandata Dei negligens, sed etiam scripta nostra contemnens, pręfatum archidiaconum quasi ad fortiorem honorem prouehens, conatus est callide degradare. Vnde actum est, ut eo de archidiaconatus loco sũmoto, alium accersiret. qui eius obtemperare moribus posset. Quem Honoratum archidiaconem arbitramur Antistiti suo aliunde displicere nõ potuisse, nisi quod eum uasa sacra suis dare parentibus prohibebat. Quam causam subtili uoluimus, & tunc sanctæ memoriæ decessor meus, & nunc ego indagatione discutere. Sed ipse suorum actuum conscius, personam ad iudicium postposuit destinare. Proinde experientiam tuam pręsentis pręcepti autoritate duximus fulciendam Quatenus conueniens in Salonã, Natalem fratrem coepiscopumq; nostrum, saltem tot scriptis admonitum studeat adhortari, ut supramemoratum archidiaconem in suo statim loco suscipiat. Quod si facere hoc contumaciter ut consueuit, forte distulerit. usum ei pallii qui ab hac sede concessus est, ex autoritate sedis Apostolicę contradicito. Quem si etiam amisso pallio adhuc in eodem pertinatia

natia perseuerare perspexeris, Dominici quoque corporis ac sanguinis eundem Antistitem participatione priuabis. Eum uero qui cōtra iustitiæ regulam ad locum alterius prouehi consensit. ab eiusdem archidiaconatus honore deponi pręcipimus. Qui si ulterius in loco eodem ministrare pręsumpserit, cōmunionis sacræ participatione priuamus. Æquum enim est, ut asperos de iustitia sentiat. quos erga se positos in charitate contemnit. Restituto ergo loco suo Honorato archidiacono, instructam personam supradictus Antistes te compellente dirigat. qui intentionem eius esse uel fuisse iustam suis nobis allegationibus posśit ostendere. Sed & eundem archidiaconem ad nos uenire pręcipimus, ut quicquid iustum, quicquid omnipotenti Deo placitū fuerit, cognitis assertionibus partium decernamus. Nos enim nullum per personali amore defendimus, sed autore Deo normā iustitię postposita cuiuslibet acceptione seruamus. Itē Honorato salonitano. iam ex pręsbyterio in diaconatum reducto. Dudum quidem decessoris nostri nostraq; præceptio ad dilectionem tuam cucurrerat. in qua & de obiectis tibi calumniose capitulis fueras absolutus, & in tui gradus ordinē sine aliqua instituimus altercatione restitui. Sed quia rursus ante non multum temporis spatium ad Romanam ciuitatem ueniens. de quibusdam illic actis incongrue, & de sacrorum es conquestus alienatione uasorum. Atque dum pro hac re quæ tuis obiectionibus respondere potuissent sustineremus in hac ciuitate personas, Natalis episcopus tuus de hac luce migrauit. necessarium iudicamus easdem præceptiones tam decessoris nostri q̃ nostras, quas dudum ut dictū est pro tua absolutione transmisimus. præsentibus deinceps apicibus confirmare. Quamobrem a cunctis tibi obiectis capitulis te plenius absoluentes. in tui te ordinis gradu sine aliqua uolumus altercatione permanere, ut nihil tibi penitus mota a præfato uiro quæstio qualibet occasione præiudicet.

10 Itē cardinales uiolenter in parochijs forensibus ordinatos in pristinum cardinem Gregorius reuocabat. Quapropter Ioanni episcopo Syracusano scribens ait. Quorundam ad nos relatione peruenit Cosmam qui ex monacho monasterij sanctæ Luciæ a decessore tuo uenerandę memorię Maximiano, in ecclesia Syracusana subdiaconus factus. atque a te postea in possessione quę Iuliana uocatur, presbyter dicitur ordinatus. ita nimia tristitia & loci qualitate uehementer afflictum. ut uitam sibi pœnam existimet, & contritioni suæ fugæ quærat auxilium. Et ideo quia tales erga subiectos nostros debemus existere, quales nos si subiecti fuissemus nostros uolueramus esse prępositos magnæ benignitatis est, si eū in ecclesiam ubi subdiaconi est functus officio. sanctitas tua reducere, atque illic presbyterum studuerit constituere cardinalem. Quod & facere quantum arbitramur debes, si

nihil est quod iuste contra ipsum animum tuum exasperet. Si uero aliqua culpa est, suis nobis hoc epistolis fraternitas tua ut scire possimus insinuet.

11 Quanta curiositate Gregorius idoneos quosque ad regimen destitutarum quæsierit plebium breuiter indicabo. ut tantus uir non solum doctrinis.quin & 63 operibus uerus pater familias fuisse gregis Dominici probabiliter colligatur. Ait enim in epistola Maximiano episcopo Syracusano. Felix uir clarissimus præsentium lator edocuit nos, esse quendam in illis partibus presbyterum. qui ad episcopatus ordinem prouehi probatæ uitæ merito dignus appareat. Hunc ergo fraternitas tua corã se deduci faciat, & eum sicut certus sum, propter animę periculum diligenter examinet. Quem si ad hunc prouehi gradum dignum esse prospexerit, ad nos studeat destinare. ut eum domino disponente. loco cui prę uiderimus, possimus ordinare pastorem. Item Cypriano diacono. Amarissimas dilectionis tuę epistolas de domini Maximiani obitu mense Nouembrio suscepi. Et quidem ille ad pręmia desiderata peruenit. sed infelix populus Syracusanę ciuitatis lugendus est. qui pastorem talem diu habere non meruit. Proinde dilectio tua sollicitudinem gerat, ut in eadem ecclęsia talis debeat ad ordinandum eligi. qui post dominum Maximianum eiusdem regiminis locum non indignus uideatur aut immeritus sortiri. Et quidem credo ꝙ Traianum presbyterum maxima pars eligat. qui ut dicitur, bonę mentis est, sed quantum suspicor, ad regendum locum illum idoneus non est. Tamen si melior inueniri non ualet. & ipse nullis criminibus tenetur inuolutus. condescendi ad eum cogente nimia necessitate potest. Si antem mea uoluntas ad hanc electionem quęritur, tibi secrete indico quod uolo, quia nullus mihi in eadem ecclesia post dominum Maximianum tam dignus uidetur, quam Ioannes archidiaconus Catinensis ecclesiæ. Qui si fieri potest ut eligatur, credo ꝙ apta ualde persona inueniatur. Sed ipse quoque prius de criminibus quæ impedire possunt, a te secretius requirendus est, a quibus si liber inuentus fuerit. eligi iure potest. Quod si factum fuerit, etiam frater & coepiscopus noster Leo ei cessionem facere debebit, ut liber ad ordinandum ualeat inueniri. Item Clementinæ patritiæ. Amandum presbyterum a Surrentinis ad episcopatum gloriosa filia electum esse cognoscas. Quem quia huc scripsimus debere transmitti, contristari de eius absentia nõ debetis, quia nec abscedere creditur, qui mente uobiscum est. Et quoniam pastorem quærentibus is qui uobis olim placuit gratus est, omnipotentem Deum benedicentes, christiana magis in hac deuotione gaudete. Et ut ad nos celerius aliis profuturus uenire debeat, hilariter studete, quia syncerae charitatis est exultare, quando is qui diligitur, ad hoc uocatur ut crescat. Item Pasiuo episcopo. Pene nouit fraternitas

63 *Hoc est excellentissimum doctrinæ genus subditos non solũ uerbis, sed etiam factis instruere.*

ueſtra, quam longo tempore Aprucium paſtorali ſit ſollicitudine deſtitutum. Vbi diu quæſiuimus qui ordinari debuiſſet, & nequaq̃ potuimus inuenire, Sed quia importunus mihi in moribus ſuis, in pſalmodiæ ſtudio, in amore orationis ualde laudatur. & religioſam uitam omnimodo agere dicitur. hunc uolumus ut fraternitas ueſtra ad ſe faciat uenire. & de anima ſua admoneat, quatenus in bonis ſtudijs creſcat. Et ſi nulla ei crimina quæ per legis ſacræ regulã morte mulctantur obuiant, tunc hortandus eſt, ut uel monachus, uel a uobis ſubdiaconus fiat, & poſt aliquantulum temporis ſi Deo placuerit. ipſe ad paſtoralem curam debeat promoueri. Itẽ Venantio patritio Panormitano petenti ſibi quẽdam presbyterum epiſcopum conſecrari, reſcribit inter cætera dicens. Hunc presbyterum dare omnino nobis excellentia ueſtra ſciat eſſe difficile. quia perſonarum nos neceſsitas ad ordinanda alia loca paſtoribus deſtituta non leuis anguſtat.

12 Sed quia neceſsitate ordinandarum ſe anguſtatum meminit perſonarum. ne indiſcuſſe quemq̃ promouiſſe putetur, uno exemplo uidetur docendum. Ait enim in epiſtola Ioãni epiſcopo. Ne incauta eorum ordinatio qui ad epiſcopatum eliguntut ualeat prouenire, uigilanti de eorum perſonis eſt ſollicitudine requirendum. Indicatum ſiquidem nobis eſt. Florentinum archidiaconem eccleſię Anchonitanę qui ad epiſcopatum electus fuerat, ſcripturæ quidem ſacræ ſcientiam habere, ſed ita ętatis eſſe ſenio iam confractũ, ut ad regiminis officium non poſſit aſſurgere. Adijcientes etiam ita illum tenacem exiſtere, ut in domum eius amicus ad charitatem nunq̃ introeat. Ruſticus autẽ diaconus eiuſdem eccleſiæ qui ſimiliter electus fuerat, uigilans quidẽ homo dicitur, ſed quantum aſſeritur, pſalmos ignorat. Florentinum uero diaconum eccleſiæ Rauennatis qui electus ab omnibus memoratur. ſollicitum eſſe nouimus, ſed qualis ſit interius omnino neſcimus. Ideoq; fraternitas tua una cum fratre & coepiſcopo noſtro Armenio ſupraſcriptæ eccleſiæ Anchonitanæ uiſitatore. illuc feſtinet accedere, & diligenter de uita ac moribus ſingulorum requirere. Vel ſi nullo ſibi ſunt crimine conſcij, quod eos ad hoc officium uetet accedere. Pariter etiam requirendum eſt. ſi hoc quod de præfato archidiacono dictũ eſt. quia nunq̃ amicus domum eius ingreſſus eſt, ita ſe ueritas habeat. Et utrum ex neceſsitate, an ex tenatia talis ſit. Aut ſi ita ſenex eſt, ut ad regendum non poſsit aſſurgere. uel ſi tactis ſacroſanctis euangelijs (ſicut nobis nunciatum eſt) iuſiurandum præbuit, nunq̃ ſe ad epiſcopatum accedere. Sed & de Ruſtico diacono quantos pſalmos minus tenet ſcrutandum eſt. Florentino autem diacono Rauẽnati, ſi nullum ſicut diximus, crimen eſt quod obſiſtat, apud epiſcopum eius agi neceſſe eſt. ut ei debeat ceſsionem concedere. Non tamen ex noſtro mandato uel dicto. ne contra ſuam eum uoluntatem cedere uideatur.

13 Et quidem Gregorius prudenter cognoſcens totum corpus eccleſiæ, tam per bonos epiſcopos feliciter ſtare, quàm per malos infeliciter cadere, non ſolum diuerſarum gentium diuerſi ordinis clericos, uerum etiam uacantes epiſcopos in ſuæ dioceſeos epiſcopatus inuitabat. Vnde Sebaſtiano epiſcopo Smirnenſi inter cætera ſcribit dicens. Debitum ſalutationis alloquium ſoluens, indico quod ad me Bonifacio defenſore referente peruenerit. quia uir ſanctiſsimus frater noſter dominus Anaſtaſius patriarcha in una ſuarum ciuitatum regendam uobis eccleſiam committere uoluit, & conſentire noluiſtis. Quem ſenſum atque ſapientiam ueſtram, ualde ego libenter amplexus ſum, & laudaui uehementer, & uos felices. me infelicem eſſe deputaui, qui tali hoc tempore regimen eccleſiæ ſuſcipere conſenſi. Si tamen animus ueſter fortaſsis fratribus condeſcendendo, & miſericordiæ operibus intentus, ad hoc unquam conſentire decreuerit, peto ut amori meo alium minime præponatis. Sunt enim in Sicilia inſula eccleſiæ uacantes Epiſcopis. Et ſi uobis placet autore Deo Eccleſiam regere, iuxta beati Petri Apoſtoli limina cum eius adiutorio melius poteſtis. Si uero non placet, feliciter ſtate, & pro nobis infelicibus exorate.

14 Interea Gregorius locis munitis Epiſcopis conſtitutis, diſsipatas eccleſias adunabat. Quapropter Bagaudæ Formienſi Epiſcopo ſcribit dicens. Et temporis neceſsitas nos perurget, & imminutio exigit perſonarum, ut deſtitutis eccleſijs ſalubri ac prouida debeamus diſpoſitione ſuccurrere. Et ideo quoniam eccleſiam Minturnenſem funditus tam cleri q́ꝫ plebis deſtitutam deſolatione cognouimus, tuamq; pro ea petitionem quatenus Formianæ eccleſiæ in quæ corpus beati Eraſmi martyris requieſcit, cuiq; fraternitas tua præſidet adiungi debeat: piam eſſe ac iuſtiſsimam præuidentes: neceſſarium duximus conſulentes tam deſolationi loci illius, q́ꝫ tuæ eccleſiæ paupertati, reditus ſupradictæ eccleſiæ Minturnenſis, uel quicquid ei antiquo modernoq; iure uel priuilegio potuit poteſt'ue qualibet ratione competere, ad tuæ eccleſiæ ius poteſtatemq; hac præcepti noſtri, autoritate migrare, ut a præſenti tempore, ſicuti de propria eccleſia debeas cogitare, eiq; competentia tua prouiſione diſponere. Quatenus deinceps quod perire nunc uſque potuit pauperum, eccleſiæ tuæ utilitatibus cleriq; proficiat.

Item Benenato epiſcopo. Et temporis qualitas, & uicinitas nos locorum inuitat. ut Cumanam atque Miſenatium uenire debeamus eccleſias. Quoniam hæ nō longo a ſe itineris interuallo ſeiunctę ſunt, nec peccatis facientibus tanta populi multitudo eſt, ut ſingulos ſicut olim fuit, habere debeant ſacerdotes. Quia igitur cum Anicaſtri ſacerdos curſum uitæ huius expleuit, utraſq; nos eccleſias præſentis autoritatis pagina uniſſe, tibiq; commiſiſſe cognoſce. Propriumq; utrarumq;

rumq; ecclesiarum scito te esse pontificem. Et quęcunq; tibi de earũ patrimonio uel cleri ordinatione promotione'ue iuxta canonum statuta uisa fuerint. ordinare atq; disponere habebis, ut proprius re uera sacerdos liberam ex nostrę autoritatis consensu atque permissione licentiam. Vbi uero cõmodius ac utilius esse prospexeris, habitato. Ita sane ut alteram ecclesiam a qua corporaliter ad præsens absens es. sollicita prouidentiáq; cura disponas, quatenus diuina illic mysteria solenniter auxiliante domino peragantur. Fraternitas ergo tua tanta in adhortationibus lucrandisq; animabus sollicitiore cura semper inuigilet, quanto se unitarum ecclesiarũ gubernationis onera suscepisse cognoscit. Item Ioanni episcopo Veliterno. Postquam hostilis impietas diuersarum ciuitatum ita peccatis facientibus desolauit ecclesias, ut reparandi eas spes nulla populo deficiente remanserit. maiori ualde cura constringimur, ne defunctis earum sacerdotibus reliquiæ plebis nullo pastoris moderamine gubernatæ, per inuia fidei, hostis callidi rapiantur quod absit inuidia. Huius ergo rei sollicitudine sępe cõmoniti, hoc nostro sedit cordi consilium, ut uicinis eas mandaremus pontificibus gubernandas. Ideoq; fraternitati tuæ curam gubernationemq́; trium tabernensium ecclesiæ præuidimus cõmittendam. Quam tuæ ecclesię aggregari uniriq; necesse est Quatenus utrarumq; ecclesiarum sacerdos & rector Christo adiutore posis existere, & quęcunq; tibi de eius patrimonio uel cleri ordinatione seu promotione uigilanti ac canonica uisa fuerint cura disponere. Quippe ut pontifex proprius liberam habebis ex præsenti nostra permissione licentiam.

15 At uero ciuitatum desolatarum pontifices Gregorius uacãtibus ciuitatibus incardinare curabat. Vnde Martino episcopo Corsicæ inter cætera scribens. Quoniam inquit ecclesia Tamate in qua dudum fuerat honore sacerdotali tua fraternitas decorata, ita est delictis facientibus hostili feritate occupata & diruta, ut illic ulterius spes remeandi nulla remanserit, in ecclesiam te Alirensem quæ iam diu pontificis est auxilio destituta. cardinalem secundum petitionis tuæ modum hac autoritate constituimus sine dubio sacerdotẽ. Ita ergo studio uigilanti cum Dei amore secundum canonũ præcepta cuncta dispone & ordina, ut & fraternitas tua suis desiderijs se gaudeat fuisse potitam, & ecclesia Dei alterno gaudio repleatur cardinalem te suscepisse pontificem. Item Ioanni episcopo Squillaceno. Pastoralis officij cura nos admonet, destitutis ecclesijs proprios constituere sacerdotes, qui gregem dominicum pastorali debeant sollicitudine gubernare. Propterea te Ioannem ab hostibus captiuatæ Lasitanæ ciuitatis episcopũ, in Squillacena cardinalem necesse duximus constituere sacerdotem, ut & susceptam semel animarũ curam intuitu futuræ 64 retributionis impleas, & licet a tua hoste imminente depulsus sis, aliam quę pastore ua-

64 *Vides quod illa etiã opera ualent ad coronã, quæ futuræ fiunt retributionis intuitu? Cuius ratio est, quia retributio hæc nil aliud est quã ipse deus*

cat debeas ecclesiam gubernare. Ita tamen ut si ciuitatem illam hostibus liberam effici, & domino protegente ad priorem statum contigerit reuocari, in eam in qua prius ordinatus es ecclesiam reuertaris. Si autem prædicta ciuitas continua captiuitatis calamitate prematur, in hac in qua a nobis incardinatus es debeas ecclesia permanere.

16 Sed & expulsos episcopos, quos tam cito Gregorius uel incardinare non poterat, uel quorum reditum ad sedes proprias contingere posse sperabat, aliis episcopis qui tunc uidelicet in locis suis degebant, interim pro sustentatione ac stipendiis præsentis uitæ iungebat generaliter dicens. Fratres & coepiscopos nostros quos & captiuitatis diuersarumq; necessitatum angustiæ cõprimunt, studete consolandos, conuiuandosq; uobiscum in ecclesiasticis sustentationibus libenter suscipere. Non quidem ut per cõmunionem episcopalis throni dignitas diuidatur, sed ut ab ecclesia iuxta possibilitatem sufficientia debeant alimenta percipere. Sic enim & proximum in Deo, & Deum in proximo diligere comprobamur. Nullam quippe eis nos in uestris ecclesiis autoritatem tribuimus, sed tantum uestris solatiis eos contineri summopere hortamur.

17 Loca quoq; sedium prudentissimus pontifex accepta iusta occasione mutabat. Vnde Ioanni episcopo Veliterno scribit dicens. Tẽporis qualitas admonet. episcoporum sedes antiquitus certis ciuitatibus constitutas, ad alia quæ securiora putamus, eiusdẽ diocesis loca transponere. quo & habitatores nunc degere, & barbaricum possint periculum facilius declinare. Propterea te Ioannẽ fratrem coepiscopumq; nostrum Veliternensis ciuitatis, sedemq; tuam in loco qui appellatur Arenata, ad sanctum Andream apostolum pręcipimus exinde transmigrare. Quatenus & ab hostilitatis incursu liberior existere ualeas, & illic consuetudine solennium festa disponas.

18 Et notandũ, ꝙ Gregorius licet monasteria & episcopatus unierit, atq; uacantes episcopos uacantibus ciuitatibus incardinare studuerit. nunquã tamen episcopum ab integritate suæ ecclesiæ, uel ipse in aliam cõmutauit, uel sub quacunq; occasione migrare consensit. Nam postquã Demetrium Neapolitanum episcopũ super criminibus manifestis deposuit, cũ ab eisdem Neapolitanis incardinari sibi Paulum Nepesinum episcopum magnopere quereretur. discretissimus pontifex uisitatione ciuitatis Nepesinæ Ioanni episcopo delegata, eundem quidem Paulum uisitatorem illis tribuit, cardinalem uero cõstituere, tam primo dispensatorię distulit, ꝙ; postea penitus recusauit. Cui post modum licentiam reuertendi ad suam diocesim concedens, centum solidos de Neapolitana ecclesia & unum puerulum orfanũ qualem ipse de familia eiusdem ecclesiæ uoluisset dari præcepit.

19 Aliarum parochiarum clericos. sibi & aliis discretissimus ponti-

fex discretissime incardinare curabat. Quapropter Helię presbytero & abbati prouinciæ Isauriæ post aliqua scribens. Filium inquit uestrū Epiphanium mandastis. ut ad sacrū ordinem prouehere deberemus, uobisq; retransmittere, sed in uno uos audiuimus. in altero uero minime potuimus. Diaconus quidem factus est, sed quisquis semel in hac ecclesia sacrum ordinem acceperit, egrediendi ex ea ulterius liccētiam non habet. Si ergo uidere uos non potui, hac ex re consolationē habeo, quia in filio uestro requiesco.

20 Item Maximiano episcopo Syracusano. Pręsentium lator Felix diaconus, cū nullatenus in hæreticorum dogmata lapsus sit, nec à catholica fide discesserit. prauis illectus aduersus Constantinopolitanā synodum suspicationibus in Istricorū se separatione remouerat. Qui cum Romam uenisset, recepta à nobis iuuante domino ratione, excessum suū recepta dominici corporis cōmunione correxit. Quia ergo ut dictum est, non in hæresim incidit. sed à sacris generalis ecclesię mysterijs quasi rectę studio intentionis errauit, imbecillitati eius atq; necessitatibus consulentes, maximeq; sustentationi eius pietatis intuitu prouidentes, in tua Syracusana ecclesia eum præuidimus cardinandū. Item Fortunato episcopo Neapolitano. Fraternitatem tuam à nobis petijsse recolimus, ut Gratianum ecclesiæ Venafranę diaconum tuæ concederemus ecclesiæ cardinandum, & quoniam nec episcopum cui obsecundare, nec propriam habet ecclesiam, hoste scilicet prohibente, quo suum debeat ministerium exhibere, petitionem tuam non præuidimus differendam, idcirco scriptis tibi præsentibus eum necessario duximus concedendum. Habiturus licentiam diaconem illum nostra interueniente autoritate ecclesiæ tuæ Deo propitio constituere cardinalem. Item Cypriano diacono. Sicut dilectio tua studiose laborauit pro persona fratris & coepiscopi nostri Ioannis, ut in Syracusana ecclesia autore Deo debuisset ordinari. ita nunc necesse est ut ꝑ dilectionis tuæ studia ei quoque regiminis solatia ministrentur. Quendam enim presbyterum proprium habuisse se perhibet, qui tamen à fratre & coepiscopo nostro Leone in Catanensi ecclesia dicitur ordinatus. Et quia in nouam ecclesiam uadit. ex suos illic proprios homines habere necesse est, ut dum causarum tumultibus pręmitur, in secreto suo inueniat ubi requiescat, prædicto fratri & coepiscopo nostro Leoni blande & dulciter persuaderi debet, ut ei pręfatum presbyterum cedere debeat. Ne quem tam benignus ad ordinandum cessit. ordinatum destituere fortasse uideatur.

21 Antiquissimum ecclesiasticę consuetudinis ordinem Gregorius ab apostolis traditum. & ad sua usque tempora solenniter conseruatū, adeo studiosissime retinebat. ut nullum quantalibet sanctitate, sapientia, nobilitate'ue polleret, anterioribus clericis in conuentu, consessu,

ſtatione. ſiue ſubſcriptione præponeret. Vnde Ianuario Caralitano epiſcopo ſcribens. Liberatus (inquit) de quo nobis tua fraternitas indicauit, qui diaconi fungi perhibetur officio, ſi a deceſſore tuo non factus eſt cardinalis. ordinatis a te diaconibus nulla debet ratione præponi. ne eos quos conſecrando probaſſe cognoſceris, reprobare supponēdo quodāmodo uidearis. Prædictum itaque liberatum quē reprimendus ambitionis inflat ſpiritus. omni inſtantia ab intentionis ſuæ prauitate compeſte. & ultimum inter diaconos ſtare conſtitue. Ne dum ſe illicite præferri contendit, immeritus loco in quo nunc ſitus eſt iudicetur. Cuius tamen ſi obedientia fueris inuitatus, & eum poſt hoc facere cardinalem uolueris. niſi pontificis ſui ceſsionem ſolenni more meruerit, abſtinendum ab eius incardinatione memineris. Quoniam ęquitati conuenire non ambigis. ut aliјs ſeruare nō differas. quod ipſe quoq; tibi ſeruari deſideras.

22 Cuius uidelicet antiquiſsimę cōſuetudinis ordine Gregorius prouocatus, defunctorum epiſcoporū eccleſias pro faciendo inuentario, & eligendo legitimæ opinionis oppoſitio, uicinis epiſcopis cōmendabat, hoc modo ſcribens. Obitum illius antiſtitis directa relatio patefecit. Quapropter uiſitationis deſtitutæ eccleſiæ fraternitati tuæ operā ſolenniter delegamus. Quam ita te conuenit exhibere, ut nihil de prouectionibus clericorū, reditu, ornatu, miniſterijsq;, uel quicquid illud eſt in patrimonio eiuſdem à quo quam præſumatur eccleſiæ. Et ideo fraternitas tua ad prædictā eccleſiam ire properabit, & aſsiduis adhortationibus clerū plebemq; eius admonere feſtinet. ut remoto ſtudio, uno eodemq; conſenſu, talem ſibi preficiendum expetant ſacerdotē, qui & tanto miniſterio dignus ualeat repperiri, & à uenerandis 65 canonibus nullatenus reſpuatur. Qui dum fuerit poſtulatus, cum ſolennitate decreti omniū ſubſcriptionibus roborati, & dilectionis tuæ teſtimonio literarū ad nos ueniat conſecrandus. Prouiſurus ante omnia ne ad cuiuſlibet conuerſationis meritum. Laicæ perſonæ aſpirare præſumant, & tu periculum ordinis tui quod abſit incurras. Monaſteria autem ſi qua ſunt in ipſius paroecia conſtituta, ſub tua cura diſpoſitioneq;, quouſque illic proprius fuerit epiſcopus ordinatus, eſſe concedimus, ut ſollicitudinis tuæ uigilantia propoſito ſuo congrua Deo adiuuante actione reſpondeat.

65 Et à uenerandis canonibus non reſpuatur.

Item clero ordini & plebi. Veſtri antiſtitis obitum cognoſcentes, curę nobis fuit deſtitutæ eccleſiæ uiſitationem illi fratri & coepiſcopo noſtro ſolenniter delegare. Cui dedimus in mandatis, ut nil de prouectionibus clericorum, reditu, ornatu, miniſterijsq; à quoq; uſurpari patiatur. Cuius uos aſsiduis adhortationibus conuenit obedire. Quatenus in eccleſiaſtico obſequio ſacerdos exquiratur, qui à uenerandis canonibus nulla diſcrepet ratione. Qui dum fuerit poſtulatus, cū ſolennitate

nitate decreti omnium ſubſcriptionibus roborati, & uiſitatoris pagina proſequente, ad nos ueniat ordinandus. Prouiſuri ante omnia ne cuiuſlibet uitæ uel meriti laicam perſonam pręſumatis eligere. Et nõ ſolum ille ad epiſcopatus apicẽ nulla ratione prouehetur. uerũ etiam uos nullis interceſsionibus ueniam poſſe promereri cognoſcite. Sed omnes quos ex uobis de laica perſona aſpiraſſe cõſtiterit, ab officio & à cõmunione alienos faciendos proculdubio noueritis.

23 Nulla occaſione Gregorius quicq̃ de donarijs ſiue prędijs quarũ libet eccleſiarum patiebatur auferri. Idcirco Maximiano Syracuſano epiſcopo inter alia ſcribit dicens. Charitatem tuam cõmonere curauimus, ut ſi quiſpiam epiſcoporum de hac luce migrauerit, uel quod abſit, pro ſuis fuerit motus exceſsibus, conuenientibus hieraticis cunctisq; cleri prioribus, atque ſui pręſentiam in inuentario eccleſiæ rerum facientibus, omnia qua reperta fuerint ſubtiliter deſcribantur, ne ſicut antea fieri dicebatur, ſpecies quædam aut aliud quodlibet de rebus eccleſiæ quaſi pro faciendi inuentarij labore tollatur. Sic namq; ea quæ ad munitionem facultatis pauperum pertinent deſideramus expleri. ut nulla penitus in rebus eorum ambitioſis hominibus uenalitatis relinquatur occaſio. Viſitatores eccleſiarum clerici quoque eorum qui cum ipſis per non ſuę ciuitatis paroecias fatigantur. aliquod laboris ſui capiant te diſponente ſubſidiũ. Iuſtum nanq; eſt ut illic cõſequantur ſtipendium. qui pro tempore ſuũ cõmodare repperiuntur obſequiũ.

24 Conſuetudines dationum uel xeniarum a ſuis epiſcopis accipere Gregorius. quaſi pondus quoddam peſtiferum toto mentis conamine detractabat. Vnde Felici epiſcopo Meſſanenſi, Conſuetudines inquit quæ eccleſijs grauamen noſcuntur inducere, noſtra nos decet cõſideratione remittere. ne illic aliqua cogantur inferre. unde ſibi referẽda debent potius expectare. Clericis quidem tuis uel aliorum conſuetudinem te oportet illibatam ſeruare. eisq; annis ſingulis quæ ſunt cõſueta tranſmittere. Nobis uero de cætero ne quid trãſmitti debeat inhibemus. Et quoniam non delectamur xenijs, palmatianas quas tua direxit fraternitas, cum gratiarum actione ſuſcepimus. Sed eas ne quod exinde ſentire potuiſſes diſpendium, digno fecimus pretio uenũdari, & id tuę fraternitati tranſmiſimus ſigillatum. Sed quia charitatẽ ſuam ad nos uelle uenire cognouimus. ſcriptis præſentibus admonemus, ut ad ueniendum non debeas laborem aſſumere ſed ora pro nobis, ut quã to nos itineris interualla diſſociant, tanto animis noſtris adinuicẽ Chriſto adiuuante ſimus in charitate coniuncti. Quatenus alterna nos obſecratione iuuantes. ſuſceptum officium uenturo integrum iudici reſignemus. Item Ioanni epiſcopo primę Iuſtianę cui & pallium mittit, & uices ſuas cõmittit, poſt multa ſcribit. xenia autem ueſtræ ſanctitatis ſuſcipere omnino nolueram. quia ualde eſt incongruum, ut à præ-

dotis & afflictis fratribus munera percepisse uideremur. Sed responsales uestri alio me argumento uicenã, ad eum illa deferentes, a quo non possent oblationes uestræ fraternitatis repelli.

25 Hinc est quod Gregorius episcoporum neminem ad Vrbem fatigare delectans, Maximiano Syracusano episcopo uices suas per Siciliam totam cõmisit. præcipiens ut omnes episcopi semel in quinquennio Romã uenirent. Vnde Cypriano diacono scribens ait, Nouit dilectio tua hanc olim consuetudinem tenuisse, ut fratres & coepiscopi nostri Romam semel in triennio de Sicilia conuenirent, sed nos eorũ labori consulentes scias constituisse ut suam hic semel in quinquennio præsentiam exhiberent, & cætera. Vbi notandum, quia si beatus Gregorius nexia quod credi nefas est, anhelaret, non episcoporum aduentus a triennio in quinquennium protelaret, immo a triennio in biennium proculdubio festinaret.

26 Sed quando xenia grate susciperet, qui ꝗuis dispensandas alterius eleemosynas recusare timeret, eas tamen & timendo suscipiebat, & cautissime dispensabat? Quiq; adeo sua dare & aliena non accipere consueuerat. ut etiam rerum quarundam pretia penitus refutaret. Vnde Eulogio patriarcha Alexandrino inter cætera scribit dicens. De lignis quod scribitis quia breuia fuerint. nauis per quam trãsmissa sunt qualitas fecit. Quia si maior nauis uenisset, potuissem ligna etiã maiora transmittere. Quod autẽ dicitis quia si maiora transmittimus, pretium datis. largitati quidem gratias agimus, sed accipere pretium euãgelio interdicente prohibemur. Nos enim ea quæ transmittimus ligna non emimus, & quomodo possumus pretium accipere, cum scriptũ sit. gratis accepistis, gratis date? Nunc ergo iuxta modum nauis ꝑ nauclerum parua ligna transmisimus, sequenti uero anno si omnipotenti Deo placuerit. maiora præparamus.

27 Non mirum si liberalissimus pontifex nullas cõsuetudines a suis suffraganeis, nulla xenia capiebat. quibus ipse si qua necessaria habere uidebantur. satis hilariter ministrabat. Vnde Venantio episcopo Perusino scribit dicens. Fratrem & coepiscopum nostrum Ecclesium frigore omnino laborare cognouimus. pro eo ꝙ hyemalem uestem non habeat, & quia aliquid sibi a nobis petijt debere trãsmitti, fraternitati tuę ad hoc per laterem pręsentium transmisimus amphimachũ, tunicã, & pectorale, ut à te ei debeant sine mora transmitti. & ideo ad prædictum fratrem nostrum sub omni illud celeritate stude transmittere, atque nobis hoc ipsum quia transmiseris, tuis renunciare epistolis non omittas. Sed ita fac, ut ad transmittendum quia uehemens frigus est, moram aliquam minime facias: Item eidẽ Ecclesio Clusino episcopo. Scripta fraternitatis uestræ suscipientes contristati sumus. quod uos per ea & grauiter infirmatos, & adhuc debiles esse cognouimus. Et li-

cet sanctitatem uestram uidendi desiderium haberemus, bene tamen fecistis isto uos illic tempore continere ne uenientes huc de ægritudinis uestræ molestia recidiuã nobis tristitiam faceretis. Et post pauca. Vnum autem caballum uobis qualem inuenire potuimus, de benedictione sancti Petri transmisimus, ut habeatis cum quo post infirmitatem uectari possitis.

28 Tali patrono tunc illius temporis pontifices ampliati, tam 66 nouas ecclesias a fundamentis construentes ornare, q̃ ueteres quoque splendidissime renouare ceperunt. Nam Gregorius nihil in suis coepiscopis magisq̃ sanctitatem, sapientiam & liberalitatem. curiosissime quæritabat. Quod ut significantius elucescat, quasdam epistolarum eius adhibebo, quarum testimonio lector meus quorundam episcoporum uitia reprehensa cognoscat. Ait enim in epistola Secundo seruo Dei inter cætera.

66 *Si hæc deo non essent grata & accepta ut dicunt nonnulli, non ea fieri permisisset tã sanctus pontifex.*

29 Fratrem nostrum Marinianum episcopum, uerbis quibus uales excita, quia eum obdormisse suspicor. Nam uenere quidam ad me, in quibus erant quidam senes mendicantes. Qui a me discussi sunt, a quibus quid acceperint, & per singula retulerunt quanta eis, & a quibus in itinere data sunt. Quod dum sollicite de prædicto fratre requirerẽ quid eis dedisset, respondere ut se eum rogasse, sed ab eo nihil accepisse. ita ut neque panem in uia acceperint quod dare omnibus illi ecclesiæ semper familiare fuit. Dixerunt enim, Respondit nobis dicens, Nõ habeo quod uobis dem & miror si is qui uestes habet, argentũ habet. cellaria habet. quod pauperibus debeat dare non habet. Dic ergo illi, Vt cum loco mutet mentem. Non sibi credat solam lectionem & orationem sufficere. ut remotus studeat sedere & de manu nihil fructificare. Sed largam manum habeat, necessitatem patientibus occurrat. alienam inopiam suam credat. Quia si hæc non habet, uacuũ episcopi nomen tenet.

30 Item Sereno episcopo Massiliensi post aliqua. Perlatum ad nos fuerat q inconsiderato zelo succensus sanctorum imagines sub hac quasi excusatione ne adorari debuissent confregeris. Et quidem quia eas adorari uetuisses, omnino laudemus, fregisse uero reprehendimus. Dic 67 frater. a quo factum sacerdote aliquando auditum est quod fecisti? Si non aliud, uel illud te debuit reuocare, ne despectis alijs fratribus solum te sanctum esse crederes & sapientem? Aliud est enim 68 picturam adorare, aliud per picturæ historiam quid sit adorandum addiscere. Nam quod legentibus scriptura, hoc idiotis præstat pictura cernentibus. Quia in ipso ignorantes, uident quod sequi debeant, in ipsa legunt, qui literas nesciunt. Vnde & præcipue gẽtibus pro lectione pictura est. Quod magnopere a te qui inter Gentes habitas attendi decuerat. Ne dum recto zelo incaute succenderis, ferocioribus ani-

67 *Iuste reprehẽdit Gregorius Serenum Episcopũ, qui usum imaginum in Ecclesia antiquum amouere uoluerit.*

68 *Imagines non ponũtur in Ecclesia ut adorentur, sed ut rudes instruãt quid sit adorandum. Quod si & adorandas esse alicubi scriptũ inueneris, adorandas sano intellectu accipe, uidelicet non ut uenereris ligna, lapides uel picturas quæ representant, sed res illas quæ per ea representãtur, & quarum sunt imagines, recurrendo semper mente ad prototypum & imaginatũ.*

mis scandalum generares. Frangi ergo non debuit, quod non ad adorandum in ecclesijs sed ad instruendas solūmodo mentes fuit nescientium collocatum. Et quia in locis uenerabilibus sanctorum depingi historias non sine ratione 69 uetustas admisit, si zelum ratione condisses. sine dubio & ea quę intendebas salubriter obtinere, & collectū gregem non dispergere, sed dispersum potius poteras congregare. Vt pastoris in te meritum nomen excelleret, nō culpa dispersoris incumberet. Hæc autem dum in hoc animi tui incauto nimis motu exequeris, ita tuos scādalizasse filios perhiberis, ut maxima eorum pars a tua se cōmunione suspenderet. Quando ergo ad ouile dominicum errantes oues adduces, qui quas habes retinere non præuales? Proinde hortamur ut uel nunc studeas esse sollicitus, atque ab hac te præsumptione compescas. & eorum animos quos a tua disiunctos unitate cognoscis, paterna ad te dulcedine omni annisu omniq; studio reuocare festines.

69 *Vides quod antiquitas imagines in ecclesijs depingi admisit, & non recens consuetudo.*

31 Ianuario quoque Caralitano episcopo post aliqua scribit dicens. Inter querelas multiplices Isidorus uir clarissimus a fraternitate tua frustra se excōmunicatum anathematizatumq; cōquestus est. Quod quamobrem factum fuerit, dum à clerico tuo qui præsens erat uoluissemus addiscere. pro nulla alia causa nisi pro eo quod te iniuriauerat factum innotuit. Quæ res nos uehementer afflixit. Quia si ita est, nil te ostendis de cęlestibus cogitare, sed terrenam te conuersationem habere significas. dum pro 70 uindicta propriæ iniurię quod sacris regulis prohibetur, maledictionem anathematis inuexisti. Vnde de cętero omnino esto circumspectus atque sollicitus, & talia cuiquā pro defensione iniuriæ tuæ inferre denuo non præsumas. Nam si tale aliquid feceris in te scias postea uindicandum.

70 *Aduerte quod non tollit hic Gregorius excommunicationem de Ecclesia quæ etiā antiquis patribus fuit semper in usu, sed excōmunicationem quā intulerat episcopus ob uindicationē propriæ iniuriæ.*

32 Item eidem. Prædicator omnipotentis domini Paulus apostolus pręcipit dicens. Seniorem ne increpaueris. Sed eius regula in eo seruāda est, cum culpa senioris exemplo suo non trahit ad interitum corda iuniorum. Vbi enim senior iuuenibus exemplum ad interitū præbet, ibi districta increpatione feriendus est. Nam scriptū est, Laqueus iuuenum omnes uos, & rursum Propheta dicit, Puer centum annorū, maledictus erit. Tanta autē nequitia ad aures meas de tua senectute peruenit ut eam nisi adhuc humanitus pensaremus, fixa iam maledictione feriremus. Dictum quippe mihi est ꝙ dominicorum die priusquā missarum solemnia celebrares, ad exarandam messem latoris præsentium perrexisti. & post exarationem eius missarum solemnia celebrasti. Post missarum uero solemnia etiam & terminos possessionis illius eradicare minime timuisti. Quod factum quæ pœna debuit insequi, omnes qui audiunt sciunt. Dubij autem de tanta hac peruersitate fueramus. sed filius noster Cyriacus abbas a nobis requisitus dum esset caralis ita se cognouisse perhibuit. Et quia adhuc canis tuis parcimus,

hortamur aliquando resipisse senex.atque a tanta leuitate morum, & operum peruersitate compescere. Quia quanto morti uicinior efficeris, tanto fieri sollicitior atque timidior debes. Et quidem pœnæ sententia in te fuerat iaculanda. Sed quia simplicitatem tuam cum senectute nouimus, interim tacemus.

33 Omnes omnino pontifices a lectione librorum gentilium Gregorius inhibebat. Quapropter Desiderio Galliarũ episcopo. pallium postulanti scribit inquiens. Cum multa nobis bona de uestris fuissent studijs nunciata, ita cordi nostro est nata lætitia. ut negare ea quæ sibi fraternitas uestra cõcedenda deposceret minime pateremur. Sed post hoc peruenit ad nos, quod sine uerecundia memorare non possumus. Fraternitatem tuam grãmaticam quibusdam exponere. Quam rem ita moleste cepimus, ac sumus uehementius aspernati, ut ea quæ prius dicta fuerant. in gemitum & tristitiam uerteremus. Quia in uno se ore. cum Iouis laudibus, Christi laudes non capiunt. Et q̃ graue nefandumq; sit episcopis canere quod nec laico religioso cõueniat, ipse considera. Nam q̃uis dilectissimus filius noster Candidus presbyter. postmodum ueniens hac de re subtiliter inquisitus negauerit. atque nos conatus fuerit excusare. de nostris tamen adhuc animis non recessit. Quia quanto execrabile est hoc de sacerdote narrari, tanto utrum ita ne sit districta & ueraci oportet satisfactione cognosc . Vnde si post hoc euidenter hæc quæ ad nos perlata sunt falsa esse claruerint. neque uos nugis secularibus literis studere constiterit, & Deo nostro gratias agemus qui cor uestrum maculari blasphemijs nefandorum laudibus non permisit, & de concedendis quæ poscitis, securi iam & sine aliqua dubitatione tractabimus.

34 Nihilominus Natali Salonitano episcopo scribit dicens. Multis ab urbe tua uenientibus frater reuerendissime didici, pastorali cura derelicta solis te conuiuijs occupatum. Quæ audita non crederem. nisi hæc actionum tuarum experimentis approbarem. Nam quia lectioni nequaq̃ studeas, nequaq̃ exhortationi inuigiles. sed ipsum quoque usum ecclesiastici ordinis ignores. hoc est in testimonio, quod eis sub quibus es positus, seruare reuerentiam nescis.

35 Sed cum Natalis per inanẽ philosophiam. scriptis proprijs se niteretur inculpabilem demonstrare, mitissimus doctor Gregorius. ita rescripsit. In conuiuiorum defensione. uestra fraternitas Abrahę conuiuiũ memorat. in quo teste sacro eloquio, tres Angelos suscepisse prohibetur. Sed hoc exemplo neq; nos beatitudinem uestram reprehendimus. si hanc suscipere Angelos in hospitalitatem cognoscimus. Rursum narrat tua fraternitas Isaac saciatum. filio benedictionem dedisse. Quæ utraque ueteris testamenti. quia ita sunt gesta per historiam, ut tamen signarent aliquid per allegoriam. Vtinã ualeamus sic res gestas

legendo percurrere, ut possimus etiam gerendas prouidendo sentire. Ille quippe in tribus Angelis unum salutans, trinitatis subsistentias unius substantiæ esse declarauit. Iste uestro saciatus benedicit filium, quia qui diuinis epulis repletur. illius sensus in prophetiæ uirtutē extenditur. Diuinæ autem epulæ, sacri eloquij uerba sunt. Si igitur assidue legitis, si exemplum ab exterioribus trahentes interna penetratis. quasi de agri uenatione saciati, mentis uentrem repletis, ut anteposito filio, suscepto uidelicet populo. possitis uentura nunciare. Sed etiā in hoc seculo caligat, qui de Deo aliquid prophetat. Quia profecto dignum est, ut hic iam per concupiscentiam minus uideat. cuius sensus per intelligentiam intus coruscat. Hęc ergo ad uos metipsos trahite. & si uos tales agnoscitis, nihil est quod de nostra æstimatione dubitetis. Gaudere quoque beatitudinem uestram inuenio. si uoracis nomen cum rerum autore sustineat. Quod ego breuiter expono, quia si de uobis falsum dicitur, nomen hoc ueraciter cum rerum autore sustinetis. Si uestro de uobis uerum est quod de illo falsum fuisse quis dubitet. absoluere uos non ualet per nomen, quorum dispar est causa. Nā cum eo crucem etiam periturus latro suscepit. Sed quem reatus proprius tenuit. par crucifixo nō absoluit. Ego tamen quantis ualeo præcibus deposco, ut sanctissimam fraternitatem uestram autori nostro. Deo nō solum nomē, sed etiam causa coniungat. Conuiuia autē quæ ex intentione impendendæ charitatis fiunt, recte uestra sanctitas in suis epistolis laudat. Sed tamen sciendum est, quia tunc ueraciter ex charitate prodeunt, cum in eis nulla absentium uita mordetur. Nullus ex irrisione reprehenditur, & non in eis inanes secularium negotiorū fabulæ. sed uerba sacræ lectionis audiuntur. Cum nō plusꝗ̃ necesse est seruitur corpori. sed sola eius infirmitas reficitur, ut ad usus exercendę uirtutis habeatur. Hæc itaque si uos in uestris cōuiuijs agitis. abstinentium fateor magistri estis. Quod ergo Pauli Apostoli ad me testimonium posuistis. qui non manducat, manducantē non iudicet. omnino existimo incongruum fuisse. Quia neq; ego nō comedo. neque ob hoc a Paulo Apostolum dictum est, ut membra Christi quæ in eius corpore, id est in ecclesia sibi charitatis compage connexa sunt. nullam de se ullo modo curā gerant. Sed si neque ego ad te, neque tu aliquid pertineres ad me. iure tacere compellerer. ut eum nō reprehenderem qui emendari non posset. Hæc ergo sententia propter eos solūmodo dicta est, qui illos iudicare student. quorum 71 cura sibi cōmissa non est. At postꝗ̃ nos autore domino unum sumus, si uobis ea quæ corrigēda sunt tacemus. ualde delinquimus.

71 Vides ex hoc loco, & omnibus Epistolis ad diuersos episcopos datis quæ supra positæ sunt, & infra ponentur, Romano Pontifici omnium Christianorum, Ecclesiarum & Episcoporū curam cōmissam esse? Q͛d propter eos dicitur, qui Papam solum Romanum Episcopum esse uolunt, & nō habuisse iurisdictionem super uniuersam Christi Ecclesiam.

36 Neminem sane pontificū a paroecia sua. saltim parumper absq; ineuitabili prorsus necessitate discedere Gregorius ꝑmittebat. Quos nimirum in causis mundialibus occupari uehemētissime prohibebat.

Vnde Romano defenſori ſcribit dicens. Perlatum ad nos eſt reuerendiſsimum fratrē noſtrum Baſilium epiſcopum. uelut unum de laicis in cauſis mundialibus occupari, & prætorijs inutiliter obſecundare. Quæ res quoniam & ipſum uilem reddit, & reuerentiam ſacerdotalem annihilat, ſtatim ut experientia tua hoc pręceptū ſuſceperit, eum ita ad reuertendum diſtricta executione compellat. quatenus ei illic te inſiſtente, quinque diebus ſub qualibet excuſatione immorari non liceat. Ne ſi quolibet modo eum ibidem amplius moram habere permiſeris, cum ipſo apud nos grauiter incipias eſſe culpabilis.

37 Itē Anthemio ſubdiacono. Peruenit ad nos Pimenium Amalfitanæ ciuitatis epiſcopum, in eccleſia ſua reſidere non eſſe contentū. ſed foras diuerſa per loca uagari. Quod uidentes alij. nec ipſi in caſtro ſe retinent. ſed eius exemplum ſequētes, foris magis eligunt habitare. Et quia hoc agentes ipſi potius ad ſuam hoſtes depręedationem inuitant. idcirco hac tibi autoritate pręcipimus, ut ſupraſcripto epiſcopo interminari non deſinas. quatenus hoc de cætero facere nō pręſumat, ſed in eccleſia ſua ſacerdotali more reſideat. Quem ſi forte non emendari poſt tuam interminationem cognoueris. in monaſterio eum deputare. & nobis curabis modis omnibus indicare. ut qd facere debeas noſtra iterum præceptione cognoſcas.

38 Non mirum ſi Gregorius ex miniſterio ſibi credito curabat uitia quorumlibet præpoſitorū uerbis ſalubribus increpare. qui lapſum propriæ amitæ non dubitauerit ad inſtructionem populi poſterorum memoriæ cōmendare. Siquidē euangelica ſententia qua dicitur. Multi ſunt uocati, pauci uero electi. uolens multorum uocationem a paucorum electione formis exemplorū diſcernere. perhibet dicens. Pater meus tres ſorores habuit quæ cunctę ſacræ uirgines erant. Quarum una Tharſilla, alia Gordiana. alia Emiliana dicebatur. Vno oēs amore conuerſæ, uno eodemq; tempore ſacratæ. ſub diſtrictione regulari degentes. in domo propria ſocialem uitam ducebant. Cumq; eſſent diutius in eadem conuerſatione, ceperunt cotidianis incrementis in amorem conditoris ſui Tharſilla & Emiliana ſuccreſcere. Et cum ſolo eſſent hic corpore, quotidie animo ad æterna tranſire. At contra Gordianæ animus cepit ab amore caloris intimi per cotidiana detrimenta tepeſcere, & pauliſper ad huius ſeculi amorem redire. Crebro autem Tharſilla dicere Emilianæ ſorori ſuę cum magno gemitu ſolebat. Video Gordianam ſororem noſtram. de noſtra ſorte non eſſe. Perpendo enim quia foras defluit. & cor ad quod propoſuit non cuſtodit. Quā curabant blanda quotidie redargutione corripere. atq; a leuitate morum ad grauitatem ſui habitus reformare. Quæ quidem reſumebat uultum ſubito grauitatis inter uerba correptionis. Sed cum eiuſdem correptionis hora tranſiſſet. tranſibat protinus & ſupradicta grauitas.

honestatis, moxq; ad leuia uerba redibat. Puellarum gaudebat societate laicarum. eiq; persona ualde onerosa erat. quęcunq; huic mundo debita non erat. Quadam uero nocte huic Tharsillę amitę meę. quę inter sorores suas uirtute orationis continuę, afflictionis studiosę, abstinentię singularis, grauitate uitę uenerabilis, in honore & culmine sanctitatis excreuerat, sicut ipsa narrauit per uisionem Attauus meus Felix huius Romanę ecclesię Antistes apparuit. eiq; mansionem perpetuę claritatis ostendit, dicens. Veni, quia in hac te lucis mansione suscipio. Quę subsequenti mox febre correpta. ad diem peruenit extremũ. Et sicut nobilibus fęminis uirisq; morientibus multi conueniunt. qui eorum proximos consolentur. eadem hora eius exitum pręstolantes. uiri ac foeminę lectulum circunsteterunt. Cum subito sursum illa respiciens, Iesum uenientem uidit. & cũ magna animaduersione cepit circunstantibus clamare dicens, Recedite recedite, Iesus uenit. Cumq; in eum intenderet quem uidebat. sancta illa anima carne soluta est. Tantaq; subito flagrantia miri odoris aspersa est, ut ipsa quoque suauitas cunctis ostenderet. illic autorem suauitatis uenisse. Cumq; corpus eius ex more mortuorum ad lauandum esset nudatũ. Longe orationis usu, in cubitis eius & genibus camelorum more inuenta est obdurata cutis excreuisse. Et quid uiuẽs eius spiritus semper egerit, mortua caro testabatur. Hęc autem gesta sunt ante Dominici Natalis diẽ. Quo transacto. mox Emilianę sorori suę per uisionem nocturnę uisitationis apparuit dicens. Veni, ut quia Natalem Dominicum sine te feci. 72 Sanctum Theophania iam tecum faciam. Cui illa protinus de Gordianæ sororis suæ salute sollicita respõdit. Et si sola uenio, Gordianam sororem nostram cui dimitto? Cui tristi uultu iterum dixit. Veni, Gordiana etenim soror nostra inter laicas deputata est. Quam uisionem mox molestia corporis est secuta, atq; ita ut dictum fuerat, ante Dominicæ apparitionis diem eadem molestia ingrauescente defuncta est. Gordiana autem mox ut solam remansisse se repperit. eius prauitas excreuit. Et quod prius latuit in desiderio cogitationis. post effectu prauæ actionis exercuit. Nam 73 oblita Dominici timoris, oblita pudoris & reuerentiæ suæ, oblita consecrationis, conductorem postmodum agrorum suorũ maritum duxit. Ecce omnes 74 tres uno prius ardore conuersæ sunt, sed non omnes in uno eodemq; studio permanserunt, quia iuxta Dominicam uocem. Multi sunt uocati, pauci uero electi.

39 Subditorum quoque negligentias. Gregorius subtiliter inquirebat, & districtissimis redargutionibus emẽdabat. Vnde Vitaliano episcopo Sypontino scribẽs. Si custos inquit religiosi habitus aut esse nosses episcopus, filiæ gloriosæ memoriæ Tulliani magistri militia te illic posito, nec proiectis 75 religiosis uestibus ad secularem reuerti habitum,

72 *Nota sanctum Theophania diem.*

73 *Aduertis quantũ reprehendat amitã suã quod cum esset deo sacrata uirgo, nuptiali se thoro uiolauerit?*

74 *Tu qui dicis uirginitatẽ seruare esse impossibile, uide quam mendaciter hoc asseras, cum ex tribus sororibus quæ illã professæ sunt, duæ in proposito permanserint, & in Virginitate decesserint. Quod uero tertia defecerit, id ex culpa eius prouenit, quæ ab incepto deflectere uoluit, & non a gratia dei, quæ uolentibus nũquã deest.*

75 *Habes hic duo. Primum, quod quæ Religiosa fiebat, nouum habitum induebat. Alterum, non debere Sanctimonialem a religione deficere, & institutum suum deserere.*

bitum, nec ad nos licuisset peruersam epistolam destinare. Sed quia nimia desidia, nimioq; torpore deprimeris. in tuo dedecore res ad præsens illicita impune cõmissa est. Nam si ut præfati sumus, sollicitus extitisses, prius ad nos ultio mulieris prauissimæ, quã culpa debuit peruenire. Quia ergo tantum hebes, tantumq; es negligens, ut nisi canonicam in te fueris cohertionem expertus. in alijs districtionem & disciplinam nescias custodire. Qualiter debeas esse sollicitus congruo tibi si Domino placuerit, tempore demonstrabimus.

40 Item Sergio defensori. Si homo esses, aut districtionem aliquã habuisses, ita regularis disciplinæ debuisti custos existere, ut ea quæ illic illicite cõmittuntur, ante uindicta corrigeret, quàm ad nos eorũ nuntius perueniret. Sed dum nimia te facit stultitia negligentem, non solum de illis offendimur. Sed etiam ad ulciscendum desidiam tuam nihilominus prouocamur.

41 Item Anthemio subdiacono Campaniæ. Peruenit ad nos fratrem & coepiscopum nostrũ Pascasium. ita desidem negligentemq; in cunctis existere, ut in nullo quia est episcopus agnoscatur. Adeo ut neque ecclesia ipsius, neque monasteria, siue filij uel oppressi pauperes, eius erga se dilectionis studium sentiant, nec aliquam supplicantibus sibi in quibus iustum est, opem defensionis accõmodet. Et quod adhuc dici est grauius, consilia sapientium & recta suadentium. nulla patiatur ratione suscipere. Vt quod ipse per se nequit attẽdere, ab alio saltem possit adiscere. Sed rebus quæ ad pastoris curam pertinent pretermissis, ad fabricandam nauim toto se studio inutiliter occupet. Vnde sicut fertur, contigit quadringentos aut eo amplius illum iam solidos perdidisse. Hoc quoque eius culpis adiungitur, quod ita quotidie despectus, cum uno aut duobus clericis dicitur ad mare descendere. ut & apud suos in fabula sit & extraneis sic uilis ac despicabilis uideatur. ut nihil in se habere episcopalis genij uel reuerentia iudicetur. Quod si ita est, non sine culpa tua esse cognoscas. qui eum obiurgere atque cohercere. ut dignum est distulisti. Quia ergo hoc totum non solum ipsum reprobat, sed etiã ad sacerdotalis officij pertinere probatur opprobrium, Volumus ut eum coram alijs sacerdotibus, uel quibusdam filijs suis nobilibus contestari debeas ac hortari, ut uitia torporis excusso, deses esse non debeat. sed in ecclesiæ suæ ac 76 Monasteriorum cura sit uigilans. Paternam filijs suis charitatẽ exhibeat, in defensione pauperum sit alacer cum discretione, in quibus iustitia suaserit, sit erectus. Consilia sapientum libenter suscipiat. quatenus & ciuitas illa eius queat sollicitudine consolari. & ipse desidiæ suæ culpas ualeat operire. Si uero quod non credimus, post hanc adhortationem nostram solito adhuc more negligens esse tentauerit. ad nos est modis omnibus transmittendus, Vt hic positus discere possit, quid uel qualiter se-

76 *Vides quod olim Episcopi etiam Monasteria gubernabant.*

cundum Dei timorem agere conueniat ſacerdotem.

42 Item eidem. Quotiens illa de fratribus coepiſcopiſq; noſtris audimus quæ & illos repręhenſibiles oſtendere, & nobis triſtitiam ualeat generare. de eorum nos emendatione nõ mediocriter cogit neceſsitas cogitare. Quia ergo nunciatum nobis eſt Campanię epiſcopos ita negligentes exiſtere, ut imemores honoris ſui, neque erga eccleſias, neq; erga filios ſuos paternæ uigilantiæ curam exhibeant, Vel monaſteriorum ſollicitudinem gerant, ſeu in oppreſſorum ſe pauperum tuitionẽ impendant. Ideo hac tibi autoritate pręcipimus, ut eis ad te conuocatis, ex noſtro illos mandato diſtricte cõmoneas, quatenus deſides ulterius eſſe non debeant. ſed ſacerdotalem ſe habere zelum & ſollicitudinem opere doceant. Atque ita in his quæ eos iuſte ſecundum Deum agere conuenit, uigilantes exiſtant, ut nullum nos de eis denuo murmur exaſperet. Si quem uero eorum poſt hæc negligentẽ cognoueris, ad nos eum ſine aliqua excuſatione tranſmitte. ut q̃ ſit graue nolle ab his quæ repræhenſibilia & ualde uituperanda ſunt corrigi. regulari in ſe ualeat diſtrictione ſentire.

Itẽ Victori epiſcopo Panormitano poſt aliqua. Cuius inquit iam culpæ ſis intelligis. ut ego tam longe poſitus quæ in ciuitate tua aguntur agnoſcam, & tot curis occupatus quæ fieri debeant diſponam.

43 Notandũ ſane, quia ſicut manifeſta crimina diſcretiſsimus pręſul Gregorius, aut uix, aut nunq̃ ſine uindicta laxabat. ita nimirum in rebus dubiis nunq̃ aliquando certam ſententiam proferebat. Quapropter Andreæ Tarentino epiſcopo ſcribit dicens. Tribunal iudicis æterni ſecurus aſpiciet. quiſquis reatus ſui conſcius, digna eum modo placare poenitentia contendit. Habuiſſe te ſiquidem concubinam manifeſta ueritate comperimus. De qua etiam contraria eſt quibuſdam nata ſuſpicio. Sed quia in rebus ambiguis abſolutum non debet eſſe iudicium, hoc tuæ conſcientiæ eligimus cõmittendum. Qua de re ſi

77 77 in ſacro ordine conſtitutus eius te permixtione eſſe recolis maculatum. ſacerdotii honore depoſito, ad miniſtrandũ nullo modo pręſumas accedere ſciturus in animæ tuæ periculo miniſtrare. & Deo noſtro te ſine dubio reddere rationem. ſi huius ſceleris conſcius, in eo quo es ordine celans ueritatem permanere uolueris.

Notent qui hoc tempore in Sacerdotio conſtituti concubinas habent, & a ſe dimittere nolunt, ſicut moderni hæretici faciunt.

44 Ob hoc ſollicitiſsimus eccleſię Dei cuſtos Gregorius unicuſcuiuſq; conſiliarios arguens. quantum in ſe erat omnes omnino ſaluare certabat. Vnde Venantio ex monacho patritio. Poſt aliqua ſcribens ait. Scio quia cum epiſtola rara ſuſcipitur. protinus amici conueniunt. litterati clientes uocantur. & de cauſa uitæ conſilium ex fautoribus mortis quęritur. Qui dum non te ſed res tuas diligunt. nulla tibi niſi quæ ad tempus placeant loquũtur. Tales etiam fuere ſicut ipſe reminiſceris, dudum conſiliarii. qui te ad tanti facinus perduxere delicti.

Et ut tibi aliquid ſecularis autoris loquar . cum amicis omnia tractanda ſunt.ſed prius de ipſis. Si uero in cauſa tua hominem conſiliarium queris, conſiliarium me rogo ſuſcipe.Nullus tibi fidelior eſſe ad conſilium poteſt,quàm qui non tua,ſed te diligit.Item Ioanni Conſtantinopolitanæ eccleſiæ epiſcopo poſt nonnulla . Ego beatiſsimo uiro domino Ioanni reſcripſeram.ſed credo quia mihi familiaris ueſter ille iuuenculus reſcripſit. qui ad huc de Deo nihil didicit, qui uiſcera charitatis neſcit. qui in cęleſtibus rebus ab omnibus accuſatur qui inſidiari quotidie diuerſorum mortibus per occulta teſtamẽta nec Deum metuit, nec homines erubeſcit. Mihi crede frater Reuerendiſsime, ſi zelum ueritatis perfecte habes,ipſum prius debes corrigere.Vt ex his qui uobis uicini ſunt etiam hi qui uicini non ſunt, exemplo melius emendentur.Illius linguam noli recipere . Ille ad conſilium ueſtræ ſanctitatis debet dirigi. nõ autẽ ueſtra ſanctitas ad uerba illius inflecti. Si enim illum audit.Scio quia pacem cum ſuis fratribus habere non poterit.

Item Ianuario caralitano epiſcopo. Eos inquit quorum conſilijs meſſem alterius exaraſti . & eradicare terminos minime timuiſti, in duobus menſibus 78 excõmunicatos eſſe decernimus . ita ut ſi quid eis intra duorum menſium ſpatium humanitus euenerit, benedictione uiatici non priuentur. Deinceps autem ab eorum conſilijs cautus exiſte.teq; ſollicite cuſtodi . Ne ſi eis in malo diſcipulus fueris, quibus magiſter in bono eſſet debuiſti.nec ſimplicitati tuæ. nec ulterius ſenectuti parcamus.

78 *Ecce excõmunicationis uſum etiam apud antiquam Eccleſiam.*

Item Gallinico exarcho Italię poſt nonnulla.Illud uero cognoſcite.quia me non modice contriſtauit, quod maior domus qui petitionem epiſcopi uolentis a ſchiſmate reuerti ſuſcepit, eam ſe perdidiſſe profeſſus eſt, & poſtmodum ab aduerſarijs eccleſię tenebatur . Quod ego non negligentia,ſed uenalitate eius factum arbitror. Vnde miror quia in eo culpam hanc minime ueſtra excellentia uindicauit. Sed tamen quia hoc miratus ſum,memetipſum citius repręhendi.Nam ubi domnus Iuſtinus conſilium præbet,qui pacem cum catholica eccleſia non habet,ibi nõ poſſunt hęretici addici. Pręterea ſancti Petri apoſtolorum principis 79 natalitium diem in Romana ciuitate uos facere uelle prohibetis. Et oramus omnipotentem dominum ut ſua uos miſericordia protegat, & uota ueſtra uos implere concedat. Sed prędictus uir eloquentiſsimis peto ut ſimul ueniat . Qui ſi non uenerit, a ueſtris obſequijs recedat. Vel certe ſi ueſtra excellentia fortaſſe emergentibus cauſis uenire nequiuerit, ipſe tamẽ ſanctę eccleſiæ unitati cõmunicet.Bonum enim uirum audio,ſi peſsimi non eſſet erroris.

79 *Nota Natalitium diẽ ſãcti Apoſtolorũ Principis Petri.*

45 Item ſereno Maſsilitano epiſcopo poſt multa . Peruenit ad me quod dilectio tua libenter malos homines in ſocietate uel conſilio ſuo recipiat.Adeo ut presbyterum quendam qui poſtquam lapſus eſt, &

in suæ adhuc dicitur iniquitatis pollutionem uersari, familiarem habeat. Quod quidem nos ex toto non credimus, quia qui talem recipit scelera non corrigit. Sed magis alijs talia perpetrare uidetur dare licentiam. Sed ne forte aliquid tibi subreptione, uel dissimulatione ut a te reciperetur atq; adhuc habeat gratis suaserit, non solum hunc a te longius expellere, uerum etiam excessus ipsius sacerdotali te zelo modis omnibus conuenit resecare. Alios uero qui praui esse memorantur, paterna adhortatione a sua prauitate compescere. & ad uiam stude rectitudinis reuocare. Quod si quod absit, salubri monitu eos uideris in nullo proficere. & hos quoq; curabis a te procul abscere. Ne prauitates eorum ex eo quod recipiuntur, displicere minime uideantur. Et non solum ipsi inemendati remaneant. Sed etiam eorum receptione alij corrumpantur. Et considera quam & homnibus execrabile, & periculosum ante Dei sit oculos. si per eum a quo plectenda sunt crimina. nutriri uitia uideantur. Hæc igitur dilectissime frater diligenter attende. & ita agere stude, ut prauos salubriter corrigas. & scandalum de malorum societate filiorum tuorum animis non inducas.

46 Pro unius culpa uindicari alium rectissimus iudex Gregorius minime permittebat. Ideoq; Godescalco Duci campaniç scribens ait. Illa prępositorum sollicitudo utilis: illa est cautela laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor sibi nil uendicat. Restringenda ergo sub ratione potestas est. Nec quicq̃ agendum, priusq̃ concitata ad tranquillitatem mẽs redeant. Nam commotionis tempore iustum putat ire quod fecerit. Peruenit itaq; ad nos magnitudinem tuam usq; ad hoc esse impetu furoris in pulsam. ut non solum frangi ianuas monasterij sancti Archangeli, uerum etiam diripi ex inde quod ibi inuentum est feceris. Insuper autem sic contra abbatem eiusdem monasterij diceris exarsisse. ut nisi occultans se iracundiç tuæ tempore latuisset. non leue discrimẽ incurreret. Deniq; ut metu tuo perterritus. de domo in qua olim se receperat. exire hucusq; non audeat. Quod ne frustra fecisse forsitan uidereris, fugam Monachi ipsius qui ad hostes abijt. ad eius quantum ad nos perlatum est, crimen impingis. asserens ꝙ illius uolũtate fugerit. Quod si ita est; contristamur. & ualde uestram sapientiã miramur. Nam si licitum putatis ut aliorum culpa alij sit nociua, multi huic possunt crimini subiacere. Diuersorum enim nobilium serui, multarum ecclesiarum clerici, diuersorum monasteriorum monachi, multorum iudicum homines, sæpe se hostibus tradiderũt. Ergo si hoc creditur. seruorum utiq; Domini. clericorum episcopi. monachorum abbates. diuersorum fugatium iudices, omnes sub culpa sunt & crimine constituti. Nunquid & diebus magnitudinis tuæ multi de ciuitate in quã consistis, ad longobardorum milites fuga nõ lapsi sunt? Et quis tantæ indiscretionis, tantęq; possit stultitiæ reperiri, ut eorum iniquitatem tibi æstimet applicandam?

48 Liber-

47 Libertatem uniuſcuiuſque hominis Gregorius contra iudicum inſolentias, liberis uocibus nihilominus ſimiliter defendebat. Vnde Leontio exconſuli poſt aliqua ſcribens ait, Si Libertinus in iſta cauſa cautionis culpabilis inuenitur, de alijs cauſis quid pro ſe alleget neſcio. Vnum tamen hoc bene atque conſtanter noui, quia & ſi quam rebus publicis fraudem fecit. ſubſtantia eius cedi debuit non libertas. Nam in hoc quod liberi homines ceduntur uel includũtur. Vt taceam quod omnipotens Deus offenditur. Vt taceam quod ueſtra opinio uehemẽter grauatur, pijſsimi tamen Imperatores noſtri omnino tempora fuſcantur. Hoc enim inter Reges gentium & Imperatores Romanorũ diſtat, quia Reges gentium Domini ſeruorum ſunt, Imperator uero Romanorum dominus liberorum. Vnde & uos quicquid agitis, prius quidem ſeruata iuſtitia, Deinde cuſtodita per omnia libertate agere debetis. Scriptum eſt enim, Quod tibi non uis fieri, uide ne alteri facias. Et per ſemetipſam ueritas dicit, Quæ uultis ut faciant uobis homines, & uos eadem facite illis. In libertate ergo eorum qui uobis in diſcuſsione cõmiſsi ſunt, ueſtrã ſpecialiter attendere debetis. Et ſi ipſi â maioribus ueſtris iniuriari libertatem ueſtram non uultis, ſubiectorum ueſtrorum libertatem honorando cuſtodite. Scimus enim qui dixit, Cœlum & terra tranſibunt, uerba autem mea non tranſibunt. Cuius quia uerba nõ tranſeunt, ſed per omnia implentur, metuamus quod iterum dicit, In qua menſura menſi fueritis, in ea remetietur de uobis. Quid autem gloria ueſtra exiſtimat, quia ſi ſuperbe, ſi crudeliter agimus, deſpecto Deo, nobis hominem placamus? Nullo modo. Nam ipſe qui deſpicitur, cum contra nos quem deſpecto Deo placare uolumus irritat. Curemus ergo per omnia placare Deum, qui potens eſt & iratos homines ad manſuetudinẽ reducere. Nam ſicut dixi, etiam manſueti homines indignante Deo ad iracundiam prouocantur. Si autem dicitur quia ſine uerberibus atque terroribus fraudes publicæ inueniri non poſſunt. Hoc admittere poteram, ſi in ratiociniorũ cauſa dominus Leontius non ueniſſet. Nam uerum etiam eſt, quia illi ſolent manibus excedere, qui in ſenſu & lingua deficiunt.

48 Cunctorum iudicum cupiditates uel ſcelera. Gregorius quaſi chamo frenoq; pontificij ſui ualidiſsimis autoritatibus reſtringebat. Et ſi quos dulciter a prauitate corrigere non ualebat. ſcriptorum ſuorum redargutionibus publicabat. Vnde Romano exarcho Italiæ reſidenti Rauennæ ſcribit inquiens. Apud excellentiam ueſtram prauorum audatia correptionis debet aculeos, magis quàm defenſionis inuenire ſolatium. Nam ſatis graue eſt illic habere prauam ut contingat actionem refugium, unde diſciplinæ decet prodire cẽſuram. Peruenit itaq; ad nos Specioſum quandam presbyterum, qui cauſa poſcente in monaſterio a Ioanne fratre & coepiſcopo noſtro fuerat deputatus. cõtra

sui pastoris exinde uoluntatem exisse, & ecclesiasticæ constitutionis uigore despecto, antedicto episcopo uestra fretum tuitione resistere. Quod quia excellentię uestrę sine dubio pulsat inuidiam, necesse est, ut ab eius uos habita discretione debeatis tuitione suspendere. Ne si nominis uestri occasione pastori suo inobediens uel contumax fuerit ad tempus uestros contra uos iudices defensare, atque excellentiam uestram hac ex re cogatur offendere, & nos pariter de uestra discordia contristari. Comperimus etiam quod dici nefas est. quasdam mulieres quæ nunc usque in religioso atque monachico habitu permansere, re-

80 ligiosam 80 uestem deponere, & coniugibus quod sine graui referre dolore non possumus sociari. Sed hoc quidem ut dicere uel attentare pręsumant, fauoris uestri patrocinio fulciri dicuntur. Quod nos credere peruersitatis ipsius acerbitas non permittit. Petimus ergo ut in tanto uos peccato miscere nullatenus debeatis. Nam huiusmodi iniquitatem impunitam propter Deum nullo modo patimur remanere. Vnde iterum quæsumus, ut excellentia uestra in talium causarum se defensione non misceat, ne & Deus suam defendat iniuriam, & inter nos aliorum pariat culpa discordiam. Item Venãtio ex monacho patricio. Multi homines stulti putauere, quod si ad ordinem episcopatus eueherer, te alloqui ac per epistolas frequentare recusarem. Sed nó ita est. Quia ipsa iam loci mei necessitate compellor, ut tacere non debeam. Et post pauca. Hac igitur consideratione compulsus, uelis an nolis locuturus sum. Quia omni uirtute, aut te cupio saluari, aut de tua morte me eripi. In quo enim habitu fueris recolis, & supernæ districtionis animaduersione postposita. ad quid sis delapsus agnoscis. Culpam ergo tuam pensadum uacat. Districtionem futuri iudicis dum uales exhorresce, ne tunc illam amaram sentias, cum eam iam nullis fletibus euadas. Et infra. Teste euangelio scis, quia diuina seueritas de otioso sermone nos arguit, & de uerbo inutili rationes subtiliter exquirit. Pensa ergo quid factura est de peruerso opere, si quosdam in iudicio suo reprobat de sermone. Ananias Deo pecunias uouerat, quas post diabolica uictus persuasione subtraxit. Sed qua morte mulctatus est sapis. Si ille igitur mortis periculo dignus fuit, qũi eos quos dederat nummos Deo abstulit. considera quanto periculo in diuino iudicio dignus eris, qui non nummos, sed temetipsum omnipotenti Deo cui te

81 sub monachico 81 habitu deuoueras subtraxisti. Quapropter si correctionis meæ uerba secuturus audieris, quam sint blanda & dulcia in fine cognosces. Ecce fateor męrens loquor, & facti tui tristitia addictus, edere uerba uix ualeo. Et tamen animus tuus actionis suę cóscius, uix sufficit ferre quod audit. erubescit, confunditur, auersatur. Si ergo ferre non ualet uerba pulueris. quid facturus est ad iudicium conditoris? Fateor tamen, quia supernæ gratiæ esse misericordiam maximam

Ecce quõ sanctimoniales fœminæ propriam uestem habebant, & quod etiam tunc nefas erat illas coniugio copulari. Quid hic dices hæretice?

Cogitent hæc Lutheranorũ monachi, qui cotidie à religionibus deficiunt, & propriũ institutum deserunt.

credo,quod te effugere uitam conspicit,& tamen adhuc ad uitam reseruat. Quod superbientem te uidet & tolerat. Cumq; Venantius in eadem apostasia permanens,obortis quibusdam simultatibus oblationes suas a Ioanne Syracusano episcopo execratas cognosceret. contra episcopum hostili more cōmotus est,eumq; non timuit Gregorio accusare. Cui ipse rescribit dicens. Multum nos ea quam direxistis iam contristatos inuenit epistola. quod inter uos & Ioannem fratrem & coepiscopum nostrum de quorum desiderabamus gaudere cōcordia, scandalum prodijsse cognouimus. Quæ uis enim causa fuisset, non usque ad hoc debuit furor erumpere, ut armati homines uestri sicut audiuimus,in episcopum irruerent,& diuersa hostili more mala committerent, atque uos hæc res a paterna interim charitate diuideret. Nunquid non poterat si quælibet contentio fuit,tranquille disponi.ut nec partium utilitas detrimentum nec sentiret gratia lęsionem? Cuius autem grauitatis,cuius sanctitatis,cuius mansuetudinis suprascriptus frater noster sit,nō habemus incognitum. Ex qua re colligimus,quia nisi uis eum doloris nimia coëgisset,ad hanc rem de qua uos contristatos asseritis,eius fraternitas nullo modo peruenisset.Nos tamē ubi hoc eo scribente comperimus: illico ei scripsimus admonentes, ut & oblationes uestras sicut ante susciperet,& missas in domo 82 uestra non solum celebrari permitteret,sed si uelitis,etiam ipse perageret, & cæt. Verum Venantius cum episcopo in concordiam rediens, cū per undecim annos a Gregorio multiplicibus literis exhortatus, redire ad monachicum propositum detractaret, in grauissimam ægritudinem cecidit. Quod a Ioanne Syracusano episcopo Gregorius audiens,rescripsit dicens.Fraternitatis uestræ scripta suscepi,quæ mihi de dulcissimi filij mei domni Venantij ægritudine loquebantur, & cūcta erga eum qualiter acta sunt enarrabant. Sed uno tempore auditis,& illum desperare ac grauiter ægrotare,& in rebus orphanorum,filiorum scilicet eius homines iniquos insistere, uix se in corde meo dolor capere poterat. Sed in hoc solatium fuit, ꝙ lachrymæ mihi per gemitus erūpebant. Vestra igitur sanctitas primam quā habet curam negligere non debet,ut de anima eius cogitare debeat exhortando, rogādo, Dei terribile iudicium proponendo. Ineffabilem eius misericordiam promittendo, ut ad habitum suū redire uel in extremo debeat,ne ei reatus tantæ culpę in æterno iudicio obsistat. Si quos tamen iudicū a suis prauitatibus inconuertibiles Gregorius aduertebat. eos scriptis proprijs penes principes denotabat. Vnde Cōstantinæ augustæ queritur dicens, Dum in Sardinia insula multos esse gentilium cognouissem, eosq; adhuc prauæ gentilitatis more idolorum sacrificijs deseruire, & eiusdem insulę sacerdotes ad prædicandum redemptorem nostrū torpentes existerent.unum illuc ex Italię episcopis misi,qui multos gen-

82 *Ecce quō priuatæ Missæ etiam antiquitus erant in usu.*

tilium ad fidem domino cooperante perduxit. Sed rem mihi sacrilegã pernunciauit, quia hi qui in ea Idolis immolabant iudici premium persoluunt. ut hoc eis facere liceat. Quorũ dum quidam baptizati essent etiam immolare idolis deseruissent, adhuc ab eodẽ insulæ iudice etiam post baptismum, illud premium exigitur, quod dari prius pro idolorum immolatione consueuerat. Quem cum prædictus episcopus increparet, tantum se suffragium promisisse respondit. ut nisi de causis etiam talibus impleri non possit. Corsica uero insula tanta nimietate exigentium, & grauamine premitur exactionum. ut ipsi qui in illa sunt eadem quæ exiguntur, complere uix filios suos uendendo sufficiant. Vnde fit ut derelicta pia republica, possessores eiusdem insulæ ad nefandissimam Longobardorũ gentem cogantur effugere. Quid enim grauius, quid crudelius pati possunt à barbaris, q̃ ut constricti atque compressi suos uendere filios compellantur? In Sicilia autem insula Stephanus quidam marinarum cartularius tanta prȩiudicia, tantasq; oppressiones operari dicitur, inuadendo loca singulorum, atque dictione causarum per possessiones ac domos titulos ponendo, ut si uelim acta eius singula quæ ad me peruenere dicere, magno uolumine hæc explere nõ possem. Quæ omnia serenissima domina solerter aspiciat, & oppressorum gemitus compescat. Et post pauca. Quæ enim mentes, qualia uiscera parentum esse possunt perpendite. quando filios suos distrahunt ne torqueantur. Qualiter autem miserendum sit filiis aliorũ hoc bene sciunt qui habent proprios. Vnde mihi hæc breuiter suggessisse sufficiat. ne si ea quæ in his partibus aguntur pietas uestra non cognosceret. me apud districtum iudicem silentij mei culpa mulctaret.

49 Hinc est quod huius Gregorij tempore tot sacerdotes & laici p diuersas regiones miraculis corruscasse dialogo teste probantur. quot nunquã sub posterioribus põtificibus inueniri postea potuerunt. Tantis igitur ecclesiæ Dei felicitatibus hostis humani generis inuidens, nõ nullos pontificum, simulq; secularium iudicum ad eius inuidiam conflagrauit. Super quorum afflictione Ioanni Rauennati episcopo inter cætera queritur dicens. Peccatis hoc meis reputo, quia iste qui nunc interest haud dubium quia Romanus exarchus, & pugnare contra inimicos nostros dissimulat, & nos facere pacem uetat. Quanuis iam modo etiam si uelit facere omnino non possumus, quia Ariulfus exercitũ Auarith & Nodulfi habens, eorum sibi dari precario desiderat. ut nobiscum loqui aliquid de pace dignetur. Item Sebastiano episcopo Sirmiensi post aliqua. Quæ sanctissime frater de amici uestri domni Romani persona in hac terra patimur. loqui minime ualemus. Breuiter tamen dico, quia eius in nos malitia gladios Longobardorum uincit. ita ut benigniores uideantur hostes qui nos interimunt, quam reipublicæ

blicæ iudices qui nos malitia ſua rapinis atque fallacijs in cogitatione conſumunt, & uno tempore curam epiſcoporum atque clericorum, monaſteriorum quoq; & populi gerere, contra hoſtium inſidias ſollicitum uigilare. contra ducum fallacias atque malitias ſuſpectum ſemper exiſtere, cuius laboris ſit, cuius doloris ſit, ueſtra fraternitas tanto uerius penſat. quanto me qui hęc patior, purius amat. Item Anaſtaſio Patriarchæ poſt multa. Quæ mala a barbarorum gladijs, quæ a peruerſitate iudicũ patimur. beatitudini ueſtræ narrare refugio. Ne eius gemitum augeam, quem minuere conſolando debueram. Item Palladio presbytero de monte Sina poſt plurima. Peto ut pro me orare debeas. quatenus omnipotens Deus, & a malis me ſpiritibus, & a peruerſis hominibus cuſtodire dignetur. Quia in hac uitæ meæ peregrinatione mala me ſimul & multa circundant. Ita ut cum Pſalmiſta iure dicam, In me tranſierunt iræ tuæ, & terrores tui conturbauerunt me. Circundederunt me ſicut aqua tota die, circunderunt me ſimul.

50 Porro Mauritio tunc auariſsimo ſimulq; rapaciſsimo principi, ſuggeſtionibus inimicorum ſuorum funeſtiſsimam legem ferenti ut nulli militum qui uidelicet in manu ſignatus fuiſſet conuerti liceret, inter cætera ſic reſpondit. Ad hoc poteſtas ſuper omnes homines pietati dominorum meorũ cœlitus data eſt, ut qui bona appetunt adiuuẽtur. Vt cœlorum uia largius pateat. Vt terreſtre Regnũ cœleſti regno famuletur. Et ecce aperta uoce dicitur, ut ei qui ſemel in terrena militia ſignatus fuerit, niſi aut expleta militia, aut pro debilitate corporis repulſus, Chriſto militare non liceat. Ad hæc ecce per me ſeruũ ultimum ſuum & ueſtrum reſpondet Chriſtus dicens, Ego te de notario comitem excubitorum, de comite cęſarem. de Cęſare Imperatorem, & non ſolum hoc, ſed etiam patrem Imperatorum feci. Sacerdotes meos tuæ manui commiſi. & tu a meo ſeruitio milites tuos ſubtrahis? Reſponde rogo pijſsime domine ſeruo tuo, quid uenienti & hęc dicẽti reſponſurus es in iudicio domino tuo? Et poſt pauca. Requirat ergo dominus meus quis prior Imperator talem legem dederit, & ſubtilius æſtimet ſi dari debuerit. Item Theodoro medico poſt aliqua. Peccatis inquit meis facientibus, ex quorum ſuggeſtione uel conſilio neſcio talem in republica ſua legem protulit Imperator, ut nullus qui actionẽ publicam egit. nullus qui optio uel manu ſignatus uel inter milites habitus eſt, ei in monaſterio conuerti liceat. niſi forte militia eius fuerit expleta. Quam legem primum ſicut hi dicunt qui leges ueteres nouere, Iulianus protulit. De quo ſcimus omnes quantum à Deo aduerſus fuerit.

51 Confortabat inſaniam iudicum ſiue fouebat Ioãnes tunc ex monacho regiæ Vrbis antiſtes, qui eo tempore quo Gregorius a Pelagio præſule deſtinatus apocriſſarius penes Cõſtantinopolim morabatur,

fugere ſe ſummũ ſacerdotium quaſi humiliter finxit. Sed eo ſuſcepto uſque adeo, in ſuperbiam doloſæ mentis excreuit, ut ex cauſa alia occaſionem querens, ſynodum faceret. in qua ſe uniuerſalem appellare conatus eſt. Quod mox papa Pelagius ut agnouit, directis epiſtolis ex autoritate ſancti Petri apoſtoli, eiuſdem ſynodi acta 83 caſſauit. Diaconum uero qui iuxta morẽ pro reſponſis eccleſiaſticis faciendis Imperatoribus adhærebat, cum eo miſſarum ſolemnia celebrare prohibuit. Cuius ſententiam beatus quoque Gregorius ſequens, prędictum Ioannem ſæpe commonitum acquieſcere differentem, ſententia pari mulctauerat. Omnibusq; pontificibus ſub interminatione proprij honoris mandauerat, ne unquam uniuerſalis profanum uocabulum, aut ſcriberent, aut ſcriptum ſuſciperent, aut ubi fuiſſet ſcriptum ſubſcriberent. Quapropter Ioannes multis fallacijs ad ſuam hypocriſim cõſenſum auariſsimi Imperatoris redimens, obtinuit ut Imperator Gregorio ſcriberet quod ſibi pacificus extitiſſet. Quapropter ipſe Imperatrici Cõſtantinæ inter alia ſcripſit dicens. Sabiniano diacono reſponſali meo ſcribẽte cognoui, in cauſis beati Petri apoſtolorum principis contra quoſdam ſuperbe humiles, ficte blandos, quanta ſe iuſtitia ueſtra ſerenitas impendat. Vnde adhuc peto, ut nullius præualere cõtra ueritatẽ hypocriſin permittatis. Quia ſunt quidam qui iuxta egregij prædicatoris uocem, per dulces ſermones & benedictiones ſeducunt corda innocẽtium. Qui ueſte quidẽ deſpecti ſunt, ſed corde tument. Et quaſi in hoc mundo cuncta deſpiciunt, ſed tamen ea quæ mundi ſunt, cuncta ſimul adipiſci quęrunt. Qui indignos ſe omnibus hominibus fatentur, ſed priuatis uocabulis contenti eſſe non poſſunt, quia illud appetũt, unde omnibus digniores eſſe uideantur. Et poſt pauca.

52 Præterea indico quia pijſsimi domini ſcripta ſuſcepi, ut fratri & conſacerdoti meo Ioanni debeam eſſe pacificus. Et quidem ſic religioſum dominum decuit, ut ſacerdoti iſta præciperet. Sed cum ſe noua præſumptione atque ſuperbia idem frater meus uniuerſalem epiſcopum appellet, ita ut ſanctæ memoriæ deceſſoris mei tempore aſcribi ſe in ſynodo tali hoc ſuperbo uocabulo faceret, quãuis cuncta illius ſynodi ſede apoſtolica contradicente ſoluta ſint, triſte mihi aliquid sereniſsimus dominus innuit, quod nõ eum corripuit qui ſuperbit, ſed me potius ab intentione mea declinare uoluit, qui in hac cauſa 84 euangeliorum & canonum humilitatis atque rectitudinis ueritatem defendo. Qua in re à prædicto fratre & conſacerdote meo, contra euangelicam ſententiam, contra beatum quoque Petrum apoſtolum, & cõtra omnes eccleſias canonumq; ſtatuta agitur. Sed eſt omnipotens Deus in cuius manus ſunt omnia, de quo ſcriptum eſt, Non eſt ſapientia, nõ eſt prudentia, non eſt conſilium contra dominum. Et quidem ſepefatus ſanctiſsimus frater ſereniſsimo domino multa ſuadere conatur,

83 *Merito acta illius ſynodi caſſauit Papa, q̃ permiſerat eum uniuerſalem appellari, cui non ab ore domini dictum fuerat, Paſce oues meas.*

84 *Huc adſint quotquot Romani pontificis primatui reſiſtunt, & uideant quod ſanctiſſimus hic pater eum ex Euangeliorum & ſacrorum Canonũ ſententia defendebat. Qui ſi iuſtã cauſam non habuiſſet, nequaquã Imperatoris uoluntati reſiſtere auſus eſſet.*

ſed bene noui quia tantę illę orationes eius & lachrymæ. nil ei a quocꝫ contra ratione̅ aut anima̅ ſua̅ ſubripi permittunt. Triſte tamen ualde eſt, ut patienter feratur. quatenus deſpectis omnibus prædictus frater & coepiſcopus meus, ſolus conetur appellari epiſcopus. Sed in hac eius ſuperbia quid aliud niſi propinqua iam antichriſti eſſe tempora deſignantur? Quia illum uidelicet imitatur, qui ſpretis in ſociali gaudio angelorum legionibus, ad culmen conatus eſt ſingularitatis erumpere dicens, Super aſtra cœli exaltabo ſolium meum, ſedebo in monte teſtamenti in lateribus aquilonis. Aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero altiſsimo. Vnde per omnipotentem dominu̅ rogo, ne pietatis ueſtræ te̅pora permittatis unius hominis elatione maculari, neq; tam peruerſo 85 uocabulo ullum quo quomodo prębeatis aſſenſum. Atq; in hac cauſa nequacꝫ me pietas ueſtra deſpiciat. Quia & ſi peccata Gregorij ta̅ta ſunt, ut pati talia debeat, Petri apoſtoli peccata nulla ſunt, ut ueſtris temporibus pati talia mereantur. Vnde iterum atq; iterum per omnipotentem dominum rogo, ut ſicut priores principes ſancti Petri apoſtoli gratiam quæſierunt, uos quoque hanc uobis & quærere, & ſeruare curetis. Et propter peccata noſtra qui ei indigne ſeruimus, eius apud uos honor nullatenus minuatur. Qui & modo uobis 86 adiutor eſſe in omnibus. & poſtmodum ueſtra ualeat peccata dimittere. Viginti autem iam & ſeptem annos ducimus, quod in hac Vrbe inter Longobardorum gladios uiuimus. Quibus qua̅ multa ab hac eccleſia quotidianis diebus eroga̅tur, ut inter eos uiuere poſsimus ſuggerenda non ſunt. Sed breuiter indico, quia ſicut in Rauennę partibus dominorum pietas apud primi exercitum Italiæ ſacellarium habet, qui cauſis ſuperuenientibus quotidianas expenſas faciat, ita & in hac Vrbe in cauſis talibus eorum ſacellarius ego ſum. Et tamen hæc eccleſia quæ uno eodemq; tempore, clericis, monaſterijs, pauperibus, populo atq; inſuper Longobardis tam multa indeſinenter expendit, ecce adhuc ex omnium eccleſiaru̅ afflictione premitur, quia de unius hominis ſuperbia multi gemunt, & ſi dicere nil pręſumunt.

85 Vides quod eadem poteſtas quantu̅ ad Eccleſiæ uniuerſalis regimen attinet, q̄ fuit in Petro, eſt etiam in omnibus eius ſucceſſoribus canonice intrantibus?

86 Ecce quanta̅ habeat ſanctus Petrus poteſtatem poſt mortem, & q̄uo ſuis precibus in futuro peccatorum crimina relaxet.

53 Auariſsimo quoque principi Gregorius uoce libera contradicit poſt aliqua ſcribens. Ecce claues regni cęleſtis haud dubium quin Petrus accepit. Poteſtas ei ligandi atque ſoluendi tribuitur, cura ei totius eccleſię & principatus co̅mittitur, & tamen uniuerſalis Apoſtolus non uocatur, & uir ſanctiſsimus conſacerdos meus Ioannes uocari uniuerſalis Epiſcopus conatur. Exclamare compellor & dicere, o tempora, o mores. Ecce cuncta in Europę partibus barbarorum iuri ſunt tradita, deſtructę Vrbes, euerſa caſtra, depopulatæ prouinciæ. Nullus terram cultor inhabitat, ſęuiunt & dominantur quotidie in necem fidelium cultores idolorum, & tamen ſacerdotes qui in pauimento & cinere flentes iacere debuerunt, uanitatis ſibi nomina expetunt, & nouis ac

profanis uocabulis gloriantur. Nunquid ego in hac re pijsſime domine cauſam propriam defendo? Nunquid ſpecialem iniuriam uindico? Cauſam omnipotentis Dei ago, cauſam uniuerſalis eccleſiæ quęro, Quis iſte eſt, qui contra ſtatuta euangelica, contra canonum decreta nouum ſibi nomen uſurpare pręſumit? Vtinam uel ſine imminutione unus ſit, qui eſſe appetit uniuerſus. Et certe multos Conſtantinopolitanæ eccleſiæ in hæreſeos uoraginem cecidiſſe nouimus ſacerdotes, & nō ſolum hæreticos, ſed etiam hæreſiarchas factos. Inde quippe Neſtorius, qui mediatorem Dei & hominum Chriſtum Ieſum duas eſſe perſonas exiſtimans, quia Deum hominem fieri potuiſſe non credidit, uſque ad iudaicam perfidiam erupit. Inde Macedonius, qui conſubſtantialem patri & filio ſpiritum ſanctum Deum eſſe denegauit. Si igitur illud nomen in ea eccleſia ſibi quiſquā arripit, unde tot hęreſiarchæ prodiſſe noſcuntur. Vniuerſa ergo eccleſia quod abſit, a ſtatu ſuo corruit, quando is qui appellatur uniuerſalis cadit. Sed abſit à Chriſtianis cordibus nomen iſtud blaſphemiæ, in quo omnium ſacerdotū honor adimitur, dum ab uno ſibi dementer arrogatur. Certe pro beati Petri apoſtolorum principis honore, per uenerandam Calcedonenſem ſynodum Romano 87 pontifici oblatum eſt. Sed nullus eorum unquā hoc ſingularitatis nomine uti conſenſit, ne dum priuatim aliquid daretur uni, honore debito ſacerdotes priuarētur uniuerſi. Quid eſt ergo quod nos huius uocabuli gloriam & oblatam non quęrimus, & alter ſibi hanc arripere etiam non oblatam pręſumit? Ille ergo magis eſt pijſsimorum dominorum præceptione flectendus, qui præceptis canonicis obedientiam prębere contemnit. Ille cohercendus eſt, qui ſanctæ uniuerſali eccleſiæ iniuriam facit. Qui corde tumet, qui gaudere de nomine ſingularitatis appetit, qui honore quoque Imperij ueſtri ſe per priuatum uocabulum ſuperponit. Ecce omnes hac de re ſcandalum patimur. Ad uiam igitur rectam reuertatur autor ſcandali, & omnia ſacerdotum iurgia ceſſabunt. Ego enim cunctorum ſacerdotum ſeruus ſum, inquantum ipſi ſacerdotaliter uiuunt. Nam qui contra omnipotentem Deum per inanis gloriæ tumorem, atque contra ſtatuta patrum ſuam ceruicem erigit, in omnipotente domino cōfido, quia meam ſibi nec cum gladijs flectet. Quid autē nuper in hac Vrbe ex huius uocabuli auditu geſtum ſit, Sabiniano diacono ac reſponſali meo ſubtilius indicaui.

87 Romano pontifici per ſynodum Calcedonenſem oblatum eſt nomen Vniuerſalis, ſed nullus Pontificū Ro. uſque ad Gregorium tali uocabulo cum ob humilitatem, tum ob ūitandam inuidiam uti uoluit. Nec tamen per hoc eis præiudicatum eſt quin Vniuerſales eſſent, cum unicuique eorum in perſona Diui Petri omnium primi dictū ſit, Quæcunq; ligaueris ſuper terram &c. Et paſce oues meas &c.

54 Item Ioanni epiſcopo Conſtantinopolitano. Eo tempore quo fraternitas ueſtra in ſacerdotali honore prouecta eſt, quantam eccleſiarum pacem atque concordiam inuenerit recolit. Sed quo auſu, quo ue tumore neſcio, nouū ſibi conata eſt arripere nomen. unde omnium fratrum corda potuiſſent ad ſcandalum peruenire. Qua in re uehementer admiror, quia ne ad epiſcopatum uenire potuiſſes fugiſſe te

uelle memini, quem tamen adeptum ita exercere desideras, ac si ad eũ ambitioso desiderio decurrisses. Qui enim indignum te esse fatebaris ut episcopus dici debuisses, ad hoc quandoq; perductus es, ut despectis fratrib⁹ episcopus appetas solus uocari. Et paulo post. Vere enim flens dico, atq; ex intimo uiscerum dolore peccatis meis reputo quod ille meus frater nunc usque reduci ad humilitatem non ualuit, qui ad hoc in episcopatus gradu constitutus est, ut aliorum animas ad humilitatem reducat. Quod ille qui ueritatem docet alios, semetipsum docere, nec me quoque deprecante consensit. Itẽ post aliqua. Quis rogo in hoc tam peruerso uocabulo nisi ille ad imitandum proponitur, qui despectis angelorum legionibus secum socialiter cõstitutis, ad culmen conatus est singularitatis erumpere, ut nulli subesse, & solus pręesse omnibus uideretur? Qui etiam dixit, In cœlum conscendam, super astra cœli exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti in lateribus aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Quid enim fratres tui omnes ecclesię uniuersalis episcopi, nisi astra cœli sunt. quorum uita simul & lingua inter peccata erroresq; hominum quasi inter noctis tenebras lucent? Quibus dum cupis temetipsum uocabulo elato pręponere, eorumq; nomen tui comparatione calcare, quid aliud dicis, nisi in cœlum conscendam, super astra cœli exaltabo solium meum? An nõ uniuersi episcopi nubes sunt, qui & uerbis pluunt, & bonorum operum luce corruscant? Quos dum uestra fraternitas despiciẽs, sub se pręmere conatur, quid aliud dicit, nisi hoc quod ab antiquo hoste dicitur. ascendam super altitudinem nubium? Quæ cuncta ego cum flens conspicio, & occulta Dei iudicia pertimesco. augentur lachrymę, gemitus se in corde meo nõ capiunt. Quod uir ille sanctissimus domnus Ioannes tantæ abstinentiæ atque humilitatis, familiarium seductione linguarum, ad tãtam superbiam erupit, ut in appetitu peruersi nominis illi esse conetur similis, qui dũ superbe esse Deo similis uoluit, etiam donatæ similitudinis gratiam amisit, & ueram beatitudinem perdidit, quia falsam gloriam quęsiuit certe Petrus princeps apostolorum membrum sanctæ & uniuersalis ecclesiæ est. Paulus. Andreas. Ioannes quid aliud, q̃ singulorum sunt plebium capita? Et tamen sub uno capite omnes membra, atque ut cuncta breui cingulo locutionis astringam, sancti ante legem, sancti sub lege, sancti sub gratia, omnes hi perficientes corpus Domini, sunt in membris ecclesiæ constituti, & nemo se unq̃ uniuersalem uocari uoluit. Vestra ergo sanctitas agnoscat quantum apud se tumeat, quæ illo nomine uocari appetit, quo uocari nullus præsumpsit, qui ueraciter sanctus fuit. Itẽ post pauca. Certe olim clamatur per Apostolum, Filioli nouissima hora est, & secundum quod ueritas prędicit, Pestilentia & gladius per mundum sæuit, gentes insurgunt gentibus. terrę

concutitur orbis,cũ habitatoribus ſuis terra dehiſcente ſoluuntur omnia quæ prædicta ſunt fiunt. Rex ſuperbię prope eſt. Et quod dici nefas eſt, ſacerdotum ei præparatur exercitus, quia ceruici militant elationis, qui poſiti fuerant ut ducatum præberent humilitatis. Sed hac in re etiam ſi noſtra lingua minime contradicat, illius uirtus contra elationem erigitur, qui ſuperbiæ uitio per ſemetipſum ſpecialiter aduerſatur. Et infra. Conſiderare uos conuenit, ne qua radix amaritudinis ſurſum germinans impediat, & per illam coinquinentur multi. Quod tamen ſi nos conſiderare negligimus, contra tantæ elationis tumorem iudicia ſuperna uigilabunt. Item eidem in alia epiſtola poſt multa. Sed etiam nunc dico, aut eaſdem perſonas, uidelicet Ioannem calcedonenſem. & Athanaſium Iſauriæ presbyteros, in ſuis ordinibus ſuſcipe, eiſq; quietem prębe. Aut ſi hoc fortaſſe nolueris, omni altercatione poſtpoſita de eorum cauſa ſtatuta maiorũ aut canonum terminos cuſtodi. Si uero ne utrum feceris, nos quidem rixam inferre nolumus, ſed tamen uenientem a uobis non deuitamus. Quid autem de epiſcopis qui uerberibus timeri uolunt canones dicant, bene fraternitas ueſtra nouit. Paſtores etenim facti ſumus, nõ perſecutores. Et egregius prædicator dicit, Argue, obſecra, increpa, cum omni patientia & doctrina. Noua uero atque inaudita eſt iſta prædicatio, quæ uerberibus exigit fidem.

55 Item Sabiniano Diacono Conſtantinopolitano. De cauſa fratris noſtri uiri reuerendiſsimi Ioannis epiſcopi Cõſtantinopolitani. duas epiſtolas facere nolui, ſed una breuiter facta eſt, quæ utrumq; habere uideretur admixtum, ideſt & rectitudinem, & blandimentum. Tua itaq; dilectio eam epiſtolam quam nunc direxi, pro uoluntate Imperatoris ei dare ſtudeat. Nam de ſubſequenti talis alia tranſmittetur, de qua eius ſuperbia non lætetur. Adhoc enim uſq; peruenit, ut ſub occaſione presbyteri Ioannis geſta huc tranſmitteret, in quam ſe pene per omnem uerſum œcumenicum patriarcham nominaret. Sed ſpero in omnipotentem Deum quia hypocriſin illius ſuperna maieſtas diſſoluet. Miror autem quod dilectionem tuam fallere potuit, ut permitteres domino Imperatori perſuaderi, quatenus ad me ſua ſcripta de hac cauſa tranſmitteret, in quibus admoneret ut cum eo pacem habere debuiſſem. Qui ſi iuſtitiam tenere uult, illum debuit admouere, ut ſe a ſuperbo uocabulo compeſceret, & protinus, inter nos fieret pax. Tamen qua calliditate a predicto fratre noſtro Ioanne factum ſit ut ſuſpicor minime penſaſti. Idcirco enim hoc ille fecit, ut aut audiretur domnus Imperator, & ille in ſua uanitate confirmatus eſſe uideretur, aut non a me audiretur, & eius animũs contra me irritaretur. Sed nos rectam uiam tenebimus, nihil in hac cauſa aliud niſi omnipotentem dominum metuentes. Vnde tua dilectio in nullo trepidet, Omnia quę

in hoc seculo uidet alta esse contra ueritatem, pro ueritate despiciat, & omnipotentis Dei gratia atq; beati Petri adiutorio confidat. Vocẽ ueritatis recolat dicentis, maior est qui in uobis est, quàm qui in hoc mundo. Et in hac causa quicquid agendum est, cum summa autoritate agat. Postquam enim defendi ab inimicorum gladijs nullo modo possumus, postquàm pro amore rei publicæ. Argentum, aurum. mãcipia uestesq; perdidimus, nimis ignominiosum est ut per eos etiam fidem perdamus. In isto enim scelesto 88 uocabulo consentire, nihil est aliud quam fidem perdere. Vnde sicut iam transactis epistolis scripsi, cum eo nunquam procedere presumas.

88 *Nota magnum uerbũ, quod qui uniuersalis uocabulũ alteri quam Ro. Põtifici tribuit, fidem perdit.*

56 At uero Ioannes noue presumptionis inuentor, ubi Mauritium Deo aduersum, Gregorio cum suis complicibus fecit infensum, cernens Constantinam Imperatricem totis conatibus Romanæ ecclesiæ seruanda priuilegia suadere, quãtis ualuit artibus incitauit, ut propter eam quam in honorem sancti Pauli apostoli in Palatio edificabat ecclesiam a Gregorio caput eiusdem apostoli aut aliud quid de ipsius corpore sibi dirigi postularet. Quam calliditatem beatissimus Papa cognoscens, Imperatricis animo taliter satisfecit. Dum illa mihi desiderarem imperari de quibus facilimam obediẽtiam exibens, uestram erga me potuissem gratiam amplius prouocare. maior me mestitia tenuit, quod illa præcipitis, quæ facere nec possum nec audeo. Nam corpora 89 sanctorum Petri & Pauli apostolorum tantis in ecclesijs suis coruscant miraculis atq; terroribus, ut neq; ad orandum sine magno illuc timore posit accedi. Deniq; dum beatæ recordationis decessor meus, quia argentum quod supra sacratissimum corpus sancti Petri apostoli erat, longe tamẽ ab eodem corpore fere quindecim pedibus mutare uolui, signum ei non parui terroris apparuit. Sed & ego aliquid similiter ad sacratissimum corpus sancti Pauli apostoli meliorare uolui. & quia necesse erat ut iuxta sepulchrum eiusmodi effodi altius debuisset præpositus loci illius, ossa aliqua non quidem eidem sepulchro coniuncta repperit. Quæ quoniam leuare presumpsit, atq; in alium locum transponere, apparẽtibus quibusdam tristibus signis, subita morte defunctus est. Præter hæc autem sancte menorie decessor meus idem ad corpus sancti Laurentij martyris quedam meliorare desiderans. dum nescitur ubi corpus esset uenerabile collocatum effoditur exquirendo, & subito sepulchrum ipsius ignoranter apertum est. Et hi qui præsentes erant, atq; laborabant monachi & mansionarij, quia corpus eiusdem martyris uiderunt, quod quidem tangere minime præsumpserunt, omnes intra decem dies, defuncti sunt, ita ut nullus uitæ superesse potuisset, qui semiustum corpus illius uiderat. Cognoscat autem tranquillissima domina, quia Romanis cõsuetudo non est, quando sanctorũ reliquias dant. ut quicquàm tangere præsumant

89 *Toc miracula & uirtutes quæ in Ecclesijs Apostolorum ubi eorũ corpora quiescunt fiunt, splendorẽ uitæ illorum aperte confitentur.*

de corpore,ſed tantummodo in pixide brandeum mittitur, atq; ad ſa
cratiſsima ſanctorum corpora ponitur. Quod leuatũ in eccleſia quæ
eſt dedicanda, debita cum ueneratione reconditur. Et tante per hoc
ibidem uirtutes fiunt, ac ſi illic ſpecialiter eorum corpora deferantur.
Vnde contigit ut beatæ recordationis Leonis papę tempore ſicut a
maioribus traditur,dum quidam Græci de talibus reliquijs dubitarẽt,
prædictus pontifex hoc ipſum brandeum allatis forficibus incidit, &
ex ipſa inciſione ſanguis effluxit.In Romanis nanq; uel totius occidẽ
90 tis partibus omnino intolerabile eſt atq; ſacrilegum. ſi ſanctorũ 90
corpora quiſquam tangere fortaſſe uoluerit. Quod ſi præſumpſerit,
certum eſt quia hæc temeritas impunita nullo modo remanebit. Pro
qua re de Græcorum conſuetudine qui oſſa lauare ſanctorum ſe aſſe-
runt, uehemẽter miramur,& uix credimus.Nam quidem Greci mo-
nachi huc ante biẽnium uenientes, nocturno ſilentio iuxta eccleſiam
ſancti Pauli corpora mortuorum in campo iacentia effodiebant, atq;
eorum oſſa recondebãt ſeruantes ſibi dum recederent. Qui cum ten-
ti, & cur hoc facerent diligenter fuiſſent diſcuſsi, confeſsi ſunt ꝙ illa
oſſa ad Gręciam eſſent tamq̃ ſanctorum reliquias portaturi.Ex quo-
rum exemplo ſicut prædictũ eſt,maior nobis dubietas nata,eſt utrum
uerum ſit quod leuari oſſa ſanctorum dicuntur. De corporibus uero
beatorum apoſtolorum quid ego dicturus ſum? Dum conſtet, quia
91 eo tempore quo 91 paſsi ſunt, ex oriente fideles uenerunt qui eo-
rum corpora ſicut ciuium ſuorum repeterent. Quæ ducta uſq; ad ſe-
cundum Vrbis miliarium,in loco qui dicitur Catacumbas, collocata
ſunt. Sed dum ea exinde leuare omnis eorum multitudo conueniens
niteretur,iſta eos uis tonitrui atq; fulguris terruit,ac diſperſit, ut talia
denuo nullatenus tentare præſumerent. Tunc autem exeuntes Ro-
mani eorum corpora qui hoc ex domini pietate meruerunt leuaue-
re,& in locis quibus nunc ſunt condita poſuerunt. Quis ergo ſereniſ-
ſima domina tam temerarius poſsit exiſtere,ut hæc ſciens eorum cor
pora non dico tangere,ſed uel aliquatenus præſumat inſpicere? Dum
igitur talia mihi a uobis præcepta ſunt, de quibus parere nullatenus
potuiſſem,quantum inuenio non ueſtrum eſt, ſed quidam homines
contra me pietatem ueſtram excitare uoluerunt ut mihi quod abſit,
uoluntatis ueſtræ gratiam ſubtraherent,& propterea quęſiuerunt ca-
pitulum de quo uobis quaſi inobediens inuenire. Sed in omnipotenti
domino confido,quia nullomodo benigniſsimæ uoluntati ſubripitur.
Et ſanctorum apoſtolorum uirtutem quos toto corde & mente diligi
tis, non ex corporali pręſentia, ſed ex protectione ſemper habebitis.
Sudarium uero quod ſimiliter tranſmitti iuſsiſtis, cum corpore eius
eſt. Quod ita tangi non poteſt, ſicut nec ad corpus illius accedi. Sed
quia ſereniſsimæ dominæ tam religioſum deſiderium uacuũ eſſe non
debet,

Vide quanta reuerentia ſanctorum corporibus illo tempore præſtaretur. (90)

Si ſancti apoſtoli Romæ paſsi ſunt, conſtat Petrum Romæ fuiſſe contra ſciolorum quorundam mendacia. (91)

debet, de 92 catenis quas ipse sanctus apostolus Paulus in collo & in manibus gestauit, ex quibus multa miracula in populo demonstrantur, partem uobis aliquam transmittere festinabo, si tamen hanc tollere limando ualuero. Quia dum frequenter ex cathenis eisdem multi ueniunt, & benedictionem petunt ut parum quid ex limatura percipiant, assistit sacerdos cum lima, & aliquibus petentibus ita concite aliquid de cathenis eius excutitur, ut mora nulla sit. Quibusdam uero petentibus diu per cathenas ipsas lima ducitur, & tamen ut aliquid inde exeat non obtinetur.

92 *Vides quomodo etiã res exteræ sanctiorum uelūti hæ cathenæ, sanctæ sunt, & populis præstant beneficia gratiarum?*

57 In quibus Gregorij ueracibus utiq; uerbis apparet, quia usq; ad illa tempora pro reliquis brandeum Romanus pontifex conferebat. Cum posteriori tempore de uestibus quæ sub altari sancti Ioannis in basilica constantiniano seruantur, particulæ ceperunt pro sacris reliquijs petentibus dari.

58 Quæ quidem uestes usq; hactenus tantis 93 miraculis coruscare probantur, ut siccitatis tempore foras excussę pluuiam conferãt. Inundationis uero serenitatem reducant. Nam super hæc quæ per singulas ecclesias faciunt, quæ in oratorio domus meę in suburra positæ, per eas dominus omnipotens fecerit non celabo. Nuper Adriani pontificis tempore uisum mihi est ut altare sanctę Dei genitricis Mariæ quod extra oratorium sancti Ioannis in apertissimo atrio positum, congruis luminaribus honorari non poterat, intra oratorium locari debuisset. Accersitus uero Gaudericus Veliternus qui adhuc superesse uidetur episcopus, cum hymnis & canticis ab altari ueteri pixidulas duas sigillatas excussit. Quarum altera me deprecante nimium timoratus aperiens, de illis tunicis quantum ex similitudine curiosis oculis potuit depræhendi particulas repperit, quas solēniter sub nouo altari deposuit. Vbi ex tunc sicut multi norunt qui adhuc superstites esse probantur. diuinitus 94 accensę lampades frequentius solito patuerunt. Nam ista octaua inditione in ebdomada ante dominici natalis diem, cum ego super huiusmodi parum quid dubitarem. completis matutinalibus hymnis mansionarius candelam extinxit. Quam post uesperum succendere cupiens, accensam repperit, eamq; se negligenter extinxisse perpendes, die altera sollicitius prorsus extinxit, & obseratis ianuis, ad uesperum succēsurus lampadem remeauit. Quam ubi nihilominus accensam repperit, ex conscientia seruatæ a se clauis & miraculo non diminuti olei profecto cognouit, quia lampadem illa succenderat, qui ne oleum in ea diurna succensione minui potuisset diuinitus ampliarat.

93 *Vide & hic mira de uestibus D. Ioannis Euangelistæ.*

94 *Habes hic antiquum esse luminariũ usum in Ecclesia. Quod si etiã diuinitus ad sanctorum res honorandas accenduntur, clarũ est ea omnipotenti deo grata & accepta esse.*

59 Harum quidem uestium sicut opinor, altera quæ strictioribus manicis constat, ueraciter sancti Ioãnis est tunica. Quã beatus Gregorius suo tempore quodam episcopo deferente suscepit. Vnde Ioãni

Abbati inter cætera ſcribit dicens. De tunica ſancti Ioannis omnino grate ſuſcepi, quia ſollicitus fuiſti mihi indicare. Sed ſtudeat dilectio tua mihi ipſam tunicam, aut quod eſt melius, eundem epiſcopum qui eam habet, cum clericis ſuis & cum ipſa ad me tranſmittere. Quatenus & benedictione tunicæ perfruamur, & de eodem epiſcopo uel clericis mercedem habere ualeamus. Altera uero quæ largioribus manicis non tunica, ſed uidetur plane eſſe dalmatica. niſi fallor ſancti Paſcaſij apoſtolicæ ſedis diaconi conſtat. Qui iuxta quod idem beatus Gregorius in quarto dialogorum libro meminit. cum temporibus Symmachi Papæ fuiſſet defunctus, eius dalmaticam feretro ſuperpoſitam dęmoniacus tetigit, ſtatimq; ſanatus eſt. Sed quamobrem ambę ueſtes ſancti Ioannis dicantur, ideo priſcam conſuetudinem obtinuiſſe crediderim, quod ſub eius altari conſuetudinaliter recondatur. Nam quod eorum altera Ioannis Euangeliſtæ, non autem Baptiſtæ ſit nemo eſt qui dubitet. Pręſertim cum omnis ſapiens nouerit Baptiſtam camelorum pilis pro ueſtibus uſum fuiſſe. Euangeliſtam uero qui per tot annos poſt paſsionem domini pōtificium gerens 95 miſſarum ſolennia frequentiſsime celebrabat, ſine ſacerdotalibus eſſe nequaquam ueſtibus potuiſſe. Si autem dicitur quod tunica & dalmatica quia 96 pontificalia ſunt in dumenta, utraq; ſancti Ioannis credi debeant, conſiderandum eſt, quia Gregorius Ioāni abbati non dalmaticam, ſed tunicam nominarit. Qui ſi dalmaticā quoq; ſancti Ioannis fuiſſe ſentiret, eius tunicam quęrens, conſequenter habere ſe ipſius dalmaticam non taceret.

95 Si D. Ioannes Apoſtolus Miſſas frequentiſsime non ſine ſacerdotalibus ueſtibus celebrabat, Miſſa non eſt recens inuentum ut ſomniant hæretici.

96 Vides quod etiā tunc Tunica et Dalmatica Pontificalia erant indumenta, ne dicas etiam hæc nouitia eſſe inuenta.

60 Hæc de ſancti Ioannis ueſtibus de quibus a quamplurimis dubitatur, me ut cumq; in beati Gregorij geſtis inſeruiſſe ſufficiat. Cęterum Ioannes conſtantinopolitanus hypocrita qui ab uniuerſalis nominis ambitione conuerti multis tergiuerſationibus recuſabat iuxta eiuſdem patris prophetiam iudicia Domini ſuper ſe uigilare cognoſcens, poſt non multi temporis ſpacium ſubita morte defungitur. Et cuius ambitioſam ſuperbiā totus capere mundus uix poterat, in unius ſepulchri anguſtia facile collocatur. Poſt cuius paulatim diſceſſum cum Mauritius Imperator ſacerdotum uidelicet Chriſti contemptor pro Cyriaco qui Ioanni ſucceſſerat, ſuaderet ne pro cauſa tam friuoli nominis Gregorius laboraret ipſe tandiu Pontificatus ſui autoritatibus reſtitit quouſq; peſtem uniuerſalis nominis ab ipſis etiam ſubdolis adulatorum labijs penitus abſtuliſſet. Quapropter Eulogio patriarchę Alexandrino poſt aliqua ſcribens ait. Indicare ueſtra beatitudo ſtuduit iam ſe quibuſdam non ſcribere ſuperba uocabula, quæ ex uanitatis radice prodierunt. Et mihi loquitur dicens. Sicut iuſsiſtis, quod uerbum iuſsionis peto ameo auditu remouete. Quia ſcio qui ſum, qui eſtis. Loco enim mihi fratres eſtis, moribus patres, Nō ergo iuſsi, ſed

quæ utilia sunt indicare curaui. Nõ tamen inuenio uestrã beatitudinẽ hoc ipsum quod memoriȩ uestræ intuli perfectȩ tenere uoluisse. Nã dixi, nec mihi uos, nec cuiquã alteri tale aliquid scribere debere. Et ecce in præfatione epistole quam ad me ipsum qui prohibui direxistis, superbȩ appelationis uerbum, uniuersalem me papam dicentes imprimere curastis. 97 Quod peto dulcissima mihi sanctitas uestra ultra nõ faciat. Quia uobis subtrahitur, quod alteri plusquam ratio exigit præbet. Ego enim non uerbis quęro properari sed moribus. Nec honorem meũ esse deputo, in quo fratres meos honorẽ suum prodere cognosco. Meus namq; honor est. honor uniuersalis ecclesiæ. Meus honor est fratrum meorũ solidus uigor. Tũc ego uere honoratus sum, cum singulis quibusq; honor debitus non negatur. Si enim uniuersalem me papam uestra sanctitas dicit negat se hoc esse, quod me fatetur uniuersum. Sed absit hoc. Recedant uerba quæ uanitatem inflant, charitatem uulnerant. & quidem in sancta Calcedonensi synodo atq; post a subsequẽtibus patribus, hoc decessoribus meis oblatum uestra sanctitas nouit. sed tamen nullus eorum uti hoc unquã uocabulo uoluit. Vt dum in hoc mundo honorem sacerdotum diligerent omnium, apud omnipotentem Deum custodirent suum.

97 Ex eo quod uniuersalis nomen respuit hoc in loco Gregorius propter humilitatem & fratrum honorem, non sequitur eum nõ esse uniuersalem. Nã si non esset, non uocatus fuisset Ro. Pontifex a Calcedonẽsi Synodo, & post a subsequentibus patribus hoc nomine.

Explicit liber tertius uitæ beati Gregorij Romani pontificis.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI IIII.

Quod

Expliciunt cap. libri quarti uitæ beati Gregorij papæ.

INCIPIT LIBER QVARTVS. CAP. I.

HÆc eſt Gregorij de refutatione nominis uniuerſalis plena rationis humilitatisq́; ſententia. Qui uidelicet contra ſuperbos prudenter uti nouerat ſerpentis aſtutia, & a columbę ſimplicitate circa humiles minime recedebat. Quapropter ſuæ temperantiæ cõſcius, Dominico Cartaginenſi epiſcopo poſt cętera, De eccleſiaſticis inquit priuilegijs quod ueſtra fraternitas ſcribit, hoc poſtpoſita dubitatione teneat, quia ſicut noſtra defendimus, ita ſingulis quibuſq; eccleſijs ſua

iura seruamus. Nec cuilibet fauente gratia ultra quā meretur impertior, nec ulli hoc quod sui iuris est, ambitu stimulante derogo. Sed fratres meos honorare per omnia cupio. Sicque studeo honore singulos subuehi, dummodo nō sit quod alteri iure ab altero posit opponi. Itē Eulogio Alexandrino & Anastasio Antiocheno Patriarchis scribit dicens. Cum prędicator egregius dicat, Quamdiu quidem sum gentium apostolus, ministerium meum honorificabo. Qui rursus alias dicit, Facti sumus paruuli in medio uestrum, exemplum proculdubio nobis sequentibus ostendit, ut & humilitatem teneamus in mente. & tamen ordinis nostri dignitatem seruemus in honore. Quatenus nec in nobis humilitas timida, nec erectio sit superba. Et cætera. Quod Gregorius sicut ex præcedentibus ac subsequentibus manifestissime colligi poterit, & fecit & dixit.

2 Nam Ioannem Rauennatem episcopum typo superbia pallium frequentantem. sūosq; presbyteros ac diaconos in mappulis procedere permittentem, primo quidem per Castorium cartularium familiariter arguit, post ex consuetudine siue priuilegio sibi hæc concessa pertinaciter defendentem, tali sententia post nonnulla mulctauit. Vt enim inquit ea quæ superius dixi, breuiter colligam admoneo quatenus nisi decessorum meorum munificentia tibi hæc per priuilegium attributa docueris, uti in plateis 98 pallio ulterius non præsumas. Ne non habere & ad missas incipias. quod audacter & in plateis usurpas. De secretario autem quod fraternitas tua resedisse cum pallio, & filios ecclesiæ suscepisse se & fecit & excusauit, nunc interim nihil quærimus quia 99 synodorū sententiam sequentes, minores culpas quæ negantur, ulcisci recusamus. Hoc tamen quia semel & iterum sit factum cognouimus. Fraternitas autem tua sit omnino sollicita, ne hoc quod præsumptioni inchoanti adhuc ceditur, in proficiente deterius uindicetur. Et post pauca. Illud autem quod pro utendis a clero uestro mappulis scripsistis a nostris est clericis fortiter obuiatum, dicentibus nulli hoc unquā aliæ cuilibet concessum fuisse ecclesiæ, nec Rauennates clericos uel illic uel in Romana ciuitate tale aliquid cū sua conscientia presumpsisse, nec si tentatum esset, ex furtiua usurpatione sibi prę iudiciū generaretur. Sed etiam si in qualibet ecclesia hoc præsumptū fuerit, asserunt emendandum quod non concesione Romani pontificis, sed sola subreptione prẹsumitur, sed nos seruantes honorem fraternitati tuæ, licet contra uoluntatem antedicti cleri nostri. tamen primis diaconibus uestris quod nobis quidā testificati sunt, etiā ante eos usos fuisse, in obsequio duntaxat tuo mappulis uti permittimus, alio autē tempore, uel alias personas hoc agere uehementissime prohibemus.

3 Quam sententiam uir uanę gloriæ cupidissimus molestissime ferens, per quoscunq; poterat usum pallij sibi restitui magnopere flagitabat.

98 *Ecce pallij usum antiquum in Ecclesia.*

99 *Vide quanta sit Generalium Synodorum authoritas.*

tabat. Cui Gregorius ita ſcripſit. Fraternitatem ueſtram ualde inuenio contriſtatam pro eo ꝙ in litanijs induere pallium rationis cenſura prohibetur. Sed per excellentiſsimum Romanum patricium, & per eminentiſsimum præfectum, atq; per alios ciuitatis ſuæ nobiles uiros importune expetit, ut hoc debeat concedi. Nos autẽ ſollicite requirentes à Deodato quondam diacono fraternitatis tuæ, cognouimus quia nunquã conſuetudo fuerit deceſſoribus tuis ut in litanijs pallio niſi in ſolennitate beati Ioannis Baptiſtę, beati Petri apoſtoli, & beati Apollinaris martyris uterentur. Cui quidem nequaquã credere debuimus, quia multi apud ciuitatem fraternitatis ueſtræ reſponſales ſępius fuerunt, qui ſe fatentur tale aliquid nunquã uidiſſe. Et hac de re multis potius credendum eſt, ꝙ uni pro ſua eccleſia aliquid atteſtanti. Sed quia nos fraternitatem ueſtram contriſtari nolumus, & petitionem filiorũ noſtrorum apud nos minime fruſtrari, uſum 100 pallij donec ſubtilius ueriuſq; aliquid cognoſcamus, in Litanijs ſolemnibus, ideſt die natalitio beati Ioannis Baptiſtæ, beati Petri apoſtoli, & beati Apollinaris martyris, atque in ordinationis ueſtræ celebratione concedimus. In ſecretario uero ſecundum morem priſtinum, ſuſceptis ac dimiſsis eccleſiæ filijs induere ueſtra fraternitas pallium debeat, atque ad miſſarum ſolemnia ita proficiſci, & nihil ſibi amplius auſu temerarię pręſumptionis arrogare. Ne dum in exteriori habitu inordinate aliquid ambitur, ordinate etiam quæ licere poterant amittantur.

100 *Ecce q̃o antiquitus per ſedem Apoſtolicã Archiepiſcopis concedi ſolebat pallium quo in Miſſarum ſolennijs tantum & non ultra niſi ex ſpeciali priuilegio uterentur, ſicut & modo ſit. Ecce & ſolennes litanias.*

4 Sed iſdem Ioannes ab inanis gloriæ ambitione freno apoſtolicæ moderationis cohercitus. ad detractionem pontificis totus conuertitur. Vnde prudentiſsimus pontifex ſic eum admonet dicens. Primum me hoc cõtriſtat, quia mihi fraternitas tua duplici corde ſcribit. Et alia blandimẽta in epiſtolis ſuis exhibet, alia in lingua ſua ſeculariter oſtendit. Deinde graue mihi eſt, quia inriſiones illas quas habere notarij adhuc pueri ſolent, uſq; hodie frater meus Ioannes in lingua ſua retinet, mordenter loquitur, & quaſi de tali aſtutia lętatur, amicis præſentibus blãditur, de abſentibus obloquitur. Tertio graue mihi & omnino execrabile eſt quia ſeruis ſuis qua hora fuerit cõmotus turpia crimina imponit. Vt effęminati, & adhuc grauiter hoc apertius uocentur. Poſt hoc acceſsit, quod diſciplina ad uitam clericorum cuſtodiendam nulla eſt. Sed tantũmodo clericis ſuis dominium exhibet. Vltimũ uero eſt, quod tamen pondere elationis primum, quia de uſu pallij extra eccleſiam quod temporibus deceſſorum meorum facere nunquã præſumpſit, & nunquã à deceſſoribus eius præſumptum eſt, ſicut reſponſales noſtri teſtantur. excepto niſi reliquiæ conderentur, quod tamen reliquis unus tantũmodo potuit inueniri qui diceret, meis diebus in deſpectu meo cũ ſumma audatia non ſolum faciebat ſed etiam frequentabat. Ex quibus omnibus inuenio, quia honor epiſcopatus totus fo-

ras in ostensione est, non in mente. Et quidem ago omnipotenti Deo gratias, quia eo tempore quo ad me hoc peruenit, quod ad aures decessorum meorum nunquã peruenerat, Longobardi inter me & Rauennatem ciuitatem positi fuere. Nam ostendere forsitan hominibus habui, quantum scio esse districtus. Ne autẽ credas quia ego ecclesiam tuam in aliquo grauari aut minui uolo, recordare inter missarum Romanorum solennia ubi Rauennas diaconus stabat, & require ubi hodie stat, & cognosces quia Rauennatem ecclesiam honorare desidero. Sed ut quicunque quodlibet ex superbia arripiat, hoc ego tolerare nõ possum. Tamen hac de re iam diacono Constantinopolim scripsi, ut per omnes qui sub se etiam tricenos & quadragenos episcopos habẽt, requirere debeat, sic ubi iste usus est, ut in Litanijs cum palijs ambulent. Absit ut per me honor Rauennatis ecclesiæ in aliquo minuatur. Hæc ergo omnia quæ superius dixi frater Reuerendissime recogita, diem tuę uocationis attende, quas rationes de sarcina episcopatus redditurus es considera. Emenda illos mores notarij. Vide quid in lingua, quid in actu episcopum deceat. Esto totus purus fratribus tuis. Non aliud loquaris, aliud in corde habeas. Nec appetas ultra uideri quàm es, ut possis ultra esse quàm uideris.

5 Hæc quia Ioãnes emendare superbiæ fastu despexit, eodem anno iuxta quod Gregorius ei prædixerat, diem suæ uocationis dum non attendit incurrit, & ante tumidus crepuit, quàm meruisset amictu pallij saturari. Cuius rei gratia Gregorius uisitationem Rauennatis ecclesiæ Seuero Ficulino episcopo secundum consuetudinem priscam cõmittens. Marinianum monachum familiarem suũ Rauennatibus episcopum consecrauit, cui & pallium 101 dirigit scribens. Apostolicę sedis beneuolentia, & antiquæ consuetudinis ordine prouocati, fraternitati tuæ, quam in Rauennati ecclesia gubernationis constat suscepisse officium, pallij usum præuidimus concedendum. Quo non aliter uti te memineris nisi in propria tuæ ciuitatis ecclesia dimissis iam filijs ecclesiæ, procedens à salutatorio ad sacra missarum solennia celebranda. Peractis uero missis, id in salutatorio rursum curabis deponere. Extra ecclesiam uero nõ aliter illo tibi, nisi quater in anno in litanijs quas ad decessorem tuum Ioannem expressimus, uti permittimus.

101 *Habes & hic eadem quæ supra, de pallio & eius usu.*

6 Sed Marinianus clericorum suorũ suggestionibus delinitus, tam per Andream uirum magnificum, quàm per quoscunq; poterat restitui suæ ecclesiæ usum pallij flagitabat. Quapropter Gregorius Castorio cartulario inter cætera scribit dicens. Tua experientia nullius personã, nullius uerba consideret. Solum Dei timorem & rectitudinem ante oculos habeat, & seniores personas eiusdem ecclesiæ archidiaconum quem non suspicor pro alterius honore peierare. Et alios antiquiores qui in sacris ordinibus ante Ioannis episcopi tẽpora fuerant requirat,

uel si qui maturiores sunt extra sacros ordines, & ueniant 102 ante corpus sancti Apollinaris, & tacto eius sepulchro iurent quo consuetudo ante Ioannis episcopi tempora fuerit. Quia sicut scis, idem uir multum præsumptor extitit, & multa sibi per superbiam conabatur arrogare. Et quicquid à fidelioribus uiris & grauibus iuratum fuerit, secundum indiculum qui subter annexus est, hoc uolumus in eadem ecclesia conseruari. Sed uide ne negligenter agas, ne quis fidem aut deuotionem tuam in hac causa corrumpat. Zelum enim tuum scio, age sollicite ita tamen ut prædicta ecclesia contra iustitiam non grauetur. Sed usus qui ante Ioannis episcopi tempora extitit, ei cõseruetur. Personas autem non duas uel tres ad satisfaciendum tibi, sed quantas antiquiores & grauiores inueneris require, ut neque quod usus fuit antiquitus eiusdem ecclesiæ denegemus, neq; quod nouo ausu appetitum est concedamus. Sed omnia age blande & dulciter, ut & actio tua districta sit, & lingua mitis. Iuro ego .N. per patrem & filium & spiritũ sanctum, inseparabilem diuinæ potentiæ trinitatem, & hoc corpus beati Apollinaris martyris, me pro nullius fauore personæ, neque cõmodo aliquo interueniente testari, sed hæc scio, & per memetipsum cognoui, quia ante tempora Ioannis quondam episcopi, Rauẽnas episcopus presente aprocrisario sedis apostolicæ, illo atque illo, illis & illis diebus consuetudinem utendi pallio habuit, & non cognoui quia hoc latenter uel absente aprocrisiario usurpasset.

102 *Vides antiquum morem Ecclesiæ esse, super sanctorum sepulchra pro rebus dubijs decidendis iuramenta proferri.*

7 Hoc Gregorius per inditionem quartamdecimam iusiurandum præceperat. Quod quia sicut rei exitus manifestat, deficientibus testimonijs per tres continuos annos infectum remanserat. Iterum Marinianus suorum suggestione compulsus, usum pallij quem ex consuetudine sicut conuenerat uindicare nõ poterat, importunitate precum se posse recipere confidebat. Quapropter Gregorius in eadem sententia permanens, eidem cartulario per inditionem secundam scribit dicens. Dum Florentinus Rauennatis ecclesię diaconus apud nos pro reuerentissimo fratre & coepiscopo nostro Mariniano de usu pallij ageret, requisitus à nobis quę esset antiqua consuetudo, respondit quod in omnibus Litanijs pallio Rauennas episcopus uteretur. Quod ita non esse, & ab alijs didicimus, & ex epistolis Ioannis quondã episcopi quas ei ostendi fecimus euidenter apparuit. Sed hoc asseruit quod dicere iussus est. Nam tempore quo à te isdem Ioannes quondam episcopus est inhibitus ne pallio inordinate ac temere uti pręsumeret, scripsit nobis hanc fuisse priscam consuetudinẽ ut ciuitatis ipsius episcopus pallio in Litanijs solemnibus uteretur. Quarum tibi literarum exemplaria pro tua informatione transmisimus. Adeodatus uero prædictę ecclesiæ diaconus apud nos tempore quo hic fuit, similiter de eiusdem pallij usu agere enixius studeret, uolentes cognoscere ueritatem, cum

ſimiliter quæ eſſet cōſuetudo curauimus requirendum. Qui ut credi ſibimet ſuaderet, atque a nobis ualeret quod petebat exigere, ſub iure iurando teſtatus eſt antiquam cōſuetudinem fuiſſe, ut in quatuor aut quinque ſolennibus litanijs pallio ciuitatis ſuę epiſcopus uteretur. Experientia ergo tua diligenter inuigilet, & cum omni ſollicitudine quot litanię ſolennes ab antiquitate fuerint requirat. Nec eas ſolennes nominando requirere ſtudeat, ſed maiores. ut per hoc quod nobis præfatus Adeodatus diaconus teſtatus eſt, & prædicti Ioannis epiſcopi fatetur epiſtola, dum conſtiterit quantæ litaniæ ſolennes fuerint, quotiens indui ſolebat in litanijs pallio cognoſcentes, libentiſsime concedamus. Sed hoc non ab illis perquirat qui ab eccleſiaſticis exhibentur, ſed ab alijs quos ſine fauore partis ſuæ eſſe cognouerit. Et quæq; ſollicita indagatione reppererit, nobis ſubtiliter indicet. ut ueritate ſicut diximus cognita fratris & coepiſcopi noſtri reuerentiſsimi Mariniani animos releuemus. At quia priſca conſuetudo a noſtratibus ſubtiliter inquiſita, a Rauēnatibus probari nullo modo potuit, Gregorium in ſua ſententia permanſiſſe proculdubio illud oſtendit, quod neque ob hoc quantum ex apicibus eius dinoſcitur, a quoquā ſollicitatus extitit, neq; a ſemetipſo cōmotus ulterius omnino reſcripſit.

8 Non ſolum in magnis rebus Gregorius ſollicitudinis ſuæ oculos conuertebat. uerum etiam ne impune pręſumerentur quādoq; maiora, hoc in rebus minimis curioſiſsime pręcauebat. Vnde Ioanni Syracuſano epiſcopo ſcribit dicens, Eccleſiaſtici uigoris ordo confunditur, ſi aut temere illicita pręſumantur, aut impune non conceſſa tentātur. Peruenit itaque ad nos diaconos eccleſiæ Catanenſis, calceatos campagis procedere præſumpſiſſe. Quod nulli hactenus per totam Siciliam licuiſſe niſi ſolis tantummodo diaconibus eccleſiæ Miſenenſis quibus olim a prędeceſſoribus noſtris non dubitatur eſſe conceſſum, bene recolitis. Quia ergo tantæ temeritatis auſus non eſt leuiter attendendus, cum omni hoc fraternitas ueſtra perquirat ſubtilitate, & ſi ita ſicut ad nos peruenit inuenerit, utrum a ſe uel alicuius hoc autoritate pręſumpſerit, nobis ſubtiliter innoteſcat. Vt cognita ueritate, quid fieri debeat diſponamus. Nam ſi negligenter ea quæ male uſurpantur omittimus, exceſſus uiam alijs aperimus.

9 Interea Natali epiſcopo defuncto, cum Dalmatinorum generalitas Honoratum archidiaconum. quem ipſe ex presbytero in diaconū conuerterat. Sibi præficiendum concorditer elegiſſent, eorumq; decretum pontifex approbaſſet, factione Malchi epiſcopi rectoris apoſtolici patrimonij, manuq; militari Maximus multis criminibus inuolutus epiſcopatum Salonitanæ ciuitatis inuaſit. Quod Gregorius audiens Dalmatinis & Iadertinis epiſcopis, ne illi manū imponerent, ſub magna interminatione prohibuit. At uero Maximus qui epiſco-

patus sedē contra canones inuaserat, etiam sacerdotium contra Deum per Simoniacam hæresim ab episcopis duntaxat excōmunicatis corruptis, non timuit promereri, fauente sibi occasione temporum ex cupiditate simul insolentiaq; Augusti. Quem dispergendo facultates inuasę ecclesię adeo defensorem scelerum suorum effecit, ut a Gregorio non solum frequenter postularet, quatenus indiscussam Maximi promotionem relinqueret, uerum etiam Romam satisfacturum pro simoniaca hęresi alijsq; criminibus uenientem cum honore susciperet. Gregorius uero faciem nullius contra ueritatem custodiens. tam ipsum Maximum primo a missarum solēnijs, post a cōmunione corporis & sanguinis domini nostri Iesu Christi quousque suam pręsentiam exhiberet priuauit. Maximus autem imperialibus militijs fultus, post excommunicationem & missas cecinit, & sacramenta satis indignus accepit. Quapropter Constantinę augustę post multa alia scribit dicens.

10 Salonitanæ ciuitatis episcopus me ac responsali meo nesciente ordinatus est. & facta res est, quæ sub nullis anterioribus principibus euenit. Quod ego audiens ad eundem præuaricatorem qui inordinate ordinatus est. protinus misi. ut omnino missarum solēnia celebrare nullo modo præsumeret. nisi prius a serenissimis dominis cognoscerem. Si hoc fieri ipsi iussissent. Quod ei 103 sub excommunicationis interpositione mandaui. Et contempto me atq; despecto, in audacia quorumdam secularium hominum quibus denudata sua ecclesia præmia multa præbere dicitur nunc usq; missas facere præsumit, atq; ad me uenire secūdum iussionem dominorum noluit. Ego autem præceptioni pietatis eius obediens, eidem Maximo qui me nesciente ordinatus est. hoc quod in ordinatione sua me uel responsalem prætermittere præsumpsit, ita ex corde laxaui. ac si me autore fuerit ordinatus. Alia uero puersa illius, scilicet mala corporalia quæ cognoui uel quia cum pecunijs est electus. uel quod excōmunicatus missas facere præsumpsit, propter Deum irrequisita pręterire non possum. Sed opto & dominum deprecor, quatenus nihil de eo de his quæ dicta sunt ualeat inueniri, & sine periculo animæ meæ causa ipsius terminetur. Prius tamen ꝙ hæc cognoscantur, serenissimus dominus discurrenti iussione præcepit. ut eum uenientem cum honore suscipiam. Et ualde graue est. ut uir de quo tanta & talia nuntiatur. cum ante requiri & discuti debeat honoretur. Et si episcoporum causæ mihi commissorum apud pijssimos dominos aliorum patrocinio disponantur. Infelix ego in ecclesia ista quid facio? Sed ut episcopi mei me despiciant, & contra me refugium ad seculares iudices habeant, omnipotenti Deo gratias ago, peccatis meis deputo, Hoc tamen breuiter suggero. quia aliquantulum expecto. Et si ad me uenire diu distulerit, exercere in eo distri-

103 *Ecce quomodo & tūc fiebant præcepta sub pœna excōmunicationis sicut & modo.*

ctionem canonicam nullo modo cessabo. In omnipotente autem Domino confido. quia longa piissimis dominis uita tribuet, & nos sub manu uestra non secundum peccata nostra sed secundum suæ gratiæ dona disponet.

11 Hæc Gregorius dissimulatrici Augustę. Cęterum eodem Maximo in sua pręsumptione manente, consecratores atq; omnes Dalmatinos & Iadertinos episcopos ab eius communione sub excõmunicatione disiunxit. Adeo ut ne nomen quidem Maximi inter sacra missarũ solemnia memorarent. Quo facto ita omnes consternati sunt animo, ut sub pęnitentiæ satisfactione relicto Maximo ueniam postularent. Vnde misericordissimus pontifex Sabiniano Iadertino episcopo scribens. Sicut inquit perseueranti culpæ debetur iure uindicta. ita resipiscẽtibus est uenia concedenda. Nam ut res illa contra se merito potest iracundiam excitare, sic hæc in sua prorsus dilectione solet concordiã propagare. Et ideo quia fraternitatem tuam a consortio & cõmunione Maximi ubi te prius neglectus impulerat, intantum postea grauitas sacerdotis ad animum reducta suspendit, ut eius sola nullatenus patereris esse segregatione contentus, nisi & in monasterij te claustra re-

104 cipiens, dudum 104 cõmissa defleres, ea propter in nostra te gratia ac cõmunione receptum esse non dubites. Nam quantum nos prius culpa tuę caritatis offenderat, tantum pęnitentia mitigauit.

104 Hæc est bona pœnitentia, non solum abstinere a cõmissis, sed ea etiam satisfaciendo deflere.

12 Itaq; Maximus cernens tandem aliquando durum esse contra stimulum calcitrare, relictis Imperialibus adminiculis, per gallinicum exarchum satis humiliter concedi sibi pęnitentiam, simulq; ueniam a Gregorio postulauit. Quẽ ipse Romam fatigari nolens. causam eius discutiendam Rauennę cõmisit Constantino Mediolanensi episcopo scribens. Maximus inquit Salonitanæ ecclesiæ præuaricator, postq̃ per potestates maiores 105 seculi obtinere nil ualuit, ad minores se contulit. Nobisq; tam nimietate præcum, q̃ attestatione bonorũ operum præualere contendit. Ex qua re inhumanum credidi, si is qui se quasi multum timere me dicit. in aliquo me temperatiorem minime inuenire potuisset. Et ideo decreui ut reuerẽtiss. frater, & coepiscopus noster Marinianus eius causam debeat in Rauennati urbe cognoscere. Si autẽ persona eius suspecta forsitam habebitur, uolumus ut uestra quoq; fraternitas si ei laboriosum non est, ad eandem ciuitatem fatigare se debeat, & cum prædicto fratre in eodem iudicio pariter sedere. Quicquid autẽ uestræ utrorumq; sanctitati placuerit, scito te mihi modis omnibus placiturũ, & uestrum ego iudicium meum deputo.

105 Si quilibet sacerdos et episcopus Regibus & imperatore est superior, quomodo hic Papa suam minorem, Imperatoris uero maiorem appellat potestatẽ, nisi quia quantum ad seculum, non quantum ad deũ illa maior est? uel hoc dicit secundum uulgi opinionem.

13 Inter hac præuaricator Maximus anno septimo excommunicationis suæ. post castigationes & flagella Gregorij ad cor reuertens, Rauennam petijt, & 106 iactauit se tensus in ciuitatem in media silice, clamans & dicens, Peccaui Deo & beatissimo papę Gregorio, Et agẽ-

106 Vides quod uera pœnitentia nõ est solum noua uita ut dicunt hæretici, sed cum ea dolor et satisfactio de peccatis cõmissis?

te eo pęnitētiam tribus horis, cucurrit gallinicus exarcus & Castorius cartularius ecclesiæ Romanæ cum Mariniano episcopo, & eleuauerunt eum de silice. Qui esset cepit ampliorem pęnitentiam agere corā eis. Quod Gregorius ut audiuit, ad misericordiam protinus rediīt, Mariniano episcopo inter cætera scribens. Qualis de causa Maximi fraternitatis uestræ uoluntas sit. ac magis petitio. præsentium latore Castorio cartulario nostro renuntiante cognouimus. Ideoq; si idem Maximus coram uobis & prędicto cartulario nostro de simoniaca hęresi pręstito se sacramēto purgauerit. atq; de aliīs ante corpus sancti Apollinaris tantummodo requisitus, liberum se esse responderit. causam ipsius fraternitati uestrę de eo quod excōmunicatus missarum solēnia agere præsumpsit, iudicio cōmittimus, qua debeat 107 pęnitentia talis culpa purgari. Et ideo quicquid uobis secundum Deum placet, securi disponite nec aliquid de nobis dubium habeatis. Nam quicquid a uobis hac de causa fuerit ordinatum, nos & grate suscipimus, & libēter admittimus. Hortamur tamen ut debeatis esse solliciti, & ita quæ fienda conspicitis temperetis, quatenus & illi si ita uidebitur cōmunionem præstetis, & uigoris ecclesiastici genium congrua ut oportet, dispensatione seruetis. Suprascriptum uero portitorē in præsenti quid uobiscum eo sit agendum instruximus. A quo cuncta subtiliter addiscentes, sic uos in omnibus exhibete, ut in uestra sollicitudine nostrā fuisse præsentiam sentiamus.

107 *Ecce quomodo etiam sanctissimus Gregorius in uera pœnitentia satisfactionem requirit.*

14. Item Castorio notario & cartulario Rauēnæ. Quanto credi tibi a nobis & necessarias uides causas iniungi. tanto te magis strenuum debes & sollicitum exhibere. Proinde si Maximus Salonitanus præstito sacramēto firmauerit simoniaca se hęresi non teneri, atq; de aliīs ante corpus sancti Apollinaris tantūmodo requisitus innoxium se esse responderit, & de inobedientia sua pęnitentiam sicut deputauimus egerit. uolumus ut ad consulandum illum epistolā quam ad eum scripsimus, ubi ei & gratiam nostram et cōmunionem nos reddidisse signauimus, experientia tua dare debeat. Quia sicut in contumatia persistentibus seueros nos esse conuenit, sic iterum humiliatis & pęnitentibus negare locum ueniæ non debemus.

15. Cumque maximus penes corpus beati Apollinaris secundum iussum Gregoriī de cunctis humiliter satisfecisset, Castorius cartularius consolatoriam ei epistolam præbuit. Verbis Gregoriī asserētem. quamuis culpabilibus ordinationis tuæ primordiīs grauem aliam per inobedientię culpam addideris, nos tamen sedis apostolicæ autoritatem eo quo decuit moderamine temperantes, numquam contra te usq; ad hoc quod causa poscebat exarsimus. Sed ut longius se ingratitudo nostra quam tu tibi excitasti produceret, credita nos sollicitudo uehementer angebat, ne quædam illicita quæ de te audieramus, negligen-

ter omittere uideremur. Quę ſi bene conſideres, ipſe te ſatisfacere differendo firmabas. atq; ex hoc aduerſum te zelum noſtrum acrius incitabas. At ubi ſalubri tandem conſilio uſus, iugo te obedientiæ humiliter ſummiſiſti, & dilectio tua pęnitentiam agens, digna ſe ut deputauimus, ſatisfactione purgauit, redditam tibi gratiam fraternę caritatis intellige, atq; in noſtro te receptum conſortio gratulare. Quia ſicut perſeuerantibus in culpa diſtrictos, ita reſipiſcentibus nos benignos decet eſſe ad ueniam. Poſtq̃ ergo fraternitas tua apoſtolicę ſedis cõmunionem ſe reparaſſe cognoſcit, perſonam ad nos trãſmittat quę pallium tibi deferendum ex more percipiat. Nam quemadmodum il-
108 *Et hic habes antiquã conſuetudinẽ Ro. Eccleſiæ concedendi pallium archiepiſcopis.*
licita perpetrari non patimur. Sic ea quę ſunt 108 conſuetudinis nõ negamus. Licet autem ad hęc concedenda diſpenſatio nos loci noſtri uocauerit. multum tamen a nobis petitio dulciſsimi atq; excellentiſsimi filij noſtri domni gallinici exarchi. ut temperatius erga te ageremus exegit. Cuius cariſsimam miſericordiam ac uoluntatem nec pertulimus, nec potuimus contriſtari.

16 Præterea cupidiſsimus ac tenaciſsimus Imperator qui conſuetudinibus antiquiſsimis dationes, legionum quoque milites frequentiſsime ſicuti Romanorum narrat hiſtoria, defraudabat, cernens Gregorium contra omnes mundi ſtrepitus auguſtalibus defenſionibus quarum ſuffragio ad arcem pontificatus hunc ſe prouexiſſe iactabat, penitus non egere, imo canonicis autoritatibus, ſanctitatis ac prudentiæ ſuę uirtutibus, Chriſto propitio cunctis alta ſapientibus pręualere ad odium detractionemq; famæ illius magis magiſq; conuerſus eſt. liberalitatem pontificis quia famelicis militibus tam eccleſiaſtica q̃ publica frumẽta diuiſerat, ſubdolis aſſertionibus reprehendens. Cui Gregorius utpote qui prouectionem ſuam diuino iudicio, in cuius nimirũ manu corda Regum conſiſtentia quocunq; uoluerit inclinantur non caducis humanis fauoribus deputabat, uoce libera contradicens, his cũ reſponſionibus fregit, deturpauit. atque nonnulla de futuro Dei iudicio diſſerendo deterruit, In ſereniſsimis inquit iuſsionibus ſuis dominorum pietas dum me de quibuſdam redarguere ſtuduit. parcendo mihi minime pepercit. Nam in eis urbanæ ſimplicitatis uocabulo me fatuum appellat. In ſcriptura etenim ſacra cum in bona intelligentia ſimplicitas ponitur, uigilanter ſępe prudentię aut rectitudini ſociatur. Vnde etiam de beato Iob ſcriptum eſt, Erat uir ſimplex & rectus. Et beatus Apoſtolus admonet dicẽs, Eſtote ſimplices in malo, & prudentes in bono. Et per ſemetipſam ueritas in euangelio admonet dicens, Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ. Eſſe ualde inutile indicans. ſi aut ſimplicitati prudentia, aut prudentię ſimplicitas deſit. Vt ergo ſeruos ſuos ad cuncta eruditos efficeret, eſſe eos & ſimplices ſicut columbas, & prudentes ut ſerpentes uoluit, quatenus

in eis & columbæ ſimplicitatem aſtutia ſerpentis, & ſerpẽtis aſtutiam ſimplicitas columbæ temperaret. Ego igitur qui in sereniſsimis domi norum iuſsionibus ab Arnulfi aſtutia deceptus, non adiuncta pruden tia ſimplex denuntior, conſtat proculdubio quia fatuus appellor. Quod ita eſſe ego quoque ipſe confiteor. Nã ſi hoc ueſtra pietas taceat. cauſæ clamant. Ego enim ſi fatuus non fuiſſem. ad iſta toleranda quę inter Longobardorum gladios hoc in loco patior minime ueniſſem. In ea autem re quam de Arnulfo perhibui, quia toto corde uenire ad Rempublicam paratus fuit. dum mihi non creditur, etiam mentitus eſſe reprehendor. Sed etſi ſacerdos nõ ſum, ſcio grauem eſſe hanc iniuriam ſacerdoti, ut ueritati ſeruiens fallax credatur. Et dudũ noui quoniam Nordulfo plus eſt creditum quàm mihi, Leoni amplius quàm mihi. Et nunc eis qui eſſe ad medium uidentur. pluſquàm meis aſſertionibus credulitas impenditur. Et quidẽ ſi terræ meæ captiuitas per cotidiana momenta nõ excreſceret de deſpectione mea atque irriſione lætus tacerem. Sed hoc me uehementer affligit, quia unde ego crimen falſitatis tolero. inde Italia quotidie ducitur ſub Longobardorũ iugo captiua. Dumq; meis ſuggeſtionibus in nullo creditur, uires hoſtium ĩmaniter excreſcunt. Hoc tamen piiſsimo Domino ſuggero, ut de me mala omnia quęlibet exiſtimet. De utilitate uero Reipublicæ, & cauſa ereptionis Italiæ, non quibuſlibet facile pias aures prębeat, ſed plus rebus quàm uerbis credat. Sacerdotibus autem non ex terrena poteſtate Dominus noſter citius indignetur. Sed excellenti conſideratione propter eũ cuius ſerui ſunt, eis ita dominetur, ut etiam 109 debitam reuerẽtiam impendat. Nam in diuinis eloquiis ſacerdotes aliquando Dii, aliquando Angeli uocantur. Et per Moyſen de eo qui ad iuramentum adducendus eſt dicitur, Applica illum ad Deos, uidelicet ad ſacerdotes. Et rurſum ſcriptum eſt, Diis nõ detrahes. ſcilicet ſacerdotibus. Et propheta ait, Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent ex ore eius, quia Angelus domini exercituum eſt. Quid ergo mirum ſi illos ueſtra pietas dignetur honorare, quibus in ſuo eloquio honorem tribuens, eos aut Angelos, aut Deos ipſe etiã appellat Deus? Eccleſiaſtica quoque teſtatur hiſtoria, quia cum piæ memoriæ Conſtantino principi ſcripta oblatæ accuſationes contra epiſcopos fuiſſent, libellos quidem accuſationis accepit. & eoſdem qui accuſati fuerant, epiſcopos conuocans, in eorum conſpectu libellos quos acceperat incendit dicens, Vos Dii eſtis a uero Deo cõſtituti. Ite & inter uos cauſas ueſtras diſponite. quia dignum non eſt ut nos iudicemus Deos. In qua ſententia pie domine ſibi magis ex humilitate, quàm illis aliquid pręſtitit ex reuerentia impenſa. Ante eum quoque pagani in Republica principes fuerunt, Qui uerum Deum neſcientes, Deos ligneos & lapideos colebant, & tamen eorum ſacerdotibus honorem maximum tribuebant.

109 *Vides quomodo hortetur Imperatorem ad exhibendum debitã Sacerdotibus domini reuerentiam?*

Quid igitur mirum ſi Chriſtianus Imperator ueri Dei cultor ſacerdotes dignetur honorare(dum ut prędixi)pagani principes honorem impendere Sacerdotibus nouerunt, qui Dijs ligneis & lapideis ſeruiebant? Hæc ego pietati dominorum non pro me,ſed pro cunctis ſacerdotibus ſuggero.Ego enim peccator homo ſum,& quia omnipotenti Deo inceſſanter quotidie delinquo, aliquod mihi apud tremendum examen ipſius eſſe remedium ſuſpicor, ſi inceſſantibus quotidie plagis ferior.Et credo quia eundem omnipotentem dominum tanto uobis amplius placatis,quanto me ei male ſeruientem diſtricte affligitis. Multas enim iam plagas acceperam, & ſuperuenientibus dominorũ iuſsionibus inueni conſolationes quas non ſperabam. Si poſſum, has celeriter plagas enumero. Primo quod mihi pax ſubducta eſt. quam cum Longobardis in Tuſcia poſitis ſine ullo Reipublicæ diſpendio feceram. Deinde corrupta pace,de Romana ciuitate milites ablati ſunt. Et quidem alij ab hoſtibus occiſi.alij uero Narnijs & Peruſię poſiti,ut & Peruſia teneretur, Roma relicta eſt. Poſt hęc plaga grauior fuit, Aduẽtus Agiulfi, ita ut oculis meis cernerem Romanos more canum in collis funibus ligatos.qui ad Franciam ducebantur uenales. Et quia nos qui intra ciuitatẽ fuimus, Deo protegente manus eius euaſimus, quęſitum eſt unde culpabiles eſſe uideremur. Videlicet cur frumenta defuerint. quę in hac urbe diu multa ſeruari nullatenus poſſunt, ſicut in alia ſuggeſtione plenius indicaui. Et quidem de memeipſo in nullo turbatus ſum,quia teſte conſcientia fateor aduerſa quelibet pati paratus ſum, dũmodo hęc omnia cum ſalute dũtaxat meę animę euadam. Sed de glorioſis uiris Gregorio prefecto & Caſtorio magiſtro militũ, nõ mediocriter ſum afflictus. Qui & omnia quę potuerunt fieri,nullo modo facere neglexerunt. & labores uigiliarũ & cuſtodię ciuitatis in obſidione eadem uehementiſsimos pertulerunt. Et poſt hęc omnia graui dominorum indignatione percuſsi ſunt.De quibus patenter intelligo,quia eos non ſua acta, ſed mea perſona grauat. Cum quo quia pariter in tribulatione laborauerant, poſt laborẽ pariter tribulantur. Quod autẽ dominorum pietas illud mihi pauendum & terribile omnipotentis Dei iudicium intentat, rogo per eundem omnipotentem dominum ne hoc ulterius faciat. Nam adhuc neſcimus quis ibi qualis ſit:quod Paulus egregius prædicator dicit, Nolite iudicare ante tẽpus, donec ueniat dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium. Hoc tamen breuiter dico. quoniã peccator & indignus plus de uenientis Ieſu miſericordia, q̃ de ueſtræ pietatis iuſtitia præſumo. Et ſunt multa quæ de iudicio illius homines ignorant.quia fortaſſe quæ uos laudatis, ille reprehendet. & quæ uos reprehenditis, ille laudabit. Inter ergo omnia incerta ad ſolas lachrymas redeo,petens ut idem omnipotẽs Deus pijſsimum dominum no-

ſtrum & ſua hic manu regat, & in illo terribili iudicio liberũ ab omnibus delictis inueniat. Et me ita placere ſi neceſſe eſt hominibus faciat, ut æternam eius gratiam non offendam.

17 Deniq; Mauritius Imperator libertatem uocis tanti pontificis reprehenſionisq; conſtantiam admiratus, quia de futuro Dei iudicio ſe terruerat, ad exercendam in eum tyrannidem prodire nitebatur. Cum protinus eodem anno uir quidam monachicis ueſtimentis indutus, diuina quadam uirtute commotus, dextra ſpatham cepit. Quam uidelicet a foro uſque ad æneam ſtatuam gladiatoris nudam circumferens, Imperatorem gladio cunctis moriturum prędixit. Quod Mauritius ut audiuit, a tyrannide Gregorio inferenda ſemet continuit. Et iudicium diuinũ quod ei minatus fuerat, ſito ſe ſubiturũ tanto magis timuit. quanto Gregorium credidit non poſſe mentiri.

18 Mox itaque ſcripto preces compoſitas, tam eidem, quam cunctis patriarchis, epiſcopis & monachis ciuitatum ſiue ſolitudinum pecunias multas, cereos, & thymiamata deſtinauit. Hoc potiſſimum depręcans ut domino ſupplicarent. quatenus in hoc ſeculo merita ſuorũ malorũ reciperet. tantum ut a futuris cruciatibus redimi meruiſſet. Cũq; hoc & ipſe uehementius per multa tempora cum lachrymis poſtulaſſet. quadam nocte dormiens, uidit apud æneam palatij portam ſe coram multo populo æneæ ſtatuę Saluatoris aſſiſtere. Tunc uox terribilis facta eſt ex ipſo incarnati uerbi caractere dicens, Date Mauritiũ. Et capientes eum iudiciorum miniſtri, poſuerunt iuxta purpureum umbilicum qui illic erat. Cui eadem uox caracteris ait. Vbi uis reddam tibi mala quę in hoc ſeculo perpetraſti? Ille reſpondit. Amator hominum domine & iudex iuſte, hic potius ea mihi, & non in ſeculo futuro retribue. Statim diuina uox iuſſit tradi Mauritium & Conſtantinã uxorem eius cum filijs & filiabus omniq; cognatione ipſius Focę militi. Euigilans ergo Mauritius miſit parochoenum, & uocauit ad ſe Philippicum generum ſuum. quem dudum ſuſpicatus fuerat Imperium ſibi uelle ſubripere. At ille pro ſuſpitione ſe perdendũ conijciens, aduocatę Gordię uxori ſuæ tanquam nõ ſe reuiſurę ultimum uale dixit. Sacramentoq; cõmunionis accepto, ad palatium uenit, & cubiculum Imperatoris ingrediens, ad pedes eius procidit. Cui Imperator aſſurgens ad pedes eius nihilominus corruit dicens. Ignoſce deprecor mihi. quia nunc profecto diuina reuelatione doctus, cognoui quod nihil in me unde ſuſpicabar commiſeris. ſed ſi quem in agminibus noſtris cognoſcis qui Focas ſoleat uocitari, dicito mihi. Et Philippicus diu apud ſe recogitans ait. Vnum Focam cognoſco. qui nuper procurator ab exercitu nuncupatus contradicebat tuo Imperio. Cum uero Mauritius de qualitate eius inquireret, Philippicus ait. Eſt quidẽ iuuenis & temerarius, ac timidus. Et Mauritius. Si timidus inquit, profecto & homicida.

Dumq; super huiusmodi titubaret, in crastinũ Magistrianus ab Eremitis quibus Imperatoris preces portauerat rediens, responsum retulit dicens, Deus recepta pœnitentia tua saluabit animam tuam & cũ sanctis te cum tota domo tua constituet, ab Imperio uero cum ignominia & discrimine decides.

19 Quibus auditis Mauritius dominum glorificans pœnitentiam tenuit, sed a cupiditatis auaritia usque adeo non recessit, ut exercitus in periculosis locis hyemaret, & transito Danubio uictus sibi de sclauorum regione periclitabunde quæreret, ne uidelicet alimenta publica manducarent, quod cum Petro prætorij feralibus literis immineret, ille taxiarchus uocatis ait, Nimis mihi uidentur grauia Imperatoris pręcepta Romanos in aliena terra hyemare iubentia. Nam illi nõ obedire sęuum est, & rursus obedire sęuissimũ. Nullum bonum parit auaritia, quia mater omnium malorũ consistit. Qua Imperator languens horum maximorum malorum causa Romanis efficitur. Exercitus itaq; hoc per Taxiarchas audito, ad seditionem conuertitur, exaltatumq; super clypeum Focam centurionem Exarchum acclamarunt. Fugatoq; prętore Theodosio filio Imperatoris & Germano socero eius, dirigunt ut alter eorum sibi imperare studeret. Illi nullo modo consenserunt. Immo hoc Mauritio retulerunt. At ille Germanum perdere uoluit, qui quoniam in ecclesiam fugerat, filium tanquã proditorẽ sui consilij flagellauit. multosq; hunc ab eadẽ ecclesia extrahendum transmittens, nunquã permittitur. immo multis conuitijs a populo laceratus, Marcionista hæreticus appellatur. Et cõmoto intra Constantinopolim graui tumultu, Mauritius dissimulato habitu cum uxore & filijs noctu dromonem cõscendit, & fugiens apud sanctum Antonomẽ uenit. At uero Focas cum exercitu in septimum ueniens, Imperator efficitur. A quo Mauritius cum filijs uxore at filiabus penes calcedoniam iussus quemadmodum sibi denunciatum fuerat decollatur. Et quia oratio Gregorij qua illum petierat in terribili Dei iudico liberũ a delictis omnibus inueniri, uacua esse non poterat, Idem Mauritius id recepit quod meruit, & in cunctis suis incõmodis dominum benedicens, a sempiterno supplicio meruit liberari.

20 Igitur septimo Kalendarum Maiarum inditione sexta. Imago Focæ & Leonciæ augustorum cum eorundem fauoralibus literis Romam delata est. Et postq̃ a clero & senatu acclamatum est eis in basilica Iulij, iussu Gregorij in oratorio sancti Cęsarij Lateranensi palatio constituto reponitur. Qui etiam Focæ Imperatori ita rescripsit. Gloria in excelsis Deo, qui iuxta quod scriptum est, mutat tempora, & transfert regna, & qui hoc cunctis innotuit quod per prophetam suũ loqui dignatus est dicens. Quia dominatur excelsus in regno hominum, & cui uoluerit ipse dat illud. In omnipotentis quippe Dei incõ-

prehensibili

prehensibili dispensatione alterna uitæ mortalis moderamina consistunt, & aliquando cum multorum peccata ferienda sunt, unus erigitur, per cuius duritiam tribulationis iugo subiectorũ colla deprimantur. Quod nos in nostra diutius tribulatione probauimus. Aliquando uero cũ misericors Deus męrentia multorum corda sua decernit consolatione refouere, unum ad regiminis culmen prouehit, & per eius misericordiæ uiscera in cunctorũ mentibus exultationis suæ gratiam infundit. De qua exultationis abundãtia roborari nos citius credimus, qui benignitatem uestræ pietatis ad Imperiale fastigium peruenisse gaudemus. Lętentur cœli, & exultet terra, & de benignis uestris actibus uniuersæ Reipublicæ populus nunc usque uehementer afflictus hilarescat. Comprimantur iugo uestrę dominationis superbæ mentes hostium, releuentur uestra misericordia contriti ac depressi animi subiectorum. Virtus cœlestis gratiæ inimicis uos terribiles faciat, pietas subditis benignos. Quiescat felicissimis temporibus uestris in uniuersa Republica prolata sub causarum imagine pręda pacis. Cessent testamentorum insidiæ, donationum gratiæ uiolenter exactæ. Redeat cunctis in rebus proprijs secura possessio, ut sine timore habere se gaudeant quæ nõ sunt ab eis fraudibus acquisita. Reformetur iam singulis sub iugo pij Imperij libertas sua. Hoc nanq; inter reges gentium & Reipublicæ Imperatores distat, quod reges gentium domini seruorũ sunt. Imperatores uero reipublicæ domini liberorum.

21 Cumq; Focas mandari sibi Romanæ sedis diaconum cũ magna humilitatis reuerentia postularet, Gregorius ita rescripsit. Considerare cum gaudijs & magnis actionibus gratiarum libet quãtas omnipotenti domino laudes debemus, quod remoto tristitię iugo ad libertatis tempora sub Imperiali benignitatis uestræ pietate peruenimus. Nam quod permanere in palatio iuxta antiquam cõsuetudinem apostolicę sedis diaconum uestra serenitas non inuenit, non hoc meæ negligentiæ, sed grauissimæ necessitatis fuit. Quia dum ministri omnes huius ecclesiæ tam contrita asperaq; tempora cum formidine declinarent atque refugerent, nulli eorum poterat imponi ut ad Vrbem regiam in palatio permansurus accederet. Sed postquã uestram clementiam omnipotentis Dei gratia disponente ad culmen Imperij peruenisse cognouere, ipsi quoque suadente lętitia ad uestra uestigia uenire festinant, qui illuc prius accedere ualde timuerant. Sed quia eorũ quidam ita senectute sunt debiles, ut laborem ferre uix possint, quidam uero ecclesiasticis curis uehementer implicantur, & lator præsentium qui primus omnium defensor fuit, bene mihi ex longa assiduitate cõpertus est, uita, fide ac moribus approbatus, hunc aptum pietatis uestræ uestigijs esse iudicaui. Vnde eum autore Deo diaconum feci, & sub celeritatę transmittere studui, qui cuncta quæ in his partibus aguntur,

inuento oportuno tempore ualeat clementię uestrę suggerere. Cui rogo ut serenitas uestra pias aures inclinare dignetur, ut tanto nobis celerius ualeat misereri, quanto afflictionem nostram uerius ex eius relatione cognouerit. Qualiter enim cotidianis gladijs, & quantis Longobardorum incursionibus ecce iam per triginta & quinque annorũ longitudinem premimur, nullis explere suggestionis uocibus ualemus. Sed in omnipotente Deo confidimus, quia ea quæ cepit, consolationis suæ nobis bona perficiet, & qui suscitauit in Republica pios dominos, extinguet crudeles inimicos.

22 Item Leontiæ augustæ. Quæ lingua eloquī, qui animus cogitare sufficiat, quãtas de serenitate uestri Imperij omnipotenti Deo gratias debemus. Quod tam dura longi temporis pondera ceruicibus nostris amota sunt, & Imperialis culminis leue iugum redijt, quod libeat portare subiectis. Reddatur ergo creatori omnium ab hymnidicis angelorum choris gloria in cœlo, persoluatur ab hominibus gratiarum actio in terra, quia uniuersa Respublica quæ multa meroris pertulit uulnera, iam nunc consolationis uestræ inuenit fomenta. Vnde nobis necesse est omnipotentis Dei misericordiam enixius exorare. ut cor uestræ pietatis sua semper dextera teneat, eiusq; cogitationes cœlestis gratiæ ope dispenset. Quatenus tranquillitas uestra tanto rectius ualeat sibi seruientes regere, quanto dominatori omnium nouerit uerius deseruire. In amore catholicæ fidei faciat defensores suos: quos fecit ex benigno opere Imperatores nostros. Infundat in uestris mentibus zelum simul & mansuetudinem, ut pio semper feruore ualeatis, & quicquid in Deo exceditur, non multum relinquere, & si quid in uobis delinquitur, parcendo tolerare.

23 His Gregorius laudibus aut ideo nouos principes demulcebat, ut audientes quales esse debebant, fierent mitiores q̃ Mauritius fuerat, cuius tot criminibus inuoluta tempora cognoscebant, aut quia eos sibi suæq; ecclesiæ deuotissimos cernens, non eos ad tyrannidem ruituros esse putabat. Qui sicut quorumlibet uitia liberis uocibus arguebat, & contra canones priscas'ue consuetudinis uenire nemirũ permittebat, ita quæ consuetudinis fuerant nulli penitus denegabat. Nam mox ut episcopus apostolicæ sedis enituit, patriarchalibus sedibus suã synodicam destinauit, & postmodum Secũdo seruo Dei incluso inter cætera scribens dicit. Hinc est ut quoties in quatuor pręcipuis sedibus antistites ordinantur, synodales sibi epistolas uicissim mittant. In quibus se sanctam Calcedonensem synodum cum 110 alijs generalibus synodis custodire fateantur. Itẽ Anastasio presbytero de Isauria post multa. Fratri uestro Cyriaco Constantinopolitanæ ciuitatis antistiti, qui nuper in Ioãnis reuerentissimi episcopi loco ordinatus est, nostra uoluimus scripta transmittere. Sed quia nõ est consuetudo, ut priusq̃

110 *Ecce quantæ authoritatis sunt Generalia Concilia.*

ad nos eius ſynodica deferatur, ei ſcribere debeamus, idcirco nunc diſtulimus.poſtea autem indicabimus. Quam uidelicet cõſuetudinem ſicut noſtri quoq; qui ante biennium ab Adriano liberaliſsimo papa in ſancta octaua ſynodo pręfuere teſtantur, Ita orientales pręcipue retinent uſque hactenus ſedes, ut in ſuis diptychis nullius pontificis nomen deſcribant, quouſque ſynodicam ipſius ſuſcipiant. Et tamdiu defunctum pontificem inter uiuentes annumerent, q̃diu ſucceſſor illius ſuas literas ſtuduerit deſtinare.

24 Hinc eſt nimirum quod Gregorius a conſuetudine priſca non diſcrepans, Ioanni ſubdiacono rectori patrimonij Liguriæ ſcribit dicens. Quanto apoſtolica 111 ſedes Deo autore cunctis pręlata conſtat eccleſijs, tanto inter multiplices curas & illa nos ualde ſollicitat, ubi ad cõſecrandum Antiſtitem noſtrum expectatur arbitrium. Defuncto igitur Laurentio eccleſiæ Mediolanenſis epiſcopo, ſua nobis relatione clerus innotuit, in electione ſe filij noſtri Conſtantij diaconi ſui unanimiter conſenſiſſe. Sed quoniam eadem non fuit ſubſcripta relatio, ne quid quod ad cautelam pertinet omittamus, idcirco huius præcepti autoritate ſuffultum Genuam te proficiſci neceſſe eſt, & quia multi illic Mediolanenſium coacti, Longobardorum barbarica feritate conſiſtunt, eorum te uoluntates oportet conuocatis eis in cõmune perſcrutari. Et ſi nulla eos diuerſitas ab electionis unitate diſterminat (ſiquidem in prædicto filio noſtro Conſtantio omnium uoluntates atq; conſenſus perdurare cognoſcis) Tunc eum a proprijs epiſcopis ſicut antiquitatis 112 mos exigit, cum noſtræ autoritatis aſſenſu ſolatiante domino facias conſecrari. Quatenus huiuſmodi ſeruata conſuetudine, & apoſtolica ſedes proprium uigorem retineat, & a ſe ipſa conceſſa alijs ſua iura non minuat. Sed cum poſt annos aliquot Conſtantius functus inſigniter Pontificio dormiſſet in Domino, clerus & plebs Mediolanenſis Deuſdedit diaconem eligentes, ab Agilulfo rege terrerentur quatenus illum eligerent, quem Longobardorum barbaries uoluiſſet. At illi decretum ſuum Gregorio dirigentes, conſilium & licentiam petunt. Quibus ipſe inter cætera ſic reſcripſit. Illud quod uobis ab Agilulfo indicaſtis ſcriptum dilectionem ueſtram non moueat. Nam quod nos utilitati ueſtrę ſalubriter conſulere uelimus, in homine qui non a catholicis & maxime a Longobardis eligitur, nulla prębebimus ratione conſenſu. Quia Vicarius ſancti Ambroſij indigner euidẽter oſtenditur, ſi electus a talibus ordinatur. Et poſt pauca. Vt igitur in ordinãdo Deuſdedit diacone qui a uobis electus eſt, nulla poſsit mora contingere, Pantaleonem notarium noſtrum tranſmiſimus, qui eum ut moris eſt, adnitente conſeſſus noſtri autoritate faciat conſecrari.

111 *Vides Apoſtolicam ſedem authore Deo cũctis eſſe prælatam eccleſijs.*

112 *Nota antiquum morem conſecrandi Metropolitanum per ſuos ſuffraganeos de ſedis Apoſtolicæ conſenſu.*

25 Ad aduerſis poteſtatibus prægrauatos fortiſsimus miles Chriſti

Gregorius uiriliter defendebat. Iniusteq; deiectos non solum inter depositos non habebat, uerum etiam pristinis gradibus autoritatis suæ priuilegio reformabat. Nam Anastasium Antiochenum Patriarchã qui Ioannem Constantinopolitanum pręsulem uoce libera reprehendens, Imperatoris Iustiniani iussu detrusus in exilium, ab ipsis Ioãnis papa temporibus usque ad sui pontificatus tẽpora permanebat. Mox ut summũ sacerdotium meruit, inter patriarchas eũ reputans, scriptis talibus animauit. Præterea inquit sicuti patriarchis alijs paribus uestris synodicã uobis epistolam direxi, quia apud me semper hoc estis, quod ex omnipotentis Dei munere accepistis esse, non quod ex uoluntate hominum putamini non esse. Item eidem in alia epistola post nõ multa scribens ait. Fraternitati tuæ indico, quia a serenissimis dominis quantis ualui precibus postulaui, ut uos honori proprio restitutos ad sancti Petri apostolorum principis limina uenire, & quousq; ita Deo placuerit, hic mecum 113 uiuere concedant. Quatenus dum uos uidere meruero, peregrinationis nostræ tędium de æterna patria inuicẽ loquendo reuelemus. Deniq; studiosissimus pater Gregorius tamdiu penes Mauritium imperatorem suggestionibus suis imminuit, donec post multorum annorum curricula magnus Anastasius throno proprio redderetur. Cui congratulabundus rescripsit dicens, Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis, quia magnus ille fluuius qui quondam arentia Antiochiæ saxa reliquerat, ad proprium alueum reuersus, subiectas & iuxta positas ualles rigat, ut unũ trigesimũ, aliud sexagesimũ, aliud uero centesimũ fructum ferat.

113 *Vides Ro. Ecclesiam tutissimum esse Christianæ cõmunionis refugium, oppressorum præsertim episcoporũ.*

26 Hadrianum Thebanæ ciuitatis episcopum â Ioanne primæ Iustinianæ, atque altero Ioanne Larisseo episcopis iniuste depositũ non solum sedi propriæ reddidit, uerum etiam ipsius ecclesiam Romano iure defendens, a Larissei episcopi potestate subduxit, inter cætera dicens, Hadrianum episcopum repperimus, & tuo contra sacerdotales mores odio laborasse, & nullo iure pecuniarijs in causis eum fraternitatis tuę condemnatum fuisse sententia. Quia igitur & ab antefato Ioanne primæ Iustinianæ episcopo contra ius canonesq; depositus, honoris sui gradu carere non potuit, in suã eum reformari ecclesiam, atq; in propriæ dignitatis ordinem decreuimus reuocari. Et cũ oportuisset te ex eo dominici corporis cõmunione priuari, quod admonitione sanctę memoriæ decessoris mei contempta, per quam eũ ecclesiamq; eiusdem quẽ de tua iurisdictione exemit, rursus in eis aliquid tibi iuris & ditionis seruare præsumpseris. Tamen nos humanius decernentes, cõmunionisq; tibi sacramentum interim conseruantes, decernimus ut fraternitas tua ab eo ecclesiaq; eius omnem antehabitam suæ potestatem iurisdictionis abstineat. Sed secundũ scripta decessoris nostri, si qua causa uel fidei, uel criminis uel pecuniaria aduersus præ-

fatum

fatum Hadrianum consacerdotem nostrum potuerit euenire, uel per eos qui nostri sunt uel fuerint in Vrbe regia responsales, si mediocris est quæstio, cognoscatur, uel huc ad apostolicam sedem si est ardua, deducatur. Quatenus nostrę audientiæ sententia decidatur. Quod si cōtra hæc quæ statuimus, quolibet tempore, qualibet occasione uel surreptione uenire tentaueris, sacra te cōmunione priuatum, nec eam te excepto ultimo uitæ tuę tempore, nisi concessa Romani pontificis decernimus iussione recipere. Hoc enim consona sanctis patribus diffinitione sancimus, ut qui 114 sacris nescit obedire canonibus, nec sacris administrare, uel cōmunionem capere sit dignus altaribus.

114 *Ecce pœna statuta sacrorum Canonum contemptoribus.*

Item Ioanni episcopo primę Iustinianæ. Post longas tribulationes quas Hadrianus Thebanæ ciuitatis episcopus a consacerdotibus suis uelut ab hostibus pertulit, in Romanam ciuitatem 115 confugit. Et licet aduersus Ioannem Larisseum episcopum eius fuisset prima suggestio, non ab eo in causis pecuniarijs lege esse iudicatum. Tamē post hoc magis contra personam fraternitatis tuæ a qua non iuste se sacerdotij gradu flagitabat esse deiectum grauissime quærebatur. Et infra. Quod uero inquit ad præsens attinet, cassatis prius atque ad nihilum redactis prędictæ sententiæ tuę decretis, & beati apostolorum principis Petri autoritate decernimus triginta 116 dierum spatio sacra te cōmunione priuatum, ab omnipotenti Deo nostro tanti excessus ueniam cum summa pęnitentia & lachrymis exorare. Quod si hanc sententiam nostram te cognouerimus implesse remissius, non iam tantū iniustitiam, sed & contumaciam fraternitatis tuæ cognoscas adiuuante domino seuerius puniendam. Præfatum uero Hadrianum fratrem & coepiscopum nostrum, ex tua sententia ut diximus, nequaq̄ canonibus atque legibus subsistente damnatum, in suum locum atque ordine reuerti Christo comitante disponimus. Vt nec illi fraternitatis tuę noceat cōtra iustitiæ tramitem prolata sententia, nec charitas tua pro placanda futuri indignatione iudicij incorrecta remaneat.

115 *Sed quo cōfugeret nisi ad tutissimū Christianæ communionis portum?*

116 *Aduerte an requirat Gregorius in hoc episcopo operis satisfactionem. Et an Apostolica sedes in omnes episcopos iurisdictionem habeat.*

27 Hinc est quod exceptis criminibus neminē de sacerdotio Gregorius deponebat, immo pro qualitatibus delictorū uenialiter cōmunione priuabat. Vnde Ioanni episcopo Caliopolitano post aliqua scribens ait, Matriculam quam frater & coepiscopus noster Andreas Tarentinus episcopus fecit fustibus castigari, q̄uis exinde post octo menses hanc obijsse non credamus, tamen quia eam contra propositi sui ordinem huiusmodi fecit affligi, duobus hunc mensibus à Missarum sollennitate suspende: ut uel hæc eum uerecundia qualem se de cętero exhibere posit instituat.

28 Si quando super sacerdotum criminibus erat aliquid uentilandum, cum summa districtione grandiq; cautela Gregorius uniuscuiusque capituli modulos quærens, sententiam suam magis difficulter,

quàm faciliter promulgabat. Vnde Natali Salonitano episcopo scribens ait. Dum cuncta negotia indagāde sollicitudine ueritatis indigeantur, tum quæ ad deiectionem sacerdotium pertinent graduum sunt districtius trutinanda, in quibus non tam de humilibus constitutis, quàm de diuinę quodāmodo benedictionis refragratione tentatur. Nunciatum si quidem nobis est Florentium Epytauranæ ciuitatis episcopum a quibusdam fuisse in causis criminalibus accusatū, & nullis canonicis probationibus exquisitis, nec sacerdotalis concilij pręueniente iudicio, eū honoris officio non autoritate, sed iure depositum. Quia ergo non potest quenquàm ab episcopatus gradu nisi iustis ex causis concors sacerdotum summouere sententia, hortamur fraternitatem uestram, ut præfatum uirum ex eodem in quod detrusus est, eηci faciatis exilio. causamq; eius episcopali disceptatione perquiri. Et si in his in quibus accusatus est, canonica fuerit probatione conuictus, canonica proculdubio est ultione plectendus. Quod si alias quàm de eo æstimatum est synodali fuerit inquisitione cōpertum, necesse est ut & criminatores iusti districtionem iuris exhorreant, & incriminatis innocentiæ suę seruentur illibata suffragia. Exequutionem uero antefati negotij Antonino subdiacono nostro ex nostra præceptione mādauimus, quatenus eius instantia, & quæ sunt legibus canonicis placita decernantur, & decreta iuuante domino mancipentur effectui. Item Constantino Mediolanensi. Relectis epistolis quas ad nos per Maurinū latorem pręsentium transmisistis, gratam nobis sollicitudinē uestram fuisse rescripsimus, quod eam quæ ad nos de fratre & coepiscopo nostro Pompeio, qui a nobis ita est nominandus peruenit causam dissimulare minime pertulistis. Sed qualis fuit in requisitione cura, si talis fuisset in discussione subtilitas, nihil ex hoc quod de eo dictum est fuisset ambiguum, sed utrum uerum, an esset compositum patuisset. Quia iam cōtra ipsum dudum in Sicilia apud reuerendę memoriæ fratrem nostrū Maximianum episcopum talis quęstio ut cognouimus, mota est. Sed quia causa ipsius subtili omnino inuestigatione quæsita est, inuentus est innocens, qui fuerat accusatus in crimine. Nunc igitur quoniam illa quę cōtra eum dicta sunt, non sub illa qua decuit districtione quæsita sunt, & gesta quę exinde apud fraternitatem uestram confecta sunt, neque ad condemnationem, neque ad absolutionem eius probantur posse sufficere, non leuis res agitur, ut incaute, uel in transcursu debeat diffiniri. Nam graue est satis & indecens, ut in re dubia certa dicatur sententia. Et hęc quidem gesta esse poterant ad diffiniendum idonea, si accusati ea confessio sequeretur. Si tamen eandem confessionem subtilitas examinis ex occultis eliceret, & non afflictio uehemens extorqueret, quæ frequenter hoc agit, ut noxios se fateri etiam cogantur innoxij. Nam postquā præfatus episcopus ut dicitur, custodia cruciari cremariq; se

fame afferit,fcire debetis,fi ita eft,utrum noceat fi fic fuerit extorta cõfefsio. Nunquid quando fententiam tales caufę fufcipiunt,& ad fedem apoftolicam appellatur, non & perfona quæ iudicatur præfens eft, ut diftrictifsime atque ab omni latere ueritas requiratur. Vti tunc fi debeat nec ne manere fententia decernatur. Nec non & fi prędictus epifcopus ad fedem apoftolicam appellare uoluerit.caufa ipfius interius, & cum omni eft diligentia perfcrutanda. Et ideo poftquã & perfona abfens eft,& gefta quæ ad nos tranfmififtis,nobis ficut præfati fumus, idoneę fatisfacere nõ uidentur,temere aliquid de epifcopi perfona decernere,nec debemus,nec poffumus. Ne quod abfit, reprehenfibiles inueniamur in noftris, quibus aliorum 117 iure competit retractare fententias.

117 *Vides quomodo ad Ro Pontificem pertinet aliorum retractare fententias?*

Item Ioanni defenfori poft aliqua. Quia inquit Stephanus epifcopus in odio fuo quædam ficta & de falfis fe capitulis accufatum, neq; aliquid ordinabiliter factum. & iniufte fe afferit condemnatum, diligenter quærendum eft, primo fi iudicium ordinabiliter eft habitum, fi alij accufatores, alij teftes fuerunt. Deinde caufarum qualitas, fi digna exilio uel depofitione fuit. fi eo pręfente fub iureiurando contra eum teftimonium dictum eft. Si fcriptis actum eft, fi ipfe licentiam refpondendi & defendendi fe habuit, fed & de perfonis accufantium ac teftificantium fubtiliter quęrendum eft. Cuius conditionis,cuiusq; opinionis,aut ne inopes fint,ne forte aliquas contra prefatum epifcopum inimicitias habuiffent. Vtrum teftimonium ex auditu dixerũt, aut certe fe fcire teftati funt. Si fcriptis iudicatum eft,& partibus præfentibus fententia recitata eft. Quod fi forte hæc folenniter acta non funt,neque caufa probata eft quæ exilio uel depofitione digna fit, in ecclefiam fuam modis omnibus reuocetur.

29 Autoritatem quorumlibet fummorum Pontificum Gregorius autoritatis fuę magnitudine nullo modo minuebat. Quin potius multipliciter roborabat. Et quanuis inter culpabiles autoritatem fui prioratus cognofceret,tamen inter infontes epifcopos fe prębebat prorfus æqualem. Quapropter Ioanni Syracufano epifcopo inter cætera fcribens ait. Quod primas Bizacenus a fuis epifcopis impetitus fe fedi apoftolicæ dicit fubijci,fi qua culpa in epifcopis inuenitur,nefcio quis ei epifcopus fubiectus non fit. Cum uero culpa non exigit,omnes epifcopi fecundum rationem humilitatis æquales fumus & cætera. Item in libro regulæ paftoralis. liquet inquit quod omnes homines natura ęquales genuit,fed uariante meritorum ordine alios alijs culpa poftponit. Ipfa autem diuerfitas quæ accefsit ex uitio, diuino iudicio difpenfatur. Vt quia omnis homo æque ftare non ualet,alter regatur ab altero. Vnde cuncti qui præfunt,non in fe poteftatem debent ordinis, fed æqualitatem penfare conditionis. Nec præeffe hominibus gaudeant,

ſed prodeſſe. Antiqui etenim patres noſtri non Reges hominum, ſed paſtores pecorum fuiſſe memorantur. Et cum Noe dominus filijsq; eius diceret, Creſcite & multiplicamini & replete terram, protinus adiunxit. Et terror ueſter ac tremor ſit ſuper cuncta animalia terræ. Quorum terror ac tremor quia eſſe ſuper animalia terræ pręcipitur, profecto eſſe ſuper homines prohibetur. Homo quippe brutis animalibus, non autem hominibus cæteris natura prælatus eſt. Et idcirco ei dicitur, ut ab animalibus & non ab homine timeatur. Quia contra naturam ſuperbire eſt, ab æquali uelle timeri. Et tamen neceſſe eſt ut rectores a ſubditis timeantur, quando ab eis Deum minime timeri deprehendunt, ut humana ſaltem formidine peccare metuant, qui diuina iudicia non formidant. Nequaquã tamen præpoſiti ex hoc quæſito timore ſuperbiunt, in quo non ſuam gloriam, ſed ſubiectorꝝ iuſtitiam quærunt. In eo enim quod metum ſibi a peruerſe uiuentibus exigũt, quaſi non hominibus, ſed animalibus dominantur. Quia uidelicet ex qua parte beſtiales ſunt ſubditi, ex ea debent etiam formidini iacere ſubſtrati. Sed plerunque rector eo ipſo quo cęteris pręminet, elatione cogitationis intumeſcit. Et dum ad uſum cũcta ſubiacent, dum ad uotum uelociter iuſſa complentur, dum omnes ſubditi ſi qua bene geſta ſunt laudibus efferunt, male geſtis autẽ nulla autoritate contradicunt, dum plerunque laudant etiam quæ reprobare debuerant, ſeductus ab his quæ infra ſuppetunt, ſuper ſe animus tollitur. Et dum foras ĩmenſo fauore circundatur, intus ueritate uacuatur. Atque oblitus ſui, in uoces ſe ſpargit alienas. Talemq; ſe credit, qualem foris audit, nõ qualem intus decernere debuit. Subiectos deſpicit, eosq; æquales ſibi naturæ ordine non agnoſcit. Et quos ſorte poteſtatis exceſſerit, tranſcendiſſe etiam uitæ meritis credit. Cunctis ſe æſtimat amplius ſapere, quibus ſe uidet amplius poſſe. In quodam quippe ſe conſtituit culmine apud ſemetipſum, & qui æqua cæteris naturæ conditione conſtringitur, ex æquo cæteros reſpicere dedignatur. Sicq; uſque ad eius ſimilitudinem ducitur, de quo ſcriptum eſt. Omne ſublime uidet, & ipſe eſt Rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. Qui ſingulare culmen appetens, & ſocialem angelorum uitam deſpiciens ait. Ponam ſedem meam ad aquilonem, & ero ſimilis altiſsimo. Miro ergo iudicio intus foueam deiectionis inuenit, dum foris ſe in culmine poteſtatis extollit. Apoſtatę quippe angelo ſimilis efficitur, dum homo hominibus eſſe ſimilis dedignatur. Sic Saul poſt humilitatis meritum in tumorem ſuperbiæ, culmine poteſtatis excreuit. Per humilitatem quippe prælatus eſt, & ꝑ ſuperbiam reprobatus, Domino atteſtante qui ait, Nõne cũ eſſes paruulus in oculis tuis, caput te conſtitui in tribubus Iſrael? Paruulũ ſe prius in ſuis oculis uiderat, ſed fultus temporali potentia, iam ſe paruulum non uidebat. Cæterorum nanq; comparationi ſe præferens, quia plus

cunctis poterat, magnum se prę omnibus ęstimabat. Miro autem modo cum apud se paruulus, apud Deum magnus, cũ uero apud se magnus apparuit, apud Deum paruulus fuit. Plerunque ergo dum ex subiectorum affluentia animus inflatur, in luxum superbię ipso fastigio lenocinante corrumpitur. Quam uidelicet potentiam bene regit, qui & tenere illam nouerit, & impugnare. Bene hanc regit, qui scit per illam super culpas erigi, scit cũ illa cæteris æqualitate componi. Humana etenim mens plerunque extollitur etiam cum nulla potestate fulcitur. Quanto magis in altum se erigit, cum se ei etiam potestas adiungit? Quam tamen potestatem recte dispensat, qui sollicite nouerit, & sumere ex illa quod adiuuat, & expugnare quod tentat. Et æqualem se cum illa cæteris cernere, & tamen se peccantibus zelo ultionis anteferre. Sed hanc discretionem plenius agnoscimus, si pastoris primi exẽpla cernamus. Petrus nanq; autore Deo sanctæ Dei ecclesię principatum tenens, a bene agente Cornelio, & sese ei humiliter prosternente, immoderatius uenerari recusauit, seq; illi similem recognouit, dicens. Surge ne feceris, & ego ipse homo sum. Sed cum Ananiæ & Saphiræ culpã repperit, mox quanta potentia super cæteros excreuisset ostendit. Verbo nanq; eorum uitam perculit, quam spiritu perscrutante deprehendit. Et summum se intra ecclesiam contra peccata recoluit, qui honore sibi uehementer impenso, coram bene agentibus fratribus nõ agnouit. Illic quippe cõmunionem æqualitatis meruit sanctitas actionis, hic zelum ultionis uis apperuit potestatis. Et paulo post. Sed cum delinquentes subditos præpositi corrigunt, restat necesse est, ut sollicite attendant quatenus per disciplinæ debitum, culpas quidem iure potestatis feriant, sed per humilitatis custodiam æquales se ipsis fratribus qui corriguntur agnoscant. Quanuis plerunq; etiam dignum est, ut eosdem quos corrigimus, tacita nobis cogitatione præferamus. Illorũ nanq; per nos uitia disciplinæ uigore feriuntur, in his uero quę ipsi cõmittimus, ne uerbi quidem ab aliquo inuectione laceramus. Tanto ergo apud dominum obligatiores sumus, quãto apud homines inulte peccamus. Et reliqua.

30 Hac Gregorius æqualitate seruata. Romano defensori Siciliæ scribit dicens. Peruenit ad nos quod si quis contra quoslibet clericos causam habeat, despectis eorum episcopis, eosdẽ clericos in tuo facias iudicio exhiberi. Quod si ita est, quia ualde constat incongruum, hac tibi autoritate præcipimus, ut hoc denuo facere non pręsumas. Sed si quis contra quemlibet clericum causam habuerit, episcopum ipsius adeat, ut aut ipse cognoscat, aut certe ab ipso iudices deputentur. Aut si ob hoc fortasse ad arbitres eundum est, partes ad eligendos iudices ab ipso executio deputata cõpellat. Si quis uero uel clericus uel laicus contra episcopũ causam habuerit. tunc te interponere debes, ut inter

eos aut ipſe cognoſcas, aut certe te admonēte ſibi iudices eligant. Nam ſi ſua unicuique epiſcopo iuriſdictio non ſeruatur, quid aliud geritur, niſi ut per nos per quos eccleſiaſticus cuſtodiri ordo debuerat, confundatur?

31 Sicut conuictum de crimine ſine uindicta canonica Gregorius neminem relinquebat, ſic nimirum falſarium delatorem regulari tramite puniebat. Vnde Anthemio ſubdiacono ſcribēs ait. Cum fortius punienda ſint crimina quæ inſontibus, & maxime ſanctis ordinibus ingeruntur, ꝙ ſitis culpabiles omnes qui in cauſa Ioannis diaconi reſedictis, attendite ut Hilarium criminatorem eius, nulla ex diffinitione ueſtra pœna ueniens caſtigaret. Nec illud ad excuſationem ueſtram eſſe credatis idoneum, quod uobis quaſi iudicare uolentibus, ſolus frater & coepiſcopus noſter Paſcaſius dicitur diſtuliſſe. Nam ſi zelus in uobis rectitudinis uiguiſſet, facilius uni a multis rationabiliter ſuaderi, ꝙ multi ab uno poterant ſine cauſa differri. Quia ergo tantę nequitiæ malum non debet ſine ultione tranſire, ſupraſcriptum fratrem noſtrum Paſcaſium uolumus admoneri, ut eundem Hilarium prius ſubdiaconij quo indignus funditur, priuet officio, atque uerberibus publice caſtigatum faciat in exilium deportari. Vt unius pœna, multorum poſsit eſſe correctio. Cuius ſi forte lenitatem diaconij ſui adhuc opinio lacerata non cōmonet, & in hoc quod non credimus, torpens extiterit, experientia tua, hęc quæ diximus faciat, & de illius nobis neglectu renunciet. Idcirco Gregorius non probantem quod obiecerat, ſubdiaconum officio iubet priuari, quia iuxta canonicas patrum ſententias, qui calumniam illatam non probat, pœnam debet incurrere, quam ſi probaſſet, reus utique ſuſtineret. Ac per hoc quia ſubdiaconus crimē diacono probare non potuit, quoniam impoſitionem manus qua carere potuiſſet, non habuit, non ſacerdotio, ſed officio caruit, & tanquā re uera infamis meruit uerberibus caſtigari. Nam cui cum tribus teſtibus ueluti laico crimen quodlibet approbatur, non eſt mirum quod obiecit, dum probare non ſufficit, ſi corporali infamiæ quemadmodū laicus ex iuris ſimilitudine ſubiugatur. Quod enim eſſet diacono gradum amittere, hoc fuit ſubdiacono famę plenitudine caruiſſe.

32 Crimina ſemel audita Gregorius indiſcuſſa nullo modo pręteribat, etiam ſi accuſſatus cum accuſatore ſuo rediſſet in gratiam. Quapropter uniuerſis epiſcopis Corinthi ſcribens ait. Deſiderij noſtri eſt ad concordiam redire diſcordes, & unitos eſſe in gratia eos, quos diuerſos ab alterutra dilectione uoluntatis facit eſſe diuerſitas. Scripta igitur fraternitatis ueſtræ relegentes, agnouimus quod hi qui contra Adrianum fratrem & coepiſcopum noſtrum aliqua dixerant, modo cū eodem epiſcopo in amicitiam conueniſſent, & magna nobis ad præſens facta eſt de eorum unitate lætitia. Sed quoniam ea quæ dicta ſunt, in-

discussa remanere non patimur, sedis nostræ diaconum ad ea inuestiganda dirigimus, quia nunciati nos facinoris qualitas uehementer impellit, ut ea quæ audiuimus, dissimulare nullatenus debeamus. Præsertim cum accusatores & accusatum inter se fecisse gratiam indicastis. Hoc nobis necesse est subtilius perscrutari, ne fortasse eorum sit cõparata concordia. Quæ si quod absit, non ex charitate, sed ex premio facta cõstiterit, maiori hoc emendatione plectendum est. Nam nos qui canonice reuelante Deo mala siquidem uera sunt, resecare præcedentia festinamus, cõmissam postmodum culpam sine uindicta nulla ratione dimittimus. Item Ioanni episcopo Corinthiorum post aliqua. Paulum inquit diaconem latorem pręsentium quãuis culpa sua uehementer confundat atque redarguat, quod deceptus promissione ab accusatione nuper depositi quondam episcopi sui destiterit. Et cupiditatis studio silere contra animam suam potiusq̃ prodere uera consensit, tamen quia pios plus nos esse conuenit q̃ districtos. hanc ei culpam ignoscimus, atque eum in ordine locoq; suo recipiendum censemus. Nam ei a tempore prolatę sententiæ afflictionem quam pertulit, credimus ad uindictam huius culpæ posse sufficere. Eufemium uero atq; Thomam, qui pro deserenda accusatione sacros ordines acceperunt, eisdem ordinibus priuatos esse, atque ita sicuti sunt depositi, uolumus permanere. Nec unquã eos sub qualibet excusationis specie in sacros ordines reuocari decernimus. Nam nimis indignum, & contra ecclesiasticæ regulam disciplinæ est, ut honore quem non ex meritis, sed pro sceleris premio percepere, fungantur. Quia tamen plus misericordiæ q̃ districte nos conuenit operam dare iustitiæ, eosdẽ Eufemium atq; Thomam in ordinem locumq; tantummodo unde ad sacros ordines promoti fuerant, uolumus reuocari. Et cunctis diebus uitæ suę eorundem locorum continentiam sicut consueuerant ante, percipiant. Clementium uero lectorem similiter benignitatis intuitu in ordinem locumq; suũ reuocandum esse constituo. Quibus etiam omnibus idest Paulo diacono, Eufemio, Thomæ atq; Clementio cõmoda sua secundum locum & ordinem in quo quisq; eorum est sicut solitus erat accipere, a pręsenti indictione fraternitas uestra sine aliqua studeat imminutione prebere.

33 Consueta clericorum stipendia nullis quarumlibet ęgritudinum occasionibus misericordissimus pater Gregorius retrahebat. Vnde Candido episcopo Vrbis ueteris scribens ait. Cum percussio corporalis utrum pro purgatione an pro uindicta contingat, Dei in hoc iudicium ignoratur, non debet a nobis addi flagellatis afflictio, ne nos culpæ quod absit, offensa respiciat. Et quia pręsentium lator calumniosus pro hac percussione quã sustinet, consueta sibi cõmoda ab ecclesia uestra asserit denegari, idcirco fraternitatẽ tuam præsentibus hortamur

epiſtolis, quatenus nihil eum ad percipienda quæ conſueta ſunt, hæc ægritudo debeat impedire. Quia diuerſis in eccleſia militantibus, uaria ſicut noſti, ſæpe contigit infirmitas. Et ſi hoc fuerint exemplo deterriti nullus de cętero qui eccleſiæ militet poterit inueniri. Sed ſecundum loci eius ordinem quæq; ei ſi ſanus eſſet, poterant miniſtrari, de ipſa exiguitate quæ eccleſiæ poteſt accidere, Fraternitas tua diuini cõtemplatione iudicij ægrotanti prebere non deſinat.

24 Epiſcoporum uenerabilium factas proprijs clericis ſponſiones Gregorius apoſtolicæ ſedis autoritatibus roborabat. Vnde Ioanni Panormitano epiſcopo ſcribit dicens. Implenda ſemper ſunt poſtulantium deſideria, quotiens illa poſcuntur, quæ a ratione non deuiant. Et ideo quia quædam capitula quæ ſeruaturum te clericis tuis petentibus promiſiſti, noſtra ab eis poſtulamus autoritate firmare. Fraternitatem tuam his hortamur affatibus, ut ea quæ pręſentia ſcripta continent, ſine aliqua debeat refragatione ſeruare. Primum ut de reditibus eccleſię quartam in integro portionem eccleſiæ tuę clericis, ſecundum meritum uel officium ſiue laborem ſuum ut ipſe unicuiq; dare proſpexeris, ſine aliqua prebere debens tarditate. De hoc uero quod ex fideliũ oblatione acceſſerit, itidem quartam partem in ſolidis uel cellario eis iuxta priſtinam conſuetudinem dare non differas. Reliqua autem mobilia omnia in tua retineas poteſtate, immobilia cuncta eccleſiaſticis reditibus aggregentur. Vt multiplicata quantitate clericorum tuorũ, quarta Deo largiente proficiant. Tabularium autem una cũ cõſenſu ſeniorum & cleri memineris ordinandũ, qui annis ſingulis ad amputandam fraudis ſuſpitionem ſolenniter ſuas debeat rationes exponere. Vindemiarum uero tempore idẽ clerus emendi uinum de poſſeſſionibus eccleſiæ tuę ad iuſta pretia, in quantũ uendendum eſt, remedium conſequantur. Nam ſatis contra rationem eſt, ut quod poteſt extraneis uenundari, clericis dato pretio denegetur. Poſſeſsiones igitur, uel ſi qua ſunt alia eccleſiaſtico iuri competentia, & ab extraneis indebite detinentur, cum omni ſtudio ſeruata ciuilitate in ius eccleſiæ tuæ reparare feſtina, ut negligens in aliquo uideri non ualeas. Si quid uero de quocunque clerico ad aures tuas peruenerit, quod te iuſte poſsit offendere, facile non credas, nec ad uindictam te res accendat incognita. Sed pręſentibus eccleſiæ tuæ ſenioribus, diligẽter ſi eſt ueritas perſcrutandum. Et tunc ſi qualitas rei popoſcerit, canonica diſtrictio culpam feriat delinquentis. Hæc itaque omnia ſic ſollicite ac manſuete ſtudij tui ſit cuſtodire, quatenus nec tu promiſsionis tuæ uidearis immemor extitiſſe, nec illi iuſtam cõtra te occaſionem inuenire ualeant murmurandi. Item Maximiano epiſcopo Syracuſano poſt pauca. Cognouimus de reditibus eccleſiæ nouiter acquiſitis canonicam diſpoſitionem quartarum minime prouenire, ſed epiſcopos locorum tantummodo

diſtribuere quartam antiquorũ redituum, nunc uero quæſita ſuis uſibus retinere. Quamobrem prauam ſub introductam conſuetudinem fraternitas tua uiuaciter emendare feſtinet. Vt ſiue de præteritis reditibus, ſiue de his quæ nouiter obuenere, uel obuenientibus, quartæ ſecundum diſtributionem canonicam diſpenſentur. Incongruum nãq; eſt unam eandemq; eccleſiæ ſubſtantiam, duplici quodammodo iure cenſeri, ideſt uſurpationis & canonum.

35 Ab aliis epiſcopis cõmunione priuatos Gregorius communioni priſtinæ reformabat. Quapropter Magno presbytero Mediolanenſis eccleſiæ ſcribens ait. Sicut exigente culpa digne quis a ſacramento cõmunionis abigitur, ita inſontibus nullo modo talis irrogari debet uindicta. Comperimus ſiquidem quod Laurentius frater & coepiſcopus noſter, nullis te culpis extãtibus cõmunione priuauerit. Ideoq; huius pręcepti noſtri autoritate munitus, officium tuum ſecurus perage, & cõmunionem ſine aliqua ſume formidine.

36 Purgantes ſe a crimine cuiuſlibet hæreſis Gregorius non ſolum recipiebat, immo etiam catholicos declarabat. Vnde Ioanni Conſtantinopolitano epiſcopo ſcribit dicens. Sicut hæreticorum prauitas zelo rectę fidei comprimenda, ita uerę confeſsionis eſt integritas complectenda. Nam ſi credi fideliter confitenti deſpicitur, cunctorum in dubium fides adducitur, atque errores ex incauta diſtrictione mortiferi generantur. Et hinc non ſolum errantes oues ad caulas minime dominicas reuocantur ſed etiam in us poſitæ ferinis dentibus laniandæ crudeliter exponuntur. Hoc ergo ſubtiliter frater reuerẽdiſsime perpendamus, ut ſub pretextu hæreſis affligi quempiam ueraciter profitentẽ fidem catholicam non ſinamus. Valde enim mirati ſumus cur hi qui in cauſa fidei iudices contra Ioannem calcedonenſis eccleſiæ presbyterum a uobis fuerant deputati, negligentes ueritatem opinioni crediderunt, & credere diſtricte profitenti noluerunt. Maxime cum accuſatores ipſius Marcioniſtarũ quam memorabant hæreſim, unde eum reum moliebantur efficere, interrogati quæ eſſet, neſcire ſe manifeſta profeſsione reſponderint. Ex qua re euidenter agnoſcitur, quia perſonam ipſius ſine Dei reſpectu non iuſte, ſed contra animas ſuas ſola grauare uoluntate tantũmodo uoluerunt. Nos itaque facto concilio, ſicut geſtorum apud nos habitorũ tenor oſtendit, cuncta quæ erant neceſſaria ſubtiliter perſcrutantes atque tractantes. quoniam in nullo antedictum presbyterum reum inuenire potuimus, pręcipue quia libellus quem delegatis a uobis iudicibus obtulit, rectæ fidei per omnia ſynceritati concordat. Ea propter eorundem iudicum reprobantes ſententiam, noſtra eum diffinitione catholicum, & ab omni hæreticorũ crimine liberum eſſe Chriſti dei redemptoris noſtri gratia reuelante denunciauimus. Item Mauritio Imperatori poſt pauca, Relictis in con-

cilio quæ contra Ioannem ecclesiæ Calcedonensis presbyterum acta sunt, simul & Serie iudicati, maiorem illum iniustitiam sustinuisse cognouimus. Quippe quem clamantem se atque monstrantem esse catholicum, non reatus culpa, sed diu accusatio incerta protriuit in tantũ quia accusatores ipsius Marcionistarum quam memorabant heresim nescire se aperta responsione professi sunt. Et qui ilico in ipso iudicij fuerant limine repellendi, in accusatione eius incerti permanere permissi sunt. Sed ne ficta eum saltem lacerare potuisset opinio, libellum fidei obtulit, in quo se patenter ostendere fidei rectę professorem studuit & sequacem. Sed hunc à sanctissimo Ioanne coepiscopo meo iudices deputati, iniuste ac irrationabiliter negligẽtes, dum in eius se nisi sunt occupare grauamine, se potius reprehensibiles ostẽderunt. Nam nullus ambigit infidelitatem esse, fidem fidelibus non habere, Item Narsi comiti de eodem post alia. De Ioanne uero presbytero cognoscite, quia causa illius per synodum decisa est, in qua aperte cognoui, quia eius aduersarij eum facere hæreticum uoluerunt, & diu conati sunt, sed minime potuerunt. Item Athanasio presbytero de Isauria. Sicut de eis quos ab unitate ecclesiæ hęreticæ prauitatis error abscidit affligimur, & dolemus, ita de his quos intra sinum suum catholicæ fidei professio continet congaudemus. Et ut pastorali sollicitudine illorum nos oportet impietatibus obuiare, sic pijs horum professionibus congruit fauorem impendere, & syncera esse quæ sapiunt declarare. Atq; ideo dum tibi ab Athanasio presbytero monasterij sanctę Milię cui est uocabulum Tãnaco, quod in Lycaonia est prouincia constitutum, cõtraria integrę fidei orta suspicio est, ut professionis tuę potuisset integritas apparere, ad apostolicam sedem cui pręsidemus, elegisti recurrere. Asserens etiam te corporaliter uerberatum, aliqua iniuste ac uiolenter fecisse. Et quanq; ea quæ ui impulsionis fiunt, canonũ minime censura recipiat, & iure habeantur infirma, quia ipse ea dissoluit, qui iniustum fateri compellit. Sed magis illa est suscipienda & amplectenda confessio, quæ ex spontanea monstratur uoluntate procedere, sicut apud nos fecisse dinosceris. Ne quid tamen nobis ambiguũ potuisset existere, Sanctissimo Ioãni quondam fratri nostro Constantinopolitanæ ciuitatis Antistiti, de te pręuidimus scribendum, ut suis nos quid actum esset apostolis informaret. Qui sæpe a nobis admonitus rescribens innotuit, quendam codicem apud te fuisse inuentũ, quo plura continebantur hæretica, & ob hoc aduersus dilectionem tuam fuisse cõmotum. Quem quia ad nos studuit pro satisfactione transmittere, priores eius partes sollicita lectione pcurrimus. Et quoniam manifesta in eo hęreticæ infectionis uenena repperimus, ne denuo debuisset legi uetuimus. Sed quia hunc te simpliciter legisse testatus es, ad amputãdam ambigue suspitionis materiam, libellum nobis manu tua

porrexisti perscriptum, in quo fidem tuam exponens, omnes generaliter hæreses, uel quicquid aduersus catholicæ professionis integritatẽ est apertissime condemnasti, & cuncta quæ sanctæ 118 quatuor uniuersales synodi recipiunt, te semper recepisse, ac recipere, & quæ condemnauerunt, condemnasse, condemnareq; professus es. Eam quoq; synodum quæ Imperatoris Iustiniani temporibus de tribus capitulis facta est, te & suscipere, & custodire promisisti. Et prohibitus a nobis codicem ipsum legere, in quo pestiferę fraudis uirus innexum est, libentissime consensisti. Reprobans etiam atque condẽnans omnia quæ in eo contra catholicæ fidei integritatẽ dicta uel latenter inserta sunt, nec eum te legere denuo promisisti. Hac ratione permoti, postquam etiam exprobrata a te libelli pagina, & fides tua nobis catholica Deo custodiente perclaruit, ab omni te hęreticę peruersitatis macula iuxta professionem tuam liberum esse decernimus, & catholicum atq; syncere in omnibus fidei professorem ac sequacem Iesu Christi saluatoris gratia claruisse pronunciamus. Liberam quoq; tribuẽdo licentiam ad tuũ monasterium in tuo te loco uel ordine nihilominus remeare.

118 *Ecce quantum tribuere authoritatis debemus sacris Generalibus Concilijs, quæ tamen Moderni hæretici nil curant.*

37 Schismaticos ad recipiendam satisfactionem uenire Gregorius inuitabat. Quibus etiam si nunquã ad unitatem ecclesiæ redire uoluissent, nullam se facturum uiolentiam promittebat. Vnde Petro & Prouidentio episcopis de Histria scribens ait, Deus qui lætatur in unitatę fidelium, & reuelat quærentibus ueritatem, cordi nestro dil ctissimi fratres aperiat quanto uos desiderio in gremio cupiam sanctę uniuersalis ecclesiæ contineri, & in eius manere unitate concordes. Quod fore nõ dubito, si abiecto contentionis stimulo, satisfieri uobis ueraciter de his quibus est dubietas intendatis. Remeantis autem Castorij notarij mei doctus relatione sum, fraternitatem uestram ad me habere desiderium ueniendi, si promissum fuerit quia nullam molestiam sustinebit. Hoc ego cognoscens & opto, & succensus ardore charitatis inuito, ut ad me ueniendi debeatis laborem assumere, quatenus pariter cõferentes, quæ uera & redemptori nostro sunt placita, & cõmuniter loquamur, & modis omnibus teneamus. Ego uero diuinæ gratia protectionis suffragante, satisfacere uobis de quibus dubitatis paratus sum, & confido de omnipotentis Dei nostri clementia, quia ita uobis satisfactio mea interius inhærebit, ut nihil charitati uestrę decętero possit ambiguum remanere. Nam illa quæ sanctissimę 119 quatuor synodi sapuerunt atque diffiniere, & prædecessor noster Leo sanctissimus papa, ita & nos sapimus, sequimur ac tenemus, nec ab eorum fide aliquo modo dissentimus. Sed quia plus persona pręsens q̃ epistola satisfacit, hortor dilectissimi fratres ut ad me uenire sicut pręfatus sum debeatis. Dummodo ratione percepta, a concordia sanctę uniuersalis ecclesiæ dissensio uos nulla dissociet. Hoc tamẽ certa uestra sit charitas,

119 *Ea sentimus quæ sanctissimæ quatuor synodi & prædecessor noster Leo sanctissimus sapuere & diffiniuere.*

quia uos & cum affectu quo decet suscipio, & cũ gratia relaxabo. Nec aliquam uos uel quoscunque alios qui pro hac ad me causa uenire uoluerint, afflictionem uel molestiam sustinere permitto. Sed seu ad consentiendum mihi cor uestrum misericordia diuina compunxerit, siue quod absit, in ea uos durare dissensione contigerit. ad propria uos remeare quando uolueritis, iuxta promissionem meam sine læsione uel molestia relaxare curabimus.

38 Seuerum aquileiensem episcopũ caput totius schismatis existentem, Romam uenire compellit dicens. Sicut gradientem per auia, carpentem denuo rectum tramitem, tota dominus auiditate cõplectitur. ita demum deserentẽ cognitam ueritatis uiam, maiori mœrore q̃ gaudio, quo de conuertente lętatus fuerat contristatur. Quia minoris excessus est ueritatem non cognoscere, q̃ in eadem agnita non manere. Aliudq; est quod ab errante cõmittitur, aliud quod per scientiam perpetratur. Et nos siquidem quanto incorporatum te iam pridem fuisse in unitate ecclesię gauisi fueramus, tanto habundantius nunc dissociatum a catholica societate confundimur. Pro qua re imminente latore pręsentium, iuxta Christianissimi & Serenissimi rerum domini iussionem, ad beati Petri apostoli limina cũ tuis sequacibus uenire te uolumus, ut autore Deo aggregata sẏnodo, de ea quæ inter uos uertitur dubietate iudicetur. At Seuerus apostolica simul imperialiq; iussione coactus, imminente Smaragdo exarcho, simulq; Antonino ecclesiæ Romanæ defensore, Rauennam perducitur. Vbi ueritus cum Gregorio synodalem subire conflictum, ad unitatem sanctę uniuersalis ecclesiæ mediante Ioanne Rauennati pontifice remeauit. Sed cũ post anni spatium ad propria redisset, ab alijs schismaticis persuasus, non solum ad pristinum uomitum redijt, uerum etiam Mauritij Deo semper aduersi iussione surrepta, qua iubebatur ut schismatici redire ad unitatẽ ecclesiæ minime cogerentur, reliquis episcopis ecclesiæ se iungẽtibus, maximas seditiones conflabat. Quapropter Gregorius neminem iam reuertentium sine cautione iuratoria penitus suscipere satagebat. Qua pręstita huiusmodi litteris eidem patricio exarcho cõmendabat. Firminus frater & coepiscopus noster Tregestinæ antistes ecclesiæ, ante aduentum uestræ excellentiæ salubri consilio a schismate quo inhæserat resipiscens, atque ad unitatem matris ecclesiæ rediens, nostris est epistolis confirmatus, quatenus in ueræ quã agnouerat, sinum matris ecclesiæ fortitudine animi fixus ac stabilis permaneret. Quo audito Seuerus Gradensis episcopus, eiusdem caput schismatis, eum diuersis primum cepit si posset suasionibus a bono reuocare proposito. Quod dum perficere autore Deo minime ualuisset, seditionem illi suorum ciuium excitare nõ timuit. Quanta uero prędictus frater & coepiscopus noster Firminus ex eadem immissione pertulerit, plenius illic ac

ueracius e uicino poteritis agnoſcere. Directis itaq; excellentię ueſtrę iuſsionibus his qui in Hiſtrię partibus locum ueſtrum agere Deo autore noſcuntur, diſtrictius iubete, quatenus & ſæpe dictum fratrem noſtrum ab illatis debeāt defenſare moleſtijs, & quietem illius multis ad imitādum pro futuram, modis omnibus procurare. Vt hæc ueſtra prouiſio, & conuerſorū ſit optata ſecuritas, & occaſio oborta ſequentium. Deniq; ſeuerus quia ad unitatem ſanctæ uniuerſalis eccleſiæ redire non meruit, ad ſcindendum quoq; ſuę ipſius diocesis unitatē Romanum pontificem ſua uecordia ſuſcitauit. Adeo ut ab ipſo illius obi tus tempore, Aquileienſis diocesis in duos metropolitanos, catholicorum uidelicet & ſciſmaticorum diuiſa ſit. Neq; potuit poſtmodum licet omnes generaliter ad unitatem de ſchiſmate repedauerint, ad priſtinæ coniunctionis unionem uſque hactenus reformari.

39 Sicut nulli clericorum pro infirmitate corporis quartarū ſubſidia Gregorius minuebat, ita nulli pōtificū pro egritudine, qualibet ſuccedendum fore docebat. Vnde Anatholio Coſtantinopolitano ſubdiacono reſcribens ait. Scripſit mihi dilectio tua pijſsimum dominum noſtrum reuerentiſsimo fratri noſtro primæ iuſtinianæ epiſcopo pro ęgritudine capitis quem patitur, præcipere ſuccedi, ne fortaſſe dum epiſcopi iura eadem ciuitas non habet, quod abſit, ab hoſtibus pereat, & quidem nuſq̄ 120 præcipiunt ut pro egritudine epiſcopo ſuccedatur. Et omnino iniuſtum eſt, ut ſi moleſtia corporis irruit, honore ſuo priuetur ægrotus. Atq; ideo hoc ꝑ nos fieri nullatenus poteſt, ne peccatum in mea anima ex eius depoſitione ueniat. Sed ſuggerendū eſt, ut ſi is qui eſt in regimine ægrotat, diſpenſator illi talis requiratur, qui poſsit eius curam omnem agere, & locum illius in regimine eccleſię ipſo non depoſito, ac in cuſtodia ciuitatis implere, ut neque Deus omnipotens offendatur, neque ciuitas inueniatur eſſe neglecta. Si uero idem reuerentiſsimus Ioannes fortaſſe pro moleſtia ſua petierit ut ab epiſcopatus honore debeat uacare, eo petitionem ſcripto dante, concedendum eſt. Aliter autem nos id facere pro omnipotētis Dei timore omnimodo non ualemus. Quod ſi hoc petere ille noluerit, quod pijſsimo Imperatori complacet quicquid iubet facere in eius eſt poteſtate, ſicut nouit ipſe prouideat. Nos tantummodo in depoſitionem inſontis non faciat permiſceri. Quod uero ipſe fecerit, ſi canonicum eſt, ſequimur, ſi uero canonicum non eſt, in quantum poſſumus, ſine peccato noſtro portamus. Pontificibus uoluntarie ſuis renuntiantibus ſedibus ſucceſſores Gregorius nullo modo denegabat. Eoſque poſtmodum de reditibus relictæ eccleſiæ ſufficiēter nutriendos eſſe cenſebat. Vnde Mariniano Rauennati epiſcopo ſignificans ait. Qualiter ordinati a nobis ſacerdotis corporis qua notum eſt impediente moleſtia, Ariminenſis eccleſia paſtorali hactenus ſit regimine deſtituta, dudū

120 *Semper ſanctus pater ad ſacros Canones recurrit, quos ſcio li noſtri temporis tantopere deſpiciunt.*

Fraternitas uestra cognouit, quem dum habitatorum loci illius præcibus permoti, sępius hortaremur, ut si de eadem capitis qua detinebatur molestia melioratum se esse sentiret, ad suam auxiliante Domino reuerteretur ecclesiam datis inducijs in hoc quadriennio expectatur. Quem dum nos clericorum uel ciuium illinc uenientium, nosque precibus arguentium instantius hortaremur, ut si ualeret, cum eis auxiliante Domino remearet. Data scriptis supplicatione nos petijt, ut quia ad eiusdem ecclesię regimen uel susceptum officium pro eadem qua detinebatur molestia, assurgere nullatenus posset, ecclesię ipsi ordinare epm deberemus. Vnde quia 121 cũctarũ ecclesiarum iniuncta nos sollicitudinis cura constrigĩt. ne diutius gregi fidelium desit custodia pastoralis, illorum precibus, huiusque ex sui imposibilitate renunciatione compulsi, uisum nobis est eidem Ariminensi ecclesię debere episcopum ordinari. Et datis ex more preceptis, clerum plebemque eiusdem ecclesię non destitimus admonere, quatenus ad eligendum sibi antistitem concordi prouisione concurrant. Item Etherio episcopo. Quamuis triste nobis sit ualde quod loquimur, atque fraterna nos magis compassione urgeat, quam de auditis aliquid diffinire permittat, suscepti tamen sollicitudo regiminis cor nostrum instanti pullat aculeo, magna nos ecclesijs cura prospicere, & anteq̃ harũ posit utilitas deperire, quod fieri debeat Deo autore disponere. Peruenit igitur ad nos quẽdam episcopum ita pasionem capitis incurisse, ut quę mente alienata agere soleat, gemitus & fletus audire sit. Ne ergo languente pastore grex quod absit, insidiatoris laniandus dentibus exponatur, uel ecclesię ipsius utilitates depereant, cauta nos necesse est prouisione tractare. Et ideo quia uiuẽte episcopo quem ab officio suo necessitas infirmitatis non crimen abducit, alium loco eius nisi recusante eo nulla finit ratio ordinari. Si interualla egritudinis habere est solitus ipse data petitione, nec se ulterius ad hoc ministerium subuertente infirmitate nec ad alia officia posse fateatur assurgere, & alium loco suo expetat ordinandum. Quo facto omnium solenni electione alter qui dignus fuerit episcopus consecretur. Sic tamen ut quousque eundem episcopum in hoc seculo uita tenuerit, sumptus ei debiti de eadem ecclesia ministrentur. Enimuero si nullo tempore ad sanæ mentis redit officium, persona fidelis ac uitę est probabilis eligenda, quę ad regimẽ ecclesię idonea posit existere, atque de animarum utilitate cogitare, inquietos sub disciplinę uindicta restringere, ecclesiasticarum rerum curam gerere, & maturum atque efficacem se in omnibus exhibere. Qui etiam si episcopo qui nunc ęgrotat, superstes extiterit, loco eius debeat consecrari.

121 *Nota hæc uerba tu qui dicis Papam non habere iurisdictionẽ super uniuersas mundi Ecclesias.*

40 Virginem stupratam Gregorius iubebat uxorem percipere, aut stupratorem eius castigatũ uerberibus in monasterio deputare,

Vnde Felici Sipontino episcopo scribit dicens. Expectabamus fraternitatem tuam sua aliquos ad Deum prædicatione conuertere,& male agentes ad rectitudinem reuocare. Qua de re nimis contristamur, quia e diuerso in nepotis tui Felicis prauitate, tua euidēter qui talem nutristi, culpa monstrata est. Peruenit itaque ad nos quod suprascriptus Felix Euangeli diaconi tui filiam stupro deceperit. Quod si uerū est, quāuis graui esset de lege pœna plectendus, nos tamen aliquatenus legis duritiam mollientes, huiuscemodi disponēdo, Idest ut aut quem stuprauit uxorem habeat, aut certe si rennuendum putauerit, districtus ac corporaliter castigatus excommunicatusque in monasterium in quo pęnitentiam peragat retrudatur. De quo ei nulla sit egrediendi sine nostra pręceptione licentia.

41 Virum sine uxoris proprię uoluntate conuersum, etiam si fuisset iā tonsuratus, Gregorius uxori reddi iubebat. Quapropter Adriano panormitano notario scribens ait. Agathosa latrix pręsentiū questa est maritum suum cōtra uoluntatem suam in monasterio Vrbici abbatis esse conuersum. Quod quia ad eiusdem abbatis culpam & inuidiam non est dubium pertinere, experientię tuę pręcipimus ut diligenti inquisitione discutiat, ne forte cum eius uoluntate cōuersus sit, uel ipsa se mutare promiserit. Et si hoc reppererit, & illum in monasterio permanere prouideat, & hanc sicut promisit, mutare compellat. Si uero nihil horum est, nec quondam fornicationis crimen propter quod uiro licet uxorem dimittere, prędictam mulierem commisisse cognoueris, ne illius conuersio uxori relictæ in seculo fieri possit perditionis occasio, uolumus ut maritum suum illi, etiam si iam tonsuratus est, reddere omni debeas excusatione cessante. Quia & si mundana lex præcipit conuersionis gratia utrolibet inuito solui posse coniugium, diuina lex fieri non permittit. Nam excepta fornicationis causa uirum uxorem relinquere nulla ratione concedit. Quia postq̄ copulatione coniugiј uiri atque mulieris unum corpus efficitur, non potest ex parte conuerti & ex parte in seculo permanere.

42 Iudęorum perfidiā rationibus magisq̄ uiolentiјs excutere Gregorius decertabat. Quapropter Virgilio & Theodoro episcopis galliarum post aliqua scribens ait. Plurimi iudaicæ religionis uiri in hac prouincia commanentes, ac subinde in Masiliæ partibus pro diuersis negotiјs ambulantes, ad nostram perduxere notitiam, multos cōsistentium in illis partibus iudeorum ui magis ad fontē baptismatis, q̄ prædicatione perductos. Nam intētum quidem huiuscemodi & laude dignum censeo, & de Domini nostri descendere dilectione profiteor. Sed hanc eandem intentionem nisi competens scripturæ sacræ comitetur effectus, timeo ne aut mercedis opus exinde non proueniat, aut iuxta aliquid animarum quas eripi uolumus, quod absit, dispendia

ſubſequantur. Dum enim quiſpiam ad baptiſmatis fontem non prædicationis ſuauitate ſed neceſsitate peruenerit, ad priſtinam ſuperſtitionem remeās, inde deterius moritur, unde renatus eſſe uidebatur. Fraternitas ergo ueſtra huiuſcemodi homines frequenti prædicatione prouocet, quatenus mutare ueterem magis uitam de doctoris ſuauitate deſiderent. Sic enim & intentio noſtra recte perficitur, & conuerſi animus ad priorem denuo uomitum non mutatur. Adhibendus ergo illis eſt ſermo, qui & errorū ſpinas in ipſis urere debeat, & prædicando quod in his tenebre ſcit illuminet, ut pro his admonitione frequenti mercedem fraternitas ueſtra capiat, & eorum quantas Deus donauerit animas, ad regenerationem nouæ uitæ perducat. Item Victori epiſcopo parnomitano. Sicut iudæis non debet eſſe licentię quicq͂ in ſinagogis ſuis ultra q͂ permiſſum eſt lege præſumere, ita in his quæ eis conceſſa ſunt, nullum debent præiudicium ſuſtinere.

43 Quemadmodum Iudæos uiolenter baptizari Gregorius denegabat, ita chriſtianos eis quoquomodo ſubijci nullatenus permittebat. Vnde Libertino prætori Siciliæ ſcribens ait. Fertur quod Naſas quidam ſceleratiſsimus Iudeorum, ſub nomine beati Heliæ oratoriū punienda temeritate conſtruxerit, multoſque illic chriſtianorum ad adorādum ſacrilega ſeductione deceperit. Sed & chriſtiana ut dicitur, mancipia cōparauit, & ſuis ea obſequijs ac utilitatibus deputauit. Dū igitur ſeueriſſime in eum pro tantis facinoribus debuiſſet ulciſci, glorioſus Iuſtinus medicamento auaritiæ ut nobis ſcriptura eſt, delinitus Dei diſtulit iniuriam uindicare. Gloria autem ueſtra hæc omnia diſtricta examinatione perquirat. Et ſi huiuſcemodi manifeſtum eſſe reppererit, ita diſtrictiſsime ac corporaliter in eundem ſceleratum feſtinet uindicare iudæum, quatenus hac ex cauſa, & gratiam ſibi Dei noſtri conciliet, & his ſe poſteris pro ſua mercede imitandū monſtret exemplis. Mancipia autem chriſtiana quæcunque eum comparaſſe patuerit, ad libertatem iuxta legum pręcepta ſine ambiguitate perducite, ne quod abſit, chriſtiana religio Iudæis quoquomodo ſubdita polluatur. Item Venantio epiſcopo Lunēſi. Multorum ad nos relatione peruenit, a Iudæis in Lunenſi ciuitate degentibus in ſeruitium chriſtiana detineri mancipia. Quę res nobis tanto uiſa eſt aſperior, quanto a fraternitate tua & patiētia operoſior. Oportebat quippe te reſpectu loci tui, ac chriſtianæ religionis intuitu, nullam relinquere occaſionem ſuperſtitioni iudaicæ. Vt ſimplices animæ non tam ſuaſionibus q͂ poteſtatis iure quodammodo deſeruirent. Quamobrem hortemur fraternitatem tuam, ut ſecundum pijſsimarum legum tramitem nulli Iudæo liceat chriſtianum mancipium in ſuo retinere dominio. Sed ſi qui penes eos inueniuntur, libertas eis tuitionis auxilio ex legum ſanctione ſeruetur.

44 Si quos Christianorum pro longitudine itineris per prouincias ab Hebræorum seruitio per legalem uiolentiam Gregorius liberare non poterat, suis pretijs redimendos esse censebat. Vnde Cādido presbytero per Gallias scribens, Dominicus inquit pręsentium portitor. Lachrymabiliter nobis innotuit, quatuor fratres suos de captiuitate â Iudæis redemptos esse, atque eos nunc Narbonæ in eorundem Iudęorum seruitio detineri. Et quia omnino graue execrandumq́; est, Christianos esse in seruitio Iudæorum, dilectionem tuam scriptis pręsentibus adhortamur, ut cum omni subtilitate & sollicitudine studeat perscrutari, & si re uera ita est, atque manifesta tibi ueritate constiterit, quia neque ipsi unde se redimant, neque suprascriptus portitor habet, eos studij tui sit redimere, sciens quia quicquid in eis dederis, tuis sine dubio rationibus imputabitur.

45 Iudæorum mancipia semel confugientia ad ecclesiam, nunquā quibuslibet suasionibus reddi iubebat. Vnde Ianuario Caralitano episcopo inter cętera scribens ait. Peruenit ad nos seruos ancillasq́; Iudęorum fidei causa ad ecclesiam refugientes, aut infidelibus restitui dominis, aut eorum ne restituantur pretium dari. Hortamur igitur ut nullatenus tam prauam consuetudinem manere permittas. Sed cum quilibet Iudæorum seruus ad uenerabilia loca fidei causa confugerit, nullatenus eum patiamini præiudicium sustinere. Sed siue olim Christianus, siue nunc fuerit baptizandus, sine nullo Christianorum pauperū damno, religioso ecclesiasticæ pietatis patrocinio, in libertatem modis omnibus defendatur.

46 Non solum Christiana mancipia Gregorius in libertatem pristinam legaliter reuocabat, uerum etiam pagana ad fidem uenire uolentia uendi nullo modo permittebat. Vnde Fortunato Neapolitano episcopo inter cętera scribens ait. Fraternitatem uestram oportet esse sollicitam, & si de Iudæorum seruitio non solum Iudæus, sed etiam quisquā paganorum fieri uoluerit Christianus, postquā uoluntas eius fuerit patefacta, ne hunc sub quolibet ingenio uel argumēto cuipiam Iudęorum uenundandi facultas sit. Sed is qui ad Christianam conuerti fidem desiderat, defensione uestra in libertatē modis omnibus uindicetur. Hi uero quos huiuscemodi oportet seruos amittere, ne forsitan uilitates suas irrationabiliter æstiment impediri, sollicita uos hoc conuenit consideratione seruare. Vt si paganos quos mercimonij causa de exteris finibus emerint, intra tres menses dum emptor cui uendi debeant, inueniatur fugere ad ecclesiam forte contigerit, & uelle se dixerint fieri Christianos, uel etiam extra ecclesiam hanc talem uoluntatem prodiderint, pretium eorum à Christiano scilicet emptore percipiant. Si autem post pręfinitos tres menses quisquam huiuscemodi seruorum iudaicorum uelle suū dixerit, & fieri uoluerit Christianus,

nec aliquis eum postmodum emere, nec dominus qualibet occasionis specie audeat uenundare, sed ad libertatis proculdubio pręmia perducatur. Quia hunc non ad uendendum, sed ad seruiendum sibi intelligitur reseruasse.

47 Pagana mancipia Iudęos uidelicet dominos suos ad fidem præcedentia, in eorum seruitium, etiam si ipsi eos ad Christianitatem subsequebantur, nullo modo reuocabat. Vnde Ioanni Syracusano episcopo. Felix inquit pręsentium portitor quæstus nobis est, cũ sit de Christianis natus parentibus, a quodam Christiano Samaręo quod dici scelus est, se esse donatum. Et dum huiuscemodi superstitionis homines Christiana quolibet modo mancipia posidere, nec ratio legis, nec reuerentia religionis admittat, se tamen per decem & octo annos in eius asserit seruitio permansisse. Sed cognoscente hoc decessore uestro sanctę memoriæ Maximiano, sano zelo sicut decuit sacerdotali cõmoto, de Samaræi nefario seruitio liberauit. Sed quia eiusdem Samaręi filius post quinque annos factus dicitur Christianus, & suprascriptum Felicem in eius seruitium quantum ipse dicit, quidam nituntur redigere, sanctitas uestra hæc quæ edocti sumus, diligenter inquirat, & si ita ei esse constiterit, eũ tueri studeat, & a nullo sub qualibet occasione grauari permittat. Quia dum superstitiosę sectę mancipia dominos suos ad fidem pręcedentia, seruitio eorum aperte redigi iura prohibeant, quãto magis hic de Christianis parentibus natus, & factus a paruulo Christianus, hanc non debet quęstionẽ aliquo modo sustinere. Maxime quia nec patris esse seruus potuit, quẽ liquet ex praua potius præsumptione pęnam posse uenientem de legibus sustinere.

48 Circuncidi saltem paganorum neminem Gregorius permittebat. Quamobrem Leoni Catenensi episcopo. Res inquit ad nos omnino detestabilis & legibus inimica peruenit, quæ si uera est, fraternitatem tuam uehementer accusat, quia eam de minori sollicitudine probat esse culpabilem. Comperimus autem quod Iudęi uel Samaręi degentes Catenæ, pagana mancipia emerint, atque ea circuncidere ausu temerario præsumpserint. Idcirco necesse est ut omnimodo zelum in hac causa sacerdotalem exerceas, & cum omni hoc uiuacitate ac sollicitudine studeas perscrutari. Et si ita repereris, mancipia ipsa sine mora in libertatem modis omnibus uendica, & ecclesiasticam eis tuitionem impende. Nec quicquã dominos eorum de pretio quolibet modo recipere patiaris. Qui non solum hoc damno multandi, sed etiam alia erunt pęna de legibus feriendi.

49 Sane quia Iudæorum perfidia zelum Christianorum datis contra se muneribus ludificare solebat, non solum nil ab eis penitus capiebat, quin immo eorũ munera Gregorius execrabilia iudicabat. Vnde Recharedo regi Vuisigothorum postea scribit dicens. Præterea indi-

co quia creuit de uestro opere in laudibus Dei hoc quod dilectissimo filio meo Probino presbytero narrante cognoui. Quia cũ nostra excellentia cõstitutionem quandam contra Iudæorum perfidiam dedisset, hi de quibus prolata fuerat, rectitudinem uestrę mentis inflectere, pecuniarum summam offerendo moliti sunt. Quã excellentia uestra contempsit, & omnipotentis Dei placere iudicio quærens, auro innocentiam prætulit. Qua in re mihi Dauid Regis factũ ad memoriam uenit. Cui dum concupita aqua de cisterna Bethlehemitica quæ inter hostiles cuneos habebatur, ab obsequentibus militibus fuisset oblata, protinus dixit. Absit a me, ut sanguinem istorum hominum bibam. Quam quia fudit, & bibere noluit, scriptum est, Libauit eã Domino. Si igitur ab armato Rege in sacrificium Dei uersa est aqua contẽpta, Pensemus quale sacrificium omnipotenti Deo Rex obtulit, qui pro amore illius non aquam, sed aurum accipere contempsit. Itaque fili excellentissime fidenter dicam, quia libasti aurum Domino, quod cõtra eum habere nullo modo uoluisti, Et cętera.

50 Hinc est quod sicut a maioribus traditur, & nos usque ad nostra tempora dum adhuc pubesceremus, oculis nostris conspeximus consuetudo uetus obtinuit, ut omnes superstitionis illius homines, quantũ cunque pulcherrima mercimonia detulissent, nunquã pontificalibus alloquijs fruerentur. Nunquã obtutibus apostolicis potirentur, sed extra uelum longissimę porticus, non quidem in scamnis, sed in marmoreo pauimento sedẽtes, suscepta pretia numerabant, ne uidelicet uiderentur aliquid de manu pontificis accepisse. Nam reuerendæ memoriæ Nicolaus pontifex Arsenium quondam Hortanæ ciuitatis episcopum, iudaicas tunc primum pellitias introducere molientem, adeo aduersatus est, ut ei palatinam processionem uellet adimere, nisi superstitiosę gentis uestibus adiurando, cum sacerdotalibus infulis consuetudinaliter procedere studuisset.

51 Antichristi præcursores obseruari debere sabbatum prædicantes Gregorius cõminando taliter refutauit. Peruenit ad me quosdam peruersi spiritus homines, praua inter uos aliqua, & sanctæ fidei aduersa seminasse, ita ut die sabbati aliquid operari prohiberent. Quos quid aliud nisi antichristi prædicatores dixerim? qui ueniens diem sabbatũ atque dominicum ab omni faciet opere custodiri. Quia enim mori se simul & resurgere simulat, haberi in ueneratione uult diem dominicum. Et quia iudaizare populum compellit, ut exteriorem ritum legis reuocet, & sibi Iudæorum perfidiam subdat, coli uult sabbatum. Hoc enim quod per Prophetam dicitur, Ne inferatis onera per portas uestras die sabbati, tam diu teneri potuit, quãdiu legem licuit iuxta litterã custodiri. At postquã gratia omnipotentis domini nostri Iesu Christi apparuit, præcepta legis quæ per figuram dicta sunt, iuxta litterã ser-

uari non possunt. Nam si quis dicit hoc de sabbato esse seruandum, dicat necesse est etiam carnalia sacrificia persoluenda. Dicat preceptum quoque de circuncisione corporis adhucusq; retinendum, sed contra se Paulum apostolum audiat dicentem, Si circuncidamini, Christus uobis nihil prodest. Nos itaq; hoc quod de sabbato scriptum est, spiritualiter accipimus, spiritualiter retinemus. Sabbatum enim requies dicitur. Verum autem sabbatum, ipsum redemptorem dominum nostrum Iesum Christum dominũ habemus. Et qui lucem fidei cognoscit, si peccata concupiscentię ad mentem per oculos trahit, in die sabbati onera per portas introducit. Non ergo in die sabbati onera ꝑ portas introducimus, si in redemptoris nostri gratia constituti, pondera peccati ad animam per sensus corporeos nõ trahamus. Nam idem dominus ac redemptor noster, multa in die sabbati legitur operatus, ita ut Iudęos reprehenderet dicens. Quis uestrum bouem aut asinum suũ non soluit in die sabbati, & ducit adaquare? Si ergo ipsa per se ueritas non custodiri iuxta litteram sabbatum pręcepit, quisquis otiosus sabbatum secundum legis litteram custodit, cui alteri nisi ipsi ueritati cõtradicit? Aliud quoque ad me perlatum est, uobis a peruersis hominibus esse prędicatum, ut dominicorum die nullus debeat lauari. Et quidem si pro luxu animi atq; uoluntate quis lauari appetit, hoc fieri nec reliquo quolibet die concedimus. Si autẽ pro necessitate corporis, hoc nec dominico die prohibemus. Scriptum quippe est, Nemo unquam carnem suam odio habet, sed nutrit & fouet eam. Et rursum scriptum est, Carnis curam ne feceritis in concupiscentijs. Qui igitur carnis curam in concupiscentijs fieri prohibet, profecto in necessitatibus concedit. Nam si dominicorũ die corpus lauare peccatum est, lauari ergo die eodem nec facies debet. Si autem hoc in corporis parte cõceditur,

122 *Vides Dominico die a labore manuũ cessandum esse, atq; orationibus insistendũ?*

cur hoc exigente necessitate toto corpori denegetur? 122 Dominicorum uero die a labore terreno cessandum est, atque omnimodo orationibus insistendum. Vt si quid negligentiæ per sex dies agitur, per diem resurrectionis dominicę precibus expietur.

52 Tanta compassionis gratia circa omnes Gregorius redundabat, ut alterius infirmitatem in suo corpore hunc sustinuisse si uelis aspicias. Vnde Ioanni Rauennati episcopo scribens ait. Dominicis mandatis pręcipimur proximos sicut nos met ipsos diligere, eorumq; langoribus tanquã proprijs infirmitatibus condolere. Quorum memor uestra fraternitas competenti sibi more Castorium fratrem coepiscopumq; nostrum, & prius per compassionem studuit uisitare, & eum postmodum pro excrescente molestia corporis in Rauennati vrbe suscipere. Vnde non solum nos impensæ charitatis, sed & Deum uobis fecistis proculdubio debitorem. Cui in fratris infirmitate condoluisse probamini, ipsumq; ægrum in sui membri molestia, nõ solum uisitas-

se, sed etiam suscepisse. Quem quidem ipse pro sua simplicitate illic ordinare omnino renuebam, sed petentium importunitas fecit, ut nullatenus contradicere potuissem. Si autem fieri potest, multum mihi & ipsi consulitis, si eum ad me uel per Siciliam transmittatis. Itē Leontio episcopo Vrbinati Castorium fratrem coepiscopumq; nostrum Romę pro corporis sui molestia retinemus. Et quia nunc ad suam nō ualet ecclesiam remeare, propterea eo absente ecclesiæ ipsius fraternitati tuæ uisitationis operam præuidimus delegandam. Item uniuersis habitatoribus Arimini. Si culpam uestram filij dilectisimi intentius uelitis attendere, asidua uos apud Deū debetis oratione purgare. Quod episcopum uestrum non deuota mente, nec ut filij suscepistis. Quem inquietudo & tribulatio a uobis illata, ad hoc usque perduxit, ut molestiam corporalem incurreret. Quamuis in eo nihil de his quæ nobis sunt scripta cognouimus, sed solam inesse debilitatē uidimus, pro qua eum hic retinere curauimus. Item Eulogio Patriarchæ Alexandrino. Ante hoc temporis Bonifacij cartularij responsalis mei qui in Vrbe regia demoratur, uehementer me scripta turbauere, quę dicebant dulcissimam mihi atq; suauisimam sanctitatem uestram defectum corporei luminis pertulisse. Ex quibus scriptis graui mœrore perculsus sum. Sed subito creatoris ac redemptoris nostri gratia prosperante, beatitudinis uestræ suscepi epistolam, & sanum de ea corporis molestia quā audieram agnoscens, exultaui uehementer. Quia tanta lętitia cordis secuta est, quanta prius tristitiæ amaritudo præcesserat. Scimus enim quia in omnipotentis Dei adiutorio multorum salus est uita uestra. Item Rustitianæ patritiæ. Quoties de Vrbe regia ad nos aliquis uenit, curæ nobis est de corporis uestri sospitate requirere, sed peccatis meis facientibus, semper audio quæ me tędet audire. Quia in tanta tenuitate ac debilitate adhuc in uobis referunt podagræ dolores excrescere. Sed oro omnipotentem Deum, ut omnia quę in uestro corpore aguntur, ad salutem animæ dirigantur. Flagella temporalia æternam uobis præparent quietem. Et per eos dolores qui cum fine sunt, gaudia uobis sine fine concedat. Item Mariniano episcopo Rauennati. Venientes quidam Rauennates homines grauisimo me mœrore inuenerunt perculsum. Quia fraternitatem tuam retulerunt de uomitu sanguinis ægrotare. Ex qua re sollicite & singillatim eos quos hic doctos lectione nouimus, medicos fecimus requiri. Et quid singuli senserint, quid'ue dictauerint, sanctitati uestrę scriptum misimus. Qui tamen quietem & silentium præ omnibus distant. Quam si tua fraternitas in sua ecclesia posit habere, ualde sum dubius. Et ideo uidetur mihi ut ordinata illic ecclesia, uel qui missarum solēnia explere ualeant, uel qui episcopij curam gerere hospitalitem & susceptionem posit exhibere qui ue 123 monasterijs custodiendis præesse, tua fraternitas ad

123 *Ecce quō olim episcopi etiam Monasteriorum curā gerebant.*

me ante æstiuum tempus debeat uenire, ut ægritudinis tuæ ego specialiter in quantum ualeo,curam geram,quietemq; tuam custodiam. Quia huic ægritudini ęstiuum tempus medici uehementer dicunt periculosum. Et ualde pertimesco, ne securas aliquas cũ aduersitate corporis ceperis, amplius ex eadem molestia pericliteris. Ego enim ipse ualde sum debilis, & omnino est utile, ut cum Dei gratia sanus ad tuã ecclesiam redeas. Aut certe si uocãdus es,inter manus tuorum uoceris. Et ego quidẽ qui me proximũ morti uideo, si me omnipotens Deus ante uocare uoluerit,inter tuas manus debeam transire.

53 Pro barbarorũ incursionibus bis in ebdomada fieri Litanias Gregorius decernebat. Quapropter uniuersis episcopis Siciliæ scribẽs ait super afflictiones & gemitus quos annosa hic continuatione de hostibus sustinemus,maior nos metus excruciat,qđ inimicos nostros omni annisu ad Siciliæ inuasionem cognoscimus festinare. Sed ne hoc illis molientibus prosperitatem multitudo nostrorum præbeat peccatorum,toto nos corde ad redẽptoris nostri remedia conferamus. Et quibus uirtute resistere non possumus, lachrymis obuiemus. Nam quid uobis cauẽdum,quid ue sit uehementius formidandum,ex istius prouinciæ debetis desolatione colligere. Itaq; hortor fratres Reuerendissimi ut omni ebdomadæ quarta & sexta feria Litaniam 124 inexcusabiliter indicatis,& cõtra hos barbaricę crudelitatis incursus supernę protectionis auxilium imploretis.

124 *Vide Litaniæ usum tempore Gregorij.*

54 Eandem Siciliam simoniaca hęresi libidineq; sordentem, Gregorius sicut modo cernitur, perituram prædixit, Maximiano Syracusano episcopo scribens. Tanta nobis subinde mala quę aguntur in illa prouincia nunciantur, ut peccatis facientibus quod auertat omnipotens Deus, celeriter eam perituram credamus.

55 Sed & peiora prioribus esse futura pręsago spiritu Maximo Salonitano episcopo scribit dicens. Ad Romanã Vrbem ueniens cõmunis filius presbyter Veteranus,ita me podagrę doloribus debilem reperit, ut fraternitatis tuæ epistolis per me respondere nullatenus ualuissem. Et quidem de sclauorum gente quæ uobis ualde imminet, & affligor uehementer, & turbor. Affligor in his quæ iam in uobis patior. Conturbor autem,quia per Histriæ aditum iam ad Italiam intrare cęperunt. De Iuliano autem scribo'ne quid dicam quando ubique uideo quia nobis peccata nostra respondeant? Vt & foris a gentibus, & intus a peruersis iudicibus cõturbemur? Sed nolite de talibus omnimodo contristari, quia qui post nos uixerint, deteriora tempora uidebunt, ita ut in comparatione sui temporis felices nos æstiment dies habuisse. Inquantum uero præualet fraternitas tua, opponere se pro oppressis debet. Quę etiam si prodesse minime ualuerit, ipsa omnipotenti Deo mentis deuotio sufficit quam dedit. Scriptum est enim, Eripe

eos qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum, liberare ne cesses. Quod si dixeris, uires non suppetunt, qui inspector est cordis, ipse intelligit. In omni ergo quod agis, inspectorem cordis appete habere placatum. Quicquid est unde illi placeas, facere non omittas. Nam humani terrores & gratiæ, fumo sunt similes, q leni aura raptus euanescit. Hoc certißime scito, quia placare Deo sine prauis hominibus nullus potest. Intanto se ergo æstimet fraternitas tua omnipotenti Deo placuisse, quanto se peruersis hominibus displicuisse cognouerit. Ipsa tamen defensio pauperũ moderata & grauis sit, ne si quid nimis rigide agitis, ex iuuentute uos arbitrentur homines superbire. Sed talis necesse est ut inueniatur pro oppreßis uestra defensio, quatenus & humiles protectionem sentiant, & oppressores non facile inueniant quod ex maleuola mente reprehendant. Attende ergo quod ad Ezechielem dicitur, Fili hominis increduli & subuersores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas. Et beatus Iob ait. Frater fui draconum, & socius structionum. Et Paulus discipulis dicit. In medio nationis prauæ & peruersæ, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo. Tanto ergo debemus cautius ambulare, quanto nos scimus inter Dei inimicos uiuere.

56 Huius cautelæ suæ conscius Romano defensori Gregorius ait, Peruenit ad nos quia quidam homines minorem omnimodo discretionem tenentes, in suis nos periculis implicari desiderent, atque ita uolunt ab ecclesiasticis personis defendi, ut ipsę quoque personę ecclesiasticę ex eorum culpa teneantur. Idcirco pręsentite pręceptione admoneo, & per te fratrem & coepiscopum nostrum dominum Ioannem, uel cæteros qui inter esse possunt, ut patrocinia ecclesiastica siue mea suscipiatis scripta, siue etiam ea minime fuerint directa, sub tanto moderamine debeatis impendere, quatenus si qui in furtis publicis implicati sunt, a nobis non uideantur iniuste defendi. Ne opinionem male agentium ex indiscrete defensionis ausu in nos ullo modo transferamus. Sed quantum decet ecclesiam, admonendo, uerbum intercessionis adhibendo, quibus ualetis succurrite, ut & illis opem feratis, & opinionem sanctę ecclesię non inquinetis.

57 Item Ioanni episcopo post aliqua. Si qui eorum de quibus est aliqua quæstio, in ecclesiam fortasse refugerint, ita debet causa disponi, ut nec ipsi uiolentiam patiantur, nec hi qui dicuntur oppreßi, dãna sustineant. Cura ergo uestrę sit, ut eis sacramentum ab his quorum interest, de seruanda lege & iustitia promittatur, & per omnia commoneantur exire, atq; suorum actuum reddere rationem. Quibus etiam ecclesiæ uestræ defensorem deputare uos conuenit, cuius sollicitudine ea quæ illis fuerint promissa seruentur.

58 Quantæ humilitatis Gregorius fuerit, cum ex multis, tum ex

his manifestissime poterit deprehendi, quod omnes quidem sacerdotes fratres & cõministros, 125 clericos autem diuersi ordinis, dilectissimos filios. At uero laicos uiros dominos, & feminas dominas in suis litteris nominabat. Neque ab aliquo se summum pontificem aut uniuersalem siue dominum uocari æquanimiter permittebat. Nam ut ea quæ super huiusmodi comprehensa sunt prætermittam, Rustitianæ patritiæ scribens ait, Excellentiæ uestræ scripta suscepi, quæ me in grauissima ægritudine positum, de salute, de deuotione, ac de dulcedine sua omnino releuarunt. Vnum uero ægre suscepi, quia in eisdem epistolis ad me quod semel esse poterat, sæpius dicebatur, ancilla uestra, & ancilla uestra. Ego enim qui per episcopatus onera seruus sum omnium factus, qua ratione te mihi ancillam dicis, cuius ante susceptũ episcopatum proprius fui? Et ideo rogo per omnipotentem Deum, ne hoc uerbum aliquando ad me in scriptis uestris inueniam.

125 Ecce quomodo in ordine Ecclesiastico diuersi sunt gradus.

59 Huius humilitatis mansuetudine Gregorius non solum Theudelindæ reginæ Longobardorum pro tribus capitulis, uerum etiam inter alios Sabino quoq; suo subdiacono satisfacere non renuit, dicens. Euntes maligni homines turbauere animos uestros, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. Astruentes quod aliquid de sancta Calcedonensi synodo pię memoriæ Iustiniani temporibus sit imminutum. Quam nos omni fide omniq; deuotione ueneramur, & sic 126 quatuor synodos sanctæ uniuersalis ecclesiæ, sicut quatuor libros sancti Euangelij recipimus. De personis uero de quibus post terminum synodi aliquid actum fuerat, eiusdem pię memoriæ Iustiniani temporibus est uentilatum, ita tamen ut nec fides in aliquo uiolaretur. Nec de eisdem personis aliud aliquid ageretur, quam apud eandem sanctam Calcedonensem synodum fuerat constitutum. Anathematizamus autem si quis ex definitione Symboli quę in eadem synodo prolata est, aliquid imminuere pręsumit, uel quasi corrigendo eius sensum mutare, sed sicut illic prolata est, per omnia custodimus. Te ergo fili charissime decet ad unitatem fidei remeare, ut finẽ tuum ualeas in pace concludere, ne malignus spiritus qui cõtra te per alia opera præualere non potest, ex hac causa inueniat unde tibi in die exitus tui in aditu regni cœlestis obsistat.

126 Sanctæ uniuersalis Ecclesiæ quatuor Synodos, sicut quatuor libros Euangeliorum suscipit Gregorius, ad hæreticorum confusionem.

60 Item Gregorię cubicularię augustorum post cætera. Quod dulcedo tua in suis epistolis subiunxit importunam se mihi existere, quousque scribam mihi esse reuelatum quia peccata tua dimissa sint, rem & difficilem & inutilem postulasti. Difficilem quidem, quia ego indignus sum cui reuelatio fieri debeat, inutilem uero, quia 127 secura de peccatis tuis fieri non debes. Nisi cũ iam in die uitę tuę ultimo plangere eadem peccata minime ualebis. Quæ dies quousque ueniat, semper suspecta, semper trepida metuere culpas debes, atque eas cotidianis fletibus lauare.

127 Vide hic damnatam modernorum hæreticorum sententiã, qua temere asserunt omnes Christianos teneri

61 Item Anastasio præsbitero Isauriæ post aliqua. Tua itaque fraternitas quantum in charitate perfecta sit scio. Et quia omnipotentē Deum multum diligit, oportet ut de proximo multum pręsumat. Non enim loca uel ordines creatori nostro nos proximos faciunt. Sed ei nos aut merita bona coniungunt, aut mala disiungunt. Quia ergo adhuc incertum est quis interius qualis sit, cur non audeas scribere, dū inter me & te quis sit superior ignores. Et quidem bene te uiuere scio, me autem multis oneratum peccatis cognosco. Sed & si ipse peccator es, mihi tamen multo es melior. Quia tu tua tantummodo, Ego uero & eorum qui mihi commissi sunt, peccata porto. In hoc ergo ego te altum, in hoc magnum aspicio, quia ante humanos oculos in magno atque in alto loco minime profecisti. In quo sæpe dum exterius ab hominibus honor tribuitur, ad ima animus mergitur, quia curis discerpentibus grauatur. Tibi autē omnipotens Deus iuxta hoc quod scriptum est, ascensus in corde disposuit in conualle lachrymarum. Multo nanque mihi altior, multo sublimior uideri poteras, si neque ducatum monasterij quod Neas dicitur, suscepisses.

62 Item Stephano episcopo inter alia. Multum mihi & ultra quā indignus audire debui, fauorem in uestris epistolis demonstrastis. Et scriptum est, Ne laudes hominem quandiu uiuit. At tam & si audire talia dignus non fui, orationibus uestris peto ut dignus efficiar. Vt si bona in me ideo dixistis, quia non sunt ideo sint, quia dixistis.

ri firmiter credere sibi remissa esse peccata per Christum, uel regnum cœlorum esse consecuturos. Nam & si firma & certa spe expectare debemus, & hic per sacramentum Baptismi et pænitentiæ peccatorū remissionem, et in futuro seculo uitā æternam, quandiu tamen uiuimus, non ita firmiter credere debemus nobis esse remissa peccata, quum semper dubitare liceat. Non quidem ob sacramētorum defectum, sed propter nostras negligentias uel culpas in ipsorum receptione aforsan interuenientes.

63 Sed ne solis uerbis tanti præsulis humilitas inculcari credatur, superest ut ex græcorum relationibus ad me nuper interprætatis, eadē patris humilitas uiuis operibus demonstretur. In quibus uidelicet ita refertur. Enarrauit nobis abbas Ioannes persa sanctus & reuerendus uir existens, de magno Gregorio beatissimo Papa Romano dicens quoniam iui Romam ad adorandum loculos sanctorum apostolorū Petri & Pauli, & una dierum cū starem in medio ciuitatis, uideo Papam Gregorium per me trāsiturum, & cogitaui me mittere ante eū. Cum ergo appropinquasset mihi Papa, uidens quia pergeram ut mitterem me ante eum sicut coram Deo dico fratres, primus misit se ante me super terram, & non ante surrexit, quàm ego prior surgerem, & amplexatus me cum multa humilitate, tribuit mihi per manum tria nummismata, & iussit dari mihi casulam & necessitates meas omnes. Glorificaui ergo Deum, qui donauit ei talem humilitatem circa omnes & elemosynam & charitatem.

64 Hinc est quod patientissimus pastor Gregorius penes Imperatorem Mauritiū sibi prorsus infensum, dudum accusatus quod Malchum episcopum sui patrimonij prouisorē pro recentis pensionibus tamdiu in custodijs afflixisset, quousque spiritum exalaret, Sabiniano suo Constantinopolitano diacono scribens ait. Vnum est quod breui-

ter ſuggeras ſereniſsimis dominis noſtris, quia ſi ego ſeruus eorum in mortem longobardorum me miſcere uoluiſſem, hodie longobardorũ gens nec Regem nec Duces nec comites haberet, atq; in ſumma confuſione diuiſa eſſet. Sed quia Deum timeo, in mortem cuiuſlibet hominis me miſcere formido. Malchus autem idem epiſcopus neque in cuſtodia fuit, neque in aliqua afflictione. Sed die qua cauſam dixit, & addictus eſt, neſciente me a Bonifacio notario in domum eius ductus eſt, ibique prandidit & honoratus eſt ab eo, & nocte ſubito mortuus eſt inuentus.

65 Igitur in omnibus ſuis dictis uel operibus Gregorius imminentem futuræ retributionis diem ultimum perpendebat. Tantoque cautius cuncta cunctorum negotia ponderabat, quanto propinquius finem mundi inſiſtere ruinis eius crebreſcentibus aduertebat. Quapropter in homilijs euãgelicis ꝓhibet dicẽs. Exurget gens cõtra gentẽ, & regnũ, aduerſus regnũ, & erunt terremotus magni ꝑ loca, & peſtilẽtia & fames. Et quibuſdã interpoſitis adiunxit, Et erũt ſigna in ſole & luna & ſtellis, & in terris preſſura gentiũ prę cõfuſione ſonitus maris & fluctuum. Ex quibus profecto omnibus alia iam facta cernimus, alia e proximo uentura formidamus. Nam gentem ſuper gentem exurgere, earumque preſſuram terris inſiſtere, plus iam in noſtris tribulationibus patimur, q̃ in codicibus legimus. Quod terremotus Vrbes innumeras ſubruat, ex alijs mundi partibus ſcimus quam frequenter audiuimus. Peſtilentias ſine ceſſatione patimur. Signa uero in ſole & luna & ſtellis adhuc aperte minime uidimus. Sed quia hæc non longe ſint, ex ipſa iam aëris immutatione colligimus. Quãuis prius q̃ Italia gẽtili gladio ferienda traderetur, igneas in cœlo acies uidimus. Ipſumque qui poſtea humani generis fuſus eſt ſanguinem coruſcantem. Cõfuſio autem maris & fluctuum nec dum noua exorta eſt. Sed cũ multa iam prenuntiata completa ſint, dubium non eſt quin ſequantur ẽt pauca quæ reſtant. Quia ſequentium rerum certitudo, eſt præteritarum exhibitio. Et Paulo poſt. Ecce fratres mei iam cernimus quod audiebamus. Nouis quotidie & crebreſcentibus malis mundus urgetur. Ex ille plebe innumera quanti remãſeritis aſpicitis, & tamen quotidie flagella urgent, repentini caſus opprimunt. Nouæ nos & improuiſæ clades affligunt. Sicut enim in iuuentute uiget corpus forte, & incolume manet pectus, toroſa ceruix, plena ſunt brachia, in annis autẽ ſenilibus ſtatura curuatur, ceruix exſiccata deponitur, frequentibus ſuſpirijs pectus urgetur, uirtus deficit, loquentis uerba anhelitus intercidit. Nam ſi langor deſit, plerũque, ſenibus ipſa ſalus egritudo eſt. Ita mundus in annis prioribus uelut in iuuentute uiguit ad propagandã humani generis prolem robuſtus fuit, ſalute corporum uiridis, opulentia rerum pinguis. At nunc ipſa ſua ſenectute deprimitur, & quaſi

ad uicinam mortem molestijs crebrescentibus urgetur. Et iterum. Euntes prædicate dicentes, Quia appropinquabit regnum cœlorum. Hoc iam fratres dilectissimi etiam si euangelium taceat, mundus clamat. Ruinæ nanque illius uoces sunt. Qui enim tot attritus persecutionibus a gloria sua cecidit, quasi iam nobis e proximo regnum aliud quod sequatur ostendit. Ipsæ enim eius ruinæ prædicant quod amandus non est. Si enim ruinam sui domus quassata minaretur, quisquis in illa habitaret fugeret, & qui stantem dilexerat, recedere quãtocyus a cadente festinaret. Si igitur mundus cadit, & nos cum amando amplectimur, opprimi uolumus potiusq̃ habitare. Quia nulla nos ratio a ruina illius separat, quos in eius passionibus amor ligat. Facile est ergo nunc iam cum destructa omnia cernimus, animum nostrum ab eius dilectione disiungere. Sed hoc illo in tempore difficillimum fuit, quo tunc apostoli prædicare cœleste regnum inuisibile mittebantur, cum longe lateque omnia cernerent florere regna terrarum.

66 Quæ autem de istius Vrbis Gregorius in cõmoditate descripserit indicabo. Quatenus hi qui nunc in ruinis eius habitãtes, eam ordinatiorem ac per hoc ualentiorem fuisse non autumant, contremiscant. Ait enim in expositionis Ezechielis Homilia octauadecima sic. Quid est iam rogo quod in hoc mundo libeat? Vbique luctus aspicimus, undique gemitus audimus. Destructæ urbes, euersa sunt castra, depopulati sunt agri, in solitudinem terra redacta est. Nullus in agris incola, pene nullus in urbibus habitator remansit. Et tamen ipsæ paruæ generis humani reliquię, adhuc quotidie & sine cessatione feriuntur, & finem non habent flagella cœlestis iustitiæ, quia nec inter flagella correctę sunt actionis culpę. Alios in captiuitatem duci, alios detrũcari, alios interfici uidemus. Quid est ergo quod in hac uita libeat fratres mei? si talem mundum adhuc diligimus, non iam gaudia, sed uulnera amamus. Ipsa autem quæ aliquando mundi domina esse uidebatur, qualis remanserit Roma conspicitis. Immensis doloribus multipliciter attrita, desolatione ciuiũ, impressione hostium, frequentia ruinarum. Ita ut in ea completum esse uideamus quod contra Samariam per Ezechielem prophetam prædictum est. Pone ollam pone inquam, & mitte in ea aquam, & congere frusta eius in ea. Et paulo post. Efferbuit coctio eius, & decocta sunt ossa illius in medio eius. Atque iterum. Congere ossa quæ igne succendam. Consumentur carnes, & coquetur uniuersa compositio, & ossa tabescent. Pone quoque eam super prunas uacuã, ut incalescat, & liquefiat æs eius. Tunc enim nobis olla posita est, cum hæc est ciuitas constituta. Tunc in ea aqua missa est, & frusta eius congesta sunt, quando ad eam undique populi confluebant, qui uelut aqua calens actionibus mundi feruescerent, & quasi frusta carnium in ipso suo feruore liquarentur. De qua bene

dicitur. Efferbuit coctio eius, & decocta sunt ossa illius in medio eius. Quia prius quidem in ea uehementer incaluit actio gloriæ secularis, sed postmodum ipsa gloria cum suis sequacibus defecit. Per ossa etenim potentes seculi, per carnes uero populi designantur. Quia sicut carnes portantur ossibus, ita per potentes seculi infirmitas regitur populorum. Sed ecce iam de illa omnes huius seculi potẽtes ablati sunt. Ossa ergo excocta sunt. Ecce populi defecerunt, carnes eius liquefactæ sunt. Dicatur itaque. Congere ossa quæ igne succendam. Consumentur carnes, & coquetur uniuersa compositio, & ossa tabescent. Vbi enim senatus? Vbi iam populus? contabuerunt ossa consumptæ sunt carnes. Omnis in ea secularium dignitatum ordo extinctus est, excocta ergo est uniuersa compositio eius. Et tamen ipsos nos paucos qui remansimus, adhuc quotidie gladij, adhuc quotidie innumeræ tribulationes premunt. Dicatur ergo, pone quoq; eam super prunas uacuam. Quia enim senatus deest, populus interijt, & tamẽ in paucis qui sunt, dolores & gemitus quotidie multiplicantur, iam ergo uacua ardet Roma. quid autem ista de hominibus dicimus, cum ruinis crebrescentibus ipsa quoque eius destrui ædificia uidemus? Vnde apte de ciuitate iam uacua subditur, Incalescat & liquæfiat æs eius. Iam enim & ipsa olla consumitur, iniqua prius carnes consumebantur & ossa, quia postq̃ defecerunt homines, etiam parietes cadũt. Vbi enim sunt qui in eius aliquando gloria lętebantur? Vbi eorum pompa? Vbi superbia? Vbi frequens & immoderatum gaudium? Impletum est in ea quod contra destructam Niniuem per prophetam dicitur Vbi est habitaculum Leonum, & pascua catulorum Leonum? An eius duces ac principes leones non erant, qui per diuersas mundi prouincias discurrentes, prædam sæuiendo & interficiendo rapiebant? Hinc leonũ catuli inueniebant pascua, quia pueri, adulescentes, iuuenes, seculares, & secularium filij huc undique concurrebant, cum proficere in hoc mundo uoluissent. Sed ecce iam desolata, ecce cõtrita, ecce gemitibus oppręssa est. Iam nemo ad eam currit, ut in hoc mundo proficiat, iam nullus potens & uiolentus remansit, qui opprimendo prædã diripiat. Dicamus ergo. Vbi est habitaculum Leonum, & pascua catulorum Leonum? Contigit ei quod de Iudęa nouimus per prophetam dictũ, Dilata caluitium tuum sicut Aquila. Caluitium quippe hominis in solo capite fieri solet, caluitium uero Aquilæ in toto fit corpore, quia cum ualde senuerit, plumæ eius ac penæ ex omnibus illius membris cadunt. Caluitiũ ergo suum sicut Aquila Roma dilatat, quia plumas perdit, dum populos amisit. Alarum quippe penæ ceciderunt, cum quibus uolare ad prædam consueuerat, quia omnes eius potentes extincti sunt, per quos aliena rapiebat. Item dialogorum libro secundo. Præterea inquit antistes canusinę ecclesiæ ad Benedictum domini famulum

mulum uenire consueuerat. Quem uir Dei pro uitæ suæ merito ualde diligebat. Is itaque dum cum illo de ingressu regis Totilæ & Romanæ Vrbis perditione colloquium haberet dixit. Per hunc regem ciuitas iste destruetur, ut iam amplius non inhabitetur. Cui uir domini respondit. Roma a gentibus non exterminabitur, sed tẽpestatibus, coruscis, & turbinibus, ac terremotu fatigata marcescet in semetipsa. Cuius prophetiæ misteria nobis iã facta sunt luce clariora, qui in hac Vrbe dissoluta męnia, euersas domos, destructas ecclesias turbine cernimus, eiusque ædificia longo senio lassata, quia ruinis crebrescentibus prosternantur uidemus. Item in epistola Ioanni Episcopo Rauennati post aliqua. Si quando est aliquando locus oltinẽdi, agat apud Exarchum fraternitas uestra; ut pacem cum Ariulpho si aliquid parum possumus, faciamus, quia miles de Romana Vrbe ultus est, sicut ipse nouit. Theodosiaci uero qui hic remanserunt, togam non accipientes, uix ad murorum quidem custodiam se accommodant. Et destituta ab omnibus ciuitas si pacem eius non habet, quomodo subsistet?

67 Tantis curarum tumultibus pro animarum pariter ac ciuitatis custodia Gregorius grauabatur, ut in coli molestias corruens, non solum sicut proposuerat, per ordinem Ezechielis misteria minime pertractaret, uerum etiam hostilibus incursionibus, multisq; coporis debilitatibus aggrauatus, a studio expositionis omnino desisteret, & ad dies illos se peruenisse defleret, atque dissolutionem sui corporis totis conatibus flagitaret. Quapropter eidem Ioãni episcopo queritur dicens. Quod multis uestræ beatitudini minime respondi. non hoc torpori meo sed langori deputate, quia peccatis meis facientibus, eo tempore quo Ariulfus ad Romanam Vrbem ueniens, alios occidit, alios detruncauit, tanta mæstitia æffectus sum, ut incoli molestiã caderem.

Itẽ in expositione ultimæ uisionis Ezechielis prophetę quia multis curis premẽtibus prophetę librum coram charitate uestra totum per ordinem perscrutari non licuit, bonis uestris desiderijs placuit petere, ut saltem extrema eius uisio quę ei facta est de ædificio in monte constituto, quæ & cunctis est uisionibus eius obscurior, exponi debuisset. Et quidem uoluntati uestræ me parere necesse est, sed duo sunt q̃ hac in re perturbant animum meum. Vnum, quod hac eadem uisio tantæ obscoritatis nebulis tegitur, ut uix in ea aliquid intellectu interlucente uideatur. Aliud, quod iam Agiulfum lõgobardorum regem ad obsidionem uestram summopere festinantem, Padum transisse cognouimus. Vnde pensate fratres Charissimi, in caliginosis ac mysticis sensibus quid ualeat mens misera timoris sui perturbationibus occupata. Quãto enim circa terrena plus satagit, tãto in his quæ sunt cœlestia minus uidet. Et pro eo quod curis suis extra se ducitur, ualde intus minor est. Quia scriptum est, Deprimit terrena inhabitatio

ſenſum multa cogitantem. Quæ enim ſuperiora penetrare etiam collecta nō ſufficit, penſate quid agere poterit diuiſa. Scimus omnes quia & fluuius qui in multis riuis diuiditur, a ſuo alueo ſiccatur. Item idem in eiuſdem prophetę tractatibus homilia. xxi. ſiue inquit iuſtus in culpam, ſiue peccator in mortem corruat, ſpeculatori timendum eſt, ne hunc ex ſuo ſilentio reatus peccantium pariter inuoluat. Sed interim dum loquor, auertere a memetipſo oculos uolo, & ecce iterum ſermo diuinus me impingit in memetipſo, ut meam negligentiam uideam, & mihi dici hæc quæ audio pertimeſcam. Sicut enim ſuperius dixi, cuius cor innumeris curis ſparſum, ſe ad ſe colligat? Quando etenim poſſum, & ea quæ circa me ſunt ſolicite oīa curare, & memetipſum adunato ſenſu conſpicere? Quando poſſum prauorum nequitias inſequendo corrigere, bonorum actus laudando & admonendo cuſtodire, alijs terrorem, atque alijs dulcedinem demonſtrare? Quando ualeo, & de his quæ ſunt neceſſaria fratribus cogitare, & contra hoſtiles gladios de Vrbis uigilijs ſollicitudinem gerere, ne incurſione ſubita ciues pereant prouidere, & inter hæc omnia pro animarum cuſtodia plene atque efficaciter uerbum exhortationis impendere? Loqui etenim de Deo, quietæ ualde & liberę mentis eſt. Tunc nanque bene lingua dirigitur in ſermone, cum ſecurē ſenſus quieuerit in tranquillitate. Quia nec concuſſa aqua imaginem reſpicientis reddit, ſed tunc in ea uultus intendentis aſpicitur, cum non mouetur. Quam ergo exhortationem uobis ſpeculator ueſter fratres Chariſsimi faciat, quem tot rerum confuſio perturbat? Et Paulo poſt. Sacerdos etiam poſt compunctionem ac lachrymas cogitur neceſſaria quæque filiorum ſuorū cognoſcere, & ea quæ refugit animo, patienter audire, atq; poſt ſuſpiria cœleſtium quorumlibet carnalium hominum onera portare, & ſæpe cū ſuperuenientibus cor in diuerſam qualitatem transfundere. Nam aliquando de lucris ſpiritualibus gaudet, ſed cum quilibet mērens ſuperuenerit, niſi eius mærorem in ſe ſuſceperit, tribulationi illius compatiens non eſt. Et aliquando de damnis animarum luget, ſed repente ſuperueniunt qui de ſuis proſperitatibus lætantur. Quorum ſi lętitiæ ſacerdos non congaudet, minus amare creditur filios, in quorum gaudio non exultat. Pręcipue cum Paulus dicat, Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus. Nihil ergo tam oneroſum in ordine ſacerdotum uideo, q̄ rigorem mentis compatiendo flectere, & cū perſonis ſuperuenientibus animum mutare. Et tamē hoc ualde eſt neceſſarium. Nā quando ex prædicatione eius ad boni operis gratiam peccator reducitur, ſi ipſe qui prædicat, uidetur ingratus?

Item in fine eiuſdem uoluminis. Ecce hæc ut domino largiente potuimus, coram uobis fratres Chariſsimi rimati ſumus. Nemo autem me reprehendat, ſi poſthac a locutione ceſſauero. Quia ſicut omnes

cernitis,nostræ tribulationes excreuerũt. Vndique gladijs circumfusi sumus,undique imminens mortis periculum timemus. Alij detruncatis ad nos manibus redeunt,alij capti,alij interempti nuntiantur. Iam cogor linguam ab expositione retinere,quia tædet animam meã uitę meę.Iam nullus in me sacri eloquij studium requirat,quia uersa est in luctum cythara mea, & organum meum in uocem flentium. Iam cordis oculus in mysteriorum discusione non uigilat, quia dormitauit anima mea pre tædio.Iam minus lectio animo dulcis est,quia oblitus sum manducare panem meum a uoce gemitus mei.Cui autem uiuere non licet,de scripturę sacrę sensibus loqui mystica qualiter libet? Et qui cogor quotidie amara bibere,quãdo possum dulcia ꝓpinare?

Itẽ idẽ Italicę patritiæ & Venantio ex monacho patricio.Quosdã de Sicilia uenientes affectu quo debui,de sospitate uestræ excellentiæ requirere curaui.Sed de asiduitate ęgritudinum mihi tristia responderunt.Hæc autẽ dicens,nec ego uobis de meipso inuenio aliud quod debeam nuntiare,nisi quod peccatis meis facientibus, ecce iam undecim menses sunt,quod ualde rarum est, si de lecto surgere aliquando potui. Tantis enim podagræ doloribus tantisque molestiarũ premor angoribus ut uita mea mihi grauisima pæna sit. Quotidie enim in dolore deficio,& mortis remedium expectando suspiro.In clero uero huius Vrbis & populo tanti febrium langores irruerunt, ut pene nullus liber,nullus seruus remanserit, qui esse idoneus ad aliquod officiũ uel ministerium possit. De uicinis autem Vrbibus strages nobis mortalitatis quotidie nũtiantur.Affrica autem qualiter mortalitate & langoribus uastetur, quanto uiciniores estis, tanto credo quod subtilius cognoscitis.De oriente uero qui ueniunt,grauiores desolationes nuntiant.In his itaque omnibus quia appropinquante fine mundi generalem percusionem esse cognouimus,affligi nimis de proprijs molestijs non debemus.Item Eulogio patriarchę Alexandrino.Transacto anno suauisima sanctitatis uestræ scripta suscepi.quibus pro ægritudinis meæ nimietate respondere nunc usque non ualui. Ecce enim iã biennium pene expletur quo lectulo teneor,tantisque podagræ doloribus affligor, ut uix in diebus festis usque ad horarum trium spatiũ surgere ualeam 128 Missarum solẽnia celebrare.Mox autem cum graui depellor dolore decumbere, ut cruciatum meum non posim gemitu interrumpente tolerare,qui dolor interdum lentus est, interdum nimius,sed neque ita lentus,ut recedat,neq; ita nimius, ut interficiat. Vnde fit ut qui quotidie in morte sum,repellar a morte,nec mirum,quia peccator grauis talis corruptionis carcere diu teneor inclusus. Vnde compellor exclamare, Educ de carcere animam meam ad confitendum nomini tuo domine.Sed quia meis adhuc præcibus obtinere non mereor,rogo ut uestrę sanctitatis oratio suę mihi interces-

128 *Gregorius Missas celebrabat.*

ſionis adiutorium præbeat,meque a peccati & corruptionis pondere liberum reddat,in illam quam bene noſtis libertatem gloriæ filiorum Dei. Item Eidem. Peto autem ut pro me enixius ueſtra ſanctitas orare debeat,quia podagrę doloribus,& barbarorum gladijs,& curarum afflictionibus inceſſanter præmor. Sed ſi mihi orationis ueſtræ opem impenditis,credo quod me contra omnia aduerſa fortiter iuuetis. Itē eidem. Rogo ergo ut pro me peccatore enixius oretis, quia & dolor corporis,& amaritudo cordis,& immenſa uaſtitas mortalitatis, & inter tot barbarorum gladios uehementer affligit,inter quę omnia non temporalem,ſed æternam conſolationem requiro. Quam per me impetrare non ualeo,ſed per interceſsionē ueſtræ beatitudinis hanc me obtinere confido. Item Mariano epiſcopo Arabiæ. Multum iam tempus eſt quo ſurgere de lecto nō ualeo. Nam me modo podagræ dolor cruciat,modo neſcio quis in toto corpore cum dolore ſe ignis expandit,& fit plerumque,ut uno in me tempore ardor cum dolore confligat,& corpus in me animuſque deficiat. Quantis autem alijs neceſsitatibus extra has qua protuli infirmitates efficiar, enumerare non ualeo. Sed breuiter dico,quia ſic me infectio noxij humoris imbibit, ut uiuere mihi pęna ſit,& mortem deſideranter expectem,quam gemitibus meis ſolam eſſe credo remedium. Proinde frater Chariſsime diuinę pro me pietatis miſericordiā deprecare,ut percuſsionis ſuę erga me flagella propitius mitiget,& patientiam tolendi cōcedat,ne nimio quod abſit,tædio in impatiētiam cor erumpat,& quæ curari per plagam poterat culpa,creſcat ex murmure. Itē Ruſtitianæ patritiæ. De podagræ moleſtia quam uobis eueniſſe ſignaſtis, & contriſtatus uehementer ſum,& lætatus. Letatus,quia humor noxius inferiora petens,ſuperiora profecto deſeruit. Contriſtatus uero, quia in tā tenuiſſimo corpore dolores uos nimios perpeti pertimeſco. Vbi enim deeſt caro,quæ uirtus eſſe poterit doloribus reſiſtens? Me etenim quē qualis fuerim noſtis,ita amaritudo animi,& aſsidua exacerbatio, atq; per hoc podagræ moleſtia affecit,ut corpus meum tamq; in ſepultura ſiccatum ſit. Vnde fit,ut iam raro de lecto ſurgere ualeam. Item eidem. Ego in tanto gemitu & occupationibus uiuo,ut ad dies quos ago, me perueniſſe pæniteat. Solaque mihi in conſolatione ſit mortis expectatio. Vnde peto ut pro me orare debeatis, quatenus de hoc carnis carcere citius educar,ne tantis laboribus diutius torquear. Item Anaſtaſio Antiocheno. Rogo ut pro mei cordis infirmitate enixius oretis, quatenus omnipotens Deus mentem meam ab omnibus malis pro ueſtra interceſsione tueatur,& citius me de tot procellis huius tempeſtatis eripiat,atque in æternæ quietis litore perducat.

68 Tantis precibus Gregorius tandem aliquando diuinitus exauditus, poſtquā ſedem ſanctæ catholicæ & apoſtolicæ Romanæ eccleſiæ

annis tredecim mēſibus ſex & diebus decem, doctrinis pariter ac operibus felicißimis illuſtrauit, Anno imperij Phocæ ſecundo, inditione ſeptima, quarto iduum martiarum, a carnis corruptione ſubtractus eſt, incorruptionis perpetuæ glorię ſublimandus. Qui uidelicet omni uitę ſuę tempore ſicut nouas baſilicas minime fabricarat, ita nimirum fabricatarum ueterum ſartatecta cum ſummo ſtudio annualiter reparabat. Quas reditibus, 129 luminaribus, officijs atque donarijs cumulans, in baſilica beati Petri apoſtoli faſtigium de argento puriſsimo quod a Leone tertio pontifice in baſilica Sixtiana ſanctæ Mariæ nomini dedicata, tranſlatum eſt fabricauit. Et in baſilica beati Pauli apoſtoli ſuper altare nihilominus aliud faſtigium procurauit. Huius præterea 130 uenerabile corpus in extrema porticu baſilicæ beati Petri apoſtoli ante ſecretarium tunc antiquiſsimum, quod uidelicet Leo, Simplicius, Gelaſius atque Simmachus apoſtolicę ſedis epiſcopi, cum nonnullis alijs tumulati, ſuis hactenus epitaphijs prædicantur, ſepultum tali titulo decoratur.

129 Quid dicis Hæretice, qui ferre nō potes Ecclesijs donaria fieri? Sanctus pontifex tot munera templis obtulisset, si hæc mala essent & Deo displicerent? Minime profecto. 130 Nota Gregorij uenerabile corpus.

Suſcipe terra tuo corpus de corpore ſumptum
Reddere quod ualeas uiuificante Deo
Spiritus aſtra petit, Lethi nil iura ualebunt
Cui uitæ alterius mors magis ipſa uia eſt
Pontificis ſummi hoc clauduntur membra ſepulchro
Qui innumeris ſemper uiuit ubique bonis.
Eſuriem dapibus ſuperauit, frigora ueſte,
Atque animas monitis texit ab hoſte ſacris,
Implebatq; actu quicquid ſermone docebat,
Eſſet ut exemplum myſtica uerba loquens
Anglos ad Chriſtum conuertit mente benigna
Sic fidei acquirens agmina gente noua
Hic labor, hoc ſtudium, hæc tibi cura, hoc paſtor agebas
Vt domino offerres plurima lucra gregis,
Hiſq; Dei conſul factus lętare triumphis,
Nam 131 mercedem operum iam ſine fine tenes.

131 Ecce quō bonis operibus tanquā iuſta merces redditur uita æterna.

69 Quo ſcilicet liberaliſsimo paſtore defuncto, uehementiſsima fames eodem anno incubuit. Et quanto patrono tunc Roma caruerit, licet rerum inopia toto pene mundo monſtrauerit, inuidorum tamen feritas minime recognouit. Nam ſicut a maioribus traditur, cū calumniarum ueterum incentores Gregorium prodigum dilapidatoremq; multiplicis patriarchatus theſauri perſtreperent, deficiente perſonali materie, ad comburendos libros eius ceperunt pariter anhelare. Quorum dum quoſdam iam cōbuſsiſſent, & reliquos uellent exurere, Petrus diaconus familiariſsimus eius, cum quo quatuor dialogorū libros diſputauerat, creditur uehementius obſtitiſſe, Dicens, ad obliterādam

eius memoriam librorum exustionem nihil proficere, quorum exemplaria diuersis petentibus mundi ambitum penetrassent. Subiungens inmane sacrilegium esse tanti patris tot & tales libros exurere, super cuius caput spiritum sanctum ipse in similitudine columbæ tractantis frequentissime perspexisset. Cumq; dudum deuotũ populum diaconus cerneret occasione tẽporis cũ inuidis resultare, in hoc omnium sententiam dicitur prouocasse, ut si quod dixerat iure iurando confirmans mori continuo meruisset, ipsi a librorum exustione desisterent. Si uero superstes sui testimonij extitisset, ipse quoque combustoribus manus daret. Itaque cum euangelijs in ambone uenerabilis leuita Petrus ascendens, mox ut Gregorianæ sanctitatis testimonium prębuit, inter uerba ueræ confessionis spiritum efflauit. Et a dolore mortis extraneus iuxta pyrgi basim sicut hactenus cernitur, confessor ueritatis meruit sepeliri.

70 Hinc est quod consuetudinaliter spiritus sanctus in specie columbę super scribentis Gregorij caput depingitur. Et quod expositionum illius pars maxima quæ utique ab inuidis exusta recolitur, non habetur. Quarum ipse summã Ioanni subdiacono Rauennæ responsali suo significare uidetur, inter cætera sic describens. Quia charissimus quondam filius meus Claudius aliqua me loquẽte de Prouerbijs, de Canticis canticorum, de Prophetis, de libris quoque Regum, & de Eptatico audierat, quæ ego scripto tradere præ infirmitate non potui. Ipse ea suo sensu dictauit, ne obliuione deperirent, ut apto tempore hęc eadem mihi inferrentur, & emendatius dictarentur. Quę cũ mihi legisset, inueni dictorum meorũ sensum ualde inutilius fuisse permutatum. Vnde necesse est ut tua experientia omni excusatione atque mora cessante, ad eius monasterium accedat eumq; uenire faciat, & cum omni ueritate quantascunq; de diuersis scripturis cartulas detulit, ad medium deducat. Quas tu suscipe, & mihi celerrime transmitte. Enimuero quia studiositas Gregorij qui post hæc tribus ferme annis superfuit, falli non potuit, constat nimirum quia plures libros quã nunc habeantur composuit. Quorum memoriam quidam in episcopali eius perstringens ait, Iob, Ezechiel, Euangelia & Pastoralem exposuit, & multa alia, ut subaudias, quæ iam inueniri nõ possunt. Quoniam reuera ante succensa sunt, ꝙ̃ edita, sicut reliqua ipsius opera quæ nunc in sancta Romana retinentur ecclesia adhuc sub custodia, ne penitus uulgarentur.

71 Itaque si curiosius perpendatur, Omne Gregorij tractandi tempus quo libros qui nunc habentur exposuit, a diaconio suo usq; ad penultimum sui pontificatus annum extenditur. Et licet Longobardorum perfidia sequiente, post Ezechielis tractatus ab expositione librorum destiterit, ab exponendis tamen epistolis quandiu uiuere potuit

nunquã omnino cessauit. Quarum uidelicet tot libros in scrinio dereliquit, quot annos aduixit. Vnde tertiumdecimum epistolarum librũ septimę inditionis imperfectum reliquit, quoniam ad eiusdem inditionis terminum nõ pertigit. Ex quarum multitudine primi Adriani papę temporibus quædam epistolæ decretales per singulas inditiones excerptę sunt, & in duobus uoluminibus sicuti modo cernitur cõgregatæ. Et Gregorius iam dudum in monasterio positus, ubi eũ Angelus domini sub habitu naufragi scribentem repererat, nimirũ quædam dictauerat, ut ad expositionem tantæ profunditatis quã in libro Iob penetrare potuit, eo paratior, quo ex dictandi consuetudine doctior perueniret.

72 Ergo Gregorius in diaconio suo dum illum in Constantinopolitana Vrbe sedis apostolicæ responsa constringerent, & Leandrum Hispanum episcopum iniuncta pro causis fidei Vuisigothorum ibi legatio perduxisset, eodem Leandro sicut in primo libro dixisse me recolo, cum fratribus tunc Gregorio adhærentibus importunissime cõpellente, librum beati Iob cœpit exponere. Quibus corã positis priora libri sub oculis dixit. Et quia tempus paulo uacantius repperit, posteriora tractando dictauit. Cumq; ei spatia largiora suppeterent, multa augens, pauca subtrahens, atque ita ut inuenta sunt nonnulla derelinquens, ea quæ de se loquente excepta sub oculis fuerant, per libros emendando cõposuit. Qui cum iam factus episcopus Romæ postrema dictaret, quo stilo prima dixerat, sollicite attendens egit, ut ea quę locutus fuerat studiose emendatione transcurrens, quasi ad similitudinem dictatus erigeret, & ea quæ dictauerat, non longe a colloquentis sermone discreparent. Quatenus dum hoc tenditur, illud attrahitur, edita modo dissimili res non dissimilis formaretur. Quanuis tertiam ipsius operis partem ut colloquendo protulit, pene ita dereliquit, quia dum eum fratres ad alia exponenda pertraherent, hanc subtilius emẽdari noluerunt. Quibus multa iubentibus, dum parere modo per expositionis mysterium, modo per contemplationis ascensum, modo ꝑ moralitatis studeret instrumentum, hoc opus per triginta & quinque libros extensum, in sex codicibus expleuit. Quorum exemplaria primo per Vrbis monasteria subdiuisit, postremo uero eidem Leandro episcopo destinauit.

73 Sed in ipso sui episcopatus exordio dum a Ioanne Rauennatis Vrbis episcopo humiliter reprehensus fuisset, cur pastoralis curæ delitescendo pondera fugere uir tam idoneus uoluisset, librum regulę pastoralis composuit. Quam quadripartita ratione distinguens, ualde pensandum esse perdocuit, cum rerum necessitas exposcit, ad culmen regiminis quisque qualiter ueniat, atque ad hoc rite perueniens, qualiter uiuat: Et bene uiuens, qualiter doceat: Et recte docens, infirmita-

tem ſuam quotidie quanta conſideratione cognoſcat, ne aut humilitatis acceſſum fugiat, aut peruentioni uita contradicat: aut uita doctrinam deſtituat, aut doctrinam præſumptio extollat. Primum ergo appetitum timor temperet, poſt autem magiſterium quod à non quærente ſuſcipitur, uita cõmendet. Deinde neceſſe eſt ut paſtoris bonum quod uiuendo oſtenditur, etiam loquendo propagetur. Ad extremũ uero ſupereſt, ut perfecta queq; opera conſideratio proprię infirmitatis deprimat, ne hæc ante occulti arbitri oculos tumor elationis extinguat. Et quia quoſdam imperitos ad ſacerdotium conſpiraſſe cognouerat, quoſdam cõſpiraturos eſſe preuidebat, qui metiri ſe neſcientes, quæ non didicerunt docere concupiſcerent, quiq; pondus magiſterij tanto leuius æſtimarent, quanto uim illius magnitudinis ignorarent. Hos in ipſo libri ſui reprehendit exordio. Vt ſi quando indocti ac pręcipites doctrinæ arcem tenere appetiſſent, a pręcipitationis ſuæ auſibus in ipſa Gregorianę locutionis ianua pellerentur. Hunc librũ Anatholius diaconus eius apocriſarius q̃renti ac iubenti Imperatori quondam obtulerat, quem magnus Anaſtaſius Antiochenus epiſcopus in Gręcam linguam transfudit, & orientalibus eccleſijs opus uenerabile procurauit.

74 Deinde ſicut in ſecundo huius operis libro iam retuli, dum adhuc Gregorius ad loquendum uoce flatuq; ſibi ſufficeret, per ſtationes diſcurrens, xx. Homilias euangelij diuerſo tempore corã populo declamauit. Reliquas uero eiuſdem numeri dictauit quidem, ſed laceſcente ſtomacho langore continuo alijs pronunciare permiſit. Quarũ exemplaria Secundo ſeruo Dei petenti mandauit.

75 Cumq; a ſuis familiaribus ut aliqua de miraculis patrum deſcriberet, Gregorius enixius rogaretur, Maximiano Syracuſano epiſcopo ſcripſit dicens. Fratres mei qui mecum familiariter uiuunt, omnimodo me compellunt aliqua de miraculis patrum quæ in Italia facta audiuimus, ſub breuitate deſcribere. Ad quam rem ſolatio ueſtrę charitatis uehementer indigeo, ut quæque uobis in memoriam redeunt, quæque cognouiſſe uos contigit, mihi breuiter indicetis. De domino autem Honnoſo abbate qui iuxta domnum Anaſtaſium de Pentomijs fuit, aliqua retuliſſe te memini, quæ obliuioni mandaui. Et hæc ergo, & ſi qua ſunt alia, tuis peto epiſtolis imprimi, & mihi ſub celeritate tranſmitti, ſi tamẽ ad me ipſe non proficiſceris. Hinc Gregorius roboratus ſanctorum miracula patrum cũ Petro ſuo diacono quæ per inquiſitionem atque reſponſionem protulerat, expoſitionis altius ſtudium interrumpens, ſola nominũ pręnotatione diſtinxit, & in libros quatuor ordinauit. Vt ſicut in libris expoſitionum ſuarum quibus eſſet uirtutibus inſudandum docuerat, ita etiam deſcriptis ſanctorũ miraculis quæ uirtutum fuiſſet earundem claritas luce clarius oſtentaret.

Quos libros Zacharias sanctę ecclesię Romanæ episcopus Græco latinoq; sermone doctissimus, tēporibus Constantini Imperatoris, post annos ferme centum septuaginta quinque in Græcam linguam conuertens, orientalibus ecclesijs diuulgauit. Quanuis astuta Græcorum peruersitas, in cōmemoratione spiritus sancti a patre procedentis, nomen filij suaptim radens abstulerit.

76 Primam quoque & ultimam Ezechielis prophetæ partes quæ uidebantur obscuriores, Romanis postulantibus pertractauit. Easque per Homilias uiginti & duas distinguens, quantū lucis intus habeant demonstrauit, & in his tractandi sicut superius patuit finem fecit.

77 Qui libri dum a doctoribus sequentis temporis tam rectissimis sententijs æditi, q̄ luculentissimo rethoricæ facundiæ stilo compositi ueraciter doceantur, eos beatus Gregorius ex humilitatis suæ dulcedine incultos perhibet, Leandro episcopo inter cætera scribens. Quæso ut huius operis (haud dubium quin Moralium) dicta percurrens, in his uerborum folia non requiras, quia per sacra eloquia ab eorum tractatoribus infructuosę loquacitatis leuitas studiose compescitur, dum in templo Dei nemus plantari prohibetur. Et cuncti proculdubio scimus, quia quotiens in folijs male lętę segetis culmi proficiunt, minori plenitudine spicarum grana turgescunt. Vnde & ipsam loquendi artem quā magisterium disciplinæ exterioris insinuat, seruare despexi. Nam sicut huius quoque epistolę tenor enunciat, non miotacismi collisionem fugio, non barbarismi confusionem deuito, hiatus motusque etiam & præpositionum casus seruare contemno. Quia indignū uehementer existimo, ut uerba cœlestis oraculi restringam sub regulis Donati. Neque enim hoc ab ullius temporis interpretibus in scripturæ sacræ autoritate seruata sunt. Ex qua re nimirum quia nostra expositio oritur, dignum profecto est, ut quasi edita soboles speciem suæ matris imitetur. In quibus uerbis agnoscitur Gregorius non affectasse locutionem pompaticam, sed ex pristina secularis exercitij consuetudine potius incurrisse. Cuius facundiæ consonantiam Isidorus Hispalensis urbis episcopus in expositione Geneseos admiratus, Sumpta inquit sunt hæc ab autoribus, Origene, Victorino, Ambrosio, Hieronymo, Cassiano, Augustino, Fulgentio, ac nostris temporibus insigniter eloquente Gregorio. Sed & Beda presbyter in libro de schematibus oratores homæoteleuton facere perhibens, exemplum proposuit dicēs. Beatus Iob Deo soli sibiq; cognitus, in tentatione ad nostrā notitiam perducendus, tactus est uulnere, ut odorem suarum uirium tāto latius spargeret, quanto more aromatum melius ex incensione flagraret. Quo schemate ipse qui hoc dixit, beatus Papa Gregorius sæpissime usus fuisse cognoscitur. Et huiusmodi orationes esse reor, quas Hieronymus concinnas rethorum declamationes appellat.

78 At Gregorius humilitatis suæ cautela cōmonitus, non solum facundiæ suę redolentiam contemnebat, uerum etiam in comparatione tractatus alterius dictaturũ suum furfurem nominans, libros suos legi quādiu uiueret, uehementissime prohibebat, Innocentio pfecto Africę inter cętera scribens. Quod in expositione sancti Iob transmitti uobis codicem uoluistis, uestro omnino studio congaudemus, quoniam illi rei imminentiam uestram studere conspicimus, quæ nec totos foras uos exire permittat, & ad cor iterum secularibus curis dispersos recolligat. Sed si delitioso cupitis pabulo saginari, beati Augustini patriotæ uestri opuscula legite, & ad comparationem siliginis illius nostrum furfurem non quęratis. Item Ioanni episcopo Syracusano. Pręterea audio quod aliqua de his quæ scripsisse me memini, fraternitas uestra ad mensam suam coram extraneis legi faciat. Quod mihi non uidetur esse faciendum, quia hoc quod uos pro charitate facitis, possunt quidam quantum ad me est, uanæ glorię deputare. Ideoq; coram extraneis antiquorum dicta legite, ex quorum autoritate ualeant qui audiunt reformari. Itē Ioanni subdiacono Rauenna post multa. Illud inquit, quod ad me quorundam relatione prelatum est, qua reuerentissimus frater & coepiscopus meus Marinianus legi cōmenta beati Iob publice ad 132 uigilias facit, non grate suscepi, .D. quia non est illud opus populare, & auditoribus rudibus impedimentum magis q̄ prouectum generat. Sed dic ei ut cōmenta psalmorum legi ad uigilias faciat, quæ mentes secularium ad bonos mores pcipue informent. Neque enim uolo dum in hac carne sum, si qua dixisse me contigit, ea facile hominibus innotesci.

132 *Vides quod etiā tempore Gregorij uigiliæ celebrabantur?*

.D. *Quid hic dicent hæretici qui libros omnes scripturæ sacræ adeo omnibus apertos esse impūdenter existimant, ut omnibus passim omnes legere & intelligere liceat?*

79 Quanta sane consideratione Gregorius qui ad culmen regiminis humiliter peruenisse, ad hoc opus perueniens, bene uixisse, bene uiuendo recte docuisse, satis ut opinor monstratus est, infirmitatem suam cognouerit, in extremo libro Moralium manifestat cum dicit. Expleto itaque hoc opere ad me mihi uideo esse redeundum. Multū quippe mens nostra etiam cū recte loqui conatur, extra semetipsam spargitur. Integritatem nanq; animi, dum cogitantur uerba qualiter proferantur, quia trahunt extrinsecus minuunt. Igitur a publico locutionis redeundum est ad curiam cordis. Vt quasi in quodam concilio consultationis ad me ipsum discernendum conuocē cogitationes mentis. Quatenus ibi uideam ne aut incaute mala, aut bona non benedixerim. Tunc enim bene dicitur bonum, cum is qui dicit, soli ei a quo accepit, per id appetit placere quod dicit. Et quidem mala me aliqua & si dixisse non inuenio, tamen quia omnino non dixerim nō defendo. Bona uero si qua diuinitus accipiens dixi, meo uidelicet uitio minus me bene dixisse profiteor. Nam ad me intrinsecus rediens, postpositis uerborum folijs, postpositis sententiarum ramis, dum ipsam subtiliter

radicem meæ intentionis inſpicio, Deo quidem ex ea me ſummopere placere uoluiſſe cognoſco. Sed eidem intentioni qua Deo placere ſtudeo, furtim ſe neſcio quomodo intentio humanæ laudis interſerit. Quod cum iam poſtmodum tardeq; diſcerno, inuenio me aliter agere, quod ſcio me aliter inchoaſſe. Sic enim ſæpe intentionem noſtram dum ante Dei oculos recte incipitur, occulte ſubiuncta & eam uelut in itinere comprehendens, intentio humanæ laudis aſſequitur. Sicut pro neceſsitate quidem cibus ſumitur, ſed in ipſo eſu dum furtim gula ſubripit, edendi delectatio permiſcetur. Vnde plerunque contingit, ut refectionem corporis quam ſalutis cauſa cepimus, cauſa uoluptatis expleamus. Fatendum eſt igitur, quod rectam quidem intentionem noſtram quæ ſoli Deo placere appetit, nonnunquã intentio minus recta quæ de donis Dei placere hominibus quærit, inſidiando comitatur. Si autem de his diuinitus diſtricte diſcutimur, quis inter iſta remanet ſalutis locus, quando & mala noſtra pura mala ſunt, & bona quæ nos habere credimus, pura 133 bona eſſe nequaquã poſſunt? Sed hoc mihi operęprecium credo, quod fraternis auribus omne quod in me latenter ipſe reprehendo, incunctanter aperio. Quia enim exponendo nõ celaui quod ſenſi, confitendo non abſcondo quod patior, per expoſitionem patefeci dona, per confeſsionem detego uulnera. Et quia in hoc tam magno humano genere nec parui deſunt qui dictis meis debeant inſtrui, nec magni deſunt qui cognitæ meę ualeant infirmitati miſereri, per hæc utraque alijs fratribus quantum poſſum curam confero, ab alijs quæro. Illis dixi exponendo quod faciant, iſtis confitendo quod pareant. Illis uerborum medicamenta nõ ſubtraho, iſtis lacerationem uulnerum non abſcondo. Igitur quæſo ut quiſquis hoc legerit, apud diſtrictum iudicẽ ſolatium mihi ſuæ orationis impendat, & omne quod in me ſordidum deprehendit, fletibus diluat. Orationis autẽ atque expoſitionis uirtute collata, Lector meus in recõpenſatione me ſuperat, ſi cum per me uerba accipit, pro me lachrymas reddit.

80 Huius beatiſsimi Gregorij 134 uenerabile corpus, a Gregorio quarto ſedis apoſtolicę pręſule poſt annos circiter quinquaginta tranſlatum ante nouellum ſecretarium conſtructis abſidibus, ſicuti modo cernitur, ſub altari ſui nominis collocatur; quo eius 135 anniuerſaria ſolennitas cunctis certatim pernoctantibus ueneratione gratiſsima celebratur. In qua pallium eius & phylacteria, ſed & baltheus eius conſuetudinaliter oſculantur. Quæ ſingillatim conſiderata, & antiquitatem uiri, & mediocritatem habitus, & ſpeciem regularis propoſiti ſignis perſpicuis repreſentant. Nam in eo quod pallium eius byſſo candente contextum, nullis fuiſſe cernitur accubijs perforatum, ſic ipſum circa ſcapulas obuolutum fuiſſe, non autem confixum dignoſcitur, ſicuti uetuſtiſsimis muſiuis uel picturis oſtenditur; Quod autem reli-

133 *Ex hoc quod hic ex Gregorio dicitur, bona q̃ nos habere credimus, pura bona eſſe nequaquam poſſe, ne credas hæreticis perperam exiſtimãtibus nos in quolibet bono opere noſtro peccare, ut enim ex ſuperioribus patet, nõ ſemper id Gregorius contingere aſſerit, ſed nonnunquã tantũmodo, cum uidelicet ut ipſe ait, minus recta intentio quæ de donis Dei placere hominibus quærit, inſidiando comitatur.*

134 *Et hic habes uenerabile Gregorij corpus.*

135 *Eius anniuerſaria ſolennitas cunctis certatim pernoctãtibus ueneratione grauiſsima celebratur.*

quiarum phylacteria tenui argento fabricata, uiliq; pallio de collo ſuſpenſa fuiſſe uidentur, habitus eius mediocritas demonſtratur. Porro in exilitate balthei quę unius pollicis menſuram nunquā excedit, ſpeciem propoſiti regularis olim a ſancto Benedicto ſtatuti, cuius ipſe uitam deſcribens in dialogo, regulam quoque laudauerat, eum ſeruaſſe luce clarius manifeſtat. Præſertim cum idem uenerabilis doctor Gregorius Gręcam linguam neſcierit, & ſui monaſterij monachos Benedicti utique regulis mancipatos, in Saxoniam deſtinarit.

81 Siquidem quod Græcam linguam neſcierit, ipſe teſtatur in epiſtola Euſebio Theſſalonicenſi epiſcopo ſcribens. Lator pręſentium
Theodorus, eccleſiæ ueſtræ lector, ad ſanctorum apoſtolorum 136
limina ueniens, dum homo quippe ut nouus haberetur incognitus, Andreę monacho qui ad ſanctum Paulum incluſus fuerat, res & chartas quas detulit, ut re uera olim noto innocenter depoſuit, credens q̄d mens ipſius ſicut & nos ante putaueramus, cum habitu concordaret. Sed tantæ ille prauitatis inuentus eſt, ut ſi eius ſtultitiæ ſub incluſionis ſpecie paulo adhuc amplius licuiſſet, multorum animas malitiæ ſuæ falſitate deciperet, & quocunque potuiſſet non leuia ſcandala generaret. Nam inter alia quę iſdem Andreas peſsime cogitauit & fecit, eam quoque quam ad nos miſiſtis, dum apud ipſum a præfato lectore eſſet depoſita, infalſauit epiſtolam. Vt quicunque eam legeret, uos nec catholica, nec recta ſapere euidenter argueret. Ex quare cōtigit, ut dum ueritatem ſtudioſe quęreremus, eius quę latebat iniquitas uulgaretur, & tanta in eo reperta ſunt, quanta ne de ſcelerato quocunque laico crederentur. Et quia inter diuerſa mala aliquos etiam ſermones ſcripſit, atque eos ex noſtro nomine titulauit, & ſuſpecti ſumus ne eos alicubi tranſmiſerit, fraternitas ueſtra ſollicitudinem gerat, & ſi quid tale reppererit, eos excindi, & omnino faciat aboleri. Vt quod imperitus litterarum, & ſcripturæ diuinæ neſcius, noſtro ſicut diximus, nomine pręnotauit, quorundam animos non poſsit inficere. Nam nos nec Græce nouimus, nec aliquod opus aliquando Græce conſcripſimus.

136 Ecce quō peregrinationes ad loca ſancta, & ad Apoſtolorum limina antiquis etiam patribus fuerunt in uſu.

82 Quod uero monachi qui a Gregorio in Saxoniam miſsi ſunt, ſancti Benedicti regulæ fuerint mancipati, inter alia etiam illud oſtendit, quod ex ipſius diſcipulis uix poteſt in illis partibus monachus aliquis inueniri, a quo non obſeruetur tam in propoſito quàm in habitu regula Benedicti. Quapropter ſicut conſtat Gregorianum Monaſterium a Latinitate in Gręcitatem, neceſsitate potius q̄ uoluntate conuerſum, ita fideliter pręſtolatur in latinitatis cultum fauente domino denuo reuerſurum.

83 In cuius uenerabilis monaſterij atrio iuſſu Gregorij iuxta nymphium 137 duæ iconæ ueterrimæ artificialiter depictæ uſque hactenus uidentur. In quarum altera beatus apoſtolus Petrus ſedens cōſpicitur

137 Si iuſſu Gregorij duæ imagines ſunt depictæ, cōſtat uſum imaginum in Eccleſia licitū eſſe & antiquū.

citur ſtantem Gordianum regionarium, uidelicet patrem Gregorij, manu dextera per dexteram nihilominus ſuſcepiſſe. Cuius Gordiani habitus caſtanei coloris planeta eſt, ſub planeta dalmatica, in pedibus caligas, habens ſtatura longa, facies deducta, uirides oculi, barba modica, capilli condenſi, uultus grauis. In altera uero mater Gregorij ſedēs depicta eſt ſiluia, candido uelamine a dextero humero taliter contra ſiniſtram reuoluto contecta, ut ſub eo manus tanquam de planeta ſubducat, & circa pectus ſub gula inferior tunica pſeudolactinei coloris appareat, quæ magno ſinuamine ſuper pedes defluat, duabus Zonis ad ſimilitudinem dalmaticarum, ſed latioribus omnino diſtincta. Statura plena, facies rotunda quidem & candida, ſed ſenio iam rugoſa, quā ipſa quoq; ſenectus pulcherrimam fuiſſe ſignificat. Oculis glaucis & grandibus, ſupercilijs modicis, labellis uenuſtis, uultu hilaris, ferens in capite matronalem mitram cādentis brandei raritatem niblatā. Duobus dextere digitis ſignaculo 138 crucis ſe munire uelle prętendens. 138
In ſiniſtra uero patens pſalterium retinens, in quo hoc ſcriptum eſt. Viuit anima mea, & laudabit te, & iudicia tua adiuuabunt me. A dextro uero cubitu uſque ad ſiniſtrum circa ſcapulas uerſus aſcendens reflectitur, qui ita ſe habet Gregorius Siluiæ matri fecit.

Vides quod & antiquis ſignaculo Crucis ſe munire ſoliti erāt.

84 Sed ab apſidicula poſt fratrem Cœllarium Gregorius eiuſdem aurificis magiſterio in rota gypſea pictus oſtenditur. Statura iuxta & bene formata, Facie de paternæ faciei longitudine & maternæ rotunditate ita medie temperata, ut cum rotunditate quadam decentiſſime uideatur eſſe deducta, barbe paterno more ſubfulua & modica, Ita caluaſter, ut in medio fronte gemellos cincinnos raruſculos habeat, & dextrorſum reflexos. Corona rotunda & ſpatioſa. Capillo ſubnigro & decenter intorto, ſub auriculæ mediū propendente, fronte ſpecioſa. Elatis & longis, ſed exilibus ſupercilijs. Oculis pupille furuis, nō quidem magnis, ſed patulis. Sub ocularibus plenis, naſo a radice uergentium ſuperciliorum ſubtiliter directo, circa medium latiore, deinde Paulo recuruo, & in extremo patulis naribus pręminēte. Ore rubeo, craſsis & ſubdiuiduis labijs, genis compoſitis, mento a confinio maxillarum decibiliter prominente. Colore aquilino & uiuido, nondum ſicut ei poſtea contigit, cardiaco, Vultu mitis, manibus pulchris, Teretibus digitis, & habilibus ad ſcribendum. Prćterea planeta ſuper dalmaticam caſtanea. Euangelium in ſiniſtra, modus crucis in dextera. Pallio mediocri, a dextro uidelicet humero ſub pectore ſuper ſtomachum circulatum deducto, deinde ſurſum per ſiniſtrum humerum poſtergum depoſito, cuius pars altera ſuper eundem humerum ueniens propria rectitudine non per medium corporis ſed ex latere pendet. Circa uerticem uero tabulæ ſimilitudinem quod uiuentis inſigne eſt, præferens non coronam. Ex quo manifeſtiſsime declaratur, quia

Gregorius dum adhuc uiueret, suam similitudinem depingi salubriter uoluit, in quo posset a suis monachis non pro elationis gloria, sed pro cognitæ districtionis cautela frequentius intueri, ubi huiusmodi disticon ipse dictauit

Christe potens domine nostri largitor honoris
Indultum officium solita pietate guberna.

85 Ibi etiam tempore iam Petri archidiaconi & Ioannis Oeconomi, Saturninus monachus dextra leuaque beati Gregorij, effigies sanctorum apostolorum quemadmodum modo uidentur, depinxit. Quo
139 scilicet loco nonnunquam diuinitus 139 candela succenditur, & in eiusdem similitudinis æffigie pro regimine sui monasterij sæpe beatus Gregorius præsentatur.

Si imagines illicitæ essent, ad Gregorij effigiem non accenderetur diuinitus candela, & ipse non Præsentaretur pro sui Monasterij regimine

86 Nam ut pauca de multis contingam, Leonis quarti pontificis tempore, cum Megistus Ostiensis episcopus & apostolicę sedis bibliothecarius, eidem monasterio præ esset, Ioãnes præsbiter eiusdem prępositus, cum quadam femina turpiter uiuens, uehemẽtissimo podagræ dolore correptus est. Qui medicorũ manu cauteriatus per exustionis uulnus calcẽ cepit effundere, quam restringere nullis artibus pręualens, in tantum desperationem perductus est, ut ab omni illius fæminæ uisitatione desisteret, & illa sibi alterum sub eodem facinore copularet. Sed post annum pręsbiter ad pristinam sanitatem reuertẽs, quamquam propositum sibi fuisset ut ulterius nullam contingeret, ad eandem tamen misso nuntio, futuro die dominico se redire professus est. Quo recepto, ubi suo desiderio uotum quoque mulierculæ conuenire gauisus est, ad balnea procesit. Vnde reuertens, tantum lætitiæ potionibus & cautionibus se dissoluit, ut subrepente somno interesse nocturnis cum fratribus nunquam potuisset officijs. Eadem nocte cuidã p̃sbitero & monacho beatus Gregorius in somnis apparẽs ait. Surge, & dic præposito ut pænitentiam agens, peculium suum quod eum aggregare non puduit, pro peccato cõscientiæ suæ dispergat, quia die tertia funditus extinguetur a uita. Quod prępositus uehementer ut audiuit expauit, & quia mandato Gregorij incredulus esse non poterat, pænitentiam cepit, cunctaque sua sanus distribuens, tanto febris ardore correptus est, ut a diluculo diei tertij usque ad horam tertiam cum ingenti fragore præ incendio linguam ab ore proiciens, ultimũ
140 flatum protraheret. Quem præsbiteri tam duriter laborare uidentes duputatis illic monachis cum 140 psalmodijs eius exitum commẽdarent, ipsis pro eo studuere omnipotenti domino solẽnes hostias immolare. Sed Monachi psalmodiam deserentes, non timuerunt inter se morienti, fratri detrahere. Cum ecce præsbiteri a Missarum solẽnijs circa horam septimam remeantes, Ioannem præsbiterum quem incredibiliter cum morte luctantem reliquerant, leuius se habere mira-

Ecce quomodo uiri Christiani moriũtur.

ti ſunt, eumque nominatim clamare ceperunt. Mox ille oculos ſubridendo concutiens, parcat inquit uobis Dominus fratres, quare me ſollicitare uoluiſtis? qui ab ipſo huius diei principio uſque nunc, coram Chriſto preſidenti multis milibus angelorum cum diabolo ad iudiciũ ſteti, & adiuuantibus me ſanctis Andrea & Gregorio, cunctis eius obiectionibus bene reſpondi. Sciatis autem, quia monaſterij ſextariũ, modium, libram, conſuetudinem elæmoſynarum & luminũ, omnẽq; menſuram curioſiſsime Chriſto quærenti, uſque ad ſcabellum pedũ eius portaui. Sed de una obiectione fateor conuictus erubui. De qua me nimium ſicut uidiſtis, laborando uexaui, & me adhuc liberare nõ potui. Cumque fratres de ea requirerent ait. Non audeo dicere, quia quando uos me clamaſtis, & a ſancto Gregorio redire iuſſus ſum, ut uobis etiam de menſuris & conſuetudinibus monaſterij ponerem rationem, diabolus conqueſtus eſt, putans quod me pater Gregorius ad pænitentiam remiſiſſet. Quapropter beatum Gregorium uadẽ dedi, ne commotam calumniam cuilibet reuelarem. Illis magis imminentibus, & ſe pro eo deprecaturos dominum promittẽtibus, ut cauſam fratribus reuelaret, defunctorum quorundam domos, & uiuentium merita pro ferebat dicens. Iſte dignus, iſte indignus eſt. Rurſus interrogatus a monachis qui pridem ſecum remanſerant, conuerſus eſt dicens. Omnia in quibus mihi detraxiſtis fratres audiui, quanq̃ reſpondere nequiuerim, & impedimentum mihi non modicum generaſtis, quia tam a uobis q̃ a diabolo ſub uno tempore accuſatus, neſciebam cui calũniæ primitus reſponderem. Sed ſi quando quemlibet migrantem uideritis, compatimini ſorti communi, & nolite de eo iudicare, qui ad tam diſtricti iudicis cum criminatore ſuo iudicium uadit. His expletis cunctos iubet abſedere, ſolum preſbiterum qui ſibi mortem prenuntiauerat ſecum tenens, qui ſolus remanere paueſcens, alterum ſecum tenuit, hortatus ut cauſam pro qua conflixerat, ſaltem ſibi pandere non timeret. At ille uehementer ingemuit, & conuerſo ad parietem capite clamabat dicens. O Andrea Andrea, hoc anno pereas, qui me prauo conſilio ad periculum compuliſti. Eueſtigio Zacharias medicus qui anno præterito ad ſuos, uidelicet ſaracenos, apoſtatando reuerſus eſt affuit, tantiſq; temporibus iurare cepit præsbiterũ ex eadẽ ualitudine minime moriturum. Quem languidus ut audiuit, cum ingenti animaduerſione reppulit dicens. Fratres iam omne corpus meũ eſt mortuũ, in extremis faucibus ſpiritum permiſſum retineo continuo moriturus. Tãtum pſallite, ut reuideam angelos quos uidebã, & innuens uobis oſtendam. Quibus orantibus, totus cepit tremere, pelleſcere, ſurſum deſiderãter aſpicere. Cũ ſubito ſpiritus aduẽtare cõſpiciens, reuolutis terribiliter oculis, monachis innuit, & abſceſsit. Eoſq; tãto terrore perculſos dimiſit, ut multis noctibus ibi iacere timuerint.

87 Eodem die ſicut poſtea deprehenſum eſt, eodemq; momento quando pręsbiter moriens Andreæ periculum fuerat imprecatus, idẽ Andreas fundi Barbiliani, poſiti ſcilicet in uia Oſtenſi conductor, in lectulum decidit, in quo per multum temporis continuo langore correptus, ita totus emarcuit, ut omne corpus eius particulatim uideretur diſſolui. Cumq; defluentibus carnibus conſumi poſſet, mori autẽ non poſſet, uxor quæ fætorem uulnerum uiriq; cruciatus iam ſuſtinere non poterat, intellexit tanti languoris incommoda ſine diuinę ultionis ſententia hunc nullatenus incuriſſe, quẽ flendo curauit inquirere, ut quoniã a moriente præpoſito fruſtra uocari non poterat, quid cum ipſo cõmiſerat ut monachis reuelaret, ſi forte dominus eius confeſsionem recipiens, eum a tantis cruciatibus liberaret. At ille cognoſcens malum quod fecerat, latere non poſſe, monaſterij monachos cõuocari rogauit, eisq; confeſſus eſt cum eodem præpoſito quaſdã Monaſterij cartulas rapuiſſe, ac receptis p̃tijs extraneis tradidiſſe, ſeq; certum exiſtere, quia pro hoc flagitio mori nõ poſſet, quouſq; hoc corã omnibus reuelaret. Quod uidelicet uerum fuiſſe rei exitus euidenter oſtendit. Nam mox ut tantum facinus cunctis innotuit, is qui dudum mori uolens non poterat, inter uerba ſuæ confeſsionis efflauit. Quem idcirco omnipotens Deus diu cruciari uoluit, mori autem donec reatum ſuum conficeretur non poſſe permiſit, ut exemplo ſui cruciatus oſtenderet, quid conſumptores rerum Gregorij de ſemetipſis utique ſperare debuiſſent.

88 Ipſius quoq; pontificis tempore eiuſdẽ patris monaſterio Athanaſius prefuit. Vir quidem caſtitate conſpicuus, & ſui monaſterij cautiſsimus exequutor. Qui cum ſeruientis inopiæ tempus agnoſceret, ne monachis neceſsitas fortaſsis incumberet quadraginta pauperum quos beatus Gregorius paſci ſemel in anno decreuerat, refectionem ſubduxit. Quod impune ſe feciſſe perpendens, etiam duodecim pauperum totidem denarios qui die depoſitionis beati Gregorij pro commemoratione duodecim ab eo quondã inuitatorꝫ, quorꝫ tertiuſdecimus angelũ ſe eſſe profeſſus eſt, conſuetudinaliter paſcebantur, penitus intercepit. Cum eiuſdem quadrageſimæ tempore beatus Gregorius eidẽ pręsbitero cui ſupra & monacho in ſomnis apparuit dicens. Vade & dic Oeconomo, quia diminuit conſuetudinẽ quam ego conſtitui, dominus quoq; dies eius diminuit. Quod Oeconomus ut audiuit, primo quidem contremuit, poſt uero tanto minus credidit, quanto longius uitam ſuam cognoſcebat extendi. Et ecce ſub ipſis albis paſchalibus in oratorio ſancti Seuerini cum fratribus ueſpertinis aſsiſtẽs officijs, ardere parietem uidit, quem fratribus extinguere imperauit. Quibus hunc uinolentum credentibus, ipſe tandem ferulam quam tenebat proijciens, manuſq; per parietem circumducens, conabatur

foris

foris flammas extinguere,quas constabat intima eius depascere. Deniq; tandem ad hospitium rediens, tantæ febris ardore succensus est, ut peruenire ad diem septimum nullatenus potuisset. Quia ergo dũ consuluisse putauit se monachis pauperibus nocuisse non timuit. Ac per hoc quo se placare posse Gregorium credidit prorsus ostendit. Frustra flammas parietis extinguere uoluit,qui tenacitatis suæ flammas extinguere recusauit.

89 Eodem nihilominus tempore post absidem oratorij sanctæ Mariæ semper uirginis, Oratorio sanctæ Barbaræ ubi Gregorius laudes domino celebrare solebat coniuncto,dæmon apparuit, sibiq; in antro quod illic cernitur hospicium faciens,nocturnis horis tãto crepitabat fragore,ut omnia fundamenta monasterij putaretur conuellere. Non numquã equos de stabulis auferens, audiebatur tota nocte discurrere, quorũ duos præcipitio dem erxisse probatus est.Cumq; pauore tanti sonitus monachos a tricliuio in quo ad auram propter feruorẽ caumatis iacere solebant,penitus auertisset,unus eorum confisus in uirtute Dei omnipotentis ante foramen decumbens, oratione facta cœpit dormire. Cui dęmon in similitudine catti apparuit, eumq; unguibus est aggressus discerpere,quo Monachus oratione repulso, identidem sopori se tradidit.Cum subito dæmon in similitudine cuiusdam ęthiopis lancea minando apparuit dicens. Ego quidẽ hinc uado,sed te uulneratum dimitto. Quo dicto lãceam uibrauit,Monachumq; eiulauit tanquã si re uera percussus extiterit. Accurrentibusq; monachis licet pauidus quod uiderat indicauit, & deinceps ibi ulterius dæmonium non accesit.

90 Benedicti quoq; pontificis tempore lucido Ficulino episcopo eidem monasterio præminente, cum pestilentia faucium multitudo quotidie maxima deperiret,idem monachus præclusis faucibus uenit ad mortẽ. Cui desperanti beatus Gregorius in 141 somnis apparuit dicẽs. Vis sanus fieri? At ille se uelle respõdit. Et.B.Gregorius. Si mihi inquit promiseris ea quæ tibi dixero fore dicturum, scito te esse sanãdum sin uero,citius moriturum. Cumq; ille se dicturum tota certitudine promitteret audiuit. Ito 142 denuntians sabæ,Ioanni Benedicto,Aiartino,Palumbo,& Antonio monachis,Laurentio coco,Gemmoso carpentario,accepto pistori,Andreæ Romano, & Leoni laicis, quoniam a crastino incipientes,omnes diatim se moriẽdo subsequantur. Post quorum decessum denuncia Lucidum episcopum qui tenet id Monasterium,die septimo moriturum. His dictis Monachum oscitare præcipiens,duos digitos in faucem coniecit, uulnusq; disrumpẽs, ut excrearet iniunxit. Ille tusciens partem coagulati sanguinis in morem lapidis re uera proiecit. Et ab ipsis pene mortis ianuis liberatus, eadem nocte contra spem omnium matutinalibus hymnis interfuit.

141 *Si beatus Gregorius totiens in somnis apparuit, constat eum non recte dici mortuum, sed magis dormientem, nam uere Deo uiuit spiritus eius.*

142 *Sancti in dei et Christi lumine non solum sciunt ea quæ circa nos aguntur, sed & quæ uentura sunt.*

Mirantibus fratribus sanitatis suæ modum innotuit. Quos quando & qualiter ex monasterij familia morituros præuiderit indicauit. De sola interim episcopi morte dubitando côticuit. Et euestigio in cunctorum morti deputatorum auribus uolans fama discurrit. Et dum ex relatione Monachi morituros certo die cognoscerent, dispositis suis reculis ita se in mortem secuti sunt, sicut fuerant in somno nominati.

91 Cumq; presbiter & Monachus Lucido episcopo tam dirû nuntium reuelare timeret, Tacere autem penitus non auderet, Monasterio se tandem proripuit, & ad domum episcopi non longe a flumine Tiberi regione uidelicet iuxta basilicam sanctorum Ciri & Ioannis positam, somnium nuntiaturus accessit. Quem scilicet ubi cum pontifice in palatio prandere cognouit, expectans redeuntem sacerdotalibus uestimentis indutum, colore fulgidum, ualitudine quoq; sanissimum salutare curauit. Cui episcopus ait. Iam nûc in tota Vrbe pro diuino haberis, quia de eis quos morituros pronunciasti solus unus remansit. At ille, utinam sicut & ille quem uiuere putas, defunctus est, sic ipse qui hunc sequi prædictus est exiliret. Cumq; episcopus de eo tota curiositate requireret, & Monachus dicere palpitaret, tandê ubi die sexto se moriturum cognouit, expalluit, atq; contremuit, resumptisq; uiribus contra Monachum frenduit, quem redire uolentem retinuit, interiora cubiculi peruagus penetrauit, paulatim sibi fauces dolere persensit. Deinde tacto sibi pulsu mox febris signa cognouit, Monacho credidit, domum suam disposuit, ad Monasterium cui preerat, eisdem infulis redimitus, quibus a patriarchio reuersus fuerat uenit. Secunda feria cunctis tam subitam conuersionem mirantibus, monachicum habitum suscepit. Et paulatim ingrauescente molestia, sextæ feriæ diluculo subdormiuit. Ac denuo suscitatus apparuisse sibi sanctum Andream apostolum, seq; circa horam tertiam uocandum esse, sibiq; præceptum perhibuit, ut quia suæ mortis expectatione suspensi Monachi sancti Fabiani munia solita celebrare non poterant, mox corpus suum sepulturæ traderent, acceptis a se 143 cereis ac thymiamatibus ad peragenda solemnia festinarent. Hora itaque tertia episcopus lætus defungitur, ut in ipsa uultus eius lætitia conuersio ipsius Deo fuisse placabilis cunctis uidentibus monstraretur.

92 Eodem tempore Germanus cuiusdam Monachi mentis insaniam passus est, ita ut humana consortia fugiens, multo tempore per uagus per criptas solitarias & cænosa monumenta discurreret. Cuius insaniæ frater nimium condolens, cotidie sanctum 144 Gregoriû profusis lachrymis præcabatur, ut sibi fratrem sospitê reddere dignaretur. Itaq; cum nocte quadam post huiusmodi fletus quiesceret, beatus Gregorius apparuit ei dicens. Videns lachrymas tuas, suscepi orationem tuam. Et ecce germanum tuum tibi hodie sanum reducam,

143 Vide âtiquû ecclesiæ morê sepeliendi mortuos, nempe cum cæreis & odoramentorum suauitate.

144 Aduerte ex hoc loco sanctos inuocandos esse, inuocatosq; scire orationes nostras & desideria, atq; inuocâtibus beneficia conferre, nec ob huiusmodi inuocationem obtenebrari dei necessariam inuocationem.

&hoc tibi signum,quia statim ut dies illuxerit, iussu pontificis presbyter qui hic inclusus est extrahetur. Qui surgens matutinali tẽpore fratribus indicauit. Forte tunc idem præsbiter cãpanus de loco qui claustrum non longe a terracina uocatur ubi a suis pro quodam crimine accusatus, in eodem Monasterio tenebatur, & temporibus multis labentibus a suis accusatoribus iam contempus, a suis cunctis fuerat in obliuionem deditus. Cum nullum propinquum, nullum in Vrbe cognitum habere potuisset, qui de eo pontifici suggesisset, & monachi quidem pro eo satagerent, sed proficiendi aditum non haberent, pontifex diuinitus recordatus eiusdem, diluculo hunc ab ergustulo iussit extrahi liberumq; dimitti. Nec multo post Monachi frater ita sanus reuersus est, ut uideretur hactenus in eiusdem patris monasterio tanto fidelius deseruisse, quanto se illius admuniculo meminit ad sanitatem pristinam remeasse.

93 Reuerendæ quoq; memoriȩ Nicolai pontificis tempore regimẽ eiusdẽ Monasterij Zacharia ciuitatis Anagninæ præsule sicut hodie superest procurante, fundum Barbilianum cuius superius feceram mentionem, pro incolarum sceleribus dęmon aggressus est, & in similitudine Taurelli de pratis mugiendo ad domum recurrens, inuisibiliter suis corniculis uirũ sentiebatur noctu percuttere. Bouesq; a præsepijs extrahens, per contiguos campos & compita cursu uelocissimo fatigare. Cumq; hoc diutius faceret, crebroq; rusticis noxius immineret, huiusmodi percussionibus saxulum quendam eiusdem prædij cõductorem affligendo disperdidit. Deinde bubulcos aggressus tanta cęde perdomuit, ut intra trium mensium spatium neminem illic pręter unum tantum Vrsellium nomine, quem similiter affligebat reliquerit. Qui Romam ueniens, dum tantæ cladis periculum fratribus indicaret, interrupto sermone monasterij portis egressus est, & obstupescentibus monachis non nisi mane facto reuersus est. A quibus curiose discussus, quo nam se pridem tam subita uelocitate proriperet, confessus est dicens, Dum uobis insaniam dæmonis reuelarem, Taurellus affuit, anterioribusq; pedibus me complectens, ac suis corniculis tundens, ante se cepit minare, & tota nocte me subire muros coegit & arbores. Cumq; nouissime per potestatẽ me conaretur demergere, de complexibus ipsius exiliui, eumq; toto conamine fugiens, ad portas quas Euthimius Oeconomus fecerat, Monasterij huius pueni. Quas clausas inueniens, ambabus manibus ambos eius anulos apprehendi. Et dum ab eis me luctaretur diuellere, quidam caluus pontifex obliquo latere se inter portarum rimas excutiens, ferula caput Taurelli percussit, eumq; in fugam compellẽs, me ab illius persecutionibus liberauit. Ergo dum incolæ deperissent, & nullus ibidem habitator accederet, ac per hoc Monachi pro desolatione loci satagerẽt, cuidam eo-

rum Gregorius in somnis apparens, iubet ut si dæmonem a monasterij fundo uoluissent depellere, ab oratorio sanctæ Martinæ in eodem fundo usq; ad oratorium sanctæ Mariæ ibidem in dominico constitutum, Fratres cum 145 litanijs aquam spargentes exorcizatam procederent. Quo facto, ita dęmon ab omni Monasterij possesione repulsus est, ut postea per confinij limites ore, naribus atq; oculis flammas eijcere, porcosq; cogere a subulco notatus sit. Sed intra fines Monasterij nunquam intrare permissus.

145 *Vides litanias uides et aquā benedictā? Non ergo noua hæc, nec superstitiosa inuenta.*

94 Alio quoq; tempore Tetgaudus quondam Treuirensis episcopus qui cum Gunthario Agrippinæ Coloniæ episcopo a reuerendæ memoriæ Nicolao fuerat sacerdotali priuatus officio, liberalitate Adriani pontificis in eodem monasterio mansionem suscepit. Cui beatus Gregorius in somnis apparens, maximum terrorem quo de suo monasterio concitus egrederetur incussit. Ille perpendens uisum fuisse phātasticum, oratione facta rursus dormire cœpit. Cui Gregorius pontificali 146 habitu redimitus apparens, Non ne inquit dixi tibi ut a monasterio meo quod in rebus proprijs per inuocationem sancti Andreæ apostoli domino dedicaui recederes, quia diuersorium fieri nullo modo licuisset? Cumq; Tetgaudus hospitandi sibi licentiam suscepisse se a pontifice respondisset, Gregorius ait. Et tu qui petisti, & ille qui dedit, utriq; contra Deum fecistis, cuius uindictā citius incurris. Euigilans Tetgaudus intremuit, & facta oratione sopori se reddere uoluit. Cum repente uenientium sonitum audiens uehementer expauit, seq; dormire simulauit. Appropinquans 147 ergo Gregorius, sanctum Andream apostolum per dexteram tenens, præcepit subdiacono qui se præibat cum lumine dicens. Corripe illum. Qui dum correptus in lectulo clausis oculis resedisset Gregorius ait. Aspice in nos. Intuitus in eo Tetgaudus magis intremuit, eumq; sibi taliter comminantem audiuit, quia secundo commonitus uerbis oris mei credere noluisti, & me tua inobediētia adeo prouocasti, ut hunc apostolum Dei huc fatigare studuerim, scito cognoscens quia nisi hodie ab hoc monasterio meo recesseris, futura ebdomada cum tuis omnibus uita priuaberis. Si uero recesseris, ab hoc quidem momentanea sententia liberaberis. Sed neq; tu, neq; aliquis hic tecum degentium suam patriam reuidebit. Mox Tetgaudius lectulo se proripuit, & primo suis, deinde monasterij monachis, postremo quibuscumq; potuit somnium reuelauit. Et quia 148 aliud hospicium citius a pontifice impetrare non potuit, apud Sabinos concedens, eodem anno cum suis omnibus uita priuatus est.

146 *Nota cui Gregorius pontificali habitu redimitus apparens.*

147 *Quid dicis hæretice? Mortuus ne tibi uidetur esse Gregorius? an magis perfecte uiueres?*

148 *Vide quanta sancti possunt post mortem.*

95 Eodem quoq; tempore suppo piceni comes ibi applicuit. Qui monachis quidem plurimam dapsilitatem ostendit, & in rebus tam uenerabilis monasterij usurpationem suorum prohibuit. Huius familiaris

liaris quidam nomine Faraldus existens, si quãdo Suppo ad palatium processisset, 149 fornicarias illuc detestantibus monachis non uerebatur inducere, atque cum eis cõmessationes & saltationes illicitas celebrare. Idemq; noctis principio secessum petens, a spiritibus immundis in aere per capillos apprehensus est. Cumq; tota nocte pendens uocis officium non haberet, matutinalibus horis beatus Gregorius ei uidendum se præbuit, dicens, Inimice Dei non tibi sufficiunt alia mala quę in meo monasterio peruicaciter perpetrasti, nisi insuper scenicas meretriculas in claustro monachico tanquã in Theatro conducas? Crede mihi hoc anno peribis. Tunc ille magnis cepit uiribus pœnitentiam supplicare, & de cętero plenam correctionem promittere. Continuo Gregorius iussit eum dimitti, qui ad terram decidens, quia corrigi noluit, eodem anno uerã fuisse Gregorij sententiam moriendo probauit.

149 Ecce quã seuere deus uindicat fornicantes & delinquentes in sanctorũ monasterijs.

96 Eiusdem comitis homo sub alio tempore Indulfus uocatus est. Cui dum cocus pro comparandis lignis denarios peteret, nullo modo potuit impetrare. Sed nefario iure percepit licentiam ut attegias & fenestras & uicini dormitorij tabulas aggressus diriperet, earumq; ignibus sibi prandium præpararet. Cum sequenti nocte idem Indulfus ad secessum pergens, cur monasterij tabulas tam petulanter incendi præcepisset a quodam sene discussus est. At ille more gallico sanctum senem increpans follem, ab eo quidẽ uirga percussus est. Sed uir superbus tanto pondere lapsus est, ut semiuiuus humi decumberet. Eodem momento sub eadem specie cuidam clerico foris dormienti, idẽ senex apparuit dicẽs, Surge, & dic comiti, ut ab hoc meo monasterio in quo diuersorium fieri omnino non licet, anteq̃ me ad iracundiam prouocet, saluus recedat. Ecce ego familiari eius mihi obnoxio, quem uidelicet percussum ante secessum dimisi, congruam medelam refundam. Quem cum quis esset clericus requirens, ipsum se esse perhibuit, qui ex pictura quæ eius lectulo præminebat, facile potuisset agnosci. Statim clericus surgens lumen arripuit, & ex 150 picturæ similitudine sanctum Andream Apostolum sibi apparuisse cognouit. Itaque ad Indulfum iacentem perrexit, eum semiuiuum iam repperit. Quem magnis eiulatibus clamare incipiens, tam comitem q̃ cunctos qui sub eisdem domibus dormiebant, miserabili uociferatione uenire coẽgit. Et in faciem iacentis aquam suffundens, per 151 inuocationem sancti Andreæ apostoli tandem aliquando loqui fecit, atque cuncta quæ sibi reuelata fuerant, cum eo pariter comiti reuelauit. Qui die facto monachos euocauit, quid contra sanctum Andream cõmiserit quęrelabundus inquirere cœpit. At illi deletum dormitorium cocorum manibus ostenderunt. Cũq; Deo deuotus comes eos uellet supplicio subiugare, confessi sunt se illud ædificium Indulfi iussionibus deleuisse. Pro cuius reparatione dum Comes monachis argentum uoluisset tri-

150 Ex pictura D. Andreas cognitus est.

151 Vide sancti Andreæ inuocationem, & illius exauditionem.

buere, Sergius magister militum restitit, promittens illud se pro eo cõtinuo melius refacturum. Mox comes humiliter a monasterij claustro secedens, ad domum Petri filij quondam Karoli cum omnibus suis secessit, neque ulterius in eodem monasterio hospicium sibi dari cõcessit. Indulfus uero in domo eiusdem Sergij magistri militum derelictus disperijt, sibiq; sanctum apostolum pręualuisse suo ipsius detrimento monstrauit.

97 Nuper Dominicus quidã presbyter Zacharia episcopo de quo prefatus sum, Gregoriani monasterij curam gerente, præpositus extitit monasterij qui carnis fragilitate corruptus, Eupraxiam quandam sanctimonialem a Monasterio sancti Andreæ apostoli quod appellatur cliuus scauri, diripuit uel subduxit, & in regione septem uiarũ loco qui dicitur Vipera, collocauit. Cui cum corrupta sanctimonialis quia latrinam & furnum contiguũ non habebat, crebro uideretur esse molesta, infelix presbyter peccatum peccato cõnectens, ut meretriculæ placere potuisset, beatum Gregorium non recusauit offendere. Cuius mirabilis immo saluberrimi fontis tegulas diripiens, secessum & furnum prostitutæ fęminæ non erubuit fabricare. Quibus peractis cum sequenti nocte iam securior a querelis lasciuæ mulieris in eadẽ domo dormiret, uidit duos quosdã terribiles cubicularios se ligatis manibus ad uenerabile monasterium reducentes, quos interrogans cuius præcepto sibi talia facerent, audiuit hoc Romanum Pontificẽ pręcepisse. Forte tunc Ioannes sanctę sedis apostolicę Pontifex contra Saracenorum incursus litora peragrabat. Cuius absentiæ ligatus presbyter recordatus, increpando subiunxit Dominus papę pridie contra saracenos perrexit, & uos quomodo dicitis quod ipse me ligari iusserit, qui eum postea non uidistis? At illi dixerunt. Si Ioannes papa hinc abijt, sanctus Gregorius hic remansit, qui monasterij sui claustra solito more perlustrans, a te suum fontem repperit dissipatum, & nos ex eius tegminibus tuæ meretriculæ furnum ac necessarium uidimus coopertum. Quod presbyter ut audiuit erubescens intremuit, eorumq; uiolentia se in curte monasterij teneri conspiciens, quendam subdiaconũ ab intimis egredientem, atque cubicularijs dicentem audiuit. Extendite eum, & cum quadraginta rubricis uentrẽ totidemq; dorsum 152 fornicatoris atque sacrilegi presbyteri uerberate. Quarum doloribus re uera presbyter iam febricitans excitatus, ad monasterium caballo impositus, dextra leuaq; ab alijs sustentatus recurrit, reatus sui sententiam fratribus indicauit, quodq; inuisibilibus uerberibus sub febris specie laniatus. nil aliud dicere potuerit, nisi domine reficio, domine reficio. Cumq; interrogatur cur hoc tam frequenter repeteret, dicebat se sub continuo uerbere gemere, sicq; sexto die sub hac miserabili uoce defunctus est. Siquidem plurimis documentis probatum est, in eodẽ

152 *Si peccatum est maximum Deo sacratas Virgines nuptijs copulare, non minoris criminis est eas rapere & in concubinas habere. Quare recte fornicator & sacrilegus dictus est hic presbyter, & iuste a sancto Gregorio castigatus.*

uenerabili monasterio fornicationis contagione pollutos, diu 153 subsistere omnino non posse.

153 Vides quod sanctorũ monasteria non sunt fornicationibus polluenda, & qui hoc faciunt, seuerissime castigantur?

98 Quo scilicet hactenus libra omnisq; mẽsura quam idem beatus Gregorius instituit cum modio reseruatur. De cuius mensura si quis ad opus monasterij panes uelit efficere, triginta & quinque fiunt singuli duntaxat trium librarum. Si quis uero ad opus alterius, ad eundẽ numerum nunquã pertingit. Quod cum præfatus Zacharias episcopus pro certo uellet adiscere, pro celebranda festiuitate sancti Andreę apostoli decem modiorum tritici mensuram pistoribus dedit. E quibus pro undecim modijs multiplicatos obstupescentibus eisdem pistoribus panes recepit. Qui utique sollicite prius dinumerantes, si superfluos aliquot inuenissent, sibi proculdubio reseruarent.

99 Sane q̃ frequenter beatus Gregorius tam illic q̃ in apostolorũ basilicis, nec non & in patriarchio nunc exhortans innoxios, nunc uero deterrens obnoxios, in ipsa suæ cognitionis effigie apparescat, quia nunc narrare non ualeo, hic huius operis adminiculante domino terminum facio. Et reliqua eiusdẽ patris miracula post me doctioribus memoranda relinquo. Cuius nimirum uenerabile meritum quousq; mundi huius orbita uoluitur, ut cum Paulo uiro disertissimo fatear, semper accipiet incrementum, quia ipsius fine dubio gratiæ ascribitur, uel quod ecclesia noua semper sobole fęcundatur, uel quod illius doctrinis multi per peccatum elongati, ad Christi clementiam reuertuntur, uel quod boni quique ipsius suasionibus inflammati, cęlestem patriam desideranter inquirunt.

100 Ecce studiose pontificum, iussionis tuæ uirtute coactus, dum quędam gestorum beati Gregorij prędecessoris tui, Saxonum uidelicet gentis apostoli, deflorare desidero, uirũ descripsi rethoricũ scriptor ignarus. Sed deprecor ut ea curiositate qua me dudum hæc decerpere iusseras, ad omnium sicut cepisti, facias peruenire notitiam. Vt in eo quod sacrosancto uestro iudicio placuisse me gaudeo, nulli penitus dijudicandus addicar, quin potius iudicaturus inueniar. Siquidem nuperrime quando hunc quartum librum cooperante domino claudere gestiebam, nocte qua dominicę resurrectionis dies uenerabilis lucescebat, in somnis describens quidam sub effigie cuiusdam ueteris insidiatoris palam uidendum se prębuit. Et candidissima tunica, simulq; tenuissima, cuius nimirum raritate nigredo subterioris tunicę extra lucebat, sacerdotaliter insignitus, mox propius astitit, & inflatis buccis risum continere non potuit. Cui dum curulem prędparare cogitarem, hunc supramodum cachinnantem conspiciens, compellare uidebar. Quamobrem nocturno silentio tam petulanter uir officij grauioris perstreperet. At ille. Quia inquit tu scribis de mortuis, quos uiuentes aliquando nunquã uidisti. Cumq; ego tãto me ueracius scribere, quã-

to incognitum facie,non autem incognitum lectione, sine ullo liuoris uel adulationis uitio retulissem,respondit. Tu sicut uideo,quod uoluisti fecisti,at ego quę facere potero,non cessabo. Hęc dicens, Lucernę flammas cuius lumine forte fruebar,prorsus extinxit. Et lychnũ quidem totum extinguere non potuit, me tamen in tenebris cõstitutum ita perterruit,ut putarem me gladijs ab eo protinus iugulari. Cũ post paululum desperanti mihi beatus Gregorius comitante secũ dextrorsum reuerendę memorię papa Nicolao, sinistrorsum uero sicut mihi uidebatur, Petro suo diacono, multo lumine clarificatus apparuit dicens,Modicę fidei quare dubitasti? Cui dum ego priori pauore perculsus respondere non possem, beneuolus mihi pater Nicolaus latentem aduersarium post cortinam quæ tunc meum lectulum circundabat digito manifestans, Quia inquit hic inuidus lucernæ ipsius flammas quantum in se fuit extinxit. Mox Gregorius manũ diaconi qua magnam facem tenere uidebatur arripiens,eiusq; flammis os faciemq; petulantis exurens, ad instar ęthiopis denigrauit. Qua exustione ab ore petulantis paruissima scintilla descendens,candentem tunicam dictò citius conflagrauit,sicque nigerrimus totus apparuit. Cumq; diaconus diceret satis aduersarium denigratũ, beatus Gregorius, Nos ait illum non denigrauimus,sed nigrum fuisse monstrauimus. Deinde infortunium meum diuersis consolationibus exhortatus abscessit. Et facem quidem secum detulit, sed tanto lumine locum in quo dormiebã, re uera fulgentem dimisit,ut expergefactus pueros ante me dormientes crebrius inclamarem. nec ante quicquã sub graui sopore quoquomodo responderent aut surgere potuissent, q̃ relictę lucis copia paulatim se subtrahens,penitus effluxisset. At de ijs Deus uiderit. Ego tamen diuinæ spei fiducia roboratus, quia Gaudericus episcopus Veliternus expostulat,ad Clementem Romanæ sedis antistitem suffragãte domino stilum conuertam. Quatenus qui continuis infortunijs tenuatus,amicis meis a quibus utcunq; sustentor, meritum rependere nequeo, Saltem uerba quæ ualeo,minime denegasse cognoscar.

Explicit uita beatissimi Gregorij Romæ Pontificis.

Habetur in fine operis eiusdem Isidori de Viris illustribus non dum typis excusi.

VITA BEATI ISIDORI HISPALENSIS Episcopi per D.Braulium Cęsaraugustanum Antistitem descripta.

ISidorus uir egregius, Hispalensis ecclesiæ episcopus, Leandri episcopi successor & Germanus,floruit a tempore Mauritij imperatoris & Recaredi Regis, in quo quicquam sibi antiquitas uendicauit: Immo uero tempus antiquitatis in eo scientiam imaginauit. Vir in omni genere locutionis famatus,& peritus,doctusq; qualitate sermo-

nis existens & apertus. Congrua uero opportunitate loci incomparabiliter eloquentia clarus. Iam uero quantus sapientia fuerit ex eius diuersis studijs, & elaboratis opusculis per facile prudens intelligere potest. Denique de his quæ ad nostram notitiam peruenerunt ista commemorabo.

Edidit enim libros differentiarum duos, quibus subtili discretione ea quæ confuse usu præferuntur, sensu discreuit. Prooemiorum librũ unum, in quo quid quisque sanctę scripturæ liber contineat, breui sub notatione distinxit. De ortu & obitu patrũ, in quo gesta dignitatemq; & mortem eorum atque sepulturam sententiali breuitate subnotauit. Ad Germanum suũ Fulgentium Astigitanum episcopũ, officiorum libros duos, in quibus originem officiorum, cur unumquodq; in Ecclesia Dei agatur tempore suo, non sine maiorum authoritate elicuit. Sinonimorum libros duos, in quibus ad cõsolationem animi, & ad spem percipiendæ ueniæ, intercedente rationis exhortatione erexit. De natura rerum ad Sisebutum Regem, unum, in quo tam de Ecclesiasticorum doctorum, quam etiam de Philosophorũ indagine, obscura quędam de electione absoluit. De numeris librum unum, in quo Arithmeticã, propter numeros ecclesiasticis scripturis insertos, & ex parte tetigit disciplinam. De nominibus Legis & Euangeliorum librum unum, in quo ostẽdit quid memoratę personę mysterialiter significent. De hęresibus librum unum, in quo maiorũ secutus exempla, breuitate qua potuit, diffusa collegit. Sententiarum libros tres, quos floribus ex libris Papæ Gregorij Moralibus decorauit. Chronicorũ a principio mundi usque ad tempus suũ, librum unũ, nimia breuitate collectum. Contra Iudæos postulante Florentia Germana sua proposito uirgine, libros duos, in quibus omnia, quæ fides catholica credit & legit, etiam prophetarum testimonijs approbauit. De uiris illustribus librum unum, cui nos ista subiungimus. Monasticæ regulę librum unum, quam pro patriæ usu, & inualidorum animis decentissime temperauit. De origine Gothorum, & Regno Sueuorum & etiam Vandalorũ historiæ librũ unum. Quęstionum libros duos, quos qui legit, ueterum tractatorum multam suppellectilem recognoscit. Etimologiarum codicem nimiæ magnitudinis, distinctum ab eo titulis non libris, quem quia rogatu meo fecit, ego in uiginti libris diuisi, quos omnes omnimodæ philosophiæ repleta, quisquis crebra meditatione perlegerit, non ignorabit diuinarum humanarumq; rerum scientiam. Et merito, est enim ibi redundans diuersarum artium elegantia, ubi quæcunque fert scribi, restricta collegit.

Sunt autem alia huius uiri opuscula multa in ecclesia Dei cũ ornamento inscripta. Quem Deus post tot defectus Hispaniæ nouissimis temporibus suscitans, credo ad restauranda antiquorum munimenta,

ne usquequaq; rusticitate ueterasceremus, quasi quandam lucẽ apposuit destinari, cui non ĩmerito illud philosophicum a nobis appropriatur, Nos inquit in nostra urbe peregrinantes errãtesq́; quasi hospites, tui libri tanquã domum reduxerunt, ut posimus aliquãdo qui & ubi essemus agnoscere. Tu autem patriæ in descriptione temporum & sacrorum uitis sacerdotũ, tu domesticã publicam disciplinã, tu sedium, regionum, locorũ, tu omnium diuinarum humanarumq́; rerũ nomina, genera, officia, causas aperuisti.

Quanto uero flumine eloquentiæ, & quot iaculis diuinarũ scripturarum seu patrum testimonijs, Acephalitarum hæresim confuderit, synodalia gesta corã eo specialiter acta declarant, quæ contra Gregorium præfatę hæresim Antistitem eam asserunt ueritatem. Obijt tẽporibus Heraclij Imperatoris, & Christianissimi Scintillani Regis, summa doctrina pręstantior cunctis, & copiosior operibus charitatis.

Habetũr in eiũs scriptis nondum excusis.

VITA BEATI ILDEFONSI TOLETANI Archiepiscopi, per Iulianum Pomerium eius mediatum successorem descripta.

ILdefonsus memoria sui temporis clarus, & irriguis eloquentię fluminibus exornans ecclesiam, ætatis nostræ nouissimus Toletanæ sedis ascitus in cathedram præsul, post secundum Eugenium in sacerdotium consecratus. Vir tanta laude dignissimus, quanta & uirtutum gratia numerosus. Fuit denique timoris Dei instantia plenus, religione comptus, cõpunctione probus, incessu grauis, honestate laudabilis, patientia singularis, secreti tacitus, sapientia summus, disserendi ingenio clarus, eloquendi facultate præcipuus, linguæ flumine copiosus. Tantoq́; eloquentię cothurno celeber habitus, ut disputationum eius profusa oratio, dum perfecte dirigitur, merito nõ homo sed Deus per hominem affatim eloqui crederetur.

1 *Vides Monachismũ non esse nouitium institutũ, & quod multi ex antiquis episcopis prius regularem disciplinam profitebãtur, deinde ob eorum uirtutes & uitæ sanctitatem ad Episcopales infulas promouebantur.*

2 *Cœnobium quoque Virginum cõstruxit.*

Hic igitur sub rudimentis adhuc infantiæ degens, diuino tactus spiritu, uita delectatus est 1 monachorum, contemptisq́; parentum rerumq́; affectibus, Agaliense Monasterium petijt, monachumq́; se in eo multis annis decenter exhibuit. 2 Cœnobium quoque uirginum in Deilscusi Villula construxit, ac proprijs opibus dedicauit. Rector deinde effectus Agaliensis Cœnobij, Monachorum mores exercuit, rem discreuit, uitamq́; seruauit. Principali post hæc uiolentia Toletũ reducitur, atque ibi post decessoris sui obitum Pontifex subrogatur. Scripsit sane ꝙ plurimos libros luculentiori sermone potissimos, quos idem in tot partibus censuit diuidendos. Idest librum prosopopiæ imbecillitatis propriæ. Libellum de uirginitate sanctæ Mariæ cõtra tres infideles. Opusculum de proprietate personarum patris filij & spiri-

tus ſancti. Opuſculum annotationis de uiris illuſtribus. Opuſculum annotationum in ſacris. Librum in cognitione Baptiſmi unum, & de progreſſu ſpiritalis deſerti alium, quod totum partis primæ uoluit uolumini connectendum. Partis quoque ſecundæ liber epiſtolarum eſt. In quo diuerſis ſcribens ęnygmatis formulis, perſonas interdum induxit. In quo etiam a quibuſdam luculentiora ſcriptorum reſponſa promeruit. Partem ſane tertiam Miſſarum eſſe uoluit, hymnorum atq; ſermonum. Altioris denique partis liber eſt quartus, uerſibus proſaq; concretus. In quo Epitaphia, & quædam ſunt epigrãmata annotata. Scripſit & alia multa quorũ uarijs moleſtiarum occupationibus impeditus, aliqua cœpta, aliqua ſemiplena reliquit.

ac proprijs opibus dedicauit. Quod non feciſſet ſanctus uir, ſi hoc non eſſet opus bonum et Deo placens.

Aſcitus autem in Pontificatum nono glorioſi Receſſunti principis Anno, nouem annis & duobus ferè menſibus, clarus habitus fuit, uitæ meritis, & retentione regiminis. Expletoq; decimo octauo prædicti Principis anno, ſequenti die decimo Calendarum Februarium, domicilio carnis exuitur, atq; in eccleſia beatæ Leocadiæ tumulatur, ad pedes ſui conditus deceſſoris, cum quo creditur æterno frui receptaculo charitatis.

ALOYSIVS EPISCO: PVS VERONENSIS PIO LECTORI.

CVM Adhuc iuuenis eſſem, eamq; ipſam ætatem in inclyta mea Ciuitate Venetiarum agerem, audiui quendam celeberrimum uirum & magni in eccleſia Dei nominis referentem, Bononiæ uidiſſe ſe Martyrologium quoddam ualde celebre, atq; completum, in quo multæ ſanctorum uitæ diebus ſingulis occurrentes, ad integrum eſſent deſcriptæ, ex quibus legenti & multiplex rerum cognitio, & ardens ſanctos ipſos imitandi deſiderium proueniret. Sed locum non recordabatur, in quo librum huiuſmodi uidiſſet. Poſtea cum mihi geſta ſanctorum (ſic uolente Deo) compilandi in mentem ueniſſet, recentiores patres qui in hoc opere deſudauerunt p legere uolui, quos fere omnes in hanc ſententiam concurrere animaduerti, ut plurima ex Adonis Martyrologio deſumpta in ſuas lucubrationes tranſcriberent, quod & ingenue (ut Chriſtiana pietas requirit) profitebantur, in calce hiſtoriarum hæc aut ſimilia uerba ponentes. Hæc Ado in ſuo Martyrologio. Euolui autẽ ego bibliothecas omnes quotquot celebres ſunt, ſi quo modo hunc Adonis librũ inuenire poſſem, nec tamen uſpiam illum repperi. Quare affligebar nimis, & mecum ipſe dolebam quod celebratiſsimus liber ab omnibus in medium

adduceretur, à nemine tamen conſpiceretur. Iamq; habendi libri animum abieceram, & illum ultra non requirebam, credens à Deo fieri, ut ad manus meas peruenire nõ poſſet. Cum uerò anno ſuperiori peregrinationibus & laboribus meis, optimi Dei, & poſt eũ ſummi Domini mei Iulij tertij Romani Pontificis gratia finem impoſuiſſem, datumq; eſſet ut ad ſponſam meam Veronenſem Eccleſiam liberè reuerti poſſem, continuo ad me uiſendum affuerunt duo amici mei uiri celeberrimi & doctiſsimi, ambo ciues Bononienſes, ambo florentes ętatibus, ambo in Artibus (ut aiunt) magiſtri, & in nobili illo Gymnaſio publice magna cũ laude profitentes, Ioannes Antonius Locatellus, & Scipio è Fabiorum familia. Hi cum ſtudium meum in perquirendis ſanctorum uitis didiciſſent, multaq; hac de re inuicem fuiſſemus loquuti, tum mihi Scipio, Epiſcope inquit cum primum nos domum contulerimus, librum tibi miſſurus ſum quẽ domi habeo inter meos reconditum, multas ſanctorum uitas continentem, qui tibi credo non diſplicebit. Addebatq;, ne inquiras modo nomen libri (illud enim ipſum ſtatim ego perquirebam) quoniam impręſentiarum non recolo, nõ enim hoc ſcriptionis genus meę eſt profeſsionis. Abijt ille, paucisq; diebus elapſis ad me librum miſit, manu ſcriptũ, non typis excuſum, quem cum aperio, & titulum prælego (Ad illum enim ego protinus accurri) Adonis Martyrologium eſſe deprehendo. Quanta tunc exultauerim lætitia, Deus ſcit, omne aurũ nihil duxi in cõparatione illius. Statimque recordatus ſum ampliſsimi illius patris, qui alias mihi de Martyrologio Bononiæ uiſo narrauerat, hocq; illud ipſum eſſe certo credidi, ac ingentes Deo noſtro & filio eius domino Ieſu Chriſto gratias egi, necnon amico fideli qui tanto me munere decorauerant.

Liber autem ipſe in ſanctorum uitis deſcribendis hoc ordine procedit, per ſingulos menſes & dies ſanctos habet poſitos, quorũ omnium uitæ referuntur, aliæ quidem breuius, & conciſius, aliæ uero profuſius, ſed quæ breuiores deſcribuntur, pleręque ſunt quę uulgo in D. Hieronymi Martyrologio habẽtur. In edendo ergo uolumine nos hunc modum tenuimus, ut quæ à Diuo Hieronymo ſunt poſitæ, omnino prætereantur, cũ in promptu ſint omnibus, niſi eis additum aliquid reperiatur. Quæ autem ab illo non ſunt poſitæ, hic omnes ſint inſertæ.

Accipe igitur benigne lector Martyrologium Adonis uiri ſanctiſſimi pariterq; doctiſsimi Treuerenſis Archipræſulis, qui iam annos paulò plus uel minus Quingentos, à tempore Gregorij Septimi florere cœpit, & ob uitę ſanctitatem tantę extitit autoritatis, ut ab eodẽ Pontifice ad cõponendas res inter Henricũ & Radulphum qui de Romano Imperio contendebant, unà cum duobus collegis de latere ſedis Apoſtolicæ Legatus deſtinatus fuerit, gratiasq; & tu mecum age domino, qui cum non amplius perquireretur Ado (ne tantum lumen

in tenebris lateret) reperiri eum ad piorum cõsolationem & Ecclesię suæ ædificationem uoluit. Vale, & ora pro me, ut unum Deum mente adorem, corde colam, & synceris actibus uenerer.

EPISTOLA ADONIS ARCHIepiscopi Treuerensis.

Habetur in principio Martyrologij ab eodem collecti.

Ado peccator lectori salutem.

NE putes me in hoc opere in uacuum laborasse, & rem non necessariam executum fuisse, breuiter tibi causam facti aperiam. Primum fuit Imperium, ac iussio sanctorum uirorũ, ne superessent dies absq; nominibus martyrum in martyrologio. Quod uenerabilis Flori studio in labore Domini Bedæ accreuerat, & tantum notati erant. Deinde collecti undecunq; passionum codices in tantũ succreuerunt, ut non solum pręteritas dierum festiuitates, uerum & aliorum, qui per totum annum ibi notatim positi erant, latius, & Paulo apertius describerẽ, infirmioribus fratribus, & minus legere ualẽtibus seruiens; ut ad laudem omnipotentis Dei in memorijs martyrum haberent compendiosam lectionem, atq; in paruo codicillo, quod multo labore alij perplures codices requirunt. Huic operi, ut dies martyrũ uerissime notarentur, qui confusi in Calendarijs satis inueniri solent, adiuuit uenerabile, & perantiquum Martyrologium ab urbe Aquileia cuidam sancto Episcopo a Pontifice Romano directum, & mihi postmodum à quodam religioso fratre aliquot diebus præstitum. Quod ego diligenti cura transcriptum positus apud Rauennam, in capite huius operis ponendum putaui. Passiones autem sanctorum Paulo longius, maxime circa finem, Martyrologio huic insertas, non mireris, cum tibi ratio superius reddita, cur factum sit, suffecerit. Ora tamen impensissime, obsecro, ut meritis illorum consocier, quorum triũphos, etsi minus ꝙ debui, excolere optaui. Salutatus in Xpo uale.

VITA SANCTÆ MARTINÆ VIRGINIS & martyris per adonem Episcopum Treuerensem compilata, seu digesta.

Habetur i eius Martyrologio sub kalẽdis Ianuarij.

ROmæ natale sanctæ Martinæ Virginis & martyris; quæ cum esset sublimis genere, & patre consule nata, diues nimis rerum, quas misericorditer indigentibus erogabat, tenta ab Alexãdro Imperatore, iussa est sacrificare Apollini. Sed mox ut [1] orationem fudit beata Virgo, terræmotus factus est magnus, ut ciuitas concuteretur. Ac sic pars templi Apollinis destructa est, simulachrumq; com

[1] Ecce quanta est uirtus orationis Sanctorum.

minutum, & multitudo magna cum sacerdotibus Fani oppressa.

Iratus ualde Alexander Imperator, iussit alapis faciem eius cædi, & uncinis faciem eius dirumpi. Illi autem carnifices qui ad cædendũ eam deputati fuerant, deficientes clamare cœperunt, Videre se quatuor uiros splendidos, qui eam confortarent, sibiq; potius pœnam inferrent. Inde testatum fragmentis cæsa, cum inuictissima durasset, illi quibus hoc impium officium delegatum fuerat, tandem pietate diuina circundati lumine (erant enim octo) crudele illicò ministerium execrantes, crediderunt, ac Dominum uerum Christum Iesum confessi sunt. In eos autem accensus ualde Imperator, suspendi illos fecit, & carnes eorũ spatis lacerari. Deinde capitibus amputatis seculi huius uiam finiere, xvij. die mensis Nouembris. Sicq; felicia 2 regna martyres Christi facti petierunt.

2 *Vides animas sanctorum statim post mortem recipi in cœlo?*

Iterum sancta Martina pœnis afficitur. Nam expoliata uestibus, incisa est toto corpore, ac deinde in quatuor palis extẽsa, à duobus Cẽturionibus fustibus cæsa. Cumq; in confessione perseueraret, mutati sunt qui per uices eam cæderent, septem Centuriones. Sed & illic sibi supplicia illata forti animo risit. Inde recepta in carcerem. Postea uero adipibus & pinguedine peruncta, ad Imperatorem iterum adducta, & iubente eo in Fanum deorum intromissa. Sed mox oratione facta ab illa, ignis de cœlo cecidit, & idolum in fauillam redegit, sacerdotes templi exussit, & multitudinem populi occidit.

Tunc perculsus timore Imperator, tradidit eam cuidam Iustino pręfecto, ut impelleret eam ad sacrificandum. Qui mox extendi eam iussit in conto, & spatis membra eius incidi. Et circa mamillas ungulis attrectari, usque dum. cxviij. incisiones ab uncinis fierent. Sed cum adhuc ille uideret non expirasse, deposita de conto recipitur in carcerẽ. Quæ & item in Amphitheatrum à Iustino præfecto pręsentata Imperatori, feris est iniecta. Tunc Leo immanissimus de cauea laxatus, rugiendo usq; ad pedes sanctæ martyris cucurrit, ubi statim ferocitatem deposuit, eamq; nullo pacto attigit. Sed cum reduceretur in caueam, Eumenium Imperatoris cognatum interfecit. Et iterum recepta est, iubente Imperatore, in carcerem.

Exinde post duos dies cum iret ad sacrificandum Imperator, ei est exhibita martyr, quę cum fixa in Domino maneret, suspensa, iterum ungulis rasa fuit, rasiq; eius capilli, quod magicam artem in illis consistere putabant: sed uidentes eam insuperabilem, in templo Dianæ tribus diebus & tribus noctibus eam includunt. Cumq; precibus suis deus in puluerẽ redegisset simulachrum, educta de Fano, ad ultimũ gladio ferienda ab Imperatore destinatur. Huiusmodi fine martyr uenerabilis cœli 3 Regnum meruit.

3 *Nota hæc uerba, Huiusmodi fine martyr uenerabilis cœli regnum meruit. Quod autem sancti hoc mereantur, est ex parte diuinæ promissionis, & ex spiritus sancti gratia operum illorũ radice.*

VITA BEATI CONCORDII MARTYRIS per Adonem Epm Treuerensem collecta, seu digesta.

Habetur in eius martyrologio sub Kalendis Ianuarij.

APud Spoletum Ciuitatem Thusciæ natale sancti Concordij martyris tēporibus Antonini Imperatoris. Hic ortus est Romæ, cuius Pater Gordianus dicebatur, sanctissima conuersatione 1 presbyter, de titulo pastoris, ordinatus subdiaconus à sancto Pio Vrbis Romæ Epo. Qui ad nihil aliud cum patre suo, nisi ieiunijs & 2 orationibus die noctuq; uacabat eleemosynis pauperū seruiens.

1 Quod Concordius filius fuerit Gordiani presbyteri uiri sancti secundum occidentalis ecclesiæ morem intellige, ut totiens dictū fuit, nempe quia antequā sacerdos esset, pater eum genuerit.

Factum est autem, ut, cum consilio patris sui apud beatum Euticen, qui tunc morabatur in prædiolo suo, uia salaria iuxta ciuitatem habitaret, audiens famam eorū Torquatus Comes Thusciæ, qui uersabatur in ciuitate Spoleto, mittens accersiret sanctum concordium: Et dixit ei, Quo nomine uocaris? Respondit sanctus cōcordius, Christianus sum. Dicit ei comes; De nomine requiro, non de Christo tuo. Sanctus concordius respondit, Christianus sum, & Christum confiteor. Cumq; impelleretur ad sacrificandum, & ille in fide Christi fortiter duraret, iussus est fustibus cædi.

2 Vide exercitia quibus sancti deo inseruiunt, ieiunia, orationes, uigiliæ & eleemosynæ.

Sequenti nocte uenit ad eum beatus Eutices cum Antimo Episcopo, & rogauerunt Comitem, ut aliquot diebus cum eis permitteretur morari. Erat nanq; Antimus Episcopus amicus comitis, quique beatum uirum concordium fecerat illis diebus presbyterum 3 Peractis aliquot diebus, reuocatus est beatus concordius, & uenit ad comitem. Cui & dixit comes, Quid tractasti circa salutem tuam? Sanctus uir respondit, salus mea Christus est, cui quotidie sacrifico sacrificium laudis. Iratus comes iussit eum suspendi in eculeo. Cruciatus diu, reuocatur arctatus ferro in carcerem, ubi meruit consolationem Angelicā.

3 Si Antimus Eps Concordium fecit presbyterum, sequitur nō oēs fideles ex æquo esse Sacerdotes. Sequitur etiam, quod seni per facultatum fuit, sacerdotes ab epis ordinari, & non a magistratibus de consensu plebis.

Post tres noctes missi sunt ad eum, qui aut sacrificantem laxarent, aut nolentem punirent. Venientes autem missi dixerunt ei, Aut sacrifica Ioui, aut capitalem sententiam accipies. Ferebant autem statunculum Iouis. Beatus concordius dixit; Gratias tibi ago Domine Iesu Christe, & expuit in faciem Iouis. Tunc unus de satellitibus euaginato gladio amputauit caput eius; atq; ita in cōfessione Domini emisit spiritū. Veniētes aūt clerici cū religiosis uiris tulerūt corpus eius, & 4 sepelierunt illud non lōge à Spoleto in loco, ubi aquæ multæ emanāt.

4 Si sepelire mortuos non esset pietatis opus deo placens, clerici isti & uiri religiosi corpus Martyris non tradidisset sepulturæ.

VITA SANCTI IVLIANI MARTYRIS, & Basilissæ coniugis eius ac sociorum per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetur in eius martyrologio sub. 5. Idus Ianuarij.

APud Antiochiam natale sancti Iuliani martyris, & Basilissæ coniugis eius. Hi itaq; sanctissimo 1 uoto casti coniuges ali-

1 Tu qui dicis uotū Virginitatis illicitū esse et persolui non posse, uides ex hoc loco utrūque falsum esse.

quot annos pariter uixerũt, carnem suam Christo uirginem seruantes, totq; monasteria de rebus suis, quia erant parentibus genere clarissimi, instituerunt, ut ad decem milia monachorum pater beatus Iulianus fieret; Basilissa uero multarum mater uirginum. Quarum multitudinem cum iam uictricem præmisisset ad Dominum, ipsa conuersatione uitæ, & doctrinę studijs ꝓbatissima, inter uerba orationis dulcissimis suspirijs plena, reddens Domino spiritum, Angelorum consortio in 2 cœlo iuncta est.

2 *Ecce quomodo post mortem sancti recipiuntur in cœlo.*

Iulianus uero postmodum a Martiano præside requiritur, quo tẽpore rabies crudelitatis ad persequendum sanctos Dei sub Diocletiano & Maximiano exarserat, ad quem multitudo sacerdotum & Ecclesiæ Christi ministrorum confugerat propter immanitatem persecutionis. Comprehensus itaque cum hac ingenti multitudine ipse præsidis audientiæ reseruatus, cæteri serui Dei iussu crudelis Iudicis ingenti accenso igne, eisque apposito, in quo consistebant loco consumpti sunt. Vbi ad cõmendandã 3 mortẽ sanctorũ hora tertia, sexta, nona psallentiũ chori feruntur auditi. Sed & Vespertinos, & matutinos hymnos Deo cecinere. Beatus uero Iulianus primum auditus, rigidissimis fustibus cæsus est. Cumq; cæderetur, unus ministrorum præsidis necessarius oculum amisit. Quem beato Iuliano 4 orante illico recepit in Christum credens. Vnde statim ab insano iudice decollatur. Inde beatus Iulianus ductus ad fanum dæmonum est, ubi simulachra christallina & electrina, atq; ex diuersi generis metallis ad quinquaginta ita cõminuta, in puluerẽ redacta sunt, ut quod fuerint, omnino non appareret. Deinde sanctus martyr uinculis ferreis arctatus, per ciuitatem sub uoce præconis circunducitur.

3 *Vt etiam credas horas canonicas diurnas atque nocturnas psalmodiamque & cantum diuina inspiratione a patribus instituta fuisse. sancti Angeli ita deo laudes reddere auditi sunt.*

4 *Ecce quanta uirtus orationis sancti.*

Cumq; peruenisset ad locum, ubi filius præsidis in scholis erudiebatur, puer idem Celsus nomine, uidit multitudinem albatorum circa sanctum martyrẽ, & coronam pretiosissimis lapidibus renitentem super caput eius. Quæ uisa cum suis condiscipulis narraret, subito diuinitus inspiratus proiecit uolumina magistrorũ, & uestimenta, quibus erat indutus, & celeri cursu peruenit ad pedes uincti martyris. Ad quod factum stupens tota pene ciuitas accurrit: ac cum reliquis præses & mater pueri eiulantes adueniunt. Sed cum puerum a societate beata separare non possent, cũ beato Iuliano in imo carceris ipse mancipatur. Vbi diuino lumine cõsolati, & odore mirifico ita sunt respersi, ut ẽt milites, qui eos custodia seruabant, circiter uiginti, cõmoti, & stupore perculsi, Christo Domino crederent.

Ad hos itaque uisitandos in carcerem fratres septẽ una cum Antonino presbytero uenerunt; officioq; sancti Antonini presbyteri, tam puer, ꝙ uiginti milites baptizati sunt. Quod audiens præses septem fratres dira custodia diu maceratos, in ultimo tradi igni præcepit, uiginti

ginti porrò milites gladio trucidari. Sicq; martyrium uictores consummauerunt. Sanctum uero Iulianum atque celsum puerum, sanctūq; Antonmum presbyterū sibi præsentatos, necnon & Anastasium, quē beatus Iulianus à morte suscitatum participē gratiæ Christi fecerat, in cuppas pice & adipe feruentes iniecit, sub quibus lignorum, & sarmentorum copiam aggregari iussit. Sed beati nihil læsi sub igne, in confessione persistunt. Ducti ergo iterum sunt in custodiam. Cum puero autem mater ipsius Martionilla, ut eum mutare posset, uolens inclusa est. Sed dum cupit filium prædam fieri diabolo, ipsa prædata Christo, eiusq; ancilla fidelis facta, baptismi gratiam recepit. Quo audito ipsius coniunx piam Christi famulam in imo carceris trusam martyribus sociauit.

Quos iterum suis conspectibus præsentari fecit, & ad fanū dæmonū, sacerdotibus fani intro expectantibus ut sacrificarent misit. Sed mox sanctis 5 orantibus templum solo deiectum, sacerdotumq; ad mille, & paganorum multitudo occisa est. Sed iterum ab irato impio præside sancti retruduntur. Qui diuina cōsolatione nocte sunt mirabiliter confortati. Sequenti uero luce producti sunt de custodia; oleoq; infuso lignis, manus & pedes eorum ligantur, ignisq; ita supponitur. Sed cum inuicti perdurarent, Iuliano & celso cutem capitis auferri iubet, Antonino & Anastasio lumina effodi, Martionillæ eculeum parari. Hæc cum illi fortissime peruicissent, feris intromissis in Amphitheatrum ad deuorandum obiecti sunt. Sed feræ pedes sanctorum lingebant. Cumq; omnia peruicissent, militibus eos ferire iussit. Atque tali certamine palmam adepti, regna 6 mansura perceperunt.

5 *Vide & hic idem.*

6 *Sancti Martyres post obitum recipiuntur in cœlo. Habetur in eius martyrologio sub.xix.Kalendas Februarij.*

VITA SANCTI FELICIS PRESBYTERI Nolani per adonē Epm Treuerensem digesta & collecta.

APud Nolam Campaniæ natale beati Felicis Presbyter. Hic a Maximiano Nolanæ Vrbis Episcopo 1 presbyterij honore præditus est.

Cum autem Imperator decreta Christianorum insequi præcepisset, Maximianus Pontifex iam senio prægrauatus, putans se non posse ferre supplicia, syluarum saltus adijt. Quos dum turbidus de persecutione pererrasset, affectus fame, gelu attritus, solo corruit semiuiuus. At beatus Felix presbyter captus, & uinculis astrictus, cum ante præsidem Dracum adductus fuisset, multaq; ante ipsum de portētis Deorum, quòd nihil essent, disputasset, eumq; præfectus impelleret, ut immolaret, respondit, Inimici estis Deorum uestrorum, Ad quæcunq; enim me deorū uestrorū tēpla duxeritis, hoc eis eueniet, quod euenit illis, ad quæ meum fratrem Felicem uos duxisse pœnituit. Sed

1 *Vides quod non a magistratu de consensu plebis, sed ab episcopo suo ordinatus est presbyter sāctus uir.*

ſi uultis probare uirtutem Domini mei Ieſu Chriſti, me ad capitoliũ ire iubete,ut ipſum Iouem principem dæmoniorum ueſtrorum ruere faciam.

Mox impius index,compreſsis auribus ſuis,iuſsit eum fuſtibus cędi. Deinde beatus Confeſſor carceri includitur. In quo non mediocribus uinculis aſtrictus,cocleis ac teſtulis ſuperpoſitus extenditur.Et ecce nocte media Angelus Domini cõfractis catenis,ſciſſaq; trabe, qua pedes eius incluſi tenebantur,ait illi,ſurge , & egredere , ac require ſacerdotem tuũ,inuentumq́ue reduc ad Vrbẽ , & abſconde , ne inedia, ac fame depereat,donec deſinat perſecutio. Cumq́ue beatus Felix egreſſus Epiſcopum ſuũ requireret, inuenit illũ ſolo proſtratũ , clauſis oculis,ſtrictiſque dentibus uix ſpirantẽ.Et cũ anxie requireret, quid alimenti defecto ſeni porrigeret,ecce ſubito de ſentibus uuã pendere miratur. De qua albis granis in os cõfeſſoris Chriſti expreſsis , paululum ſenior refocillatus ſurrexit. Quem humeris impoſitũ Felix ad ciuitatem detulit , & ſub tugurio cuiuſdam uiduæ commendatum alimentis pauit.

Deinde captus,& in exilium deportatus eſt beatus martyr in monte uocato Tyrceio,ubi lapides excidebantur,ut ipſe cũ damnatis pari modo lapidũ ceſor eſſet. Vbi Probi cuiusdã Tribuni filiã a dæmonio liberauit,uxoremq́ue eius ab hydropis morbo curauit, ipſumq; Probum cum uxore & filia,& pluribus alijs in Chriſto baptizauit.

Poſt deinde cũ regreſſus eſſet creſcente perſecutione iterũ mittitur perſecutor ex nomine apparitorũ,qui beatũ Felicẽ teneret. Quẽ cũ ſollicite requireret,& eundem Felicẽ interrogaret,ſi noſſet, ubi Felix presbyter lateret,Hac,inquit,Felix parte abijt . Perſecutore diſcedente,Felix latebrã petijt.Sed nec mora perſecutor ipſe ſubſequitur. At martyr inter parietes dirutos occulebatur , ubi in ipſo primo domus introitu aranearũ telę dependentes,intus neminem tunc intraſſe fidem facerent. Qua uiſione deluſus inimicus abſceſsit. Sic martyr ad aliũ locũ demigrans,a muliere quadã per tres menſes paſtus eſt,cuius tamen 2 faciem, dum eiuſdem latibulis celaretur, nullo modo uidit. Poſtmodũ uero apud Nolã Pontificem dæmoniorũ ad Chriſtũ conuertens,templũ Apollinis,prius dęmone qui reſponſa dabat expulſo, uirtute diuina deiecit.

2 *Nota hoc factum hæretice qui a conſortio fœminarum nunquã diuelleris.*

Virtutibus itaque adeo illuſtris,cũ uellet uniuerſus populus Nolanus,ut leuaretur epiſcopus,non conſenſit. Sed alterũ in ſede pontificali deligens,ipse poſt duodecim annos,quos apud Nolã ceſſante perſecutione,fecerat, Dominica die myſterijs 3 confectis,data pace omnibus , ſe in pauimentũ oraturus proiecit : moxq́ue beati uiri anima de carnis ergaſtulo egreſſa , poſt grauia tormenta, quæ pro Chriſto patienter tulerat , felicia 4 regna ipſa uere felix conſcendit . Sepul-

3 *Vide celebrationem Miſſæ antiquiſsimã.*

4 *Ecce quomodo poſt mortem ſanctorum animæ in cœlo recipiuntur.*

tusq; est iuxta Vrbẽ in loco, qui dicitur Pineis, ubi claris semper fulget uirtutibus, ab Helpidio uenerabili, & sancto presbytero.

VITA SANCTORVM SPEVSIPPI, ELASIPpi, & Melalippi martyrum per Adonem Episcopum Treuerensem digesta, & collecta.

Habetur in eius martyrologio sub. 16. Kalendarum Februarij.

APud Linguonas natale sanctorum geminorũ Speusippi, Elasippi, & Melalippi. Qui cum essent uigintiquinq; annorũ, cũ auia sua Leonilla & Ionilla & Neone martyrio coronati sunt tẽpore Aureliani Imperatoris. Gemini quidẽ in una arbore suspensi, ligatis manibus sursum, & pedibus deorsum, ita extenti, ut pene putarentur ab ipsa membrorũ cõpage separari, qui inter uerba orationum simul migrarunt ad Dominum.

Ionilla hoc uidens, confessa est se etiã esse Christianam; Quæ post comprehensa a turbis, multisq; afflicta supplicijs, cũ Christũ negare noluisset, cũ Leonilla est simul gladio perempta. Neon exceptor gestorũ, & ipse Christi nomen confessus, martyrio coronatus est.

Docuit autem & baptizauit geminos hos Benignus Presbyter, quem misit ob Oriente beatus Policarpus Ioannis Apostoli auditor in Galliã, cũ Antiocho cõpresbytero, & Tyrso diacono. Sepulti sunt autem idem gemini in secundo miliario ab urbe linguonum.

Turbon autem scribens uictorias confitentium Dominum, non post multum temporis martyrium perpessus est.

VITA SANCTI PONTIANI MARTYRIS per eundem Adonem digesta, & collecta.

Habetur ubi supra sub. 14. Kalendas Februarij.

APud Spoletum natale sancti Pontiani martyris, temporibus Antonini Imperatoris, sub iudice Fabiano. Ante quem adductus, & interrogatus, quo nomine uocaretur, respondit, A parentibus nomen mihi impositũ est, Pontianus, maius autem nomen, Christianus. Tunc responso finito, iratus Fabianus, expoliari eũ, & uirgis cædi iussit, donec uideretur sanguis ipsius in terram fluere.

Iterum iussit super carbones nudis pedibus ambulare. Cui beatus Pontianus, Ego in nomine Domini mei Iesu Christi ambulo super carbones ardentes; tu si potes mitte in nomine Iouis manũ in aquam calidam. Iratus Fabianus iussit eculeũ parari, & uncinos ferreos fieri, & ibi eũ suspendi. Sed deficientibus ministris impij, truditur martyr Dei in ima carceris, ubi a religiosis uiris cõfortatur ad agonẽ martirij.

Educitur iterum ad certamen circũspectante populo in Amphitheatro, & dimittuntur ei duo leones. Qui mansueti facti beatũ Pon-

tianum minime tetigerunt. Quod uidentes populi exclamauerunt, Vere magnus est Deus Christianorum; ita ut seditio fieret. Iterum beatus martyr retruditur in carcerem per.xii.dies, ut fame deficeret, ubi ab Angelo cõfortatus, & coelesti cibo pastus est. Post.xij.uero dies putantes eũ defecisse, ministri uenerunt, ut corpus eius tollerent, & inuenerunt eum psallentem, & laudes Deo dicentem.

Eductus iterum de carcere est, & extensus super lectum ferreũ, iubente impiu Iudice, ac plũbo feruefacto dorsum illius perfusum. Sed cum martyr talia paruipendens inuictus maneret, confusus Fabianus dictauit sententiam, ut capite minueretur. Sicq; a spiculatore percussus quieuit in pace. Consumauit autẽ martyrium suũ.xviij. Kalend. Februarij. Et sublatũ corpus eius a Christianis sepultũ est.xv. Kalendas. Celebris uero dies 1 ipsius agitur.xiiij. Kalendas. Februarij. Quarto iterum sacrum 2 corpus eius mutatum est.

1 *Vide celebrem diem sancti Pontiani.*

2 *Nota sacrum eius corpus.*

Habetur in loco ubi supra sub. xiii. Kal. Februarij.

VITA SANCTI SEBASTIANI MARTYRIS per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

ROmæ natale sancti Sebastiani martyris, qui in tantum charus erat illis temporibus Diocletiano, & Maximiano, ut principatum ei primę cohortis traderent. Quem Diocletianus ubi Christianũ cognouit, nec a fide posse reuocari, iussit ligari in medio campo, quasi signum ad sagittam, & sagittari a militibus. Qui cum sagittis plenus staret, quasi heritius, putantes eũ mortuũ, abierunt. Nocte autem ueniens quædam mulier nomine Hirene, tollere corpus, inuenit eũ uiuentem, & adduxit in domũ suam, & curam eius egit. Qui ubi conualuit, multos in fide confortauit. Nec mora ipsis Imperatoribus apparens, hos, prout digni erant, corripuit.

Tunc iussit eum Diocletianus in Hipodronum Palatij duci, & fustigari donec deficeret: quem mortuũ in cloacam maximam miserunt. Sed ille apparuit in somnis sanctæ matronę Lucine, dicens, Iuxta Circum inuenies copus meum pendens in unco, hoc sordes non tetigerunt; & dum leuaueris, perduc ad cathacumbas, & 1 sepelies me in cripta iuxta uestigia Apostolorum. Quæ ipsa nocte cum seruis ueniens, totum ita compleuit.

1 *Si sepultura negligẽda esset & nõ curãda, ut garriunt nonnulli, sanctus martyr non mandaret corpus suum sepelliri iuxta uestigia Apostolorũ.*

Habetur in eius martyrologio sub.xii. Kalendas Februarij.

VITA SANCTI PVBLII EPISCOPI ET martyris per Adonem Episcopũ Treuerensem collectæ.

APud Athenas sancti Publij Episcopi, qui princeps Insulæ Militenæ cum nauigantem beatũ Apostolũ Romam, sub custodia detentum, per triduum hospitio receptum humane tractasset (ut

beatus

beatus Lucas refert) patrem ipsius Publij contigit febribus, & dissenteria iacere. Ad quem cũ introisset beatus Apostolus, & imposuisset illi manus, & orasset, sanauit eum.

Quem Publium adhęrentem sibi beatus Apostolus, postea ordinatum Episcopum ad prædicandum direxit: qui postmodũ Atheniensium ecclesiam nobiliter rexit; & præclaris uirtutibus & doctrina pręfulgens, ob Christum martyrio gloriose coronatur. Nam primus Dionysius, deinde Publius iste Athenis præfuit.

VITA SANCTI VINCENTII ET ANAstasij martyrum per eundem Adonem collecta.

Habetur ubi supra sub xj. Kal. Februa.

IN Hispanijs natale sancti Vincentij Leuitæ & martyris. Qui cum sancto Valerio Episcopo suo a Cæsaraugusta ciuitate Valentiam usque grauibus nexus catenis, iubente Datiano, perductus est. Ibique fame & squalore carceris diu maceratus, tormentis eculei, & ungularum horrenda laceratione uexatus, a grabato etiam ferreo diutissime ustulatus, aruinæ guttis, & crepitanti sale respersus est.

Post hoc in teterrimo carcere missus est, diuaricatisq; in neruo cruribus, super acutissima testarũ fragmenta protectus est. Vbi nocte lux ingens apparuit, & uirtute Dei solutus martyr, inter Angelos, a quibus uisitari meruit, hymnum canebat, ita ut ipse custos carceris crederet Christo. Mane autẽ facto cũ iussisset eum Dacianus in lecto mollissimo reclinari, ut aliquantulum recreatus acrius denuo torqueretur, infatigabilem spiritum Christo reddidit.

Tunc Dacianus corpus eius in cãpum proijci, & feris atque auibus iussit exponi. Sed mox 1 coruus diuinitus ad custodiam eius datus, non solum alias aues arcebat, sed mox & ĩmanem lupum a sancto corpore repulit. Quod cum Daciano nunciatum esset, iussit eũ insutum culeo, in profundum maris cũ grauissimo saxi pondere ĩmergi. Sed prius uirtute Dei super undas innatans ad littus delatus, & arenis conditus est, q̃ remiges portum tangere potuissent. Inde autem cũ se sanctus martyr cuidam fideli anui reuelasset, cessante persecutionis rabie, a Christianis reuerenter sublatus, & in ecclesia conditus est.

1 Si sepultura negligenda esset, non fuisset coruus a Deo missus ad tutãdum Martyris corpus.

Ad aquas Saluias Natale sancti Anastasij martyris, & monachi de Perside. Qui post plurima tormenta carceris, uerberum & uinculorum, quæ in Cæsarea Palestinæ perpessus fuerat, a Persis postremo in Perside multa pœna affectus, atque ad ultimum decollatus est a Rege eorum Cosrohe cum alijs. lxx.

Reliquiæ corporis eius primo Hierosolymis ad monasterium suum, deinde Romam delatæ, 2 uenerantur in monasterio ad aquas saluias.

2 Vides quod sancti martyris reliquiæ in monasterio apud aquas saluias uenerãtur?

Habetur in loco ubi supra sub ix. Kalen. Februarij.

VITA SANCTI BABYLÆ EPISCOPI & martyris, per Adonem Episcopum Treuerensem digesta & collecta.

APud Antiochiam natale sancti Babylæ episcopi. Qui persecutione Decij posteaq; frequenter passionibus suis, & cruciatibus glorificauerat Dominum, gloriosæ uitæ finem est sortitus in uinculis. De quo in decimo Ecclesiasticæ historiæ libro grande narratur miraculum.

Nam cum Iulianus Imperator ad idolorũ cultum conuersus, quodam tẽpore Daphnis in suburbio Antiochiæ iuxta fontem castalium litaret Apollini, & nulla ex his, quę quęrebat, responsa susciperet, causasq; silentij percunctaretur à sacerdotibus, responderunt, Babylę martyris sepulchrũ propè assistere, & ideo responsa non reddi. Tunc ille uenire Galilæos (hoc enim nomine nostros appellare solitus erat) & auferri sepulchrum martyris iubet. Mox igitur Christiani conuenientes, magna exultatione succincti, sustulerunt arcam martyris, psallentes in auribus prophani principis, per sex milia passuum summis uocibus, & cum exultatione dicentes, Confundantur omnes qui adorant sculptilia, & qui gloriantur in simulachris suis.

Habetur in Martyrologio eiusdẽ sub iiij. Kal. Februarij.

VITA SANCTORVM MARTYRVM PAPIÆ & Mauri militum per eundem Adonem scripta.

ROmæ natale sanctorum Papiæ & Mauri militum tẽpore Diocletiani, qui uidentes constantiam Saturnini & Sisinnij martyris, conuersi sunt ad fidem. Statimq; iussum est à Laudicio præfecto Vrbis, ut os eorum, quo Christum confitebantur, cum lapidibus contunderetur, & retruderentur in carcerem, ubi baptizati erant à beato Papa Marcello. Quos post dies duodecim eductos, iussit sterni in terram, & fustibus cœdi, deinde leuatos de terra plumbatis cœdi, donec expirarent. Quorum corpora colligens nocte Ioannes presbyter, 1 sepeliuit uia Numẽtana ad Nymphas beati Petri, ubi baptizabat. Scriptum est in gestis beati Papæ Marcelli.

1 Tanta diligentia q̃ a Christianis adhibebatur in sepeliendis sanctorum corporibus certissimum signum est sepelire mortuos pietatis opus esse, & Deo placere.

Habetur in eius martyrologio sub iij. Kal. Februarij.

VITA SANCTI NATHEI EPISCOPI & Martyris per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

HIerosolymis beatissimi Nathei Episcopi Natale, de quo mira & plena fide gesta narrantur. Qui multa pro Christo perpes-

ſus, ultimo in pace uitam finiuit. Qui octauus poſt Iacobum rexit Eccleſiam tempore beati Alexandri.

Hic Deciana perſecutione pro confeſsione fidei iudici ſiſtitur, & uinculis carceris traditur. Qui cum longeuæ ætatis ueneranda canicie præfulgeret, poſtq́ frequenter paſsionibus ſuis & cruciatibus glorificauerat Dominum, cum de uinculis ad tribunalia, & à tribunalibus reuocaretur ad uincula, inter ipſa uiciſsim ſibi ſuccedentia tormenta bono fine quieuit.

VITA SANCTI AMPRONIANI MARTYris per Adonem Epiſcopum Treuerenſem collecta.

Habetur in eius martyrologio ſub iiij. Nonas Februarij.

ROmæ ſancti Amproniani martyris natale. Qui ſub perſecutione Maximiani Imperatoris cum præſentaſſet aſpectibus Laodicij præfecti beatũ Siſinnium Diaconum eductum de carcere, (Erat enim Cõmentarienſis) & ſubito factam lucem de cœlo uidiſſet, uocemq́; pariter hauſiſſet, tremefactus cecidit ad pedes Siſinnij dicens: Adiuro te per Chriſtum, quem confiteris, ne tardes me baptizare, faciasq́; me pertingere tecum ad coronam.

Quem beatus Siſinnius baptizatum ad conſignandum 1 ſacro Chriſmate Marcello Papæ obtulit. Quo Præſes comperto, iuſsit eum capitalem ſubire ſententiam. Perductus itaque uia ſalaria, miliario ſecundo, capite truncatus, martyr uictorq́; deceſsit.

1 Duo hic ſunt animaduertenda. Primum, quod Confirmationis Sacramentum etiam apud uetuſtiſsimos patres fuit in uſu. Alterum, quod officium Chriſmandi nõ pertinet ad presbyteros, ſed ad epiſcopos.

VITA SANCTORVM CELERINI DIACONI & Confeſſoris & Celerinæ, Laurentini, & Ignatij martyrum per eundem Adonem collecta.

Habetur in loco ubi ſupra ſub iij. Nonas Februarij.

IN Aphrica beati Celerini diaconi & Confeſſoris. Et ſanctorum martyrum Celerinæ auię eius, & Laurentini, & Ignatij. Quorum prior patruus, ſequens auunculus ipſius fuit. De quorũ omnium glorioſis laudibus extat beati Cypriani Epiſtola, quæ de his inter cætera ita loquitur.

Auia, inquit, eius Celerina martyrio coronata eſt. Itẽ patruus eius & auunculus Laurentinus & Ignatius, in caſtris & ipſi quondam ſecularibus militantes; ſed ueri & ſpirituales Dei milites, dum diabolum Chriſti confeſsione proſternunt, palmas Domini & coronas illuſtri paſsione 1 meruerunt. Sacrificia pro eis ſemper (ut meminiſtis) offerimus, quotiens martyrum paſsiones & dies 2 anniuerſaria celebratione cõmemoramus. Non inuenio quem beatiorem magis dicã. Verum ne illos de poſteritate tam clara, an hunc de origine glorioſa.

1 Nota palmas domini et coronas illuſtri paſſione meruerunt. Ergo ſancti merita habent apud Deum.

2 Vides quod anniuerſaria ſanctorum etiã antiquis patribus erant in uſu? Et hinc forſan originẽ habuerunt fidelium defunctorum anniuerſaria.

Habetur ubi supra sub iij. Nonas Februarij.

VITA SANCTI BLASII EPISCOPI & Martyris per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

IN Sebasten ciuitate Paßio sancti Blasij episcopi. Qui multorũ patrator miraculorum, sub præside Agricolao, post diutinam cęsionem, post carcerem, atque inde suspensionem in ligno, ubi pectinibus ferreis carnes eius diruptæ sunt, post iterum teterrimum carcerẽ, post demersionem laci, unde superuadens saluus exiuit, iubente iniquissimo iudice, capite ad extremum cũ duobus pueris truncatur; felicia 1 Regna cum ipsis ingressus.

1 Ecce quomodo post mortem sancti recipiuntur in cœlo.

Ipso autẽ adhuc agonizante, septem mulieres beatißimæ, quæ guttas sanguinis eius præterfluentes de beatißimis plagis corporis ipsius colligebant, deprehensę quòd essent Christianæ, post caminũ ignis, ubi plumbo superinfusæ sunt, post pectines ferreos, quibus carnes earũ diruptæ, post æreas tunicas & candentes, nouißimè sententia data, percussę gladio, datoq; 2 pretio sanguinis, uitam mercantur æternã.

2 Nota, Datoq; precio sanguinis uitã mercantur æternam.

Habetur in eius martyrologio sub Nonis Februarij.

VITA SANCTÆ AGATHÆ VIRGINIS & martyris per eundem Adonem collecta.

IN Sicilia ciuitate Cathanensi natale sanctę Agathę Virginis & martyris sub Quintiano Proconsule, Imperatore Decio. Qui cõsularis uir Quintianus, cupiens multifaria intentione ad eam pertingere, quòd esset nobilißimis orta natalibus, fecit eã arctari, & cuidam matronæ tradi nomine Aphrodisiæ, quę habebat nouem filias turpißimas, ut mutaret animum eius. Quę uidens mentem eius ĩmobilem, post triginta dies abijt ad Quintianum, & dixit ei, Facilius possunt saxa molliri, & ferrũ in plumbi mollitiem uerti, q̃ ab intentione Christiana mens istius puellæ reuocetur.

Iussit igitur eam Quintianus ad secretarium suũ adduci, & sedens pro tribunali beatißimam Agatham interrogat, Cuius cõditionis es? Respondit, Non solum ingenua, sed ex spectabili genere, ut omnis parentela mea testatur. Cui dixit Quintianus, Si ingenua probaris, & nobilis, cur moribus seruilem personã te habere ostendis? Cui beata Agatha, Quia inquit, ancilla Christi sum, ideo me seruilem habere ostendo personam. Cumq; in confeßione Christi fortißimè quæ fidei sunt prosequeretur, iussit eam Quintianus alapis cœdi, deinde constantius Christum prædicantem iussit ad carcerem trahi. Agatha autẽ lætißime & glorianter ibat ad carcerẽ, & quasi ad epulas inuitata, ita gaudens agonem suum domino precibus cõmendabat.

Sequenti die iterum aspectibus iudicis pręsentatur. Quam iussit in eculeo ingenti suspendi, & torqueri. Tunc post talia Agatha iudici respondit, Sicut qui uidet quę diu desiderabat, aut sicut qui inuenit thesauros multos, ita & ego delector in his pœnis corporalibus posita. Nō enim potest triticum in horreo reponi, nisi theca eius fortiter fuerit conculcata, & redacta in paleas: ita anima mea non potest in paradisum Dei intrare cum palma martyrij, nisi diligenter perfeceris corpus meum à carnificibus attrectari.

Iussa est deinde beata Agatha in mamilla torqueri, quā diu tortam fecit impius iudex abscindi. Recipitur beata uirgo iterum in carcerē, ubi neque panis, neque aqua ministraretur ei. Et ecce circa noctē mediam uenit quidam senex, qui se medicum esse cōmemorabat, ferens diuersa medicamenta, quem antecedebat puer luminis portitor. Qui inter alia Virgini dixit, Consideraui, inquit, & uidi, quia potest salutē tua mamilla suscipere. Cumq; illa uerbis senis non pręberet assensum, putans quòd carnalem uellet ei adhibere medicinam, dixissetq; seni inter alia; Habeo Saluatorē dominum Iesum Christum, qui uerbo curat omnia, & sermone solo restaurat uniuęrsa; subridens senior, & me, inquit, ipse misit ad te; Nam & ego Apostolus eius sum, & in nomine eius scias te esse saluandam. Et sic ab oculis eius sublatus est.

Post quatuor dies iterum reducta ad Quintianum est. Qui testas acutas & carbones iussit spargi, & illam nudo corpore supra eos uolutari. Et ecce subito totus ille locus cōmotus est, & pars parietis cecidit, & oppressit duos, Consiliarium iudicis, & amicum eius. Quintianus igitur fugiens, quia ex uno latere terręmotum, & ex altero latere seditionem populi formidabat, iterū iussit eam in carcerem recipi.

Quę ingressa expandit manus suas ad Deum, & dixit, Domine qui me creasti, & custodisti ab infantia mea, & fecisti me in iuuentute uiriliter agere, qui tulisti à me amorem seculi, qui 1 corpus meum à pollutione separasti, qui me fecisti uincere tormenta carnificis, ferrū, ignem, & uincula, qui mihi inter tormenta uirtutē patientię contulisti, te deprecor ut accipias spiritū meum modo, quia tēpus est ut me iubeas istud seculum derelinquere, & ad tuam misericordiam peruenire. Hęc dicens beatum cœlo misit spiritum.

Cuius sacrum 2 corpus auferentes populi Christiani, posuerunt conditum 3 aromatibus in sepulchro nouo. Cum autē collocaretur, uenit quidā iuuenis sericis uestibus indutus, quē sequebantur amplius quàm centum pueri albati, & pulchri; & introiuit ad locū ubi condebatur corpus sanctę Virginis, & posuit tabulam breuē marmoream, ubi scriptum est, Mentem sanctam, spontaneam, honorem Deo & patriæ liberationem. Et tandiu ibi stetit isdem iuuenis, donec sepulchrum cum diligentia clauderetur. Et abscedens non est ulterius uisus

1 *Ex his uerbis habes: quod seruare uirginitatem, ex Dei gratia præcipue prouenit, nō autem ex nobis solū, quæ tamen uolenti nunquam deest.*

2 *Ecce sanctæ Martyris sacrum corpus. Nec dicit cineres emortuos.*

3 *Vide antiquū Ecclesiæ morem sepeliendi sanctorum corpora cū odoramentorum suauitate.*

in tota prouincia Siculorum. Vnde non dubitandum, quin Angelus Dei fuerit.

Quintianus post hęc iter arripuit, ut facultates beatę Agathę inuestigaret, & ut teneret omnes de parentela eius, sed Dei iudicio in medio flumine interijt.

Posita est in eius martyrologio sub viij. Idus Februarij.

VITA SANCTÆ DOROTHEÆ VIRGINIS & Martyris per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

APud Cęsaream Cappadocię natale sanctę Dorotheæ uirginis. Quæ sub Apricio prouinciæ ipsius præside, primũ eculei extensione uexata, dein palmis diutissime cęsa, ad ultimũ capitali sententia punita est. Cumq; egrediens de prætorio duceretur ad mortem, Theophilus quidam Scholasticus ait ad eam: Eia tu sponsa Christi, mitte mihi mala de paradiso sponsi tui. Quæ statim promisit se esse missuram. Vbi ergo uentum est ad locũ, in quo iugulanda erat, paulisper oratione facta, protulit orarium suũ. Et uocato ad se quodã puerulo annorum sex, misit Theophilo dicens: Dic ei, Dorothea ancilla Dei mittit tibi mala de paradiso sponsi sui Christi. Accipiens ille, & gratias agens ꝙ petitionem eius implesset, cepit sibi faciem tegere, miraq; repente suauitate perfusus est.

Habetur in eius martyrologio sub xvi. kalen. Martij.

VITA SANCTI VALENTINI EPISCOPI & Martyris per Adonem supradictum collecta.

ROmæ natale sancti Valentini Interamnensis Episcopi, qui tentus à paganis, ac uirgis cęsus, & post diutinam cędem custodiæ mancipatus, cum superari non posset, medio noctis silentio eiectus de carcere, decollatus est iussu furiosi Placidi urbis Præfecti.

Tunc Proculus, Ephibus, & Apollonius discipuli eius, transferentes corpus eius ad suã Ecclesiam Interamnæ Vrbis, noctu sepelierunt. Vbi cum cotidianis 1 uigilijs incubarent, tenti a gentilibus, custodiæ sunt traditi Consulari Leontio, quos ille iussit noctis medio suis tribunalibus pręsentari. Et cum a fide reuocari nec blandimentis, nec minis possent, iussit capite cędi. Qui non longe sunt a corpore sancti Valentini sepulti.

1 Vides quod etiã antiquitus apud sanctorũ sepulchra uigiliæ ducebantur?

Habetur ubi supra sub xv. Kal. Martij.

VITA SANCTORVM MARTYRVM Faustini & Iouittæ per eundem Adonem collecta.

BRixiæ natale sanctorum martyrum Faustini & Iouittæ. Qui

nobili progenie in ciuitate Brixiana sunt orti. Nam parentes eorum in prædicta Ciuitate caput Senatus fuerunt. Iubente Adriano Imperatore, a quodam Italico comite Rhetiarum in iam dicta urbe comprehensi, & in carcerem sunt retrusi.

Postea uero Adriano iubente, post multa & diuersa tormenta, traditi sunt ad dilacerandum ĩmanissimis feris, idest Leonibus, Leopardis, Vrsis, atque superbissimis tauris. Sed ipsę feræ, Domino mitigãte, uelut agni in mansuetudinẽ sanctis Dei conuersę sunt, ita ut ipsorum pedibus prostratæ, eorũ uestigia lingerent, inimicos autẽ Dei unà cũ ipso Italico, facto impetu interficerent.

Nouissime autẽ in eculeo alligati, & in igne missi, positi sunt super ollam æneam, in qua hinc inde plumbum liquebatur. Sed ipse ignis nihil sanctos Dei nocuit, inimicos uero illorũ, quotquot attingere potuit, una cũ Pompeio fratre Adriani exussit. Quo uiso sanctus Calocerus, qui tunc curã Palatij habebat, credidit cum officio suo ad duodecim milia hominũ. Vnde iratus Adrianus ipsis omnibus, excepto Calocero, capita amputari iussit. Deinde admonentibus sanctis Angelis, beatus Apollonius Brixiensis ecclesiæ Episcopus sanctum Faustinũ 1 consecrauit presbyterum, & beatũ Iouittam diaconẽ ordinauit.

Post hoc autẽ iubente Adriano, beatus Faustinus & Iouitta una cũ sancto Calocero, uincti ferro Mediolanum ducti sunt. In qua ciuitate Adrianus plumbũ feruescens & liquescens per fistulas in ora ipsorum trium mitti pręcepit. Sed nihil sanctos Dei nocuit. Insuper & oculos beatorũ Faustini & Iouittæ iussit auferri. Sed altera die eis oculos Dominus restituere dignatus est. Deinde traditi sunt ipsi tres sęuissimis bestijs, idest Tygribus, Vrsis, atque superbissimis Tauris, sed ipsę feræ sicut priores, Domino operante, sanctis Dei in mansuetudinẽ conuersæ sunt, ex paganis autem maximã multitudinem interfecerunt.

Post hæc & alia tormenta, iussit Adrianus cuidam Sapritio primicerio scholæ candidatorum, ut beatũ Calocerum in Ambinganũ ciuitatem duceret, & ibi eum puniret, si nõ præceptis eius obtemperaret. Nam ibi amputatione capitis post multa tormenta martyr Christi effectus, multo tempore quieuit. Quãuis postea Angilbertus Archiepiscopus Mediolanensis eum inde transtulerit, & in suę Diocesis monasterio, quod uocatur Clauate, summa cum 2 diligentia & honore collocare curauerit.

Ipse uero beatus Calocerus cum in custodiam Ambinganum iret, deuenit in ciuitatem Astensem, & ibi inuenit illustrem uirum ipsius ciuitatis, nomine Secundum. Et cum eidem Secundo Christum prædicaret, & multa de beato Faustino & Iouitta diceret, qualiter Mediolani pro Christi nomine plurima passi in uinculis detinerentur, credidit ipse, & summa cum festinatione uenit Mediolanum, & a sancti

1

Ecce quõ consecrare presbyteros & reliquos inferiores gradus, ad officium pertinet Episcoporum, et non ad seculares Magistratus de cõsensu plebis.

2

Tanta diligentia ab archiepiscopo indigne tumulando sancti corpore impensa, sepulturam curãdam & minime negligendam ostendit, quodq; sepelire mortuos opus pietatis est & Deo placens. Habes hic etiã æquum esse ut uiri Deo dicati sepulturã gloriosam & honorificam habeant.

Faustino & Iouitta baptizatus, in ciuitatem suam reuersus est; & ibi amputato capite a prædicto Sapritio, Christi martyr effectus est.

Post hoc sancti martyres Faustinus & Iouitta uincti sub custodia cuiusdam Antiochi præsidis Romam ducti sunt, & ibi diuersis pœnis afflicti, multos ad fidem conuerterunt, 3 plurima per eos domino faciente miracula. Ibi etiam inuenerunt sanctum Euaristum urbis Romæ episcopum, inter sepulchra martyrum latitantem, quem 4 rogauerunt, ut faceret beatum Calimerũ, qui per eorum prædicationẽ inter plurimos Romanos credidit, in Mediolanensi ciuitate episcopũ.

Quo facto iterũ sub custodia Aureliani comitis ducti sunt Neapolim, & ibi multa & uaria tormenta perpessi, plurimis miraculis ostensis, Domino iuuante, multos ad fidem conuerterunt. Postea uerò manibus, pedibusq; ligatis in mare demersi, & ab Angelis Dei liberati, & ad littus deducti sunt. Nouissime autem iussu Adriani Brixiam reducti sunt. Et ibi a præfato Aureliano post multa iterũ tormenta, amputatis capitibus Christi martyres effecti sunt.

3 *Nota plurima per eos domino faciente miracula. Ex his enim manifestissime habetur, non solum in sanctis dominum, sed etiam per sanctos patrare miracula.*

4 *Ex eo quod sancti rogant Euaristũ Romanũ Pontificem ut Calimerũ faciat episcopum Mediolanensem, et ipse ad eorum instantiam hoc agit, euidentissimum testimonium est Papam primatum habere in Dei ecclesia, & ad illum omnium ecclesiarum curam pertinere. Nam si is solũm Romanus est Episcopus, ut uolunt moderni hæretici, qui ad eum pertinebat in Mediolanensi ecclesia Episcopum ordinare? Vides etiam quod adhuc primitiuæ ecclesiæ tempore Ro. Pontifices hac potestate utebantur, quæ nulli alij tanta data est quanta Petro, & in eo omnibus successoribus illius.*

VITA SANCTI OONESIMI EPISCOPI & martyris, per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetũr ubi supra sub xiiij. Kalendas Martij.

ROmæ natale sancti Oonesimi. De quo beatus Apostolus Philemoni familiares literas mittit. Obsecro te de meo filio, quem genui in uinculis Oonesimo, qui tibi aliquando inutilis fuit, nunc autẽ & mihi, & tibi utilis, quem remisi. Tu autem illum, idest uiscera mea suscipe. Quem beatus idem Apostolus episcopum ordinans, prædicationisq; uerbum ei cõmittens, apud Ephesiorum ciuitatem reliquit. Cui episcopus post beatum Timotheum & ipse resedit.

De quo & beatus Ignatius Ephesijs scribens epistolam, ita dicit, Quoniam ego suscepi multitudinem uestram in nomine Domini, in Oonesimo dilecto præceptore nostro, uestro autẽ Episcopo, Obsecro eum secundum Christum Iesum diligere uos, & uos omnes in cõcordia eius in ipso esse. Benedictus enim Deus, qui uobis talibus talem episcopum donauit habere in Christo.

Hic Romam perductus, atque ibi pro fide Christi lapidatus, sepultus est Christi martyr primũ ibi, deinde ad loca, ubi fuerat ordinatus Episcopus, corpus eius delatum.

VITA SANCTÆ IVLIANÆ VIRGINIS & martyris per eundem Adonem collecta.

Habetur in eius martyrologio sub. xiiii. Kalend. Martij.

IN ciuitate Cumis natale sanctæ Iulianæ Virginis & martyris. Quæ tempore Maximiani Imperatoris primo a suo patre Aphricano cæsa, & grauiter cruciata, deinde & a præfecto Eolasio, quē sponsum habuerat, nuda uirgis cæsa, & a capillis suspensa, & plumbo soluto a capite perfusa, ac rursum in carcerem recepta, ubi palam cū diabolo conflixit. Et rursus euocata, rotarum tormenta, flāmas ignium, ollam feruentē superauit, ac decollatione capitis martyriū cōsumauit.

Quæ passa est quidem in Nicomedia, sed post paucum tempus, Deo disponente, in campaniam translata.

VITA SANCTORVM MARTYRVM CLAVdij, Præpedignæ, & aliorum per supradictum Adonē collecta.

Habetur in loco ubi supra sub. xii kalen. Martij.

APud Hostiam natale sanctorum martyrū Claudij, & uxoris eius Præpedignæ, & filiorum Alexandri & Cutiæ, & fratris Claudij beati Maximi. Qui cum essent præclarissimi genere, agente fratre eorum Gabinio presbytero, baptizati sunt a beato Gaio pontifice Romano, & postmodum tenti, iubente Diocletiano a iudice impio Iulio.

Et Claudius quidem cum uxore sua & filijs deportatus est in exilium. Deinde incendio concremati, odoriferū sacrificiū martyrij Deo reddiderunt. Ac sic postmodū apud Hostiam in reuma iactati. Quorum reliquias Christiani perquisitas iuxta ciuitatem sepelierunt.

VITA BEATORVM MARTYRVM, QVOrum numerus præ multitudine ignotus est, per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetur in martyrologio eiusdem sub. x. kalend. Martij.

APud Tyrum, quę est urbs maxima Phœnicis, natale beatorū martyrū, quorū numerū Dei scientia sola colligit, quos iubente Diocletiano Veturius magister militiæ diuersis tormentorum generibus sibi inuicem succedentibus occidit.

Primo flagris per omne corpus martyres Dei carpebant, post hoc trahebantur ad bestias. Adhibebantur Leones, Vrsi, Pardi, atque omne ferarum genus, Apri quoque, sed & Tauri; quibus ferro & igni feritas addebatur.

Statuuntur deniq; Dei cultores nudatis membris in medio arenæ loco, & bestię intra caueas incitatæ sæuioresq; semetipsis effectę, pro-

ruunt clauſtris, replent ſubito ſtadium, circundant Eccleſiam martyrum in medio ſitam, circumeunt ſæpius, & obluſtrant, & diuinę uirtutis adeſſe eis cuſtodiam ſentientes procul ab eorum corporibus abſcedunt.

Sed ilico furor, qui reprimebatur in beluis, tranſit in homines. Gladĳs, igitur peragunt, quod beſtĳs nequiuerũt, & ut in omnibus ſe oſtẽderent beluis eſſe nequiores, prohibebant etiã cadauera mãdari terræ, ſed iubebant fluctibus dari.

Horum glorioſiſsimam multidinem, cœliq; exercitum ducebant, & incitabant ad uictoriam beatiſsimi Tyrannio, & Saluianus Epiſcopus, qui paruo tempore interpoſito, beſtiarum morſibus martyrium compleuit. Et Peleus, atque Linus Epiſcopi, qui igne cum plurimis clericis conſumpti ſunt. Tenobius quoque uenerabilis presbyter capite cæſus eſt.

Habetũr in loco ubi ſupra ſub. yi. Kalend. Martĳ.

INVENTIO CAPITIS PRÆCVRSORIS Domini per eundem Adonem collecta.

APud Hieroſolimam Inuentio capitis præcurſoris Domini, tempore Martiani Principis, quando iſdem præcurſor duobus monachis, ubi idem caput eius celatum iaceret, reuelauit. Cõſtat autem quia imminente feſtiuitate paſchali fuerit, ſicut in Euangelio apparet, decollatus: Et anno poſt hunc ſequente cum denuo tempus paſchale redĳſſet, myſterium Dominicæ paſsionis eſſe completũ. Et propterea quod in libro ſacramentorum natalis eius. iiĳ. Kalend. ſeptẽbris notatũ eſt, & in martyrologio, quod Euſebĳ & Hieronymi uocabulis inſignitum eſt, legitur. iiĳ. Kalend. ſeptembris in Ediſſa ciuitate, Phœnice prouintia natale ſancti Ioannis Baptiſtæ die quo decollatus eſt, nõ ſpecialiter ipſum diem decollationis eius, ſed diem potius, quo caput eius in eadem Ediſſa ciuitate repertum, atque in eccleſia eſt conditum deſignatur.

Siquidẽ duo monachi orientales uenerant adorare Hieroſolymis, & loca 1 ſancta uidere. Quibus per reuelationem aſsiſtens idem præcurſor Domini præcipit, ut ad Herodis quondam Regis habitaculũ accedentes, caput ſuum ibi requirerent, & inuentũ digno honore reconderent. Quod ab eis inuentum, & aſſumptum, ſed nõ multo poſt culpa in curiæ perditũ, perlatũ eſt ediſſam ab illis, & in quodã ſpecu, & in urna ſub terra non pauco tempore ignobiliter reconditum, donec 2 denuo ſeſe ſuumq; caput oſtendit Marcello cuidam religioſo presbytero & monacho, dum in eodem ſpecu habitaret.

Ex quo tempore cœpit in eadem ciuitate beati præcurſoris decollatio ipſo die, quo caput eius inuentum, ſiue eleuatum eſt, celebrari.

1 Vides antiquis patribus peregrinationes ad loca ſancta fuiſſe in uſu?

2 Ecce quomodo etiam ipſi ſancti procurãt reliquias ſuas in ueneratione haberi, et dignis in locis collocari.

VITA SANCTORVM VICTORINI, Victoris, & reliquorum martyrum per Adonem supradictum collecta.

Habetur i eius martyrologio sub. y. Kalẽdas Martij.

APud Ægyptum natale sanctorum Victorini, Victoris, Nicophori, Claudiani, Dioscori, Serapionis, & Papiæ, sub Numeriano Imperatore, agente Sabino duce.

Quorum primus pilam ex robore cauam, & undiq; circumforatã missus, ac per singula foramina diutissime transpunctus est. Cumq; nimius sanguis effluerit, eductus e pila capite cæsus est.

Secundus manibus ac pedibus amputatis, in eandem pilam missus, prioris tormenta sustinuit, & nouissime gladio cæsus est.

Tertius cum ultro in pilam fuisset ingressus, indignatus iudex iussit eum inde produci, & super craticulam prunis substratam aliquantisper assari & inuerti. Cumq; in cõfessione persisteret, sublatus inde, minutatim gladio concisus, spiritum reddidit.

Reliquorum quatuor, Claudianus & Dioscorus flammis incensi, serapion & Papias gladio consumati sunt.

VITA BEATI NESTORIS EPISCOPI ET Martyris per Adonem Episcopũ Treuerensem collecta.

Habetũr in loco ubi supra sub. iiii. Kalendas Martij.

IN ciuitate Pergen Pãphiliæ natale beati Nestoris Episcopi. Qui persecutione Decij cum die noctuque orationi insisteret, postulãs ut grex Christi custodiretur, comprehensus a quodam Irenargo, qui erat princeps curiæ ciuitatis, uelut aries sine macula oblatus est præsidi Polioni. Et cum nomen Christi mira libertate & alacritate confiteretur, deos autem gentium dæmonia pessima esse memoraret, & iussus ab eodem præside suspendi in eculeo, & crudelissime torqueri, lætus psallebat dicẽs, Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo.

Præses uero stupens super tanta tolerantia, & uolens eum blandis uerbis a fide reuocare, dixit ei, Vis esse nobiscũ, aut cum Christo tuo? cui sanctus Nestor cum magno gaudio respõdit dicens, cum Christo meo & eram, & sum, & ero. Tunc indignatus præses dedit aduersus eum sententiam, ut qui Iesum Crucifixum sub pontio pilato fateretur, tanq̃ deuotus Deo suo illius subiret sententiam, & ligno crucifixus resolueretur a uita. Ille gratias agens Deo, cum iam affixus esset patibulo, docebat assistentem populum christianum, ut persisteret in fide & charitate Christi, & libentissime compaterentur, ut & simul glorificarentur.

Habes hic orationem cum genuflexione.

Post hoc petens omnem astantem turbam fidelium, ut 1 genua flectentes orarent cum ipso, cum complesset orationem, & dixissent omnes, Amen, reddidit spiritum. Consummauit autem martyrium suum quinta sabbati hora tertia.

Habetur ubi supra sub.7. nonas martias.

VITA SANCTORVM MARTYRVM EMITHERIJ, & Celedonij per eundem Adonem collecta.

NAtale Sanctorum martyrum Emitherij & Celedonij, qui primum apud legionensem Galletiæ ciuitatem milites, exurgente persecutionis procella, pro confessione nominis Christi plurimis afflicti tormentis, Callagarim usque perducti, atque ibi martyrio coronati sunt.

1 Nota quàm uenerabiles in terra sint res etiam externæ sanctorum, cum in horũ pretiosa morte unius anulus, orariumque alterius, nube hic dicatur fuisse susceptũ, atq; i cœlũ euectum.

Cumque eorum capita lictor incideret, miraculũ populis magnũ apparuit. Nam 1 unius anulus, orariumq; alterius nube susceptum, & in cœlum euectum est. Viderunt hæc omnes qui aderant, & usque quo acies oculorũ intendere potuit, fulgorem auri candoremq; Linthei attonito sequebantur intuitu. Hoc autẽ scribit Aurelius Clemẽs prudentius in libro Coronarum.

Habetur in eius martyrologio sub.7. idus Martij.

VITA SANCTORVM QVADRAGINTA militum per eundem Adonem collecta.

APud Sebastem Armeniæ minoris natale quadraginta militũ tempore Licinij Regis sub præside Agricolao. Qui post uincula & carceres creberrimos, post cæsas lapidibus facies, missi sunt in stagnũ, ubi gelu constricta corpora eorum nocte dirumperentur.

Vnus autẽ de numero quadraginta effectus pusillanimis refugit ad balneum. Et mox ut attigit calorem, statim resolutus reddidit spiritum. Quod uidentes cœteri in laudes omnipotentis Dei sancti spiritus gratia confortati eruperunt. Et circa horam tertiam noctis resplenduit uelut sol lumen feruens, & glacies dissoluta est.

Porro qui eos custodiebant somno grauabantur. Clauicularius tantum solus uigilabat. Qui audiens eos orantes, uidensq; tantam lucem atque glaciem dissolutam, respiciens unde eorum lux ipsa ueniret, uidit super sanctos coronas descendentes numero.xxxix.

Et cœpit cogitare secũ dicens quadraginta sunt, unius corona ubi est? experge faciens itaque reliquos custodes, proiecit uestimenta sua in facies eorum, & exiliuit in stagnum clamans, & dicens, Christianus sum, Christianus sum.

Mane autem facto impijssimi Tyranni satellites inuenerunt clauicularium ipsum connumeratum martyribus, unde unus ciciderat.

Cumque uere fidelem eũ reperissent, eosdemq; omnes traxissent ad littus, baculis crura eorum confregerunt, atque ita cruri fragio martyrium consumauerunt.

Nomina uero horũ martyrum hæc sunt, Domitianus, Eunoicus, Sisinnius, Eradius, Alexãder, Ioannes, Claudius, Athanasius, Valens, Helianus, Meliton, Hecditius, Achatius, Vuuanus, Heluius, Theodolus, Cirillus, Flauius, Seuerianus, Cyrion, Valerius, Chudion, Sacerdõ, Priscus, Euthicus, Smaragdus, Philoctimon, Ætius, Micallius, Lisimachus, Donnus, Theophilus, Euthicius, Xantius, Aggius, Leontius, Ysitius, Gaius, Gorgonius, Candidus.

Quorum unus Meliton nomine cum esset omnium ętate minor, & cruribus fractis adhuc superuiueret, timens beatissima mater, quę martyribus astabat, ne in cruciatibus deficeret, uirili animo hortabatur eum dicens, Fili, modicum sustine ecce Christus ad ianuam stans adiuuat te. Cumq; sanctorum corpora birotis superposita ferrent ad incendendum ministri diaboli, uidens pia mater solum filiũ relictũ, quem ministri ad hoc reliquerant, quia sperabant eius animum posse culturis dæmonũ inclinare, si uiueret, tollens eũ super humeros suos uirili gressu sequebatur uehicula. Cumque ferretur puer, inter amplexus maternos animã cœlo reddidit. Perueniensq; mulier ad locũ, ubi sanctorum corpora cremabantur, iecit super ossa martyrum, ut morte etiam & sepultura martyribus sociaretur.

Combusta sunt igitur corpora eorum, & in fluuium proiecta. Sed diuina dispensatione 1 reliquiæ eorum integræ sunt repertæ, & honore digno conditæ.

1 *Hoc miraculum circa sanctorũ reliquias operatus est dominus ut & illæ in ueneratione haberentur, & honore sanctis condigno reconderentur.*

VITA SANCTI GREGORII PAPÆ PER Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetur in loco ubi supra sub. iiij. idus Martij.

ROmæ Depositio sancti Gregorij Papæ, qui nobili genere liberalibus artibus eruditus est. Deinde defunctis parentibus sex in Sicilia 1 monasteria construens, septimum intra urbis muros constituit. In quo ipse post secularem habitum multis fratribus aggregatis, sub Abbatis imperio strenue militauit, & suæ nobilitatis lineam moribus extulit, probis actibus decorauit. Nam qui ante sericis uestibus ac gemmis micantibus per urbem solebat procedere trabeatus, post 2 uili contectus tegmine, ministrabat pauper ipse pauperibus.

Quibus monasterijs tantum de redditibus prædiorum delegauit, quantũ posset cõmorantibus ad quotidianũ uictum sufficere, reliqua uero 3 uendidit, ac pauperibus erogauit. Deinde coactus & multũ renitens, factus Vrbis Romæ summus Pontifex, Anglorũ gentem ad fidem cõuertit, directis uidelicet sui monasterij monachis, Melito,

1 *Cum sanctissimus põtifex sex Monasteria in Sicilia condiderit, sequitur quod Monasteria construere sit opus deo gratum & acceptum.*

2 *Ecce quõ et antiqui monachi utebãtur uestimentorũ uilitate.*

3 *Vide euãgelicã paupertatẽ quã exactissime obseruauerunt prisci religiosi.*

Augustino, atque Ioanne, & cum eis alijs plurimis fratribus.

Rexit autem gloriosissime Romanam Ecclesiam annis. xiij, mensibus sex, & diebus. x. Augumentauit etiam in precatione Canonis, Diesq; nostros in tua pace dispone.

Habetur ubi supra sub idibus Martij.

VITA SANCTÆ MATRONÆ MAR. per Adonem supradictum collecta.

Apud Thessalonicam natale sanctæ Matronę. Quæ cum esset Plautillę cuiusdam uiduę ancilla, & occulte Christum colens, quotidie furtiuis orationibus 1 Ecclesiam frequentaret, deprehensa a Domina sua, & in scamno extensa & ligata, & pene usque ad mortem flagellata, atque ita uincta in scamno, obsignatis diligentissime ianuis, per noctem relicta, ibi die altero diuinitus soluta, et cum ingentioris gratia orans inuenta est. Rursumq; neruis crudis in eodē scamno constricta, & loris quousq; obmutesseret, cæsa est, ibiq; per triduū obsignatis ianuis relicta. Facta autem die tertia iterum soluta diuinitus & orans inuenta est. Tunc robustis fustibus usq; ad mortem cæsa, in confessione Christi incorruptum spiritum reddidit.

1 Si Ecclesiam cotidie furtiuis orationibus frequētabat, ergo nō tantum pro auditione uerbi dei, et sacramentorum perceptione illa ædificata est, ut uolunt moderni quidam heretici.

Habetur in eius martyrologio sub xvij. kalend. aprilis.

VITA SANCTI CIRIACI MARTYRIS per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Romæ natale sancti Ciriaci diaconi. Qui post longam carceris macerationem, quā sub Maximino pertulit, cum Sisinnio condiacono suo, & smaragdo, & largo, post multa facta miracula, in quibus filiam Diocletiani Arthemiā, ipsius rogatu à dæmonio curauit, ac baptizauit, Filiam quoque saporis Regis Persarum Iobiā, missus illo pro hoc, æque 1 liberauit a dæmonio, ac baptizauit, cum ipso Rege & alijs quadringentis triginta, rediens Romam post mortem Diocletiani, tentus est inter alios Christianos a filio eius Maximino, & in custodiam missus, eo quod sororē eius Christianam fecisset.

Deinde præcepit ut die processionis suæ nudus, catthenisq; obligatus ante Rhedam eius traheretur. Et post hoc eductus de carcere cum socijs largo, smaragdo, & Crescentiano per Carpasium Vicariū, pice reliquata caput eius perfusum est.

Et rursum post dies quatuor eductus denuo de carcere, in catasta extēsus, ac tractus neruis & fustibus cæsus, post dies aliquot iubente Maximino, capite truncatus est cum largo, & smaragdo, & alijs. xx. scriptum est in gestis Marcelli Papę. Ipso tempore Maximinus interfecit sororem suam Arthemiam.

1 Nota illa uerba æque liberauit a Dæmonio ac baptizauit: Nam & hinc habetur non solū deum in sanctis miracula facere, sed etiam per sanctos, immo etiam ipsos sanctos in uirtute dei, sicut etiā in uirtute dei baptizant.

VITA SANCTI ALEXANDRI EPISCOPI martyris per eundem Adonem collecta.

Habetur in loco ubi supra sub xv. Kalendas Aprilis.

CÆsareæ Natale sancti Alexandri Episcopi. Qui de Cappadocia ciuitate sua ueniens, cum sanctorũ locorũ uisendi 1 desiderio Hierosolymam pergeret, & Narcissus Episcopus eiusdem urbis iam senex regeret ecclesiam, & ipso Narcisso, & multis clericorũ eius reuelatum est, altera die mane intrare Episcopum, qui adiutor sacerdotalis cathedræ esse deberet.

1 Etiã antiqui patres Hierosolimam peregrinabantur studio uisendi loca sancta.

Itaque re ita completa, ut prædicta fuerat, cunctis in Palæstina in unum congregatis, annitente uel maxime Narcisso, Hierosolymitanæ ecclesię cum eo gubernaculum suscepit.

Qui persecutione Decij cum iam longeuæ ætatis ueneranda canicie præfulgeret, ductus cæsaream, & clausus carcere ob confessionem Christi martyrio coronatus est.

VITA BEATI IOANNI CONFESSORIS per Adonem supradictum collecta.

Habetur in loco ubi supra sub xiiii. Kal. Aprilis.

APud Penarensem Vrbem natale beati Ioannis magnæ sanctitatis uiri, qui de syria oriundus peruenit ad Italiam. Cumque quæreret locum habitationis suæ, orationem fudit ad Dominum, Te deprecor Domine, qui lumen es uerum, si prosperum facis iter meum, hoc mihi signũ fiat, Vbicunque ambulauero, si Psalterium meũ dedero, & eadem die mihi redditum fuerit, ibi sit permansionis meæ locus. Factum est. Recepit eum hospitio matrona quædam, cui uir Dei psalterium suum dedit, requisiuit, eiq; mox a muliere redditur.

Hoc itaque signo ut stationem suam ibi uir Dei faceret confirmatur, ac inde non longe plus minusue quam duarum sagittarum progressus, habuit Angelum Dei obuium, qui ei dixit, serue Dei, hic tibi locus permansionis a Domino parabitur. Erat autẽ hiems, & sedebat uir Dei sub arbore. Venatores uero cum per locum transitũ facerent, uiderunt eum sedentem, atque arborem illam iuxta illum folijs uestitam. Requirentes autem uirum quis esset, ob Domini seruitium se de ultramarinis partibus, locisue uenisse, morariq; hic uelle respondit.

Nunciantibus igitur illis, famaq; uitam beati uiri longius spargente, tanta frequentia populi Dei undequaq; illuc aduenit, ut monasterio facto congregatio magna seruorum Dei simul habitantium ibi fieret. Cui præfuit multis clarus uirtutibus beatus Ioannes. xliiij. annos, & requiescens in pace, depositus est. xiiij. Kal. Aprilis in loco ubi præstantur beneficia Dei usque in hodiernum diem.

Habetur in loco ubi supra sub viii. Kalē. aprilis.

VITA SANCTI PIGMENII PRESBYTERI & martyris per Adonem Epm Treuerensem collecta.

ROmæ natale sancti Pigmenij presbyteri. Hic Iulianum apostatam & impium a puero nutriuit, & literis etiam sacris erudiuit. Sed factus Imperator culturam pietatis postquam reliquit, audito quod corpora 1 sanctorum martyrum, qui ab eo necabantur, idem Pigmenius sepeliret, mādauit ei, Perge quo uolueris: Hic enim non mercabitur uita tua, quam tamen seruitijs tuis reddo, non tibi.

1 *Ideo sanctorum martyrum corpora sepeliebat Pigmenius, quoniā hoc opus pietatis est, & deo placens.*

Tunc sanctus Pigmenius perrexit ad Persidem, ubi demoratus aliquantisper factus est cæcus. Inde monetur in somnis a Domino ut reuerteretur Romam. Cumq; post quatuor menses reuersus, cliuum sacræ uiæ cum uno puero stipem petendo conscenderet, factum est ut offenderet Iulianum imperatorem in Rheda aurea sedentē. Qui eminus conspiciens Pigmenium, uocari eum præcepit, dixitque ei, Gloria dijs deabusq; meis, quia te uideo. Cui uir Dei Pigmenius illico respōdit, Gloria Domino meo Iesu Christo Nazareno Crucifixo quia te non uideo.

Ad hanc uocem iratus Iulianus iussit eū per pontem in Tyberim præcipitari. Cuius corpus inuentum est, collectum, & sepultum in 2 cœmiterio Pontiani, non longe a sanctis Abdon & senem.

2 *Vide quod in Cœmeterijs deo dicatis antiquus mos est defunctorum Christianorū corpora sepeliri.*

Habetur in eius martyrologio sub iii. Kalendas Aprilis.

VITA SANCTI QVIRINI TRIBVNI martyris per Adonem supradictum collecta.

ROmę natale sancti Quirini Tribuni & martyris sub Traiano Imperatore, qui cum ex præcepto eius beatum Alexādrum Papam & Hermem præfectū in uincula coniecisset, haberetq; filiā, cuius collū struma circundederat, auditis exhortationibus beati Hermes de fide Christi, & uisis signis, quæ Dominus in martyribus suis Alexandro, & Herme operabatur, ipsam eandē filiam suam obtulit ad sanandum. Cui dixit beatus Alexāder, Tolle boiam de collo meo, & impone ei. Quod cum obedienter pater eius exequeretur, diuino nutu subito sanata est. Vocabatur autem ipsa Balbina. Atque ita pater eius Quirinus & ipsa, cum uniuersis qui in custodia tenebantur, omnique domo sua baptizatus est.

Quod ut nunciauit Commentariensis Aureliano iudici, iratus iussit adduci Quirinum ad se, & dixit ei, Ego te quasi filium dilexi, tu autem irrisisti me deceptus ab Alexādro? Dixit ei Quirinus, Ego Christianus sum factus, uis occidere, uis fustigare, uis incendere, aliud non ero. Nam omnes qui erant in carcere feci fieri Christianos, & dimisi.

dimisi eos, & noluerunt usquam ire.

Iratus Aurelianus fecit ei linguã abscindi, deinde in eculeo suspendi. Qui dum Aureliani non cederet iniurijs, iussit ei manus ac pedes abscindi, & sic eum decollari, & canibus proijci. Sed Christiani corpus eius raptum, in uia Appia sepelierunt, in 1 cœmiterio prætextati.

1 *Nota, corpus martyris raptum sepelierũt in uia Appia in cœmiterio prætextati.*

VITA SANCTÆ BALBINÆ VIRGINIS per Adonem iam dictum collecta.

Habetur ubi supra sub pridie Calendas Aprilis.

ROmæ natale sanctæ Balbinæ filiæ Quirini martyris. Qui beatus martyr tollens boiam de collo Alexandri Papæ secundum iussionem eius cum pergeret, ut collo filiæ suæ strumã habentis imponeret, ecce subito puer cũ facula apparuit; quẽ constat Angelum Dei fuisse, & uenit ad puellam dicens: Salua esto, & in 1 uirginitate tua permane, & ego te faciam uidere sponsum tuũ, qui pro amore tuo sanguinem suũ fudit. Perueniens igitur pater ut perficeret, quòd de boia ei iussum fuerat, uidet subito filiam suam sanã, quæ postmodum à sancto Alexandro baptizata est, & 2 instructa in uirginitate, plena operibus bonis permansit. Cui sæpe osculanti boiam ipsam beati Alexandri dixit sanctus Alexander: Desine hanc boiam osculari, sed potius require Domini mei Petri 3 uincula, & ea osculare. Tunc dedit operã, & summo studio post desiderium magnũ peruenit ad illa, tradiditq; sanctæ Theodoræ religiosissimę fœminæ, sorori sancti Hermetis pręfecti & martyris. Ipsa uero uirgo Balbina post deuictum seculi huius cursum, 4 sepelitur iuxta patrem suum martyrem Quirinum, uia Appia, in Cęmeterio Prætextati.

1 *Dic Hæretice cur Angelus nõ hortatur Balbinam ad contrahendas nuptias, sed ad permanẽdum in sua Virginitate? cis quare? Quia Virginitas nobilior & sublimior est coniugio & uiduitate.*

2 *Vides quod sancti patres ueteres, mulieres ad seruandã uirginitatẽ instruebãt? Vides etiã quod Balbina plena operibus bonis permansit?*

3 *Ecce quomodo res etiam extraneæ ad sanctos quoquomodo pertinentes, sacræ sunt & uenerabiles, cuius modi sunt D. Petri Apostoli uincula.*

4 *Sepelitur sancta iuxta patrem suum martyrem Quirinum, uia Appia, in Cœmiterio Calixti.*

VITA SANCTI GREGORII NAZIANZENI Episcopi per eundem Adonem collecta.

Posita est in loco ubi supra sub vij. Idus Maij.

APud Nazianzum oppidum natale beati Gregorij episcopi, qui Theologus dicitur, collega beati Basilij Cęsareæ Cappadocię postea episcopi: Quicq; cum se totum Dei seruitio mancipasset, tantum de collegæ amore præsumpsit, ut sedentem Basilium de cathedra deponeret, ac secum ad monasterium manu iniecta perduceret. Ibique per annos tresdecim omnium Græcorum secularium libris remotis, solis diuinę scripturæ uoluminibus operam dabant. Igitur apud Nazianzum oppidum in locum patris episcopus subrogatus, hæreticorũ

turbinem fideliter tulit. Reddita uero pace, Constantinopolim ad Ecclesiam docendam uenire exoratus, non abnuit. Vbi breui tẽpore tantum ad emendandum populum uetustis hęreticorum infectum ueneni profecit, ut tunc primum Christiani sibi uiderentur, & nouellam lucem ueritatis aspicere.

Sed ubi gloriam subsecuta inuidia est, obniti quidã, & perscriptionibus minus sanis uti cœpere, ut ipso ad propria remeante, alius ordinaretur episcopus. Quod ille susurrari tantum, & sub dente sentiens ruminari, ipse profert, quod dicere ei nullus audebat: Absit, inquit, ut mei causa aliqua simultas in Dei sacerdotibus oriatur; si propter me est ista tẽpestas, tollite, & mittite me in mare, & desinet à uobis quassatio. Tunc regressus in ecclesiam suam, quod superfuit uitæ tẽpus exegit. Et quoniam fessa anima, ætate & corpore inualidus erat, successorem sibi ipse elegit, quo Ecclesiam gubernante, debilitatis & senectutis ocio frueretur.

Habetur ubi supra supra sub. xvij. kalẽ. Maij.

VITA SANCTORVM MARTYRVM MARONIS, Euticetis, & Victorini, per eundem Adonem collecta.

APud Italiam natale sanctorum martyrum Maronis, Euticetis, & Victorini. Qui cum beata Flauia Domicilla apud insulam Pontiam longũ ducentes exilium, eamq; in Christi confessione pio fouentes solatio, inuidia, atque insectatione Aureliani sponsi, & persecutoris eius, quem illa ob Christum contẽpserat, postmodum a principe Nerua eidem Aureliano in seruitutem traditi sunt.

Quos ille primum quasi seruos per sua prædia singulos diuisit, iussitq; eos terram fodere per totum diem, ad uesperum uerò cantabrũ manducare. Deinde cum plurimos ad fidem Christi conuerterent, & populum credentium ampliarent, repletus ita a diabolo, misit qui uario genere pœnarum interficerent eos.

Nam Euticem in media uia tãdiu cędi iussit, donec spiritum exhalaret. Cuius corpus rapuit populus Christianorum. Victorinum uero apud eum locum qui Cotilias appellatur, ubi putentes aquæ emanant & sulphureæ, capite deorsum per horas tres suspensum teneri iussit. Quod cum per triduũ pro nomine Christi passus fuisset, migrauit ad dominnm. Cumq; una die iussu Aureliani corpus eius inhumatum iacuisset, uenerunt Amiternenses populi Christiani, & rapientes in suum territorium transtulerunt.

1 Aequum siquidẽ est, ut sancti uiri & Deo dicati, magnificã & gloriosam sepulturã habeant.

Maronem autẽ misso amico suo nomine Turgio, iussit idem Aurelianus duci, & saxo ingenti opprimi. Sed protegente Domino, in nullo eum lædere potuerunt. Quem Consularis accepto ab Aureliano præcepto interfecit, corpusq; eius Christianus populus rapuit, & 1 condigno honore sepeliuit.

VITA SANCTI MAPPALICI MARTYris, per Adonem iam dictum collecta.

Habetur in eius martyrologio sub xv. Kalen. Maij.

APud Aphricam natale sancti Mappalici, qui cum alijs pluribus martyrio coronatus est. Scribit beatus Cyprianus in epistola ad martyres hoc modo; Vox plena spiritusancto de martyris ore prorupit, cum Mappalicus beatissimus inter cruciatus suos proconsuli diceret, Videbis cras agonem. Et quod ille cum uirtutis ac fidei testimonio dixit, Dominus impleuit. Agon cœlestis exhibitus, & Dei seruus in agonis promissi certamine coronatus est.

Et post pauca. Hunc igitur agonem per prophetas ante prædictũ, per Dominum cõmissum, per Apostolos gestum, Mappalicus suo & collegarum suorũ nomine Proconsuli repromisit. Nec fefellit in promisso suo uox fidelis. Pugnam quam spopondit exhibuit, & palmam quam meruit accepit.

Istum nunc beatissimum martyrem, & alios participes eiusdẽ congressionis, & comites in fide stabiles, in dolore patientes, in quæstione uictores, ut cæteri quoque sectemini, & opto, pariter & exhortor, ut quos uinculum confessionis, & hospitium carceris simul iunxit, iungat etiam consummatio uirtutis, & corona cœlestis.

VITA SANCTI MARCELLINI EPISCOPI per Adonem supradictum collecta.

Habetur in loco ubi supra sub xij. Kalen. Maij.

EOdem die in Gallijs ciuitate Ebredunensi natale sancti Marcellini primi eiusdem Vrbis episcopi & confessoris. Qui diuino iussu cum sanctis socijs Vincentio, & Domno ex Aphrica ueniens, maximam partem alpium maritimarum uerbo & signis admirandis, quibus usque hodie refulget, ad fidem Christi conuertit, ita ut baptisterium, quod ipse apud præfatam urbem condidit, in 1 sacrosanctis paschalis festi uigilijs diuina uirtute singulis annis aquis subitis inundetur, & per 2 septem eiusdem solemnitatis dies gratia exuberante permaneat.

1 Nota, in sacrosanctis paschalis festi uigilijs.

2 Vide hinc latinos maxime congruo tempore celebrare Pascha cõtra Quartadecimanos, cum etiam eis in hoc faueant diuina miracula.

Venerabiles socij eius apud Diniensium urbem conditi, gloriosis nihilominus miraculis cõmendantur.

VITA SANCTI MARCI EVANGELISTÆ per eundem Adonem collecta.

Habetur ubi supra sub vij. Kalen. Maij.

ALexandriæ natale sancti Marci Euangelistæ. Hic discipulus & interpres Apostoli Petri, rogatus Romę à fratribus scripsit Euan-

gelium. Quod quanto tardius ceteris inchoauit, tanto in longiora scribendo tempora porrexit. Ab initio nanq; Euangelicæ prædicationis, quę per Ioannem facta fuit cœpit, & ad illud usque tempus narrando peruenit, quo Apostoli idem Euangelij uerbum totum prædicando disseminauere per orbem. Quod cũ Petrus audisset, probauit, & ecclesijs legendum sua 1 authoritate edidit. Quo assumpto idem Marcus perrexit Ægyptum, & primus Alexandriæ Christum annuncians, cõstituit ecclesiam tanta doctrina & uita continentia, ut omnes sequutores Christi ad exemplum sui cogeret. Meminit huius Marci & Petrus in prima epistola, sub nomine Babylonis figuraliter Romã significans. Salutat, inquit, uos quæ est in Babylone collecta ecclesia, & Marcus filius meus.

1 Et hinc accipe uel ad solum Pontificem Romanæ urbis solũmodo ut ad Ecclesiæ caput ptinere canonicas scripturas iudicare easq; Christi fidelibus legendas proponere.

Qui constitutis, & confirmatis ecclesijs per Lybiam, Marmaricã, Ammoniacam, Pentapolim, Alexandriam, locaq; quæ Bucolicæ dicebantur, uicina Alexandriæ, circa mare Ægyptium, plena ferociũ barbarorum, atque Ægyptum uniuersam, ad ultimum tentus est a paganis, qui remanserunt Alexandriæ. Qui uidentes eũ die sancto Paschę 2 missam facientem, miserunt finem in collo eius, & trahebant eum ad loca Bucolicæ, quæ erant iuxta mare sub rupibus, ubi erat ecclesia constructa. Et defluebant carnes eius in terram, ac saxa inficiebantur sanguine.

2 Si die sancto paschæ beatus Marcus Missam faciebat, liquet uelint nolint hæretici Missam non esse nouitium inuentum, & quod sancti Apostoli Missas celebrauerũt.

Vespere autem facto miserunt eum in carcerẽ, ubi circa mediam noctem, primo Angelica uisitatione confortatus est, deinde ipso domino sibi apparente, ad cœlestia regna uocatus est. At mane dum traheretur ad loca Bucolicæ, gratias agens, & dicẽs, Domine, in manus tuas cõmendo spiritum meum, defunctus est, & a uiris religiosis sepultus in loco lapidis excisi cum 3 gloria. Ordinauerat autem pro se episcopum Alexandriæ Amanum.

3 Nota, Et a uiris religiosis sepultus cum gloria.

Mortuus est autẽ octauo Neronis anno. Alijs quoq; ecclesijs longe lateq; Episcopos, Presbyteros, & Diaconos dederat.

Habetur ubi supra sub iiij. Kalen. Maij.

VITA SANCTORVM VITALIS ET VALERIĘ martyrum, per Adonem iam dictum collecta.

APud Rauennam natale sancti Vitalis martyris patris sanctorum Geruasij & Prothasij. Qui militans cũ Paulino iudice, Rauennã ingressus est. Et cum uideret in conspectu iudicis sui Christianum nomine Vrsicinum, arte medicũ, natione Ligurem, post nimia tormenta capitalem accepisse sententiam, &, cum iam uenisset ad Palmam, & expauisset, exclamauit, Noli, noli, Vrsicine medice, qui alios curare consuesti, teipsum æternę mortis iaculo uulnerare: Et qui per passiones nimias uenisti ad palmã, coronã uis perdere a Domino præpara-

tam? Vtque martyrium consummauit idem Vrsicinus, statim beatus Vitalis corpus eius rapiens, inter Rauennatium urbem 1 sepeliuit, ad iudicem ultra uenire contemnens.

1 Postquã sanctus martyr martyrem sepeliuit, constat sepelire mortuos opus esse deo gratum.

Tentus itaque a Paulino Consulari ob id maxime, quia præfatum Vrsicinum in pasionis agone positum suis exhortationibus roborasset, post eculei tormenta, iussus est perduci ad Palmã. Locus autẽ, ubi decollabantur Christiani, hoc habebat uocabulum, eo quod Arbores palmæ illic essent. Et facta fouea quousque inueniretur aqua, ibi supinus depositus, & terra, ac lapidibus oppressus est.

Coniunx quoque eius Valeria, cũ reuerteretur ad urbem Mediolanensium, Syluano sacrificantes incurrit: Cumq; eam deponentes de sagmario hortarentur de Idolothitis manducare, nec sibi omnino licitum testaretur, quia esset Christiana, nimia cęde mactata est, ut uix seminecem, sui homines eam ad Mediolanẽsem urbem perducerent. Quæ infra biduum migrauit ad dominum.

VITA SANCTÆ THEODORÆ VIRGINIS & Martyris per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetur in loco ubi supra sub iiij. kalen. Maij.

ALexandriæ natale sanctę Theodorę uirginis. Quę sacrificare cõtemnens in Lupanar tradita, miro Dei fauore erepta est. Astante quippe iam ad hostium cellulę multitudine iuuenum impudicorum, repente quidam ex fratribus Didimus nomine, plenus fide, diuinitus inspiratus, sumpto militari habitu, primus Lupanar irrupit, & sanctę Virgini cur uenisset exponens, illi militares imponit exuuias, ipse uirginali ueste induitur. Sic uirgo egressa, & a nullo agnita, ad ciuitatem fugiens euasit.

Didimus pręsidi exhibitus, & omne factum constanter exponens, Christianum se esse confessus, abscisso capite igni traditus est. Beata quoque uirgo, quę pro tuenda uirginitate ex lupanari fugerat, amore coronę continuo ad stadium regressa, simul cum Didimo percussa, & simul est coronata.

VITA SANCTORVM MARTYRVM MAriani & Iacobi, per eundem Adonem collecta.

Habetur in eius martyrologio sub pridie Kalen. Maij.

NAtale sanctorum martyrũ Mariani & Iacobi apud Lambesitanam ciuitatem. Quorum prior lector, sequens 1 diaconus erat. Et cũ iam pridem infestationes Decianæ persecutionis in confesione Christi euicisset, iterum cũ charisimo collega tentus apud Circẽsem Coloniam, post dira, & exquisita tormenta, ita ut Marianus per suni-

1 Habes hic Lectorem habes & diaconum. Vt scias in ordine ecclesiastico diuersos esse gradus ad quos ordinate ascenditur.

mos apices pollicũ suspensus, & graui pondere pedibus innexus crudelissime torqueretur, diu in carcere macerati sunt. Sed diuinis reuelationibus mirabiliter confortati, deinde in Lambesitanam urbẽ ad prę sidem directi, & rursum longo tẽpore carcerali ergastulo mancipati, sed iterum diuinis reuelationibus alleuati, nouissime cũ multis alijs gladio consummati sunt.

Habetur in loco ubi supra sub pridie Kalen. Maij.

VITA SANCTI EVTROPIS MARTYRIS per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

1 Quod Clemens Romanus Pontifex sanctum Episcopum à se ordinatum, ad prædicandũ miserit in Gallias, signum est ei cõmissam esse a domino curã omnium ecclesiarum.

2 Si sancti post mortem uiuentibus apparent, sequitur eos spiritu uiuere apud Deum, nec recte uocari emortuos, sicut modo a nõnullis inique appellantur.

APud ciuitatem Sanctonas natale sancti Eutropis martyris. Qui à 1 Clemente directus in Gallias, ab eodẽ etiam pontificalis ordinis gratia consecratus, impleto huius officij ordine, peracta in incredulis prædicatione, insurgentibus paganis, quos author inuidiæ credere non permisit, illiso capite uictor occubuit.

Denique post multa annorum spatia, cum Pallidius eiusdem urbis episcopus, & cum eo alij uiri Dei, corpus eius debiti honoris gratia in basilicam nouam transferrent, reserato sarcofago, cõtẽplati sunt cicatricem capitis, qua in parte defixum fuerat securis acumen. Cumque sequenti nocte strauissent sacerdotes membra quieti, 2 apparuit eis per uisum dicens, Cicatricem, quã contemplati estis in capite, Scitote me per eam martyrium consumasse.

Habetur in loco ubi supra sub kal. Maij.

VITA SANCTI ANDEOLI SVBDIACONI & Martyris, per eundem Adonem collecta.

1 Vide in ordine Ecclesiastico diuersos gradus, nã hic habes subdiaconũ, habes et diaconum. Habes deniq; & p̃sbyteros.

2 Licet hos miserit in Gallias ad p̃dicandũ sanctus Policarpus, nõ tamen aliquẽ Ep̃um misit ordinatũ, quia hoc pertinet ad solum Papam.

IN Gallijs territorio Viuariensi, in loco qui uocatus est antiquitus Gentibus, natale sancti Andeoli subdiaconi. 1 Quem misit ab Oriente sanctus Policarpus, cũ beato Benigno, & Andochio presbyteris, & Tyrso diacono, ad 2 prædicandum uerbũ Dei in Galliam.

Cuius prædicatione Cæsar Seuerus comperta, spinosis fustibus crudelissime flagellatum, in carcerem tradi præcepit. Et alia die productum, cum uideret superari non posse, iussit ad similitudinem gladij de ligno durissimo ensem fieri, & in crucis modum caput eius scindi. Quod cũ factũ fuisset, eliso ĩ terra cerebro, gloriosa morte trãslatus est.

Habetur in eius martyrologio sub 7. Nonas Maij.

VITA SANCTORVM MARTYRVM Alexandri Papæ, & Euentij, ac Theodoli presbyterorum per Adonem iam dictum collecta.

ROmæ uia Numentana miliario octauo natale Alexandri Papæ, & Euentij, & Theodoli presbyterorum, sub Traiano prin-

cipe, iudice Aureliano. Qui Alexander Romanæ ecclesiæ Episcopatum quintus post Petrum tenuit annos decem, menses duos, dies decem, & sanctitate incomparabilis, fide clarissimus, maximam partem senatorum urbis conuertit ad dominum.

Hic constituit 1 aquam aspersionis cum sale benedici in habitaculis hominum, & passionẽ domini miscuit in prædicatione sacerdotũ, quando missæ celebrantur.

Qui postmodum iubente Traiano Principe, ab Aureliano comite utriusque militiæ, carceri mancipatus, post stupenda & diuina miracula, ubi per puerum, qui faculam ferebat ardentem, è carcere nocturno silentio per fenestram eductus, ad domum Quirini Tribuni, ubi beatus Hermes præfectus sub custodia tenebatur, perducitur; & postquã sanata est filia ipsius Quirini, Balbina nomine, & ipse Quirinus conuersus Baptismi gratiam desiderauit; postq; liberationẽ & baptizationem eorum, quos uinculis arctatos in carcere Quirinus ipse tenuerat, inter quos duos quoque sanctissimos presbyteros constrinxerat, Euentium & Theodolum, qui de Oriente uenerant; post ista omnia, & si qua sunt alia uenerabiliter ab eo gesta, Aureliano comiti, Principe adhuc Traiano (siquidem Adrianus nondum imperabat) exhibitus est simul cum ipsis beatis duobus presbyteris.

Primoq; in eculeum leuatus, & tortus ungulis, atque lampadibus attractus grauissime fuit. Cumq; nullas daret uoces, dixit ei Aurelianus, Quare taces? sanctus Alexander respondit, Quia tempore orationis Christianus homo cũ Deo loquitur. Deposito autẽ Alexãdro, iussit impius Iudex applicari Euentium, & Theodolum, & interrogauit beatum Alexandrũ, Qui sunt isti? Beatus Alexander dixit, Ambo uiri sancti, ambo presbyteri. Tunc conuersus ad beatũ Euentium iudex interrogauit eũ, Quando factus es Christianus? Cui beatus Euentius, Ante annos lxx; & annorũ uiginti 2 presbyter ordinatus fui, & nunc ago lxxx, & unũ annũ ætatis, quẽ in carcere & uinculis cõpleui.

Et postquã interrogauit etiam Theodolum, & in confessione manentem inuenit, iussit furnum incendi fortiter, & beatum Alexandrũ, atque Euentium ligatos in medium præcipitari. Cum eis & beatus Theodolus sponte in flammas prosiliuit, decantans cũ ipsis, & pariter gratias agens, Igne me examinasti, & non est inuenta in me iniquitas.

Quod cũ nunciatũ impio Aureliano esset, fecit Alexandrum punctis creberrimis per tota pungi membra, donec deficeret. Huiusmodi fine uir sanctus martyrium suũ cõpleuit. Sancti autẽ duo presbyteri gladio consumati sunt. 3 Quorum corpora Seuera fœmina religiosa collegit, & beatum Alexandrũ atque Euentium in uno sepulchro, sanctum uero Theodolum separatim in alio posuit uia Numentana, in prædio suo. v. Nonas Maij.

1 *Hic duo habes contra nostri temporis Nouatores. Primum quod aquæ & salis benedictio antiquissima est in ecclesia & a sanctissimo Pontifice introducta. Alterum, quod Missæ celebratio non est nouitium inuentum, ut pote q̃ tempore etiã Quinti à Petro Romani pontificis fiebat.*

2 *Si annorum uiginti ordinatus fuit presbyter, non est uerũ omnes fideles ex æquo esse Sacerdotes.*

3 *Vides quod ubiq; cõmendantur qui sanctorum corpora colligunt? Nempe quia sepelire mortuos opus pietatis est, & ualde Deo gratum.*

Habetur ubi supra sub iij. Nonas Maij.

VITA SANCTI HILARII EPISCOPI per Adonem Episcopũ Treuerensem collecta.

IN Gallijs ciuitate Arelatensi natale sancti Hilarij episcopi docti, & præclarissimi uiri. Qui paupertatis amator, & erga inopum prouisionem, nõ solum mentis pietate, sed & corporis sui labore solicitus erat. Nam pro reficiendis pauperibus etiam rusticationẽ contra uires suas homo genere clarus, & longe aliter educatus, exercuit. Sed nec in spiritualibus neglexit; Nam & in docendo gratiam habuit, & absque personarũ acceptione omnibus castigationem ingessit.

Inter sua uero opera ingenio immortali ad multorum utilitatẽ necessario opere uitam sancti Honorati decessoris sui cõposuit. Moritur Valentiniano & Martiano Imperatore.

Habetur in loco ubi supra sub Nonis Maij

VITA SANCTÆ FLAVIÆ DOMITILLÆ Virginis & martyris per eundem Adonem collecta.

TErracinæ natale beatissimę atque illustrissimæ Dei famulę Flauiæ Domitillæ. Quæ cum esset Flauij Clementis consulis ex sorore neptis, & à sancto Clemente sacro 1 uelamine ad integritatis perseuerantiam cõsecrata, persecutione Domitiani anno principatus eius xv. ob testimonium quod Christo perhibebat, cũ alijs plurimis in insulam Pontiam exilio deportata, longum ibi martyrium duxit.

1 Vide ex quanto tempore usus uelãdi uirgines sit in ecclesia, & quomodo munus hoc ad papam uel episcopos duntaxat pertineat.

Nouissime autem cum ab Aureliano sponso suo, quẽ pro Christo contempserat, & cuius accusatione exilio fuerat relegata, translata esset ad Terracinam urbem Campaniæ, & doctrina ac miraculis primo Euphrosinam, & Theodoram collectaneas, & conuirginales suas, deinde etiam alios ad fidem Domini conuertisset, inter quæ magnalia etiam prædictus Aurelianus infestissimus persecutor eius diuina uirtute extinctus est, à Luxurio fratre eius incẽso cubiculo, in quo simul cum præfatis conuirginalibus suis clausa morabatur, cursum gloriosi martyrij sui consumauit.

Altera autẽ die ueniens sanctus Diaconus nomine Cæsarius, inuenit corpora sanctarũ uirginum illæsa. In facies enim suas prostratæ 2 orantes Dominũ, recesserant. Quarũ corpora idem sanctus Diaconus in sarcofago nouo simul condens, in ꝓfundo terrę infodiens sepeliuit.

2 Ecce Orationem cũm prostratione. Ecce & piam sanctarum uirginum sepulturam.

Habetur in eius martyrologio sub vij. Idus Maij.

VITA SANCTI HERMES CONFESSORIS per supradictum Adonem collecta.

ROmæ natale sancti Hermes, cuius Apostolus Paulus ad Romanos

nos scribens meminit. Salutate Phlegontam, Hermam, Patrobam, Hermem, & qui cum eis sunt fratres. Hunc asserunt authorem esse libri, qui appellatur Pastor, & apud quasdam Græciæ Ecclesias etiã publice legitur. Reuera utilis liber. Multiq; de eo scriptorum ueterum usurpauere testimonia. Sed apud latinos pene ignotus est.

Qui digne Deo semetipsum sacrificans, acceptabilisq; Deo hostia fact⁹, uirtutibus clarissime fundatus, cœli regna petiuit, sepultus apud Vrbem Romam. Titulus nomine ipsius iuxta baptisteriũ, quod ex facultatibus sanctæ Praxedis extructũ, & a beato Pio discipulo Apostolorum, operãte studio, consecratũ est, uenerabiliter ei statutus est.

VITA SANCTORVM GORDIANI ET Epimachi martyrum per eundem Adonem collecta.

Habetur ubi supra sub. vi. idus Maii.

ROmæ uia latina natale sanctorum Gordiani & Epimachi. Quos Iulianus Imperator apostata inter multos Christianos publicis custodijs mancipauit.

Beatum uero Ianuarium senem presbyterũ comprehensum cuidam uicario Gordiano audiendum tradidit. Qui beatum Ianuarium patienter audiens, spiritu Dei illuminatus credere cœpit. Quẽ protinus beatus presbyter cum uxore Marina nomine, & familia promiscui sexus numero, liii. & eo amplius baptizauit. Quod factum audiẽs Iulianus, plenus ira sanctũ presbyterum Ianuarium in exilium proscriptione damnauit.

Sanctum uero Gordianum similiter damnatum in publica custodia posuit, atque cuidam Clementiano, quem Vicarium eius loco præfecerat, tradidit. Vxorem porro eius ad Aquas saluias manere præcepit in seruitio rusticorum.

Clementianus autem in tribunali residens, beatum Gordianũ uinctum catenis sibi præsentari fecit. Ille autem in confessione Christi fixus, diu plumbatis cæditur, in ultimo capite trũcatur. Cuius corpus præcepit iniquus Iudex ante templum Apollinis in tellure iactari, ut a canibus roderetur. Quod nocturno tempore Christiani rapientes, miliario plus minus uno ab Vrbe Roma posuerunt in cripta, ubi iam pridem corpus beati martyris Epimachi sepultum fuerat.

VITA SANCTORVM MARTYRVM CAlepodij senis presbyteri, Palmatij consulis & sociorum per iam dictum Adonem collecta.

Habetur in loco ubi supra sub. vi. Idus Maii.

ROmæ natale Calepodij senis presbyteri sub Alexandro Imperatore, qui fecit eum occidi a Laudocio, & corpus trahi per.

ciuitatem, atque in Tyberim iactari, die Kalendarũ Maij. Quod inuentum piscatores leuauerunt, & narrauerunt hoc Calixto presbytero. Acceptum itaque conduit illud 1 aromatibus, & linteaminibus, & sepeliuit ĩ cœmiterio eius, miliario ab urbe tertio, in cripta. vj. Idus Maij. Tunc decollatus est ab Alexandro Palmatius consul cũ uxore, & filijs, & alijs promiscui sexus de domo sua. xlij. Cum quibus & simplicius senator cum uxore & filijs suis, & familia sua fere promiscui sexus. lxviij. & Felix similiter cum uxore sua Blãda, qui per doctrinã Calixti Papæ, & Calepodij presbyteri, nuper fuerant baptizati.

1 *Et hic habes Ecclesiasticum morem tumulãdi fidelium corona, uidelicet cum odoramentis & in deo dicatis cœmiterijs.*

Hic enim Palmatius consul Alexandro Imperatori adeo charus erat, quod acceperat ab eo potestatem, ut Christianos cogeret sacrificare. Erat autem multitudo Christianorum collecta in quodam loco transtyberim, inter quos beatus Calixtus Episcopus Vrbis cum clero suo, & senex presbyter beatus Calepodius, ad quos tenendum Palmatius consul milites direxit. Qui ingressi ubi erat sanctorum multitudo, subito cæci facti sunt. Palmatius hoc uidens timore perterritus, nunciauit Alexandro, atque milites in conspectu eius exhibuit. Tũc cœpit Alexander clamare, O ciues optimi, uidetis artem magicam? Respondit Palmatius, si per magicam istud factum est, ubi sunt uirtutes deorum nostrorum? Iubeat itaque pietas uestra offerri & immolari dijs ne pereat Republica per eorum incantationes.

Statuitur itaque dies, & præconis uoce iubentur omnes immolare Mercurio, qui in Vrbe Roma erant. Factum est autem, dum funderetur sanguis porcinus, & Vitulinus, & sacerdotes, Virginesq; baccharentur per templum demonis, una ex illis Iuliana nomine, spiritu arrepta cœpit clamare, Deus Calixti ipse uiuus & uerus, ipse indignatus est pro pollutionibus Reipublicæ uestræ & conteret Regem mortalem uestrum, quia non adoratis ueritatem.

Audiens hoc Palmatius, cucurrit ad beatum Calixtum transtyberim, ubi erat multitudo Christianorũ, & cecidit ad pedes eius. Cognoui, inquit, Dominum Christum Deum esse uerum, quem dæmones confessi sunt hodie. Per ipsum te coniuro, ut liberes me a cultura dæmonum, & baptizes me sicut prædicas. Quem beatus Calixtus, indicto 2 ieiunio, catechizauit, & allata aqua baptizauit, qui baptizatus cœpit clamare, Vere uidi Dominũ Iesum Christum, lumẽ uerũ, qui me illuminauit. Baptizata autem est & omnis domus eius. Ab eadem die omnem facultatem suam cœpit pauperibus Christianis erogare, ubicunque inuenirentur, ministrans eis uictum, & tegumentum.

2 *Habes hic quod baptizandi antiquitus ieiunijs ante præparabantur. Item quod ritus qui ex cõsuetudine Ecclesiæ in baptismo adhiberi solẽt, obseruãdi sunt Inter quos unus est catechismus.*

Post dies. xxx. requiritur ab Alexandro. Nuntiatum enim est ei quod Christianus esset. Tẽtus igitur a quodam Tribuno Torquato, missus est per triduum in custodia Mamertini, & uinctus præsentatur Alexandro. Quem uidens Alexander iussit solui, cui & dixit, sic

amens factus es Palmati, ut deseras deos, & quæras hominẽ mortuũ? Inter hæc & alia respondit Palmatius, Feci quasi infelix, modo autẽ cognoui quod uerum est. Tunc Alexãder tradidit eum cuidam senatori simplicio, ut reuocaret eum ad culturam Deorũ mollibus uerbis. Sed Palmatius 3 ieiunijs, orationibus, & uigilijs studens, non cessabat lachrymis Deum patrem omnipotentem, & Dominũ Iesum Christum filium eius deprecari.

3 Ecce sanctorum exercitia, ieiunia, orationes, uigiliæ & lachrymæ.

Veniens autem ad eum quidam Felix nomine, rogabat eum pro uxore sua, quæ a quatuor annis iacebat clinica. Beatus autem Palmatius præsente uxore simplicij, & omni familia 4 cecidit in terram, & cum lachrymis orare cœpit, Domine Deus, qui illuminasti seruum tuum, & donasti mihi lumen æternum, Dominũ Iesum Christum, salua ancillam tuam Blandam, & alleua delecto doloris, ut cognoscãt omnes quia tu es creator omnium rerum. Quæ ilico sana surrexit. Quod uidentes simplicius & Felix, & reliqui qui in domo simplicij erant, cœperunt urgere beatum Palmatiũ ut baptizarentur. Qui mittens uocauit sanctum Calixtum. Et baptizati sunt omnes in nomine Domini Iesu Christi.

4 Vide orationem cum genuflexione & lachrymis, necnõ illius exauditionem.

VITA SANCTORVM MARTYRVM Nerei & Achillei per eundem Adonem collecta.

Habetur in eius martyrologio sub. iiii. Idus Maij.

ROmæ in Cœmiterio Prætextati natale sanctorum martyrũ Nerei & Achillei fratrum, qui fuerunt Eunuchi beatæ Flauiæ Domicillæ, & cum ea apud Insulam Pontianam longum pro Christo duxerunt exilium.

Postmodum uero ab Aureliano sponso Domicillæ, quem ipsa ob amorem Christi spreuerat, primo uerberibus grauissimis attriti, dein de Moninio Rufo consulari sunt traditi. A quo cum eculeo & flãmis compellerentur ad sacrificãdũ, & dicerent se a beato Petro Apostolo baptizatos, nulla ratione posse idolis immolare, capite cæsi sunt.

Quorum corpora rapuit Auspicius discipulus eorũ, nutritor sanctæ Virginis Domicillæ. Quæ etiam nauiculæ imposita adduxit, & in prædio Domicillæ in cripta arenaria sepeliuit uia Ardeatina, a muro Vrbis miliario uno & semis.

VITA SANCTORVM VICTORIS ET Coronæ martyrum per Adonẽ supradictum collecta.

Habetur ubi ... Maij. sub ...

IN Syria natale Victoris & Coronæ sub Antonino Imperatore, duce Alexandriæ Sebastiano. Erat autem Victor miles a Cilicia. Cui Sebastianus in confessione fidei confringi digitos, & euelli iussit a cu-

te, deinde illum in caminũ ignis mitti, ubi triduo permanens, non est læsus. Deinde uenenum bibere iussus non est mortuus, sed ueneficum potius ad fidem conuertit. Postea iussum est, neruos corporis eius tolli. Deinde oleum bulliens mitti in pudendis eius. Post hoc iusit lampades ardentes suspenso a latere applicari. Post hæc acetum & calcẽ simul misceri, & dari ei in ore. Deinde oculos erui. Deinde triduo iusit capite suspendi, & dum adhuc spiraret, iusit eum excoriari.

Tunc corona cum esset uxor cuiusdam militis, cœpit beatificare sanctum Victorem pro gloria martyrij. Et dũ hoc faceret, uidit duas coronas de cœlo lapsas unam Victori, & alteram sibi missam. Cumq; & hoc cunctis audientibus protestaretur, tenta est a duce, iussumque est duas arbores palmas curuari adinuicẽ, & canabinis funibus ligari coronam in utrisque manibus & pedibus, & arbores dimitti. Quod dum fieret, diuisa est Corona in duas partes. Erat autem .xvj. annorũ. Tunc quoque Victor decollatus, & ipse 1 uictoriæ perennis triumphum meruit.

1 *Vide si sancti ob martyriũ merentur æternam uitam.*

Habetur in loco ubi supra sub Idibus Maij.

VITA SANCTORVM EPISCOPORVM & Confessorum Torquati, Ctesiphontis, & reliquorum per iam dictum Adonem collecta.

APud Hispanias natale sanctorum Confessorum Torquati, Ctesiphontis, Secũdi, Indalecij, Cecilij, Esitij, Eufrasij. Qui Romæ a sanctis Apostolis Episcopi ordinati, & ad prædicandum uerbum Dei ad Hispanos tunc adhuc gentili errore implicatos, directi sunt.

Cumq; ad ciuitatem Accitanam uenissent, & propter laborem itineris modicum quiescentes, causa uictus emendi discipulos in urbem misissent, mox paganorum multitudo, quæ tunc forte dijs suis festa celebrabant, eos usque ad fluuium persecuta est, in quo pons miræ magnitudinis, & firmitatis extructus, transeuntibus sanctis, Dei nutu, cũ omni sequẽtium multitudine funditus corruit. Ad quod miraculum cœteri territi, & cuiusdam magnæ senatricis Lupanariæ, quæ diuinitus inspirata, eos benigne suscipiens credidit, exemplum sequuti, relictis idolis, Christo Domino crediderunt.

Post hoc diuersis urbibus Euangelizantes, & innumeras multitudines Christi fidei subiugantes, Torquatus Acci, Ctesiphon Vergij, secundus Abuli, Indalecius Vrci, Cecilius Heliberri, Esitius, Carcese, Eufrasius Heliturgi quieuerunt.

Extat usque hodie illustre miraculum ad cõmendationem pretiosæ mortis eorum. Nam eadem 1 solemnitate apud præfatam Accitanã Vrbem, ad 2 sepulchrum sancti Torquati arbor oliuæ diuinitus florens, maturis fructibus onustatur.

1 *Martyr... sanctorum horũ ...nitatẽ.*

2 *Nota miraculum in sanctorũ festiuitate ad sepulchrum sancti Torquati.*

VITA SANCTI TORPETIS MARTYris, per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetur ubi supra sub yj. Kalen. iunij.

IN Tuscia natale sancti Torpetis martyris sub Nerone principe. Hic magnus in officio Cæsaris Neronis fuit, & à beato Antonino baptizatus, & in fide Christi eruditus est.

Hunc Nero cum cognouisset esse Christianũ tradidit cuidam propinquo suo Satellico, ut impelleret eum sacrificare. Sed cum spiritu Dei cõfortatus, & in fide fundatus, uir beatus immobilis permaneret, fecit eum Satellicus alapis cædi, & ligatum ad columnam tandiu uerberibus affici, quousque sanguis guttatim de corpore ipsius deflueret. Sed subito dum martyr cæderetur, columna cadens oppressit iudicẽ, & quinquaginta cum eo uiros. Inde tentus a ministris, positus est in rota. Postea feris obijcitur a filio Satellici, nomine Syluio, sed minime ab his est læsus.

Cuius constantiam & uirtutem quidam consiliarius Neronis Euellius nomine, inspiciens Christo credidit. Ac post paululum baptizatus, decollatus est in urbe Roma. v. Kalendas Maij, martyrijque honore coronatus.

Sed & beatus Torpes, iubente Syluio foras ciuitatem Pisanam ductus, decollatione martyriũ suum compleuit. iij. Kalendas Maij.

Huius corpus ministri sceleris impositum pene fractæ & cariosæ naui, simul cum cane & gallo proiecerunt in decursum fluminis. Apparens autem 1 Angelus Domini cuidã uenerabili fœminæ, cuius nomẽ Celerina, monuit, ut perquireret martyris corpus, & sepeliret. Quod illa celerius complens, inuentum cum omni 2 reuerentia sepeliuit, & de facultatibus suis, cessante persecutione, 3 Ecclesiam miro opere supra construxit. Agitur festiuitas martyris, & 4 conuentus ciuium. xvj Kalendas Iunij.

1 Nisi sepelire mortuos opus esset deo gratũ, nunquã ad hoc uenerabilis fæmina uisionem habuisset.

2 Nota, cum omni reuerentia corpus sancti sepeliuit.

3 Nota & Ecclesiam miro opere supra constructam.

4 Demum quod & festiuitas Martyris agitur, & ciuium conuentus.

VITA SANCTÆ POTENTIANÆ Virginis per Adonem supradictum collecta.

Habetur in loco ubi supra sub. xiiij. kalẽ. Iunij.

ROmę sanctæ Potentianæ Virginis, quæ illustrissimi generis Pudentis discipuli sancti Pauli Apostoli filia fuit. Cuius mater Sabinella, soror uero Praxedis. Quas pijssimus pater earũ Pudens in omni religione Christi erudiuit, uirginesq; Christo reliquit.

Quæ post obitum sancti Patris in omni exercitatione pietatis ita se exercuerunt, ut 1 nocte dieq; incessanter hymnis & orationibus cum familia sua Domino inseruirent, beatissimo Pio Vrbis Episcopo cum eis in laudibus Dei participante.

1 Ecce sanctorum dei exercitiũ, nocte dieq; incessanter hymnis & orationibus cum familia domino inseruire.

Remunerationem igitur pro pijssimis laboribus suis percepturæ, quos per gratiam Christi fructuose consumauerant, post multorum martyrum 2 uenerabiliter exhibitas sepulturas, post omnes facultates suas in uisceribus pauperum inclusas. Christoq; fideliter cõmendatas, tandem de terris ad Christum migrauerunt, Potentiana uenerabilis. xiiij. Kalendas Iunij, posita in cœmiterio 3 Priscillæ uia salaria, Praxedis uero uirgo æque sanctissima, xij. Kalendas Augusti, & ipsa cum sorore iuxta patrem sanctum pudentem posita est.

2 *Post multorum Martyrum uenerabiliter exhibitas sepulturas.*

3 *Vides quod sancti et olim in sacris cœmiterijs tumulabantur?*

Habetur ĩ eius martyrologio sub. xiij. kalendas iunij.

VITA SANCTÆ BASILLÆ VIRGINIS & martyris per Adonem supradictum collecta.

ROmæ uia salaria natale sanctæ Basillæ uirginis & martyris Christi. Quæ cum esset ex regio genere, & haberet sponsum illustrissimum nomine Pompeium, per beatam Eugeniam, & sanctos Dei uiros Protum, & Hiacinthum conuersa ad fidem, accusata a præfecto sponso suo, quod esset Christiana, decreuit continuo Gallienus Augustus, qui tunc Christi persequebatur Ecclesiam, ut aut spousum reciperet, aut gladio interiret. Conuenta de hoc respondit, se regem Regum sponsum habere, qui est Christus Dei. Et cum hoc dixisset gladio transuerberata est.

Habetur ubi supra sub. xi. kalend. Iunij.

VITA SANCTÆ IVLIÆ VIRGINIS & martyris per eundem Adonem collecta.

NAtale sanctæ Iuliæ, quæ cum Carthago ciuitas capta esset, ducta est captiua, & sortita in seruitutem deuenit cuiusdam Euchĳ ciuis Syriæ Palæstinæ. Cui diligenter seruiens, expleto eius seruitio, acceptaq; requie, aut 1 orationi, aut lectioni insistebat. Nam & corpus suum ieiunĳs affligebat. Vnde Dominus eius quamuis paganus, ualde eã admirans, sæpius admonebat, ne taliter se affligeret. Sed illa nec blandimentis, nec etiam monitionibus ab hoc quod inchoauerat recedebat, excepto die Dominicæ Resurrectionis.

1 *Hæc est ueræ Virginis uita, orationi & lectioni semper insistere, ac ieiunijs corpus affligere.*

Deinde contigit ut Dominus ipsius unà cum ipsa ueniret in Corsicam, & ibi sacrificantibus alĳs, cœpit & ipse dĳs immolare. Sed beata Iulia uidens errorem illorum condolebat. Audiens quidã princeps Felix saxo nomine, quòd illa nollet sacrificare, quæsiuit eam à domino suo, ut receptis in illius uice quatuor ancillis, sibi ea daretur. Cui ille pro magno eius seruitio noluit eam tribuere.

Tunc præfatus Felix callide fecit Domino suo cõuiuiũ, quatenus ipso ex nimia potatione soporato, & ignorante, de naui ipsius eam tolleret. Quod & factum est. Nam ipso inscio, ducta est beata Iulia ante

Felicem. Cumq; blandimentis Felix ei non potuisset suadere, ut sacri ficaret, præcepit eam alapis cædi, deinde crinibus torqueri, atque flagellari, ad extremum etiam crucifigi, & sic in ipso patibulo ultimum efflauit spiritum. De cuius ore sanctißimo columba exiuit, & celum petiuit.

Tunc per 2 Angelos, diuina dispensante gratia, nuntiatū est hoc quibusdam monachis in Insula Margarita, quæ nunc uulgo Gorgona dicitur, consistentibus. Illi hoc audito, ascensis nauibus, summa cū festinatione uenerunt in Corsicam, & inuenerūt sicut sibi ab Angelis fuerat reuelatum. Dein summa cum reuerentia deponentes corpus eius de Cruce, iuuante Domino, celeriter ad sua reuersi sunt. Et ibi, uidelicet in ipsa Margarita Insula cōdientes corpus eius cum aromatibus, posuerunt in monumento cum gaudio.

Postea autem de ipsa Insula Anza Regina uxor Desiderij Regis Longobardorum, præcepit corpus eius afferri, & in 3 monasterio, quod ad honorē ipsius construxit, Brixiæ mirificentißime collocauit.

2 Ecce quomodo reuelantibus Angelis sancta martyr de Cruce deponitur, & sepulturæ cum aromatibus & gaudio traditur.

3 Regina Monasteriū in honorem sanctæ cōstruxit, & corpus illius in eo mirificentissime collocauit.

VITA SANCTI IVLII MARTYRIS per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetur in eius martyrologio sub. vi Kalendas Iunij.

Apud Mesiam ciuitate Dorostorēsi natale sancti Iulij, qui tempore persecutionis cum esset ueteranus, & emeritæ militiæ, comprehensus ab officialibus, & Maximo præsidi oblatus, nolens sacrificare idolis, & nomen Domini Iesu Chisti constantißime confessus, capitali sententia punitus est.

Cumq; duceretur ad locum cędis implendę Esitius quidam miles, cum & ipse ob fidem Christi comprehensus detineretur, rogabat eū dicens, Memor esto mei; Nam & ego subsequor te. Plurimum etiam saluta Paßicratem, & Valentionem famulos Dei, qui nos iam per bonam confeßionem præcesserunt ad Dominum.

Iulius uero osculatus Esitium dixit, Frater, festina uenire, mādata enim tua iam 1 audierunt quos salutasti. Sic accepto orario, ligans sibi oculos, martirij palmam, gladio cædente, percepit.

1 Si salutati iam sciuerunt salutationē Esitij per martyrem perferendam, sequitur manifeste sanctos in dei lumine scire quæ circa nos aguntur.

VITA SANCTORVM CONONIS ET filij eius martyrū per eundem Adonem collecta.

Habetur ubi supra sub iiij. kalen. Iunij.

Paßio sancti Cononis martyris & filij eius sub Aureliano Imperatore in Iconio ciuitate prouinciæ Isauriæ, iudice Domitiano. Hic cum esset fide pręclarus exhibitus iudici cū filio suo annorū duodecim, spiritum sanctū in se habitare ueraci cōfeßione manifestauit.

Primū itaque ambo ignito ferro superpositi fuere. Deinde crati-

culam prunis suppositis, & oleo superinfuso constanter superauerũt. Deinde frixoriam. Inde suspensi fuere, ualido igne sub eis adhibito. Malleo ad extremum ligneo manus eorum contritæ sunt. Et sic in laudem omnipotentis Dei spiritum emiserunt.

Habetur in loco ubi supra sub iiij. Kalẽdas Iunij.

VITA SANCTORVM SISINNII, MARTYrij, atq; Alexandri martyrũ per iam dictum Adonẽ collecta.

NAtale sanctorũ Sisinij, Martyrij, atq; Alexandri, qui in Ananiæ partibus, persequentibus gentilibus uiris, martyrij coronã adepti sunt. Hos Vigilius Tridentinæ Vrbis Episcopus & martyr ad regionem uicinam, cui uocabulum Anaunia, ad prædicandum misit. Ex quibus unus Sisinnius uenerabilis, genere Græcus, ex prouincia Cappadocia fuit.

Igitur dum per aliquod tempus uerba Dei prædicarent, turba gentilium indigne ferens, aduersus sanctos Dei pugnatura consurgit. Cõtigit autem ut secundum gentilem consuetudinem per quinquenniũ ob culturã ruris sui, diabolica pompa semina sua circumirent, luctuosis ornatibus coronati, saturno uictimas immolaturi. Tunc & ipsi apprehensi a multitudine gentilium immolare iubentur. Quibus reluctantibus, tanta cæde sunt mactati, ut uix extremum spiritũ traherẽt.

Interim una nocte dilata, mox peruenitur ad coronam martyrij. Nã sanctus Sisinnius tuba ęrea pcussus, atq; securibus cõfossus, iuxta Ecclesiæ ipsius limina decubat. Sanctus uero Martyrius comprehensus stetit immobilis, & agẽs gratias Deo, uulneratus capite securibus, atque sudibus transforatus, ducebatur ad idolum. In quo itinere reddidit spiritum. Multitudo autem gentilium tunc apprehendentes sanctorum corpora, & in collo sancti Sisinnij tintinabulum suspẽdentes, insultabant dicentes, Modo te uindicet Christus. Igitur inter corpora sancti Sisinnij & Martyrij uiuus Alexander trahendus opponitur, ut per iter asperum membratim corpora disiungerentur.

Vbi ergo peruenerunt ad aram Saturni, ignem copiosum factum sanctorum corporibus immiserunt; sanctum autem Alexandrum flagellantes interrogabãt, si uellet euadere flãmas, ut sacrificaret saturno. Sed ille contemnens impias uoces, gloriosę passionis excepit palmam.

Hæc cum sexta feria acta fuissent, quando saluator fuerat crucifixus, umbra q̃dã nigra proxima terræ mox totã texit regionẽ, fulminibus creberrimis discurrentibus, ut & ipsi impij cõfiterentur terrore perculsi, hoc sanctorũ causa fieri. Quorũ ẽt 1 reliquias cũ postmodũ Mediolanenses summa deuotione susciperent, quidam ex littore Dalmatino adueniens cæcus, tacto loculo, lumen recepit, ut sanctus Paulinus scribit in uita sancti Ambrosij.

1 *Ecce quantam reuerentiam sanctis reliquijs hi exhibẽt, contra id quod faciunt modo Nouatores nostri.*

VITA

VITA SANCTORVM MARCELLINI Presbyteri, & Petri Exorcistæ, per iam dictum Adonem collecta.

Habetur in eius martyrologio sub iiij. Nonas Iunij.

Romæ natale sanctorum martyrum Marcellini 1 presbyteri, & Petri exorcistæ sub Diocletiano Imperatore, Iudice Sereno.

1 Habes hic presbyterum, habes & exorcistam. Vides ergo in ordine ecclesiastico diuersos esse gradus, ad quos ordinate ascenditur.

Factum est dum teneretur beatus Petrus in obscurissimo carcere uinculis ferreis astrictus, ut custos carceris nomine Artemius haberet filiam dæmoniacã, quã unice diligebat. Cui uir Dei Petrus, Audi consilium meum Artemi, & crede unigenitum filium Dei uiui dominũ nostrum Iesum Christum, qui est liberator omnium in se credẽtium; si credideris saluabitur filia tua.

Cui Artemius, Miror imprudentiam consilij tui, Te Deus tuus liberare non potest, cum illi credas, & quotidie pro eius nomine plagas, & uincula perferas, quomodo poterit filiam meam liberare si ei credidero? Si me uis credere Deo tuo, ecce ego duplicabo super te catenas, & claustra omnia carceris muniam, te autem ipsum in ima tenebrosa solum includam, si de his omnibus liberauerit te Deus tuus, credã ei.

Cui beatus Petrus assensum dedit, promittens ad domum illius se uenturum. Hoc, inquit, faciam non ad libitum tentationis tuæ, sed ad declarationẽ deitatis Domini nostri Iesu Christi. Agitans caput Artemius inquit, Iste homo nimijs passionibus fatigatus aliena loquitur. Et hoc dicens abscessit, narrauitq; gesta & dicta uxori suæ Candidæ. Et ecce subito noctis initio adest homo Dei Petrus Artemio & Candidæ, indutus uestibus candidis, tenens in manibus suis triumphum 2 Crucis, In cuius uestigia corruentes illi clamabãt, Vere Deus unus est, & uerus Iesus Christus. Statimq; filia eorum uirgo nomine Paulina, á spiritu immundo uexante curata est.

2 Ecce Crucis signacũlum murum inexpugnabilem, & miræ uirtutis.

Et cum hoc fieret, omnes in domo Artemij crediderunt. Conuenitq; multitudo uicinorum amplius quã trecentorum, mulierũ uero abundantior numerus clamantium, Præter Christum, non est alius Deus Omnipotens. Cumq; omnes cuperent fieri Christiani, adduxit uir Dei Petrus Marcellinũ presbyterũ, qui omnes unanimiter baptizauit. Sed & Artemius omnes qui in uinculis erãt, absoluit; qui & omnes baptismi gratiam susceperunt.

Audiens hoc Iudex Serenus, iussit Marcellinum presbyterum, & Petrum exorcistam præsentię suę exhiberi. Et auditum beatũ Marcellinum iussit pugnis cędi in ambabus arterijs. At ubi defecerunt cędentes, ab eo Petro Separato, iussit ut nudus super uitri fragmẽta sterneretur in custodia, & uictus ei & lumen negaretur. Petrus uero conuersus ad Serenum dixit, Cum sis nomine Serenus, totum te nubilum & tenebrosum factis ostendis. Tunc eum & ipse Serenus iussit in uin-

culis recipi,& pedes in cippo arctifsimo constringi.

Factumq; est dum separati essent,apparuit Angelus domini Marcellino presbytero oranti nudo, & induit eũ uestimentis suis, & adduxit eum ubi beatus Petrus erat in cippo, & ferro. Sed & ipsum soluit, & ambos perduxit ad domũ,ubi baptizati orabant.

Non post multum uero cũ beatus Artemius cũ uxore & filia sententiam capitalem suscepissent, cõprehensi & illi ab his, qui sanctos Dei martyres punituri erant, alligati sunt manibus retro ad arborẽ, usquedum nunciaretur Iudici Sereno de eis. Ille iussit eos duci in syluam nigram,quæ hodie in honorẽ sanctorũ Sylua Candida appellatur,& in eadem ambos pariter decollari.

Cumq; uentũ fuisset in mediam syluã, ipsi sibi manibus suis mundauerunt locum à spinis,ubi orantes simul,& dantes sibi pacis osculũ, genu posito decollati sunt. Et qui eos decollauit, uidit animas eorum splendide ornatas ab Angelis ferri 3 ad cęlos. Et pœnitentiam agens, sub Iulio Papa baptizatus est in senectute sua, nomine Dorotheus. Quorum corpora, 4 reuelantibus se beatis martyribus, tulerunt postmodum Lucina, & Firmina Christianissimæ fœmine, & iuxta sanctum Tyburtium in inferiore parte Criptæ sepelierunt Quinto Kalendas Septembris.

3 *Vides quod animæ sanctorũ statim post mortem feruntur in cœlum?*

4 *Sancti seipsos reuelant,& ita a religiosis fœminis sepeliuntur.*

Habetur ubi supra sub iij. Nonis Iunij.

VITA BEATI ERASMI EPISCOPI & martyris per Adonem supradictum collecta.

IN Campania natale beati Erasmi episcopi & martyris sub Diocletiano & Maximiano. Qui iussu impij Diocletiani Imperatoris primo plumbatis crudeliter cæsus,deinde fustibus diutissime maceratus,post resina, sulfure, plumbo,pice,cera, oleoq; solutis perfusus, ingenti miraculo illæsus apparuit. Quod cũ multi uiderent,fidem Christi,reiectis idolis susceperunt. Inde imẽso pondere ferri constrictus, in carcere reclusus est sub dira custodia. De qua Angelica uisitatione soluitur,atque eripitur.

Verum postmodum clarissima miraculorũ ipsius gesta fama uulgante,tentus est ab altero Imperatore Maximiano,à quo diuersis supplicijs tortus fuit in tantum,ut tunica ærea ignea uestiretur. Iterumq; in olla,quę plumbo,pice,cera,resina,& oleo feruefacta erat,missus,uirtute Domini omnia superans illæsus exinde progreditur. Sicq; tandẽ ad confirmandum cęteros à Domino seruatus, Campaniam munitus Angelico solatio peruenit. Vbi cum plurimos siue in fide roborasset, siue ad fidem Christi conuertisset, uocante Domino martyrio clarus sancto fine quieuit.

VITA SANCTI BONIFACII MARTYRIS per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetur in loco ubi supra sub Nonis Iunij

NAtale sancti Bonifacij martyris sub Diocletiano, & Maximiano apud Tharsum ciuitatē passi, sed Romæ in uia, quæ Latina nuncupatur sepulti.

Qui cum esset procurator rerū cuiusdam nobilis matronæ nomine Aglahes, & cū ea in stupro misceretur, tandem utriq; diuino nutu cōpuncti, consilium habuerunt, ut ad requirendum corpora martyrū Bonifacius mitteretur, si quomodo seruientes atque obsequentes eis, per eorū 1 orationes saluari mererentur. Perueniens igitur post dies aliquot Tharsum ciuitatem, dicit ad eos, qui cum eo erant, Bonifacius, Requirite nobis hospitium, ego autem ibo uidere eos, quos ualde desidero, martyres certantes.

1 Vides quod sācti pro nobis orant, peccatorum nostrorū ueniam impetrant, et per illorū preces saluamur.

Festinans itaque ad locum, uidet beatissimos, alium suspensum per pedes, igne subtus posito, alium in quatuor lignis extensum, & diutissime afflictum, alium ungulis exaratum, alium manibus abscissum, alium stipitem in collo habentem infixum, & a terra eleuatum; & sic per diuersa supplicia, martyria ab impio carnifice disposita. Cum enim nus feruens amore Christi & ipse respiceret, Magnum Deum sanctorum martyrum clamare cœpit. Et accurrens consedit pedibus eorum, deosculans uincula & dicens, Certate martyres Christi, calcate diabolum, modicū perseuerate, Paruus quidem labor, sed multa requies, & ineffabilis postmodum satietas.

Aspiciens autem Simplicius Iudex, iussit eum applicari ad Tribunal, cui & dixit, Quis es tu? sanctus Bonifacius dixit, Christianus sum, & Bonifacius uocor. Tunc iratus iudex iussit eum suspendi, & tandiu corpus eius ungulis radi, donec ossa eius apparerent. Deinde calamos acutos sub unguibus manuū eius affigi. Cumq; sanctus Dei martyr in cęlū aspiciens alacriter dolores toleraret, uidens impius iudex iussit aperiri os eius, & plumbum bulliens effundi. Sanctus autē martyr dicebat, Gratias tibi ago Domine Iesu Christe fili Dei.

Deinde iudex iussit afferri ollam, & eam pice impleri, atq; sanctū martyrem uerso capite in bullientē picem mitti. Sed cū nihil læsus esset, iussit impius iudex, ut gladio caput eius abscinderetur. Quo facto, terræmotus magnus factus est, ita ut multi infideles uirtutem Christi in martyre cernentes crederent.

Conserui uero martyris Bonifacij circuibant ubiq; requirentes eū, & non inuenientes adinuicē dicebant, Ille modo in adulterio, aut in taberna positus epulatur. Cum ergo inter se colloquerentur, contigit, ut obuiaret eis unus de Cōmentariensibus, quē interrogauerunt, Vidisti aliquē uirum peregrinū Romanum? Ille ait eis, Hesterno die uir pere-

2 Ecce quō ungunt san cti corpus, & aromatibus inuoluunt pretiosis linteaminibus.

3 Aedificat Aglahes domum in honorem sancti martyris, & in ea illum sepelit.

4 Hæc est uera paupertas Euāgelica, uoluntaria & actualis bonorū omnium desertio, & in pauperes distributio.

5 Vides quod q̃ sanctimonialis fiebat, proprium induebat habitum ab alijs mulieribus distinctum?

6 Nota, operibus pijs cō sumata. Et hoc quia nō suffecisset sola fides.

grinus abscissus est capite in stadio. Et iterū interrogant, Qualis erat aspectus eius? At ille dixit, Vir quadratus & Crassus, robusto capillo, coccinea Armelasia indutus. Et dicit eis, Ille quem quæritis, apud nos hesterno die martyrio est finitus. Aiunt illi, Homo, quē nos quęrimus adulter est, & ebriosus. Dicit eis ille, Venite uidere eum.

Cumq; ostendisset eis corpus, & pretiosum caput eius, dixerunt ei, Iste est quē quærimus, petimus ut des nobis eum. Qui respondit, Ego gratis corpus eius dare uobis non possum. Illi autem dantes ei solidos quingentos, acceperunt corpus sancti martyris, & 2 ungētes aromatibus, inuoluentesq; linteaminibus pretiosis, posuerunt illud in Basterna, & sic reuertebantur gaudentes, & glorificantes Deum.

Angelus autem Domini apparens dominę quondā ipsius, rem factam beati martyris indicauit. Quæ confestim cū omni ueneratione obuiauit sancto corpori, & 3 ædificans ei domū dignā, reposuit illud in ea ab urbe Roma stadijs quinque. Passus est autem sanctus martyr Bonifacius xiiij. die mensis Maij apud Tharsum metropolim Ciliciæ & sepultus est Romæ Nonis Iunij.

Beata uero Aglahes abrenunciauit mundo, & pompis eius, distribuens 4 uniuersa quæ possidebat egenis, ac monasterijs, relaxans uniuersam familiam suam a iugo seruitutis, & tantam gratiam à Domino promeruit, ut in eius nomine uirtutum signis clarescceret. Super uixit autem in habitu 5 sanctimoniali annos xiij. & sepulta est apud præfatum martyrem 6 operibus pijs consumata.

Habetur ubi supra sub viij. idus Iunij.

VITA SANCTI PHILIPPI DIACONI per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

CÆsareæ natale sancti Philippi, qui fuit unus ex diaconibus septem, qui cū beato Stephano statim post pasionē Christi ab Apostolis sunt ordinati. De quo beatus Lucas in actibus Apostolorū refert, ꝙ signa & prodigia faciendo, prędicatione sua Samarias ad fidē Christi conuertit, & Candacis Reginæ Æthiopum studiosum in scripturis Eunuchū, in fonte, qui est in uico Bethsoro, in tribu Iuda, euntibus ab Elia ad Ebron in uicesimo lapide, baptizauit.

1 Quod diaconus filias quatuor habuerit, nō te contristet, quia id fuit de more Orientalis Ecclesiæ in qua ordinati uxoribus ante promotionem habitis utebantur.

Qui postea apud Cæsaream quieuit. Iuxta quem 1 tres uirgines filiæ ipsius prophetissę tumulatæ iacent. Nam quarta filia illius plena spiritusancto, in Epheso occubuit.

Quidam tamen putant apud Hierapolim eas tumulatas, ubi Apostolus Philippus unus de duodecim quiescit. Cuius fuisse filiæ ab aliquibus scriptoribus putatæ sunt.

VITA SANCTORVM ARTEMII, CANDIdæ uxoris,& Paulinæ filiæ martyrum, per eundem Adonem collecta.

Habetur in loco ubi supra sub viij. Idus Iunij.

ROmæ natale sancti Artemij cum uxore sua Candida, & filia Paulina.

Hic Artemius cũ esset custos carceris,& clausum teneret beatum Petrũ 1 exorcistam in custodia, essetq; illi filia unica dæmonio uexata,beati Petri precibus mox ut sanata est,Christo cum uxore pariter, & eadem filia credens, à beato Marcellino presbytero baptizatus est, omnisq; domus eius,& multi alij; ita ut absq; mulieribus uirorũ fieret trecentorum numerus.

1 Ecce duo sacri ordines, Exorcistæ et p̃sbyteri.

Hoc Iudex Serenus audiens factum, Artemium, Candidam, & filiam ipsorum Paulinam sibi præsentatos,immenso pondere ruderum iussit obrui. Sicq; sancti Dei perducti ad passionis locũ,beatus quidẽ Artemius gladio percussus, sancta uero Candida atque Paulina, per limina Criptæ pręcipitatæ,lapidibus sunt obrutæ.

VITA SANCTORVM PRIMI ET FELICIAni martyrum; per Adonem supradictum collecta.

Habetũr in eius martyrologio sub v. Idus Iunij.

ROmæ in monte Cœlio natale sanctorum Primi & Feliciani sub Diocletiano & Maximiano Imperatoribus. Qui gloriosissimi martyres in Domino semper uiuentes,à Pontificibus templorũ apud Imperatores,quòd Christiani essent,accusati sunt,& inquisiti. Erant enim ciues Romani,adductiq; sunt in conspectu Imperatorũ,& iusserunt eos ferro uinctos in carcerẽ recludi,ubi affuit eis Angelus Domini, qui eos consolaretur.

Post aliquot uero dies iusserunt eos Imperatores suis aspectibus præsentari,& iusserunt militibus,ut ducerent eos ad fanum Herculis, & si sacrificare nollent,fortiter eos pœnis affligerent. Verum cũ nulla possent eos ratione mouere, sed pro Christi nomine optarent magis mori,extenderunt eos milites,& uirgis fortiter mactauerunt. Et cum renunciassent Imperatoribus milites quæ gesta sunt,irati ualde iusserunt eos tradi Promoto pręsidi ciuitatis Numentanæ,ut diuersis pęnis eos interficeret.Et accipientes eos milites,duxerunt in uiam,quæ dicitur Numentana,miliario xiij.ferro uinctos,& miserunt eos in carcerẽ iuxta forum ciuitatis,ubi iterũ Angelica uisitatione releuantur.

Post multum uero tẽporis iussit sibi Promotus præses in foro ciuitatis tribunal præparari. Et cũ intromissi fuissent Primus & Felicianus, & iubente pręside fuissent post responsionem abinuicẽ separati,

primo beatũ Felicianum iussit pręses cũ plumbatis cędi, dicens ei, Vt quid non deponis istam insaniam pectoris tui, ut eligas dies bonos, & iocundos, & nõ diuersis tormentis corpus tuũ maceretur? Beatus Felicianus dixit, Octoginta annos uitę habeo, suntq; anni triginta, ex quo agnoui ueritatẽ Dei, & nihil de blandimentis huius mundi cogitans, elegi seruire creatori meo æterno Omnipotenti Deo.

Tunc Pręses iussit eum ligari ad stipitẽ, & aculeos in manibus eius ac pedibus figi, & diu torqueri. Et per tres dies neque panis neq; aqua, neque ullum genus cibi ei ministratum est. Cumq; per triduũ continuo maneret in Dei laudibus, iussit eum pręses flagellis cędi, & de stipite sic deponi, & in custodia recludi, ac postmodũ applicari sibi sanctum Primũ. Quẽ ualidissimis fustibus cęsum, dein eculeo leuatum, lampadibus circa latera uri iussit; & deposito de eculeo, pręcepit liquari plumbũ super beatũ martyrẽ extensum, & bulliens in ore eius fundi. Tuncq; fecit pręsentem esse beatum Felicianum.

Sed cũ inuictissimi persisterent sancti martyres, angustiatus pręses iussit eos ad Amphitheatrũ duci, & duos Leones eis dimitti. Quibus ad pedes sanctorũ ruentibus, laxati sunt & Vrsi ferocissimi; sed & ipsi martyrũ uirtute sęuitiam perdiderunt. Quod uidentes hi qui ad spectaculum uenerant, penè mille quingenti uiri miraculis perculsi, crediderunt in domino Iesu Christo.

1 Christiani non essent ausi corpora martyrũ rapere, & ea sepelire, nisi hoc officium pium esset, & Deo gratum.

Verum pręses cum insuperabiles eos cerneret, gladio animaduerti pręcepit. Quorum corpora noctu à Christianis fidelibus 1 rapta, sepulta sunt ad Arcus Numentanos intra harenarium, v. Idus Iunij, ab vrbe Roma miliario .xiiij.

Habetur in loco ubi supra sub iiij. Idus Iunij.

VITA BEATI GETVLII MARTYRIS per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

CApreolis in Sabinis natale beati Getulij martyris, tẽpore Adriani Imperatoris, sub iudice Licinio.

Hic in omni lege diuina erat doctissimus, & per eius doctrinã multi in fide Christi erudiebantur. Cuius famã Adrianus Imperator audiens, direxit Cerealem uicarium ad tenendum eum. Qui ueniens sanctum Getulium sedentẽ, & docentẽ multos reperit. Fuerat autẽ idem Cerealis in conspectu Adriani cũ fratre beati Getulij Amantio acceptus. Amantius uerò Tribunus ob metum Adriani abscõsus latebat. Quem Cereali beatus Getulius declarauit. Ille eo uiso gauisus est ualde; & instructus diligenter de domino Iesu ab eis, cũ iam fideliter crederet, uenerunt ad vrbẽ Romã, & accersito beato Sixto episcopo, assignauerunt ei locũ ubi baptizaretur. Quem beatus Sixtus uerè Christianam fidem amantem baptizauit.

Eodem tẽpore quidam Vincentius nomine, nummorum arcarius, cõperiens Vicarium Cerealem Christianum, iratus ualde nunciauit hoc Adriano. Qui mox Licinium Consularem direxit, ut teneret Cerealem; qui, si immolare nollet, incẽdio cremaretur. Cum quo beatus Getulius, & Amantius, & Primitiuus tenti sunt. Licinius Consularis Cereali Vicario dixit, Sic desperasti de uita tua, ut pręcepta principũ, qui dominantur in uniuerso mundo, cõtemnere uidearis? Cui beatus Cerealis, & thesauros publicos declinatione perfecta tradidi in publicum, & Domino Iesu Christo seruire ꝓmitto, & uita æterna me frui 1 credo. Licinius dixit, Si desideras uiuere, an mori, dicito. Cui beatus Cerealis, ego si non desiderarẽ uiuere, Christum non confiterer.

Tunc conuersus ad sanctũ Getulium Licinius dixit, Sacrifica Deo Ioui, & Marti. Cuius uerba risit beatus martyr. Licinius uero accẽsus ira, iussit eos expoliari & cędi, deinde in carcerẽ diebus xxvij. recludi. Et ueniens Romã, Adriano iterum eos innotuit. Qui iussit eos incendio tradi. Sanctus uero Getulius cũ in igne superuiueret, fustibus illiso capite martyrium compleuit.

Consumati sunt beati martyres in fundo Capreolis, uia Salaria, ab urbe Roma plus minus miliario xiij. supra fluuium Tyberim, in parte Sabinensium. Quorum corpora collegit beata Simphorosa uxor beati Getulij martyris. Quæ non longe post eundem ipsum martyrẽ cũ vij. suis filijs fuit martyrio cõfecta, uidelicet xxvij. die mensis Iunij. Et sepulta est in prædio suo, loco & oppido supra nominato.

1 Locus iste nõ facit pro modernis Hæreticis, qui omnes teneri uolunt ad firmiter credendum, ac certo statuendum regnũ cœlorum se consecuturos. Nam uerbum credo, hic non talem fidem importat cui nõ possit subesse falsum, sed potius certam spem & expectationem æternæ uitæ, ex gratia dei & bonis operibus prouenientem.

VITA SANCTORVM MARTYRVM FELICIS & Fortunati, per iam dictum Adonem collecta.

Habetur ubi supra sub iij. Idus Iunij.

APud Aquileiam natale sanctorum martyrum Felicis, & Fortunati, sub persecutione Diocletiani & Maximiani Imperatorum, pręside Euphimio.

Qui cum essent germani fratres fide Christi feruentes, deferente Sapamio, qui erat unus ex officio pręsidis, uincti ferro, Aquileiam iudici Euphimio perducuntur. Vbi cum Christum constantissime faterentur, ab irato iudice primũ in eculeo sunt suspensi, ardentibus lampadibus circa latera appositis, sed mox psallentibus martyribus extinctis, inde per uentrem feruenti oleo superfusi, ad ultimũ, cum in confessione Christi durarent, foras ciuitatẽ ducti, ad fluuium qui ciuitati adiacet, capite truncantur. Inde nocte à religiosis uiris eiusdem Aquileiæ sublati, cum 1 aromatibus inuoluti linteaminibus, occulte sepulti sunt.

At ciues Vincentiæ 2 superuenientes, eorum corpora perducere ad suam ciuitatem Vicentiam meditabãtur. Non permittentibus au-

1 Vide & hic occultam sanctorum cũ aromatibus sepulturam.

2 Ecce quã pia altercatio pro habendis martyrũ corporibus. Quæ ideo facta est, quia illa sacra sunt & sacrosancta, & nõ cineres emortui ut mentiuntur hæretici.

tem Aquileiensibus, & multum renitentibus, tandem pia contentio ita finita est nutu diuino, ut Felicem vicentini, Fortunatum haberent Aquileienses: ita tamẽ ut caput beati Felicis Aquileia, caput uero Fortunati Vicentia sortiretur. Quod factum in laude domini nostri Iesu Christi usque hodie permanet.

Habetur in loco ubi supra sub pridie Idus Iunij.

VITA SANCTORVM MARTYRVM NAZARIJ & Celsi, per eundem Adonem collecta.

Mediolani natale sanctorum martyrũ Nazarij, & Celsi pueri. Beati Nazarij pater Aphricanus, mater uero Perpetua à beato Petro Apostolo baptizata. Ipse uero sanctus Nazarius a sancto Lino instructus & baptizatus est.

Quem Anolinus sub rabie persecutionis, quæ per Neronẽ excitata est, diu maceratum, & afflictum in carcere, & cũ eo beatissimũ Celsum puerũ, quẽ idem ipse nutrierat, gladio feriri iussit. Quorũ corpora Christiani furati .v. Kalendas Augusti sepelierunt foras portã, quæ dicitur Romana, in proprijs hortis.

1 Quod se sancti reuelant, & in somnis apparent, manifestissimũ indicium est eos uiuere post mortem, & scire ea quæ circa nos aguntur.

Reuelabant 1 autem se beatissimi martyres cuidam Cereatio nomine, cui uxor Fortunata, & per uisum monuerant se occultari propter rabiem persecutionis, quã Nero impius excitauerat. Latuerunt uero usque ad tempora Honorij & Arcadij Imperatorum. Quos beatus Ambrosius, Domino reuelante reperijt.

2 Vides cõsuetudinem lauandi corpora fidelium post mortẽ, antiquam esse?

3 Odor suauissimus ex sancti corpore prodiẽs indicat diuinam uirtutem & spiritus sancti gratiam in eo radiantem & coruscantem.

Patefacto autem sepulchro, in quo iacebat corpus sancti Nazarij, qui quando passus fuerit, ut scribit sanctus Paulinus, usque tunc tẽporis ignorabatur, uiderunt sanguinẽ martyris ita recentem, qui præsentes erant, quasi eodem die fuisset effusus. Caput etiam ipsius, quod ab impijs fuerat abscissum, ita integrum, atque incorruptum cũ capillis capitis ac barba, ut uideretur eo tempore, quo leuabatur, lotum, 2 atque in sepulchro cõpositum. Etiam 3 odore tanto repleti sunt, ut omnium aromatum uinceret suauitatem.

4 Ecce festiuitas sanctorum Nazarij & Celsi, & duplex quidem festiuitas, cum populi frequentatione et ueneratione.

Quo leuato, & in lectica composito, statim ad sanctum Celsum martyrẽ, qui in eodẽ horto positus erat, ad oratiõnẽ sanctus episcopus perrexit, & transtulit ad basilicam Apostolorũ, quæ est in Romana.

Inuenti autẽ sunt pridie Idus Iunij. 4 Festiuitas uero agitur de martyrio .v. Kalendas Augusti. Cõmemoratio tamen eorum publica & celebris in die sanctorum martyrũ Geruasij, & Protasij à fidelibus populis frequentatur, & uenerabiliter excolitur.

Habetur in eius martyrologio sub Idibus Iunij.

VITA SANCTÆ FELICVLÆ VIRGINIS & martyris per Adonem supradictum collecta.

Romæ natale sanctæ Feliculæ Virginis & martyris. Quam cum

Flaccus

Flaccus Comes post excessum Petronillæ uellet ducere uxorem, atq; ad terrendum proposuisset ei dicens, Vnum tibi e duobus elige, aut esto uxor mea, aut dijs sacrifica. Responsum ab ea accepit, Nec uxor tua ero, quia Christo sacrata sum, nec dijs tuis sacrificabo, quia dæmonia sunt.

Tunc Flaccus tradidit eã Vicario, qui fecit eam in tenebroso claudi cubiculo sine cibo per septem dies. Vnde perseuerantem in confessione Christi cum eiecissent, duxerunt eam ad Virgines Vestæ, ibiq; per alteros septem dies sine cibo permansit, eo quòd nulla ratione de eorum manu cibum pateretur accipere.

Post hoc leuata in eculeum clamabat dicens, Modo cœpi uidere amatorem meum, in quo amor meus fixus est. Cumq; ei tortores dicerent, Nega te Christianam, & dimitteris. Illa clamabat, ego non negabo amatorem meũ, qui propter me felle cibatus, & aceto potatus, spinis coronatus, & crucifixus est.

Post hęc deposita est, & præcipitata in cloacam. Sanctus *r* autem Nicomedes presbyter in specula positus occulte leuauit, & per noctẽ in biroto perduxit ad casellam suam. vij. ab urbe miliario, uia Ardeatina, ibiq; eam sepeliuit.

r *Tanta in sepelienda martyre adhibita a sancto Presbytero diligentia, hoc opus piũ esse, & deo placere ostendit.*

VITA SANCTORVM MARTYRVM VITI, Modesti, & Crescentiæ, per Adonem Epm Treuerensem collecta.

Habetur in loco ubi supra sub xvij. Kalẽdas Iulij.

APud Siciliam natale sanctorum martyrum Viti, Modesti, & Crescentiæ, Qui beatus Vitus in puerili ætate uirtutibus maturus, primum a patre suo sacrilego Hila, ut a cultura Dei recederet, tentatus est, deinde a Valeriano Iudice cathomis cæsus in confessione permansit. Inde redditus patri. At cum pœnis affligere illũ pater meditaretur, monitu Angeli nauem conscendens, comitantibus se Modesto & Crescẽtia nutritoribus, ad Tonagritanum territoriũ deuenit.

Inde propter filiam Diocletiani Imperatoris a dęmonio uexatam quæsitus, & adductus ad Diocletianum, ipsam eius filiam oratione curauit. Sed cum multis donis promissis ei impius Imperator suadere uellet, ut culturam dijs impenderet, eiusq; animum de bono proposito mutare non posset, arctissimis uinculis ferreis astrictum, in carcerẽ teterrimum induci iussit, cum quo pariter Modestum, atq; Crescentiam. Deinde circunstante populo in Amphiteatro sistuntur. Quos Diocletianus in ollam resina & pice succensam, a plumbo soluto feruefactam iactari præcepit. Vbi sancti martyres psallentes in modum trium puerorum, hymnum Deo dicebant. Et egressis illæso uultu de olla, dimissus est eis Leo ferocissimus. Qui mox ad pedes eorũ ceci-

dit,& lingua sua pedes martyrum lingere cœpit.

Ad ultimum uictus per omnia sacrilegus Imperator, simul & uidens multitudinem populi miraculo perculsam, ad Christum uerum Deum conuersam, catastam parari iussit, & seruos Dei superextendi. Cumq; cæderentur martyres Dei, ossisq; discinderentur, tonitruum magnum factum est, coruscationes, atq; tam magnus terræmotus, ut templa Deorum corruerent, & multos opprimerent. Florentia uero 1 fœmina illustrissima corpora sanctorũ collegit, & in loco, qui dicitur Marianus, condita aromatibus sepeliuit.

1 Illustrissima fœmina sanctorum corpora collegit, & condita aromatibus sepeliuit.

Posita est in eius martyrologio sub. xiiij. Kalendas Iulij.

VITA SANCTORUM MARCI ET MARCELLIANI martyrum per eundem Adonem collecta.

Romæ uia Ardeatina natale sanctorum martyrũ Marci & Marcelliani præclarissimi generis, Tranquillini & Martiæ filiorum. Qui primo carcerem pro fide passi, postmodum a Fabiano duce tẽti, ad stipitem ligati in pedibus clauos acutos acceperunt. Quibus cũ diceret insanus iudex: Infelices ac miseri deponite amentiam, & liberate uosmetipsos a cruciatibus imminentibus, responderunt: Nunq̃ tam bene epulati sumus, modo cepimus esse fixi in amore Christi. Vtinã nos sic esse sicut sumus, tandiu permittas, quandiu huius tegimur corporis indumento. Cumq; transisset una dies & una nox, & illi in psalmis 1 & hymnis laudantes Christum perseuerarent, lanceis per latera transfixi, cum gloria martyrij ad cœlestia 2 regna migrauerũt.

1 In psalmis & hymnis laudantes Christũ perseuerauerunt.

2 Ecce quomodo post mortẽ statim sanctorum animæ recipiuntur in cœlo.

Habetur in loco ubi supra sub xij. Kalendas Iulij.

VITA SANCTI NOVATI CONFESSORIS per Adonem Episcopũ Treuerensem collecta.

Romæ natale sancti Nouati fratris Timothei presbyteri, qui a beatis Apostolis eruditi sunt. De quo Nouato scribit Pastor in gestis Potentianæ & Praxedis uirginum, ad prædictum Timotheũ germanum eius.

Venerabilis, inquit, uirgo Praxedis post transitũ germanæ suæ Potentianæ ualde afflicta erat. Ad quam consolandam ueniebant multi nobiles Christiani, simul cum sancto Pio Episcopo, inter quos germanus uester Nouatus, & qui est frater noster in domino, quiq; multos Christianos pauperes donis suis reficiebat, & nos frequenter cum beatissimo Pio Episcopo ad altare Domini communicabat.

Post annum uero & dies. xxviij. ægritudine detentus est idem Nouatus, & absens erat a conspectu uirginis Praxedis. Pio autem Episcopo cogitante de omnibus Christianis una cũ Virgine, requiritur Nouatus uir Dei. Et dum auditum fuisset, quia ægritudine detinebatur,

contriſtati ſumus omnes. Beata Praxedis dixit ad Patrem ſanctum Pium, Iubeat ſanctitas ueſtra, ut eamus ad eum, & uiſitatione noſtra una cum orationibus ueſtris ſaluabitur.

Et facta conſtitutione, nocte una cum Pio Epiſcopo, & Virgine Domini perreximus ad uirum Dei Nouatum. Cumq; audiſſet uir Dei Nouatus, omnes congregatos ad ſe ueniſſe, gratias cœpit agere Deo, quia meruit a ſancto Pio Epiſcopo, & Virgine Domini una cũ noſtra deuotione uiſitari. Et fuimus in domo eius diebus ac noctibus octo. Factumq; eſt ut tertiodecimo die ipſe Nouatus uir Dei trãſiret ad Dominum, Regni cœleſtis gloriam percepturus.

VITA SANCTI ALBANI MARTYRIS per eundem Adonem collecta.

Habetur ubi ſupra ſub x. Kalend. Iulij.

IN Britannia natale ſancti Albani martyris. Qui tẽmpore Diocletiani in Verolanio ciuitate, poſt uerbera & tormenta acerba, capite plexus eſt. Sed illo in terra cadente, oculi eius, qui eum percuſsit, pariter ceciderunt.

Paſſus eſt cum illo etiam unus de militibus, eo quod eum ferire iuſſus noluerit, diuino utiq; perterritus miraculo, quia uiderat, beatum martyrem ſibi, dum ad coronam martyrij properaret, alueum amnis interpoſiti orando [1] trãſmeabilem reddidiſſe. Quo in tempore perſecutio crudelis, Oceani littus tranſgreſſa, etiam Aaron, & Iuliũ Britaniæ, cum alijs pluribus uiris ac fœminis felici cruore damnauit.

[1] Vide ſancti martyris orationis uirtutem.

VITA SANCTI GALLICANI MARTYRIS per Adonem Epiſcopum Treuerenſem collecta.

Habetur in eius martyrologio ſub. vij. Kalendas Iulij.

APud Alexandriam natale ſancti Gallicani martyris. Qui cũ triũphalibus infulis ſublimatus, acceptus eſſet Auguſto Conſtantino & chariſsimus, filiam eius ſacratiſsimam uirginem Conſtantiam ſibi poſcebat uxorem. Conſtantinus uero Auguſtus contriſtari cœpit, ſciens filiam ſuam poſitam in ſancto propoſito facilius occidi poſſe, quàm uinci. Quæ cum patris ſolicitudinem ſtudio ſanctitatis conaretur excludere, certa de Deo dixit patri, Depone omnem ſolicitudinem tuam, & te daturum illi coniugem repromitte, ut ſi ſcytharum ſuperauerit gentem, uictoriam ſimul & coniugem me accipiat.

Facta ſunt omnia ſicut uirgo diſpoſuit, & uelut ſubarrationis loco, dantur duo fratres Eunuchi Ioãnes & Paulus ex latere Auguſtę Gallicano, & duæ ſorores, Gallicani filiæ, Attica & Artemia ipſi Auguſtæ traduntur. Quas uirgo ad Dominum conuertit.

Igitur Gallicanus a Scythica gente in Thraciarum Philippoli ur-

be conclusus, metuens confligere cum eis, quòd exigua esset militum manus, hostium uero esset innumerabilis multitudo, insistebat sacrificijs, & Marti uictimas offerebat. Quid multa? Ad ultimũ creuit obsidio, & uniuersi tribuni eius ac milites se hostibus tradiderunt. Cumque cuperet fugiendi aditum reperire, Paulus & Ioannes, ex quibus præpositus unus, alter primicerius erat Constantię Augustæ dixerũt ei, Fac uotum Deo cœli, quòd si te 1 liberauerit, Christianus fias, & eris uictor melius quàm fuisti.

1 Vides uota etiã sub conditione, solita fieri ab antiquis patribus & post emissionem fuisse seruata?

Mox ut uotum ore prolatum est, apparuit illi iuuenis statura excelsus, ferens in humeris Crucem dicens, sume gladiũ tuum, & sequere me. Quem dum sequeretur, apparuerunt ei hinc & inde milites armati, confirmantes eum, & dicentes. Nos tibi præbemus officium, Tu ingredere hostium castra, & dextra leuaq; gladium tenens euaginatũ respice, quousq; peruenias ad Regem ipsorum. Quo cum peruenisset cum eis, prostratus Rex pedibus ipsius postulauit, nullum penitus ex suis occidi gladio. Quod Gallicanus nec fecit, nec iussit. Ita uniuersæ Thraciæ liberatæ, & gens scytharum tributaria facta est. Ipse uero ita Deo se deuouit, ut 2 etiam coniugio se promiserit abstinere.

2 Vides ũotum castitatis licitum esse, & deo maxime gratũ, atque deo fauẽte obseruari posse?

Reuertens itaque Gallicanus non prius ingressus est Romam, quàm ad sacra beati Petri Apostoli limina perexisset. Constantinus uero Imperator misit se in amplexus eius, postquam cognouit omnia quę Christi pietate circa illum perfecta sunt, referens ei uniuersa quæ gesta sunt circa filias eius, quomodo sunt 3 uirgines Christo utiliter consecratæ. Tunc cum Augusto intrante palatium Gallicano, occurrit Helena cum filia Cõstantia, & filiabus ipsius Gallicani. Fundebãtur lachrymæ gaudijs plenæ. Qui cum uellet priuatus abscedere, rogatus ab Augusto Consul processit; & in fascibus positus quinq; milia seruorũ liberos, ciuesq; Romanos fecit. Quibus prædia, domosque donauit; cunctasq; facultates suas, excepto iure filiarum, distrahi, ac donari pauperibus iussit. Et se in Hostiensi urbe manenti cuidam sancto uiro, Hilario nomine, sociauit. Cuius habitaculum ampliari fecit, ad peregrinorum susceptionem, quam ipse plurimis impendebat. Huic adhæserunt multi ex seruis suis quos liberos fecit. Et diuulgata est fama eius per totum orbẽ, ita ut ab Oriente & Occidente uenientes, uiderent uirum ex patritio, & Consule, qui erat amicissimus Augustorum, lauantem pedes, ponentem mensam, aquam manibus effundentem, languentibus solicite ministrantem, & exhibentem sanctæ seruitutis officia.

3 Ecce quod Virginitas seruari potest diuino nobis ad hoc nunquã deficiente auxilio quicquid dicat Ecclesiæ aduersarij.

Hic primus in Hostiẽsi urbe extruxit Ecclesiam, & ditauit officia clericorum. Huic se sanctus Leuita Laurentius 4 reuelauit, adhortans eum, ut in eius nomine Ecclesiam fabricaret in Porta, quæ nunc usq; Laurentia nuncupatur. Rogatus aũt ut ibi leuaretur Episcopus,

4 Si ex Martyris reuelatione Ecclesiam ei fabricauit Gallicanus, & clericorum officia ditauit, constat hæc opera esse deo grata & accepta.

non conſenſit, ſed ex ſua uoluntate ipſe qui ordinaretur, elegit. Tantam nanque ei gratiam contulit Deus, ut dæmonibus pleni, mox ut uiſi fuiſſent ab oculis eius, protinus mundarentur: multaque in eo erãt ſanitatis inſignia.

Sed cum à Conſtantio Iulianus Cæſar factus eſſet, dedit legem, ut Chriſtiani nihil in hoc ſeculo poſsiderent. Tunc Gallicanus habens in Hoſtienſi pago quatuor caſas, quarum pẽſiones his operibus impendebat, quæ prædiximus, ita habere Deum meruit defenſorem, ut quicunque ingrediebatur in eas malitioſe, aut ponere titulos fiſci, aut exigere penſiones, ſtatim a diabolo replebatur. Et quicunq; actorum eius eſſet exactor, leproſus fiebat.

Tunc interrogata dæmonia dederunt reſponſum, quòd, niſi ſacrficare coactus fuiſſet Gallicanus, exactores reddituum eius iſta pericula non uitarent. Et quoniam nullus audebat conuenire Gallicanũ de hoc ſcelere, mandauit ei Iulianus Cæſar dicens, Aut ſacrifica dijs, aut diſcede à finibus Italiæ. Qui ſtatim relictis omnibus Alexãdriam petijt, & ibi iunctus eſt confeſſoribus Chriſti per continuum annum.

Poſt etiam ſeceſsit in eremum, ibiq; à Rauciano comite templorũ, cum cogeretur ſacrificare, & contemneret, percuſſus gladio in capite, Chriſti martyr effectus eſt, atque ita perrexit ad Dominum gaudens cum triumpho. 5 Cui ſtatim baſilicam conſtruxerunt ſui nominis, in qua exuberant beneficia martyris ex eo, & nunc, & uſq; in ſecula.

5 Nota, cui ſtatim conſtruxerunt baſilicam ſui nominis. Vide quomodo etiam olim in honorem ſanctorũ Eccleſiæ conſtruebantur. Quod opus placere deo oſtendunt beneficia quæ in eis a ſanctis præſtantur.

VITA SANCTORVM MARTYRVM Ioannis & Pauli fratrũ per eundẽ Adonẽ collecta.

Poſita eſt ubi ſupra ſub vi. Kalẽd. Iulij.

ROmæ ſanctorum Ioannis & Pauli fratrum natale. Quorum primus præpoſitus, ſecundus fuit primicerius Conſtantiæ uirginis filiæ Conſtantini. Qui cum omni die turmas Chriſtianorũ recrearent ex his opibus, quas ſanctiſsima uirgo Conſtantia reliquerat, peruenit hoc ad Iulianum. Et miſit qui eos conueniret, dicens, Debere ſibi eos adhærere. Illi uero reſponderunt inter alia, Pro iniquitate tua deſtitim9 à tua ſalutatione, & à ſocietate Imperij tui noſmetipſos omnino ſubtraximus. Sumus enim nos non falſi, ſed ueri chriſtiani.

Quibus Iulianus mãdauit, Conſiderare debetis, quia uos regia aula nutriti non debetis deeſſe a latere meo, ut habeam uos primos in palatio meo. Quòd ſi contemptus a uobis fuero, neceſſe mihi erit agere, ut contemni non poſsim. Paulus & Ioannes dixerunt, Non tibi facimus hanc iniuriam, ut præponamus tibi qualemcunque perſonam, Deum tibi præponimus, qui fecit cœlum, & terram, mare, & omnia quæ in eis ſunt. Et ſcire te uolumus, quia nunq̃ ad ſalutationẽ tuam, nunq̃ ad culturam tuam, nunquam ad palatium tuum ueniemus.

Quibus Iulianus ait, Decem diebus uobis a me dantur induciæ. Vt Decima transacta die sponte ad me ueniẽtes, amicos uos habeam, non uenientes uero tanquam hostes publicos puniam. Tunc sancti uiri Ioannes & Paulus Christianos ad se inuitantes, ordinauerunt de omnibus quæ relinquere poterant, per totos decem dies incessanter die noctuq; eleemosynis insistentes. Die uero undecima sunt constricti intra suam domum. Missus nanq; est Terentianus campiductor ad eos cum militibus hora cœnandi.

Qui ingressus inuenit eos orantes, & dixit eis, Dominos noster Iulianus statuũculã auream Iouis ad uos misit, ut adoretis illam, & thura incendatis; Quod si non feceritis, ambo meo gladio feriamini. Non enim decet uos intra aulam nutritos, ut publice occidamini. Ioannes & Paulus dixerunt, Iulianus si tuus est dominus, habeto pacem cum eo; nobis autem dominus alius nõ est, nisi unus Deus, Pater, & Filius, & spiritus sanctus, quem ille negare non timuit. Et quia semel a facie Dei proiectus est, uult & alios secum in interitũ deuenire. Tunc Terentianus tertia hora noctis transacta, fecit fieri foueam intra domum eorum, ut sine strepitu famæ punirentur. Et sic decollari, statimq; in uolui & reponi iussit, diuulgans, quòd iussu Cæsaris missi fuissent in exilium.

1 Statim autem ut Iulianus in bello Persarum interfectus est, Iouiniano facto Christianissimo Imperatore, apertæ sunt Ecclesię, & cœpit religio Christiana gaudere. Dæmones 1 autem ex obsessis corporibus intra domum Ioannis & Pauli eijciebantur, cõfitentes sanctam passionem eorum; ita ut unicus filius Terẽtiani, qui eos decollauerat, ueniret intra domum sanctorũ, & clamaret per os eius dæmon, quòd Paulus & Ioannes incenderent eum.

Ecce quomodo etiam antiquitus sãctorum sepulchrum in ueneratione habebantur, ubi & Dæmones expulsi eorum uirtutes uel inuiti fateri compellebantur.

Tunc Terentianus ueniens prostrauit se in faciem clamans, quòd nesciens quid faceret homo paganissimus, iussionẽ Cæsaris adimplesset. Vnde factum est, ut dato nomine, proximo die Paschæ perciperet gratiam Christi, assidue orans, & flens ad locum illum, in quo sanctorum 2 corpora requiescunt, donec a sanctis Dei filius eius mundaretur. Et ab ipso Terentiano descripta est passio horum martyrum. Passi sunt autem sexto Calendas Iulij.

2 *Filius Terentiani interfectoris sanctorũ, ad eorum sepulchrũ a Dæmonio liber factus est. Vide Martyrum charitatem.*

Habetur ubi supra sub. 7. Kalend. Iulij.

VITA BEATÆ SYMPHOROSÆ, ET SEPTEM FILIORŨ MARTYRUM PER EUNDEM ADONEM COLLECTA.

Apud Tyburtinam ciuitatem Italiæ natale beatæ symphorosæ beati Getulij martyris uxoris cum septem filijs, Crescente, Iuliano, Nemesio, Primitiuo, Iustino, stacteo, Eugenio. Cum quibus simul passa est sub Adriano Principe, qui ipsam symphorosam iussit

palmis cædi deinde suspendi crinibus. Sed cũ superari nullatenus posset, iussit eam alligato saxo, in fluuium præcipitari. Cuius frater Eugenius curiæ principalis Tyburtinæ, colligens corpus eius sepeliuit.

Mane autẽ facto Imperator iussit septem figi stipites, ibiq; filios eius ad trocleas extendi, & Crescentem in gutture transfigi, Lucianũ in Pectore, Nemesium in corde, Primitiuum in umbilico, Iustinum per membra distẽtum scindi per singulos corporis nodos, atq; iuncturas, stacteum lanceis innumerabilibus, donec moreretur, in terra configi, Eugenium scindi a pectore usq; ad inferiores partes.

Altera autem die Adrianus præcepit corpora eorum simul auferri, & proijci in foueam altam. Et posuerunt põtifices sacrorum nomẽ loci illius, Ad septem Biothanatos. Natale uero sanctorum martyrũ. xv. Kalendas Augusti celebratur. Quorum corpora requiescunt uia Tyburtina, miliario Nono.

VITA SANCTI HYRENEI EPISCOPI & martyris per Adonem supradictum collecta.

Habetur in loco ubi supra sub. iiij Kalendas Iulij.

APud Lugdunũ Galliæ natale sancti Hyrenei Episcopi. Qui, beato Fotino prope Nonagenario ob Christi fidem martyrio coronato, in locum eius successit. Quem etiam constat beatissimi Policarpi sacerdotis & martyris fuisse discipulum, & Apostolicis temporibus uicinum.

Postea uero persecutione Seueri cũ omni fere ciuitatis suæ populo gloriose coronatur martyrio. Sepultus est a Zacharia presbytero in cripta basilicæ beati Ioãnis Baptistæ sub altari. Cui ab uno latere Epipodius, ab altero Alexander martyr est tumulatus. Huius criptæ tam reuerenda 1 est claritas, ut meritum martyrum signate credatur.

1 Mirabilia quæ ad sanctorum sepulchra contingunt, splendorẽ uitæ illorum aperte confitentũr.

VITA BEATISSIMÆ LVCINÆ PER Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetur in eius martyrologio sub pridie Calendas Iulij.

NAtalis beatissimæ Lucinæ, quæ ab Apostolis baptizata est, & instructa, quæq; facultatibus suis necessitatibus sanctorum cõmunicatis, uincula & carceres eorum semper subleuare studuit, atque eorum 1 sepulturæ uenerabiliter inseruire.

Quorum meritis & ipsa sociata, pretiosissimam mortem confessione Christi adepta, atria Hierusalem intrare, uota sua Domino persoluendo, meruit. Ac Romæ in cripta laudabili, quam ipsa ad condendum martyrum corpora construxerat, honorabiliter sepulta est.

1 Hæc est illa sanctissima mulier, quæ tantopere ob pias beatis Martyribus exibitas sepulturas ab omnibus sanctis cõmendatur. Ex quo aperte datur intelligi munus hoc deo gratum & acceptum esse.

Habetur in loco ubi supra sub Nonis Iulij

VITA BEATORVM MARTYRVM NIcostrati, Primiscrinij, Claudij, & reliquorum, per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

ROmæ natale beatorum martyrum Nicostrati, Primiscrinij, Claudij commentariensis, Castorij, Victorini, Simphoriani. Quos beatus Sebastianus credere in Christum docuit, & sanctus Polycarpus presbyter baptizauit. Qui cum corpora sanctorum per ora Tyberina requirunt, tenti sunt, & ad urbis præfectum perducti.

Erat autem iudex Fabianus, qui exhortabatur ad sacrificandū, per dies decem minis eos & blanditijs agēs, & nullum penitus potuit cōmouere. Tunc fecit de eis suggestionem Imperatoribus, qui iusserūt eos tertio torqueri. Verum cum nulla ratione impulsi cederent, iusserunt eos in mare prçcipitari. Immēsis itaque arctati ponderibus, pelagi fluctibus dati sunt, ut in loco mundo inter aquas coronam martyrij celebrarent.

Habetur ubi supra sub. xi. Nonas Iulij.

VITA SANCTORVM PROCESSI ET Martiniani martyrū per Adonem supradictū collecta.

ROmæ in Cœmiterio Damasi natale sanctorum Procesli & Martiniani. Qui cum essent magistri Aminelli principis, & uiderēt mirabilia, quę faciebat per beatos Apostolos suos Petrum & Paulum Dominus Iesus Christus, mirari cœperunt.

Erant tunc temporis beatissimi Apostoli traditi Paulino uiro clarissimo sub custodia Mamertini in monte Tarpeio. Vbi de monte aquam suis 1 orationibus manare fecerunt. Tunc sunt baptizati Processus & Martinianus a beato Petro Apostolo, et alij promiscui sexus numero. xl.

1 Vides hic quanta sit uirtus orationis.

Quod cum nuntiatum esset Paulino, quòd Processus & Martinianus magistri Aminelli, Christiani effecti essent, misit milites, & tenuit eos, iussitq; in custodia retrudi. Sequenti die educti cum constantissime Christum confiterentur, iussit Paulinus, ut cum lapide os eorum contunderetur. Sed illi gloriam in excelsis Deo dicebant.

Allata est & Tripoda, supra quam Iuppiter aureus erat. Illi cum uiderent, risum facientes, expuerunt in Iouē, & in Tripodam. Tunc iussi sunt in eculeo suspendi, & attrahi neruis, & cædi fustibus. Exinde iussum est, ut flammæ ponerentur circa latera eorum.

Erat autem ibi matrona nobilissima, nomine Lucina, quæ confortabat eos dicens, Milites Christi constantes estote, & nolite metuere pœnas, quæ ad tempus sunt. Iterum appensi in eculeo a militibus, cęsi

sunt

sunt scorpionibus. Deinde retrusi sunt in custodia, ubi uenerabilis foemina Lucina ministrabant eis. Postriduum uero Paulinus arreptus à dæmonio expirauit.

Cæsarius autem præfectus hoc Neroni intimauit. Cui Nero præcepit dicens, Non tardentur, sed celerius extinguantur. Tunc educti foras muros urbis Romæ, in uia, quę Aurelia nuncupatur, gladio sunt cæsi. Corpora 2 eorum beatissima Lucina collegit, & cum aromatibus pretiosis sepeliuit in prædio suo in Arenario, iuxta locũ, ubi detenti collati sunt, sub. vj. Nonas Iulij.

2 Corpora sanctorum collegit beatissima Lucina, & cum aromatibus sepeliuit.

VITA SANCTI BRITII EPISCOPI ET Confessoris per Adonem supradictum collecta.

Habetur ubi supra sub vij. Idus. iulij.

IN Ciuitate Martula natale sancti Britij Episcopi & cõfessoris: qui sub iudice Martiano, postq̃ os lapide contusus est, & in eculeo crudelissime cruciatus, in Dñi cõfessione perdurans, in carcerẽ trusus est.

Nocte autem murus ciuitatis grauiter concussus, inter alios plures etiam Martianum occidit. Et Christi confessor ab Angelo sancto, & a beato 1 Petro Apostolo uisitatus, atq; ad prædicandum Euãgeliũ confortatus, magnas populorum multitudines credentium omnipotentis Deo lucrifaciens, quieuit in pace. Cuius 2 animam uiderunt astantes in specie columbæ niueæ in cœlo recipi.

1 Si sanctus Episcopus est uisitatus a beato Petro, constat Apostolum nõ posse dici mortuum, sed uiuentem.

2 Ecce quomodo animæ sanctorũ post mortẽ recipiuntur in cœlo.

VITA SANCTORVM ANATHOLIÆ ET Audacis martyrum per eundem Adonem collecta.

Habetur ĩ eius martyrologio sub vij. Idus iulij.

IN Ciuitate Tyro natale sanctorum Anatholiæ & Audacis sub Decio Imperatore.

Quorũ Anatholia cũ multos in Piceno infirmos lunaticos, ac dęmoniacos curasset, ducta est, iubente Faustiniano, ad ciuitatem Tyri, & diuersis plagarum generibus uexata. Deinde cum serpente tota nocte inclusa, nihil læsa est.

Quin & ipsum Marsum, qui serpentem dimiserat, nomine Audacem, mane a suo serpente deuorandum eripuit, & ad Christi martyrium conuertit. Nam & ipse post hoc ob confessionem ueritatis in custodiam datus est.

Ipsa quoque Christi uirgo gladio transuerberata est, cum staret extensa 1 manibus in oratione, ita ut per dextrum latus gladius missus, per sinistrum exiret. Quæ passa est. vij. Idus Iulij. sepulta autem mane a ciuibus Tyriensibus.

1 Vide orationem cum manuum extẽsione.

Audax uero, quia de Oriente erat, ab uxore sua, & filijs, illo translatus est.

Posita est in loco ubi supra sub.vi. Idus Iulij.

VITA SANCTARVM MARTYRVM Rufinæ & ſecundæ ſororum per Adonem iamdictum collecta.

ROmæ miliario decimo natale ſanctarum Rufinæ, & ſecundæ ſororum, Patre clariſsimo genitarũ Aſterio, matre clariſsima Aurelia, ſub perſecutione Valeriani, & Gallieni, iudicibus, Iunio Donato præfecto, & Archeſilao comite.

Harum iuuenum ſponſi Armentarius & Verinus a fide Chriſtianitatis receſſerunt. Pro qua re uolentes beatæ uirgines declinare eorũ perſuaſiones inſanas, ad prędiolum ſuũ, quod in Tuſciæ partibus habebant, Baſternę pergebant uehiculo. Quod audientes Armentarius, & Verinus, comiti Archeſilao ſuggeſſerunt, qua de cauſa urbem fugerent. Tunc ſceleratiſsimus Archeſilaus cum militibus ſuis equeſtribus iter agẽtibus, ſanctas Dei Virgines in uia Flaminia miliario.xiiij. comprehendens, atque reuocans ad urbem Romam, Iunio Donato præfecto obtulit. Qui iuſsit eas in cuſtodias redigi a ſe inuicem ſeparatas, & in die tertia in ſecratarium duci.

In quo Rufinam ingredi iubens, dixit ad eam, Cũ ſis nobilis nata, quid eſt quod ad ignobilitatẽ deuoluta es? Et cupis eſſe captiua in uinculis, magis quã libera cũ marito gaudere? Rufina reſpondit, Captiuitas iſta tẽporalis æternã captiuitatẽ excludit, & uincula tẽporalia ppetua uinculoꝝ ligamẽta diſſoluunt. Pręfectus dixit, Iſtas uanas fabulas & aniles abijce, & ſacrifica dijs ĩmortalibus, ut poſsis tuo ſponſo cũ gaudio perfrui, & uſque ad ſenectutem cum gaudio delitiarũ attingere.

Rufina reſpondit, Duo ſunt inutilia, quæ perſuades, & unum dubium, quod promittis. Nã dicis me debere idolis ſacrificare, ut in perpetuum peream, & poſt hoc maritum accipere, ut gloriam uirginitatis amittam. Poſt iſta duo tam contraria promittis, quòd uſque ad ſenectutem cum gaudio delitiarum attingam, cũ de te ipſo incertus ſis, an ad diem craſtinum attingas. Præſes adduci iuſsit ſecundam, ut Rufina ſoror eius in conſpectu ipſius flagellis cæderetur. Quæ cum uidiſſet ſororem ſuam flagellis cędi, clmare cœpit ad Iudicem, Quid eſt quod agis ſceleratiſsime, & Regni cœlorum inuiſor? Quid eſt quod ſororem meam glorificas, & me exinhonoras?

Dicit ei Præfectus, Vt uideo, inſanior ſorore tua es. Secũda reſpondit, Nec ſoror mea inſana eſt, nec ego inſanio, ſed ambę Chriſtianę ſumus, & iuſtum eſt ut ſimul cędamur, quia ſimul Chriſtum Dominũ confitemur. Et cum libere fidem ueritatis faterentur, tunc iuſsit eas Præfectus in tenebroſo loco includi, & fumum ſtercorum fieri. Cum hoc fuiſſet factum, fumus ille quaſi Thimiama exhalabat, & obſcuritas illa quaſi die medio uincebatur.

Iterum iuſſę ſunt inde tolli, & in ſuis balneis includi, atq; in ſolo ar-

dent,& non temperato iactari. Vbi cum fuissent post duas horas ingressi qui earum corpora tollerat, inueniunt intus solum frigidum. Quod audiens præfectus obstupuit,& iussit eas duci,& in medio Tyberis mitti,& uno saxo ligato in collo ambarum,præcipitari. Cũ quo per dimidiam fere horam merserunt; & quæ nudæ missæ fuerant,in superiore parte fluminis,siccis uestibus apparuerũt, Christi gloriam decantantes. Quod cum fuisset Iudici nunciatum,dixit Pręfectus Archesilao comiti, Istę quas mihi tradidisti,aut magica arte nos superãt, aut uere in eis sanctitas regnat. Vnde sicut eas mihi tradidisti, ita eas ego tibi reddo,ut tuo arbitrio uel sententiam accipiant,uel euadant.

Tunc Archesilaus iussit eas duci in Syluam in uia Cornelia, ab Vrbe Roma miliario decimo,in fundo,qui uocatur Buxo, & illic eas capite percuti,& sic earum inhumata corpora derelinqui. Sed Domini gratia non defuit in Christo credentibus uel defunctis.

Nam Plautilla matrona, in cuius prædio hoc factum est, uidit eas in 1 uisu sedentes gemmatas in thalamo,& dicẽtes sibi, Plautilla desine a flagitijs idolorum,& ab incredulitate impia,cessa, & credens in Christum,ueni in rem tuam, & corpora nostra inueniens,ibi sepeli. Exurgens autem Plautilla peruenit ad locum, & inueniens sanctorũ Virginum corpora, 2 adorauit,& credidit, & fabricauit sepulchrũ Virginum ad laudem Domini Iesu Christi.

1 *Ecce quomodo sanctæ Virgines reuelant se Plautillæ ut ab ea sepeliantur. Non ergo Christianis negligenda sepultura, sed curanda.*

2 *Adorauit, pro uenerata est ponit, quomodo Nathã propheta Dauid adorauit. Nam solum Deũ Latriæ adoratione colimus, sanctos uero ut dei seruos & amicos ueneramur et diligimus.*

VITA SANCTI PHILASTRII EPIscopi Brixiensis per eundem Adonem collecta.

Habetur in eius martyrologio sub xy. Kalendas Augusti.

BRixiæ depositio sancti Philastrij ipsius ciuitatis Episcopi. Qui cum fuisset 1 presbyter ordinatus, ductus amore Dei, relictis omnibus,uniuersum pene ambitũ circuiuit orbis,quatenus sequutus uestigia Pauli Apostoli, per singula loca animas fraude diaboli deceptas,de sempiterno suis prædicationibus liberaret interitu. Vnde non solum contra gentiles,atq; iudęos,uerum etiã contra omnes pene hæreses,& maxime contra Arrianam perfidiam,quæ tunc nimium pręualebat,fidei uigore pugnauit;& ob hoc uerberibus castigatus, stigmata Domini nostri Iesu Christi suo portabat in corpore.

1 *Si sanctus uir fuit presbyter ordinatus, ergo nõ uerum quod dicunt hostes Ecclesiæ,omnes fideles esse ex æquo sacerdotes.*

Nam & in Mediolanẽsi urbe idoneus custos Dominici gregis fuit, & Auxentio Arrianæ perfidiæ Episcopo,priusquam beatus Ambrosius eligeretur,diuina gratia fultus nimium repugnauit.Romę etiam non exiguo tempore demoratus,multos, & publica & priuata disputatione est in fide lucratus.

Et quia ualde hæreticos impugnabat,uoluit de eorum singulis sectis atque doctrinis nefandissimis librum componere:quatenus singularum hæresum errore patefacto, nullus ab eis saltem simplex in Ec-

clesia constitutus, comprehēdi posit. De quo beatus Augustinus ita dixit, Philaster Brixiensis Episcopus in prolixissimo libro, quē de hæresibus condidit, centū uiginti hęreses arbitratus est computandas.

Posita est in loco ubi supra sub xij. Kalendas Augusti.

VITA SANCTÆ PRAXEDIS VIRGInis per Adonem Episcopū Treuerensem collecta.

ROmæ natale sanctæ Praxedis Virginis. Hæc cum sorore sua beata Potentiana a sanctissimo Patre pudente, qui fuit edoctus in fide a beato Apostolo Paulo, in omni 1 castitate, & lege diuina erudita, post transitum parentis 2 uigilijs, & orationibus, atque ieiunijs assidue uacans, omne patrimonium suum simul cum prædicta beata sorore, in sustentatione pauperum, & Christi sanctorum erogauit.

In titulo uero, quem pater eorum Pudens nomine beati Pastoris dedicauit, una cum consilio beati Pij sedis Apostolicæ Episcopi, fontem baptismi construere soror & ipsa student, ut familia earum die sancto 3 Paschæ baptizaretur. Quos ad nonaginta sex numero manumissos, beatus Pius aquis salutaribus sbluit.

Inde post innumera pietatis opera, post multorum martyrū 4 sepulturas, inter quos beatum Simetrium presbyterū cum alijs uigintiduobus apud titulum supradictum manibus suis sepeliuit, qui per martyrij palmam ad Regna cœlorum transierant, Eadem beatissima uirgo migrauit ad Dominum, coronam 5 iustitiæ receptura. xij. Calendas Augusti. Sepulta est in cœmiterio Priscillę uia salaria, iuxta sororem suam atque sanctum patrem pudentem posita.

1 *Fuit erudita sancta uirgo a patre beati Petri discipulo, in omni castitate. Nō dicit in Matrimonio cōtrahendo. Vt scias Virginitatem de Apostolica exhortatione prouenire. Cuius contrarium docent modo nō nulli.*

2 *Ecce bonorum fideliū exercitia. Assiduæ Vigiliæ, orationes, ieiunia & eleemosynæ. Qui uero alia incedunt uia, hos nō Christi discipulos iudices.*

3 *Nota, die sancto Paschæ. Quoniam illa est antiquissima & celeberrima solemnitas.*

4 *Vide quantum sancta uirgo ex sepulturis Martyrum commendetur.*

5 *Si est receptura a domino coronā iustitiæ, ergo bonis fidelium operibus debetur tanquā merces uita æterna.*

Habetur ubi supra sub xij. Kalendas Augusti.

VITA SANCTI VICTORIS MARtyris per eundem Adonem collecta.

IN Gallia ciuitate Massilia natale sancti Victoris, qui persecutione Diocletiani, & Maximiani cū esset miles, & nec militare, nec idolis sacrificare uellet, primum a tribuno suo Asterio in carcerem trusus, sed omni nocte ad consolandos & uisitandos infirmos ab Angelo eductus est. Dein iussu Euticij præfecti, retortis brachijs loris subtilibus ligatus, & pedibus fune constrictus, per mediā tractus est ciuitatē.

Post hęc fustibus crudelissime cęsus, ac suspensus, & taureis cruciatus, cum exhibuissent aram, in qua sacrificaret, & eam nec respicere sustinens, de manu sacerdotis calee excussisset, pedem ei preses iussit

incidi. Ad ultimum in confeſsione perſiſtens, miſſus eſt in mola piſtoria, in qua ſparſum granum uertigine animalis macerari ſolet. Atque ita contritus martyrium conſumauit.

Paſsi ſunt autem cum eo tres milites, Alexander, Felicianus, & Longinus. Qui cum eum nocturno ſilentio in carcere cuſtodirent, uiſitantibus illum Angelis ſanctis, tantæ claritatis fulgore obſtupefacti, atq; ad eius genua prouoluti, credẽtes in Chriſtum nocte eadem in mare baptizati ſunt, & ſequenti die ante cõſumationem beati martyris gladio iugulati.

VITA SANCTI APOLLINARIS EPIſcopi, & martyris per Adonem iamdictum collecta.

Poſita eſt in eius martyrologio ſub X. kalendas Auguſti.

APud Rauennam natale ſancti Apollinaris Epiſcopi. Hic Romæ ordinatus à beato Petro Apoſtolo, Rauennam directus eſt. Vbi cum perueniſſet, non longe ab Vrbe Rauenna manſit apud quendam militem Hiteneum nomine, cui filius erat cęcus. Quem ad ſe perductum, facto 1 ſigno crucis, illuminauit, ac ſic parentes illius poſtmodum baptizauit.

1 Facto ſigno Crucis ſanctus uir cæcum illuminauit.

Matronam uero cuiuſdam tribuni militũ, nomine Theclam, quæ plurimis annis grauiſsima tenebatur infirmitate, cum in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, manum apprehẽdens eius, de lecto ſanatam erexiſſet, tribunum cum uxore eadem, & filios, ac familiam ipſorum in Chriſtum credentes baptizauit. In cuius domo poſtmodum intra urbem Rauennam miſſus, baptiſmata agebat cum diſcipulis ſuis per xij. annos. Ordinauit 2 autem duos presbyteros, Adheretum, & Calocerum, Martianum uero nobiliſsimum uirum, & Lucadium philoſophum diaconos, & ſex clericos ſtatuit, cum quibus die noctuque pſalmos 3 canebat.

2 Vides quod ſemper Epiſcopi ordinauerũt presbyteros & reliquos inferiores gradus, nõ autem Magiſtratus de conſenſu plebis?

3 Ecce quam antiqua eſt in eccleſia pſalmorum die nocteque decantatio.

Nunciatumq; eſt duci ſaturnino, qui producens eum ſtatuit ante Pontifices capitolij Rauennatis. A quibus nimia cæde mactatus, eiectusq; ad mare, ſemiuiuus relinquitur. Quem diſcipuli eius colligentes, adhibuerunt ei curam. Poſt menſes ſex Bonifacium nobiliſsimũ uirum, qui obmutuerat, ſanaturus ad domum eius ueniens, puellam immundum ſpiritum habentem, deinde Bonifacium, ſoluto uinculo linguæ eius, ſanauit. Vbi quingenti homines Chriſto crediderunt.

Non poſt multos dies a paganis tentus, & diutiſsime fuſtibus cęſus eſt, ac nudis pedibus ſuper prunas impoſitus, & inde ab urbe pulſus. Sed non longe a muro habebant Chriſtiani tugurium, ubi 4 miſſa faciebat; in mari uero baptizabat. Ibique timentes Deum de facultatibus ſuis miniſtrabant ei.

4 Tu qui dicis Miſſam eſſe nouitium inuentum, uide quantum temporis eſt quod celebrabatur.

Poſt plurimos annos etiam ad Æmiliam perrexit, uerbũ Domini

prædicare, faciẽs multas uirtutes in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti. Tempore quo reuerſus eſt, Rufi patricij filiam a morte corporis suſcitauit, quam Chriſto 5 uirginem firmauit, matre cum familia pro miſcui ſexus trecentis quatuor baptizatis. Peruentum eſt autem ad Cæſarem de beato uiro, & quod domus Rufi Patricij obediret Chriſto. Et mittens Rufo ſucceſſorem, ſcripſit Vicario Præfecto prætorij Meſſalino, ut aut dijs inclinaret Apolinarem, aut longe in exilium traderetur.

5 *Nota, Quam Chriſto Virginem firmauit. Et quare non dixit Coniugatam? Niſi quia ad ſeruandam perpetuam Virginitatem puellas priſci patres hortabantur, & non ad contrahenda matrimonia, ut faciunt moderni hæretici.*

Quem accerſitum Vicarius, poſt interrogationem exutum ueſte uirgis cędi fecit, & aqua bulliente plagas eius infundi, & eculeo ſuſpẽdi, & torqueri, ac ſaxo os eius contundi, & cum grauiſsimo ferri pondere oneratum includi in carcere hortifico, atq; in ligno extendi, ubi ab hominib⁹ quidẽ negligitur, ſed ab Angelo publice paſcitur. Quarto die iudex de carcere productum, catenatũ, in naui poſitum in exilium direxit. Tres autem uiri eũ de clero ſecuti ſunt, qui & miniſtrabãt ei. Mortuis uero omnibus tempeſtate maris & naufragio, ipſe cũ clericis, & duobus militibus euaſit, quos Chriſto illico conſecrauit lotos aqua ſalutari. Et ttanſitum faciens poſt Corinthum per Miſiam, leproſum cute mundatum in Chriſto lauit.

Deinde ad ripam Danubij perueniens, multos fide ſibi ſociauit. Et quærentibus eum incredulis occidere, in partes Thraciæ deſcendit. Et cum ibi dies aliquot feciſſet, & in templo ſerapis præſentia ipſius obticuiſſet dæmon, tandem rogatus ſpiritus reſponſum dedit, Quia diſcipulus Petri Apoſtoli Ieſu Chriſti huc uenit, & ligauit me. Hic niſi fuerit ab his locis expulſus, uobis dare reſponſa non poſſum. Inquiſitus inuentus eſt beatus Apollinaris, & diſcuſſus diutiſsime fuſtibus cæditur, & uſque ad mare perductus a Rectore Prouinciæ, naui currẽte ad Italiam cum ſuis hominibus ſuperimponitur.

Itaque poſt tertium annum Rauennam ingreditur, deinde poſt dies aliquot ſubita ſeditione orta in ciuitate irruentibus paganis, ligatus ad forum perducitur. Ibi cæſus, ac uulneratus eſt. Exinde Pontifices capitolij egerũt, ut ad templum Apollinis duceretur. Quo cum perueniſſet, facta 6 oratione, ſimulachrum ſolutum, & templum deſtructum eſt.

6 *Vide orationis ſancti uiri uirtutem.*

Pagani hoc uidentes clamabant, ſenex impius interficiatur. Et tradiderunt eum iudici, cui nomẽ erat Taurus, qui habebat filium naturalem cęcum natum, quem in nomine Chriſti ſanctus Apollinaris illuminauit, multis ſtupefactis, & conuerſis ad Dominum. Manſit aũt in prædio Tauri præſidis annis quatuor. Erat enim ab Vrbe miliario ſexto, ubi concurrebant Chriſtiani, & docebantur ab eo. Et quacunq; infirmitate quis detinebatur, ad eum perductus ſanabatur.

Igitur inuidioſa relatio Pontificum capitolij cucurrit ad Cæſarem

aduersus beatum Apollinarem. Qui mox edixit, Vt si dijs quis teme rario ore iniuriam inferret, aut satisfaciat, aut orbe priuetur. Quę ius sio mox percurrit ad Demosthenẽ Patricium. Qui exquisitione mis sa, sanctum Apollinarem sibi exhiberi iubet: quem auditum tradidit in custodia cuidã Cẽturioni occulte Christiano, cogitans quibus cruciatibus eum perderet. Qui media nocte laxauit eum, ut fugeret.

Cumque fuisset paganis cognitum, sequentes eum, non longe a porta apprehenderunt, & tam diu cæsus est, quousque æstimaretur mortuus. Exinde collectus est a discipulis, & perductus est in uicum, ubi leprosi morabãtur. Et septem dies superuixit, admonens semper Ecclesiã, ne à fide Christi discederet. Ita martyr gloriosissimus Apollinaris in laude Christi defunctus, sepultus est foris murũ, & clausum in arca saxea sub terra corpus eius missum est. Hic ab Antiochia sequutus Apostolum Petrum, & ab Vrbe 7 Roma ab eodem Apostolo missus Rauennã, rexit Ecclesiam annis. xxviij. mense uno, diebus quatuor. Passus ultimum martyrium sub Vespasiano Cæsare, & Demosthene Patricio. x. Calendas Augusti.

7 *Ecce hic uides num Petrus fuerit Romæ tu qui hoc impudentissime inficiaris.*

VITA SANCTÆ CHRISTINÆ VIRGINIS & martyrs per Adonem supradictum collecta.

Habetur ubi supra sub ix. kalendas Augusti.

APud Italiam in Tyro, quæ est circa lacum Vulsinum, natale sanctæ Christinæ Virginis. Quæ in Christum credens, Deos aureos Vrbani Patris sui præfecti contriuit, & pauperibus distribuit. Ob hoc iubente Patre, alapis afflicta, uerberibus dilaniata, ferro onusta, in carcerem coniecta est.

Post hoc cum diutissime & crudelissime dilaniaretur, de carnibus suis Patri in faciem proiecit. Cumq; alligata rotæ, igni subposito, & fuso desuper oleo torreretur, erumpens flamma mille gẽtilium interfecit. Iterum carceri tradita, Angelo uisitante, sanata est, & refecta.

Deinde cum magno saxi pondere in lacum Vulsinum iactata, Angelico præsidio liberata est. Quam successor patris eius Dion, multis iterum supplicijs afflixit. Sed 1 orante illa, simulachrum Apollinis, quod Dion adorare uidebatur, in fauillam subito redactum est. Quo miraculo tria milia hominum ad fidem Christi conuersi sunt.

1 *Vide quanta fuerit uirtus orationis sanctæ Virginis.*

Nouissime successor prædicti Iulianus, post fornacem candẽtem, ubi quinque diebus illæsa permansit, post serpentes a uenefico immissos, sed Christi fide superratos, post abscisionem linguæ, sagittis eam configi præcepit. Sicque martyrij cursum consumauit.

Habetur in eius martyrologio sub viij. Kalendas Augusti.

VITA SANCTI CVCVFATIS MARTIris per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

IN Hispanijs ciuitate Barchinona natale sancti Cucufatis martyris, qui ex ciuitate Scillitana oriundus fuit, & Barchinonæ sub Galerio proconsule, & Maximiano, & Rufino passus. Primo grauissime tortus & cæsus, deinde catenis astrictus in craticula superextensus, aceto & sinapi perfusus, assari iussus est.

Cum uero ab igne, & flammarum globis illæsus apparuisset, ex præcepto impij iudicis extra ciuitatem ductus, in ignem copiosum iterum proiectus est. Quo diuino nutu extincto, iterũ ferro uinctus in custodia retrusus est. Vbi diuino splendore consolatur. Iterum cardis ferreis, & taureis crudelissime cæsus, in ultimo, dictata sentẽtia, Cucufatem rebellem principum, & dijs sacrificare nolentem gladio feriri iubemus. viij. miliario à Barchinona perductus, ferroq; animaduersus, martyrium consumauit.

1 Corpus sancti Martyris a Christianis cum reuerẽtia sepultum, deinde cum honore translatum est.

Cuius corpus a Christianis cum 1 reuerẽtia sepelitur. Vnde post modum translatum non longe a Parisiorum ciuitate in ecclesia beatorum martyrum Dionisij & Eleutherij, cum honore tumulatum est.

Posita est ubi supra viij. Kalen. Augusti.

VITA SANCTI IACINTI MARTYRIS per eundem Adonem collecta.

ROmæ in portu natale sancti Iacinti sub consulari Leontio, Luxurio primo ciuitatis Terracinæ tradente. Qui missus in ignẽ nullo modo lædi potuit. Inde præcipitatus in ualidissimum torrentem, incolumis eiectus est ad littus. Nunciatur hoc cõsulari Leontio, & misit spiculatorem cum militibus, ut cum comprehẽsum gladio ferirẽt.

1 Religiosa matrona collegit corpus Martyris, & cum honore sepeliuit.

Tunc quædam matrona religiosa, nomine Iulia, ueniens nocte cũ seruis suis, collegit corpus eius, & cum honore 1 sepeliuit in prædio suo iuxta urbem Romam.

Posita est in loco ubi supra sub iiij. kalendas Augusti.

VITA SANCTORVM MARTYRVM Simplicij, Faustini, & Beatricis per iamdictum Adonem collecta.

NAtale sanctorum martyrum Simplicij, Faustini, & Beatricis, temporibus Diocletiani, & Maximiani. Qui post multa ac diuersa supplicia, iussi sunt capitalem subire sententiam. Et ligato saxo in collo eorum, iactari per pontem, qui uocatur Lapideus, in Tyberinis reumatibus.

Quorum

Quorum corpora Dei nutu inuenta ſunt à beata ſorore eorum Beatrice, & à beatis presbyteris Criſpo & Ioanne, & ſepulta ſunt in loco, qui appellatur Sextum Philippi, uia Portuenſi, quarto Calendas Auguſti.

Beatrix autem ſoror martyrum cũ oraret apud uenerabilem Lucinam, factum eſt, ut quidam uicinus poſſeſſor ambiret poſſeſsiunculam eius. Pro hoc itaque fecit teneri ſanctam Beatricem, & duci ad ſacrificandum. Tunc beata Beatrix exclamauit, Chriſtiana ſum, non ſacrifico dæmonijs. Ducta eſt itaq;, & carcerali cuſtodiæ mancipata.

Cumq; in Dei nomine liberè ageret, fecit eam ambitioſus Lucretius præfocari noctu. Quam uenerabilis Lucina iuxta ſanctos martyres germanos eius ſepeliuit, quarto Calendas Auguſti.

Poſt hoc ingreſſus prædium ſanctorum Lucretius dum ibi epularetur, quædam mulier infantulum lactabat. Qui infantulus corã omnibus in conuiuio uocem emiſit, Audi Lucreti, Occidiſti, & inuaſiſti, ecce datus es in poſſeſsionem inimici. Ad hanc uocem inuaſus eſt à maligno ſpiritu ibi in conuiuio, & per tres horas uexatus emiſit ſpiritum.

VITA SANCTORVM MARTYRVM Abdon & Senen ſubregulorum per Adonem ſupradictum collecta.

Habetũr in loco ubi ſupra ſub iij. Kalendas Auguſti.

ROmæ natale Abdon & Senen ſubregulorum ſub Decio Imperatore. Quos Decius in Corduba ciuitate Perſarũ ſibi præſentari iuſsit. Quibus & dixit: ſic ſtulti facti eſtis, ut non recordemini, quia non colentes Deos traditi eſtis in manus Romanorum, & noſtras? Cui beatus Abdon, Magis nos uictores facti ſumus, Deo fauente, & Domino Ieſu Chriſto, qui regnat in ęternum. Iubente igitur Decio, uincti catenis recluſi ſunt in arcta cuſtodia. Tũc dixit Abdon ad Senen, Ecce gloria quam ſemper ſperauimus.

Poſt menſes quatuor ueniens Decius Romam, & adducens ſecum beatos Abdon & Senen catenis uinctos, iuſsit omnem ſenatum conuocari, & fecit conuentum in Tellude cũ Valeriano præfecto v. Calendas Auguſti, & iuſsit ſibi præſentari Abdon & Senen maceratos diuerſis pœnis. Et dixit ad Senatum, Dij, Deæq; tradiderunt hoſtes ferociſsimos in manus noſtras, Ecce inimici Reipublicæ & Romani Imperij. Et introducti ſunt ornati auro, & lapide pretioſo, uincti catenis. Omniſq; ſenatus mirari cœpit in aſpectibus eorum.

Et cum conſtanter Chriſtum in conſpectu eorum faterentur, Decius iratus iuſsit Valeriano præfecto, ut ſi non adorarent Deũ ſolem, ferarum morſibus interirent. Qui denudauit eos, & duxit ante ſimu-

lachrum solis, iuxta amphitheatrum ut sacrificarent. Verum illi contemnentes expuerunt in simulachrum solis. Tunc Valerianus iussit, ut cum plumbatis cęderentur. Deinde introducti in amphitheatrum, & dimissi sunt eis Leones duo, & Vrsi quatuor, qui rugientes uenerunt ad pedes sanctorum, & nullatenus recedentes custodiebant eos.

Valerianus uerò plenus furore, iussit gladiatores introire, & beatos subregulos interficere, & ligare pedes eorũ, & ante simulachrum solis iactare. Vbi iacuerunt corpora sanctorum tribus diebus.

1 Quirinus subdiaconus noctu collegit corpora sanctorũ, & recõdidit in arca plumbea.

Post triduum uenit quidam Quirinus Christianus subdiaconus, qui manebat iuxta amphitheatrum, & 1 collegit noctu corpora, & recondidit in arca plumbea in domo sua iij. Kalendas Augusti, ubi latuerunt usque ad tempora Constantini. Tunc se reserantes beati martyres, leuati sunt, & translati in cœmiterio Pontiani.

Posita est ubi supra sub iij. Kalendas Augusti.

VITA SANCTARVM MAXIMÆ, DOnatillæ, & Secundæ, Virginum & martyrum, per iam dictum Adonem collecta.

APud Aphricam in ciuitate Tuburba lucernariæ natale sanctarum Virginum Maximæ, Donatillæ, & Secundæ, Quæ persecutione Gallieni sub Anolino Iudice passæ sunt. Qui interrogatione facta distulit audientiam, & beatas uirgines, & sorores Maximam, & Donatillam ad ciuitatem Tuburbitanã perduci iussit, deinde aceto & felle potari. Videns autem beatissimarũ fiduciam, exarsit in iram, & iussit ut urgerentur ambulare.

Erat quædam puella in superioribus domus suæ constituta, annorum duodecim, nomine Secunda. Cui dum multæ nuptiarum conditiones offeruntur, omnes contempsit, & unum Deum dilexit. Hæc accensa spiritu Dei, cum uideret cõmartyres suas Maximam & Donatillam transeuntes (fuit enim in superioribus domus eius Memanum ubi stabat) & sanctarum uirginum pulchritudinem fidei oculis consideraret, cognouit & decreuit ad similem gratiam peruenire. Et ne aliquis prohiberet honestè descendere, ut impedimenta uitaret, nec opes, nec nationem suam contemplata est, nec patrem carnalem curauit, sed relictis omnibus unum authorem castitatis Deum quæsiuit, quem in æternum possedit, & tenuit. Cum ergo egrederentur beatæ martyres & procederent, Secunda festina clamabat post eas. Nolite me dimittere, ueniam uobiscum. Et simul cum illis ciuitatem Tuburbitanam ingressa est.

Alia die hora tertia Anolinus proconsul pro tribunali consedit, & Maximam & Donatillam sibi præsentari pręcepit, & ad tormẽta elidi. Et cum cęderentur, iussit calcem super plagas earum spargi, &

fricari. Deinde in eculeo extendi, & torqueri, & statuam ad libandum offerri, deinde in craticula ad carbones igneos sterni, & prunas ardentes super capita earum adijci, postmodum in theatro ad delubrum deponi, & ab omnibus conculcari.

Tunc ex officio dictum est, esse cum eis puellam aliam, nomine Secundam. Quam suo Iudicio Anolinus proconsul applicari iussit. Cumq; adesset, ait, Christiana es, an pagana? Secunda dixit, Christiana sum. Statim Anolinus ipsam cũ Maxima & Donatilla ad bestias damnauit, & eas ferro uinctas ad spectaculum populi adduci præcepit. Quę cum inducerentur, in media arena osculatæ sunt se inuicem, ut martyrium complerent. Vrsus autem ferocissimus ac sæuissimus illicò eis laxatus, in mansuetudinem uersus, earum uestigia linxit potius, quàm momordit.

Iratus Anolinus, quia se furente bestias mites uidit, locutus cum concilio sententiam ex tabella recitauit, Maximã, Donatillam, & Secundam, in superstitione sua perdurantes, quæ diuersas pœnas pertulerunt, & bestijs obiectæ sunt, & dijs nostris sacrificare noluerunt, gladio animaduerti iussi. Maxima, Donatilla, & Secunda dixerunt, Deo gratias. Et consumatæ sunt iij. Kalendas Augusti.

VITA SANCTI FABII MARTYRIS PER Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetur in eius martyrologio sub pridie Kalendas Augusti.

CÆsareæ passio sancti Fabij martyris. Qui cum ferre uexilla præsidi alia recusaret, primum diebus aliquot in carcerem trusus est, Deinde perductus sistitur ante tribunal. Interrogatus semel & iterum, in Christi confessione perdurat. Et mox à furibundo iudice capitali sententia condemnatur.

Post hoc inhumatum corpus custodiri iubetur. Quod post triduũ reticulo insutum, in maris profunda seorsum caput, seorsum cadauer immergitur. Sed Domini uirtute rescisso reticulo, membra capiti reuocantur, & scapulis ceruix cum inditijs passionis adiungitur. Atque ita suæ integritati redditum corpus, unda blandiori ad Caternitanum littus euectum, 1 condigno cultu à fidelibus tumulatum est.

1 Corpus sancti condigno cultu à fidelibus tumulatum est.

VITA SANCTI FELICIS MARTYRIS per iam dictum Adonem collecta.

Habetur ubi supra sub Calẽdis Augusti.

IN Hispanijs ciuitate Gerunda natale sancti Felicis martyris. Qui de Scillitana ciuitate oriundus, cum persecutiones in Hispanijs aduersus Christianos agi cœpissent, ascensa mercatorum naui, amore martyrij ocius accurrit. Et cum aliquandiu apud Barchinonam,

Empurias, & Gerundam, uerbum Dei prædicans plurimos in fide confortasset, & fama eius longe lateq; crebresceret, iubente Datiano, repente à Rufino officiali tentus est.

Cumq; nomen Christi confidentissimè fateretur, primo fustibus cæsus, & in ima carceris trusus, deinde manibus pedibusq; ligatis, negato cibo, & potu, in loco squalido proiectus, post hoc etiam catenis grauioribus uinctus, per totas plateas ab indomitis mulis tractus, & penè in frusta discerptus est. Deinde missus in carcerem, nocteq; ab Angelo uisitatus, facto die ad certamina reuocatus est.

Tunc ungulis excoriatus, capite inuerso, ab hora tertia usq; ad uesperam suspensus, nullum penitus sensit dolorẽ. Deinde in carcerem Rufinus eum trudi præcepit, ubi per totam noctem splendor copiosus effulsit. Sed & uoces Angelorum psallentium auditæ sunt. Quod cum nunciatum fuisset Rufino à custodibus, iussit eum manibus post tergum ligatis, in maris profundum mergi. Ibi continuò uincula eius dirupta sunt, & Angelis sibi manum tenentibus, super undas deambulans ad littus peruenit.

Tunc Rufinus iussit iterum cutem eius ungulis detrahi, ac deinde usque ad ossa laniari, & tam diu uulnera uulneribus instaurari, usque dum inuictum Christo spiritũ reddidit. Corpus eius Gerundæ in monumento, quod ipse sibi præparauerat, conditum est, Nonis Augusti.

Posita est in loco ubi supra sub iiij. Nonas Augusti.

VITA SANCTI STEPHANI PAPÆ
& martyris per eundem Adonem collecta.

ROmæ in cœmiterio Calixti Natale sancti Stephani Papæ & martyris, sub Valeriano & Gallieno Imperatoribus. Qui cũ persecutione sæua grassarentur, beatus Stephanus cõgregato uniuerso clero suo, hortabatur eos ut pro Christo coronam martyrij alacriter susciperent. 1 Ordinauerat autem tres presbyteros, & vij. diaconos, & clericos xvi, Cũ quibus de Regno Dei assiduè docebat.

1 Vides hic in ordine Ecclesiastico diuersos esse gradus, ad quos semper Papa uel Episcopi ordinate fideles promouent?

Diuina autem gratia procurante, occurrebant multi ex gẽtilibus, & honesti uiri, ut baptizarentur ab eo. Inter quos Nemesius Tribunus cum omni domo sua, filiaq; ipsius nomine Lucilla, quæ cæca per beatum Stephanum illuminata fuerat, & Olympius alter Tribunus cum uxore sua Exuperia, & filio Theodolo, & quotquot crediderant in domo Olympij, qui postea gloriosa confessione martyrium meruerunt. Celebrabat autẽ 2 missas atq; concilia per criptas martyrũ.

Ecce Missæ celebratio antiquissima.

Factum est autem ut Valerianus & Gallienus persequutores nominis Christi, summo requirerent studio beatum Stephanũ, ut eum, & clericos eius diuersis afficerent pœnis. Miserunt itaque multitudinem militum, & tenuerunt eum cum multitudine clericorũ, presby-

terorum, & Diaconorum. Qui ueniens ad tribunal Valeriani, solus introiuit. Cui Valerianus, Tu es Stephanus, qui Rempublicam conaris euertere, & persuasionibus, atque hortationibus malis populum à deorum recedere suades cultura? Beatus Stephanus dixit, Ego quidē non euerto Rempublicam, sed hortor, ut derelictis dæmonijs, quę adorantur in Idolis, ad deum uiuum & uerum redeant, creatorem cęli & terræ, & cognoscant Christum Iesum filium Dei esse, qui cum patre & spiritu sancto solus est sempiternus, ut nō pereant cum diabolo in interitum sempiternum. Tunc Valerianus iussit eum duci ad templū Martis, & ibidem dictata sententia, capite truncari, si nō acquiesceret adorare nephandi Martis simulachrum.

Perductus beatus Stephanus à militibus foras muros Appię portę ad templum, 3 leuatis oculis ad cœlum dixit, Domine Deus pater Domini mei Iesu Christi, qui turrim confusionis Babyloniæ destruxisti, destrue nunc & hunc locum, ubi diabolica superstitione per idolorum culturam animæ pereunt populorum. Et statim facto fragore tonitrui cum terroribus coruscationum, corruit maxima pars templi & milites pauefacti fugerunt. Beatus uerò Stephanus perrexit cum omnibus Christianis ad cœmiterium sanctæ Lucinæ, & multis eos consolatus sermonibus, obtulit pro eis sacrificium Deo omnipotenti.

Quę gesta audiens Valerianus, misit plurimos militum, qui beatū Stephanū punirent. Qui uenientes inuenerunt 4 sacrificium Deo offerentē, intrepidumq; & constantem ante altare solemnia incępta perficientem. Et in eodem loco eum in sua decollauerunt sede iiij. Nonas Augusti. Cuius corpus christiani populi 5 sepelierunt in eadem cripta cum ipsa sede, ubi astans sanguis eius effusus est in loco, qui appellatur hodie cęmiterium Calixti. Sedit autem in Episcopatu annos vij. menses v. dies duos.

Hic constituit ut sacerdotes & Leuitę uestes 6 sacras in quotidiano usu non haberent, nisi tantum in Ecclesia.

3 *Vide orationem cūm oculorū ad cœlum leuatione, & eius effectum.*

4 *Ecce quomodo hic Missam sacrificium appellat.*

5 *Christiani sepelierūt sancti uiri corpus cū sua sede in cœmiterio Calixti.*

6 *Vides quod etiam antiquitus sacerdotes et Leuitæ habuerunt sacratas uestes, quibus in ministerio Ecclesiastico utebantur.*

Posita est in loco ubi supra sub iiij. Nonas Augusti.

VITA SANCTÆ THEODOTÆ MARtyris cum tribus filijs, per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Natale sanctæ Theodotæ cum tribus filijs suis in prouincia Bithinia urbe Nicea, tempore Diocletiani, sub consulari Nicetio & comite Leocadio. Qui hanc per multos dies blandimentis & terroribus cogere uoluit, ut eius coniugio necteretur. Sed cum sancta fœmina nullo modo consentiret, ferro uinctam cum filijs cōsulari Bithiniæ Nicetio destinauit. At ille filium eius primogenitum Euodium, Christū fiducialiter confitentem, in conspectu matris fecit fusti

bus cędi. Cui mater pia çlamabat, Noli timere fili ista uerbera, per ipsa enim ad æterna Christi gaudia pertinges.

Tunc consularis Nicetius iussit cuidam Hirtaco, ut apprehendens beatam Theodoten, prius ei illuderet, & postmodum inter publicas meretrices constitueret. Quam ille uolens tenere, de naribus eius cępit sanguis uehementer effluere. Qui clamans dixit Nicetio, stat circa eam iuuenis pulcher auratis uestibus indutus, ex cuius manu pugnũ accepi in naribus.

Consularis igitur Nicetius iussit ignem copiosum accendi, & beatam Theodoten cum tribus filijs suis immitti. Quæ gratias referens Deo dicebat, Benedictum nomen pietatis tuæ Domine, qui me nec in isto seculo à filijs meis separasti, nec in tui nominis cõfessione disiungi passus es, nec in martyrio diuidi permisisti.

Cõsumata est igitur cum tribus filijs suis sancta Theodotæ. Quarto Nonas Augusti.

Habetur in eius martyrologio sub pridie Nonas Augusti.

VITA SANCTI TERTVLINI MARTYRIS per Adonem Archiepiscopum Treuerensem collecta.

ROmæ in cripta harenaria natale Tertulini martyris, quẽ beatus Pontifex Stephanus baptizatum in albis 1 presbyterum consecrauit. Cui inter cętera monita hoc pręcipue cõmendauit. Frater, inquit, cura sit tibi diuersorum requirere sanctorũ corpora martyrum. Qui post biduũ ordinationis suæ tentus à Mario Præfecto, ductus est ad Valerianum Imperatorem. Quem ille extensum mactari fustibus fecit. Cumq; impiè cęderetur, clamabat, Gratias ago tibi domine Iesu Christe, qui me non separasti à Domino meo Olim pio seruo tuo, qui me pręcessit martyrio consũmato. Cũq; inter cędes hæc diceret, iussit lateribus eius Valerianus ignem supponi.

1 Sãctus Pontifex Stephanus consecrauit Tertulinum presbyterum, nõ autem magistratus de consensu plebis, ut uolunt nonnulli.

Cumq; lætus & constans perseueraret, diceretq;, Fac miser, quod facis celerius, ut me de hoc incendio, licet peccatorem, tamen pro eius nomine Christo offeras sacrificium, iussit Valerianus eleuari eum, & tradi Pręfecto saphricio. Qui primo iussit os eius lapidibus cõquassari, deinde extendi eum in eculeo, & neruis diutius torqueri, deinde ignibus concremari. Cumq; perseueranter spiritussancti gratia roboratus Christum Dominũ fateretur, mandauit hoc factum Valeriano Tyranno. Cui Valerianus remãdauit, ut data sententia eius caput abscinderetur. Tunc saphricius depositum de eculeo, iussit duci uia Latina in secũdo miliario, & ibidem decollari. Cuius corpus sanctus Stephanus colligens cum 2 clericis, hymnis Deo redditis, sepeliuit in eodem loco in cripta harenaria secundo Calendas Augusti. Vbi 3 concursus solennis fit secundo Nonas Augusti.

2 Vide morem Ecclesiæ sepeliendi fideles, nẽpe cũ clericis, hymnis & psalmodia.

3 Ecce quomodo in die passionis Sanctorum, etiam olim fieri solebat concursus populorum ad eorum tumulos.

VITA SANCTI SIXTI PAPÆ ET MARtyris, ac sanctorum Felicissimi & Agapiti martyrum per eundem Adonem collecta.

Habetur in loco ubi supra sub viij. Idus Augusti.

ROmæ uia Appia in cœmiterio Calixti natale sancti Sixti Papæ & martyris. Et in cœmiterio prætextati sanctorum Felicissimi,& Agapiti diaconorum eiusdem, sub Decio Imperatore, Valeriano Præfecto. Qui tenuit beatissimum Senem Sixtum Episcopum Romanum cum omni clero suo, & reclusit eos in custodia publica,& fuerunt ibi clausi multis diebus.

Factum est autem,ut Decius Cæsar,& Valerianus pręfectus iuberent sibi beatum Sixtum Episcopum cum clero suo pręsentari noctu intra ciuitatem in tellude. Cui Decius Cęsar dixit, scis cur tentus,& conuentione publica nobis præsentatus es? Respondit Sixtus, scio,& bene scio. Decius dixit, Ergo si scis,fac ut uniuersi sciant,& tu uiuas, & clerus tuus augeatur.Beatus Sixtus respondit, Verè feci & facio,ut clerus meus augeatur.Cui Decius, Ergo sacrifica Dijs ĩmortalibus,& esto princeps sacerdotum.Ad hoc sanctus Episcopus.Ego semper sacrificaui, & sacrificabo Deo Patri Omnipotenti, & Domino Iesu Christo filio eius, & spirituisancto, hostiam puram,& ĩmaculatam. Tunc ex pręcepto Decij duxerunt eum milites ad templum Martis, ut sacrificijs coinquinaretur. Sed contemnentem sacrificare recluserunt eum in custodia priuata cum duobus diaconibus Felicissimo, & Agapito.

Cumq; duceretur, his uerbis beatus eum Laurentius Archidiaconus cepit compellare, Quò progrederis sine filio Pater? Quò sacerdos sanctę sine diacono properas? Tu nunquam sine ministro sacrificium offerre consueueras. Quid in me ergo displicuit tibi pater? Num degenerem probasti? Experire certè utrum idoneum ministrum elegeris,cui cõmisisti Dominici 1 sanguinis dispensationem,cui consummandorum consortium sacramentorum credidisti,huic sanguinis tui consortium negas? Vide ne periclitetur iudicium tuum,dum fortitudo laudatur. Abiectio discipuli,detrimẽtum magistri est. Quid quòd illustrius præstantes uiri discipulorum certaminibus, quàm suis uincunt? Deniq; Abraham filium obtulit,Petrus Stephanum præmisit. Et tu pater ostende in filio uirtutem tuam, offer quem erudisti, ut securus iudicij tui comitatu nobili peruenias ad coronam.

1 Ex his uerbis clarissime pater quod in calice rite consecrato uerus Christi sanguis continetur.

Tunc beatus Sixtus ait, Non ego te derelinquo fili, nec desero,sed maiora tibi debentur certamina. Nos quasi senes leuioris pugnæ cursum recipimus, te quasi iuuenem gloriosior de tyranno triumphus expectat. Mox uenies, Flere desiste, Post triduum me sequeris. Inter sacerdotem,& Leuitam hic medius numerus decet. Non erat tuũ sub

magiſtro uincere,quaſi adiutorem quęreres,qui conſortium paſsionis meæ expetis. Totam tibi hæreditatem dimitto. Quid præſentiam meam requiris? Helias Heliſeum reliquit,& uirtutem non abſtulit. Et dixit beatus Sixtus ad beatum Laurentium, Accipe facultates Eccleſię,uel theſauros,& diuide pauperibus quibus tibi uidebitur. Accepta poteſtate beatus Laurētius,cepit peregrinos ſtudioſe quærere,& ubicunque ſancti clerici,uel pauperes eſſent abſconſi, & portans theſauros,prout cuiq; opus erat,miniſtrabat.

Igitur poſt hoc beatus Sixtus reducitur intelludem, ut audiretur, & cum eo diaconi Felicisſimus & Agapitus. Et ſedente Decio,ac Valeriano,præſentatus eſt beatus Sixtus. Ad quē Decius iracundia plenus,Nos,inquit,conſulimus ſenectuti tuę,audi præcepta noſtra,& ſacrifica. Reſpondit beatus Sixtus,Miſer tu tibi conſule,& noli blaſphemare, ſed age pœnitentiam de ſanguine ſanctorum, quem effudiſti. Tunc monente Valeriano,iuſsit Decius, ut ducerentur ad templum Martis,& ſi nollent ſacrificare,in eodē loco capite truncarentur. Educti ergo foras murum portæ Appiæ,dixit beatus Sixtus ad templum Martis, Deſtruat te Chriſtus filius Dei uiui. Cumq; reſpondiſſent omnes Chriſtiani, Amen, ſubito cecidit aliqua pars templi, & comminuta eſt.

Tunc beatus Laurentius cepit clamare,Non me derelinquas pater ſancte,quia theſauros tuos iam expendi,quos tradidiſti mihi. Milites autem audientes de theſauris,tenuerunt beatum Laurentium Archidiaconum. Sanctos uerò Sixtum, Felicisſimum, & Agapitum duxerunt in cliuum Martis ante templum, & ibi decollati ſunt viij. Idus Auguſti, Noctu autem uenerunt ᵃ clerici,& maxima pars Chriſtianorum,& collegerunt corpora ſanctorū,& ſepelierunt beatum Sixtū in cripta in cęmiterio Calixti in eadem uia. Sanctos uerò Felicisſimū, & Agapitum martyres ſepelierunt in cœmiterio Prætextati. Decollati autem ſunt cum eis & alij quatuor, ut in geſtis Pontificalibus legitur, Ianuarius, Magnus, Vincentius, & Stephanus ſubdiaconi. Paſſus eſt & cum eis beatus Quartus,ut ſcribit beatus Cyprianus.

a Clerici cum maxima parte Chriſtianorum collegerunt ſanctorū corpora,& ſepelierūt ea in cœmiterijs Calixti & prætextati.

Hic beatus Sixtus apud Athenas natus,& doctus,prius quidē philoſophus,poſtea Chriſti diſcipulus fuit. Sedit in Epiſcopatu āno uno, menſibus decem,diebus uigintitribus.

Habetur ubi ſupra ſub vij. idus Auguſti.

VITA SANCTI DONATI EPISCOPI, & martyris per Adonem iamdictum collecta.

APud Tuſciam ciuitate Aretio, natale ſancti Donati Epiſcopi & martyris. Qui nutritus à ſancto Pigmenio presbytero, in titulo beati Paſtoris eruditus eſt, non ſolum in diuinis, uerum

etiam

etiam in humanis literis sufficientissimè. Cũ quo & Iulianus creuit. Et 1 subdiaconus ordinatus, reiecto postmodũ gradu inutilis factus ad Imperium aspirauit. Quo tempore beatum Pigmenium Romę in custodia mancipauit, & sanctos Patrem & matrẽ Donati gladio occidit. Donatus uerò lector fuga petijt ciuitatem Aretium, & habitauit cum Hilarino gloriosissimo monacho, 2 seruiens deo continuis orationibus, & ieiunijs.

1 Habes hic ordinẽ sub diaconatus, & mox paulopost etiam lectoratus.

2 Ecce quõ Deo sancti seruiunt, uidelicet cõtinuis ieiunijs et orationibus.

Factumq; est ut mulier nomine Syranna gentilis, capta oculis, corde uero cæca, cũ unico filio suo Herculiano nomine, cellam beati Hilarini, cum quo beatus uir habitabat, requireret. Quam in fide Christi instructam, ad beatum Satyrum Episcopum Hilarinus, & Donatus perduxerunt. Qui ut fidem ipsius accepit, gratias Deo agens, indixit ei 3 ieiunium, & ut humiliaretur in cilicio, & cinere, & sic deinde 4 cathechizauit eam, & baptizauit, tam ipsam quàm filium eius. Et mox aperti sunt oculi Syrannæ, cepitq; clamare, Verè Deus Christus est, qui illuminauit oculos meos. Quod factum audiens Ampronianus, non multo post attulit filium suum dęmoniacum ad beatum Donatum. Quo orante simul cum Satyro Episcopo, & Hilarino, expulsus dæmon puerum sanum reliquit.

3 Vides qđ baptizandi ẽt olim ieiunio & pnĩa præparabãtur?

4 Cũ cathechismus ex cõsuetudine ecclesiæ semp baptismum præcedat, nequaquam is omitti debet, Quicquid dicant noui dogmatistæ.

Sed & non longo tempore post uir quidam Eustasius rector Tusciæ, & exactor fisci, dum occupatus alibi teneretur, superuenientibus hostibus, uxor ipsius Eufrosina pecuniam fisci abscondit, & paucis diebus succedentibus, absente adhuc uiro defuncta est. Rediens autẽ postmodum uir eius, inuenit uxorem suam mortuã, & pecuniam fisci sibi celari. Qua de re non parum tristis, simul pro requisita pecunia, cum etiam principes curiæ supplicia ipsi meditarentur, fugiens idem Eustasius, uenit ad beatum Satyrum & Donatum, & indicauit eis anxietatem animi sui. Stans itaque Donatus super sepulchrum uxoris ipsius, magna uoce clamauit, Eufrosina per Christum crucifixũ te coniuro, ut dicas nobis, quid factum sit de pecunia fisci, quia uir tuus pro ea ab exactoribus ualde affligitur. Quæ mox de sepulchro respondit, In ingressu domus suffossa latet pecunia, quam quæritis. Recepta est igitur pecunia, liberato Eustasio ab impositione calumniæ.

Verùm recepto beato Satyro cum patribus suis, eius loco sacerdotium beatus Donatus suscepit. Cumq; die quadam 5 missam celebrasset populo, & de corpore Christi ac sanguine ipsius populus uenerabiliter recrearetur, diaconus quidam nomine Antimus, tradebat sacrum 6 sanguinem Christi, qui subito paganorum impulsu cecidit, & sacrum calicem cõminuit. Vnde ualde tristis tam ipse, ꝙ populus Christi efficitur. Cuius tristitiam Dominus per beatũ Donatũ ilicò releuauit. Nam collecta sunt fragmenta Dominici calicis, & beato uiro allata. Quæ flens ille suscipiens, 7 oratione facta, uas in pristinam

5 Ecce quã uetusta est Missæ celebratio.

6 Ex eo quod diaconus tradebat populo sanguinem Christi, non dicãt Aquilonares nostri cõmunionem sub utraq; specie esse necessariam. Nam tunc temporis ea alicubi erat in usu. Sed nunc post Cõstantiensis synodi decretum nemo sine magno peccato illa uti potest.

7 Ecce quantùm ualuerit iusti deprecatio.

formam reſtaurauit. Quo ſigno perculſi pagani, ſimul cũ Chriſtianis deitatem Chriſti confeſsi ſunt, ac circiter ſeptuagintanouem animæ in Chriſtum credentes per baptiſmum ſaluatæ ſunt. Multis ergo ſignis Dominus glorificans ſanctum ſuum, ad coronam martyrij prouexit.

Denique tentus tempore Iuliani Imperatoris à Quadratiano Auguſtali, ſimul & cum eo Hilarinus uir Dei, iubetur idolis ſacrificare. Cui fideliter reluctanti, iuſsit Quadratianus os lapidibus contundi; Hilarinum uerò monachum in conſpectu eius tam diu fuſtibus cędi, donec ſpiritum emitteret; Deinde beatum Donatum in cuſtodia recludi. Vbi cum innumera miracula Dominus per ſeruum ſuum operaretur, miſit Quadratianus qui gladio eũ percutteret vij. Idus Auguſti. Cuius corpus Chriſtiani iuxta ciuitatem cum 8 ueneratione ſepelierunt. Martyris uerò Hilarini oſſa in Hoſtia ciuitate tumulata ſeruantur.

8 *Corpus ſancti cũ ueneratione ſepultum eſt.*

Habetur ĩ eius martyrologio ſub vij. idus Auguſti.

VITA SANCTI CIRIACI MARTYRIS per eundem Adonem collecta.

Romæ uia Hoſtienſi miliario vij. natale ſancti Ciriaci martyris. Poſtquã Maximinus Auguſtus iuſsit, ut omnes qui erant in cuſtodia unà cum Ciriaco diacono capite truncarẽtur, promiſcui ſexus numero xxi. decollati ſunt, uia ſalaria, intra Thermas ſaluſtij, foras muros. Sanctorum autem corpora collegit noctu Ioannes presbyter, & ſepeliuit in eadem uia xviij. Kalendas Aprilis.

Poſt dies uero ſeptem ueniens beatus Marcellus Epiſcopus, cum Lucina matrona Chriſtianiſsima, 1 condiuit corpora ſanctorũ cum aromatibus, & linteaminibus, deinde ſuſtulit ea, & tranſtulit in prædium ſuum uia Hoſtienſi, miliario ab urbe Roma ſeptimo, & manu ſua recondidit in ſarcophagis lapideis, cum quibus & beatum Ciriacum viij. die menſis Auguſti.

1 *Sãctus Marcellus epiſcopus cum beata Lucina condiuit ſanctorum corpora cum aromatibus et linteaminibus, & recondidit in ſarcophagis lapideis.*

Carpaſius uerò uicarius petijt domum beati Ciriaci, quam donauerat ei Diocletianus Auguſtus. Et ingreſſus in eam inuenit locum, ubi ſanctus Ciriacus fontem ædificauerat, quem 2 cõſecrauerat ſanctus Marcellus Epiſcopus, ubi uenientes ad fidem baptizabat ſanctus Ciriacus. In quo loco Carpaſius balneum ſibi ſtatuit. Et dum lauiſſent, & epulas exhibuiſſent, Carpaſius & xviij. pariter cum ipſo, & deriderent fidem Chriſtianam, ſubitò ceciderunt, & mortui ſunt.

2 *Nota quod Marcellus epiſcopus conſecrauerat fontem, in quo uenientes ad fidem baptiZabantur.*

Beatorum autem martyrum paſsiones, ideſt Ciriaci, Largi, & ſmaragdi, ſuis locis in præſenti Calendario notatæ ſunt, ſub Maximino Auguſto, & Carpaſio Vicario.

VITA SANCTI LAVRENTII MARTYRIS per Adonem Archiepiscopum Treuerensem collecta.

Habetur in loco ubi supra sub. iiij. Idus Augusti.

ROmæ Natale sancti Laurentij Archidiaconi & martyris sub Decio. Cui beatus Sixtus omnes facultates Ecclesię, & thesauros pergens ad coronam martyrij tradidit.

Hic ueniens in Celium montem, ubi erat quædam uidua, in uiduitate trigintaduos annos habens, in cuius domo multi Christiani, & presbyteri, & clerici absconsi manebant, tulit uestes, & thesauros Ecclesiæ & cœpit erogare, & pedes omnium Christianorum lauare. Ad cuius pedes Ciriaca uidua cadens, Per Christum, inquit, te coniuro, ut manus tuas ponas super caput meũ, quia multas infirmitates capitis patior. Beatus Laurentius facto 1 signo Crucis, posuit manus super caput uiduæ, & linteum, de quo extergebat pedes sanctorum.

1 Laurẽtius signo Crucis signauit super caput uiduæ.

Transiens autem in uicum, qui dicitur Canarius, inuenit multos Christianos in domo Narcissi Christiani congregatos, & lauit pedes omnium, & dedit eis de thesauros. Erat in eadem domo homo cæcus nomine Crescentio, qui cœpit rogare beatum diaconem, ut poneret manum suam super oculos eius. Tunc beatus Laurẽtius lachrymans dixit, Dominus noster Iesus Christus, q aperuit oculos cæci nati, ipse te illuminet. Et facto signo 2 Crucis aperti sunt oculi eius.

2 Et hic signo Crucis aperuit oculos cæci.

Cum iam ergo duceretur beatus Sixtus cum duobus diaconibus, ut martyrium suum consummaret, & beatus Laurentius clamaret adueniens, Non me derelinquas Pater sancte, quia thesauros tuos iam expendi, quos tradidisti mihi, tentus est à militibus, & traditus Parthemio tribuno. Qui nunciauit Decio, q Laurentius, qui haberet thesauros reconditos, Archidiaconus Sixti in custodia teneretur. Qui gauisus fecit eum sibi præsentari, & auditum tradidit Valeriano Pręfecto. Qui & ipse dedit eum in custodia cuidam Hippolito. Et Hippolitus reclusit eum cum multis.

Erat autem ibi homo Lucillus nomine cæcus, ad quẽ sanctus Laurentius, Crede, inquit, in filium Dei dominum nostrum Iesum Christum, & baptizare, & illuminabit te. Respondit Lucillus, Ego semper desideraui baptizari in nomine Domini Iesu Christi. Tunc beatus Laurentius 3 catechizauit eum, & accepta aqua baptizauit, & illuminati sunt oculi eius. Hoc factum audientes multi cęci, ueniebant ad beatum Laurentium, & ponebat manum suam super oculos eorum, & illuminabantur. Videns hoc Hippolitus, credidit, & cathetizatus, atque baptizatus est.

3 Vides quod semp catechismus baptismũ præcedit? Cur ergo aliqui modo eum prætertire uolunt?

Itaque ex mandato adductus est beatus Laurentius ante conspectum Valeriani. Qui dixit beato Laurentio, Iã depone pertinaciam & da thesauros, quos apud te cognouimus esse recõditos. Cui sanctus

Laurentius, Da mihi inducias bidui, aut tridui, & proferam tibi thesauros. Ab eadem die cœpit colligere cæcos, & claudos, debiles, & pauperes, & abscondit eos in domo Hippoliti. Valerianus autem nunciauerat Decio, quia promisisset, datis sibi inducijs Laurẽtius thesauros. Completis igitur tribus diebus præsentauit se in palatio Salustiano. Et dixit ei Decius, Vbi sunt thesauri, quos pollicitus es præsentare? Beatus Laurẽtius collectam multitudinem pauperum introduxit in palatium, & uoce magna dixit, Ecce isti sunt thesauri æterni, qui nunquam diminuuntur, nec decrescunt, qui in singulis disperguntur, & in omnibus inueniuntur.

Valerianus præfectus dixit, Quid uariaris per multa? Sacrifica dijs, & obliuiscere artes magicas, in quibus confidis. Cui cum dixisset beatus Laurentius, Quare uos coarctat diabolus, ut Christianis dicatis, sacrificate dæmonijs? Decius iratus iussit eum expoliari, & cędi cũ scorpionibus. Qui cum cęderetur dicebat, Ego quidem gratias ago Deo meo, qui me dignatus est coniungere seruis suis: Tu miser torqueris insania tua, & furore tuo. Tunc Decius, Leuate (inquit) eum, & date ante conspectum eius omne genus tormentorum. Et allatæ sunt laminæ ferreæ, & lecti, & plumbatæ, & Cardi.

Post uinctus catenis ductus est beatus Laurẽtius in palatium Tyberij, ut ibi audiretur de gestis. Et sedit Decius pro tribunali in basilica Iouis. Et præsentato Laurentio cum dixisset, sacrifica dijs, & noli confidere in thesauris, quos habes absconditos, beatus Laurentius liberè respondit, Verè & confido, & securus sum de thesauris meis. Vnde iracundia plenus Decius iussit eum nudum fustibus cædi. Qui cum cęderetur, clamabat ad Cæsarem, Ecce miser uel modo cognosce, quia triumpho de thesauris Christi, & non sentio tormenta tua. Adhuc Decius fustes augere, & dare ad latera eius laminas ferreas ardentes iubet. Beatus uerò Laurentius dixit, Domine Iesu Christe Deus de Deo miserere mihi seruo tuo, quia accusatus, nõ negaui, interrogatus, te Dominum Iesum Christum confessus sum. Et cũ diutissime cum plumbatis cæderetur, dixit. Domine Iesu Christe, qui pro nostra salute dignatus es formam serui accipere, ut nos à seruitio dæmonum liberares, accipe spiritum meum. Et audita est uox, Adhuc multa certamina tibi debentur.

Porrò extẽsus in catasta, & scorpionibus grauissimè cæsus est. Qui subridens, & gratias agens dicebat, Benedictus es domine Deus pater domini nostri Iesu Christi, qui nobis donasti misericordiam, quã meriti non sumus. Sed tu domine propter tuam pietatem da nobis gratiã, ut cognoscant omnes circunstantes, quia tu consolaris seruos tuos. Tunc unus ex militibus nomine Romanus credidit Domino Iesu Christo, & dixit beato Laurentio, Video ante te hominem pulcher-

rimum ſtantem cum linteo,& extergentem membra tuā. Adiuro te per Chriſtum,qui tibi miſit Angelum ſuum, ne me derelinquas. Leuatus igitur beatus martyr de cataſta,& ſolutus, redditus eſt Hippolito in palatio. Veniens autem Romanus, & afferens urceum cum aqua,miſit ſe ad pedes beati Laurentij,ut baptizaretur. Qui 4 benedicta aqua,baptizauit eum. Quod factum audiens Decius,iuſsit eum ſibi exhiberi cū fuſtibus.Ipſe uerò interrogatus cœpit clamare, Chriſtianus ſum.Et iubente Decio,eductus foras muros portæ ſalariæ,decollatus eſt Quinto Idus Auguſti. Cuius 5 corpus noctu collegit Iuſtinus presbyter,& ſepeliuit in cripta in agro Verano.

4 *Qui benedicta aqua baptizauit eum.*

5 *Corpus martyris noctu collegit Iuſtinus presbyter,& ſepeliuit in Cripta.*

Decius autem Cæſar perrexit noctu ad thermas iuxta palatium Saluſtij, & exhibitus eſt ei iterum ſanctus Laurentius, & allata ſunt omnia genera tormentorum, plumbatæ,fuſtes,laminæ,ungues,lecti, batili.Et dixit beato martyri,Iam depone perfidiam artis magicæ, & dic nobis generoſitatem tuam.Cui beatus Laurentius, Quantum ad genus,Hiſpanus ſum,nutritus Romę, & à cunabulis Chriſtianus,eruditus omnem legem ſanctam & diuinam.Et Decius illi,Sacrifica dijs, nam nox iſta in te expendetur cum ſupplicijs.Ad hoc beatus Laurentius, Mea,inquit, nox obſcurum non habet, ſed omnia in luce clareſcunt.Et cū cæderetur lapide os eius,ridebat,& confortabatur,ac dicebat,Gratias tibi ago Chriſte,quia tu es Deus omnium rerum.

Allatus eſt autem lectus ferreus cū tribus coſtis, & expoliatus beatus Laurentius ueſtimentis ſuis,extenſus eſt in cratem ferream, & allati ſunt batili cum prunis, & miſerunt ſub cratem ferream. Et cum furcis ferreis coarctaretur deſuper, Decio dixit,Ego me obtuli ſacrificium Deo in odorem ſuauitatis;quia ſacrificium Deo eſt ſpiritus contribulatus.Carnifices tamen urgentes miniſtrabant carbones,mittentes ſub cratem,& deſuper comprimentes eum furcis ferreis. Dixitq́; ſanctus Laurentius, Diſce miſer,quanta eſt uirtus Domini Dei mei, nam carbones tui mihi refrigerium præſtant,tibi uerò æternum prę parant ſupplicium;quia ipſe Dominus nouit, quia accuſatus non negaui,interrogatus Chriſtū confeſſus ſum; aſſatus gratias ago.Et uultu pulcherrimo dicebat, Gratias tibi ago Domine Ieſu Chriſte, qui me confortare dignatus es.Et eleuans oculos ſuos in Deciū dixit,Ecce miſer aſſaſti unam partem, regira aliam, & manduca. Gratias igitur agens,& glorificans Deum dixit,Gratias tibi ago Domine Ieſu Chriſte,quia Ianuas tuas ingredi merui.Et emiſit ſpiritum.

Mane autem,primo adhuc crepuſculo,rapuit corpus eius Hippolitus,& 6 condiuit eum linteis, & aromatibus; & hoc factum mandauit Iuſtino presbytero. Tunc beatus Iuſtinus, & Hippolitus plorantes,& multum triſtes,tulerunt corpus beati martyris, & uenerunt in uia Tyburtina in prędiū matronæ uiduæ Ciriacę in agro Verano,

6 *Conditur corpus beati Martyris linteis et aromatibus, deinde ſepelitur.*

ad quam ipse beatus martyr fuerat noctu, cui & linteum dedit, unde pedes sanctorum exterserat, & illud ibi iam hora uespertina sepelierunt

7 Quarto Idus Augusti. Et 7 ieiunauerūt agentes uigilias noctis triduo cū multitudine Christianorū. Beatus autem Iustinus presbyter obtulit 8 sacrificium laudis, & participati sunt omnes.

7 Ieiunauerunt agentes uigilias noctis triduo cum multitudine christianorum.

8 Vide Missam dici sacrificium. Nam de alio non potest hic recte et cōmode intelligi, ut oēs de eo participarentur.

Habetur in eius Martyrologio sub. iij. Idus Augusti.

VITA SANCTORVM TYBVRTII ET Susannę martyrum per eundem Adonem collecta.

ROmæ inter duas lauros natale sancti Tyburtij martyris, filij Cromatij vrbis præfecti, quem erudierunt in fide beatus Sebastianus, & sanctus Tranquillinus, ac gloriosus Polycarpus presbyter, qui ipsum in sacro fonte baptismatis innouauit, & familiam eius promiscui sexus mille quadringentos cum eo pariter baptizauit.

Huius igitur filius Tyburtius, cum propter immanitatem persecutionis idem pater eius, & ingens multitudo Christianorum cum illo Campaniam ex consilio Pontificis Gaij perrexisset, amore martyrij flagrans, resedit in urbe Roma. Et cū 1 ieiunijs, & orationibus ibi cum beato Gaio Papa occuparetur, quadam die transiens occurrit homini, qui de alto lapsus fuerat, & ita caput & omnia membra quassauerat, ut de sola sepultura eius ageretur. Iuxta quem ipse accessit, & cepit dicere super uulnera eius lente orationem Dominicam, & symbolum. Et ita factus est homo ille, solidatis mēbris, incolumis, quasi nihil contigisset ei mali. Tunc apprehendens parentes eius, segregauit eos à turbis, & indicauit eis uirtutem nominis Christi. Et uidens animum eorū fixum fortiter in timore Domini, perduxit eos ad Papam Gaium; Qui iuuenem sanatum, gratias Deo referentem, & parentes eius pariter baptizauit.

1 Ecce uerorum fideliū exercitia, ieiunia & orationes.

Interea dum procella persecutionis grauiter inundaret, iunxit se quidā simulata fide beato Gaio. Porrò hic apostata extiterat, & erat fraudulentus in omni sermone, & callidus in omni cōmisso. Qui dum à beato Tyburtio uiro scholasticissimo & sancto frequenter argueretur, quòd 2 capillos super apicem frontis tonsoris arte componeret, & quòd assiduè potaret, & ludendo pranderet; quòd libentius fœminarum se aspectibus daret, quod à ieiunijs se & orationibus tolleret, quod somno deditus nō interesset peruigil in hymnis Dei. Dum pro his igitur à beato Tyburtio acrius argueretur, simulat se ęquanimiter monitionem accipere, & egit arte, quatenus orantem sanctū Tyburtium pagani comprehenderent; in qua comprehensione seipsum se-

2 Sicut supra habuisti christianorum fideliū exercitia, ita nūc habes hypocritarum & hæreticorum.

cit teneri, & ſimul duci ad ſecretarium iudicis.

At ubi introducti ſunt, Fabianus dixit ad eum, qui ſe arte tradiderat, Quis diceris? Ille reſpondit, Torquatus. Quid profiteris? Christianus ſum, inquit. Fabianus dixit, Ignoras quòd iuſſerunt inuictiſsimi Principes, ut qui ſacrificare dijs noluerint, diuerſis ſupplicijs macerentur? Torquatus ait, Hic magiſter meus eſt, Et ipſe me ſemper docuit; quod hunc uidero facere, neceſſe eſt ut hoc faciam. Fabianus conuerſus ad Tyburtium ait, Audiſti quid Torquatus aſſerit? Sanctus Tyburtius reſpondit, Torquatus diu eſt, quòd ſe Chriſtianum eſſe mentitur, uirtus enim ipſa nominis ſancti, grauiter fert & moleſte, ſuum nomen a non ſuis moribus uſurpari. Reuera enim Illuſtriſsime, hoc Chriſtianum uocabulum diuinæ uirtutis eſt, ſectatorum ſcilicet Chriſti, qui uerè philoſophi facti ſunt, qui uerè Chriſtiani dicti ſunt, qui ad obterendas libidines fortiter militarunt. Ne credas uir Illuſtriſsime hunc eſſe Chriſtianũ, qui in lenocinio ſui molliendo capitis fimbrias admittit, qui tonſorẽ diligit, qui in ſcapulis molliter geſtit, quo inflexum greſſum improbo nixu diſtendit, qui uiros negligenter agit, fœminas diligẽtius intuetur; nunquam tales peſtes Chriſtus dignatus eſt habere ſeruos. Verùm hic quoniam me ſe imitaturum aſſerit, hic in tuo conſpectu probabis eum mentitum. Hic enim qualis ſemper fuerit, nunc euidenter oſtendet.

Fabianus dixit, Conſultius facies, ſi ſaluti tuæ conſulens, principũ decreta non contemnas. Tyburtius reſpondit, Ego ſaluti meæ melius non conſulo, quàm ut dæmones contemnens, unum Deum Ieſum Chriſtum confitear. Torquatus adiecit, Non ſolũ ipſe Chriſtianus crudelis eſt, uerum etiam multis perſuadet, & decipit, ac cum ſuis ſocijs, cum quibus magicas artes exercet, die noctuq; incantationibus occupatur. Sanctus Tyburtius dixit, Falſus teſtis nõ erit impunitus. Iſte quẽ uides, uir Illuſtriſsime, malitiæ ſuæ curis æſtuans, ad nihil aliud Chriſtianis eſt iunctus, niſi ut cogitaret, quomodo ſe nobis quaſi Chriſtianum oſtenderet, & quomodo alijs ſe fideliſsimum mentiretur. Reprehendebam tamen in eo Cyclopeam edacitatẽ, ʒ emerſum uino pudorem, & ſepultam diuini nominis ſanctitatem. Ebrius patiebatur ſitim, & eſuriem uomens; nec ut Chriſtianus, ſed ut Antonianus quondam ille conuiua, manducabat, bibebat, uomebat; & nunc Chriſtianos arguit, Chriſtianos accuſat, in nos mitem iudicem incitat, gladium nolenti iudici porrigit, & ut dæmonijs ceruices noſtras inclinemus, hortatur. Videmus uotum tuũ, uidemus cruenta conſilia, & ſcelerata arte uerborum uenena tui pectoris intuemur. Accingere nunc ò ſceleratiſsime, utere carnificis officio, uendica tibi & ipſius iudicis uocem, applica eculeos, appende Chriſtianos, damna, percute, incende. Bene nos accipis, ſi exilium minaris, hoc philoſophantibus totus eſt mundus.

ʒ *Vide an moderni hæretici ſint tales, qualem ſanctus Martyr hũc falſum chriſtianum deſcribit.*

Si ſupplicium, euadimus mundi carcerem. Si ignes, maiora horum in cupiditatibus uincimus. Decerne quicquid libet, Omnis nobis uilis eſt pœna, ubi pura comes eſt conſcientia.

Poſt hæc Fabianus, cum uerißimè iuuenis ſanctißimus Chriſtum confiteretur, iuſsit ante pedes eius carbones ardentes effundi, dicens ad eum, Elige tibi unum de duobus, aut thura in iſtis carbonibus adijce, aut pedibus ſuper eos nudis incede. Ille autem faciens 4 ſignum Crucis, conſtanter ſuper eos nuda ingreſſus eſt planta; & cepit dicere, Depone infidelitatem, & diſce, quia hic ſolus eſt Deus, quem confitemur, & creaturis omnibus dominatur; nam mihi in nomine domini mei Ieſu Chriſti uidetur, quòd ſuper roſeos flores ingrediar, quia creatura ipſa creatoris famulatur imperio. Cui Fabianus, Quis ignorat magicam uos docuiſſe Chriſtum ueſtrũ? Obmuteſce infelix, exclamat Tyburtius, & noli auribus meis hanc iniuriã facere, ut audiam te rabido ore latrantem cõtra mellifluum nomen, & ſanctum. Iratus Fabianus dictauit ſententiam, ut gladio animaduerteretur, Ductus autẽ in uia Lauicana tertio miliario ab urbe, uno ictu gladij percuſſus abſceſsit. In eodem autem loco à quodam apparente Chriſtiano ſepultus eſt Tertio Idus Auguſti.

4 *Ecce quomodo ſigno Crucis magna pericula euitantur.*

Eodem die Romæ natale ſanctę Suſannæ uirginis, & martyris, ſub Dioclitiano, & Maximiniano Auguſtis, iudice Macedonio. Fuit autem 5 filia glorioſi presbyteri & martyris Gabinij, fratris Gaij Epiſcopi & martyris, nobili ſatis orta progenie, quam pater nutriuerat, & diuinis literis imbuerat.

5 *Filiã presbyteri more occidentalis eccleſiæ intellige. i. quam ante presbyteratum genuerat, non poſt.*

Audiens itaque Diocletianus de puella, q̃ pulchritudine & ſapientia præcelleret, miſit ad Gabinium, quendam qui erat ex genere eius conſobrinum ſuũ, nomine Claudium, & petiuit eam Auguſtus Maximino filio ſuo in coniugẽ. Veniens deniq; Gabinius ad filiam ſuam Suſannam, rogauit intereſſe Gaium Epiſcopum Vrbis auunculum eius, & narrauit eis quomodo Diocletianus Auguſtus direxiſſet Claudium conſobrinum eorum, ut Suſannam ſuo filio Maximino in coniugem peteret. Quæ ſpirituſancto corroborata, coniugium huiuſmodi reſpuit. Et reſpondens patri, & auunculo dixit, Pater ſcio quia de ore tuo ſum erudita, ut 6 caſtitatem ſtudeam ſeruare, & pudicitiam Domino Ieſu Chriſto exhibere; in eius ergo timore iam conſtituta, nunq̃ coinquinabor uirili cõmixtione, ſed cui me ſemel tradidiſti, ipſi ſeruio, & in ipſo confido, Ipſe enim nouit conſcientiam meã.

6 *Ecce quomodo Priſci patres filias erudiebant ad ſeruandã pudicitiam, & non ad contrahenda matrimonia, ut faciunt moderni hæretici.*

Proinde Claudius ipſe reſpondens ei, et aperiens uotũ Diocletiani, cum nullo modo eius animum potuiſſet inclinare, ut coniungeretur Maximino filio eius, ſed inſuper eruditus, & inſtructus in uia Dei à beatis Gaio & Gabinio, pœnitentiam de ſanguine ſanctorum, quem effuderat, popoſciſſet, baptizatus eſt unà cum uxore ſua nomine

Præpedigna,

Præpedigna,& filijs Alexandro,& Cutia, & intantum in fide conualuit,ut 7 omnes facultates suas uenderet, & pauperibus Christianis erogaret;& quoscunque adire poterat,qui in custodia tenebantur, uictu & uestimentis releuabat, mittens se ad pedes singulorum, atque orationis gratiam ab eis tantum exoptans.

7 *Vide quomodo statim Euangelicam paupertatem conuersus amplectitur,iuxta illud. Vende omnia quæ habes, & da pauperibus.*

Interea dum mense uno & diebus sexdecim requireretur à Diocletiano,responsum est ei quòd ægritudine teneretur, misitq; fratrē eius ad eum nomine Maximum, comitem rei priuatæ, ut uisitaret eum, & ageret cum illo de puella Susanna. Veniens igitur Maximus inuenit Claudium in 8 cilicio orantē,& obstupuit; cumq; rem,pro qua uenerat,per ordinem enarrasset, perduxit eum Claudius ad domum beati Gabinij,& diligēter ei beatus Gabinius, & sanctus Gaius uiam Domini exposuerunt. Vnde compunctus credidit Maximus, & baptizatus est. Ab eadem uerò die cepit facultatem suam uendere per quendam amicum suum nomine Trasonem Christianisimum togatum, qui occultus Christianus erat, quem ante multos annos beatus Gaius baptizauerat. Qui circumiens nocturnis horis uicos, & carceres,pauperibus Christianis necessaria ministrabat,& gesta eorū colligebat,memoriasq; exornabat.

8 *Orabat in cilicio quia pœnitentiā agebat.*

Post dies quindecim nota facta sunt omnia Diocletiano, & misit Iulium,qui Claudium,& Maximum,Præpedignam,& Alexandrū, atque Cutiam puniret, Gabinium uerò, & Susannam uinculis constringeret. Et post dies quinquagintaquinque iussit Diocletianus ut beata Susanna adduceretur ad Serenam uxorem suam, quæ occulte Christiana erat. Cum itaque 9 hymnis & orationibus cum ea uacaret,& die noctuq; in laude Dei psalmos recineret, nunciatum est hoc Diocletiano. Tunc idem dixit Maximino filio suo, ut reuocaretur Susanna ad patris sui Gabinij domum, & ibi abuteretur ea, ut ipsi liberet.

9 *Ecce iterum Christianorū exercitia,nempe uacare hymnis & orationibus, & die nocteq; psalmos canere.*

Ipsa uerò nocte postquam reuocata est, ingressus Maximinus in domum,ubi orabat Susanna,uidit nimiam claritatem super ipsam,& extimuit,& cursim redijt ad palatium. Diocletianus uero hoc arti magicæ deputans, misit Macedonium, qui eam constringeret infra domum eius,ut sacrificaret.Qui dum uellet eam flectere, ut dijs immolaret, expolians eam cepit fustibus cędere. Beata uerò Susanna dicebat, Gloria tibi domine. Sicq; beata uirgo permanens in confesione Domini,gladio percussa est intra domum suam,& spiritum incontaminatum Deo reddidit.

10 *Vide Sanctæ Virginis honorificam sepulturam.*

Eius corpus collegit Serena Augusta noctu, & manibus suis cum linteaminibus & 10 aromatib⁹ ornauit,& posuit iuxta corpora sanctorum in cimiterio Alexandri in harenario,in cripta,iuxta sanctum Alexandrum tertio Idus Augusti. 11 Sanguinē uerò martyris,qui

11 *Ecce quomodo corani beatæ uirginis sanguine in capsa argentea reposito, Augusta*

die noctuq; furtiuis orationibus semet:ps am domino effundebat.

effusus fuerat in loco domus suæ, uelamine detersit, & posuit in capsa argentea in palatio suo, ubi die noctuq; furtiuis orationibus semetipsam Domino effundebat. Passa est autem Tertio Idus Augusti.

Habetur ī eius martyrologio sub pridie Idus Augusti.

VITA SANCTI EVPLI DIACONI ET MARtyris, per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

IN Sicilia ciuitate Cathanensi natale sancti Eupli diaconi, Diocletiano & Maximiniano Augustis.

Cum enim esset extra uelum secretarij beatus Euplus Christianum se confessus, intromissus est, iubente Caluisiano consulari in auditorium. Et cum ibi fidem suam profiteretur, Caluisianus dixit; Torqueatur Euplus quousq; confiteatur deos ueros omnipotentes Martē Apollinē, & Esculapium. Beatus Euplus respondit, Bene dixisti Caluisiane, ut adorem Trinitatem inseparabilem unum Deum.

Audiens Caluisianus putauit eum de dijs suis dixisse, & gaudio repletus ait, Ergo sacrifica. Cui beatus martyr, Ego sacrifico & immolo meipsum patri & filio & spirituisancto. Audiens hoc impius Iudex cōmotus ira, iusit eum amplius torqueri. Et ultimo dedit sententiam dicens, Iubemus Euplum iusto iudicio nostro gladio interfici. Beatus Euplus gratias egit Domino nostro Iesu Christo.

Et cum duceretur, repletus spiritusancto canebat, Magna est gloria tua Domine in seruis tuis, quos ad te uocare dignatus es. Flectens itaque genua sua, finita oratione, parauit ceruicem, & decollatus est Tertio Idus Augusti. Et 1 sepultū est corpus eius conditū aromatibus in loco uenerabili Cathanensis ciuitatis secundo Idus Augusti.

1 Vides sepulturā sancti honorificam & cū aromatibus?

Habetur in loco ubi supra sub idibus Augusti.

VITA SANCTI HIPPOLITI MARTYris, per Adonem iamdictum collecta.

ROmæ natale sancti Hippoliti martyris sub Decio Imperatore, Valeriano præfecto.

Hunc beatum Hippolitum Vicarium sanctus Laurentius, cum apud eum esset in custodia, baptizauit. Qui peractis 1 sanctis exequijs martyris, post tertium diem ad domū suam rediens, dedit pacem omnibus seruis suis, & ancillis, & cōmunicauit de 2 sacrificio altaris beati Laurentij martyris. Et pośita mensa, priusquam cibum sumeret uenerunt milites, & tenuerunt, & perduxerunt ad Decium.

1 Nota, Peractis sanctis Martyris exequijs.

2 Ecce Missam uocari sacrificium, quod non nulli mōdo negare audent.

Quem ut uidit, subridens dicit ei. Nūnquid & tu magus effectus es, quia corpus Laurentij abstulisse diceris? sanctus Hippolitus respondit, Hoc feci non quasi magus, sed quasi Christianus. Decius furore repletus iusit, ut cum lapidibus os eius contunderetur. Et expoliauit

cũ 3 ueste, qua induebatur habitu Christiano, & dixit ei, Sacrifica, & uiues, sin aliter peries per tormenta sicut Laurentius. Sanctus Hippolitus dixit, Exemplum merear beati Laurẽtij martyris fieri, quem tu miser ausus fuisti ore polluto nominare.

3 Semper qui baptizabantur, noua ueste induebantur.

Extensus igitur, fustibus & cardis diu cæsus est, donec cędentes deficerent. Inde leuatus est à terra, & iussit eum Decius uestiri militari ueste, qua gentilis utebatur, & dixit ei, Recole militiam, & esto noster amicus, & in conspectu nostro utere militia pristina, quam semper habuisti. Cumq; beatus martyr dixisset, Militia mea hæc est, Christo Domino firmissimè militare, unde cupio ad celerem palmã cũ fructu uenire. Iracundia plenus Decius dixit Valeriano, Accipe omnes facultates eius, & interfice eum crudeli exanimatione.

Valerianus itaque exquisita omni facultate eius, inuenit in domo Hippoliti omnem familiam Christianam, quam conspectui suo præsentari fecit. Et iussit beatum Hippolitum foras muros portæ Tyburtinæ cum familia sua duci. Beatus uerò Hippolitus confortabat omnes dicens, Fratres nolite metuere, quia ego & uos unum Deum habemus. Et decollati sunt promiscui sexus numero xix. Beatus uerò Hippolitus ligatus pedes ad colla indomitorũ equorum, super cardetum & tribulos tractus, emisit spiritum.

Nocte uenit beatus Iustinus presbyter, & 4 collegit corpora, & sepeliuit in loco eodem iuxta Nymphas, ad latus agri Verani, Idibus Augusti.

4 Vide sancti uiri pietatem in sepeliẽdis beatorum martyrum corporibus.

VITA SANCTÆ CONCORDIÆ MARTYRIS, per eundem Adonem collecta.

Habetur ubi supra sub Idibus Augusti.

EOdem die Natale sanctæ Concordiæ nutricis eiusdem beati Hippoliti.

Cum Valerianus ad familiam beati Hippoliti sibi pręsentatam dixisset, Cõsiderate ętates uestras, ne simul pereatis cum Hippolito domino uestro, respõdit beata Concordia, Nos desideramus potius cum domino nostro pudicè mori, q̃ impudicè uiuere. Ad hoc Valerianus, Genus, inquit, seruorum nisi cum supplicijs emendatur. Et iussit, ut beata Concordia cũ plumbatis cæderetur. Et cum cæderetur, emisit spiritum, corpusq; eius est in cloacam proiectum.

Cumq; diu quæreret illud sanctus Iustinus, & nõ inueniret, ita tristis redditur, ut non cessarent flere oculi eius. Tertiodecimo uerò die post pasionem sancti Hippoliti, uenit quidam miles Porphyrius nomine, ad Hirenęum Cloacarium, qui occultè Christianus erat, & dicit ei, si secretum posis custodire, diuulgabo arti tuę multum quęstũ: Ante hos dies iussit Valerianus Præfectus in conspectu suo quan-

dam hæreditariam Hippoliti plumbatis deficere, & corpus eius in Cloacam iactari. Hæc in uestibus suis spero quòd margaritas habet absconsas, uel aurum.

Audiens hæc Hirenæus, intimauit secreto beato Iustino presbytero: Qui flectens 1 genua gratias egit Deo. Porphyrius autē noctu ueniens cum Hirenæo, inuenit corpus 2 sanctum. Sed in uestimentis eius nihil inuenerunt. Beatus autem Hirenæus uocauit ad se quendam Christianū Abundium nomine, & tulerunt corpus eius, & perduxerunt ad beatum Iustinum. Qui gratias agens Deo illud suscepit, & iuxta corpora martyrum Hippoliti, & aliorum 3 sepeliuit, octauo Calendas Septembris.

1 *Qui flectens genua gratias egit deo.*

2 *Sanctum uocat beatæ Martyris corpus, nō cineres emortuos, uel extinctum cadauer, ut faciunt hæretici.*

3 *Tantane uterentūr industria uiri Christianissimi, in martyrūm corporibūs perquirendis, si sepelire mortuos non esset opus pium & deo gratum?*

Habetūr in loco ubi supra sub Idibus Augusti.

VITA SANCTI CASSIANI MARTYRIS, per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

IN foro Scyllæ natale sancti Cassiani. Qui cum adorare idola noluisset, interrogatus à persecutore quid artis haberet, respondit, quia pueros notas doceret. Et mox spoliatus uestibus, ac manibus post terga reuinctis, statuitur in medio. Vocatisq; pueris, quibus docendo exosus factus fuerat, data est facultas eum perimendi. At illi quantum doluerant discentes, tantum se ulcisci gaudentes, alij eū tabulis ac buxis feriebant, alij stilis uulnerabant. Quorū quanto infirmior erat manus, tanto grauiorem martyrij pœnam dilata morte faciebat. Scribit hoc Prudentius Poëta.

Habetūr in martyrologio eiusdē sub xviij. kalendas Septēbris.

VITA SANCTI EVSEBII PRESBYTERI & confessoris, per eundem Adonem collecta.

ROmæ Natale sancti Eusebij presbyteri & confessoris. Qui presente Constantio cū fidē catholicā constantissimè defenderet, & 1 liberium Papā doleret Arrianę perfidię consensisse, ab irato Constantio Imperatore Arriano, includitur in quodam cubiculo domus suæ habente in latitudine pedes quatuor. Vbi multis diebus in oratione constanter perseuerauit. Et xix. Calendas Septēbris post menses septem, adhuc tamen inclusus, 2 dormitionē accepit.

Cuius corpus collegerunt Gregorius & Orosius presbyteri, & sepelierunt in cripta iuxta corpus beati Sixti martyris & Episcopi, uia Appia in cimiterio Calixti. Vbi & titulum ipsius scribentes posuerunt ita, Eusebio homini Dei.

1 *Ex hoc loco habes conformiter quoque ad dictum beati Hieronymi in Libro de Viris illustribus in Fortunatiano, quod Liberius Ro. Pontifex qui alias uir Christianissimus fuerat, tandem in Arrianæ sectæ subscriptionem deflexus est.*

Audiens

Audiens autem Constantius quòd Gregorius & Orosius sepelisse[1] sent corpus beati Eusebÿ, in eadē Cripta, ubi illum condiderant, præcepit [3] uiuum includi Gregorium. Hunc semiuiuum noctu Orosius presbyter excepit inde. Et post paululum defunctum, iuxta corpus sancti Eusebÿ presbyteri sepeliuit. Factaq; est grauissima psecutio in catholica Ecclesia ab Arrianis, sedē Apostolicā tunc tenente Liberio.

est. Quod quamuis esse potuerit, non tamen tota Dei ecclesia cū eo corruisse dicenda est, nam tunc uel in uno hoc seruo Dei Eusebio stetit, sicut & olim in die parasceues in sola sanctissima Dei genitrice.

2 Si seruus Dei inclusus dormitionem accepit, non recte Sancti à quibusdam dicuntur emortui.

3 Vide quanto studio utebantur in sepeliendis sanctorum corporibus, & quanta pericula incurrebant eorum tumulatores. Quod manifeste arguit opus illud maxime Deo placere. In quo etiam mirifice commendatur seruus Dei Tobias.

DORMITIO SANCTISSIMÆ DEI GENItricis Mariæ, per eundem Adonem collecta.

Habetur in eius martyrologio sub xviij. Calen. Septembris.

DIe xv. Augusti. Dormitio [1] sanctæ Dei genitricis & perpetuæ Virginis Mariæ. Cuius sacratissimum corpus etsi non inuenitur super terram, tamen pia mater Ecclesia uenerabilem eius memoriam sic [2] festam agit, ut pro conditione carnis eam migrasse non dubitet.

Quo autem illud uenerabile spiritussancti templum iudicio & cōsilio diuino occultatū sit, plus elegit sobrietas ecclesiæ cū pietate nescire, q̄ aliquid friuolum & apocriphum inde tenendo docere.

1 Si dormitio appellatur sanctæ Dei Genitricis, cur Hæretici uolunt sanctos potius emortuos dicere quam dormientes?

2 Ecce quō sancta mater Ecclesia diem festum celebrat migrationis beatæ uirginis.

VITA SANCTORVM MARTYRVM LIBErati, Bonifacij, & reliquorū, per eundem Adonem collecta.

Habetur in martyrologio eiusdē sub. xvj. Calen. Septembris.

APud Aphricam natale sanctorum martyrū, Liberati abbatis, Bonifacij diaconi, Seruij, & Rustici subdiaconorum, Rogati, & Septimÿ monachorum, & Maximi pueri. Qui persecutione Vuandalica iussu crudelissimi, atque impijssimi Regis Hunirici, de territorio Capsensis ciuitatis, ex habitaculo monasterÿ abstracti, atq; ad urbem Carthaginensem perducti sunt. Vbi pro confessione catholicæ fidei, & unici baptismatis defensione, primo carcerali custodiæ mancipati, & crudelibus ferri ponderibus arctati, tenebrosis deputati sunt locis. Vbi cū die ac nocte Christianum populum in fidei constantiam roborassent, iussit Tyrannus furore succensus, nauem lignorum manipulis adimpleri, atq; omnes pariter alligatos, in pelago, igne supposito, accremari.

Cum autem pro uoluntate infandi Regis, uel crudelium ministrorum, extensis eorum manibus, eleuatis lignis ignis fuisset iniectus, statim Imperio diuino uidentibus cunctis extinctus est. Et dum sæpius

reuocaretur, iterum atque iterum extinguebantur globi flammarũ. Vnde magis Tyrannus furore simul & pudore repletus, iussit eos remorum ictibus enecari, & ita singulos in modum canum, cerebris cõminutis, perimi. sicq; speciosum cursum certaminis sui, coronante domino, perfecerunt.

Corpora eorũ in mare iactata, sub eadem hora illæsa littoribus reddita, à Christiano populo reuerenter sublata, 1 præeunte clero, cum hymnis solennibus condita sunt in monasterio contiguo basilicæ, quæ dicitur Celerinæ. Scribit beatus Victor Aphricanus Episcopus in historia eiusdem Vuandalicæ persecutionis, quam & ipse cum cœteris sustinuit, & fideli atque illustri stilo digessit.

1 *Vide sanctorum Martyrum honorificam sepulturam, præeunte clero cum hymnis solenibus de more Christianæ traditionis.*

VITA SANCTI AGAPITI MARTYRIS per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetur in martyrologio eiusdẽ sub xv. Calen. Septembris.

APud Prænestinam urbem miliario ab Vrbe trigesimotertio, natale sancti Agapiti martyris, sub Aureliano Imperatore, Præside Antiocho.

Cum esset annorum quindecim, & amore Christi martyrio ferueret, iussu Imperatoris tentus, & primò neruis crudis diu cœsus est. Deinde Præsidi ut impelleretur sacrificare traditur. Qui in dirissimo carcere eum reclusit, & per quatuor dies cibum omnem negauit. Inde de carcere exhibitus est Præsidi, qui prunas ardentes super caput eius iussit imponi. Et cum gratias Deo martyr ageret, flagellis est cœsus, & nudus suspensus, capite deorsum uersò, acri subter fumo facto. Et cum diceret Presidi, sapientia tua & uanitas tua in fumo laborat, iterum flagellis cœditur à quatuor sibi inuicem succedentibus; Deinde bullientem aquam super uentrem eius ministri diaboli effuderunt, & maxillas eius confregerunt.

Interea Iudex de tribunali suo cadens, collectus à ministris in lecto reclinatur, & sentiens Dei uirtutem in martyre, post modicũ tristem animam emisit.

De beato uerò Agapito renunciatum est Imperatori. Qui beatũ uirum iussit leonibus subijci. Sed mansuetæ factæ ferę pedibus martyris ad lambendum se inclinauerunt. Hoc uidentes sceleris ministri, tulerunt de medio sanctum martyrem, & uenerunt contra ciuitatẽ Prę-nestinam, ubi sunt duæ columnæ, & ibi eum gladio percusserunt xv. Calendas Septembris.

Corpus eius noctu sublatum est à Christianis, & positum miliario primo à ciuitate in agro in sarcophago nouo, 1 nutu diuino ibi inuento.

1 *Si diuino nutu inuentum est nouum sarcophagũ pro sancti corpore tumulando, sequitur quod sepelire mortuos est opus Deo placens.*

VITA SANCTI DONATI PRESBYTERI per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetur in martyrologio eiusdē sub xiiij. Calendas Septēbris.

IN Gallijs pago Sigisterico, in mōte, qui dicitur Tura, natale sancti Donati presbyteri. Qui ab ipsis infantiæ rudimentis, mira Dei gratia præditus, ex urbe Aurelianensi ad præfatum locum, ut soli Christo uacaret, adueniens, anachoriticam illic uitā multis annis exegit, tanta miraculorum gloria clarus, ut inter cętera gesta magnifica etiam draconem immanem atque terribilem suis exinde orationibus effugatū extingueret. Cumq; dies uocationis eius instaret, adueniente sancto Abbate Mario, cui ita fuerat reuelatum, inter uerba orationis migrauit ad Christum. Sepultusq; est ab eodem patre in loco suo.

VITA BEATI IVLII SENATORIS ET martyris, per iam dictum Adonem collecta.

Habetur in eius martyrologio sub xiiij. Calendas Septembris.

ROmæ natale beati Iulij Senatoris & martyris, sub Cōmodo Imperatore, Iudice Vitellio.

Hunc docuerunt beati martyres Eusebius, Vincētius, Peregrinus, & Pontianus. Per quorum manus etiam facultates suas pauperibus distribuens, à beato Rufino presbytero baptismi gratiam percepit.

Quod audiens Cōmodus, iratus iussit eum teneri, & cuidam Vitellio Magistro peditum tradi, ut omnes facultates eius requireret, & ad sacrificandum impelleret. Qui coniecit eum in carcerem, & post triduum catenis uinctum fecit sibi præsentari. Et auditum iussit tam diu fustibus cœdi, donec emitteret spiritum.

Cuius 1 corpus collegerunt noctu beatus Eusebius, Pontianus, Peregrinus, atque Innocentius, & sepelierunt in cimiterio Calepodij xiiij. Calendas Septembris.

1 Noctu colligitur à sanctis uiris Martyris corpus, & in cœmiterio Calepodij sepelitur.

VITA SAMVELIS PROPHETÆ per eundem Adonem collecta.

Habetur ubi supra sub xiij. Calendas Septembris.

TErtiodecimo Calen. Septembris Natale Samuelis prophetæ. Cuius 1 sacra ossa Imperator Archadius de Iudæa transtulit Thraciam, 2 portantibus Episcopis, & omnium Ecclesiarum populis tanta lætitia occurrentibus, quasi præsentem, uiuentemq; cernerent, atque susciperent; ut de Palæstina usq; Calcedonem iungerentur populorū examina, & in Christi laudes una uoce resonarent. Scribit sanctus Hieronymus in libro contra Vigilantium.

1 Vocat sancti Prophetæ sacra ossa, non autem consumpta uel emortua, ut modo quidam faciunt.

2 Vide si scis inuenire solenniores exequias istis. Et quomodo sit de antiquæ Ecclesiæ usu quod Episcopi sanctorum reliquias dum tumulantur aut transferuntur deferant, comitantibus & occurrentibus populis cum maxima lætitia.

Habetur in loco ubi supra sub. xij. Calendas septembris.

VITA S. ANASTASII MARTYRIS per Adonem Episcopũ Treuerensem collecta.

IN ciuitate Salona natale sancti Anastasij martyris. Qui cum uideret beatum Agapitum inter tormenta fortius Christum profitentem, & confitentem, exclamauit, Magnus est Deus, & nõ est alius præter eum. Erat autem Cornicularius miles. Ad quem Præses, sicut uideo, inquit, seductus es. De quo Præses Imperatori Aureliano renunciauit. Qui mox perire illum iubet. Et ita martyr factus migrauit ad dominum.

Habetur in martyrologio eiusdem sub xi. Calendas Septẽbris.

VITA SANCTI TIMOTHEI MARTYRIS per Adonem supradictum collecta.

ROmæ uia Ostiensi, in Cimiterio eiusdẽ, natale sancti Timothei. Qui Antiochia ueniens Romã, sub Melchiade Papa susceptus est. Quiq; cum annum totum & aliquot menses ibi prædicans, multos ad fidem Christi conuertisset, tentus à Tarquinio urbis præfecto, & longa carceris custodia maceratus, cum sacrificare idolis noluisset, tertiò cœsus, & grauissimis supplicijs attrectatus, ad ultimum decollatus, & iuxta beatum Paulum Apostolum sepultus est. Scriptum inuenitur in historia sancti Syluestri.

Habetur in martyrologio eiusdem sub xi. Calen. Septembris.

VITA BEATI ANTONINI MARTYRIS per Adonem iamdictum collecta.

ROmæ natale beati Antonini martyris, qui cum esset carnifex, uidit stantem iuuenem cum spongia, & detergentem uulnera sanctorum martyrum Eusebij, Pontiani, Peregrini, atque Vincentij, cũ suspensi in eculeo cęderentur; & mox clamare cepit, Verè Deus Christus, quem hi prędicant; & fugiens occultè à Rufino presbytero baptizatus est. Et reuersus ad Vitellium, cum se Christianum liberè fateretur, capitis sententia damnatus, uia Aurelia, forma Traiana. xi. Calendas Septembris sepultus est.

Habetur ubi supra sub viij. Calend. Septembris.

VITA SANCTI GENESII MARTYRIS per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

ROmæ natale sancti Genesij martyris. Qui prius in arte mimorũ, qui stantes cantabant super pulpitum, quod Themele uocabatur, & rerum humanarũ erant imitatores, Themelę artis gnarus fuit. Et quadam die cum uellet Diocletianus Imperator, cui Christiani ut

potè

potẽ ſęuiſsimo, exoſi erant, de myſterijs Chriſtianæ obſeruantię ludũ exhibere, & huius rei gratia ſpectante Imperatore, & omni populo in medio Theatri, quaſi ægrotus decumbens ſe poſceret baptizari, mimum in hęc uerba propoſuit: Eia noſtri, grauem me ſentio, leuem me fieri uolo. Illi reſponderunt, Quomodo te leuem facimus, ſi grauis es? Nunquid nos fabri ſumus, & ad runcinam te miſſuri ſumus? Hęc uerba exhibuerunt populo riſum. Geneſius iterum, Veſani, Chriſtianus deſidero mori. Quare inquiunt? Quibus Geneſius, Vt in illa die ueluti fugitiuus in Deo inueniar.

Euocato autem presbytero, & 1 exorciſta, repente à Deo inſpiratus credidit. Nam illi iuxta lectum ipſius quaſi ægrotantis cũ reſediſſent, dicunt ei, Quid ad nos miſiſti filiole? Geneſius autem non ſimulatè & fictè, ſed ex puro corde reſpondit, Quia accipere cupio gratiam Chriſti, per quam renatus liberer à ruina iniquitatum mearũ. Cumq; ſacramentorũ myſteria cõpleſſent, & indutus eſſet 2 ueſtibus albis, ueluti per ludum à militibus raptus, & ad ſimilitudinem ſanctorum martyrum de Chriſti diſcutiendus nomine Imperatori fuiſſet exhibitus, ſtans in editiori loco ita concionatus eſt.

1 *Ecce gradum* Eccle*ſiaſticum qui appellatur* Exorciſtæ.

2 *Et indutus eſſet ueſtibus albis. Quoniam baptizati noui & albis ueſtibus de more antiquæ* Eccleſiæ *induebantur.*

Audi Imperator, & omnis exercitus, ſapientes, & populi huius urbis, Ego quotieſcunque Chriſtianum uel nominatum audiui, exhorrui, & in confeſsione permanentibus inſultaui. Ego etiam parentes meos, & affines cauſa nominis Chriſtiani execratus ſum, & in tanta deriſione habui Chriſtianos, ut myſteria eorum diligenti examinatione perquirerem, & ex eorum ſanctificatione ludum uobis exhibere uellem. At ubi me aqua nudum tetigit, & interrogatus credere me reſpondi, uidi ſuper me manum cœlitus uenientem, & Angelos Dei radiantes iuxta me ſtetiſſe, qui omnia peccata, quæ ab infantia feci, recitarunt de libro; quæ mox in ipſa aqua lauerunt, in qua ego in conſpectu ueſtro perfuſus ſum; & me candidiorem niue poſtmodum oſtenderunt. Nunc igitur Inclyte Imperator, & uos omnes populi, qui de his myſterijs neſcitis, mecum credite Deum uerũ eſſe Chriſtũ, hunc eſſe lumen, hunc eſſe pietatem, & per ipſum uos ad indulgentiam poſſe pertingere.

Ad hæc Imperator Diocletianus uehementiſsimè indignatus, ſtatim eum fuſtibus crudeliſsimè cęſum Plutiano Pręfecto tradidit ad ſacrificia compellendum; à quo in eculeo ſuſpenſus, & ungularum diutiſsima laceratione fatigatus, lampadibus etiam inflammatus, cum in fide perſiſteret, dicens, Non eſt Rex præter illum, quem ego uidi, & adoro, & colo, pro cuius cultura ſi millies occidar, ipſe ero ut cœpi. Chriſtum mihi de ore, Chriſtum mihi de corde auferre tormenta nõ poterunt: Valde etenim pęniteo, quòd ante nomen ſanctum, & in hominibus ſanctis exhorrui, & ſatis tardus ad adorandum uerũ Regem

ſuperbus miles acceſsi: Martyrij coronam capitis obtruncatione promeruit octauo Calendas Septembris.

Habetũr in eiuſdem martyrologio ſub yiij. Calendas Septẽbris.

VITA SANCTORVM EVSEBII, PONTIANI, Peregrini, atque Vincentij martyrum, per Adonem Epiſcopum Treuerenſem collecta.

ROmæ natale ſanctorum quatuor martyrum Euſebij, Pontiani, Peregrini, atque Vincentij, Imperante Cõmodo, Vitellio iudice. Hi primo facultates ſuas omnes pauperibus diſperſerunt, ac deinde prædicationibus ſuis Iulium quoque Senatorem, & omnem domum eius ad fidem Chriſti conuerſos, per beatum Rufinum presbyterum, ad baptiſmi gratiam perduxerunt. Qui nõ multo poſt martyr factus, ab eiſdem etiam ſepultus eſt.

Pro quo maximè ipſi à Vitellio tenti, & ĩ eculeo leuati, neruis quoque diſtenti, ac deinde fuſtibus cęſi ſunt: quibus & flammæ ad latera eorum poſtmodum appoſitæ. Sed cũ in laude Chriſti fideliſsimè perſiſterent, tandem depoſiti ab eculeo ſunt. Et cum nihilominus in confeſsione Chriſti permanerent, iratus Vitellius Euſebio iuſsit linguam radicitus abſcindi. Quam tamen beatus Fauſtus colligens, in ſinu ſuo abſcondit, & fugit. Præciſa lingua clamabat Euſebius, Gloria tibi domine Ieſu Chriſte, qui dignatus es me cum ſeruis tuis ad gloriam connumerare.

1 *Ecce quã antiquũ eſt in Eccleſia hymnorũ Dei die noctuq; perſonatio.*

Recluſi in carcerem cũ 1 hymnos Dei die noctuq; perſonarent, uenit quidã iam quatuor annis cęcus ſacerdos Capitolij, nomine Lupulus, ad eos, & credens, illuminatus baptiſmi gratiam percepit. Hoc factum cuſtos carceris Simplicius nomine uidens, & ipſe reiectis idolis baptizatus eſt. Quæ geſta Vitellius Cõmodo cum renunciaſſet, ille iuſsit eos puniri. Et poſt triduum de carcere educti, ad Petram ſceleratam plumbatis uſque ad emiſsionem ſpiritus mactati ſunt.

2 *Membra ſanctorum duorum Martyrum à Papa donata, & in Gallias tranſlata, reuerẽter tumulata uenerantur.*

Quorum corpora collegit beatus Rufinus presbyter, & ſepeliuit ab urbe Roma miliario ſexto, inter uiam Aureliam & Triũphalem, octauo Calendas Septembris. Sed multo poſt tempore beatorũ martyrum Euſebij & Pontiani, largitione Papæ Nicolai, 2 membra ad Gallias tranſlata, in monaſterijs ſancto Apoſtolo Petro uoto religioſo collatis, reuerenter tumulata uenerantur.

Habetur ubi ſupra ſub yij. Calendas Septembris.

VITA SANCTI ALEXANDRI MARTYRIS per Adonem antedictum collecta.

APud urbem Italiæ, quę Pergamum dicitur, natale ſancti Alexandri martyris ſub Maximiano Cęſare. Qui cũ eſſet miles

unus è legione Thebeorum, Christianus factus est.

Audiens hoc Maximianus post dies quindecim, mittens accersiuit eum dicens ei, Pro nulla re alia euocaui te, nisi ut sacrifices; comperi enim, te derelinquentem Deos nostros Christianum esse factum. Et hoc dicens petijt sibi mensam. Eaq; apposita, & linteamine cooperta, cepit agere cum beato Alexandro, ut sacrificaret.

Sanctus Alexander in cœlum aspiciens dixit, Atque utinam tantã mihi Deus gratiam daret, qui cuncta per Iesum Christum postulanti bus præstat, ut possem & tuam uoluntatem ad Dei agnitionem conuertere, & uanissimam istam incredulitatem à te auertere. Sed tu quidem insanabile habes malum, & uetustate huic uanitati adhærens, credere non uis. Me autem uocauit ille, qui ex gentibus ad suam gratiam olim uocare promisit. Parce consilijs tuis diabolicis, plange, & cognosce actus tuos malos, & crede in Deum uiuum, qui fecit omnia.

Tunc Maximianus ad tantam eius fiduciam cõmotus, iussit astan tibus, ut de apposito sacrificio inuito ei offerrent, applicitis armatis è contra. At ille beatissimus confundens regiam iniquitatẽ, & eius præcepta fide armatus contemnens, calce mensam percussit, euertens eam cum omnibus suprapositis.

Iracundia repletus Maximianus, iussit tradi uni ex ministris, qui euaginato gladio, stetit stupidus, ferire non ualens. Cui Maximianus, Adhuc stas male miles? At ille respondit, Caput eius sicut mons est ante me, unde totus contremisco. Tunc Maximianus tradidit eũ alijs, ut occideretur. Gaudio itaq; repletus martyr, aquam petijt, & manus suas lauit. Flectensq; genua, & ceruicem in terra humilians, oratione fusa ad Dominum, animaduersus est.

Post aliquot dies, quædam matrona castissima, nomine Grata, collegit corpus eius, & posuit illud in prædiolo suo, non longe à muro ciuitatis Pergamensis. Cuius passio completa est septimo Calendas Septembris.

VITA SANCTI HERMETIS MARTYRIS per eundem Adonem collecta.

Habetũr in loco ubi supra sub y. Calendas septembris.

ROmæ Natale beatissimi Hermetis martyris. Hunc Illustrissimũ beatus Alexander Pontifex & martyr, cum esset præfectus urbis Romæ, baptizauit cum uxore, & filijs, ac sorore Theodora, cumq; eo pariter mille ducentos quinquaginta seruos eius; uxores quoque & filios eorum, prius ingenuitate illis concessa. Et non multo post ab Aureliano Imperatore trusus in carcerem, beato etiam Alexandro in custodia posito, Tribuno Quirino cõmendatur.

Qui dixit ad beatum Hermem: Quæ ratio est uir illustris, ut indi-

gnè sacra iudicans, non solum ad istam iniuriam te redigi uelis, uerum etiam præfecturę honore expoliatum, in uinculis te tanquã priuatum trudi æquanimiter feras? Sanctus Hermes ait, Ego Præfecturam non perdidi, sed mutaui. Nam dignitas terrena à terris tollitur, ac mutatur, dignitas uerò cœlestis æterna sublimitate subsistit. Dicit ei Quirinus, Miror te prudentem uirum ad tantam stultitiam deuenisse, ut credas extra istam uitam te aliquid habiturum, postquã cineres humani corporis ita ad nihilum redigantur, ut nec ossa ipsa subsistant. Cui beatus Hermes, Et ego ante hos annos illam deridebam, & istam carnalem uitam utilem esse dicebam. Et Quirinus, Fac & me probare, ut si ita est, sicut tu credidisti, & ego credam. Beatus Hermes dixit, sanctus Alexander, qui habetur in uinculis, hæc me docuit.

Audiens hæc Quirinus cœpit maledicere Alexandro, & dixit ad Hermem, Ego te rogaui dicens, Fac me probare iustè te credidisse, & tu mihi nominasti hominem magum, quem in uinculis habeo, & in carceris ima conclusum. Si uerum est ergo quod dicit, uado ad eũ ipse, & triplicabo illi uincula & custodes, si potuerit hora cęnandi ad te uenire, credam quæ docuerit. Iuit, triplicauit uincula, custodes apposuit.

Primo igitur noctis initio, uenit puer, qui uidebatur esse, non amplius quàm quinque annorum, ferens faculam ardentem in carcere, & flectens genua sua cum beato Alexandro orauit, dicens orationem dominicam, & apprehendens manum eius eduxit per fenestram, & perduxit eum ad beatum Hermem in domum Quirini. Quirinus factũ hoc ut uidit, exterritus est. Cui post talia beatus Hermes dixit: Ecce nos uides in unũ, quos custodijs mancipasti. Causa cur ego sancto Alexandro crediderim, ista est.

Vnicus cum mihi esset filius in nimio languore positus, qui adhuc ambulabat ad literarum studia, hicq; in capitolium cum esset ductus à me, & mater sua & ego sacrificaremus Dijs, & pontificibus præmia dedissemus, mortuus est. Tunc increpare me cępit nutrix eius dicens, si eum ad limina sancti Petri duxisses, & credidisses Christo, filium tuum incolumem haberes. Cui ego respondi, Dum tu ipsa cæca sis facta, & non sis curata, quomodo filium meum reddet incolumem? Si autem istos, inquit, quinque annos credidissem Christo, redditi mihi essent oculi. Cui dixi, Vade, & crede; & si tibi oculos aperuerit Alexander, credam, quòd & mihi reddat filium meum.

Abijt ad ipsum cæca, & ecce reuersa est ad me sana; imponensq; humeris suis filium meum mortuũ, cucurrit, & iactauit eum ante pedes beati Alexandri. At ille 1 oratione facta resuscitauit eum. Ego confestim misi me ad pedes eius, & rogaui me fieri Christianum. Patrimonium uerò matris eius ipsi contuli: Aliquanta etiam de meo addidi. Cætera uerò aut pauperibus erogaui, aut seruis meis, qui mecum

1 *Vide miram orationis uirtutem, oratione facta sanctus Alexãder papa puerum mortuũ suscitauit.*

facti sunt Christiani, dedi.

Hæc & his similia cum egisset circa Quirinum beatus Hermes, credidit Quirinus cum omni domo sua, & baptizatus est. Aurelianus cuncta hæc audiens, dictauit in ultimo sententiam, ut beatus Hermes puniretur. Qui decollatus, à beata sorore sua Theodora collectus, in salaria uetere non longe ab urbe Roma, Quinto Calendas Septembris sepultus est.

VITA SANCTI AVGVSTINI EPISCOPI per Adonem iamdictum collecta.

Habetur in eius martyrologio sub 7. kalendas Septembris.

IPso die in Aphrica depositio sancti Augustini Episcopi. Ex prouincia ergo hic Aphricana ciuitate Tagastensi, de numero Curialium parẽtibus honestis & Christianis progenitus, alitusq; est, ac nutritus eorum cura ac diligentia, impensisq;, secularibus artibus eruditus apprime, 1 omnibus uidelicet disciplinis imbutus, quas liberales uocant. Nam & grãmaticam prius in sua ciuitate, & Rhetoricam in Aphricę capite Carthagine postea docuit: consequenti etiam tempore trans mare in urbe Roma, & apud Mediolanum. In qua urbe tunc administrabat acceptisimus Deo, & in optimis uiris præclarissimus sacerdos Ambrosius.

Huius interea uerbi Dei prædicatoris frequentissimis in Ecclesia disputationibus astans in populo, intendebat suspensus, atque affixus. Et factum est diuina præstante opitulatione, ut per beatum Ambrosium, & doctrinam salutarem Ecclesię catholicę, & diuina perciperet sacramenta. Moxq; ex intimis cordis medullis spem omnem, quam habebat in seculo, dereliquit.

Iam uerò non uxorem, non filios carnis, non diuitias, non honores seculi quærens, Deo cum suis seruire statuit. Vnde cum his qui eidem adhærebant, Deo uiuebat, 2 ieiunijs, orationibus, bonis operibus in lege Domini meditans die ac nocte: Et de his, quę sibi Deus cogitanti, atque oranti intellecta reuelauit, & præsentes & absentes sermonibus ac libris ditabat. Factumq; est, ut ordinaretur 3 presbyter in Ecclesia Hipponensi, omnibus id uno consensu, & desiderio fieri perficiq; petentibus, magnoq; studio flagitantibus. Mox sibi monasterium intra Ecclesiam instituit, & cũ Dei seruis uiuere cœpit secundum 4 modum & regulam sub sanctis Apostolis constitutã; maximè ut nemo quicquam proprium in illa societate haberet, sed essent omnia cõmunia, & distribueretur unicuiq; sicut opus erat.

Interiecto autẽ tempore, sancto Episcopo Valerio id agente, omnibus gratulantibus, atque id fieri ingenti desiderio clamantibus, Episcopatum suscipere suo uiuente Episcopo, coactus est. Atq; ita factũ

1 Si sanctissimus uir omnibus Liberalibus disciplinis fuit imbutus, cur scioli quidam nostri tẽporis dicunt studium artium & disciplinarum humanarum, esse Christianis inutile, & a scholis explodendum?

2 Ecce sanctorum fidelium exercitia, in quibus et bona opera cõputantur. Non ergo satis fuit Augustino ad salutem credere duntaxat.

3 Si omnes ex æquo essent sacerdotes ut uolunt hoc tempore nescio quidam, non fuisset opus Augustino ut ordinaretur presbyter.

4 Vides in effectu q̃d uerus Monachismus nil aliud est q̃ uiuere scd̃m modũ et regulã sub sanctis Apostolis constitutã? Cur ergo tãtopere illi detrahũt Nouatores nostri?

est, ut Episcopus multo instantius ac feruentius maiore authoritate uerbum salutis æternæ, alacriter pullulanti, atque crescenti Domini Ecclesiæ prædicaret. Vixit in clericatu uel episcopatu annis fermè Quadraginta, ætatis uerò illius annis septuagintasex. Verbum Dei usque ad extremam ægritudinem impretermissè, sana mente, sanoq; consilio in Ecclesia prædicauit. Membris omnibus sui corporis incolumis, integro aspectu, atque auditu, & astantibus, & uidentibus, & orantibus fratribus, obdormiuit cum patribus suis, enutritus in senectute bona. Testamentū nullum fecit, quia unde faceret pauper Dei nō habebat. Tertio obsidionis mense (Nam ciuitas eius quatuordecim conclusa, & obsessa est à Vuandalis mensibus, Alanis, alijsq; cōmixtis gentibus) decubuit febribus, & illa ultima exercitatus ægritudine.

5 Venerabile Augustini corpus a sua ciuitate primo in Sardiniam translatū, mox Papiam relatum, ibi honorifice conditū est.

Hic beatus Episcopus spiritu diuino tactus, in sancta ecclesia catholica ad instructionem animarum fecit libros, tractatus, epistolas, numero mille triginta, exceptis qui numerari non possunt, quia nec numerum designauit eorum. Huius corpus 5 uenerabile, primo de sua ciuitate propter barbaros Sardiniam translatum, nuper à Leoprando Rege Longobardorum, dato magno precio Ticinis relatum, & honorificè conditum est.

Habetur in loco ubi supra sub v. Calēdas Septembris.

VITA SANCTI IVLIANI MARTYRIS per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

PRiuatè natale sancti Iuliani martyris. Qui tempore persecutionis hortatu beati Ferreoli, cuius in militia comes erat, ex Aruernensi urbe clandestino discessu, ad præfatum Aruernæ urbis territorium commigrauit. Vbi ab insequentibus persecutoribus tentus, desecto gutture, morte horribili necatus est.

Habetur in eius martyrologio sub iiij. Calendas Septembris.

VITA SANCTÆ SABINÆ MARTYRIS, per Adonem supradictum collecta.

ROmæ in Auentino in oppido Vindinensi ad arcū Faustini, natale beatissimæ & Illustrissimæ Sabinæ martyris, quæ fuit uxor præclarissimi quondam Valentini, & filia Herodis Metallarij. Quæ passa est Adriano imperante, sub præfecto Helpidio.

Hanc beata uirgo Seraphia, cum in domo eius conuersaretur, persuasit in fide domini Iesu Christi. Quæ postmodum eandem uirginem usque ad locum passionis secuta est. Et cum ei Preses Berillus diceret, Quid tibi ipsa derogas, aut quare temetipsam uilem reddis, aut quare non consideras, quæ es, aut cuius filia es? Coniunxisti enim te Christianis, & oblita es natales tuos, & memoriam tāti uiri cuius fui-

sti, & deorum, quorum iram uereor ne incurras. Reuertere magis ad domum tuam, & dimitte hanc nefandam, quæ maleficijs te & plures demutauit à deorum cultura. Beata Sabina respondit; Illius sanctæ puellæ, de qua dicis, maleficijs utinam & tu suadereris, sicuti & ego suasa sum, ut ab immundis recederes idolis, & uerum, & certissimum agnosceres Deum, qui bonos ad æternam uocat uitam, & malos in pœnam relinquit perpetuam. Quod Præses audiens, reueritus illam dimisit.

Vt uerò beata Seraphia gloriosissimo martyrio coronata est, Illustrissima Sabina colligens reliquias eius, celebratis 1 uenerabilibus exequijs, ut thesaurum sempiternum, uel preciosam margaritam reposuit in monumento suo, quod ipsa sibi cum summo studio, & ornatu fecerat. Deinde interpositis aliquot diebus, comprehensa iudici Helpidio præsentatur. Quam ille uidens, Tu es, inquit, Sabina uxor quondam Valentini illustrissimę memoriæ, & filia Herodis? Cui sancta Matrona respondit, Ego sum, & gratias ago Domino meo Iesu Christo, qui me peccatricē per sanctam famulam suā Seraphiam, de multis sordibus, & potestate dęmonum, liberare dignatus est.

1 Vide hic uenerabiliū celebrationē exequiarum. Vide et in quanta reuerentia habenda sint corpora sanctorum.

Cōmotus postmodum Præfectus, cū uideret in confessione Christi constantiam eius, dictauit sententiam dicens; Sabinam dijs inobedientem, dominos quoque & Augustos nostros blasphemantem, gladio percuti decreuimus, atque omnes facultates eius publicis titulis designari.

Passa est autem beata famula Christi Sabina Quarto Calendas Septembris. Et à Christianis sublatū corpus eius, sepultum est in monumento, ubi ipsa uenerabiliter reposuerat magistram fidei suæ uirginem Seraphiam, ad arcum Faustini, iuxta aream Vindiciani, in oppido Vindinensi.

DECOLLATIO BEATISSIMI IOANNIS Baptistæ per Adonem iamdictum collecta.

Habetur ubi supra sub iiij. Calendas septembris.

PAssio & decollatio, uel potius inuentio capitis beatissimi Ioānis Baptistæ, quem Herodes Tetrarcha (ut Euangelistæ referunt) tenens ligauit in carcere propter Herodiadem uxorē Philippi fratris sui, quia duxerat eam. Dicebat enim Ioannes, non licet tibi habere uxorē fratris tui. Hac de causa insidiabatur illi Herodias, & quęrebat occidere eum, & non poterat: Herodes enim metuebat Ioannē, sciens eum uirum iustum, & sanctū esse. Sed cum Herodes ipse diem natalis sui ageret, filia Herodiadis saltante in medio, sæuiente matre inter delitias, & conuiuia lasciuientium, temerè ab Herode iuratur, & impiè quod iuratur, in nece prophetæ impletur. Non enim poterat

ueritas æquo animo tolerari, quam homo Dei monebat; quia uicerat Regem libido. Vinctus autem erat ſanctus Ioannes Baptiſta in Arabia, caſtello Macherunta. Miſſo itaq; ſpiculatore decollatur in carcere & allatum eſt caput eius in diſco, puellæq; datur.

1 Ergo ſepelire mortuos opus pietatis eſt poſtquam et diſcipuli ſanctiſsimi Ioannis hoc fecerunt.

Quod audientes diſcipuli eius, uenerũt, & tulerunt 1 corpus eius, & poſuerunt illud in monumẽto apud ſebaſten Paleſtinæ, quæ quondam ſamaria dicta eſt. Vbi per aliquot annos iacuit, uſq; ad tempora Iuliani impijſsimi Cæſaris. Qui cum eſſet Chriſtianis infeſtiſsimus, pagani apud Sebaſten Palęſtinæ ſepulchrum eiuſdem Ioannis Baptiſtæ inuadunt & oſſa diſpergunt. Eadẽ rurſum collecta, & cremata latius diſpergunt. Sed dei prouidentia affuere quidam ex Hieroſolymis monachi, qui mixti colligentibus, quæcunq; ipſi potuerũt, ablata ad Patrem ſuum Philippum pertulere. Ille confeſtim hæc (ſupra ſe enim ducebat, tantum theſaurum proprijs ſeruare uigilijs) ad Pontificem maximum tunc Athanaſium per Iulianum diaconem ſuum mittit. Quæ ille ſuſcepta paucis arbitris, ſub cauato ſacrarij pariete incluſa, prophetico ſpiritu profutura generationi poſteræ conſeruauit. Cuius pręſagium ſub Theodoſio principe per Theophilum eiuſdem urbis Epiſcopum completur.

Habetũr in martyrologio eiuſdẽ ſub iij. Calendas Septẽbris.

VITA SANCTORVM MARTYRVM FElicis & Adaucti per eundem Adonem collecta.

ROmæ uia Oſtienſi miliario ſecũdo ab urbe, natale beatiſsimorum martyrum Felicis & Adaucti, ſub Diocletiano & Maximiano Imperatoribus, Præfecto & Iudice Draco.

Fuere autẽ duo fratres nomine & opere Felices, ambo presbyteri. Horum ſenior Felix ex iuſsione Imperatorum, cum ad ſecretarium Iudicis eſſet perductus iuxta templum ſerapis, dum cogeretur ad ſacrificandum, exufflauit in faciem ſtatuæ æreæ, & ſtatim cecidit. Item ductus ad Mercurij ſtatuam in aliam ædiculam, ſimili modo in illam exufflauit, & mox cecidit. Item ad ſimulachrum Dianæ, quod pari modo deiecit. Reductus ad Præfectũ imponitur eculeo, & inquiſitus quibus hæc maleficijs feciſſet, beatus Felix reſpondit; Non maleficijs diaboli, ſed beneficijs omnipotentis Dei hoc egi.

Furore itaque accenſus Pręfectus, iuſsit eum duci extra urbem uia Oſtienſi, quia illic arbor excelſiſsima ſtabat dæmonibus conſecrata, iuxta quam erat templum, ut ibi ad ſacrificandum impelleretur. Quò perductus, oratione facta, dixit ad arborem, Præcipio tibi in nomine domini mei Ieſu Chriſti, ut radicitus corruas, & templum, ac ſimulachrum, uel aram eius funditus cõminuas, ut amplius cultu tuo animę nõ decipiantur. Quę ſtatim ad uerba ipſius ita euerſa eſt, ut & tẽplum

ac ſimu-

ac simulachrum cōminueret, & quod fuerat, non appareret.

Quod cum nunciatum fuisset Præfecto, statim iussit eum decollari, & corpus eius inhumatū canibus & lupis derelinqui. Data sententia, obuius fuit ei quidam uir Christianus, hominibus quidem absconsus, Deo uerò manifestus. Hic cum didicisset, quòd beatus Felix duci fuisset iussus, cepit clamare, & dicere, & ego ex eadem lege sum, & ipsum, quem hic sanctus presbyter confitetur, dominū Iesum Christum colo. Mox & ipse ab officio Præfecti comprehensus, pariter dato sibi osculo, cum beato Felice decollatus est.

Huius nomen quia non inuenerunt Christiani, postmodū Adauctum eum appellauerunt, quòd sancto martyri Felici auctus sit ad coronam, ipsiq; pro fidei confessione corona martyrij aucta. Christiani itaque hoc inuenientes, in eodem loco, ubi arbor steterat, quæ cadens nimiam terræ altitudinem aperuerat, eos sepelierunt.

Quorum corpora uolentes 1 pagani exinde effodere, cū manus apposuerunt, â diabolo correpti sunt. Vbi postea pacis tempore basilica 2 fabricata est, & martyrum memoria dignè exculta. Cōpleuerunt autem martyrium suū Tertio Calendas Septembris.

1 Vides quod sanctorū sepulchra & ossa non sunt ab immundis et facinorosis tāgenda? Et quādo hoc faciunt, seuere à domino castigantur.

2 Ecce quō etiam antiquitus basilicæ in memoriam Martyrū ædificabantur.

VITA BEATI LONGINI MARTYRIS per supradictum Adonem collecta.

Habetur in loco ubi supra sub Calendis Septembris.

APud Cæsaream Cappadociæ natale beati Longini & martyris, & militis, quem tradunt illum esse, qui lancea latus Domini Iesu Christi pendentis in Cruce aperuit.

Hic postmodum ab Apostolis baptizatus, cū apud Cappadociam sanctitate præcipuus degeret, tandem ab Octauio præside cōprehensus, post confessionem fidei, lingua abscissa, & dentibus excussis, capite truncatus est. Simul cū eo coronatus est Afrodisius Cōmentariensis, cui & præses linguam abscidi iusserat. Quiq; post abscisionem expeditè Christum clara uoce loquebatur.

VITA SANCTI IVSTI EPISCOPI, PER Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetur ubi supra sub iiij. Nonas Septēbris.

NAtale sancti Iusti Lugdunensis Episcopi, mirę sanctitatis, & prophetici spiritus uiri. Hic clam Episcopatum suum relinquens, ascensa naue, comitante se uno tantum puero, qui officio Lector 1 in Ecclesia erat, nomine Viatore, peruenit ad Ægyptū. Vbi per aliquot annos sanctis 2 monachis cęlum solum spectantibus consociatus, humilitate & sanctitate uitæ incomparabilis uixit.

Cursu itaque temporis consummato, ipse quoque uirtutibus con-

1 Lectoratus est unus ex Ecclesiasticis ordinibus.

2 Ecce quales esse debent ueri Monachi.

summatus, repositam sibi coronam Iustitię percepturus, migrauit ad Dominum secundo Idus Octobris. Corpus eius à religiosis ciuibus Lugdunensibus cum ossibus beati Viatoris ministri eius relatum, cōdigno 3 cultu in basilica beatorum septem fratrum Machabęorum conditum est iiij. Nonas Septembris.

3 Nota sanctorum honorificam sepulturam, in basilica etiam beatorum vij. Machabæorum.

Habetur in martyrologio eiusdem sub iij. Nonas Septembris.

VITA BEATÆ SERAPHIÆ VIRGINIS per Adonem iamdictum collecta.

ROmæ passio beatę Seraphiæ uirginis sub Adriano Imperatore, iudice Berillo. Hæc Antiochena genere, cum in domo Sabinæ præclarissimæ fœminæ apud urbem cōmaneret, rapta ab officio Præsidis, exhibita est in conspectu ipsius. Cui Præses dixit, Sacrifica Dijs immortalibus, quibus sacrificant domini Imperatores. Beata Seraphia respondit, Timeo, & colo omnipotentem Deum, qui fecit cœlum, & terram, & omnia quæ in eis sunt. Nam dij, quos iubes adorare, non sunt dij, sed sunt dæmonia, & ideo nón licet mihi adorare eos, quia Christiana sum.

Cumq; perseuerantissimè fidem ueritatis prosequeretur, iussit eā Præses duobus iuuenibus lasciuis tradi, ut ei nocturno furto insultarent. A quibus perductam in cubiculum obscurissimū, cum uellent eam tangere, subito terræmotus factus est magnus, cecideruntq; exanimes in terrā, mēbris omnibus resoluti. Diluculo autem cū uenissent à Præside missi, qui requirerent, seu de iuuenibus, seu de uirgine, ingressi inuenerunt sanctam Dei orantem, iuuenes uerò impudicos uelut mortuos terræ prostratos.

Itaque ad rei factum cōplurimi concurrerent. Iterum autem pręses iussit pro tribunali eam sibi adduci. Et imperante Præside deportati sunt idem iuuenes, & positi ante conspectū ipsius. Ad quos beata uirgo, facta oratione, accedens, tetigit illos dicens, In nomine domini mei Iesu Christi erigite uos in statu uestro. Ad cuius uocem mox illi steterunt super pedes suos. Quos Præses interrogauit; Quid faciendo hæc mulier demētes uos fecit, & resolutos? Ingressus est, inquiunt, quidam iuuenis decorus, miræq; magnitudinis, qui totus splendebat sicut sol, stansq; inter nos & puellam, hunc tremorem & defectionē claritate sua concussit.

Præses ad beatam Seraphiam conuersus, Sacrifica dijs, inquit, ne morte plectaris. Cui uirgo: Non facio uoluntatem patris tui Satanæ quia Christiana sum. Tunc præses iussit lampades ardentes lateribus eius apponi. Sed statim qui eam tenebant, ceciderunt retrorsum. Pręses uerò iterum beatæ Virgini dixit, Biothanata & malefica, audi imperiale præceptum, & sacrifica dijs immortalibus, & libera te de cru-

ciatibus & morte. Beata Seraphia hoc illi reddidit, Biothanati & malefici uos estis, qui negatis Deum uiuũ, & uerũ, & dæmonia adorando cum ipsis pariter estis morituri. Deo autem immortali ego memetipsam offero sacrificium, si me dignatur suscipere licet peccatricem, tamen Christianam.

Tunc fustibus cęditur, & ecce subito terręmotus factus est magnus: Et excussa de fuste, quo cędebatur uirgo Dei, hastella, exiliuit in oculum præsidis, quē post dolorem luscum fecit. Et iratus dictauit sententiam, Seraphiam Imperialis præcepti contemptricē, & in tantis maleficijs deprehensam gladio percuti iubemus.

Passa autem iiij. Calendas Augusti, & sepulta iuxta arcam Vindriciani in monumento illustris martyris Sabinæ ij. Calendas Augusti. 1 Compositum uerò & ornatum est uenerabile sarcophagum ambarum, & locus orationis condignè dedicatus Tertio Nonas Septēbris, quando & memoria passionis eius celebrior agitur.

1 Compositum & ornatũ est uenerabile sarcophagum ambarũ, & locus orationis condigne dedicatus.

VITA SANCTI MARCELLI MARTYRIS per eundem Adonem collecta.

Habetur ubi supra sub pridie Nonas Septembris.

Cabillone natale sancti Marcelli, qui tēporibus Antonini ueri ex numero Quinquaginta martyrum, qui Lugduni in ergastulum trusi fuerant cum Valeriano cui mancipati erant, patefactis diuinitus claustris, aufugit. Et cũ Latinũ quendã à quo hospitio susceptus fuerat, cũ omni domo sua ad fidem Christi conuertisset, Cabillonensium expetens ciuitatem, Priscum quendam præsidē dijs suis immolantem incurrit.

Cumq; ab eo ad prophanum conuiuium fuisset inuitatus, & ipse huiusmodi execrans epulas, omnes qui aderant, cur idolis deseruirēt, libera increpatione corriperet, inaudito crudelitatis genere defodere eum cingulo tenus Pręses iussit. Sicq; sanctus Dei martyr tertio die, in Dei amore, & laudibus perseuerans, in secundo ab oppido Cabillonensi miliario incontaminatum reddidit spiritum.

VITA BEATI VICTORINI MARTYRIS per Adonem iamdictum collecta.

Habetur in martyrologio eiusdem sub Nonis Septembris.

IN suburbano Romæ natale beati Victorini martyris. Fuerunt autem duo fratres Victorinus, & Seuerinus. Hi post utriusq; parentis obitum seinuicem pędagogantes, pari custodia se mutuis obsequijs æmulantes, germanitatis uinculo probabiles Deo seipsos hostiã uiuam obtulerunt. Cumq; intantũ excreuissent, ut sua omnia, 1 perfectionis intuitu relinquerent, & uendentes res suas censum earũ pau-

1 Vide hic Euangelicã paupertatem quæ necessaria est & præcepta uolentibus ad perfectionem tendere.

Cōſiſtit eadem in uo luntaria rerū omniū abdicatione, et in pauperes Christi erogatione.

peribus erogaſſent, Deo expeditius ſeruituri, nudi facultatibus omnibus remanſerunt. Alter itaque ſeruiens alteri, mutua uice, & æmula charitate ſeruiebat. Imperium, libertas. Nihil deerat illis, cum nihil haberent.

Igitur Victorinus ſpirans altius, & idipſum quòd ſibi parebant, imperfectum cōputans, nec ſatis ſibi factum, ſi alteri liceret in altero, aut alter alteri ſeruitium exhiberet, eremū ingreditur, ſeditq; in ſpecu excelſę rupis, quā ſubterfluentis aquæ geminū ſinuarat abruptū: uni tantū hoſpitium uiro, ut ſedens ſomnum caperet, uel ſi reciperet alterum, ſtans oraret. Texerat oſtiolum uimine, aſsiduus in 2 lectione & oratione manebat.

2 *Aſsiduus in lectione et oratione manebat.*

Cernit interim inuidus omnis boni profectum uiri, & ferre non ualens, ſimulat ſe puellam, & ante fores uiri gementia uerba ingeminat. Heu, inquit, me miſeram, ſyluis, errore, & tenebris uagam: locus non agnoſcitur, iter quæritur. Quiſquis es loci huius incola, cœlum undiq; & ſyluæ famā uirtutum tuarū opusq; ferent; eripe me à frendentibus apris, eripe à ſęuientibus lupis, & à rictibus urſorum. Quod uictura ſum, tuum erit, ſi moriar, tuum. Satis ſuperq; ſufficiat operiri limine tuo. Non longum quæro habitaculum, unius tantum noctis hoſpes ero.

Reſerat Victorinus cellam, & hoſtem, dum miſeretur, ſecū includit. Vix horæ ſpatium interceſſerat, dum inter molimina, & aſsiduū corporis motum, protenſo pede, tetigit hominē Dei, & uelut cōpungens uulnere, noxio calore ſuccendit. Addit igniculum dulcedo ſermonis, urget facinus ſolitudo. Quid moror? Facit caſum columna arboris alta radice, quæ diu fundata ſteterat. Furtiuus amor ſcelus perficit. Exclamat iam Victor Victorini diabolus; Quid agis, inquit, uir perfectiſsime, cui etiam frater grauis fuit? Iam iungeris alteri, qui receſiſti à tuo? Quid agis, qui nouum dogma ſyluis conſtituens, ſuadebas ſcopulis caſtitatē? Hæc iactans, ex oculis decepti uelut fumus euanuit.

At is qui ceciderat, uelut exanguis iacuit. In ſe autē aliquando reuerſus, Syluas deſeruit, ad fratrem Seuerinum repedauit; pudore diu uocē ſupprimens, tandē cauſam facti expoſuit, ipſe pęnā ſibi ſtatuens. 3 Findens nanq; arborē, manusq; per fiſſuram inſerens, prçduratam cuneis & peſſulo cicatricē arboris claudit. Sed mox Seuerinus factum pęnamq; fratris Epiſcopo ſuo nunciat. Ille ueniens, primū eum ſoluere tentat; ſed ut repugnantē uidit, orat, benedicit, conſolatur, diſcedit. Vir autē Domini, qui ſe grauiſsima pęnitentia damnauerat, dominica tantū die modicum panis & aquæ coactus à fratre percipiebat, qui etiam ſe ſimili cibo, & ieiunio macerabat.

3 *Ecce quā ſatisfactionē adhibeat ſanctus uir pro pœna peccati cōmiſsi.*

Igitur in huiuſmodi cōſtrictione triennium uoluitur. Cumq; iam omnes penè euiciſſet eius in Chriſto imitanda humilitas, Epiſcopus

ciuitatis

ciuitatis rediens, uix agere potuit, ut ſeſe à pœna, qua ille memor tremendi iudicij ſe damnauerat, abſumptis penè carnibus, permitteret reſolui. Quantæ autem ſanctitatis poſtea fuerit, quamq; potens in miraculis, non facile lingua alicuius explicabit.

Electus deinde ab uniuerſo populo, Amiterninæ urbis ſacerdotiũ adipiſcitur. Inde poſtmodum ſub Imperatore Nerua cum alijs Dei ſeruis Eutice & Marone, ab Aureliano iudice primo relegatus in ſexageſimo miliario ab Vrbe uia Salaria. Deinde apud eum locũ, qui Cotilias appellatur, ubi putentes aquæ manant & ſulphureæ, in ipſis capite deorſum per horas tres ſuſpenſum teneri, ab impio iudice iuſſum eſt. Quod cũ per triduũ pro Chriſti nomine paſſus fuiſſet, glorioſè coronatus migrauit ad Dominum.

Cumq; una die iuſſu Aureliani corpus eius inhumatum iacuiſſet, uenerunt Amiternenſes populi Chriſtiani, & rapientes in ſuũ territorium tranſtulerunt, & 4 honorifica ſepultura condiderunt. Nonis Septembribus.

4 Vide ſancti Martyris honorificam ſepulturam.

VITA BEATI IOANNIS MARTYRIS per Adonem Epiſcopum Treuerenſem collecta.

Habetur in loco ubi ſupra ſub iij. Idus Septembris.

NAtale beati Ioannis apud Nicomediam ſub Diocletiano Imperatore. Qui de nobilibus honore, & dignitate illuſtris, ut uidit aduerſus cultores Dei in foro crudelia edicta pendere, calore nimio fidei ignitus, publicè populo inſpectante iniecta manu, librum iniquæ legis detraxit, ac minutatim diſcerpſit, Auguſto Diocletiano in eadem Vrbe ſimul cũ Maximiano conſtituto.

Ad quos cum relatum eſſet religioſi & illuſtris uiri factum, continuo omni in eum crudelitatis genere deſęuientes, ne hoc quidem ſolum efficere quiuerunt, ut eum męſtum aliquis uideret in pœnis: ſed læto atq; hilari uultu cũ iam uiſcera in ſupplicijs defeciſſent, ſpiritus tamen lætabatur in uultu. Ex quo tortores ſui grauius cruciabantur, quòd omnia ſuppliciorum genera conſumebant in eum, quem ne triſtem quidem ex his reddere poterant.

VITA SANCTI ADRIANI MARTYRIS cũ alijs Vigintitribus, per eundem Adonem collecta.

Habetur in martyrologio eiuſdem ſub iij. Idus Septembris.

APud Nicomediam natale ſancti Adriani martyris cũ alijs xxiij. Maximianus cum grauiſsimè perſequeretur Chriſtianos, apud Antiochiam oblati ſunt ei quidã Chriſtiani fide ac religione inſigniſſimi. Quos ille poſt ueritatis confeſsionem extenſos lignis & neruis crudis cœdi iuſsit, ac deinde lapidibus ora ipſorũ contundi, & linguas

eorum præcidi. Hæc omnia cernens Adrianus, qui erat prior officij, dixit ad eos, Adiuro uos per Deum ueſtrum, pro quo hæc patimini, dicite mihi in ueritate, quæ eſt 1 remuneratio ueſtra, quã expectatis pro his tormentis? Videtur enim mihi magna & mirifica eſſe. Cui xxiij. martyres dixerunt, Expectamus quod nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, inenarrabile bonum, quod pręparauit Deus his qui diligunt eum. Audiens hęc Adrianus ſtatim exiliens ſtetit in medio eorum, & dixit his qui gerebant exceptoris officium: Annotate confeſsionem meam cum his ſanctis, & athletis Dei, quia & ego Chriſtianus ſum.

1 Vide hic quõ Adrianus uel ſolius remunerationis intuitu conuerſus eſt ad Chriſtũ. Nullus autem ſanctorum eſt qui ob hoc illum unquã reprehenderit, quinimo ualde commendauerit. Ex quo conſtat ualere etiam illa opera ad coronam, quæ intuitu quoque remunerationis fiunt, iuxta illud Prophetæ, Inclinaui cor meum ad faciendũ iuſtificationes tuas in æternũ propter retributionem. Cuius rei illa eſt efficax ratio, quod retributio illa nil aliud quàm Deus ipſe eſt, nec aliquid fieri poteſt propter retributionem, quod non fuit etiam propter Deum. Nec refert naturã quãlibet in ſeipſam reflecti, quia non in ſeipſam tantũ reflectitur, quãtum ad id quod eſt ei ſingulare, ſed multo magis quantum ad ſummum ſuũ bonum alijs etiã omni ut maximum ita & cõmuniſsimum bonum.

Poſt non multum ſpacium cũ audiſſet Maximianus nomen eius recitari inter nomina ſanctorum martyrũ, euocato ad ſe dixit ei, Inſanis Adriane? Nunquid & tu uis tam male perire? Adrianus reſpõdit, Non inſanio, ſed de multa inſania ad ſanam mentem reuertor. Cumq; perſeueranter quæ ſunt fidei & ueritatis proſequeretur, ſurore repletus Maximianus, iuſsit eum ferro uinctum cũ reliquis ſanctis martyribus ad carcerem pertrahi. Erat autem iuuenis annorũ uigintiocto.

Et fama celeriter currente, didicit uxor illius Natalia cuncta, quæ circa Adrianum maritum prouenerant: Et gaudio plena, quia erat mulier Chriſtianiſsima, cucurrit ad carcerem, procidensq; ad pedes uiri ſui, oſculabatur uincula eius dicẽs illi: Beatus es domine mi Adriane, quia inueniſti diuitias, quas tibi non dimiſerunt parentes tui. Verè iam ſecurus pergis ad Chriſtum, bene recondens in ipſo diuitias, quas inuenies in tempore neceſsitatis, ubi de pœnis damnatorum neminẽ quiſquã liberabit. Non pater filium, nõ mater filiam, non diuitię tranſeuntes, non illos ſeruorum ambitio, & patrimonij amplitudo, ad extremũ nec amicus amicũ. Omnes enim tunc propria ſarcina comitabitur. Tu domine mi tecum habens Chriſtum, in quo omnia tua repoſuiſti, perge fiducialiter, perge ne timeas, ut percipias promiſſa ipſius. Non reuocet te ullus intuitus rerum uelut umbra tranſeuntium, non affines, non parentũ gemitus, non pulchritudo ipſa corporis tui, execratio ſeductorũ, adulationes amicorum: Non te terreant ſpecies tormentorum: Horum qui tecũ ſunt, martyrum conſtantiam & patientiam aſpice, his ſolis intende.

Hæc poſtquã glorioſiſsima fœmina proſecuta eſt, ſingulorũ martyrum uincula deoſculans, Rogo uos, inquit, ſerui Chriſti, confortate hunc Adrianũ beatiſsimis monitis, & lucrifacite animã eius in Chriſto. Vos ſitis ei patres, per uos naſcatur æternę uitæ. Ad quam beatus Adrianus dixit, Perge nunc ſoror mea in domũ tuam, & cũ agnouero fieri interrogationẽ noſtram, acccerſam te, ut uideas finem rei. Poſt aliquot dies cũ quæſtio ĩmineret, beatus Adrianus dato precio cuſtodibus, & datis fideiuſſoribus, perrexit ad domũ ſuam uocare beatam

Nataliam. Cumq; pergeret, uidit eũ, qui bene illum nouerat, & præcurrens domũ, nunciauit eũ uenire. Quod uxor audiens primo non credidit. Quis inquit, potuit eum abſoluere de uinculis illis? Non mihi contingat ut abſoluatur, nequando ſeparetur à ſanctis illis. Et cũ puer domeſticus ſuperueniens affirmaret eũ dimiſſum, ſuſpicata illa, quòd martyrium refugiſſet, contriſtata flebat amariſsime. Et cũ iam uidere Adrianum inciperet, proiecit quæ erant in manibus, & accurrens clauſit oſtium domus clamans, & dicens, Lõge efficiatur à me hic qui corruit, & mentitus eſt domino Deo ſuo: Non loquatur mihi, nec audiam linguam, quæ doloſè egit in conſpectu factoris ſui. Et conuerſa dicit in eum: ò ſine Deo prę omnibus hominibus, quis te coëgit apprehendere opus, quod nõ potuiſti perficere? Quis te ſeparauit à ſanctis, aut quis te ſeduxit, ut recederes à conuentu pacis, uel repauſationis? Dic mihi, quare in fugam conuerſus es, antequã fieret pugna? Quare proïeciſti arma, antequã uideres hoſtem tibi repugnantem? Quomodo uulneratus es, necdum emiſſa ſagitta? Quid faciam infeliciſsima, quæ coniuncta ſum impio? Non eſt mihi conceſſum, ut uocarer uxor martyris, ſed ut dicerer coniunx tranſgreſſoris. Ad horam fuit exultatio mea, & ecce per ſecula erit opprobrium meum.

Cui beatus Adrianus pro foribus ſtans dicebat: Aperi mihi ſoror mea Natalia, quia non ſicut tu æſtimas, effugi martyrium. Veni autẽ propterea, quia inſtat tempus quęſtionis noſtræ, ut ſicut promiſi, pręſens fias. At illa non credens, Vide, inquit, quomodo me ſeducit tranſgreſſor? Ecce quomodo mentitur alter Iudas? Recede à me homo, nã ante meipſam interficiam, quàm tibi ſocier. Cumq; beatiſsimus martyr de zelotypia coniugis lætus, ſermonibus ſuis ei ſatisfaceret, & niſi citius aperiret, moras ſe facere non poſſe aſſereret, tandem ei illa aperiens prouoluitur pedibus eius. Inde uerò citius exeuntes properabant ad confeſsionẽ, ut in numero coronatorũ Adrianus inueniretur. Cumq; adhuc eſſent in uia dixit beatus Adrianus; Soror mea dic, quomodo ordinaſti ſubſtantiam tuam? Cui illa, Noli inquit, Domine mi, noli memorare quæ ſunt mundi huius, ne attrahant animũ tuũ; auferantur ab animo tuo omnia corruptibilia, ſolummodo illa feſtina uidere, quæ repoſita ſunt tibi & ſanctis, cũ quibus ambulas in uia Dei.

Completa itaq; die ut produceretur, exhibiti ſunt beatiſsimi martyres in conſpectu Maximiani, putrefactis ita iam carnibus eorũ prę acerbitate tormentorũ, ut uermes de ulceribus eorũ ſcaturirent. Natalia uerò applicans ſe beato Adriano dicebat, Vide Domine mi, ut ſolummodo ad Deum fiat mens tua, nec tuũ cor in aliquo trepidet, dũ uideris tormenta tibi propoſita. Labor quidem nunc modicus, ſed in ſecula ſeculorum æterna repauſatio.

Maximianus reſpiciens Adrianũ ait, Adhuc tu permanes in inſa-

nia? Beatus martyr respōdit, Pro hac amentia & insania paratus sum hanc uitam finire. Iratus post piam confessionē ipsius tyrannus, iussit eum tam crudeliter inuicē sibi succedentibus flagellatoribus cœdi, donec apertis costis uiscera patefierent. Iterū constrictus ferro in carcerē mittitur: Et cū aliquibus diebus cum reliquis sanctis Dei clausus ibi fuisset, tandem reductus, simul & cū eo alij, quos īmensitas pœnarum penè absumpserat, sistitur Maximiano. Quos ille iam uidens irreuocabiles, iussit ut uecte magno ferreo confringerentur tibiæ ipsorū. Confractis itaque cruribus, ac pedibus incisis, insuper beato Adriano manu incisa, orantes & gratias agentes Domino, emiserunt spiritū.

Corpora eorū iussit tyrānus incendi. Sed subito factę sunt coruscationes, tonitrua ac pluuiæ, & extinctus est ignis. Plurimiq; de apparitoribus fulminibus percussi, pauci fuga uix euaserunt. Accurrētibus interea Christianis rapuerunt ex igne iam extincto reliquias martyrum, & ascensis nauibus fugerunt, perueneruntq; Bizantium, & 2 reuerenti honore sepelierunt eas ibi. Nō longo post tēpore beati Adriani corpus Romā etiam ttanslatum, 3 honorabili quoque tēplo exornatum est. Natalia uerò ipsa de Nicomedia sanctorū martyrū amore Bizantium enauigans, post paucos dies aduentus sui, dormitionē accepit in Domino, & iuxta sanctorū corpora sepulta est Calendis Decēbris. Passio horū martyrū sexto Idus Septembris.

2 Vide reliquias Martyrum Bizantij reuerenti honore sepultas.

3 Corpus beati Adriani Romam translatum, honorabili tēplo exornatum est.

Habetur in loco ubi supra sub iij. Idus Septembris.

VITA SANCTORVM PROTHI ET HYACINTHI martyrum, per eundem Adonem collecta.

ROmæ uia Salaria uetere in cimiterio Basillæ, natale sanctorum Prothi & Hyacinthi, qui erant Eunuchi beatæ Eugeniæ uirginis. Cum qua ab Heleno Episcopo baptizati aliquanto tēpore diuinis solum eruditionibus uacantes, in sancto proposito perstiterunt: Atq; in seruorum Dei monasterio mira humilitate conuersati sunt. Et hoc apud Ægyptū. Inde cū beatissima uirgine Romā reuersi, sub Galieno Imperatore, quòd essent Christiani, cōprehensi, coguntur sacrificare. Sed non consentientes, dirissimè uerberantur. Cumq; Deo fidē seruantes gauderent, pariter decollantur Tertio Idus Septēbris.

Post hæc tenetur beata Eugenia, & iubetur à Præfecto Vrbis Nicetio Dianæ sacrificia exhibere. Quæ stans ante templum, 1 extensis manibus fudit orationem. Qua orante, ita simulachrum Dianæ cōminutum est, ut sola pulueris eius indicia remanerent. Sed Magicis artibus hoc reputantes, ingenti saxo circa scapulas eius constricto, Tyberi eam pręcipitem dederunt. Quomodo autem agonē passionis suæ cōpleuerit, breuiter notatum est Octauo Calendas Ianuarij.

1 Ecce orationem cūm manuum extensione, & mirum eius effectum.

VITA SANCTORVM SYRI ET EVENTII per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetũr in martyrologio eiusdẽ sub Pridie Idus Septẽbris.

APud Tycinum urbem, quæ & Papia dicitur, natale sanctorũ Syri & Euentij. Qui à beato Hermagora Aquileiensi Pontifice discipulo sancti Marci Euangelistæ, ad præfatam urbem directi, primi illic Christi Euangelium prædicantes, & magnis uirtutibus ac miraculis coruscantes, etiam uicinas urbes, Veronensem scilicet, Brixiam, & Laudensem diuinis operibus illustrarũt. Sicq; in Pontificali honore, fundata & confirmata fide credentium populorũ, glorioso fine quieuerunt.

VITA SANCTI PHILIPPI EPISCOPI ET martyris, per Adonem præfatum collecta.

Habetũr ubi supra sub Idibus Septẽbris.

APud Ægyptũ ciuitate Alexandria, natale beati Philippi Episcopi & martyris Qui Præfectus primũ fuit, deinde baptismi gratia sanctificatus, Episcopi dignitatem, suffragium ferentibus Christianis populis assequitur.

Et sub Volusiano & Galieno Imperatoribus, dirigitur Perennius Præfectus Alexandriam. Cui imperatum est, ut Philippum occideret. Sed cũ hoc implere non posset, quia omnis populus ciuitatis Philippo, ueluti quibusdam uinculis amoris uidebatur astrictus, immisit quosdam in Ecclesiam, qui se fingerent Christianos. Quiq; ingredientes, percusserunt eum in oratione constitutum.

Sepultus modo est in Nitria 1 basilica condigna martyri, supra corpus eius fabricata. Sedit autem in Episcopatu anno uno, mẽsibus tribus. Passus est Idus Septembres.

1 Supra corpora martyrum etiã olim fabricabantur Ecclesiæ splendidæ.

VITA SANCTI CORNELII PAPÆ ET Martyris, per Adonem iamdictum collecta.

Habetur in loco ubi supra sub xviij. Calendas Octobris.

ROmæ uia Appia in cimiterio Calixti, natale sancti Cornelij Papæ. Qui sub persecutione Decij cum presbyteris & diaconibus Centumcellis exilio deputatur. Ad quem confortandum multi Christianorum ueniebant. Quo tempore beatus Cyprianus scripsit ei de Celerino 1 lectore, quanta pro fide & confessione Christi sustinuerit.

1 Vnus ex ordinibus in dei Ecclesia est Lectoratus.

Decius Cæsar audito, ꝙ multi ei scriberent, & de beato Cypriano, iussit eũ sibi exhiberi. Exhibitus Decio interroganti, cur à Cypriano contra Rempublicam literas accepisset, respondit, Ego de corona Domini literas accepi, non contra Rempublicam. Iratus Decius iussit ut

os eius cum plumbatis cęderetur, deinde ad templum Martis, ut sacrificaret, duceretur. Quod si contēpsisset, illic capite puniretur. Cumq; duceretur, unus ex militibus nomine Cerealis, rogare cœpit beatum Papam, ut uisitaret uxorem eius, quæ annis quinque paralytica iacebat. Ingressus ante domum eius, tenuit manū Salustiæ, & erexit eam dicēs, In nomine Iesu Christi Nazareni surge, & sta super pedes tuos. Quæ protinus erexit se clamans, & dicens, Verè Christus est Dei filius. Et dixit beato Cornelio, Baptiza me, per Christum te coniuro. Et currens impleuit uas aqua, & attulit ei. Tunc miserunt se omnes milites ad pedes eius, orantes se baptizari. Quos ut baptizauit, obtulit pro eis 2 sacrificiū laudis; & participati sunt omnes corpore & sanguine domini nostri Iesu Christi.

2 Vides Missam dici sacrificium? Vides et in Eucharistia rite consecrata uerum Christi corpus & sanguinem contineri.

Audiens hæc Decius mittens tenuit oēs eos, & iussit ut cum beato Cornelio ducerentur ad sacrificandum, & si nollent parere, capite plecterentur. Ducti autem foras muros portæ Appiæ, expuentes in templum decollati sunt unà cum beatissimo Papa numero Vigintiunus. Sed & Cerealis cum uxore sua Salustia xviij. Calendas Octobris. Eadem uerò nocte uenit beata Lucina cum 3 clericis & familia sua, & rapuit martyrum corpora, & sepeliuit ea in agro suo in Cripta, in cimiterio Calixti.

3 Sancta mulier uenit noctu cum clericis & familia sua, et rapiēs corpora Martyrum sepeliuit ea in cœmiterio Calixti.

Huius beatæ Lucinæ rogatu idem beatus Cornelius corpora Apostolorum de Catacumba leuauit noctu, & posuit, Pauli quidem uia Hostiensi, ubi decollatus est, Petri autem iuxta locum ubi crucifixus est, inter corpora sanctorū Episcoporū, in templo Apollinis, in monte aureo, in Vaticano Palatij Neroniani, iij. Calendas Iulias.

VITA BEATI CYPRIANI EPISCOPI ET Martyris, per eundem Adonem collecta.

Habetūr in eius martyrologio sub xviij. Calendas Octobris.

APud Aphricam natale beati Cypriani Episcopi, Valeriano, & Galieno Imperatoribus, Galerio Maximo Proconsule. Quibus agentibus & elaborantibus, comprehensus est ex præcepto Aspasij Paterni Consulis, & in exilium in ciuitate cordubitana missus est. Habitauitq; ibi suspensa ad cœlum mente, tantum ad calcandas passiones huius temporis amore Christi animatus. Quò conueniebant ad eum plures egregij clarissimi ordinis & sanguinis, sed & seculari nobilitate gloriosi: qui propter amicitiam eius antiquam, secessum subinde suaderent, & ne parum esset nuda suadela, etiam loca in quæ secederet, ei offerebant.

Post dies autem multos regressus de exilio habitabat in hortis suis. Et cum illic moraretur, uenerunt ad eū principes duo ex officio Proconsulis Galerij Maximi, qui Aspasio Paterno successerat, & leuātes

eum in curriculo, duxerunt ad Proconſulem in locum, ubi pro reparanda ſanitate degebat, collectusq; ab Aſtitore officij, ſeceſsit in hoſpitium eius in uicum Saturni. Conuenit autem ad eum omnis populus fratrũ. Quod cũ comperiſſet beatiſsimus martyr, præcepit cuſtodiri puellas, quæ aduenerant audire uerbum Dei, quoniam ante oſtium manebant Principis ob amorem martyris glorioſi.

Altera die xviij. Calendas Octobris mane Galerius Maximus ſanctum Cyprianum Epiſcopum offerri ſibi præcepit, in atrio ſecutiolo. Cui inter alia cum dixiſſet Proconſul, Iuſſerunt te ſacratiſsimi principes ceremoniari. Sanctus Cyprianus dixit, Non faciam. Maximus Proconſul dixit, Conſule tibi. Sanctus Cyprianus dixit, Fac quod tibi præceptum eſt: nam in re tam iniuſta nulla eſt conſultatio. Maximus proconſul dixit, Diu ſacrilega mente uixiſti, & nefarios tuæ conſpirationis homines aggregaſti, & inimicum te dijs Romanis, & ſacris religionibus conſtituiſti, nec te pij Imperatores ad ſectam ceremoniarũ ſuarum euocare potuerunt, cum ſis nequiſsimi criminis author, & ſignifer deprehenſus, eris ipſe documento his, quos ſcelere tuo tecũ aggregaſti, ut ſanguinis tui ſatientur diſciplina. Et his dictis decretum ex tabella recitauit, Tacium Cyprianum gladio animaduerti placet. Sanctus Cyprianus hoc audiens dixit, Deo gratias ago.

Et cum duceretur, populus fratrum plangens dicebat, Et nos cũ eo decollemur. Et ita perductus glorioſus martyr poſt Prætoriũ in agrũ Sexti, exuit ſe lacerna & birro, & complicans poſuit ad genua ſua, dehinc 1 dalmaticam tulit, & diaconibus tradidit, & ſtans in linea, ſuſtinebat ſpiculatorẽ, cui & xxv. aureos dari præcepit. Fratres uerò flentes linteamina, & oraria ante eũ ponebant, ne ſanctus cruor defluens abſorberetur à terra. Qui cum lacinias manuales ſibi ligare non potuiſſet, Iulianus presbyter, & Iulianus ſubdiaconus ipſi ligauerunt. Ipſe autẽ ſibi manu propria oculos texit, & genua in terra poſuit, orationemq; ad Dominũ fudit, & ſic gladio percuſſus migrauit.

1 *Habes hic Dalmaticam & Lineã ueſtes ſacerdotales.*

Corpus eius propter gentilium curioſitatem in proximo collocatum eſt: Sed ne à gentilibus tolleretur, nocte adueniente ex eodẽ loco, ubi poſitum fuerat, ſublatũ eſt. Et inde cum 2 cereis & ſcholaribus, in area cuiuſdam Candidi procuratoris, in uia Mapalienſi, iuxta piſcinas, cum magno triumpho ſepultum eſt.

2 *Corpũs ſancti Martyris cũ cereis & ſcholarib⁹ ac magno triumpho ſepultum eſt.*

Poſt multa uerò curricula annorum, glorioſiſsimo Carolo Francis imperante, contigit, legationem Francorũ ferentes illuſtres ac ſapientia circumſpectos legatos, tranſitum per Aphricam feciſſe. Hi cum Carthaginem dirutam, & loca uenerabilia ſanctorum martyrum reuertentes à Rege Perſarum Aaron, qui excepta India totum pene tenebat Orientem, uidiſſent, facile ſibi conciliato Principe, ac fauorem in re tali præſtante, pro magno munere rogauerunt, ut oſſa beati Cy-

priani eis ferenda permitteret. Quod ille non magni ducens, postulata cōcessit, utq; pio Imperatori, cuius gratiam omnium, qui in toto terrarum orbe erant, Regum amicitiæ præponeret, ipsi ea ferrent, libenter assensit. Cumq; uenerabiles legati ingentia dona, martyrū scilicet reliquias ferentes (nam & beati Sperati martyris membra, qui unus fuit ex illis duodecim preclarissimis martyribus scillitanis, caput etiam martyris gloriosi Pantaleonis secum cum 3 beatis ossibus Cypriani habebant) reuerterentur, prosperis usi uelis, tandem peruenerunt Arelaten. Vbi sacra martyrum membra signata interim relinquentes, legationem suam Imperatori renunciare festinarunt: & inter alia de sanctorum reliquijs ab Aphrica deportatis eius animum attollunt. Vnde ille plurimū lætus, eas tam diu apud Arelaten digna ueneratione seruare iussit, donec ipse magno aliquo opere in regno suo templum conderet, ubi tam preciosum pignus ingenti cultu & 4 ornatu reponeret.

3 Vide cum quanta lætitia Christiani Regis legati pretiosa dona deferunt, Martyrum scilicet reliquias quas & beata ossa, & sacra mēbra nuncupat.

4 Volebat optimus Rex magno opere tēplum condere, in quo sanctorū reliquias ingenti cultu & ornatu reponeret.

Sed emergentibus causis dum opus tardius construitur, occasionē nactus Leidradus uenerabilis Lugdunensis Episcopus, Imperatorem rogauit, ad ciuitatem suam deferre 5 beata ossa martyrum ei licere. Annuit Imperator. Et is dum ocius uotum suum pius perficit, cū honore infra ciuitatē Lugduni deportata sunt. Ibique in maiori Ecclesia beati Ioannis Baptistę ad defensionem ciuium, Deo id misericorditer operante, sanctus Episcopus reliquias gloriosorum martyrum in prędicta Ecclesia post uenerabile altare decentissima sepultura recondidit, ac posteris ciuibus suis profuturas honorabiliter commendauit. Referuntur autem cum beato Cypriano passi, Crescētianus, Victor, Rosula, & Generalis.

5 Ecce beata Martyrū ossa cū honore deportata, & decentissima sepultura in maiori Ecclesia ad defensionē ciuium posterisq; profutura recondita.

EXALTATIO SANCTÆ CRVCIS, PER Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Posita est in loco ubi supra sub xyiij. Calendas Octobris.

DIe xiiij. Septembris exaltatio sanctæ Crucis, quæ ab Helena Constantini matre inuenta, ita per mediū est secta, ut & Crux Constantinopolim sit portata, & Crux Hierosolymis thecis argenteis sit reseruata.

Multorum itaque annorum labente curriculo, Foca Romanis imperante, Persæ aduersus Rempublicā, Cosdroē Rege, grauissima bella gerentes, multas Romanorū prouincias, & ipsam Hierosolymam inuadunt. Et destruentes 1 Ecclesias, sancta quoque loca profanantes, inter ornamenta sacra, quæ abstulerunt, etiam uexillum Dominicæ Crucis abducunt. Fecerat nanq; Cosdroē Rex eorum turrim argenteam, in qua interlucentibus gēmis thronū extruxerat aureum, ibiq; solis quadrigam, & Lunæ, uel stellarum imaginem collocauerat, atq;

1 Sicut infideles isti ita nostri Hæretici, Ecclesias destruunt, & sancta loca prophanant.

per occultas fiſtulas aquæ meatus adduxerat, ut quaſi Deus pluuiam deſuper uideretur infundere. Et dum ſubterraneo ſpecu equis in circuitu trahentibus currũ circumacta turris fabrica moueri uidebatur, quaſi quoſdam rugitus tonitrui, iuxta poſsibilitatem artificis mentiebatur. In hoc itaque loco ſedem ſibi parauerat, atq; iuxta ſe quaſi collegam ſibi Crucem dominicam poſuerat, Filioq; ſuo Regno tradito, ipſe in fano huiuſcemodi reſidebat.

Mortuo uerò Foca, Heraclius Imperator creatur, uir ſtrenuus, & armis exercitatus. Qui aduerſus Perſas bellum aggreſſus, occiſo Coſdroë, quem in turre iamdicta ſedentem inuenit, Perſas in deditionem recepit; lignumq; glorioſiſsimæ Crucis exinde rediens ſecum tulit, & Hieroſolymam, unde ſublatum fuerat, cum magna ueneratione reſtituit. Et renouante Deo antiqua miracula, inter alia mira, quæ tunc cęlitus oſtenſa fuerunt, die eodem mortuus unus recepit uitam, paralytici quatuor ſanati ſunt, Leproſi decem mundati, Quindecim cœci illuminati, plurimi quoque à dæmonio, multiq; à uarijs infirmitatibus liberati.

Offerens igitur Imperator 2 Eccleſijs Dei multa donaria, ex Regijs ſumptibus eas reparari fecit. Simul & decreto ſtatuit, omnibus Epiſcopis ad id ſentientibus, ut dies reuelationis ſanctæ ac uenerabilis dominicæ Crucis, in omni Imperio ſuo ab omnibus fidelibus populis per ſingulos 3 annos ſolenniter ageretur.

2 *Imperator obtulit Eccleſijs multa donaria, & ex regijs opibus eas reparari fecit. Ergo hæc bona opera ſunt, & placent Deo.*

Sed & procurrentibus annis, Leone Romanis Imperãte, apud vrbem Romam Papa Sergius in ſacrario beati Petri Apoſtoli capſam argenteam, quæ in angulo obſcuriſsimo diutiſsimè iacuerat, & in ea Crucem diuerſis ac precioſis lapidibus adornatam Domino reuelante reperit. De qua tractis quatuor petalis, quibus gemmæ incluſæ erant, mirę magnitudinis portionem ligni ſalutiferi Dominicę Crucis interius repoſitam inſpexit. Quæ ex tempore illo omnibus annis in baſilica Saluatoris, quæ appellatur Conſtantiniana, die exaltationis eius ab omni oſculatur, 4 & adoratur populo.

3 *Dies feſtus annuus Exaltationis ſanctæ Crucis inſtituitur.*

4 *Crux domini die exaltationis eius ab uniuerſo Ro. populo oſculatur & adoratur.*

VITA SANCTORVM EPISCOPORVM & Martyrum Donatiani, Præſidij, & reliquorum per Adonem ſupradictum collecta.

Habetur in eius martyrologio ſub xviij. Idus Septembris.

APud Aphricam natale beatiſsimorum confeſſorum & Epiſcoporum Donatiani, Præſidij, Manſueti, Germani, Fuſculi. Qui perſecutione Vuandalica apud Aphricam, iuſſu Hunirici Regis Arriani, pro aſſertione catholicæ ueritatis diriſsimè fuſtibus cæſi & exilio damnati ſunt. Inter quos etiam Epiſcopum nomine Lętum, ſtrenuum atque doctiſsimum uirum, poſt diuturnos carceris ſqualo-

res incendio idem concremauit.

Tunc etiam decreto publico per diuersas prouincias executores dirigens, Episcopis quasi ad Concilium Carthagine cōgregatis, una die uniuersæ Aphricæ Ecclesias clausit, uniuersamq; substantiam Episcoporum & Ecclesiarum suis Episcopis condonauit.

Habetur in eius martyrologio sub xvij. kalendas Octobris.

VITA SANCTI NICOMEDIS MARTYRIS per Adonem supradictum collecta.

ROmæ natale sancti Nicomedis martyris. Quem Flaccus Comes, cum ad eum perlatum fuisset, q corpus sanctæ uirginis Feliculæ, quam ipse pro Christo punierat, sepelisset, fecit teneri, & duci ad sacrificandum. Qui cum diceret, Ego nō sacrifico, nisi Deo Omnipotenti, qui regnat in cœlis, non his excisis, lapidibus qui in templis, quasi in carceribus clausi custodiuntur, plumbatis diutissime cæsus migrauit ad Dominum.

Corpus eius in Tyberim præcipitatum est. Quod à clerico ipsius, 1 nomine & opere Iusto collectum, perductumq; ad horticellum suum, sepultum est iuxta muros uia Numentana.

1 Si hic fuit nomine & opere iustus, Ergo sepelire mortuos opus est bonum & Deo placens.

Habetur ubi supra sub xvij. Calendas Octobris.

VITA SANCTI VALERIANI MARTYris, per eundem Adonem collecta.

IN territorio Cabillonensium Castro Tenertio, natale sancti Valeriani martyris, qui unus fuit ex numero sanctorum Quinquaginta, qui tēporibus Antonini ueri, Lugduni in carcere trusi fuerant, quiq; cum beato Marcello, patefactis custodię, qua detinebantur diuinitus claustris, aufugit.

Cumq; ad prefatum castrum peruenisset, & Domini Iesu Christi nomen prædicans, plurimos ipso inspirante, ad eius fidem conuertisset, reuertenti ab urbe Cabillonensium, ubi beatum Marcellum martyrem necauerat pro Christo, Præsidi Prisco delatus est. Quē ille suis faciens conspectibus præsentari, primū minis & terroribus frangere conatus est; deinde suspensum, & graui ungularū laceratione cruciatum, cum in Christi confessione uideret immobilem, ac lęto animo in eius laudibus permanentem, protinus in eo loco, ubi nunc 1 sacrum ipsius corpus debita ueneratione excolitur, gladio animaduerti fecit.

1 Nota, In eo loco ubi nunc sacrū ipsius corpus debita ueneratione excolitur.

Posita est in eius martyrologio sub xvj. Calendas Octobris.

VITA SANCTÆ EVPHEMIÆ VIRGINIS & martyris, per Adonem Episcopū Treuerensem collecta.

APud ciuitatem Calcedoniam natale sanctæ Euphemiæ uirginis,

Quæ martyrizata eſt ſub Dioclitiano Imperatore, Proconſule autē Priſco, in eadem ciuitate. Quæ deferente iniquiſsimo Appolliano, cū alijs Quadragintanouem, tradita eſt Proconſuli Priſco.

Cui Priſcus dixit, Honora te ipſam, & generis tui dignitatem ne amittas, & immola Deo Marti. Beata Euphemia eius iniquam ſuaſionem contemnens, pectus ſuum 1 ſignaculo Crucis muniens, imperterrita ſtetit. Priſcus iratus, ut eam ſuperare poſſet, poſt tormenta & carceres, etiam uerbera & argumenta rotarum, ignes, & pondera lapidum angularium, beſtias, & plagas uirgarum, ſecures, & ſartagines igneas ei adhibuit: in ultimo in theatrum duci, & Leones ac beſtias ei laxari iuſsit.

1 *Ecce quomodo antiquitus etiam ſancti Martyres pectora ſua ſignaculo Crucis muniebant.*

Tunc beata uirgo fundens orationē ad Dominum dixit, Tu Domine notus omnibus, qui te inuocant fide pura & integra, ſuſcipe animam ancillæ tuæ, & ſicut ſuſcepiſti ſacrificium patris noſtri Abrahę, ita ſuſcipere digneris ſacrificium humilitatis meæ, quod tibi ob confeſſionem laudis tuæ immolatur.

Tunc una ſolūmodo de beſtijs accurrens, morſum ſancto corpori eius infixit, Et ita īmaculatum ſpiritum uirgo Domino reddidit. Veniens autē mater eius Theodora, & Philophron pater eius, curatum corpus eius ſepelierunt, quaſi mille paſſus à ciuitate Calcedonia. Completum eſt autē martyrium eius Decimoſexto Calendas Octobris.

VITA SANCTORVM LVCIÆ ET GEMINIANI martyrum, per Adonem Epiſcopum Treuerenſem collecta.

Habetur in martyrologio eiuſdē ſub xvi. Calendas Octobris.

Romæ natalis ſanctorum Luciæ & Geminiani, Imperatore Diocletiano, iudicibus Abofraſio & Megalio. Manſerat autē beata Lucia in uiduitate annos xxxvj. Totius autem uitę eius fuerunt anni ſeptuagintaquinque.

Quæ accuſata à filio ſuo Euprepio, qꝑ Chriſtiana eſſet, Iuſsit eam Diocletianus Imperator ſibi adduci, & dixit ei, Audio quia reū illum crucifixum confiteris, & Deos noſtros derides. Nunc ergo ſi parata es uiuere, parati ſunt Dij Omnipotentes, ut eis offeras thura, ut poſsint tibi eſſe propitij, & uiuas. Sancta Lucia reſpondit, Nec ſibi ſunt propitij, nec cultoribus ſuis: nā mihi propitiabitur Dominus meus Ieſus Chriſtus, pro cuius amore parata ſum ignē, uincula, & quas uolueris pœnas ſufferre. Audiens Diocletianus conſtantiā fidei eius, iuſsit eam trahi ad carcerem, ubi conſolationem diuinam promeruit.

Reducta autē iterum ante Diocletianum ſedentem pro tribunali, extenſa eſt glorioſa fœmina, & fuſtibus diutiſsimè uerberata. Et ecce terremotus ſubito factus eſt, & templum Iouis ita ſubrutum, ut nec

lapis super lapidẽ ædificij remanserit. Diocletianus autẽ ollam æream adduci fecit, eamq; pice & plumbo iussit impleri, & in circuitu ligna aggregari, & succendi, sanctamq; Luciam infra ollam demergi, ubi sancta Dei psallens triduo uixit.

Mittens uerò Diocletianus, qui renuntiaret ei si tota iam in cinere esset resoluta, is qui missus fuerat, intimauit rediens Imperatori, quod absque ulla lęsione sana uiueret. Tunc impius tanto miraculo nullo modo ad credendũ Christo incitatus, iussit ut onerata ferro & plumbo, per ciuitatis plateas duceretur.

Peruenit autem ante domũ hominis præpotentis nomine Geminiani, in cuius domo dęmonum simulachra innumera erant. Dumq; sancta Lucia domum ipsam pertransisset, subito columba alba uelut nix descendit de cœlo, & super caput Geminiani tertio figurans Crucem resedit. Geminianus respiciens uidit sibi patere cœlum, & statim arripiens cursum, peruenit ad locũ, ubi iam sancta Dei torquebatur. Et prosternẽs se pedibus eius, cepit narrare quod uiderat, & baptismi lauacrum expetere. Reducta est igitur beata Lucia in carcerem.

Erat uerò quidam sacerdos Protasius nomine, cui nocte apparens Angelus Domini monuit ut iret ad carcerem, & Geminianum, qui fontem salutis requirebat, baptizaret. Qui cum euigilasset, festinus abijt, & beatum uirum aqua salutari lauit. Post diem tertium exhibita est sancta Lucia Diocletiano, & cum ipsa Geminianus, de quo iam Imperator audierat. Quos ille pœnis grauissimè afflictos, diuq; tortos tradidit cuidam peruersissimo iudici, ut quod deerat pęnarum, ipse suppleret.

Qui primo iussit ceruices eorum fustibus contundi. Et mox terręmotu facto camera domus iudiciariæ cecidit, & iudicem impium oppressit. Deinde sancti martyres exhibiti sunt Abofrasio, sub quo & lxxv. martyrium impleuere, qui uisis miraculis, quæ circa sanctos suos Dominus operabatur, crediderant. Hic iudex impijssimus post sanctorum horum martyrum necem, ob equum eius à diabolo incitatum, de lapideo ponte præcipitatus in flumen est. Corpus eius postea nullo loco repertum. Deinde beata Lucia, & sanctus Geminianus à Megalio uiro consulari arctati, post laudabilem uictoriam martyrij gladio animaduersi sunt xvi. Calendas Octobris. Quorum corpora rapuit quædam mulier Christiana, nomine Maxima, & ut 1 decuit, martyres sepeliuit.

1 *Maxima rapuit corpora sanctorum, & ut decuit, martyres sepeliuit.*

Habetũr in eius martyrologio sub xvj. Calen. Octobris.

VITA BEATI IVSTINI PRESBYTERI ET martyris, per Adonem iamdictum collecta.

ROmæ uia Tyburtina ad sanctũ Laurentium natale beati Iustini presbyteri,

presbyteri, 1 quem beatus Sixtus ordinauit. Ad quem beatus Laurentius in uico Patricij in cripta Nepotiana nocte uenit, ut thesauros sibi à sancto Sixto commendatos pauperibus erogaret. Cui & dixit, Comple uotum meum, ut lauentur pedes sanctorũ & uestri per manus meas. Beatus Iustinus respõdit, Hoc dominicum præceptum est, Fiat uoluntas Domini nostri Iesu Christi. Et posita pelue misit aquã, & lauit omnium uirorum pedes. Veniens autem ad beatum Iustinũ cępit primo osculari pedes eius & lauare. Et ubi lauit omnium pedes, cõmendauit se beato Iustino.

Hic eiusdem martyris 2 corpus honorificè sepeliuit in prædio Cyriacę uiduæ. Quam idem martyr facto signo Crucis, & posito super caput eius linteo, de quo exterserat sanctorum pedes, ab infirmitatibus capitis sanauit.

Hic sanctum Hippolitũ & Concordianum, Hireneum, Abundium, Cyrillam filiam Decij Cęsaris martyres, & alios plures 3 sepulturis condidit. Et persecutione Decij, Galieni, & Volusiani, cõfessionis gloria insignissimus fuit.

1 *Si sanctus Sixtus ordinauit beatum Martyrem presbyterum, non ergo uerũ omnes fideles ex æquo esse sacerdotes, ut quidã perperam asserunt. Sed ut hoc uerum est de interno, spirituali & inuisibili sacerdotio, ita falsum de externo, uisibili, & quãtum ad ministerium attinet temporali.*

2 *Ecce quõ sancti Dei honorifica sepultura digni sunt.*

3 *Si sanctus Martyr ab impensis sepulturis tantopere cõmendatur, sequitur quod sepelire mortuos opus pietatis est, & Deo placet.*

VITA SANCTI FERREOLI MARTYRIS per Adonem Episcopũ Treuerensem collecta.

VIennæ natale sancti Ferreoli. Qui persecutionis tempore, cum esset Tribuniciæ potestatis, iussu impijssimi pręsidis tentus, primo crudelissimè uerberatus, dein graui cathenarum onustus pondere, in teterrimũ carcerem trusus est. Vnde solutis Dei nutu uinculis, & ianuis patefactis carceris, aggerem publicum ingressus, usque ad Tarem fluuium peruenit. Vbi denuo tentus, uinctis post tergum manibus ad territorium usque Priuatense perductus est, atq; ibi martyrij palmam capitis obtruncatione percepit.

Corpus eius cum capite beati Iuliani ad Vrbẽ Viennensium relatum est, & condigno 1 cultu in basilica conditum.

Posita est in loco ubi supra sub xiiij. Calendas Octobris.

1 *Corpus eius cum capite beati Iuliani condigno cultu in basilica conditum est.*

VITA SANCTORVM MARTYRVM Ianuarij, Sosij, & reliquorum, per Adonem supradictum collecta.

Habetur in martyrologio eiusdẽ sub. xiij. Calen. Octobris.

IN Neapoli Campaniæ natale sanctorum Ianuarij Beneuentanæ ciuitatis Episcopi, cũ Sosio diacono 1 Mesanatæ ciuitatis, & diacono suo Festo, & Lectore suo Desiderio. Qui post uincula & carceres capite sunt cœsi in ciuitate Puteolana, sub Diocletiano Principe, Iudice Dracontio.

1 *Habes hic ex ordinibus Ecclesiasticis Diaconatũ & Lectoratũ.*

2 Vide quanta deuotione afficiebãtur Christiani populi erga sanctorum Martyrũ reliquias, ut quilibet suũ habere uellent. Et merito. Nã ex eorum sepulchris Ciuitates sanctificantur & illustrantur.

Qui cum ducerentur ad mortem, uiderunt inter alios Proculum Puteolanæ ciuitatis diaconũ, & duos laicos Euticen, & Acutum, qui & interrogauerunt, Quare iusti iuberentur occidi. Quos Iudex ut uidit Christianos, iussit decollari cum illis. Sic omnes septem pariter sunt decollati cum illis.

Tulerunt autem corpora 2 Christiani, Neapolitani Ianuarium posuerunt iuxta ciuitatem in basilica. Mesanates Sosium æquè in basilica Puteolani Proculum, Euticen, & Acutum, iuxta basilicã sancti Stephani. Festum & Desiderium Beneuentani collegerunt.

Habetũr ubi supra sub xij. Calen. Octobris.

VITA SANCTORVM MARTYRVM Faustæ Virginis, & Euilasij, per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

IN Cizico natale sanctorum Faustæ Virginis & Euilasij sub Maximiano Imperatore. Quã idem Euilasius cũ esset primus Palatij, iussit decaluari & radi ad turpitudinem, dein suspendi ac torqueri. Quo tempore coruscatio de cœlis multos ministrorũ percussit. Dein iussit loculos afferri, & eam immissam ac fixam quasi lignum secari mediam. Sed non eam carnifices serris lædere ualebant. Inter quę stupens Euilasius Christo credere cœpit.

Et hoc ubi Imperatori nunciatum est, misit Præfectum, qui eum suspensum fortiter torqueret. Qui etiam iussit Faustam nudam, & sine Mauorte educi de carcere, & ei caput terebrari, ac clauis infigi. Cui postmodum non solum caput, & facies, sed pectus ac totum corpus usque ad tibias clauis impletum est. Post hoc Sartaginem iussit igniri: sed hæc illa psallente refriguit. Inter hæc ueniens uos de cœlo uocauit eos, & sic tradiderunt spiritum. Erat autem Fausta annorum duodecim, Euilasius lxxx.

Posita est in eiũs martyrologio sub xi. Calen. Octobris.

VITA BEATI MATTHÆI APOSTOLI & Euangelistæ, per eundem Adonem collecta.

IN Æthiopia natale beati Matthæi Apostoli & Euangelistæ, qui primũ in Iudæa Euangelium Christi Hebræo sermone cõscripsit. Post uerò apud Æthiopiam prædicans martyrium passus est. Euangelium Hebræo stilo scriptum, ipso reuelante, tempore Zenonis Imperatoris inuentum est, Idem autem Matthæus in Euangelio Leui appellatur.

VITA SANCTORVM MARTYRVM Thebæorum, Mauritij, & Exuperij, & reliquorũ per Adonem iamdictum collecta.

Habetur in loco ubi supra sub .x. Calendas Octobris.

IN Gallijs ciuitate Seduno, loco Agauno, natale sanctorum martyrum Thebæorum Mauritij, Exuperij, Candidi, Victoris, Innocentij, Vitalis cum socijs suis, qui sub Maximiano passi pro Christo gloriosissimè coronati sunt.

Vt igitur beatissimę passionis eorum causam breuiter loquamur, sub Maximiano, qui Romanæ Reipublicæ cum Diocletiano collega imperium tenuit, per diuersas ferè Prouincias laniati, aut interfecti martyrum sunt populi. Idem nanq; Maximianus erga Dominũ cęli profanus, impietatem suam ad extinguendum Christianitatis nomẽ armauerat. Siqui tunc ueri Dei cultũ profiteri audebãt, sparsis usquequaq; militum turbis, uel ad supplicia, uel ad necem rapiebantur.

Erat eodem tempore in exercitu Legio militum, qui Thebæi appellabantur. Legio autem uocabatur tunc, quæ sex milia, ac sexcẽtos, sexagintasex uiros in armis habebat. Hi in auxilium Maximiano ab orientalibus partibus accersiti uenerant, Viri in rebus bellicis strenui, uirtute nobiles, sed fide nobiliores; erga Imperatorẽ fortitudine, erga Christum deuotione certabant.

Itaque cum & hi sicut & cæteri milites, ad dilaniandam Christianorum multitudinem destinarentur, soli crudelitatis ministerium detrectare ausi sunt: atque huiusmodi præceptis se obtemperaturos negant. Maximianus non longè aberat; nam se circa Octodorum itinere fessus tenebat. Igitur cognito Thebæorum responso, præcipiti ira feruidus, ob neglecta Imperia decimũ quenq; ex eadem Legione gladio feriri iubet, quo facilius cæteri rebus certis territi, metu cederent. Redintegratisq; mandatis edicit, ut reliqui in persecutionẽ Christianorũ cogantur. Vbi uerò ad Thebæos denunciatio iterata peruenit, cognitumq; ab eis est, iniungi sibi rursus executiones profanas, uociferatio passim ac tumultus in castris exoritur affirmantium, nunquã se ulli in hęc tam sacrilega ministeria cessuros.

His deinde compertis Maximianus, omni belua cruentior, rursus ad ingenij sęuitiam redit, atque imperat, ut iterũ decimus eorum neci detur: cæteri nihilominus ad hęc quæ spernerent cõpellerentur. Quibus iussis denuo in castris perlatis, segregatus est atque percussus, qui decimus sorte obuenerat. Reliqua uerò se militum multitudo mutuo sermone instigabat, ut in tam præclaro ordine persisteret. Incitamentum tamen maximum fidei penes sanctum Mauritium fuit primicerium Legionis eius, qui cum Exuperio (ut exercitus appellant) campiductore, & Candido senatore militum, accedebat exhortando sin-

gulos & monendo, fidelium cōmilitonum, etiam martyrum exempla ingerens.

His itaque primorum ſuorum authoritatibus animati beatiſsimi uiri, Maximiano adhuc inſania æſtuanti mandata mittunt, ſicut pia, ita & fortia: Milites, inquiunt, ſumus Imperator tui; ſed tamen ſerui, quod liberè confitemur, Dei. Tibi militiam debemus, illi innocētiam. A te ſtipendium laboris accipimus, ab illo uitæ exordiū ſumpſimus. Sequi Imperatorem in hoc nequaquā poſſumus, ut authorem negemus Deum; utique authorē noſtrum, Dominum, ac authorem, uelis nolis, tuū. Si non tam funeſte compellimur, ut hunc offendamus, tibi, ut fecimus hactenus, adhuc parebimus. Sin aliter, ipſi parebimus potiūs, quàm tibi. Offerimus noſtras in quemlibet hoſtem manus, quas ſanguine innocentium cruentare nefas ducimus. Dexterę ipſę pugnare aduerſus impios, & inimicos ſciunt, laniare pios & ciues neſciunt. Meminimus nos pro ciuibus potius, quàm aduerſus ciues arma ſumpſiſſe. Pugnauimus ſemper pro iuſtitia, pro pietate, pro innocētium ſalute. Hęc fuerunt hactenus pretia periculorū. Pugnauimus pro fide quā quoquo pacto non ſeruamus tibi, ſi hanc Deo noſtro nō exhibemus. Iurauimus primum in ſacramenta diuina, iurauimus inde in ſacramenta regia. Nihil nobis de ſecundis credas neceſſe eſt, ſi prima ꝑrumpimus. Chriſtianos ad pęnā per nos requiri iubes, iam tibi ex hoc alij requirendi non ſunt. Habes nos hic confitentes Deum Patrē authorem omnium, & filium eius Ieſum Chriſtum dominū credimus. Vidimus laborum periculorumq; noſtrorū ſocios, nobis quoq; eorū ſanguine aſperſis, trucidari ferro, & ſanctiſsimorū cōmilitonum mortes, & fratrū funera non fleuimus, non doluimus, ſed potius laudauimus, & gaudio proſecuti ſumus, quia digni habiti eſſent pati pro domino Deo eorū. Non nos uel hæc ultimæ uitæ neceſsitas in rebellionē cogit. Non nos aduerſum te, Imperator armauit ipſa ſaltem, quæ fortiſsima eſt in periculis, deſperatio. Tenemus ecce arma, & non reſiſtimus, quia mori quàm occidere ſatis malumus, & innocentes interire, quàm noxij uiuere præoptamus. Si quid in nos ultra ſtatueris, ſi quid adhuc iuſſeris, ſi quid admoueris, ignem, tormenta, ferrum, ſubire parati ſumus. Chriſtianos nos fatemur: perſequi Chriſtianos nos non poſſumus.

Cum hæc talia Maximianus audiſſet, obſtinatosq; in fide Chriſti cerneret animos uirorū, deſperans glorioſam eorū conſtantiam poſſe reuocare, una ſententia interfici omnes decreuit, & rem confici circūfuſis militum agminibus iubet. Qui cum miſsi ad beatiſsimā legionē ueniſſent, ſtringunt in ſanctos impium ferrum, mori non recuſantes uitæ amore. Cędebantur itaque paſsim gladijs non reclamantes ſaltē, aut repugnantes, ſed & depoſitis armis ceruices perſecutoribus præ-

bentes,

bentes,& iugulum uel intectum corpus offerentes.

Victor autẽ martyr nec Legionis eiusdem fuit, nec miles, sed emeritæ iam militiæ ueteranus. Hic cũ iter agens subito incidisset in hos, qui passim epulabantur læti martyrum spolijs, atque ab his ad conuescendum inuitatus, prolatam ab exultantibus per ordinẽ causam cognouisset, detestatus conuiuas, & conuiuium refugiebat. Requirentibusq; ne & ipse forsitan Christianus esset, Christianum se, & semper futurum esse respondit. Ac statim ab irruentibus interfectus, cæteris martyribus sicut morte, etiam honore coniunctus est.

Quid deinde circa Maximianum Tyrannum sit consecutũ, breui colligere placuit. Cum dispositis insidijs genero suo Constantino mortem moliretur, deprehenso dolo, apud Massiliam captus est. Nec multo post strangulatus, teterrimoq; supplicio affectus, impiam uitã digna morte finiuit. At uerò beatissimorum martyrum corpora post multos passionis annos sancto Theodoro Episcopo reuelantur, & in eorum honorem 1 basilica honeste componitur. Sed & post longũ tempus tantum beati Innocentij martyris membra Rhodanus reuelauit. Quæ non ideo à sinu retro protulit, ut in gurgutis sui procellam demergeret, sed ut cæteris martyribus sepultura 2 uenerabiliter sociaretur.

1 *Ecce quomodo in honorem sanctorum basilica ædificatur.*

2 *Nota, Sed ut cæteris Martyribus sepultura uenerabiliter sociaretur.*

VITA SANCTI SOSII DIACONI ET MARtyris, per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Posita est in loco ubi supra sub. ix. Calendas Octobris.

APud Puteolos natale sancti Sosij diaconi Mesanatæ ciuitatis in Campania. Qui cum esset annorum triginta, martyrium cum beato Ianuario Beneuenti Episcopo, capitis decollatione suscepit, tempore Diocletiani Imperatoris.

Is cũ tempore quodam Euangelium legeret in ecclesia Mesanatę, præsente Episcopo Ianuario (frequenter enim eum pro sanctitate & prudentia eius uisitare consueuerat) uidit subito idem Episcopus de capite eius flammam exurgere, quam nemo alius uidit; & pronunciauit eum martyrem futurum. Et post non multos dies idem diaconus tentus, & in carcerem missus est. Ad quem uisitandum cum uenisset Episcopus cum diacono 1 Festo, & Lectore suo Desiderio, & ipse cũ eis simul tentus, ac pariter omnes cum alijs tribus occisi sunt.

1 *Adest hic Episcopus, Diaconus & Lector, singuli gradus singulos habentes ordinis Ecclesiastici.*

VITA SANCTÆ THECLÆ VIRGINIS & martyris, per Adonem supradictum collecta.

Posita est in eius martyrologio sub. ix. Calen. Octobris.

IN Iconio natale sanctę Theclæ Virginis apud Seleuciam quiescẽtis, quæ de eadem ciuitate Iconio à beato Paulo Apostolo instru-

1 Si sancta fuit ab apostolo Paulo instructa, habes Virginitatem etiam ex Apostolica traditione esse.

2 Vides salutiferæ crucis signum murũ esse inexpugnabilem contra omnia mundi pericula, & diaboli tentamenta?

3 Ieiunia, Vigiliæ & Orationes, sunt bonorũ fidelium exercitia

cta 1 est. Quã mater eius cernens Christianam, & nuptum repudiare, malentem Christo sponso adhærere, quàm corruptioni carnis subiacere, pergens ad iudicem, accusauit Virginem filiam suam esse Christianam, dicens, uiuam eã, ut cęteræ mulieres terrerentur, debere ardere. Quã sibi cũ iussisset Iudex adduci, & propositũ castitatis eius didicisset, rogum fecit parari, ut illam incenderet. Rapta igitur ab Apparitoribus ut in focum iactaretur, sponte pyram ascendit, & 2 signo crucis facto, uirili animo inter medias flammas stetit, subitoq; facta inundatione pluuiarum, ignis extinctus est, & beata uirgo illęsa uirtute superna erigitur.

Iterum cum ieiuniis, 3 uigiliis, & orationibus uacaret, à quodam uiro potente comprehensa, perducta est ad Præsidem, quòd se Christianam diceret. Quam isdem Proconsul interrogans, si uerum esset in quo accusabatur? respondit, Omnino Christianam se esse. Quã continuò Præses ad bestias damnauit. Interim tamen quo subrigeretur, cõmendatur cuidam nobili fęminæ, quæ propinqua Cæsaris erat: Nomine Triphena. Sequenti die productę sunt bestiæ de caueis. Sistitur beata Thecla in harenis mediis, stupente populo, quòd eam bestię minime tangerent.

Reducitur beata Thecla ad domũ Triphenæ, ut in crastinum iterũ feris obijceretur. Quã ministri cũ de domo repeterent, Triphena doloris plena sequitur eã usque ad spectaculum, ubi clamor uulgi & tumultus erat ĩmensus beatã Theclam spectantium. Nudata uero beata Virgine, dimittuntur ei Leones pariter & Vrsi. Sed nulla ferarum eã lædere præsumpsit. Deinde in fossam aqua plenã, ubi serpentes adunati, & collecti fuerant, à furentibus populis cum urgeretur, 4 signo crucis munita insiliuit. Sed nec ab eis ullo pacto læsa.

4 Signo Crucis Thecla munita in foueam incidit serpentibus plenam, & ab eis nõ est læsa.

Iterum atrociores bestiæ parantur: Sed ullo modo tangere eam nõ sunt permissæ. Verum nec adhuc sibi crudelitas modum ponit. Alligatur duobus tauris ferocissimis, ferro candente stimulatis, ut eã discerperent. Qui funibus diruptis, uagabundi huc illucq; discurrunt, ac martyrem nullum malum passam relinquunt.

5 Hæc est uera atq; perfecta doctrina, exemplo & conuersatione uitæ unà cum uerborũ prædicatione alios erudire, nam uerba operibus uacua parũ prosunt. Et ipse quoq; dominus noster Iesus Christus, cepit prius facere, postea docere.

Accersitam deniq; Proconsul eã requirit, quæ aut unde esset, quia nulla bestiarum eam lædere potuisset? Beata Thecla respondit, Dei uiui tantũ sum ancilla. Territus autem Proconsul, quòd tantæ uirtutis esset, induta ea uestibus, edixit sententiam, Theclam, inquit, pietatis ac Dei cultricẽ relaxo. Dimissa uero reuersa est in domo Triphenæ, ubi requieuit paucis diebus, docens Triphenam & domũ eius in fide domini Iesu Christi. Inde egressa uenit Seleuciam, ibiq; 5 exemplo & conuersatione uitæ, atque etiam doctrina plurimos erudiens, post multa certamina duplicis coronæ Virginitatis, & Martyrij, requieuit in pace.

VITA SANCTORVM MARTYRVM Cypriani & Iustinæ, per Adonem iamdictum collecta.

Habetur ubi supra sub vi. Calen. Octobris.

A. EPISCOPVS VERONENSIS LECTORI.

Aduerte prudens Lector quod hic multi etiam docti uiri hallucinantur, putantes hunc illum eundem Cyprianum esse qui fuit Episcopus Carthaginensis, cuius martyrium die xiiij. Septembris unà cum martyrio Cornelij Papæ in Ecclesia recolitur. Sed is prorsus alter est. Nam & sub alio Imperatore, in alia Prouincia, in alia Ciuitate, sub alio iudice, alia Passionis comite, & alio die iste coronam certaminis promeruit, ut ex hac historia ipse per te uidere poteris.

NAtale sanctorum martyrum Cypriani Episcopi, & Iustinæ. Qui passi sunt sub Diocletiano Imperatore, Iudice Eutolinio. Iustinæ pater erat Dusius apud ciuitatem Antiochiam. Qui uiam religionis à diacono nomine Proelio audientes, baptizati sunt à sancto Episcopo Optato. Virgo autem Iustina Domino seruiens, frequentabat Ecclesiam. Hanc Agladius scholasticus uidens, exarsit ob amorē eius. Et cū nullo modo posset pertingere ad illam, rogauit Cyprianum Magum pretium pollicens, ut arte sua dæmones inuocaret, quo eam in amorē eius excitare posset. Cyprianus autem Magus uocatis dæmonibus, cœpit agere ut uirginē Christi ei adducerent. Qui semel, bis & tertio uenientes ad beatam Iustinā, nihil apud illam suis deceptionibus ualuerunt: sed signo 1 Crucis repulsi, uicti recesserunt.

Cyprianus uerò cum illorum uirtutem aduersus Virginem haudquaquā ualuisse uideret, dicit ad diabolum, Dic mihi, Quemadmodū uicti estis à Virgine Iustina? Cui diabolus, Dicere tibi non possumus, nisi prius iures mihi. Cumq; Cyprianus illi iurasset, ait diabolus, Vidi signum 2 Crucifixi, & extimui. Cyprianus dixit, Ergo crucifixus maior te est? Dicit ei diabolus, Etiam: maior enim est omnibus. Quod audiens Cyprianus, contemnens uirtutē diaboli, & currens uenit ad Episcopū Antimū, ceciditq; ad pedes eius, rogans ut doceret eum, & baptismo Christi consignaret. Beatus autē Episcopus gratias agens Deo, 3 cathechizauit eum. Et reuertens Cyprianus in domū suam, omnia idola confregit.

Tunc rediens ad Ecclesiam diligenter salutis uerbum auscultare cepit. Hora deinde residens, qua cathecumini foras mittebantur, in

1 Vides quod ad salutiferæ Crucis signum etiam dæmones uicti repelluntur & fugātur?

2 Ecce stupenda diaboli cōfessio, Vidi signū crucifixi, et extimui.

3 Non reperis aliquem sanctorū dimisisse ritus qui ex cōsuetudine Ecclesiæ in baptismo adhiberi solent, inter quos est catechismus, qui illū semper præcedit, modo ad sit copia faciendi.

Ecclesia, monitus est à diacono, ut cũ reliquis cathecuminis egrederetur. Conuersus uerò ad diaconũ dicit ei, Seruus factus sum Christi, & foras me mittis? Dicit ei diaconus, Factus es perfectus seruus Dei? Cyprianus dixit, Viuit mihi Christus, qui dęmones confudit, & mihi misertus est, quia non exeo hinc, nisi perfectus fuero seruus Christi. Diaconus uero Antimo Episcopo hæc renunciauit; qui secundum ordinem instructum baptizauit eum, & nõ multo post etiam 4 diaconum ordinauit. Qui doctrina & moribus plusquã dici posfit excrescens, miraculorum gratia præclarisfimè floruit.

4 *Vides ad episcopi officium pertinere, diaconos ordinare?*

Verùm non multo interiecto tempore, factus est Episcopus, sanctamq; Iustinam 5 matrem uirginum constituit. Quorum uirtutem nõ ferens diabolus, per satellites suos apud Eutelinium comitem Orientis egit, ut comprehenderetur Cyprianus Episcopus, & uirgo Christi Iustina. Cuius ante conspectum uinculis ligati, cum fuissent adducti, comes dixit ad beatum Cyprianum, Tu es Cyprianus doctor Christianorum, qui per maleficia multos errare fecisti? Beatus Cyprianus dixit, Aliquando in perditione dæmonum positus, multos luxuriosos feci: sed saluauit me Deus per Virginem Iustinã, dum eam per dæmonia tentare uellem, quæ illa fide Christi armata per omnia contempsit.

5 *Ecce à quanto tempore fuere Virginũ monasteria.*

Comes iniquus iussit sanctum Episcopum post hæc suspendi, & exungulari, Beatam uerò Iustinam post alapas, crudis neruis immaniter cędi. deinde sanctum Episcopum in carcere recludi, & sanctam uirginem in domo cuiusdam matronæ custodiri. Qui post aliquot dies in sui præsentiam reductos, in sartagine ferrea iussit terreri, picẽ, adipem, & ceram desuper ministris infundẽtibus. Et cum ibi laudem omnipotenti Deo dicerent, Athanasius sacerdos idolorum postulauit comitem dicens, Iubeat claritas tua, & in nomine deorum uincam uirtutem Christianorum. Et cum appropinquasset ad sartaginem, erupit flamma, & consumpsit illum. Comes acceptis tot miraculis, quæ Christus in seruis suis operabatur, scripsit Imperatori, Quid super eis iuberet. Qui rescripsit, ut dirigerentur Nicomediam, & ibi gladio ferirentur.

Perducti igitur ad locum sunt decollationis, & uidit eos quidam Christianus Theognitus, & accurrens osculatus est Cyprianũ. Quod cernens Seruius cognatus Regis, iratus egit, ut cum sanctis Cypriano & Iustina Theognitus decollaretur. Et iacuerunt corpora sanctorum proiecta feris sex diebus insepulta. Quidam autem nautæ Christiani nocte rapuerunt ea, & nauigantes deportauerunt ad urbem Romam. Et matrona uenerabilis Rufina 6 reuerenter excipiens illa, sepeliuit in prædio suo, Passi sunt autem sexto Calendas Octobris.

6 *Matronæ uenerabilis Sanctorũ corpora reuerenter excepit, & in prædio suo sepeliuit.*

VITA

VITA SANCTORVM MARTYRVM Cosmæ & Damiani, per iamdictum Adonem collecta.

Posita est ubi supra sub 5. Calẽdas Octobris.

APud Ægeam ciuitatem natale sanctorum martyrum Cosmę & Damiani, persecutione Diocletiani, sub Præside Lysia. Hi uenerabili matrẽ Theodora geniti, sacris literis eruditi, professione Christiani, arte medici, uirtutibus erant clarissimi.

Horum religionem audiens præses Lysias, misit apparitores, qui eos adducerent. Quos aspiciens interrogauit, ex qua Prouincia, aut quæ essent eorũ nomina. Beatus Cosmas & Damianus responderunt ei, ex Arabia sumus, Nomina nostra Cosmas & Damianus, Christiani sumus, sunt nobis & alij fratres Antimus, Leontius, Euprepius. Quos misso officio iussit sibi Præses illicò præsentari, & cępit agere, ut sacrificarent. Et cũ nulla ratione fundatos animos eorũ supra petrã Christũ mouere posset, manibus & pedibus uinctos, iussit eos fortiter torqueri, deinde sicut erant cõcatenati, in mare mergi. Quibus statim Angelus Domini affuit, & diruptis uinculis, è pelago liberauit.

Hoc uidentes milites renunciauerunt præsidi. Ille mox eis ad se reductis: Docete, inquit, me maleficia uestra, & ego sequor uos cõmunicans operibus uestris. Sancti uerò respõderunt, Christiani sumus, maleficia nescimus, & in Christi nomine maleficiorum uirtutem contemnimus. Recepti sunt, iubente Præside, in carcerem. Et sequenti die Proconsul sedens pro tribunali fecit copiosum ignẽ parari, & beatos martyres de carcere productos in medio iactari. Sed orantibus sanctis ignis uirtutẽ suam amisit. Stupefactus Præses, & quæ circa martyres Dei prouenerant, magicis artibus designans, suspendi ac torqueri eos iterum iubet. Sed cum grato & hilari uultu superiores tormentis persisterent, paratis crucibus impius Procõsul gloriosos martyres suspendi, atque extendi, ac lapidibus in cruce leuatos persequi iubet. Sed cum ictus lapidum in iacientes retorquerentur, Pręses furore succensus, sagittis eos aggredi iussit, ut saltẽ leuiore uolatu ferrum eis infigeretur. Verùm cum nec in aliquo sanctos læsissent, plurimi mittentium, ac circumstantium uulneribus earum defecerunt.

Cernens itaq; Præses malitiam suam uirtute diuina superari, gladio animaduerti illos iubet. Martyrizati autem sunt beati Cosmas & Damianus, Antimus, Leontius, & Euprepius xxvij. die Mensis Septembris. Quorum corpora religiosi uiri 1 sepelierunt in loco uenerabili, non longe à ciuitate Ægea. Duorum autem fratrum Cosmę & Damiani memoriam 2 Roma etiam, tẽplo præclaro opere nomini eorum ædificato, solenniter agit.

1 Quorum corpora uiri religiosi in loco uenerabili sepelierunt.

2 Roma tẽplo præclaro nomini sanctorũ Cosmæ & Damiani ædificato, memoriam eorum solenniter agit.

Habetur in loco ubi supra sub iiij. Calendas Octobris.

VITA SANCTORVM MARTYRVM FAVsti, Ianuarij, & Martialis, per eundem Adonem collecta.

IN Hispanijs ciuitate Corduba, natale sanctorum Fausti, Ianuarij, & Martialis. Qui primo eculei pœna cruciati, deinde rasis superciliјs, & auribus, ac naribus præcisis, dentibus quoque superioribus euulsis deturpati, ad ultimum ignis passione martyrium consummauerunt.

Posita est in martyrologio eiusdē sub iij. Calendas Octobris.

HISTORIA DEDICATIONIS ECCLEsiæ beati Michaelis Archangeli, per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

1 Etiam in honorē Angelorū consecratæ inueniuntur Ecclesiæ.

IN monte Gargano uenerabilis memoria beati Archangeli Michaelis, ubi ipsius 1 cōsecrata nomini habetur Ecclesia, uili facta schemate, sed cœlesti prædita uirtute. Vertice siquidem montis excelsi posita, de corpore eiusdē saxi, speluncæ instar, præcauata ostenditur. Est autem locus in Campaniæ finibus, ubi inter sinum Adriaticum & montem Garganum ciuitas Sypontus posita est, qui à mœnibus ciuitatis duodecim milibus porrectus, in cacumine suo supremo hanc toto orbe uenerandam gestat Ecclesiam. Quæ hoc modo mortalibus cognita est.

Quidam uir prædiues nomine Garganus, qui ex euentu suo mōti uocabulum indidit, infinita pecorum multitudine pollebat. Contigit autem Taurum armenti gregis consortia spernentem, singulariter incedere solitum, & ad extremum redeunte pecore domum nō reuerti. Quem dominus per deuia quæq; requirens, inuenit tandē in uertice montis foribus cuiusdam asistere speluncæ: quem cum sagitta appetisset, illa uelut flamine uenti retorta, eum à quo iactata est, mox reuersa percusit. Turbati ciues & stupefacti, qualiter res fuerit effecta (non enim accedere propius audebant) consulunt Episcopum, quid facto opus sit. Qui indicto 2 ieiunio triduano, à Deo monuit esse quærendum. Quo peracto sanctus Michael Angelus apparuit Episcopo per uisionē dicens, Ego sum Michael Archangelus, qui in conspectu Dei semper asisto: ipsius loci esse me custodem, atq; omnium quæ ibi geruntur, inspectorem, hoc uolui inditio probare.

2 Ecce quomodo ieiunium ualet ad impetrandā a domino gratiam reuelationis secretorum.

His reuelatione compertis, consuetudinem fecerunt ciues, hic deū precibus, sanctumq; 3 intercessorē poscere Michaelem. Duas quidē ianuas ibi cernentes, quarū Australis, quæ & maior erat, aliquot gradibus in occasum uergentibus adiri poterat. Sed nec ultra Criptā intrare ausi, præ foribus quotidie orationi uacabant.

3 Si sanctus Michael dici potest intercessor, cur non & sancti quorum animæ sunt in cœlo?

Interea Neapolitæ Beneuentanos bello lacessere tentant. Qui An-

tiſtitis ſui monitis edocti, triduanum 4 ieiunium agunt: Et ecce nocte ipſa, quæ belli præcedebat diem, idem in uiſione ſanctus Michael apparens Antiſtiti, Preces dixit eorũ exauditas, ſpopondit uictoriam, ſeq; eis affuturũ. Quod mox ueritas facti demonſtrauit. Domumq; uictores reuerſi, uota Domino gratiarũ ad templum feſtinant referre; uidentq; mane iuxta ianuã ſeptentrionalem, inſtar poſterulæ puſillæ, quaſi hominis ueſtigia marmori arctius impreſſa; agnoſcuntq; beatũ Michaelem præſentiæ ſuæ ſignum uoluiſſe monſtrare: Vbi poſtea culmine appoſito, & altari impoſito, Ipſa Eccleſia ob ſigna ueſtigiorũ Apodanea, eſt uocata. Et poſtmodum collatione facta Sypontini, ad Orientem loci illius, beati Petri Apoſtolorum Principis nomine condunt 5 Eccleſiam.

4 *Ecce et hic ualere ieiunium ad uictoriam de hoſtibus obtinendam.*

5 *Beati Petri Apoſtolorum Principis nomine cõdunt Eccleſiam.*

Iterum Romano Pontifice, & Sypontino Epiſcopo, de conſecratione loci ipſius quærentibus, ac propterea triduanum ieiunium cum ciuibus ſuis celebrãtibus, nocte ieiunij ſuprema ſanctus Michael Epiſcopo Sypontino per uiſionem apparens, monuit ut intrarent Eccleſiam, quam ipſe dicauit, & miſſas iuxta morem ibi agerent. Meũ, inquit, erit oſtendere, quomodo per memetipſum locum conſecrauerim. Adueniunt mane cum oblationibus, & magna inſtantia precum intrant Regiam Auſtralem. Et ecce longa porticus in Aquilonẽ porrecta, atq; illam attingens poſterulam, extra quam ueſtigia marmori diximus impreſſa. Sed priuſq̃ huc uenirent, apparet ad Orientẽ baſilica pergrandis, quæ per gradus aſcenditur. Hęc cum ipſa porticu ſua quingentos ferè homines capere uidebatur, Altare uenerandum, rubroq; coopertum palliolo, prope medium parietis meridiani oſtendens. Erat autem ipſa domus anguloſa, non in morem operis humani parietibus erectis, ſed inſtar ſpeluncę præruptis, & ſæpius eminentibus aſperata ſcopulis: Culmine quoque petroſo diuerſæ altitudinis, quod hic uertice tangi, alibi manu uix poſſet attingi; Credo, docente Archangelo, Dominum non ornatum lapidum, ſed cordis quærere, & diligere puritatem. Nullus autem huc nocturno eſt tempore auſus ingredi: ſed aurora tranſacta matutinos ibidem cantant hymnos. Ex ipſo autẽ ſaxo, quo ſacra contegitur ædes, ad aquilonem altaris, dulcis & nimium lucida guttatim aqua dilabitur, quã incolæ ſtillam uocant. Ob hoc & uitreum uas eiuſdem receptui præparatum. Deniq; nonnulli poſt longas febrium flammas, hac hauſta ſtilla, celeri confeſtim refrigerio potiuntur ſalutis. Innumeris quoque & alijs modis ibi & crebro ſanantur ægroti, & multa, Angelica tantũ illic poteſtate, geri miracula comprobantur.

Sed non multo poſt Romæ uenerabilis etiam Bonifacius Pontifex Eccleſiam ſancti Michaelis nomine conſtructam 6 dedicauit, in ſummitate Cirςi criptatim miro opere altiſsimè porrectam. Vnde

6 *Romæ etiã Papa Eccleſiam ſãcti Michaelis nomine conſtructã dedicauit.*

& idem locus in summitate sua continens Ecclesiam, Inter nubes situs uocatur.

Posita est ubi supra sub pridie Calendas Octobris.

VITA SANCTORVM MARTYRVM Victoris & Vrsi, per Adonem supradictum collecta.

IN Galliis Castro Solodoro, quod est super Arulam, passio sanctorum martyrum Victoris & Vrsi, ex gloriosa legione Thebęorũ. Qui cum illuc furorem Maximiani Tyranni declinantes secessissent, ipsius iussu tẽti, ab Hyrtaco executore primo diris suppliciis excruciati, sed cœlesti super eos lumine coruscante, ruentibus in terram ministris, erepti, deinde in ignem missi sunt. Veniente autẽ mox pluuia uehementi, extincta pyra in nullo penitus læsi, nouissime gladio consumati sunt. E' quibus sanctus Victor ad urbẽ Ianuensium translatus, miraculorum gloria & ueneratione fidelium celebratur.

Habetur in eius martyrologio sub pridie Calendas Octobris.

VITA SANCTI HIERONYMI PRESBYteri, per Adonem Episcopũ Treuerensem collecta.

APud Bethleem Iudæ depositio sancti Hieronymi presbyteri. Hic natus in oppido stridonis, quod Dalmatiæ quondã Panoniæq; confinium fuit, Patre Eusebio, 1 uestẽ Christi puer Romæ suscepit, ibique literis Græcis ac Latinis apprimè eruditus est. Postquam autẽ omne mundanarum 2 studium literarum adeptus est, probatissimorum quoq; monachorum habitum factumq; imitatus est, Romanæ Ecclesiæ presbyter postmodum ordinatus.

1 Vestem Christi illam intelligit, qua post baptismum statim regenerati induebantur.

2 Ecce quomodo sãctus pater mundanarũ disciplinarum studium adeptus est. Cur ergo uolunt quidam nunc illud ab Ecclesia amouere, nisi ut per eius medium non arguantur sophismata sua?

3 Diuinorum librorum intelligentia, non ex propria temeritate, sed ex maiorum scriptis & doctrinis haurienda est.

Dumq; per triennium continuum charus acceptusq; populis ueneraretur, omniumq; iudicio dignus esse summo sacerdotio decerneretur, quidam ex clericorum, monachorumq; ordinibus, pro petulantia, proq; ingluuie discursantes, ad effugandum urbe Hieronymũ, qui utrorumq; eorũ scribens uitium deprehenderat, insidias parauerunt. Verũ ipse propter cœlorum regna, domum, parentes, sorores, cognatos, Romam egressus, dereliquit, & Hierosolymam militaturus Deo pergens, primo ad Gregorium Nazanzenum tunc Constantinopolitanæ urbis Episcopum, supplex docilisq; discipulus accessit, ut sanctarum 3 scripturarum studiis erudiretur. Inde in Syriam perrexit, in possessionem Euagrij presbyteri aliquantulum commoratus. Ad deserta deinde loca ita lætus accinctusq; accessit, ut uolasse eum magis quam measse crederes.

Quadriennium itaque in illa uasta solitudine, quæ exusta solis ardoribus horridum monachis præstat habitaculum, exegit: Indeq; ad Bethleem oppidũ remeauit; ubi prudens animal ad præsepe Domini

ſe obtulit permanſurum. Bibliothecam ſanè ſuam, quam ſibi ſummo ſtudio ipſe condiderat, omniumq; librorum orationes, quas penè memoriter retinebat, iterum relegens, diem 4 ieiunijs ducebat ad ueſperam. Plures ad eum religioſorum, quibus uita eius fama comperta eſt, protinus confluxerunt, bonumq; doctorem, paruo adhuc ſub tugurio, boni obſeruauere diſcipuli. Nec multo poſt cellulas ibi ob diſcipulorum ſuorum copiam, & propter frequentiam aduentantium ad Bethleemiticam portam, quæ ad Occidentem conſpicit, & egredientibus ad Septentrionem uidetur, paruulum habitationis locellum conſtruxit.

4 Vide ſancti patris longa ieiunia.

Quibus uero niſibus, quantis'ue laboribus Hebraicam linguã, atq; Chaldaicam, literaſq; Hebreas didicerit, uerbis eius edicam. Dum eſſem, inquit, iuuenis, & ſolitudinis me deſerta uallarent, incentiua uitiorum, ardoremq; naturæ ferre non poteram. Quam cum crebris ieiunijs frangerem, mens tamen cogitationibus æſtuabat. Ad quas edomandas cuidam fratri, qui ex Hebreis crediderat, me in diſciplinam dedi; ut poſt Quintiliani acumina, & Ciceronis fluuiũ, grauitatemq; Frontonis, & lenitatem Plinij, alphabetũ diſcerem, ac ſtridentia, anhelantiaq; uerba meditarer. Quid ibi labores ſumpſerim, quid ſuſtinuerim difficultatis, quotiens deſperauerim, quotiens ceſſauerim, & cõtentione diſcendi rurſus inceperim, teſtis eſt conſcientia mea.

Armatus itaque fide, gratiamq; Chriſti adeptus, Hebręorum uolumina, quę in Canone continentur, de Hebręo in Latinam linguam uertit, eaq; penè omnia cõmentatus eſt. Vt ergo opera eius ualde utiliter confecta breuiter cõmemoremus, ſcripſit uitam Pauli Monachi. Epiſtolarum ad diuerſos librum unum. Ad Heliodorum exhortatoriam. Altercationẽ Luciferiani & Orthodoxi. Chronicon omnimodæ hiſtoriæ. In Hieremiã & Ezechiel Homelias xxviij, quas de Gręco in Latinum uertit. De Seraphin, de Oſanna, de frugi, & luxurioſo filio, de tribus quæſtionibus legis ueteris. Homelias in Canticis Canticorũ duas. Aduerſus Heluidium de Mariæ uirginitate perpetua. Ad Euſtochium de Virginitate ſeruanda. Ad Marcellam Epiſtolarum librum unũ. Conſolatoriam de morte filiæ ad Paulam. In Epiſtolam Pauli ad Galathas cõmentariorũ libros tres: Ad Epheſios libros tres: In Epiſtolam ad Titum librum unum: In epiſtolam ad Philemonem librum unum. In Eccleſiaſten cõmentarios quęſtionum Hebraicarũ. In Geneſin librum unum. De locis librum unum. Hebraicorũ nominum librum unum. De ſpiritu ſancto Dydimi, quem in Latinũ tranſtulit, librũ unũ. In Lucam Homelias xxxviij. In Pſalmos a decimo uſque ad ſextum decimum tractatus ſeptem. Captiuum monachum. Vitam beati Hylarionis. Nouum teſtamentum Gręcæ fidei reddidit. Epiſtolarum autẽ ad Paulam & Euſtochium incertus eſt numerus.

Sexdecim prophetarum uolumina, quatuor & ſeptuaginta libris editis, cōmentatus eſt.

Inter has itaque numeroſas operis ſui paginas, centum & triginta-quinque uirorum illuſtrium Eccleſiaſticorum ſcriptorum nomina, à paſsione Chriſti uſque ad quartumdecimum Theodoſij Imperatoris annum ordine digeſsit. Itē contra Iouinianum libros duos. Apologeticum ad Pāmachium. In Matthęum cōmentariorū libros quatuor. Enchiridion in Pſalterium. Aduerſus Vigilantium, contraq; Pelagiū luculentiſsima uolumina edidit. De manſionibus quoq; filiorū Iſrael, & alia quamplurima ad ædificationē Eccleſiæ catholica pietate compoſuit. Tanta deniq; laſsitudine fatigatus eſt, ut etiā in ſtratu ſuo iacens, funiculo trabe ſuſpenſo ſupinus apprehēſo, erigeretur; ut ſcilicet officium monaſterij prout poterat, exhiberet.

Tandem poſt perfectam placitamq; Deo conuerſationem, nonageſimonono ætatis anno, apud Bethleē oppidū in pace quieuit, Pridie Calēdas Octobris, duodecimo Honorij Imperatoris anno. Libros ſuos per Quinquaginta & ſex annos confecit.

Habetur in martyrologio eiuſdem ſub vi. Nonas Octobris.

VITA SANCTI ELEVTHERII MARTYris, per ſupradictum Adonem collecta.

APud Nicomediam natale ſancti Eleutherij martyris. Sub Diocletiano cōtigit aliquam partem palatij incendio conflagrari. Hoc Imperator à Chriſtianis factū falſa ſuſpitione præſumpſit. Ex quo inæſtimabili furore ſuccenſus, iubet omnes Chriſtianos aceruatim collectos, alios quidem gladio obtruncari, alios ignibus conflagrari. Horum primus, & qui omnes hortaretur, pro Chriſto fortiter animas ponere, erat Eleutherius.

Deniq; cum aſsiſtentes miniſtri interrogarent ſingulos, ſi forte ſacrificaturi uellent dimitti, tam uiri, q̄ mulieres, ne interrogari ſe quidē patiebantur, ſed ultro uel flāmis irruere, uel cædentibus gladijs certatim obiectare ceruices. Cumq; iā illis ipſis ſpectatoribus nimietas crudelitatis horreſceret, miniſtri ſcelerum partem populi nauiculis iniectam, in medium pelagus adducunt, ibiq; in ſentētia fidei perſiſtentes pręcipitant in profundum.

In tantum uerò rabies crudelitatis apud eos exarſit, ut regios pueros martyres effectos, cum ſecundum humanitatis ordinem fuiſſent ſepulturæ mandati, effoderent denuo, & corpora eorum proijcerent in mare dicentes, Ne forte dij efficiantur Chriſtianorum. Verùm beatus Eleutherius īmaniſsimis tormentis diu excruciatus, cum ipſe per ſingula tormenta ualidior redderetur, martyriū uictoriæ ſuæ ignibus, uelut aurum, examinatus cōpleuit. Cuius reliquias furtim Chriſtiani auferentes, Nicomediæ 1 ſepultura uenerabili poſuerunt.

1 Ecce ſancti Martyris reliquias Nicomediæ ſepultura uenerabili poſitas.

VITA SANCTI DIONYSII AREOPAGITÆ per Adonem iam dictum collecta.

Posita est in eius martyrologio sub 7. Nonas Octobris.

NAtale sancti Dionysij Areopagitæ, qui ab Apostolo Paulo instructus credidit Christo;& primus apud Athenas ab eodē Apostolo Episcopus est ordinatus;& sub Traiano Principe per clarissimā confessionem fidei, post grauissima tormentorū genera, glorioso martyrio coronatur: ut Aristides Atheniensis, uir fide sapientiaq; mirabilis, testis est in eo opere, quod de Christiana religione composuit.

Hoc opus apud Athenienses summo genere colitur, & inter antiquorum monumenta clarissimum tenetur, ut peritiores Græcorum affirmant.

VITA SANCTORVM SERGII ET BACCHI Martyrum, per eundem Adonem collecta.

Posita est in martyrologio eiusdem sub Nonis Octobris.

LVriæ natale sanctorum martyrum Sergij & Bacchi sub Maximiano Imperatore. Cuius honoribus sublimati, in palatio eius clari habebantur: Nam Sergius erat Primicerius, Bacchus uerò Secundicerius scholæ gentilium.

A` quibusdam ergo apud Imperatorem accusati, q̄ essent Christiani, uocati sunt ab Imperatore, ut sacrificātes Ioui de sacrificijs oblatis cum eo degustarent. Ingressus Imperator tēplum gustauit de sacrificijs, & circumspiciens non uidit Sergium & Bacchum; neque enim ingressi fuerant templum. Mittens igitur milites de astantibus sibi Imperator, iussit eos introduci. Quibus & dixit. Vt uideo facti estis deorum inimici, accedite ad aram Iouis magni, & sacrificate, ac de sacrificijs eius, sicut & cœteri manducate. Responderunt beati Sergius & Bacchus, Habemus Regem uerū æternum in cœlis Iesum Christum filium Dei, Huic per singulos dies offerimus sanctum uiuumq; sacrificium, atque rationabilem culturam, Lapides autem & ligna non adoramus.

Imperator tunc indignatus, iussit exutos chlamyde indui eos muliebri colobio, & per mediam ciuitatem ad palatium pertrahi, catenis in ceruicibus positis. Et cum peruenissent ad palatium, dixit eis Imperator, sceleratissimi, scitis quia quem colitis Christum, fabri filius fuit, & antequam nuptiæ legitimæ fierent, de adulterio facto mater eum procreauit? Cui milites Christi responderunt, Erras Imperator, nam quē colimus, Deus uerus est, & uita æterna, qui fecit cœlum & terram & quæ in eis sunt. Amplius igitur ueris prosecutionibus eorum iratus Maximianus, iussit eos Antiocho duci tradi, ut constringeret eos in cippo. Et facto mane sedit in prætorio. Et adducti sunt ante illum Ser-

gius & Bacchus. Et cũ nec blanditijs, nec minis eos à proposito incuruare posset, beatum quidem Sergium iterum iussit in custodia recipi, Bacchum uero extensum neruis crudis tam diu cędi, quousque cędentes lassi deficerent. Et uicissim succedentibus sibi cęsoribus, martyr gloriosus in confessione Christi totus corpore discissus emisit spiritum, & relicto corpore auibus & feris, abijt Antiochus. At Christiani furtim uenientes tulerunt corpus martyris, & in spelunca quadam sepelierunt.

Sequenti uerò die beatus Sergius eductus de custodia præsentatur Antiocho, qui cum uerbis eum flectere non posset, primo cothurnos confixos clauis uestiri eum fecit, & nouẽ milibus ante se currere. Postmodum in sententia fixum manere uidens, decollari iussit, quẽ tunc Christiani in eodem loco sepelierunt. Paruo autem tempore interposito beatum quoq; Bacchum à loco quo tumulatus fuerat eleuantes, 1 honorabili martyribus loco, iuxta sanctũ Sergium cõposuerunt. Vbi & uirgo Iulia, quæ sub Martiano Præside martyrium consummauit, sociata martyribus sepultura quiescit.

1 Honorabili martyribus loco sancti compositi sunt.

Habetur ubi supra sub yij. Idus Octobris.

VITA SANCTI MARTYRIS GEREONIS cum alijs cccxviij. per Adonem supradictum collecta.

APud Coloniam Agrippinam natale sancti martyris Gereonis cum alijs cccxviij. quos ferunt Thebęos fuisse, & cum legione illa beati Mauricij inde iussu Maximiani Imperatoris in Gallias transitum fecisse, atque circa Rheni littora consedisse, & funestum Tyranni imperium respuendo, pro uera pietate colla patienter gladijs subdidisse.

Posita est in martyrologio eiusdẽ sub yi. Idus Octobris.

VITA SANCTORVM MARTYRVM MALLOSI & Victoris, per Adonem iamdictum collecta.

APud Ægrippinensem urbem natale sanctorũ martyrũ Mallosi & Victoris. Quorum prior cum longo tempore ubi nam sepultus fuisset, latuisset, sancto Episcopo eiusdẽ loci ex diuina reuelatione manifestatus est. Cumq; corpus eius ex loco abdito leuaretur, tanta odoris 1 suauitas emanauit, ut astantes fideles uelut ĩmensi aromatis fragrantia replerentur.

1 Hæc odoris suauitas quæ circa sancti corpus emanauit, splendorẽ uitæ illius aperte declarauit, & spiritus sancti gratiam in eo radiantem.

Habetur in loco ubi supra sub yi. Idus Octobris.

VITA BEATI PAVLINI EPISCOPI PER Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

IN Britannia natale beati Paulini Episcopi Eburaci. Qui ordinatus

Episcopus

Episcopus à beato Iusto, qui à sancto Augustino, quem beatus Gregorius ad prędicandum Anglorum genti direxerat, consecratus Episcopus fuerat, gentem Nordamhymbrorum, hoc est eam nationem Anglorum, quæ ad Aquilonem Vmbri fluminis habitabat, cũ Rege suo Eduino, uerbum fidei prædicando conuertit. Et clarus 1 uita, doctrina, & miraculis vj. Idus Octobris in pace quieuit.

1 Qui uitam habet & doctrinã, p'enius erudit gregem domini, quoniam parũ est uerbo docere, nisi etiam doceas exemplo.

Posita est in eius martyrologio sub 7. Idus Octobris.

VITA SANCTORVM MARTYRVM Tharisi, Probri, & Andronici, per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

APud Tharsum metropolim Ciliciæ natale beatissimorũ martyrũ Tharisi, Probri, & Andronici. Qui persecutione Diocletiani sub Maximiano Præside, longo tempore carcerali squalore afflicti, & tertio diuersis tormentis & supplicijs examinati, in confessione fidei triumphum gloriæ adepti sunt.

Nam neruis crudis grauiter cęsi, & testis asperrimis defricati, etiã papyro ardenti circa uentrem, & latera adusti, post maxillarum confractionem, post tormenta tibiarum, post aceti & sinapis in naribus infusionem, post obeliscos ignitos, post confixionem digitorum clauis acutissimis, post oculorum transpunctionem, ac linguæ abscissionem, nouissime in amphitheatro Vrsis & Leonibus proiecti sunt.

Sed cũ nulla ex bestijs sanctorũ corpora auderet attingere, Maximianus ira accensus, iussit eos gladio iugulari, & corpora eorum inter corpora gladiatorum proijci. Noctu autem uenientes fideles, & deprecantes Dominum, ut eis ostenderet sanctorum reliquias, uiderunt subito uelut 1 stellam splendidam de cœlo missam super singula sanctorum corpora residentem. Sicq; cum ingenti gaudio rapientes ea, præcedente se eiusdem stellæ splendore, gloriosos Christi athletas loco aptissimo condiderunt.

1 Splendor uelut stella de cœlo missus super corpora sanctorũ, duo arguit. Primũ, Martyrum reliquias beatas & uenerãdas esse, atque spiritussancti gratiam in eis radiare. Alterum, sepelire mortuos fideles opus pietatis esse & Deo placere.

Habetur in martyrologio eiusdẽ sub iiij. Idus Octobris.

VITA SANCTORVM CONFESSORVM & martyrum Quatuormilium Nongentorum septuagintasex, per Adonem iamdictum collecta.

APud Aphricam natale Confessorum & martyrum quatuor milium Nongentorum septuagintasex. Qui persecutione Vuandalica apud Aphricam cũ Ecclesiarum Dei Episcopi & Diaconi associassent sibi turbas fidelium populorum, iussu Hunirici Regis Arriani, pro defensione ueritatis omnes in horribile Eremi exilium trusi, & inter Mauros ferocissimos deputati sunt.

E quibus plurimi cum crudeliter minarentur, & hastilium cuspi-

dibus ad currendum, ac lapidibus tunderentur, siue ligatis pedibus, uelut cadauera, per dura & aspera loca traherentur, tam diro supplicio per singula membra discerpti, dum per gladios acutos petrarũ hic caput conterebratur, alibi latera findebantur, inter manus trahentium spiritum exhalabant. Extat per totum aggerem publicum, loquentibus tumulis, uilis sepultura sanctorum.

Habetũr in martyrologio eiusdẽ sub Pridie Idus Octobris.

VITA SANCTI IVSTI IN EREMO per Adonem supradictum collecta.

DIe.xiiij. Octobris trãsitus sancti Iusti in eremo, qui cũ aliquot annis in eremo Angelicam egisset uitam, & dignus adesset finis tantis laboribus, Regnum spondens cœlorum: atque illis iam extremis Viator astaret, sanctæ cõmigranti animæ flens & consternatus mente dicens, Cui me, domine, derelinquens? respondisse dicitur, ne cõturbaretur quasi destitutus solatio, Quia breui se ipse quoque sequeretur. Quam utique prophetiam ac reuelationem, cito trãsitu sanctissimi Iuuenis ministri eius, qui solus ardore fidei eum Episcopatum fugientem, & latere cupientem secutus fuerat, constat fuisse completam.

Habetũr in eius martyrologio sub Idibus Octobris.

VITA BEATI ANTIOCHI EPISCOPI per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

DIe.xv. Octobris apud Lugdunum natale beati Antiochi Episcopi, qui cum adhuc presbyter Lugdunensis esset, pio incitatus officio, usque ad uisendum Episcopum suũ, qui in eremo iam morabatur, nomine & opere Iustus, pergere intendit, uir districtione præcipuus, & qui non immerito tempore interiecto ad eiusdẽ Pontificij culmen assumptus sit. Quo strenue administrato, Regnũ cœleste adeptus est, sepultus in Ecclesia martyrum Machabæorum, in qua & sanctus Iustus tumulatus quiescit.

Posita est ubi supra supra sub xvij. Calendas Nouembris.

VITA SANCTORVM MARTYRVM Martiani, Satyriani, & aliorum, per eundem Adonem collecta.

IN Aphrica natale sanctorum martyrum cclxx. pariter coronatorum, & sanctorum martyrum Martiani, & Satyriani, cũ duobus fratribus eorum, & egregiæ Christi ancillæ Maximæ Virginis. Qui tempore Vuandalicæ persecutionis, sub Genserico Rege Arriano, pro constantia fidei catholicæ, primum nodosis fustibus cœsi, &

usque ad ossa laniati, cũ multo tempore talia paterentur, sequenti die semper incolumes reddebantur. Post etiam dura carceris custodia dãnati, cũ fuissent arctati in neruũ, mira Dei uirtute ingentium lignorũ putrescens soluta est fortitudo. Ad quod miraculum Maxima Christi famula suæ libertati dimissa, mater postmodum multarũ uirginũ Dei effecta, in ueritatis confessione gloriosa consenuit.

Reliqui inter ferocissimos Mauros exilio relegati, cũ prædicatione sua multitudinem barbarorũ Christo Domino lucrati fuissent, iussu impij Genserici, ligatis pedibus post terga currentium quadrigarum, inter spinosa loca syluarũ pariter iussi sunt interire. Cumq; ducta atq; reducta dumosis lignorũ aculeis innocentium corpora carperentur, uicino currentibus indomitis equis, Vale sibi inuicem his uerbis dicebant, Frater ora pro me. Impleuit Deus desiderium nostrum. Taliter peruenitur ad Regnum cœlorum. Sicq; orando & psallendo, gaudentibus Angelis pias animas emisere. Vbi usque in hodiernum diem nõ desinit ingentia mirabilia Iesus Christus Dominus uenerari.

VITA SANCTÆ TRIPHONIÆ, PER Adonem Episcopũ Treuerensem collecta.

Habetũr in martyrologio eiusdẽ sub xv. Calen. Nouembris.

ROmæ sanctæ Triphoniæ uxoris Decij Cæsaris, quæ uiro suo, post interfectionem beatorum Sixti & Laurentij, diuinitus punito, petijt baptizari cum filia Decij Cyrilla à Iustino presbytero, & alia die defuncta est, ac iuxta sanctum Hippolitum in Cripta sepulta quintodecimo Calendas Nouembris.

VITA SANCTI THEODORITI PRESBYteri & martyris, per Adonem iamdictum collecta.

Posita est in loco ubi supra sub x. Calendas Nouembris.

APud Antiochiam Syriæ natale sancti Theodoriti presbyteri. Qui persecutione Iuliani impij, sub Præfecto & auunculo eius Iuliano, cũ ab eo Antiochenorum Ecclesia spoliata, & religiosi quiq; fuissent eius terrore dispersi, in ecclesia spoliata mansit intrepidus: Atque ab eo teneri iussus, post eculei pœnam, & multos ac durissimos cruciatus, etiam lampadibus circa latera appositis inflammatus est. Sed his diuina uirtute restinctis, cũ milites, qui eas tenebant, Angelorum aspectu territi ruissent in faciem, & credentes Christo, impium ministerium recusarent, iussit eos Iulianus pelago immergi. Quibus beatus Theodoritus ait, Præcedite fratres, ego uerò superans inimicũ sequar ad Dominũ. Sicq; in confessione persistens, & prophetico spiritu repletus, Iuliano apostatæ, quem apud Persidẽ diuina ultione incurrit, prædicens interitum, gladio martyrium consummauit.

Habetur in loco prædicto sub viij. Calendas Nouembris.

VITA SANCTI FRONTONIS EPISCOPI per eundem Adonem collecta.

PEtragoricas ciuitate natale sancti Frontonis Episcopi. Qui Romæ à beato Petro Episcopus ordinatus, cũ Georgio presbytero ad prædicandum Euangelium missus est. Cumq; tertio die itineris idem Georgius fuisset mortuus, mœrens Fronto reuersus est ad Apostolum, acceptoq; eius baculo, & super corpus defuncti posito, socium de morte recepit, sicq; ad prædictam ciuitatem ueniens, magnam gentis illius multitudinem ad Christum conuertit, & multis miraculis clarus in pace quieuit.

Habetur in martyrologio eiusdem sub v. Calendas Nouẽbris.

VITA BEATORVM APOSTOLORVM Simonis & Thadei, per Adonem iamdictum collecta.

DIe xxviij. Octobris natale beatorum Apostolorum Simonis Chananei, qui & zelotes scribitur, & Thadei, qui etiam Iudas Iacobi legitur, & alibi appellatur Lebeus, quod interpretatur corculus, idest cordis cultor. E quibus Thadeus apud Mesopotamiã, Simon uerò apud Ægyptũ traditur prædicasse. Inde simul Persidem ingresi, cũ fidei Christi innumeram gentis ipsius multitudinẽ subdidissent, & Ecclesiam Domini latè iam fundatam uiderent, martyrium ibi, cursum temporis explentes, beato certamine consummauerunt, 1 honorificè sepulti à populis Christianis, quos Dño ipsi genuerant.

1 Honorificè sepulti à populis Christianis.

Quòd quidam putant Simonem Apostolum unum de duodecim ipsum esse, qui sub Traiano crucẽ passus sit, omnino falsum est: Nam & Beda sanctus presbyter, qui hoc super Acta Apostolorum sentit, Isidorum sequutus, in libro retractationum se hoc non bene sensisse reprehendit. Sed & historia Ecclesiastica non de Apostolo, sed de alio Simone gesta narrat.

Posita est ubi supra sub pridie Calendas Nouembris.

1 Lucillam filiam Nemesij Diaconi intellige ante susceptũ Diaconatum. Nam si beatus Stephanus ambos baptizauit, & post baptismũ Nemesium ordinauit Diaconum, consequens est quod filia eius fuerit ante Diaconatũ genita.

VITA BEATORVM NEMESII DIACONI & Lucillæ filiæ eius martyrum, per Adonem præfatum collecta.

ROmæ natale beati Nemesij Diaconi, & Lucillæ 1 filiæ eius, quos sanctus Pontifex Stephanus baptizauit: qui ipsum Nemesium diaconem instituit tẽporibus Valeriani, & Gallieni. Qui decreuerunt ut ubicunque inuentus fuisset Nemesius, sine audientia puniretur. Nemesius autẽ Christi gratia roboratus, circuibat criptas & concilia martyrum, ut ubicunque repperisset Christianum egentem, prout poterat, de facultatibus ministrabat.

Veniens

Veniens uerò in uia Appia noctis silentio iuxta templum Martis, comperit Valerianum & Maximum in templo Martis sacrificare. 2
Flexis itaq; genibus orauit Dominum dicens, Domine Deus creator cœli & terræ, dissipa consilia artis diabolicę in nomine Domini nostri Iesu Christi filij tui, quem misisti in hunc mundum, ut resipiscant hi infelices à laqueis diaboli. Statim igitur Maximus Consul à diabolo arripitur, & magna uoce clamare cœpit: Nemesius Christianus me incendit, eius oratio me affligit. Egressi uerò quidam de tēplo tenuerunt Nemesium, & dum contumelijs eum afficerent, subitò Maximus expirauit.

2 Ecce Orationem cum genuflexione, & eius uirtutem.

At illi tenentes Nemesium, duxerunt ad Valerianum. Dicitq; ei Valerianus: Nemesi ubi est prudentia tua, quā semper cognouimus, & in consilio, & in actibus? Nos te hortamur, cogita ueritatem, nō deseras Deos, quos semper ab ipsis cunabulis coluisti. Nemesius diaconus plenus lachrymis respondit, Ego quidem infelix, atque peccator semper deserui ueritatem, & effudi sanguinem innocentem, etiam nimis oneratus, atque cumulatus peccatis, licet sera pœnitudine cognouerim creatorē meum, misericordiam Christi filij Dei adeptus: Hunc timeo, ipsum adoro, ipsi cultum meæ seruitutis offero; nam omnia idola lapidea manufacta abijcio.

Iratus Valerianus iussit eum in priuata custodia mācipari, & post tertium diem exhibetur Valeriano & Gallieno, & filia eius Lucilla. Quā ante patris interrogationem fecerunt puniri, credentes, quòd sic potuissent animam beati Nemesij emollire. Sed ipse, cuius interiora possidebat spiritus sanctus, lætior de martyrio filiæ factus, in confessione Christi ardentior efficitur. Et cum nullo modo à fide Christi flecti eum posse uiderent, iusserunt eum duci ad supplicium.

Decolatus uerò est uia Appia ante templum Martis. viij. Calendas Septembris. Eiusq; corpus à beato quidem Stephano Papa in eodem loco sepultum, sed à beato Sixto Pontifice postea leuatum, Pridie Calendas Nouembris iuxta eandem uiam Appiam in Cripta uenerabilius curatum.

FESTIVITAS OMNIVM SANCTORVM per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetūr ubi supra sub Calendis Nouembris.

CAlendis Nouembris festiuitas omnium Sanctorum. Petente nanq; Papa Bonifacio Papa iussit Phocas Imperator in ueteri Fano, quod Pantheon uocabatur, & à Domitiano prius factū erat, ablatis idolatriæ sordibus, Ecclesiam beatæ semper Virginis Mariæ, & omnium martyrū fieri; ut ubi quondam omnium non Deorū, sed dæmoniorum cultus agebatur, ibi deinceps omnium fieret me-

moria sanctorum. Quæ ab illo tẽpore Calendis Nouembris in urbe Roma celebris,& generalis agitur.

Omnis Ecclesia reuerenti amore suscepit festiuitatem solẽnem omnium sanctorum.

Sed & in Galliis, monente sanctæ recordationis Gregorio Pontifice, piissimus Ludouicus Imperator, omnibus Regni & Imperii sui Episcopis consentientibus statuit, ut solenniter festiuitas omniũ sanctorum in prædicta die annuatim perpetua ageretur. ‡ Quã sanctã constitutionem reuerenti amore suscepit omnis Ecclesia.

Posita est in eius martyrologio sub Calendis Nouembris.

VITA SANCTI BENIGNI PRESBYTERI & martyris, per eundem Adonem collecta.

IN Castro Diuione natale sancti Benigni presbyteri & martyris. Qui cum Andothio cõpresbytero, & Tyrsio diacono missus est in Galliam ab Oriente à sancto Episcopo Polycarpo. Cuius prædicatione Comes Terentius comperta, uinctum eum & cęsum ad se adduci præcepit. Et rursum audita sermonum eius constantia, neruis durissimis cędi fecit.

Post hoc ad trochleas extensus, & cęsus, ac rursum carceri mancipatus, mane idola orando destruxit; & reductus est in carcerem. Cui subulas decem calcantes in manibus infixerunt, & cũ plumbo remisso pedes in lapide perforato fixerunt, & canes duodecim feroces cũ eo incluserunt per sex dies. Et attulit ei Angelus panem cœlestem, subulas abstulit, & eum de plumbo ac ferro eripuit.

Et conditum aromatibus corpus non longe à carcere sepeliuit.

Ad ultimum collum eius uecte ferreo tundi, & corpus lancea forari iubetur. Quo facto columba niuea de carcere, Christianis aspicientibus, ascendit, & odor suauissimus quasi paradisi sequutus est. Venit autem beata Leonilla, & ‡ conditum aromatibus corpus non longè ab ipso carcere sepeliuit.

Habetur in loco ubi supra sub Calen. Nouembris.

VITA SANCTORVM MARTYRVM Cæsarii Diaconi, & Iuliani presbyteri, per Adonem iamdictum collecta.

EOdem die natale sancti Cæsarii diaconi, & Iuliani presbyteri. Qui uidelicet Cæsarius tempore Claudii ueniens ex Aphrica ad Terracinam Campanię ciuitatem, dum contra idolatras proclamaret in publico, tentus est à Firmino Pontifice, & in custodiam reclusus. Vbi diebus multis maceratus, deinde traditus est Leontio cõsulari Campaniæ. Quem ille cũ uerbis superare nequiret, iussit ante carpentum suũ duci ligatis manibus uinctum, & nudũ usque ad templum Apollinis. Quò cum peruenisset, ad ‡ orationem eius corruit templum, & occidit Pontificem Firminum.

Vide quanta fuerit uirtus orationis sancti Martyris.

Poſt hoc recluſus in carcere à Luxurio primo Ciuitatis, fuit ibi anno uno, & mēſe uno. Deinde eductus in forum ab eo, dum oraret, cœleſti eſt luce circundatus, ita ut ipſe Leontius crederet, & Cæſariũ qui erat nudus, ſua chlamyde indueret, & ab eo baptizaretur, & 2 corpus & ſanguinē Domini acciperet de manu Iuliani presbyteri. Nec mora, dicta ſuper oratione, tradidit ſpiritum iij. Calendas Nouēbris.

2 Mos erat antiquæ Ecclesiæ, ut statim baptizatis si essent adulti, traderetur sacra Eucharistia.

Tunc Luxurius iuſsit Iulianum, & Cæſarium mitti in ſaccum, & prçcipitari in mare. Qui eo die reiecti ſunt ad littus, & ſepulti ab Euſebio ſeruo Dei iuxta Vrbem Terracinam. Et idem Euſebius poſtea martyrium paſſus eſt cum Felice presbytero.

VITA SANCTI THEODOTI EPISCOPI per Adonem Epiſcopum Treuerenſem collecta.

Posita est in loco ubi supra sub iiij. Nonas Nouembris.

APud Lauditiam natale beati Theodoti Epiſcopi, uiri non ſolum uerbis, ſed etiam rebus & uirtutibus ornati. Hic arte medicus fuit quidem, ſed ad animarum à Domino tranſlatus eſt medicinam. Qui fide, miſericordia, ſtudio, uigilantia, atque omnibus optimis inſtitutionibus claruit. In ſcripturis quoque diuinis laborem quamplurimum geſsit. Quieuit autem in ſenectute bona.

VITA SANCTI AMBROSII ABBATIS per Adonem Epiſcopũ Treuerenſem collecta.

Posita est in martyrologio eiusdē sub iiij. Nonas Nouembris.

EOdem quoque die natale ſancti Ambroſij Abbatis monaſterij Agaunenſis, qui primus apud Lugdunum monaſterij Inſulæ barbaræ pater, & magnis uirtutibus clarus, cũ illuc ob religionis egregiæ normam trãſlatus fuiſſet, beato fine in domino requieuit.

VITA SANCTORVM MARTYRVM Felicis presbyteri & Euſebij monachi, per Adonem ſupradictum collecta.

Habetũr in eiũs martyrologio sub Nonis Nouembribus.

IN Terracina ciuitate Campanię natale ſanctorum Felicis presbyteri, & Euſebij monachi, tēporibus Claudij Imperatoris. Qui uidelicet Euſebius cũ ſepeliſſet ſanctos martyres Iulianũ & Cęſarium, & ad 1 ſepulchra eorum orans & ieiunans multos conuerteret ad fidem, quos Felix presbyter baptizabat, tenti ſunt ambo à Leontio filio Leontij cōſularis, ob eam maximè cauſam, quia Cæſarius patrem eius Chriſtianum feciſſet. Et ad forum eius ducti, nec ſuperati, inde carcere recluſi, & nocte eadem cum ſacrificare nollent, decollati ſunt, atque in fluuium iactati.

1 Ad sepulchra eorũm orans & ieiunans.

Quorum corpora uenerunt usq; ad mare, & reiecta sunt ad littus, atque à presbytero quodam de Capua nomine Quarto inuenta. Qui ea mox imposita uehiculo duxit in casam suam, & curiosè quærens etiam capita inuenit, adiunctaq; corporibus sepeliuit iuxta sanctum Cæsarium.

Posita est ubi supra supra sub yj. Idus Nouembris.

VITA SANCTORVM MARTYRVM Claudij, Nicostrati, Simproniani, Castorij, & Simplicij, per eundem Adonem collecta.

ROmæ natale sanctorum martyrum Claudij, Nicostrati, Simphoriani, Castorij, & Simplicij, Imperantibus Diocletiano, & Maximiano.

Hi cum essent artifices insignissimi, & marmorũ cæsores probatissimi, Imperatori Diocletiano ualde facti sunt accepti. Cum itaq; tempore quodam essent quadraturis martyrum intenti, & artem suam 1 signo Crucis munirent, & ad uoluntatem ipsorum artificium fieret, horum unus Simplicius, qui adhuc pagano errore tenebatur, dixit ad quatuor reliquos, Adiuro uos per Deum Solem, ut quis iste Deus sit, dicatis mihi, in cuius nomine uos tam bene operamini. Cui Simphorianus, si potes credere dicemus tibi, & mox artem consequeris, sed & uitam æternã habebis. Quem cũ in fide sociatum beato Cyrillo Episcopo consignassent, isdem Episcopus baptizauit eum, & Christo domino credere informauit.

1 Vide sanctos Martyres artem suam signo Crucis munientes.

Non multo post accusati à Philosophis, quòd Christiani essent, & quòd Deum Esculapiũ fingere, sicut præceperat Imperator, ex marmore Porphyretico & Proconisso noluissent, Diocletianus iussit cuidam tribuno nomine Lampadio, sub moderatione uerborum eos audire. Quibus isdem Lampadius dixit, Adora te Deum Solem, ut destruatis consilium Philosophorum. Qui respondentes dixerunt, Nos nunquã adoramus facturam manuũ nostrarũ, sed adoramus Deum cœli & terræ, qui imperat in æternũ Iesum Christum filium Dei.

Reclusi sunt igitur in custodia publica. Inde cũ mutari à fide Christi non possent, iubente Lampadio expoliantur, & scorpionibus grauissimè cęduntur. Mox Lampadius à dæmonio correptus expirauit. Hoc factum cũ audisset Diocletianus, nimio furore plenus, iussit cuidam Nicetio togato, ut in loculis plumbeis uiui includerentur, ac sic in fluuium præcipitarentur. Post dies autem Quadragintaduos uenit quidam Nicodemus Christianus, & leuauit cum ipsis loculis corpora martyrũ, & in domo sua 2 honorificè posuit. Passi uerò sunt sexto Idus Nouembris.

2 Et ea in domo sua honorificè sepeliuit.

VITA SANCTI THEODORI MARTYRIS per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetur in loco ubi supra sub 3. Idus Nouembris.

NAtale sancti Theodori martyris, temporibus Maximi & Maximiani Imperatorum. Qui cum esset miles, & uerè Christianus, adductus est ad Brincam præpositū legionis, à quo dilatione accepta, ut sententiam fidei mutaret, cùm in sententia irreuocabiliter permaneret, iudici ac populo sistitur. Qui iussit eum mitti in carcerem, & signari ostium carceris; ubi diuina consolatur uisitatione.

Post aliquot dies iterum adductus ante præsidem, suspensus est in ligno, & ungulis ferreis latera eius rasa, quousque costæ ipsius nudarentur. Et cum nec sic posset à fide diuelli, Præses dedit sententiam dicens, Theodorum non obtemperantem præceptis inuictissimorum Imperatorum, potentięq; deorum, credentem uerò Iesum Christum crucifixum, iubeo ignibus tradi.

Igitur beatus martyr ɪ signaculo Crucis munitus, manibus post tergū ligatis, in focos propellitur. Et prospiciens uidit in turba lachrymantem Cleonicum, qui cū eo Tyro adductus fuerat. Et exclamans dixit, Cleonice expecto te, Festina, & sequere me. Et cum iam flāmarum globis undiq; uallaretur beatus martyr, orationem fudit, laudans & glorificans patrem, & filium, & spiritum sanctum. Sicq; sanctam animam Christo reddidit v. Idus Nouembris. Quædam autē mulier Eusebia nomine, collegit corpus eius, & sindone mūda inuoluens transtulit in possessionem suam, in locum, qui appellatur Euchaita.

ɪ Beatus martyr signaculo Crucis munitus.

VITA SANCTORVM QVATVOR COronatorum, idest Seueri, & aliorum, per eundem Adonem collecta.

Posita est ubi supra sub iiij. Idus Nouembris.

ROmæ natale sanctorum quatuor coronatorum, idest Seueri, Seueriani, Carpophori, & Victorini. Hi cum impellerentur ad sacrificandum, reluctantes, nec consensum impijs præbentes, perstiterunt in fide. Nunciatū est autem Diocletiano Imperatori. Qui ilicò iussit, ut ante simulachrū Æsculapij ictibus plumbatarum cæsi deficerent. Quorum corpora iussit in platea canibus iactari, & iacuerunt ibi diebus quinque.

Tunc pij Christiani uenerunt, & collecta corpora sepelierūt in uia Lauicana miliario ab urbe tertio, in arenario iuxta corpora sanctorū martyrum Claudij, Nicostrati, Simphoriani, Castorij, & Simplicij. Passi sunt autem sexto Idus Nouembris, post duos tamen annos passionis horum quinque martyrum.

Cum autem nomina eorum minime reperirentur, statuit beatus

1 Nota, ut anniuersaria quatuor coronatorum dies recoleretur.

2 Vide festiuitatẽ celebrem horum sanctorum martyrum.

Melchiades Episcopus, 1 ut anniuersaria quatuor coronatorũ dies sub nominibus sanctorum quinque martyrum recoleretur. Intercurrentibus tamen annis, cuidam sancto uiro etiam nomina eorum reuelata sunt. 2 Festiuitas uerò ut fuerat statuta, celebris in aliorum martyrum festiuitate permansit, ac locus quatuor coronatorum nomine insignis.

Posita est in martyrologio eiusdẽ sub iij. Idus Nouembris.

VITA SANCTI MENNÆ MARTYRIS per iamdictum Adonem collecta.

IN Scithia metropoli Phrygiæ salutaris passio sancti Mennæ martyris. Qui persecutione Diocletiani, & Maximiani, cum esset miles nobili genere ex Ægypti prouincia ortus, abrenuncians terrenæ militiæ, primum cœlesti Regi secreta conuersatione in eremo militauit: Deinde natalitijs præfatorum Imperatorum procedens ad publicum, ac se Christianum libera coram ipsis uoce declarans, traditus est Pyrrho duci torquendus. Qui iussit eum in carcerẽ includi quandiu Imperatorum natalitia celebrarentur.

Peracta igitur festiuitate, ac sedente eo pro tribunali, iussit eũ suis aspectibus præsentari. Cui & dixit: Hesterna die, infauste, & temerariè ausus es theatrũ introire, & uanissimis nescio quibus eloquijs prophanare, maximè cũ de te asseratur nostrę fuisse militiæ, sacrifica dijs, ut omnia tibi, quæ per ignorantiam gessisti, ignoscantur, & ad honorem pristinum reformeris. Ad hæc beatus Mennas cum respondisset, Ego hoc seculi honore non delector, sed Christi Domini discipulus effici cupio.

Iubente duce extensus, & neruis bubulis manibus ligatus, tandiu à militibus uirgis cæsus est, donec sanguine ipsius plateæ locus repleretur. Deinde in eculeo exungulatus, & lampadibus circum latera exustus, cilicioq; plagis confricatis, per tribulos quoque & sudes ferreas, ligatis manibus ac pedibus, tractus, plumbatis etiam collo & maxillis grauiter contusus, in laude & confessione omnipotentis Dei ĩmobilis permansit. Nouissimè Pyrrhus ex tabella recitari præcepit; Mennatẽ ex milite omnium Christianorum authorem, nolentem acquiescere præceptis Imperatorum, neque uolentem sacrificare dijs, gladio animaduerti placet, & corpus eius igni comburi.

1 Corpus sãcti è medio ignis à Christianis ereptum, & mundis linteaminibus aromatibusq; conditum, debita ueneratione in cœmiterio repositum est.

2 Ecce quanto cum honore sanctorum martyrum corpora tumulabantur.

Furtim itaque à Christianis 1 corpus eius è medio ignis ereptum est, & mundis linteaminibus, aromatibusq; conditum, debita ueneratione in Cimiterio iij. Idus Nouembris repositum est. Cuius deinde sacrum corpus Constantinopolim translatum ciuitate Regia 2 digno honore ueneratur.

VITA SANCTORVM ARCHADII, PRObrij, Paschasij, & Eutichiani, martyrum, per eundem Adonem collecta.

Habetur in eius martyrologio sub pridie Idus Nouembris.

APud Aphricam cōmemoratio sanctorum Archadij, Probrij, Paschasij, & Eutichiani. Qui ex Hispania oriundi, cum apud Gensericum Vuandalorū Regem merito sapientiæ, & fidelis obsequij chari clariq; haberentur, nec in Arrianā perfidiam, cui ipse deditus erat, ullatenus declinare paterentur, excitato in rabidissimam iram barbaro, primum proscripti, deinde in exilium acti, tum atrocissimis supplicijs excruciati, postmodum diuersis mortibus interempti, illustri martyrio mirabiliter occubuerunt.

Puer autem Paulillus nomine, frater Eutichiani, & Paschasij, cum à professione atque amore catholicæ fidei nullis minis deturbari posset, fustibus diu cæsus, & ad infimam seruitutem damnatus est, ideo ut apparet non occisus, ut de superata sæuitia impij, etiam illa ætas gloriaretur.

VITA SANCTI EVCHERII EPISCOPI Lugdunensis, per eundem Adonem collecta.

Posita est ubi supra sub xvi. Calendas Decembris.

DIe xvj. Nouembris natale sancti Eucherij Episcopi Lugdunensis admirandæ fidei, uitæ, & doctrinæ uiri. Qui ex nobilissimo Senatorum ordine ad religiosam uitam habitumq; conuersus, diu in agro suo super fluuium Durentiam intra septa speluncę sponte conclusus, Christo seruiuit, 1 ieiunijs & orationibus uacans.

Defuncto autē Pontifice Lugdunensi, cū uniuersa Ecclesia iuxta morem à se antiquitus obseruatum, triduanis 2 ieiunijs, & obsecrationibus, qui gubernationem eiusdem Ecclesiæ suscipere deberet, sibi posceret à Domino reuelari, cuidam puero apparens in uisu Angelus Domini, Est inquit, senator quidā Eucherius nomine, super fluuium Durētiam retrusus in specu, qui 3 relictis omnibus quæ possidebat, sequutus est Dominum. Ad hunc deducendum pergite, & uobis pastorem illum constituite, quoniam à Deo est electus.

1 Inter sanctorū uirorum exercitia sunt ieiunia & orationes.

2 Vide quod ieiunia et orationes ualent ad impetrandum a Deo secretorū reuelationē.

Quod cum puer senioribus diluculo retulisset, omnipotenti Deo cunctis fratribus conuocatis, gratias egerunt; missoq; cum clericis ad præfatum locum Archidiacono, qui tunc Ecclesiæ curam gerebat, inuenerunt eum, sicut eis Dominus reuelauerat. Cumq; illi Archidiaconus rem, propter quam uenerant, indicasset, cepit cum iuramento dicere, se uoluntariè de specu non egressurum, nec cū eo, nisi ligatus duceretur, iturū. Cumq; diu talia repeteret, Archidiaconus effracto muro speluncæ, eduxit eū, & iuxta quod ipse iurauerat, uinctū perdu

3 Hæc est uera paupertas Euangelica relictis omnibus quæ possidentur, sequi dominum.

xit Lugdunum. Quę pari animo unoq; consensu clerus & populus sibi eligens sacerdotē, in Pontificali cathedra solenniter collocauit.

4 *Ne credas sanctum uirum post adeptum sacerdotium uxorem accepisse & filias pro creasse, sed dudū ante Nam secundum occidentalis Ecclesiæ morē, promotus in sacerdotē, de consensu uxoris perpetuo ab eius cōmixtione abstinet.*

Huius 4 uxor Galla in sancto habitu Deo seruiens, speluncam eius ingressa omne illic uitę suę tēpus in studio religionis exegit. Duę ipsorū filiæ, quarū una consortia, altera Tullia uocabatur, uirginitatis gratia, & signorum gloria claruerunt.

VITA BEATI DIONYSII EPISCOPI Alexandrini, per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetur in martyrologio eiusdem sub xv. Calen. Decembris.

APud Alexandriam natale beati Dionysij Episcopi in multis sæpe confessionibus satis clari, & pro passionum, tormentorumq; diuersitate magnifici, temporibus Imperatorum Valeriani & Gallieni.

Denique refertur, insectantibus se persequutoribus, cū astaret ipse iudici respondisse: Quid insectando laboratis? Caput meum, pro quo magnopere fatigamini, auulsum ceruicibus sumite, & donū magnū ad Tyrannū, & Imperatorē uestrum ferte. Præses autem Emilianus erat. Ante quem Dionysius cum unum solum Deum prosequeretur, qui cœlum fecisset, & terram, huncq; cum diceret adorandū, cæteros autem neq; esse Deos, neq; adorari debere, in castrū quoddam, quod Cefro appellatur, in exilium truditur, ob hoc præcipuè electū, ꝙ loci incolæ gentiles erant, & idolorum superstitionibus satis dediti.

Qui exulem Dionysiū primo hostili animo, & satis aduersa mēte suscipiunt; post uerò cum paulatim per Domini gratiam uerbū Dei his seminare cœpisset, pars maxima trucis & barbari populi, relictis idolis, conuersa est ad Dominum uerum, Christoq; subiecta. Quo comperto, rursus eum ad alium locum, uicinum quidē Alexandriæ, sed incolis desertū, ac penè habitatoribus uacuum transtulerunt. Sed & ibi cum pro urbis uicinitate numerosus populus eum frequentaret & tanꝗ pastore recepto grex lætior, & constantior agonibus redderetur, rursum missis cum Centurione militaribus uiris, ipsum Dionysium, & cum eo Gaium & Petrum catenis constrictos, & diuersis cruciatibus afflictos, in deserto quodam Lybiæ pertraxerunt, ibiq; eos in loco squalidissimo, & omni usu humanitatis carente, à Parethomio trium dierum itinere in desertū protento, nexos uinculis reliquerunt. Tunc temporis etiam Maximus presbyter, & Dioscorus, Demetrius quoq; & Lucius, necnon Faustinus, atq; Aquila satis clari & insignes titulo confessionis effecti sunt.

Interea beatus Dionysius regressus Alexandriam, senio grauatus quieuit in pace, septemdecim annis functus sacerdotio.

VITA SANCTI ROMANI MARTYRIS per ſupradictum Adonem collecta.

Habetur in loco ubi ſupra ſub xiiij. Calendas Decembris.

ANtiochiæ natale ſancti Romani, qui tēporibus Diocletiani, cum Aſclepiades Prçfectus Eccleſiam irrumpere, eamq; funditus conaretur euertere, cçteros Chriſtianos hortatus eſt, ut ei cōtradicerent. Vnde eum protinus uinctum ſibi exhiberi iuſsit, & Chriſtum conſtantiſsimè confitentem, primum extendi eculeo, deinde plumbatis grauiter, & fuſtibus cædi, poſt hæc etiam nouacula acutiſsima maxillas ei radi fecit.

Tunc ad petitionem eius puerū paruulum induci præcepit. Quē Romanus Chriſti nomen inuocans, utrum unū, an plures Deos melius eſſet colere, interrogauit, ut ex eius confeſsione Præfectus confunderetur. Cumq; puer unum Deum ſolum credendum eſſe dixiſſet, indignatus Aſclepiades, cathonio ſuſpendi eū, ac uerberari, & poſtremo etiam decollari iuſsit. Erat autem nomen puero Batalas.

Romanus uerò rurſus eculeo ſuſpenſus, unguliſq; exaratus, ad rogum ardentem, in quem præcipitaretur, perductus eſt. Sed orante eo, uenit repente imber inundans, & extinxit ignem. Poſt hoc iuſsit ei linguam abſcindi. Quo factum cum Chtiſtum uoce clariſsima collaudaret, recluſus in carcerem, ad extremū laqueo ſtrangulatus eſt.

VITA SANCTI FAVSTI MARTYRIS PER Adonem Epiſcopum Treuerenſem collecta.

Poſita eſt in eius martyrologio ſub xiij. Calen. Decembris.

DIe xix. Nouēbris natale ſancti Fauſti martyris. Huic tantum fiduciæ & magnanimitatis per Dei gratiam datum eſt, ut cū ad eos qui in carcere tenebantur fratres, nemo prorſus humanitatis & miniſterij cauſa permitteretur accedere, iſte unà cū collega ſuo Euſebio indeſinenter neceſſaria miniſtraret. Et cum per dies ſingulos Præſidis furor creſceret, iugulando alios, alios ſupplicijs & diuerſis cruciatuum generibus affligendo, ſqualore carceris, & catenarum pōderibus enecando, & ſuper omnia prçcipiendo, ne quis ad eos prorſus accederet, ut & inedia quaſi aliud tormēti genus adhiberetur; conceſsit tamen Deus huic diacono, & collegæ eius gratiam, ut inuitis omnibus eis ad confeſſores Chriſti nō negaretur acceſſus. Grandçuus igitur, & plenus dierū confeſſor perdurans, perfecto martyrio beatus Fauſtus obtruncatione capitis conſummatus eſt.

Habetur in loco ubi supra sub x. Calen. Decembris.

VITA SANCTÆ CECILIÆ VIRGINIS & martyris, per eundem Adonem collecta.

ROmæ natale ſanctæ Ceciliæ uirginis. Quæ ſponſum ſuũ Valerianum,& fratrem eius Tyburtium ad credendum Chriſto perdocuit,ac deinde ad martyrium incitauit.

Hanc Almachius poſt martyrium eorum teneri fecit, & ut thura dæmonibus poneret impelli. Apparitores uerò attendentes nimium decorem,& prudentiam eius,rogabant eam, ne tale decus amitteret, & tantam pulchritudinem in mortẽ daret. At illa conſilium pietatis eis ſufficienter inſinuans, & de gratia Omnipotentis Dei eos informans, cum ad credendum Chriſto permotos cerneret, dixit eis: Ite, dicite infelici Almachio,ꝙ inducias peto, ut hic intra domum meam faciam uenire,qui uos omnes faciat uitæ æternæ participes. Veniens igitur ſanctus Papa Vrbanus, baptizauit plus minus quàm quadringentos promiſcui ſexus homines. Inter quos unus clariſsimus uir erat nomine Gordianus.

Iterum Almachius beatam Ceciliam ſibi præſentari iuſsit,& cum inſuperabilem eam in confeſsione fidei permanere uideret, iubet ut ad domum ſuam duceretur,& ibi flãmis balnearibus concremaretur. Vbi incluſa die integro & nocte,quaſi in loco frigido integra perſtitit ſanitate,cum ſemper incendia lignis congeſtis miniſtrarentur. Quod audiens Almachius miſit qui eam ibi decollaret. Quã ſpiculator tertio ictu perculit,ſed caput eius amputare non potuit. Superuixit autem triduo.

1 Non potuit beata Virgo honorabiliori loco ſepeliri quã inter ſanctos Ro. Pontifices.

Tunc ſanctus Vrbanus corpus eius auferens nocte, 1 ſepeliuit inter collegas ſuos Epiſcopos. Paſſa eſt autem beata virgo Marci Aurelij & cõmodi temporibus.

Habetur in eius martyrologio sub ix. kalen. Decembris.

VITA SANCTI CLEMENTIS PAPÆ ET martyris, per Adonem iamdictum collecta.

DIe xxiij. Nouembris natale ſancti Clementis, de quo Apoſtolus Paulus ait, cum Clemente & cæteris cooperatoribus meis, quorũ nomina ſunt in libro uitæ.

Hic quartus poſt Petrum Romæ Epiſcopus (ſiquidem ſecundus Linus fuit, Tertius Cletus)ſub perſequutione Traiani trans Põticum mare in eremo,quod adiacet ciuitati Cherſonæ,relegatur exilio. Vbi cum per doctrinam eius multi conuerterentur ad Dominũ, paganis inſiſtentibus,inuidioſa relatio cucurrit ad Imperatorẽ Traianũ, quæ diceret,ibi per Clementem Chriſtianum populum accreuiſſe.

Qui miſit ducem Aufidianum, qui multos Chriſtianos occidens,

cum uideret fixum in omnibus beatum Clementem, & penitus mutari non posse, iussit pręcipitari eum in medio mari, ligata ad collum eius anchora. Taliq; martyrio discipulus Petri coronatur. Et nominis eius memoriam usque hodie Romę extructa 1 Ecclesia custodit.

Hic septẽ regiones diuisit notarijs fidelibus Ecclesię, qui gesta martyrum solicitè & curiose perquirerent.

1 *Ecce quomodo etiam antiquitus in memoriam S. Martyrũ ædificabantur Ecclesiæ.*

VITA SANCTÆ FELICITATIS MARTYris, per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Posita est ubi supra sub ix. Calen. Decembris.

EOdem die Natale sanctæ Felicitatis matris septem filiorum martyrum, quæ iubente Antonino decollata est pro Christo. Idem enim Imperator iniunxerat Præfecto Vrbis Publio, ut eam compelleret cum filijs suis deorum sacrificijs inclinari. Qui blando alloquio ad sacrificium eam prouocans, minatur pœnarum interitum. Cui beata Felicitas, Nec blandimentis tuis resolui potero, nec terroribus frangi, habeo enim spiritũ sanctum, qui me non permittet uinci à diabolo, & ideo secura sum quia uiua te superabo, & si interfecta fuero, melius te uincam occisa.

Deinde alia die sedit Præfectus in foro Martis, iussitq; eam adduci cum filijs suis, cui & dixit, Miserere filijs tuis iuuenibus bonis, & flore primę iuuentutis florentibus. Beata Felicitas respondit, Misericordia tua impietas est, & exhortatio tua crudelitas est. Et conuersa ad filios suos dixit, Videte filij cœlum, & aspicite ubi uos expectat Christus cum sanctis suis. Pugnate pro animabus uestris, & fideles uos in amorem Christi exhibete.

Audiens hoc Publius, iussit eam alapis cædi. Tunc conuocans filios eius cepit cũ eis agere ut sacrificarent. Ianuarius respondit, stulta suades, nam sapientia domini me confortat, & faciet me omnia tormenta superare. Statim iudex iussit cum uirgis cædi, & in carcerem recipi. Felix dixit, Vnus est Deus, quem colimus, cui sacrificium piæ deuotionis offerimus: Vnde tu ne credas, aut me, aut aliquem fratrũ meorum à Domini Iesu Christi amore recedere; & si immineant uerbera, fides nostra nec uinci potest, nec 1 mutari. Philippus dixit, Isti de quibus dicis, nec dij sunt, nec Omnipotentes, sed sunt simulachra uana & misera, & insensibilia, & qui eis sacrificare uoluerit, in æternum peribit. Syllanus dixit, Nos si transitorium timuerimus interitum, æternum incurremus supplicium: & quoniam uerè nouimus quę pręmia sunt parata iustis, & quæ pœna sit constituta peccatoribus, idcirco Romanas leges contemnimus, ut iussa diuina seruemus. Alexãder dixit, Ego seruus Christi sum, ore confiteor illum, corde teneo, incessanter adoro: Infirma ætas quam uides, canam habet prudentiam. Vitalis di-

1 *Si fides nostra nec uinci potest nec mutari, consequens est eam fidem tenẽdam quæ a seculo prædicatur, & quam sancti præcedentes professi sunt, omnesq; in toto mundo constitutæ seruant Ecclesiæ, & non quæ a paucis tenetur in angulis.*

xit, Melius uiuit, qui uerum Deum colit, quàm qui dæmonia optat habere propitia. Martialis dixit, Omnes qui non confitentur uerum Deum eſſe, in æternum incendium erunt. Iudex geſta omnia ſcriptis Antonino innotuit. Quos ille iuſsit diuerſis ſupplicijs interire, matre nouiſsimè conſummata.

Habetũr in eius martyrologio ſub viij. Calen. Decembris.

VITA SANCTI GRISOGONI MARTYris, per Adonem ſupradictum collecta.

ROmę natale ſancti Griſogoni martyris. Qui per biennium iuſſu Diocletiani coniectus eſt in uincula, ubi multa perpeſſus ſanctæ Anaſtaſiæ alimonijs fouebatur.

Cum igitur beatã Anaſtaſiam zelans uir eius Publius cuſtodibus adhibitis clauſiſſet, ut nec per cuiuſcunque feneſtræ aditum aſpectaret, ad hunc confeſſorem Chriſti Griſogonũ, qui eam in Chriſto erudierat, talia ſcripta dirigit; Sancto Cõfeſſori Chriſti Griſogono, Anaſtaſia. Licet pater meus cultor fuerit idolorum, mater tamen Fauſta Chriſtianiſsima ſemper uixiſſe probatur & caſta. Hæc me inter ipſa cunabula fecit fieri Chriſtianam. Poſt cuius exceſſum ſacrilegi iugũ mariti ſuſcepi: Cuius, Deo miſerante, thorum, mentita infirmitate, declinãs, die noctuq; Domini noſtri Ieſu Chriſti amplector ueſtigia. Cum iſte patrimonium meum, ex quo illuſtratur, cũ indignis & turpibus idolatris exhauriat, me quoque uelut magam, atq; ſacrilegam cuſtodiæ tam grauiſsimę mancipauit, ut uitam me corporalem amittere ſuſpicer. Nihil enim ſupereſt, niſi ut emiſſo ſpiritu, morti ſuccumbam; in qua morte licet glorier de confeſsione Domini noſtri Ieſu Chriſti, tamen in eo mens mea ualde conteritur, quòd opes meę, quas ego ex aſſe Deo 1 uoueram, alienis à Deo, & turpibus inſeruiunt. Et idcirco deprecor te homo Dei, ut inſtãter Dominũ depreceris, ut aut ad fidem ſuam uenturũ ſi præuidet Publium, ſinat uiuere, aut ſi præuidet eum in hac incredulitatis peruerſitate manſurum, iubeat eum dare locum ſuis cultoribus. Melius eſt enim ei exhalare ſpiritum, ꝙ Dei filium denegare, & eum confitentes impedire. Etenim Omnipotens teſtis eſt Chriſtus, quoniam ſi liberata fuero, ſanctorum ueſtigijs adhærebo, & curas omnium ſolicitè exercebo, ut ceperam. Vale uir Dei, & memento mei.

1 Vides uota etiam antiquis patribus fuiſſe in uſu?

Cum hanc Epiſtolam legiſſet Griſogonus, oratione facta cũ multis confeſſoribus, ita reſcripſit. Fluctuanti tibi inter procellas & turbines mundi, cito ſuper undas deambulans Chriſtus adueniet, & diaboli aduerſum te flantem ſpiritum, uno iuſsionis ſuæ ſermone compeſcet: Patienter, & quaſi in medio mari poſita, crede ad te Chriſtũ eſſe uenturũ, & ad temetipſam conuerſa exclama cũ propheta dicens, Quare

triſtis

tristis es anima mea,& quare conturbas me? Spera in Deo,quoniam adhuc confitebor illi salutare uultus mei,& Deus meus. Geminũ diuini muneris probatur indicium,cũ tibi & terrena reddentur,& dona buntur cœlestia;Deus enim beneficium suum ad hoc extremitatibus protrahit,ut non sit nobis uile quod præstat. Vide ne turberis in hoc, quod piè uiuenti tibi inferantur aduersa.Non enim deciperis,sed probaris. Non est tuta defensio, quã per hominem putas posse constare. Audi scripturã dicentem,Maledictus homo,qui spem suam ponit in homine:Et benedictus homo,qui spem suã ponit in Deo.Caue fortiter,uigilanter,strenuè uniuersa peccata, & à Deo solo quære solatiũ, cuius iussa conseruas; cito enim ad te placidum tẽpus conuertetur,& quasi post noctis tenebras,floridum diei lumen aspicies,atq; post glaciale frigus hyemis transeuntis,aurea tibi tẽpora,& serena succedent, ut omnibus,qui pro Christi amore affliguntur,præbeas temporalem lætitiam, per z quam sine dubio consequeris æternam. Vale in Domino, & ora pro me.

z *Ecce quõ pro temporalium bonorum elargitione,æternæ uitæ præmia consequimur.*

Hanc Epistolam legens Anastasia,fortiores fidei uires accepit, tantum de uirtute patientię gloriari incipiens,quantũ prius de oppressione infidelissimi uiri se causabatur affligi.Igitur beata Anastasia cũ ita in custodia stringeretur,ut uix ei panis quadra daretur,ęstimans se in ipsa tribulatione deficere, scripsit Epistolam. Beato martyri & Confessori Christi Grisogono Anastasia. Finis uenit corporis, memento mei,ut egredientem animã meam ipse suscipiat,pro cuius amore ista sustineo,quæ ex ore huius uetulæ recognoueris.

Ad hæc sanctus Grisogonus talia remisit scripta.Grisogonus Anastasiæ.Semper est ut lumen tenebræ antecedant. Sic etiam post infirmitatem salus reuertitur,& uita post mortem promittitur.Vno fine concluduntur & aduersa huius mundi,& prospera,ne uel tristibus desperatio,uel lætis elatio dominetur. Vnum mare est,in quo nauiculæ corporis nostri uelificant;& sub uno corporis gubernatore animę nostræ nautico funguntur officio.Quorundam igitur naues fortissimis carinarum nexibus solidatæ,tenebrosi ęquoris concitatos fluctus illesę prætereunt.Quorundam uerò fragilis iunctura lignorũ etiam in tranquillo uicinũ morti cõficiunt cursum. Propè est enim ut pereant qui non cogitant qualiter ad salutis portũ pertingant. Tu autẽ ò Christi irreprehensibilis famula, Crucis Christi trophæum tota mente constringe,& te ipsam ad opus Dei præpara. In quo eius desiderijs dum parueris,cũ martyrĳ palma ad Christum pertinges.

Igitur Diocletianus Aquileiæ partibus positus, interficiens Christianos,iussit sibi adduci Grisogonum. Cui cũ diceret,Accipe Præfecturæ dignitatẽ,sume etiam consulatum generis tui, tantũ ut adores Deos,Beatus Grisogonus respondit:Vnũ Deum mente adoro,corde

colo, sinceris actibus ueneror; istorũ autẽ deorũ uestrorũ simulachra, quia omnino dęmonum thecas noui esse, execror, atque abijcio. Tunc iussu Diocletiani ductus est ad aquas gradatas, & ibidem decollatus. Corpus eius in mare proiectum, post modicum in possessione, quę dicitur ad saltus, inuentum est. Quod sanctus Zoilus 3 senex presbyter collegit, & in locello subterraneo in cubiculo suo posuit. Cui etiam caput eius reuelatum est, ita recens, quasi eadem die fuisset abscissum, quod corpori eius compaginauit. Passus est autem beatus Grisogonus viij. Calendas Decembris. v. Calendas eiusdem mensis conditus. Sanctus uerò Zoilus tricesimo die passionis eius, apparẽte sibi sancto Grisogono, perrexit ad Dominum.

3 *Cõmendatur sanctus uir de sepultura Martyris, quia sepelire mortuos opus est charitatis.*

Posita est in martyrologio eiusdẽ sub .vij. Calen. Decembris.

VITA SANCTI PETRI ALEXANDRINI

Episcopi & martyris, per iamdictum Adonem collecta.

ALexandrię natale sancti Petri Alexãdrini Episcopi. Hic duodecim annos in Episcopatu illius urbis exegit. Quorum tres ante persecutionẽ, reliquos uerò nouem sub diuersis tentationum generibus duxit. Cumq; se semper in omni agone persecutionũ positus, arctioribus uinculis continentiæ distringeret, & ad utilitatem, atque instructionem Ecclesiæ in uerbo Dei nobiliter insisteret, satisq; uigilanter erga omnẽ sacerdotij curã diebus sudaret ac nõctibus, nono persecutionis anno, Episcopatus uerò sui duodecimo, martyrij coronã capitis obtruncatione promeruit.

Ad hunc nanq; cõprehendendum Maximinus Tyrannus Tribunum quendam direxit. Qui ingressus Alexandriam, reperit eum cũ multitudine populi, sanctorũ Apostolorũ cõmemorationẽ celebrantem. Quem cõprehensum, & uinculis alligatũ, posuit in custodia carceris. Et post dies aliquot Maximinus Tyrãnus literis admonuit Tribunum, ut quàm celerius eum puniret.

Interea dum in carcere seruaretur, & uniuersus populus vrbis Alexandriæ fores carceris obseruaret amore pastoris sui, Arrius infelix, qui à beato Petro 1 excõmunicatus, & degradatus propter dogma erroris habebatur, cognita sententia Maximini aduersus beatum Petrum, festinè peruenit ad Ecclesiam obsecrans, ut pro eo clerus & populus apud Episcopum intercederet, putans quod post discessum eius ipse eleuaretur Episcopus. Venientes igitur qui rogati fuerant, ceperunt pro Arrio, beato Episcopo supplicare. Quibus sanctus Episcopus magno suspirio respondit, quòd iam Arrius Deo 2 mortuus, à facie Dei proiectus esset, quia grauiter in essentiam deitatis blasphemasset, dogmatizans Patrem & filium, & spiritum sanctum non esse unius essentiæ, & naturæ.

1 *Dũo hic habes. Et qđ excõmunicationes erant in usu apud antiquos patres. Et quod hæretici etiam tunc excõmunicabantur, immo & degradabantur.*

2 *Vide in quo statu sint obstinati hæresiarchæ*

Et apprehendens duos presbyteros Achillam, & Alexandrum de turba seorsum, ait illis secretè. Ego quidem peccator sum, tamen scio me uocatione Cœlesti ad hunc agonem martyrij esse uocatũ. Vobis igitur pium est confiteri mysterium Dei, quod mihi reuelatum est, quia uos post martyrium meum sedem & Episcopatũ meum consecuturi estis. Et tu quidem primus Achilla, post te uerò Alexander. In hac hora deniq; noctis, ut uobis totũ de Arrio aperiam, cũ solenni 3 consuetudine Deo sacrificium orationũ consummassem, ecce subito apparuit mihi in habitu pueri Christus Dominus meus, ad cuius præsentiam splendore nimio illustratus, uultum maiestatis eius nõ ualebam aspicere. Erat autẽ indutus collobium lineum candidum nimis conscissum à summo usque deorsum; & ambabus manibus coniungebat eum circa pectus suũ, quodãmodo cooperiens nuditatem suam. Quem ut uidi, timore nimio correptus, tandem confortatus aio ad eum: Quid est Domine, quòd uideo tunicam tuam scissam à summo usque deorsum? Qui respondens dixit mihi. Quotidie me tractas, & nescis quomodo scissa est? Arrius nanq; hoc fecit, qui 4 separauit à me populum hæreditatis meæ, cõparatum sanguine meo. Præcipio nunc, & moneo, ne recipias eum in 5 cõmunionem, ne rogantibus his, qui uenturi sunt ad te, quos ille direxit, ueniam ei præstes. Hæc quæ tibi manifestaui, duobus presbyteris nota facias, ut ipsi post te eũ anathematizãdo abijciant, ne illius errore populi decipiantur. Exhortationis igitur sermonẽ eis faciens, & ut in catholicæ fidei unitate manerent, cõmendans eos Domino, in quẽ crediderant, dimisit in pace.

3 Ecce nocturnarũ orationum solenne sacrificium, quod sanctus uir ex consuetudine persoluebat.

4 Vides quõ Hæretici Tunicã inconsutilem domini nostri Iesu xpi scindunt, dum populos sanguine eius redemptos ab eo prauis suis suggestionibus separant.

5 Aduertis cum Hæreticis non esse cõmunicandum?

Nimio uerò amore illius cũ populi circa carcerem detinerentur, & apertè de carcere educi beatus Petrus non posset, noctis medio tribunus unà cum militibus, rupto pariete carceris, per modicum foramen ad locum, ubi decollandus erat eum perduci fecit. Sanctus itaque Petrus oratione facta ad 6 sepulchrum beati Marci Euangelistæ, & sanctorũ successorũ eius Aniani, Demetrij, Eraclij, & Theonæ, inclinans genua sua, & gratias agens Deo, qui eũ martyribus suis associasset, extendit ceruicẽ suam gladiatori, atque ita percussus martyrij palmam adeptus occubuit. 7 Et reuerenter inde à Christianis sublatus, in locũ, qui dicitur Leocados, in cimiterio quod ipse ædificauerat, ad orientem ciuitatis Alexandriæ sepultus est.

6 Sanctissimus pater orauit apud sepulchra sanctorũ Eporum prædecessorum suorũ, cur ergo nobis quidã scioli ad uitiũ imputant, si idem faciamus?

7 Beatus martyr reuerenter sublatus & sepultus est.

Hic quotiescunq; ingrediebatur in Thisiasterium, & ascendebat ad superioris pulpiti locũ, oratione facta, & pace data populo, uidebat ignis splendorem quasi egredientem de sede. Ad cuius fulgorẽ mens eius in nimium amorẽ contemplationis Dei rapiebatur, tantaq;, uirtutem antecessorum suorum considerans, humilitate tunc se deponebat, ut nunquã in throno eminentiori, ubi ipsi resederant, sed in scabello pedum illorum sederet. Passus est autẽ hic beatissimus Episcopus tempo-

re Maximini Imperatoris, qui decimã persecutionem à Diocletiano, & Maximiano ceptam, in orientis partibus exercuit. Cum quo simul & alij plures ex Ægypto Episcopi trucidantur, cum clericis & laicis ferè sexcentis sexaginta.

Habetur in loco ubi supra sub. vj Calendas Decembris.

VITA SANCTI ALEXANDRI EPISCOPI, & martyris, per Adonem præfatum collecta.

ROmæ natale sancti Alexandri Episcopi & martyris sub Antonino Imperatore. Cui beato Episcopo, cũ esset famosissimus in miraculis, quodam tẽpore delatus est quidã mortuus. Cuius parentes cũ hortaretur sanctus uir ut crederent in Christum, spoponderunt se facturos, si isdem mortuus suscitaretur. Tunc sanctus uir 1 oratione facta, conuersus ad corpus dixit, In nomine patris & filij, & spiritussancti surge. Qui statim surgens clamare cepit, Audite parentes & populus uniuersus: Ductus à duobus Ægyptijs uultu teterrimis, iraq; plenis, positus sum in obscurissimo loco, ubi erat puteus; subitoq; ueniente quodam iuuene nimio splendore corusco, totus ille locus contremuit; & exclamauit iuuenis ille splendidissimus, Remittite puerũ, quia uocatur à famulo Dei Alexandro. Et ecce reductus sum in corpore. Nunc domine Alexander baptiza me in nomine Dei tui, ne ultra uideam, quod hodie uidi. Vocabatur is Lucius; Cũ quo baptizati sunt alij centumuigintiquinque.

1 Oratione sanctus uir mortuũ suscitat. Quãta est ergo eius uirtus?

Cumq; rumor beatum Alexandrum ubiq; spargeret, Antoninus direxit Cornelianũ præsidem, ut Alexandrũ Episcopũ ei exhiberet. Qui inuenit eum die dominica in Ecclesia docentem, & 2 missas agentem; & sicut Imperator iusserat apprehensum perduxit Romã. Secuti sunt autem eum Crescentianus presbyter, Bonifacius, & Vitalius. Præses uerò ligatis manibus eius retro, obtulit eum Antonino. A quo interrogatus cũ de Christo constantissimè peroraret, fustibus iussus est mactari, & grauissimè cædi, deinde in custodiã claudi. Quò cum à militibus duceretur, Antoninus post illum clamauit, Quatuor dierũ à me tibi dantur induciæ, ut deposito cultu natiuitatis tuę ultroneus aduenias. Cui sanctus uir respondit, Quatuor dies iam æstima præterisse, quod desideras, hodie comple.

2 Vides Missam nõ esse nouitium inuentũ ut nugantur nõnulli?

Misso igitur illo in custodiam, beatus Crescentianus sedens sub arbore cepit plorare, & præ tristitia soporatus dormire. Cui uisus est Angelus Domini, & dixit ei: Iam fui ad Alexandrũ, & solui uincula eius, & confortaui eũ; & nunc ne sedeatis sub hac arbore, ne forte Tyranno nunciemini. Eductus igitur de custodia beatus Alexãder, iterũ sistitur Antonino, & suspenso in eculeo, iubente impio, lampades ardentes circa latera eius appositæ sunt, & ungulis eius corpus abrasum.

Deinde

Deinde ex eculeo depositus, ductus est ad tēplum Apollinis. In quod ingressus statim ut 3 orauit, pars aliqua tēpli, & simulachrū Apollinis cecidit. Antoninus uerò hoc factum magicis artibus deputans, sedens pro tribunali, sanctū Episcopū ad bestias damnauit. Et cū nulla eum tetigisset, fornacem igneam parari iussit, & beatum uirū in eam iactari. Vt autem sanctus martyr expāsis manibus in medio fornacis orauit ad Dominum, totus ignis ita extinctus est, ut nec uestigium caloris remaneret. Tunc Antoninus de fornace sanctum uirū eductum decollari præcepit.

3 Vbique habes miros sanctæ orationis effectus.

Cumq; iam duceretur à militibus, quidam iuuenis ex officio Antonini, Herculanus nomine, exclamauit dicens, Antonine insensate Tyranne, cur cęcus & surdus perduras? Ecce famulus Dei post uirgas, post eculeos tuos, & lampades, atque ungularum attactus, post templi & idoli tui ruinam, post Leonum & Vrsorum rabiem deuictam, post fornacis ignem extinctum, nunc ad decollandum gaudio repletus uadit. Quis dubitet uerum Deum esse, qui ita suos confortat?

Antoninus hæc audiens, Infelix, inquit, iuuenis, quid tibi factum est, ut tales sermones loquaris? Et iratus iussit iuuenem teneri, quem cum diuersis cruciatibus afflixisset, gladio consummauit. Beatus uerò Alexander cum duceretur, obuiauit ei quædam uidua, quam beatus martyr rogauit dicens: Commoda mihi orarium. At illa præstitit ei. Officiales autem dixerunt mulieri: Perdidisti orarium tuum. Facto itaque 4 signo Crucis, expoliauit se beatus martyr tunica, & in linea stans texit sibi de orario oculos, dein positis genibus suscepit gladium uia Claudia, xx, miliario ab urbe. Et factus est terræmotus, & uicus & thermæ ceciderunt.

4 Ecce quō moriturus signo se sanctissimæ Crucis munit.

Sanctus autem Crescentianus, & hi qui cum illo erant, 5 reuelante martyre, tulerunt sanctas reliquias eius, & sepelierunt in loco ubi orans fornacis ignem extinxerat. Et posuit suprascriptum marmor continens: Hic requiescit sanctus & uenerabilis martyr Alexander Episcopus. Cuius depositio celebratur undecimo Calendas Octobris. Cui Papa Damasus postmodum Criptam condignam faciens, illic eum sexto Calendas Decembris transposuit, quando & 6 festiuitatem ei dicauit. Orarium porrò illud sibi præstitum, unde sibi martyr oculos texerat, mox ut decollatus est, mulieri quidam puerulus detulit, quem Angelum fuisse non est dubium. Quod illa non sine grandi stupore recepit, & uerè martyrem confessa Alexandrum, Christo credidit.

5 Reuelante Martyre tulerunt sanctas reliquias eius, & sepelierunt.

6 Nota festiuitatem dicatam sancto Alexandro p Damasum Papam.

Posita est ubi supra sub .iiij. Calen. Decembris.

VITA SANCTORVM MARTYRVM Papinij & Mansueti Episcoporum, per eundem Adonem collecta.

APud Aphricam natale sanctorum martyrũ Papinij & Mansueti Episcoporum, qui tempore Vuandalicæ persecutionis sub Genserico Rege Arriano, pro fidei catholicæ defensione, candentibus ferri laminis toto corpore adusti, gloriosum agonem consummauerunt.

Quo in tempore etiam alij sancti Episcopi, idest Quoduultdeus Carthaginensis, Valerianus, Vrbanus, Crescens, & qui uocabatur Habetdominum, & Eustratius, Crescentianus, & Cresconius, Felix, & Hortulanus, & Florentianus propter eandem ueritatis prædicationẽ, grauissimo damnati exilio, in confessione pietatis cursum uitæ suæ consummauerunt.

Habetũr in eius martyrologio sub iij. Calen. Decembris.

VITA SANCTORVM MARTYRVM Saturnini Senis, & Sisinnij diaconorum, per iamdictum Adonem collecta.

ROmæ natale sancti Saturnini Senis, & Sisinnij diaconorum & martyrum sub Maximiano, à quo primum inter alios seruos Dei damnati sunt ad fodiendam arenam ad faciendas Thermas Diocletianas.

Quorum unum Sisinnium præsentatum sibi cum interrogasset idem Maximianus, quis uocaretur; Respondit, Ego peccator Sisinnius, seruus seruorum Domini Iesu Christi. Cui cum post alia diceret Maximianus, Aut sacrifica Deo Herculi, aut carnes tuas ignibus cremabo; Respondit, Et ego quidem semper hoc optaui (ueruntamẽ si meritus fuero) ut desideratam coronam accipiam.

Traditus igitur Lauditio Præfecto, missus est in custodiam decem & septem diebus. Inde exhibitus est ab Amproniano Cõmentariensi aspectibus Lauditij. Et subito lux de cœlo facta est, & uox de luce audita est. Venite benedicti patris mei, percipite Regnum, quod uobis paratum est à cõstitutione mundi. Tunc Ampronianus tremefactus cecidit ad pedes Sisinnij diaconi dicens: Adiuro te per Christum, quẽ confiteris, ne tardes me baptizare, & facias me tecum pertingere ad coronam. Qui baptizatus, statim obtruncatione capitis coronam martyrij inuenit.

Retruditur iterum in custodiam Sisinnius, & senex Saturninus cũ illo, ubi multos gentiles uenientes ad se docebant, & baptizabant. Post Quadragintaduos dies uincti catenis, ac nudis pedibus educti denuo

ante Præfectum, delata est tripoda ut sacrificarent. Tunc beatus Saturninus dixit, Conterat dominus Deos gentium. Et continuo soluta est tripoda ærea uelut lutum. Quod uidentes duo milites, Papias & Maurus, crediderunt Christo. Et comprehensi à Lauditio, nō multo post martyrio coronati sunt.

Deinde Lauditius beatū senem Saturninum, & Sisinnium in eculeo iussit leuari, & attrahi neruis, ac fustibus, & scorpionibus cędi. Quibus etiam postmodum flammas ad latera iussit apponi, & depositos eculeo, ductosq; miliario secundo uia Numentana, capite truncari. Quorum corpora cū Ioanne presbytero colligens Thrason uir Christianissimus, qui de facultatibus suis martyribus multa ministrauerat, 1 sepeliuit in prædiolo suo, uia salaria, Tertio Calendas Decēbris.

1 *Thrason uir Christianissimus sepeliuit corpora sanctorum.*

Posita est in loco ubi supra sub pridie Calendas Decembris.

VITA BEATI ANDREÆ APOSTOLI
per Adonem Episcopū Treuerensem collecta.

IN ciuitate Patras prouinciæ Achaiæ, natale beati Andreę Apostoli, qui etiam apud Scythiam prædicauit.

Hic beatissimus Apostolus ab Ægea Proconsule Achaiæ comprehensus, cū perseueranter in fide Christi & Euangelij ministerio duraret, insuperabilisq; maneret, carcere primū clausus, inde corā Proconsule grauissimè cęsus, ad ultimū cruce ligatis manibus & pedibus, funibusq; toto corpore tensus, ut longius cruciaretur, biduo ibi superuixit, non cessans ea quæ Christi sunt, populum docere. Cumq; ij, qui per eum Christo Domino crediderant, satis agerent ut deponeretur, Ægeamq; ut hoc perficeret, nolentem impellerent, Apostolus domini circunstante populo, etiam Proconsule ut solueretur agente, post uerba orationis, fulgore cęlesti ferè una desuper circunfultus hora, cū ipso lumine abscedente emittens spiritum, perrexit ad Dominū.

Cuius sanctissimum 1 corpus Maximilla potentissima matrona reuerenter depositum sepeliuit. Sed emergentibus annis 2 sacratissima eius ossa, uicesimo Constantij Imperatoris anno, ab Achaia Constantinopolim translata sunt.

1 *Cuius sanctissimūm corpus Maximilla reuerenter depositū sepeliuit.*

2 *Vide hic dici sacratissima ossa, & non tempore consumpta, seu uilem puluisculum.*

VITA SANCTORVM MARTYRVM
Chrysanti & Dariæ, per Adonem pręfatū collecta.

Habetur in eiusdem martyrologio sub Calendis Decembris.

NAtale sanctorum martyrū Chrysanti & Dariæ. Qui tēpore Numeriani iudice Celerino, Romæ passi sunt.

Chrysanti pater Polemius uir illustris fuit, Alexandrinus genere. Hic filium suū uirgini elegantis pulchritudinis coniunxit, quā ex nobilissimis Romanis fuisse constat. Hanc Chrysantus à beato Carpo-

1 *Vides etiam coniugatos, de cōmuni utriusque consensu seruare posse Virginitatē? Et quod adhoc prisci patres iuuenes hortari soliti erant?*

phoro Episcopo in literis diuinis satis fideliter eruditus, ad fidē Christi conuertens, & prædicatione sua, ut 1 virginitatem suam Deo seruaret instituens, & ut pariter nomē coniugij habentes, caste uiuerent, efficiens, baptizari fecit. Factumq; est ut per Chrysantum multitudo uirorum, & per Dariam (sic enim uocabatur) innumerabiles fœminę ad Christi gratiam confluerent.

Igitur post aliquot tempus delatum est aduersus eos, quòd essent Christiani, Celerino tunc Præfecto urbis. Qui utrosq; cōprehensos tradidit Tribuno Claudio, ut diuersis pœnis eos interficeret. Claudius uerò Tribunus septuaginta militibus ad torquendum Chrysantū dedit. Qui neruis crudis eū astringunt, sed mox ligamenta omnia resoluta sunt. Deinde in cippo nodosissimo, ita ut in tertio puncto eius tibiam coarctarent, eū mittunt, Moxq; totum lignū cippi in puluerem resoluitur. Deinde perfundunt eū lotio humano putentissimo, ut maleficia, inquiunt, tua amittas, sed fœtor in suauem odorē mutatus est. Deinde in corio recenti uitulino cōstringunt nudum, & ad solem feruentem cōponunt, sed uirtute diuina corium ut erat molle ꝑmansit. Deinde collū, manus, ac pedes catenis constringentes ferreis, claudunt eū in obscurissimo loco, sed statim catenæ resolutæ sunt: Et tanta lux infulsit, ut putarentur illic innumeræ lampades fulgere.

Milites ergo renunciauerunt hæc omnia tribuno, qui iussit eū sibi exhibitū fustibus cędi. Sed allatæ uirgæ rigidissimæ, ilico ceperunt in manibus cędentium mollescere. Quod uidens Claudius iubet eū erigi, & uestimentis indui: Et genibus eius prouolutus, cū uniuersis militibus orabat se fieri Christianū. Quid mora? cathechizatus 2 baptismi gratiam suscepit. Cum illo & Hilaria uxor, Duo filij eius Iason & Maurus, amici & familiares eius, septuaginta milites cū uniuersis suis.

2 *Ecce quō de ritu sanctæ Ecclesiæ cathechismus semper præcedit baptismum.*

Quod factum Imperator audiens, Chrysantū & Dariam iussit in carcere Tulliano recludi, unde putor horribilis ascendebat, quia domorū & ciuitatis stercora per cloacarū cuniculos iugiter illuc decurrebant. Exinde Daria in publico meretricū lupanari ponitur. Sed Chrysanto lux diuina, & odoramenta suauia præstantur; Dariæ uerò Leo de cauea fugiens, Domini uirtute ad tutelam donatur. Qui ingressus cellulam, in qua sancta Dei in 3 oratione prostrata iacebat, iuxta eā prosternitur, ut uenientes & ingredi uolentes, ui sua repelleret. Cūq; plures miraculo perculsi, Christi potentiam uenerarentur, Celerinus Præfectus iussit ignem copiosum in ingressu cellæ, ubi beata Daria cum Leone erat, accendi. Tunc cum iam Leo paueret, ac rugitum daret, ait beata Daria, Egredere securus, & uale, quia quem in me honorasti, ipse te liberat.

3 *Sancta in oratione prostrata iacebat.*

Exhibitis iterū iubente Imperatore Chrysanto & Daria Celerino Præfecto, Chrysantus eculeo ingenti suspenditur, sed statim omnia

ligna

ligna eculei cõminuta, ac uincula dirupta sunt; lampades quoq; applicatæ lateribus eius extinctæ. Hoc Celerinus Præfectus uehementer expauescens, nunciauit Imperatori. Ille hoc maleficijs deputans, iussit eos duci uia Salaria in arenario, & uiuos deponi, ac terra, & lapidibus obrui. Passi sunt autem die Calendarum Decembrium.

Ad quorum uenerandam memoriam cum multa beneficia Deus præstaret, contigit ut ad diem natalis eorum infinita populi 4 multitudo concurreret. Hoc nunciatur Imperatori; qui iussit ut in introitu criptæ paries leuaretur. Ac sic factũ est, ut omnes pariter dum sacramenta Christi perciperent, martyrij gloria celebres fierent. Inter quos erat Diodorus presbyter, & diaconus Marinianus, & plurimi clericorum.

4 *Nota quod etiam antiquitus in diebus natalitijs sanctorũ martyrũ, populorũ multitudines ad eorum memoriam confluere solebant.*

VITA SANCTÆ BIBIANÆ VIRGINIS & martyris, per Adonem antedictum collecta.

Habetur ubi supra sub iij. Nonas Decembris.

ROmæ natale sanctæ Bibianæ martyris, filiæ beatorũ martyrum Fausti, & Dafrosæ. Quæ iubente Iuliano Imperatore sacrilego, tam diu plũbatis cæsa est, donec spiritũ redderet. Cuius corpus biduo iussione Imperatoris in foro iacuit. Tandẽ raptũ à Ioanne presbytero 1 sepultũ est in domo, ubi mater & soror eius Demetria iã sepultæ erant, iuxta Palatium Licinianum Romæ, Quarto Nonas Decẽbris.

1 *Corpus sanctæ a Ioanne presbytero rapitur & sepelitur.*

VITA SANCTORVM MARTYRVM Claudij Tribuni, Hilariæ, & aliorum, per eundem Adonem collecta.

Posita est in eius martyrologio sub iiij. Nonas Decembris.

ROmæ natale sanctorũ martyrum Claudij Tribuni & uxoris eius Hylariæ, ac filiorum Iasonis & Mauri, & lxx, militum, qui omnes ad prædicationem beati Chrysanti crediderunt in Christo. Quod ut nunciatũ est Numeriano Imperatori, iussit Claudium Tribunum ingenti saxo alligatum, præcipitari in medio mari. Milites uerò septuaginta, ac Iasonem & Maurum filios Claudij, capitali sententia puniri.

Erat autem in loco ubi decollati sunt, cuniculus antiquus. Hunc emundantes noctu 1 Christiani, simul in unum omnia corpora sepelierunt, non longe ab urbe Roma uia Salaria. Corpora autem filiorum suorum Iasonis & Mauri, collegit sancta Hylaria relicta martyris. Quæ dum assiduis obsequijs ad sanctorum confessionem 2 oraret, à paganis tenta est. Quam dum traherent, rogauit eos dicens, obsecro uos, permittite me prius orationem meam complere. Et dum fixisset gradum, accepit 3 sacramentum Domini, & expan-

1 *Quanta diligentia in sepeliendis sanctorũ corporibus utebantur prisci illi? Et hoc quoniam unũ est ex operibus misericordiæ corporalibus.*

2 *Et antiquitus ante sanctorum pignora et sepulchra orabant, & pernoctabant quandoque.*

3 *Vides qđ semper mos fuit sãctis uiris obitũ suũ Dominici corporis perceptione munire? Habes etiã quõ Christiani moriantur.*

4 Nota orationem cum genuflexione & manuum expansione.

dens 4 manus suas, proiecit se in orationem. Et dum oraret, emisit spiritum.

Tunc illi ipsi qui eam tenuerant, dolentes super repentinum obitum eius, reliquerunt duas ancillas eius, quæ cum ea erant, & quæ sepelierunt eam diligentissimè in hortis suis, & super eam breuissimam Ecclesiam fabricauerunt.

Habetur in loco ubi supra sub pridie Nonas Decembris.

VITA SANCTORVM MARTYRVM Simphronij, & Olympij, per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

ROmæ natale sanctorum martyrũ Simphronij, & Olympij temporibus Valeriani & Gallieni Imperatorum.

Horum unum Simphronium creditarium beati Nemesij sibi presentatum Valerianus iussit tradi Olympio Tribuno, ut ab eo facultates Nemesij requireret, sub pœnarũ examinatione. Præsentatus ergo Olympio, & ab eo interrogatus respõdit, si facultates quæris Nemesij Domini mei, iam eas Christo tradidi, quoniã ipsius fuerant, & erunt. Si autem sacrificium offerre me compellis, sacrifico, sed Christo Iesu Domino meo sacrificium laudis & confessionis, cui se obtulit & Dominus meus Nemesius.

Tunc ira repletus Olympius fecit eũ extendi in catasta, atque fustibus mactari, deinde simulachrum Martis aureum unà cum tripoda deferri. Quod statim ad uerba Simphronij resolutum est. Videns autem Olympius cœpit admirari, & ueniens ad uxorem suam Exuperiam, indicauit ei quomodo in nomine Dei sui Simphronius simulachrum Martis liquefecisset. Eadẽ uerò nocte uenientes cum filio unico nomine Theodolo, prostrauerunt se ad pedes Simphronij, agentes pœnitentiam, & baptismum salutis exposcentes. Euocatus itaq; beatus Stephanus Pontifex, uenit noctu ad domum Olympij. Quod ut audierunt Valerianus & Gallienus, nimio furore accensi, iusserunt Simphronium sibi præsentari, missisq; militibus, adduxerunt eum uinculis ferreis oneratum, nudumq; ac capistratum, simul & Olympium cum uxore sua, & filio Theodolo.

Gallienus itaque dixit Olympio, Adhuc quidem differo pœnarũ tibi inferre supplicia, quia de tua conscientia dubius sum, q̃ nequaquã deseras Deos, quos semper adorasti, & alios cõpellebas adorare. Nam & tormentis multis persequebaris usque ad effusionem sanguinis, qui non præberent consensum sacrificare dijs nostris. Olympius respondit, Ego quidem feci non quasi Olympius, sed quasi impius & crudelis: Pro quibus cõmissis 1 pœniteo, & effundo lachrymas amaritudinis in cõspectu eius, cui credo, Deo uiuo & uero, Patri, & filio, & spi-

1 Vides Hæreticæ quòd uera pœnitentia non est duntaxat noua uita, sed cum ea etiam dolor de peccatis commissis.

ritui sancto; ut dignetur mihi remittere iniquitatem, quam exercui in sanguine sanctorum eius, quem feci effundi. Tunc data est sententia ut igne consumerentur. Ducti sunt itaque ante statuam solis iuxta Amphitheatrum, fixisq; stipitibus, & ligatis manibus deuincti sunt, & in sarmentorum spinarumq; congerie ignis suppositus. Statimq; in ipso ignis initio decantantes emiserunt spiritum. Relictis autẽ corporibus eorum milites abierunt.

Adueniens autem sanctus Stephanus 1 Episcopus cum clericis ac religiosis, & hymnis ex more redditis, abstulerunt corpora martyrum Simphronij, Olympij, Exuperiæ, ac Theodoli, & sepelierunt iuxta uiam Latinam miliario primo vij. Calẽdas Augusti. Translata uerò à beato Sixto Pontifice, celebrem diem fecerunt secundo Nonas Decembris.

1 *Ecce quomodo de more sanctæ Catholicæ Ecclesiæ tumulantur fideles qui in Christo dormierunt. Nempe cum Episcopis, clericis ac religiosis, cumq; hymnorum recitatione.*

VITA BEATI AGATHONIS martyris, per Adonem Treuerensem Episcopum collecta.

Posita est ubi supra sub vij. Idus Decembris.

APud Alexandriam natale beati Agathonis martyris sub Decio Imperatore. Qui cum esset militaris, & asisteret ubi sancti martyres cruciabantur, inter quos Iulianus & Eunus in Domini Iesu Christi confesione perdurantes, admiranda spectacula martyrij sui Angelis & hominibus præbuerunt, & quosdam uolentes etiam mortuis illudere cadaueribus martyrum prohiberet, clamor repente totius uulgi aduersus eũ extollitur. Offertur iudici fortisimus miles iam Domini, & nusquã se inferior factus, in cõfesione persistens, capite pro pietate damnatur, passus septimo Idus Decembris.

VITA SANCTÆ EVLALIÆ VIRGINIS & martyris, per eundem Adonem collecta.

Habetũr in martyrologio eiusdem sub iiij. Idus Decembris.

APud Emeritam Hispaniæ ciuitatẽ natale sanctæ Eulaliæ uirginis. Quæ cum esset annorum xiij. Iussu Datiani Præsidis plurima tormenta perpessa, nouisimè in eculeo suspensa, & exungulata, faculis ardentibus ex utroque latere appositis, hausto igne spiritum reddidit. Et cernentibus Christianis in specie columbæ niueæ 1 cœlum petijt.

Cuius 2 beatum corpus per triduum iussu præsidis pependit in ligno. Sed cui humana fuerant obsequia denegata, cœlestia fuerunt munia concessa. Nam uix desuper corpus puellæ aspersit, ut quod ab utraque parte appositus ignis ardoris sui incendio conflagrauerat, niuali candore coopertum diuina gratia dealbaret. Sicq; à Christianis

1 *Vides quòd animæ sanctorum statim post mortem recipiuntur in cœlo?*

2 *Nota, beatum corpus.*

3 reuerenter ablata, & deuotione debita sub sacro altari deposita, miraculorum gloria illustratur.

3 *Sicq; à Christianis reuerenter ablata, & deuotione debita sub sacro altari deposita, miraculorum gloria illustratur.*

VITA SANCTORVM PONTIANI, Prætextati, atque Thrasonis martyrum, per Adonem antedictum collecta.

Posita est in loco ubi supra sub. iij. Idus Decembris.

NAtale sanctorum martyrũ Pontiani, Prætextati, atque Thrasonis, qui potens & locuples de facultatibus suis, cũ esset Christianissimus, sanctis martyribus in carceribus & metallis damnatis uictum ministrabat per beatũ Sisinnium & Cyriacum, quos beatus Marcellus ad hoc opus 1 diacones consecrarat. Non multo post & ipse tentus à Maximino, martyribusq; sociatus, palmam martyrij cum duobus alijs percipere meruit.

1 *Quod beatus Marcellus ad hoc opus diacones consecrarat. Ecce quomodo semper Episcopi ordinant inferioris gradus ministros.*

VITA SANCTORVM QVATVOR MVlierum Ammonariæ, & aliarum martyrum, per præfatum Adonem collecta.

Habetur in eius martyrologio sub pridie Idus Decembris.

ALexandriæ natale sanctarum quatuor mulierum Ammonariæ, Securiæ, Dionysiæ, item Ammonarię. Aduersus primam uirginẽ Ammonariam iudex summa contentione urebatur, & immensis eam atque exquisitis cruciatibus affligebat, & maximè ꝙ eius sententiam uincere cupiebat, quia laudabili uoce decreuerat, nihil se prorsus eorũ, quæ sibi contra fas imperabantur, acturam. Quę statuti sui tenax ad ultimum capite punitur. Secunda uerò Securia anus uenerabilis, & fœcundissima in filijs, sed quos non prætulit Christo. Tertia Dionysia, & alia Ammonaria quarta, dum nimia utuntur constantia apud iudicẽ, & ille uinci erubescit à fœminis, inauditis tormentorum generibus toleratis, finem omnium ferro cædente suscipiunt, gloriose 1 & uenerabiliter apud Alexandriam sepultę. Scribit beatus Dionysius in libro de martyribus.

1 *Gloriose & uenerabiliter apud Alexandriam sepultæ.*

VITA SANCTÆ LVCIÆ VIRGINIS & martyris, per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Posita est in loco ubi supra sub Idibus Decembris.

APud Syracusas Siciliæ ciuitatem natale sanctę Luciæ uirginis & martyris, quæ passa est persecutione Diocletiani & Maximiani sub Pascasio Consulari. Hæc nobilissima Syracusanorũ postquam omnia sua, quæ de parentibus ei remanserant, pauperibus uiduis, orphanis, peregrinis, & Deo seruientibus distraxit, à spōso suo,

quòd esset Christiana, Pascasio iudici delata, & contra leges Augusto rum uiuere, impellebatur ad sacrificandum dæmonibus. Tunc beata Lucia Pascasio respondit: sacrificium uerum & immaculatum apud Deum & Patrem hoc est, Visitare uiduas & orphanos in tribulatione eorum. Ego per istos tres annos nihil aliud egi, nisi sacrificani Deo uiuo, & nunc quia aliud nihil superest, me ipsam offero in sacrificium Deo.

Cui Paschasius post talia dixit: Cessabunt uerba cũ fuerit peruentum ad uerbera. Lucia respondit: Dei uerba cessare non poterunt. Ipse enim dixit, Cum steteritis ante Reges & Præsides, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini, Non enim uos estis qui loquimini sed spiritus sanctus qui loquitur in uobis. Pascasius iterum dixit, In te ergo est spititus sanctus? Ad hæc Lucia respondit, Quòd castè & piè uiuentes templum Dei sunt, & spiritus sanctus habitat in eis, testatur Apostolus. Et cum Pascasius iterum dixisset, Ego faciam te ad lupanar duci, ut dũ fueris scortata, fugiat à te spiritus sanctus. Beata uirgo respondit, Nunquam coinquinatur corpus, nisi de consensu mentis: nam etsi in manu mea thura ponas, & per manũ meam facias sacrificium, Deus hęc attendit, & ridet; De sensibus enim & uoluntatibus iudicat: Sic patitur uiolatorẽ castitatis, sicut latronẽ, sicut barbarũ; nam si me inuitam uiolari feceris, castitas mihi duplicabitur ad coronam.

Post hęc Pascasius tradidit eam lenonibus dicens; Inuitate ad castitatem eius populos, & facite eam tam diu illudi, donec mortua nuncietur. Quam lenones nullatenus mouere potuerunt, cum simul ex officio impellẽtes accesissent, nec funibus additis, aut boum paribus plurimis. Tunc præcepit Pascasius ministris, ut ignem copiosum circa eam accenderent, picem uero & resinam, & feruens oleum super eam iactarent. Sed illa in nomine Domini Iesu Christi imobilis stetit dicens, Ego rogaui Dominum meũ Iesum Christum, ut ignis iste non dominetur mihi, quatenus tibi insultẽ plaudens in Domino, & impetraui ab eo inducias martyrij mei, ut credentibus timorem tolleret passionis, & non credentibus uocem insultationis auferret. Tandẽ gladio in gutture merso percussa, quàm diu uoluit, orauit, quàm diu uoluit, turbam circunstantem allocuta est: Nec omnino mortua est, donec uenientibus 1 sacerdotibus, communionem Dominici corporis & sanguinis acciperet.

1 *Serũi Dei semper obitum suum muniunt perceptione sacratissimæ Eucharistiæ sacerdotum manu exhibite.*

Passa est autem Idibus Decembris, & in loco ubi percussa est, sepulta, 2 basilica super corpus eius postmodum fabricata. Pascasius uerò Romam perductus, eo quód à siculis fuisset accusatus, quòd deprædasset Prouinciam, ab omni Senatu auditus, accepit capitalem sententiam.

2 *Super corpus sanctæ Virginis basilica fuit ædificata.*

Posita est in martyrologio eiusdē sub xix. Galen. Ianuarij.

VITA SANCTORVM MARTYRVM HErenis, Arsenij, & aliorum, per Adonem Treuerensem Episcopum collecta.

APud Alexandriam natale sanctorum martyrum Herenis, Arsenij, & Isidori, atque Dioscori. Hi postq; iudici oblati sunt, Iudex primò omnium puerulum Dioscorum, tanq; pro ętate facilem flecti (erat enim xv. annorū) ante uerbis, post etiam uerberibus agit. Quē cum in nullo sibi cedere uideret, ferocius eū cruciare contendit. Tum deinde cœteros uarijs tormentis dilanians, cum pari modo constantia fidei uideret armatos, tradi ignibus iubet. Dioscorū uerò puerum, q sibi constanter, & sapienter in omnibus respōdisset, admiratus iudex differri præcepit, sperans eum pro ætate pęnitudinem acturū. Sed ille confessionis gloria illustratus, diuino nutu ad consolationē fidelium dimissus est. Acta sunt hæc sub Deciana persecutione.

Habetūr in loco ubi supra sub xyiij. Calen. Ianuarij.

VITA SANCTI VALERIANI EPISCOPI & confessoris, per eundem Adonem collecta.

APud Aphricā sancti Valeriani Episcopi & confessoris natale. Qui tempore Vuandalicæ persecutionis cum ex præcepto Genserici Regis Arriani ad tradendum ministeria diuina uel libros arctarentur cuncti domini sacerdotes, ita ut ịdē impij Arriani, etiam scissis [1] palijs altaris, camisias sibi & fœmoralia facerent, uiriliter ne sacramenta diuina traderet dimicans, extra ciuitatē singularis expelli iussus est, & ita præceptū, ut nullus eum neq; in domo, neq; in agro permitteret habitare. Cumq; esset annorum lxxx. in strata publica multo tēpore iacuit nudus sub aëre. Sicq; in cōfessione ueritatis, & defensione sanctimoniæ cursum beatæ uitæ impleuit.

[1] Nō his dissimilia quinimo & maiora nostris temporibus uidimus à modernis hæreticis perpetrata.

Posita est ubi supra sub xyij. Calendas Ianuarij.

VITA SANCTÆ BARBARÆ VIRGINIS & martyris, per Adonem iamdictum collecta.

IN Thuscia natale sanctæ Barbaræ virginis & martyris sub Maximiano Imperatore. Hæc primum à patre suo Dioscoro diu afflicta sub dira custodia, dein tradita præsidi Martiano, expoliata, neruis & taureis ualde cęsa discerpta est, & cilicio plagę eius defricatæ. Inde reclusa in carcere, Vbi luce diuina consolata est, mox circa latera eius lampades ardentes applicatæ, & caput eius malleis cæsum, & mamillæ eius præcisæ. Deinde nuda per plateas ducta, & flagellis diutissimè afflicta est. Ad extremū gladio data martyrium consummauit xvij, Calendas Ianuarij.

VITA SANCTI IGNATII EPISCOPI ET martyris, per Adonem Treuerensem Episcopũ collecta.

Habetur in loco ubi supra sub xvi. Calendas Ianuarij.

ROmæ natale sancti Ignatij Episcopi & martyris, qui tertius post Petrũ Apostolum Antiochenam rexit Ecclesiam. Qui persecutione Traiani dãnatus ad bestias, Romã uinctus mittitur. Vbi præsente Traiano, & circumsedente Senatu, pilis plumbeis scapulæ eius primum contusæ, deinde ungulis latera eius dilaniata, & lapidibus asperis confricata. Qui post expansas manus eius, & igni repletas, post papyro oleo infuso & incenso latera eius adusta, post carbones pauimento aspersos, ubi sanctæ plantæ illius steterunt, post lectum flãmantem, post dorsum eius ungulis discissum, & dilaceratũ, post aceto & sale plagas eius perfusas, post uinculis ferreis beata membra illius astricta, & pedes eius in ima carceris ligno conclusos, ubi tribus diebus ac noctibus panem non comedens, & aquam non bibens mansit, sedente pro tribunali Traiano in Amphitheatro, concurrente omni turba Romanorum, ligatus duobus obijcitur leonibus. Cumq; iam proiectus bestias rugientes audiret, ardore patiendi ait: Viri Romani, qui hoc certamen spectatis, non sine causa laboraui: Nõ propter prauitatem hęc patior, sed propter pietatem: Frumentũ Christi sum, dentibus bestiarum molar, ut panis mundus inueniar.

Hæc illo dicente, accurrerunt Leones, & ex utraque parte super eũ incedentes, præfocauerunt eum tantummodo, & non tetigerunt carnes eius, ut 1 reliquiæ eius tuitio essent Romanorũ, & magnæ urbis, in qua 2 Petrus crucifixus est, Paulus decollatus, Honesimus lapidatus. Passus est in decimo Traiani anno. Consulatu Attici & Marcelli Calendis Februarij. Reliquiæ corporis eius à fratribus, qui eum usque ad martyrium deduxerant Antiochiam relatæ iacent extra portam Daphnicã, in 3 cœmiterio Ecclesię xvj. Calendas Ianuarij delatæ.

1 Ecce quomodo sanctorum reliquijs populi præseruantur, & ciuitates sanctificantur atque illustrantur.

2 Si Petrus in magna urbe crucifixus est ergo fuit Romæ, contra sciolos nostros.

3 Vides quod etiã sanctorum martyrũ reliquiæ à uiris Christianis quandoque in Ecclesiæ cœmiterijs deponebantur, ut noscas cœmiteria placere Deo, & usum eorum antiquissimum esse.

VITA BEATI NEMESII MARTYRIS PER Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Posita est in eius martyrologio sub xiiij. Calen. Ianuarij.

APud Ægyptum natale beati martyris Nemesij. Qui primo per calumniam quasi latro iudici delatus est Geminiano. Quo crimine absolutus, post hoc Christianus esse defertur. In hoc uerò nulla à iudice moderatio reseruatur: Sed geminatis supplicijs excruciatum, cum latronibus iussit incendi, ignorans ꝙ crudelitate sua optimo martyri Saluatoris similitudinem detulit. Qui pro salute humani generis unà cum latronibus pertulit Crucem.

Habetur in eius martyrologio sub xiij. Calen. Ianuarij.

VITA SANCTORVM AMMONIS, ZEnonis, & reliquorum martyrum, per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

ALexandriæ natale beatissimorum martyrum Ammonis, Zenonis, Ptolomei, Ingenui, & Theophili. Qui tribunalibus astantes, cũ quidam Christianus à iudice torqueretur, & iam penè ad negandum declinaret, dirumpebantur intra semetipsos, & uultu, oculis, ac nutibus uelut erigere conabantur illum, qui in supplicijs positus trepidabat. Interdum etiam manus protendere, ac totius reliqui corporis motibus, & habitu diuerse inclinati, tanquam subleuare lapsantis animum gestiebant. Conuersi uerò ad eos omnes, & quid de semetipsis profiterentur, ex eorum motibus agnoscentes, priusquã in eos uulgus clamoribus insiliret, ipsi in medium prorumpunt, ac sese Christianos esse testantur. Pro quorum uictoria gloriosissimè Christus de antiquo generis humani inimico triumphauit, & uersa uice ex eorum confidentia, persecutoribus terrorem, suisq; constantiam animi dedit.

Habetur in loco ubi supra sub xi. Calendas Ianuarij.

VITA BEATI SCHIRIONIS MARTYris, per Adonem supradictum collecta.

APud Alexandriam natale beati Schirionis martyris. Is nanque cum rem cuiusdam potentis sub mercede curaret, iubetur ab eo idolis ĩmolare. Recusans cogebatur iniurijs: Persistens rursum blãditijs mulcebatur. Cũ uerò utrunque contemneret, præacuta sude ualidissima transuerberatus per media uiscera neci traditur.

Postero die alij quamplurimi martyres, qui in desertis & montibus apud Ægyptum oberrantes, fame, siti, frigore, langore, latronibus, bestijsq; consumebantur, omnes imitati electos Dei prophetas, gloria martyrij coronati sunt. Inter quos & uenerandus senex Chæremon (Episcopus hic erat urbis Ægypti, quæ dicitur Nilopolis) cum ad Arabicum montem unâ cum grandæua 1 coniuge discessisset, nulli ultra apparuit.

1 Non te scandaliZet quod senex Episcopus & uenerandus grandæuam coniugem haberet, & cum ea habitaret, quia hoc faciebat de more Orientalis Ecclesiæ ut pluries dictum fuit.

Posita est in martyrologio eiusdem sub x. Calen. Ianuarij.

VITA SANCTÆ VICTORIÆ VIRGINIS & martyris, per Adonem iamdictum collecta.

ROmæ sanctæ Victorię uirginis & martyris, persecutione Decij Cæsaris. Hæc desponsata Eugenio uiro pagano, rogante Tito Aurelio, qui spõsam Anatholiam uirginem habebat, ad suadendam eã ut ei nuberet, perrexit. Cui & dixit: Audi me domina

soror

ſoror Anatholia, & ego 1 Chriſtiana ſum, & noui quia Deus nuptias non condemnat. Prophetæ & Patriarchæ coniuges habuerunt, & poſteritas eorum à Deo benedicta eſt. Nunc ergo audi me, & accipe uirum, qui te non prodat quòd ſis Chriſtiana; ſed per maritalem copulam fiat, ut ipſe Chriſtianis conſentiat.

1 *Hæ ſunt rõnes, quas etiam nunc quidam faciunt pro nuptijs cõtra Virginitatem.*

Hæc dicenti Victoriæ uirgo Anatholia reſpondit: 2 ô uictoria uince diabolum, & eſto uera uictoria. Tunc quando tota terra uacua erat, dixit Deus hominibus: Creſcite & multiplicamini, & replete terram. Nunc plena terra, poſtquã filius Dei de cœlo deſcendit, quotidie clamat, Creſcite in fide, multiplicate in charitate, replete cœlos, quia appropinquat Regnum cœlorum.

2 *Sed uide reſponſiones ad rationes eaſdem.*

Iterũ inter alia ſancta Anatholia intulit, Ego die qua expleui precium ornamentorũ meorũ in pauperis Chriſti, uidi per uiſum iuuenẽ aureo diademate ſplendidum, in ueſtibus purpureis atque gemmatis, qui grata facie & læto uultu me inſpiciens ait, 3 ô Virginitas, quæ non in operibus tenebrarum, ſed ſemper in lumine uerſaris. Hæc ego audiens euigilaui, & cepi flere, & proijciens me in pauimento, rogaui Dominum, ut is, qui mihi loquebatur, dulciſsimos ſermones, iterum proſequeretur. Sic mihi 4 oranti & proſtratæ, idem qui ante loquebatur, talia mihi ſubſequitur. Virginitas purpura regalis eſt, quã qui induit, reliquis fit eminentior. Virginitas gemma eſt precioſa. Virginitas theſaurus eſt Regis immẽſus. Huic fures inſidias tendunt. Hanc tu 5 euigilans ſolicitè cuſtodi, quantumq; tempus habere cognoſcis, inſtantius cuſtodi ne perdas.

3 *Ecce Virginitatis cõmendatio.*

4 *Orationem hic habes cum proſtratione.*

5 *Si ſeruare Virginitatem eſſet impoſsibile ut nonnulli garriunt, Angelus ad eam, ſanctam Virginem non hortaretur.*

His & ſimilibus uerbis incitata Victoria, omne precium ornamentorũ ſuorũ & ipſa diſtraxit pauperibus. Sicq; factum eſt, ut agentibus ſponſis earum Aurelio & Eugenio, quia nubere illis uirgines Chriſti noluerunt, à Decio Imperatore urbe Roma pulſæ, ad prædia ſponſorum ducerentur. Vbi fame & inedia ita afflictæ ſunt, ut uix ad ueſperum modicus panis cibarius eis daretur, nulloq; pacto efficere ſponſi potuerunt, ut uel ad nubendum, uel ad ſacrificandum animi earum inclinarentur.

Beata igitur Victoria in uirginitatis 6 propoſito inuincibiliter perſiſtens, poſt multa facta miracula, inter quæ plurimas uirgines Domino aggregauerat, pcuſſa eſt gladio in corde à carnifice Taliarcho, quẽ rogatu Eugenij ſponſi ſui Iulianus Pontifex Capitolij & comes templorum, ad hoc opus direxerat. Paſſa eſt autem Decimo Calendas Ianuarij. 7 Corpus eius cum omni reuerentia curatum. Taliarchus uerò percuſſor eius leproſus factus, intra ſex dies conſumptus à uermibus expirauit.

6 *Nota, Beata Victoria in Virginitatis propoſito inuiolabiliter perſiſtens. Ergo Virginitas auxiliante Dei gratia quæ nulli uolenti deeſt, ſeruari poteſt.*

7 *Corpus eius cũ omni reuerentia curatum eſt.*

Habetur in eius martyrologio sub ix Calendas Ianuarij.

VITA SANCTI GREGORII PRESBYTERI & martyris, per Adonem Episcopũ Treuerensem collecta.

NAtale sancti Gregorij martyris & presbyteri apud Spoletũ temporibus Diocletiani, & Maximiani Imperatorum sub Iudice Flacco. Quem ad se adductum ita Flaccus aggreditur: Tu rebellis es Deorum, & Principũ contemptor? Cui beatus Gregorius respondit: Si uerè uis scire, ab infantia mea nunquã à Deo meo recessi, qui me ex limo terræ formauit. Cumq; perseueraret in fide cõfessionis, fustibus nodosis dorsum eius rumpitur; regiratus uenter eius dissipatur. Inde ligatus manus & pedes in craticula superponitur, lignis subterpositis. Et continuò terrę motu cecidit una regio in ciuitate Spoletana, & oppressit plusquã trecentos idolis seruientes. Post ferro constrictus sub custodia militum in carcere retruditur, ubi Angelica uisitatione consolatur. Eductus è carcere cardis ferreis in genibus percutitur. Sed & ardentibus lampadibus latera eius sunt incensa, dicente beato martyre impio iudici: si totum corpus meum perdas, præsto est mihi dominus Iesus Christus, qui me sanat, & corroborat.

Tunc Flaccus iussit Tyrcano cuidam, ut beatum Gregorium tractum in Amphitheatro decollaret. Quo facto iussit Tyrcanus feras terribiles dimitti, ut corpus sancti martyris absorberent: sed nulla earum corpus sanctum attigit. Quædam autẽ mulier Abundantia nomine, petiuit corpus martyris. Sed quia non potuit obtinere aliter, datis xxxv, aureis Tyrcano, corpus recepit, & ut 1 decuit martyrẽ sepeliuit iuxta pontem lapideum, & riuũ, qui sanguinarius appellatur, ad muros ciuitatis, Nono Calendas Ianuarias.

1 *Datis Abundantia xxxv. aureis corpus Sancti recepit, & ut decuit Martyrem sepeliuit.*

Posita est in loco ubi supra sub. viij. Calendas Ianuarias.

VITA SANCTÆ ANASTASIÆ MARtyris, per eundem Adonem collecta.

DIe xxv. Decembris Natale sanctæ Anastasiæ, quæ tempore Diocletiani primo diram & immitem custodiam à uiro suo Publio perpessa est. In qua tamen à Grisogono confessore Christi multum consolata, & confortata est. Deinde à Præfecto Illyrici in grauissima æquè ac diutina custodia macerata est. In qua duobus mensibus refecta est cęlestibus escis per sanctam Theodoten, quæ martyrium prius passa est.

Deinde naui imposita cum ducentis uiris & septingentis fœminis, ut demergeretur in mare, perlata est ad Insulas Palmarias, ubi ꝑ manus & pedes extensa, & ligata ad palos fixos, circa media eius ignis accensus est, in quo martyrium cõsummauit. Et omnes qui cum illa uenerant, uarijs interfectionibus martyrium celebrarunt. Inter quos

omnes unus erat Euticianus nomine, innocentissimæ naturæ. Qui sublatis sibi cum diues esset, omnibus facultatibus tacuit, nihil cogitans, nihilq; metuens, nisi hoc, ne diuitias fidei perderet. Quotiescunque denique fuisset auditus, quotiescunq; interrogatus, nihil aliud dicebat, Christum mihi non tollet, etiam qui caput abstulerit.

Tunc Apollonia Christiana 1 matrona tollens corpus beatæ Anastasiæ, exosculatur, & aromatibus condiens, dignisque linteaminibus obuoluens, intra uiridarium domus suæ fabricata basilica, ut decuit martyrem sepeliuit.

1 *Vide sanctæ Martyris honorificam sepulturam. Vide aromatum odoramentis cōditum eius corpus. Vide demum in honorem sanctæ Ecclesiam fabricatam, omniaq; hæc ab Apollonia matrona Christiana.*

VITA SANCTÆ EVGENIÆ VIRGINIS & martyris, per iamdictum Adonem collecta.

Posita est ubi supra sub viij. Calendas Ianuarij.

ROmæ in cimiterio Amproniani passio sanctę Eugeniæ uirginis. Quæ tempore Gallieni Imperatoris, post multa uirtutum insignia, & sacros 1 Virginum choros, quas Christo Domino aggregauerat, sub Nicetio urbis Præfecto alligata saxo, & præcipitata in Tyberim, mergi non potuit. Inde thermis ignitis inclusa, illæsa reperta est. Nouissimè in custodia gladio iugulatur; & sublatum est corpus ab affinibus eius Christianis, & positum non longe ab urbe uia Latina in prædio eius proprio, ubi multorum ipsa sepelierat membra.

1 *Si sancta Christo Virginum choros aggregauit, quid dicunt hodie nonnulli seruare Virginitatem rē esse impossibilem?*

VITA SANCTI SABINI EPISCOPI, EXVperantij, & reliquorum martyrum, per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetur in eius martyrologio sub iij. Calendas Ianuarij.

APud Spoletum passio sancti Sabini Episcopi, Exuperantij, & Marcelli diaconorum, & Venustiani cum uxore & filijs sub Maximiano Augusto.

Qui beatus Sabinus cum esset clarus in omnibus diuinis instructionibus, & sermone eloquentissimus, tentus est à Præside Thusciæ Venustiano cū duobus diaconibus Exuperantio, & Marcello, & multis clericis. Cui Venustianus Deum suum Iouem, quē habebat in cubiculo, ex lapide Coralite mirè formatum in uestimentis aureis, ad adorandum obtulit. Quem beatus Sabinus in manibus acceptum, facta oratione continuò illisit in pauimentum, & confregit. Quod factum uidens Venustianus, cum furore iussit, ut præciderentur ei manus, & in conspectu eius Marcellum & Exuperantium eculeo suspendi, ac fustibus macerari, unguibusq; radi latera eorum, & ignem supponi. Hoc facto in confessione Domini spiritum emiserunt. Quorum corpora præcepit iactari in fluuium, Sabinum uerò Episcopum in carcerem retrudi.

Audiens hoc quidam piſcator presbyter, collegit corpora ſancto-rum, & ſepeliuit iuxta uiam iij. Calendas Ianuarij. Serena uerò Chri-ſtianiſsima uidua curam habens ſancti Sabini Epiſcopi, adduxit ad eum in carcerem nepotem ſuũ Priſcianum, qui erat cæcus. Tunc ſan-ctus Sabinus truncos ſuos ſuper oculos ipſius poſuit, & in fide Chriſti 1 oratione facta, eum illuminauit. Videntes autem illi, qui in cuſto-dia erant, miſerunt ſe ad pedes eius, & baptizati ſunt eo die numero decem.

1 *Sanctus Epiſcopus in Chriſti fide oratione facta, cœcum illuminauit.*

Quod cũ nunciatum eſſet Venuſtiano Præſidi (indoluerant enim ei oculi, & præ dolore neque cibum, neque ſomnum capere poterat) miſit uxorem ſuam, & duos filios ſuos, ut adducerent beatum Sabinũ ad domum eius de carcere. Adducto itaq;, proſtrauit ſe ad pedes eius Venuſtianus cum fletu, uxorq; eius & filij agentes 2 pœnitentiam, & rogantes ſe baptizari. Mox baptizatus ut de pelue leuatus eſt, nul-lum dolorem oculorum ſenſit.

2 *Ecce quõ in baptizandis ſemper debet præcedere peccatorũ pœnitentia cõnuſſorum.*

Hoc nunciatum eſt Maximiano, qui iratus præcepit Sabinũ dam-nari, & ipſum Venuſtianum capite truncari. Veniens autem Lucius Tribunus ſine auditione beatum Venuſtianum cum uxore & filijs necauit in ciuitate Aſsiſsinate. Sanctum uerò Sabinum adduxit in ci-uitatem Spoletum, & tamdiu præcepit cędi, quouſq; deficeret. Cuius corpus collegit uenerabilis Serena, quæ iam 3 manus eius in dolio uitreo cum aromatibus condiderat, & infra domũ ſuam poſuerat, & ſepeliuit eum à ciuitate Spoletana miliario plus minus uno, ſeptimo Idus Decembris. 4 Feſtiuitas tamen eius & ſupranominatorũ mar-tyrum Tertio Calendas Ianuarij agitur.

3 *Vide quo honore ſancta fœmina ſacras epiſcopi manus condiderit, & beatum corpus ſepelierit.*

4 *Nota celebrari horum ſanctorum feſtiuitatem.*

ALOYSIVS EPISCO: PVS VERONENSIS PIO LECTORI.

HVcuſque Quartus hic Tomus proceſſerat, credeba-muſq; eius expletionis ſatis fuiſſe factum. Cum ecce paginas ſingulas reuoluentes, tribus iam editis priori-bus Tomis hunc cumulo minime ſe æquare conſpe-ximus. Quare pro explenda libri magnitudine, Diui Franciſci confeſſoris uiri ſanctiſsimi uitam addere operæpretium uiſum eſt. Sed cum nec ea ſatis eſſe uideretur, Beatiſsi-mi quoque Dionyſij Areopagitæ uitam & laudes apponere decreui-mus. Verũ cum nec iſta librum ſatis augerent, antiquorũ quorundam Patrum uitas, Græcorum præcipue, compendioſe tamen deſcriptas ſuperaddere coacti ſumus, adeo ut iuxta Domini Saluatoris dictum,

menſuram

menſuram bonam & confertam & coagitatam & ſupereffluentẽ iam habeas. Et hoc fuit in cauſa cur Seraphici Franciſci uita priuſquã magni Dionyſij cæterorumq; priſcorum patrum in huius Tomi tertia parte tibi legenda occurrat.

Hanc igitur Diui Franciſci uitam Beatus ille Bonauentura ſanctę Romanæ Eccleſiæ Cardinalis & Epiſcopus Albanenſis, Franciſcani Inſtituti non ſolum ſectator, uerum & inſtaurator & rector, uir in diuinis ſcripturis eruditiſsimus, & uitæ ſanctitate cõſpicuus, de quo pręceptor eius Alexander de Hales dicere ſolebat. In Bonauenturã Adã peccaſſe non uidetur, puro ac ſimplici ſtylo deſcripſit, tanta autẽ rerũ copia & ſententiarũ grauitate refertam, ut totus mundus eius lectione inſtrui poſsit, & ad amorem Dei per Beati Frãciſci exemplum inſtaurari. Ego ut uerũ fatear, cũ Franciſci uitam lego, non ſolum accendor, ſed in eius meditatione totus exardeſco, utpote in quo tanta diuini amoris claritas effulſerit, ut Angelus potius, atque ex ſupremo ordine qui ardor & incendium dicitur, magis quàm homo dici poſſe uideatur. Semper enim Beatiſsimus iſte cogitatione in cęlo uerſabatur, ſemper felix eius anima ſummo authori puriſsime, & intentiſsime inhærebat, adeo ut præ amoris magnitudine, præ ea quã intus guſtabat dulcedine (quod hominibus plerunque ardentiſsime amantibus contingere ſolet) alienatus â ſenſibus, atque extra ſe eſſe uideretur. Accede & tu benigne Lector accede ad ſanctum ignem iſtum, certo ſcio caleſces plus ſatis. Sed iam ipſum Diuũ Bonauenturã audi.

INCIPIT LEGENDA MAIOR PER SANctum Bonauenturam Cardinalem de uita beati Patris Franciſci compoſita.

Habetũr in libro de hoc particulariter ſcripto.

PROLOGVS.

APparuit gratia Dei Saluatoris noſtri diebus iſtis nouiſsimis in ſeruo ſuo Franciſco omnibus uerè humilibus, & ſanctæ paupertatis amicis, qui ſuperaffluentem in eo Dei miſericordiam uenerantes, ipſius erudiuntur exẽplo, impietatẽ & ſecularia deſideria funditus abnegare, Chriſto conformiter uiuere, & ad beatã ſpem deſiderio indefeſſo ſitire. In ipſum nanq; ut uerè pauperculũ, & contritũ, tanta Deus excelſus benignitatis cõdeſcenſione reſpexit, quòd nõ ſolum de mundialis conuerſationis puluere ſuſcitauit egenũ, uerũ etiam Euangelicæ perfectionis profeſſorem, ducem, atque præconem effectum, in lucem dedit credentium; ut teſtimonium perhibendo de lumine,

uiam lucis & pacis ad corda fideliũ Domino præpararet. Hic etenim quasi stella matutina in medio nebulæ, claris uitæ micans & doctrinæ fulgoribus, sedentes in tenebris & umbra mortis irradiatione præfulgida direxit in lucem, & tanquã arcus refulgens inter nebulas gloriæ, signum in se Dominici fœderis repræsentans, pacẽ & salutem euangelizauit hominibus, existens & ipse Angelus ueræ pacis, secundum imitatoriam quoque similitudinem præcursoris, destinatus à Deo, ut uiam parans in deserto altissimæ paupertatis, tam exẽplo, quàm uerbo pœnitentiam prædicaret, primum supernæ gratiæ præuentus donis, dehinc uirtutis inuictæ adauctus meritis, prophetali quoq; repletus spiritu, necnon & Angelico deputatus officio, incendioq; Seraphico totus ignitus, & ut uir ierarchicus curru igneo sursum uectus, sicut ex ipsius uitæ decursu luculenter apparet, rationabiliter comprobatur uenisse in spiritu & uirtute Heliæ.

Ideoq; alterius amici sponsi, Apostoli, & Euangelistæ, Ioannis uaticinatione ueridica, sub similitudine Angeli ascendentis ab ortu solis, signumq; Dei uiui habentis astruitur, non immerito designatus. Sub apertione nanq; sexti sigilli uidi (ait Ioannes in Apocalypsi) alterum Angelum ascendentẽ ab ortu solis habentem signum Dei uiui. Hunc Dei nuncium amabilem Christo, imitabilem nobis, & admirabilem mundo, seruum Dei fuisse Franciscum indubitabili fide colligimus, si culmẽ in eo eximiæ sanctitatis aduertimus, qui inter homines uiuens, imitator fuit puritatis Angelicæ, qui & positus est perfectis Christi sectatoribus in exemplum. Ad quod quidem fideliter sentiendum & pie, non solum inducit officium quod habuit uocandi ad flectum & planctum, caluitium & cingulum sacci, signandiq; thau super frontes uirorum gementium & dolentium signo præsentiali Crucis, & habitus Cruci conformis, uerum etiam irrefragabili ueritatis testificatione confirmat signaculum similitudinis Dei uiuentis Christi, uidelicet Crucifixi, quod in corpore ipsius fuit impressum, non per naturę uirtutem uel ingenium artis, sed potius per admirandam potentiam spiritus Dei uiui.

Ad huius tam uenerabilis uiri uitam omni imitatione dignissimã describendam, indignum & insufficientem me sentiens, id nullatenus attentassem, nisi me fratrũ feruens incitasset affectus, generalis quoq; capituli concors induxisset instantia, & ea quã ad sanctum Patrẽ habere teneor, deuotio compulisset, utpote qui per ipsius 1 inuocationem, & merita, in puerili ætate, sicut retenti memoria teneo, à mortis faucibus erutus, si præconia laudis eius tacuero, sceleris timeo argui, ut ingratus. Est & hæc penes me causa præcipua hunc assumendi laborem, ut ego, qui uitam corporis & animæ à Deo mihi conseruatam recognosco per ipsum, & uirtutem eius in meipso expertus agnoui,

1 *Sanctus Bonauentura per D. Francisci inuocationem & merita, in puerili ætate à mortis faucibus erutus est.*

uitæ illius uirtutes, actus, & uerba, quasi fragmenta quædam partim neglecta, partimq; dispersa, quanquã plene non possem, utcunq; colligerem, ne morientibus ijs, qui cũ seruo Dei conuixeraut, deperirent. Vt igitur uitæ ipsius ueritas ad posteros transmittenda, certius mihi constaret & clarius, adiens locum originis, conuersationis, & transitus uiri sancti, cũ familiaribus eius adhuc superuiuentibus collationem de ijs habui diligentem, & maxime cũ quibusdam, qui sanctitatis eius & conscij fuerunt, & sectatores præcipui, quibus propter agnitam ueritatem, probatamq; uirtutem fides est indubitabiliter adhibenda.

In descriptione autem eorũ, quæ per seruũ suum Deus dignanter effecit, curiosum stili ornatũ negligendum esse putaui, cum legentis deuotio plus simplici sermone quàm phalerato ꝓficiat. Nec semper historiam secundũ ordinem tẽporis texui propter confusionẽ uitandam; sed potius ordinem seruare studui magis aptæ iuncturæ, secundum quod eodem peracta tempore diuersis materijs, uel diuersis patrata temporibus eidem materiæ congruere uidebatur. Initium autẽ uitæ ipsius, progressus, & consumatio quindecim distincta capitulis describuntur, inferius adnotatis. Agitur enim primo de conuersatione ipsius in habitu seculari. Secundo de perfecta conuersione eius ad Deum: & de reparatione trium Ecclesiarum. Tertio de institutione religionis, & approbatione regulæ. Quarto de profectu ordinis sub manu ipsius, & confirmatione regulæ prius approbatæ. Quinto de austeritate uitæ, & quomodo creaturæ præbebant ei solatium. Sexto de humilitate & obedientia, & de condescensionibus diuinis sibi factis ad nutum. Septimo de amore paupertatis, & mira suppletione defectuum. Octauo de pietatis affectu; & quomodo ratione carentia affici uidebantur ad ipsum. Nono de feruore charitatis & desiderio martyrij. Decimo de studio & uirtute orationis. Vndecimo de intelligentia scripturarum, & spiritu prophetiæ. Duodecimo de efficatia prędicandi, & gratia sanitatum. Decimotertio de stigmatibus sacris. Decimoquarto de patientia ipsius & transitu mortis. Decimoquinto de canonizatione, & translatione ipsius. Postremo de miraculis post transitum eius Felicem ostensis aliqua subnectuntur.

INCIPIT VITA BEATI FRANCISCI.

Et primo de conuersatione eius in habitu seculari. Capitulum primum.

VIr erat in ciuitate Asisij Franciscus nomine, cuius memoria in benedictione est, pro eo quòd Deus ipsum in benedictionibus dulcedinis benigne præueniens, & de præsentis uitæ periculis clemẽter eripuit, & cœlestis gratiæ donis affluenter impleuit. Etenim

cum inter uanos fuerit hominum filios, iuuenili ætate nutritus in uanis, & post aliqualem literarum notitiam lucratiuis mercationum deputatus negocijs, superno tamen sibi assistente præsidio, nec inter lasciuos iuuenes, quãuis effusus ad gaudia, post carnis petulantiam abijt, nec inter cupidos mercatores, quanquã intentus ad lucrum, sperauit in pecunia & thesauris. Inerat nanq; iuuenis Francisci præcordijs diuinitus indita quædam ad pauperes miseratio liberalis, quæ secum ab infantia crescens tanta cor ipsius benignitate repleuerat, ut iam Euangelij non surdus auditor, omni proponeret se petenti tribuere, maxime si diuinum allegaret amorem. Cum autem solis negociationis intentus tumultibus, pauperem quendam pro amore Dei petentẽ eleemosynam præter morẽ solitum uacuũ repulisset, statim ad cor reuersus, cucurrit post ipsum, & eleemosyna illi clementer impensa, promisit domino Deo, quòd nunquã ex tunc dum adesset possibilitas, petẽtibus pro amore domini se negaret. Quod usque ad mortem indefessa pietate obseruans, copiosa in Deum dilectionis & gratiæ incrementa promeruit. Aiebat enim post cum iam perfecte Christum induerat, quòd etiam existens in habitu seculari uocem Domini expressiuam amoris audire, uix unquã sine cordis ĩmutatione ualebat. Porrò mansuetudinis lenitas cum elegantia morum, patientia, & tractabilitas supra humanum modum, munificentię largitas ultra suppetentiam facultatum; quibus bonę indolis adolescens certis florere conspiciebatur indicijs, quædam uidebantur esse præludia, quòd copiosior super eum foret in posterum diuinæ benedictionis abundantia diffundenda.

Quidam sanè uir de Assisio ualde simplex (ut creditur, eruditus à Deo) cũ aliquando per ciuitatẽ eunti obuiaret Francisco, deponebat pallium, sternebat ipsius pedibus uestimentum, asserens omni fore Franciscum reuerentia dignum, utpote qui esset in proximo magna facturus, & ob hoc ab uniuersitate fidelium magnificè honorandus. Ignorabat autẽ adhuc Franciscus circa se consilium Dei, pro eo quòd tam iussione patris ad exteriora distractus, quàm corruptione naturalis originis ad inferiora depressus, nondum didicerat contẽplari cœlestia, nec assueuerat degustare diuina. Et quia spirituali auditui dat intellectum inflicta uexatio, facta est super eum manus Domini, & immutatio dexteræ excelsi, diutinis languoribus ipsius corpus affligens, ut coaptaret animam ad sancti spiritus unctionem.

Cumq; resumptis corporeis uiribus, sibi uestimenta decentia more solito præparasset, obuium habuit militem quendam generosum quidem sed pauperem, & male uestitum: cuius pauperiem pio miseratus affectu, illum protinus se exuto uestiuit, ut scilicet in uno geminũ impleret pietatis officium, quo & nobilis militis uerecũdiam tegeret, & pauperis hominis penuriam releuaret. Nocte uero sequenti cum se

ſopori dediſſet, palatium ſpecioſum & magnum cū militaribus armis crucis Chriſti ſignaculo inſignitis, clementia ſibi diuina monſtrauit, ut miſericordiam pro ſummi Regis amore pauperi exhibitam militi, præoſtenderet incomparabili compenſandam eſſe mercede. Vnde & cū quæreret, cuius eſſent illa omnia, ſua fore, militumq; ſuorū, ſuperna fuit aſſertione reſponſum. Euigilans itaq; mane, cū nudum haberet excæcatumq; animū ad diuina perſcrutanda myſteria, neſciretq; per uiſibilium ſpecies tranſire ad contuendam inuiſibilium ueritatē, magnæ fore proſperitatis indicium exiſtimabat inſolitam uiſionem. Diſpoſuit itaque, diuinæ adhuc diſpoſitionis ignarus, in Apuliam ad quendam Liberalem Comitē ſe conferre, in ipſius ſperans obſequio decus adipiſci militiæ, ut oſtenſa ſibi uiſio prætendebat. Cumq; paulo poſt iter aggreſſus iuiſſet uſque ad proximam ciuitatē, audiuit in nocte Dominum familiari ſibi alloquutione dicentē: Franciſce, quis poteſt melius facere tibi, Dominus, aut ſeruus, diues aut pauper? Cui cū Franciſcus reſpondiſſet, ꝙ tā Dominus ꝙ̃ diues facere melius poteſt; intulit ſtatim: cur ergo relinquis pro ſeruo Dominū, & pro paupere homine diuitem Deū? Et Franciſcus: Quid me uis Domine facere? Et Dominus ad eum, Reuertere in terram tuam, quia uiſio quam uidiſti, ſpiritualem præfigurat effectum, non humana ſed diuina in te diſpoſitione complendum.

Mane itaque facto, cū feſtinatione reuertitur Aſiſium uerſus, ſecurus, & gaudens; & iam exēplar obedientiæ factus, expectabat Domini uoluntatē. Ex tunc à publicæ negociationis tumultu ſe ſubtrahens, ſupernā deuotè precabatur clementiam, ut quid ſibi foret agendum, oſtendere dignaretur. Cū autē ex frequenti orationis uſu flāma deſiderij cœleſtis in eo uehementer ſuccreſceret, & iam pro amore ſupernæ Patriæ terrena omnia deſpiceret, quaſi nihil, theſaurum ſentiebat ſe reperiſſe abſconditū, ac uelut prudens negociator margaritam inuentam excogitabat, uenditis omnibus, comparare. Adhuc tamen qualiter id ageret, ignorabat; niſi quia ipſius ſuggerebatur ſpiritui, ꝙ ſpiritualis mercatio à mundi contēptu ſumat initium, Chriſtiq; militia ſit à ſui ipſius uictoria inchoanda.

Quadam itaque die dum equitaret per planiciem, quæ ſubiacet ciuitati Aſiſij, leproſum quendam habuit obuium, cuius inopinatus occurſus ei non paruum incuſſit horrorem. Recurrens autem ad perfectionis mente iam conceptæ propoſitum, & recolens quod ſeipſum oporteret primum deuincere, ſi uellet effici Chriſti miles, ad deoſculandum eum equo lapſus accurrit. Cui cū manum quaſi aliquid accepturus leproſus protenderet, pecuniam cum oſculo reportauit. Statim autem equum aſcendens, & ſe circunquaq; conuertens, cum campus pateret undique liber, leproſum illū minime uidit. Admiratione ita-

que repletus & gaudio, laudes cœpit Domino decantare deuote, proponens ex hoc ſemper ad maiora conſcendere. Solitaria proinde loca quærebat amica mœroribus, in quibus dum gemitibus inenarrabilibus inceſſanter intenderet, poſt longam precum inſtantiam à Domino meruit exaudiri. Dum enim una dierum ſic ſequeſtratus oraret, & prænimietate feruoris totus eſſet abſortus in Deũ, apparuit ei Chriſtus Ieſus ueluti cruci confixus: Ad cuius conſpectum liquefacta eſt anima eius, & memoria paſsionis Chriſti uiſceribus cordis ipſius adeò impreſſa medullitus, ut ab illa hora, cum Chriſti crucifixio ueniret in mentem, uix poſſet à lachrymis & gemitibus exterius contineri; ſicut ipſe poſtmodum familiariter retulit, cum appropinquaret ad finem. Intellexit per hoc nempe uir Dei illud Euangelicum ſibi dici: ſi uis uenire poſt me, abnega temetipſum & tolle crucem tuã, & ſequere me. Induit ex tũc ſpiritum paupertatis, humilitatis ſenſum, & affectum intimæ pietatis. Nam cum prius leproſorum non ſolum conſortium, uerumetiam longinquum contuitum uehementer horreret, iã propter Chriſtum Crucifixum, qui iuxta uerbum propheticum cõtemptibiliter ut leproſus apparuit, ut ſemetipſum plene cõtemneret, humilitatis, & humanitatis obſequia leproſis beneficia pietate præſtabat. Viſitabat enim frequẽter domos ipſorum; liberaliter eis eleemoſynas erogabat, & cum multo compaſsionis affectu manus eorum oſculabatur, & ora. Pauperibus etiam mendicantibus non ſolum ſua uerumetiam ſeipſum cupiebat impendere, aliquando ueſtimenta exuens, aliquando diſſuens, aliquando ſcindens ad largiendum eis, cum præ manibus alia non haberet. Sacerdotibus etiam pauperibus reuerenter ſubueniebat & piè, præcipue 2 in ornamentis altaris, quò & cultus diuini particeps fieret, & cultorum inopiæ ſupplementa præberet.

2 *Vide quomodo ſubuẽtiones in ornamenta altarium placent deo, nam aliter ſanctus eas nõ feciſſet.*

Cum autem religioſa deuotione tunc temporis limina 3 uiſitaret Apoſtoli Petri, conſpecta multitudine pauperum ante fores Eccleſię, partim pietatis ductus dulcedine, partim paupertatis allectus amore, uni ex eis magis egenti proprias largitus eſt ueſtes, & ſemicinctijs contectus illius, diem illum in medio pauperum cum inſolita ſpiritus iocunditate tranſegit, ut & ſecularem gloriam ſperneret, & ad perfectionem Euangelicam gradatim conſcendendo perueniret. 4 Mortificationi carnis inuigilabat attentius, ut Chriſti crucem, quam interius ferebat in corde, exterius etiam circunferret in corpore. Agebat autẽ hæc omnia uir Dei Franciſcus nondum habitu, uel conuictu ſequeſtratus à mundo.

3 *Ecce peregrinationes ad loca ſanctorum.*

4 *Audis quõ ſanctus pater carnis concupiſcentiam per eius mortificationem calcabat?*

De perfecta conuerſione eius ad Deum; Et de reparatione trium Eccleſiarum. Cap. 2.

Quoniam autem ſeruus altiſsimi doctorem non habebat aliquem

in huiusmodi, nisi Christum, addidit adhuc ipsius clementia eum in gratiæ uisitare dulcedine. Dum enim die quadam egressus ad meditandum in agro, deambularet iuxta Ecclesiam sancti Damiani, quæ minabatur prænimia uetustate ruinā, & in eam, instigante se spiritu, causa 5 orationis intrasset, 6 prostratus ante imaginem crucifixi, non modica fuit in orando spiritus consolatione repletus. Cumq; lachrymosis oculis intenderet in Dominicam Crucem, uocem de ipsa Cruce dilapsam ad eum corporeis audiuit auribus ter dicentē: Francisce, uade, & repara domum meam, quæ (ut cernis) tota destruitur. Tremefactus Franciscus cū esset in Ecclesia solus, stupet ad tam mirandæ uocis auditū, cordeq; percipiens diuini uirtutem eloquij, mentis alienatur excessu. In se tandem reuersus, ad obediendum se parat, & totum se recolligit ad perficiendum mandatum de materiali Ecclesia reparanda: licet principalior intentio uerbi ad eam ferretur, quam Christus suo sanguine acquisiuit, sicut eum spiritussanctus edocuit, & ipse postmodū fratribus reuelauit. Surrexit proinde signo 7 Crucis se muniens, & assumptis pannis uenalibus, ad ciuitatem quæ Fulgineum dicitur, accessit; ibiq; uenditis quę portauerat, equum cui tunc insederat, felix mercator, assumpto pretio dereliquit. Rediensq; Asisium, Ecclesiam, de cuius reparatione mandatū acceperat, reuerenter intrauit, & inuento illic sacerdote pauperculo, ei reuerentiam decentem exhibuit, & ad reparationem Ecclesiæ & pauperum usum, pecuniam obtulit, & ut secum se morari pateretur ad tempus, humiliter requisiuit. Acquieuit sacerdos de mora ipsius, sed timore parentū pecuniam recusauit. Quā uerus pecuniarum contemptor in quandam fenestram proijciens, abiectam uelut puluerem uilipendit.

5 *Vides quod etiam causa orationis sunt constructæ Ecclesiæ?*

6 *Ecce quomodo genu flectere ante imagines, et orare eos quos representant, opus bonum ac pium est, & quale miraculū per hanc suam imaginē Christus operatus sit*

7 *Surrexit signo Crucis se muniens.*

Moram autem faciente seruo Dei cum sacerdote prædicto, cum hoc intellexisset pater ipsius, perturbatus animo cucurrit ad locū. At ipse, quia nouus Christi erat athleta, cum audiret persequentium minas, & eorū præsenriret aduentum, dare locum irę uolens, in quadam occulta fouea se abscōdit: In qua diebus aliquibus latitando, rogabat Dominū incessanter, lachrymarū imbre perfusus, ut liberaret de manibus persequentium animam suam, & pia, quæ inspirauerat, uota benigno fauore compleret. Igitur excesiua quadam completus lætitia, cœpit de pusillanimitatis ignauia semetipsum arguere: relictaq; fouea, & abiecto pauore, uersus ciuitatem Asisij iter aggressus est. Quem cum ciues cernerent facie squalidum, & mente mutatum, ac per hoc alienatū putarent à sensu, luto platearum & lapidibus impetebant, & tanquā insano & dementi clamosis uocibus insultabant. Famulus autē Domini nulla fractus, aut mutatus iniuria, ut surdus in omnibus pertransibat. Cumq; clamorē huiusmodi pater audisset, statim accurrens non ad liberandū eum, sed potius ad perdendum, omni

miſeratione ſubtracta, pertractum, domi primo uerbis, deinde uerberibus, & uinculis angit. Ipſe autē ad exequendū Domino, quod cęperat, promptior, & ualidior reddebatur, recolens illud Euangelicū uerbum: Beati qui perſequutionē patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.

Poſtmodicum uero tempus, patre à patria diſcedente, mater eius factū mariti non approbans, & inflexibilem filij conſtantiā emolliri poſſe non ſperans, à uinculis abſolutū abire permiſit. At ipſe gratias Omnipotenti Deo referens, ad locū, in quo prius fuerat, eſt reuerſus. Rediens autē pater, & eum non inueniens domi, conuitijs illatis uxori fremens cucurrit ad locum, ut ſi eum reuocare non poſſet, ſaltem de Prouincia effugaret. Franciſcus uero cōfortatus à Deo, obuium ultro ſe obtulit patri furenti, libera uoce clamans, ſe pro nihilo ducere uincula & uerbera eius, inſuper & conteſtans ſe pro Chriſti nomine gaudenter mala omnia ſubiturum. Videns itaque pater, ꝙ eum reuocare non poſſet, ad extorquendam pecuniam ſe conuertit. Qua tandē inuenta in feneſtrella quadam, aliquantulum ipſius mitigatus eſt furor, auaritiæ ſiti utcunq; per hauſtum pecuniæ tēperata. Tentauit deinde pater carnis, filium gratiæ pecunia iam nudatū ducere corā Epiſcopo ciuitatis, ut in ipſius manibus facultatibus renuntiaret paternis, & omnia redderet quæ habebat. Ad quod faciendum ſe promptum exhibuit ueræ paupertatis amator. Perueniensq; corā Epiſcopo, nec moras patitur, nec cunctatur de aliquo, nec uerba expectat, nec facit, ſed continuo depoſitis omnibus ueſtimentis, reſtituit ea patri. Inuentus eſt autē tunc uir Dei cilicium habere ad carnē ſub ueſtibus delicatis. Inſuper ex admirando feruore, ſpiritu ebrius, reiectis etiam femoralibus, totus coram omnibus denudatur, dicens ad patrem: Vſq; nunc uocaui te patrem in terris, amodo autē ſecure dicere poſſum: Pater noſter qui es in cœlis, apud quem oēm theſaurū repoſui, & oēm ſpei fiduciam collocaui. Hoc cernens Epiſcopus, & admirans tā excedentem in uiro Dei feruorē, protinus exurrexit, & inter brachia ſua illū cū fletu recolligens, uti erat uir pius & bonus, pallio quo erat amictus operuit, præcipiens ſuis, ut aliquid ſibi darent ad mēbra corporis contegenda. Oblatus eſt autē ei mantellus pauper & uilis cuiuſdam agricolæ ſeruientis Epiſcopo. Quē ipſe gratanter ſuſcipiens, cū cemento quod ſibi occurrit, ad modum crucis manu propria conſignauit, operimentum formans ex eo crucifixi hominis & pauperis ſeminudi. Sic igitur ſeruus Regis altiſsimi nudus relictus eſt, ut nudum ſequeretur crucifixum Dominum, quem amabat: ſic utique cruce munitus, ut animam ſuam ligno ſalutis cōmitteret, per quod de mundi naufragio ſaluus exiret.

Solutus exinde mundi contemptor à uinculis mundanarū cupidi-

num,ciuitate relicta,securus & liber secretũ solitudinis petijt,ut solus, & silens,supernæ audiret alloquutionis archanũ. Dumq; per syluam quandam iter faciens, laudes Domino lingua Francorũ uir Dei Franciscus decantaret cum iubilo,latrones super eum ex abditis irruerunt. Quibus ferali animo quis esset interrogantibus, uir Dei confidentia plenus, prophetica uoce respondit: Præco sum magni regis. At illi percutientes eum, in defossum locum plenum niuibus proiecerunt, dicentes: Iace rustice præco Dei. Ipse uero recedentibus illis,exiliuit de fouea,magnoq; exhilaratus gaudio,altiori cœpit uoce per nemora laudes creatori omnium personare. Et ueniens ad quoddam uicinum cœnobium,eleemosynã petijt,ut mendicus, & recepit ut incognitus, & despectus. Inde uero progrediens deuenit Eugubium,ubi à quodã amico pristino agnitus,& susceptus,paupere tunicula,ut Christi pauperculus,est contectus. Exinde totius humilitatis amator,se transtulit ad leprosos, eratq; cum eis, diligentissime seruiens omnibus propter Deum. Lauabat ipsorũ pedes,ligabat ulcera,educebat plagarũ putredinem, & saniem abstergebat. Osculabatur etiam ex miranda deuotione ulcerosas plagas ipsorum Euangelicus medicus mox futurus. Propter quod tantam est à Domino consequutus uirtutem,ut in spiritualibus, & corporalibus morbis mirabiliter expurgandis, mirabilem efficaciam obtineret.

Referam unum de multis, quod accidit, uiri Dei fama postmodũ latius clarescente. Cũ enim cuiusdam de comitatu Spoletano os,pariter & maxillam,morbus quidã horribilis depascendo corroderet, nec subueniri posset eidẽ aliquo medicinæ remedio; contigit ut propter ipsorũ sanctorũ exposcenda merita, Apostolorũ uisitatis liminibus, 8
de 8 peregrinatione rediens,seruo Dei occurreret. Cũq; præ deuotione uellet ipsius osculari uestigia, uir humilis hoc non ferens, osculari uolenti pedes, osculum oris dedit. Dum autẽ leprosorum seruus Franciscus mirabili pietate illam plagam horribilem ore sacro contingeret, omni fugato morbo, æger ille sanitatem recuperauit optatam. Nescio quod horũ magis sit meritò admirandum, an humilitatis profunditas in osculo tam benigno,an uirtutis præclaritas in miraculo tam stupendo.

Vide iterum peregrinationem ad loca sancta.

Fundatus iam Christi humilitate Franciscus ad memoriã reducit obedientiam sibi è Cruce iniunctam de sancti Damiani Ecclesia reparanda,& tanquam uerus obediens Asisium redijt, ut saltẽ mẽdicando, uoci diuinæ pareret. Depositaq; omni uerecundia,propter amorem pauperis crucifixi mendicabat apud eos,inter quos abundare solebat debile corpus,attritum ieiunijs,oneribus lapidum supponendo. Prædicta igitur Ecclesia, iuuante se Domino, & deuotione ciuium assistente,refecta,ne post laborẽ corpus torperet ignauia, transtulit se ad

reparandam Ecclesiam quandã beati Petri longius à ciuitate distantem ob deuotionẽ specialem, quam ad Apostolorũ principẽ synceræ fidei puritate gerebat. Hac tandem Ecclesia 9 consumata, peruenit ad locũ qui portiuncula dicitur, in quo Ecclesia beatissimæ Virginis genitricis Dei antiquitus fabricata extiterat, sed deserta tunc à nemine curabatur. Quã cũ uir Dei sic derelictam conspiceret, ob deuotionem feruentẽ, quam habebat ad Dominam mundi, cępit illic assidue pro ipsius reparatione morari. Sentiens autẽ, iuxta nomen ipsius Ecclesiæ, quo ab antiquo sancta Maria de Angelis uocabatur, Angelicarum ibi uisitationũ frequentiam, pedẽ fixit ibidẽ propter reuerentiam Angelorũ, amoremq; præcipuũ matris Christi. Hunc locũ uir sanctus amauit præ cæteris mundi locis: Hic etenim humiliter cępit, hic uirtuose profecit, hic feliciter consumauit, hunc in morte fratribus tanq̃ uirgini charissimum cõmendauit.

9 *Franciscus tres Ecclesias ex fidelium eleemosynis reparauit. Ergo opus est bonum & deo placens.*

De hoc frater quidam Deo deuotus ante conuersionẽ suam, uisionem uiderat relatione condignã. Innumeros cernebat homines cœcitate percussos, facie in cœlum directa, & genibus flexis, in huius Ecclesiæ stare circuitu, qui omnes protensis manibus in altũ, lachrymabiliter clamabant ad Deum, misericordiam postulantes, & lumen. Et ecce ingens de cœlo splendor aduenit, se per omnes diffundens, qui lumen unicuiq; tribuit, & salutẽ desideratam concessit. Hic est locus, in quo fratrum minorum ordo à sancto Francisco per diuinæ reuelationis instinctum inchoatus est. Diuinæ nanque prouidentiæ nutu, qua Christi seruus dirigebatur in omnibus, 10 tres materiales erexit Ecclesias, antequam ordinem inchoans, Euangelium prædicaret; ut non solum à sensibilibus ad intelligibilia, à minoribus ad maiora, ordinato progressu conscenderet, uerum etiam ut quid esset facturus in posterum, sensibili foris opere mysterialiter præsignaret. Nam instar reparatæ triplicis fabricæ ipsius sancti uiri ducatu, obdatam ab eo formã, regulam, & doctrinam, Christi triformiter renouanda erat Ecclesia, trinaq; triumphatura militia saluandorum; sicut & nunc cernimus esse completum.

10 *Tres Ecclesias D. Franciscus ante inchoatum ordinẽ construxit.*

De institutione Religionis, & approbatione Regulæ. Cap. 3.

In Ecclesia igitur Virginis matris Dei morã faciente seruo ipsius Francisco, & apud eam, quæ concepit uerbum plenũ gratiæ & ueritatis, continuis insistente gemitibus, ut fieri dignaretur aduocata ipsius, meritis matris misericordię concepit, ac peperit spiritum Euangelicę ueritatis. Dum enim die quodam Missam de Apostolis deuotus audiret, perfectũ est Euangelium illud, in quo Christus discipulis ad prædicandum mittendis formam tribuit Euangelicam in uiuendo, ne uidelicet possideant aurum, uel argentum; nec in zonis pecuniam, nec perã in uia, nec duas tunicas habeant, nec calceamenta deferant, neq;

uirgam. Quod audiens, & intelligens, ac memoriæ cõmendans Apostolicæ paupertatis amicus, indicibili mox perfusus lætitia; Hoc est (inquit) quod cupio, hoc quod totis præcordijs concupisco. Soluit proinde 11 calceamenta de pedibus, deponit baculum, peram, & pecuniam execratur, unaq; cõtentus tunicula, reiecta corrigia, pro cingulo funem sumit, oẽm solicitudinẽ cordis apponens, qualiter audita perficiat, & Apostolicæ rectitudinis regulæ per omnia se coaptet. Cœpit ex hoc uir Dei diuino instinctu Euangelicæ perfectionis æmulator existere, & ad pœnitentiam cęteros inuitare. Erant autem ipsius eloquia non inania nec risu digna, sed uirtute spiritussancti plena, medulas cordis penetrantia, ut in uehementem stuporem audientes conuerterent. In omni prædicatione sua pacem annuncians, dicendo; Dominus det uobis pacem, populum in sermonis exordio salutabat. Hanc quippe salutationem, Domino reuelante, didicerat, sicut ipse postmodum testabatur. Vnde factum est, ut iuxta sermonem propheticũ, & ipse prophetarum spiritu afflatus annunciaret pacẽ, prędicaret salutẽ, ac salutaribus monitis fœderaret plurimos ueræ paci, qui discordes à Christo prius extiterant à salute longinqui.

11 *Ecce uera Euangelica paupertas, rerum omnium tẽporalium propter Christũ abdicatio.*

Innotescente itaque apud multos uiri Dei, tam doctrinæ simplicis ueritate, ꝙ uitæ, cœperunt ipsius exemplo uiri quidam ad pœnitentiam animari, & eidẽ, reiectis omnibus, habitu uitaq; coniungi. Quorum primus extitit uir uenerabilis Bernardus, qui uocationis diuinæ particeps factus, patris beati primogenitus esse promeruit, tam prioritate temporis, ꝙ priuilegio sanctitatis. Hic enim serui Christi paupertate comperta, ipsius exẽplo disponens perfectè contemnere mundum, ab eodẽ qualiter id perficeret, consilium requisiuit. Quo audito, Dei famulus pro propriæ prolis conceptu sancti spiritus consolatione repletus: A` Deo est, inquit, hoc consilium requirendum. Intrauerunt proinde Ecclesiã sancti Nicolai, mane iam facto; Et oratione præmissa, cultor Trinitatis Franciscus ter Euangeliorũ librũ aperuit, trino exposcens à Deo testimonio sanctum Bernardi propositũ confirmari. In prima libri apertione illud occurrit: si uis perfectus esse, uade, & uende omnia quæ habes, & da pauperibus. In secunda: Nihil tuleritis in uia. In tertia uero: Qui uult uenire post me, abneget semetipsum, & tollat crucẽ suam, & sequatur me. Hæc est (ait uir sanctus) uita & regula nostra, omniũq; qui nostræ uoluerit societati coniungi. Vade igitur, si uis perfectus esse, & perfice quæ audisti. Non multo post uocatis eodem spiritu quinqꝫ uiris, filiorũ Francisci senarius numerus cõpletus est: inter quos tertium sortitus est locum sanctus pater Egidius, uir utiqꝫ Deo plenus, & celebri memoria dignus. Hic etenim postmodũ uirtutũ sublimium exercitatione præclarus, sicut famulus Domini de seipso prædixit, quanquam esset idiota, & simplex, ad

excelsæ contemplationis sublimatus est uerticem. Nã per multa curricula temporũ sursum actionibus incessanter intentus, adeò crebris in Deum rapiebatur excessibus; quemadmodũ & ego ipse oculata fide conspexi; ut magis censeretur inter homines uitam Angelicam agere, quàm humanam.

Illo quoque tẽpore cuidam sacerdoti ciuitatis Assisij, nomine Syluestro, honestæ conuersationis uiro, quædam à Domino fuit ostensa uisio non tacenda. Cum enim modum, & uiam Francisci, fratrumq; suorum humano spiritu abhorreret, ne periclitaretur pro temeritate iudicij, respectu fuit supernæ gratiæ uisitatus. Videbat nanque in somnis totã Assisij ciuitatẽ à dracone magno circundari, præ cuius magnitudine nimia, tota regio uidebatur exterminio subiacere. Contuebatur post hoc Crucẽ quandam auream ex ore procedentem Francisci, cuius summitas cęlos tangebat, cuiusq; brachia protensa in latũ, usque ad mundi fines uidebantur extendi: Ad cuius etiam aspectum præfulgidũ, draco ille teter, & horridus penitus fugabatur. Hoc dum sibi tertio monstraretur, diuinũ æstimans esse oraculum, uiro Dei & fratribus suis per ordinem enarrauit, ac non multo post tẽpore mundũ relinquens, uestigijs Christi sic perfectè adhæsit, quod uita ipsius in ordine auctenticam reddit eam, quam in seculo habuerat uisionẽ. Ex huius uisionis auditu uir Dei non in gloria est elatus humana, sed bonitatem Dei in suis beneficijs recognoscens, fortius animatus est ad hostis antiqui fugandam uersutiam, & Crucis Christi gloriam prædicandam.

Quadam autem die dum in quodam solitario loco annos suos in amaritudine recogitãs deploraret, sancti spiritus in eũ superueniente lætitia certificatus est de remissione plenaria omnium delictorũ. Raptus deinde supra se, ac in quoddam mirandũ lumen totus absorptus, dilatato mentis sinu, quæ circa se & filios suos futura erant, luculenter aspexit. Post hoc reuersus ad fratres: Confortamini, ait, Charissimi, & gaudete in Domino; nec quia pauci estis, efficiamini tristes, neq; uos terreat mea uel uestra simplicitas, quoniam sicut mihi à Domino in ueritate ostensum est, in magnam multitudinẽ faciet nos Deus crescere, suęq; benedictionis gratia multipliciter dilatabit. Eodẽ quoque tempore, quodam alio bono uiro Religionẽ intrante, ad septenarium numerum uiri Dei soboles benedicta peruenit. Tunc pius pater oẽs ad se filios conuocauit, & plura eis de Regno Dei, de contẽptu mundi, de abnegatione propriæ uoluntatis, corporisq; castigatione pronuncians, propositum suũ de mittendo illos in quatuor partes orbis aperuit. Iã enim sterilis & paupercula simplicitas sancti patris pepererat septem, & desiderabat uniuersitatem fidelium ad pœnitentiæ lamenta uocatam, Christo Domino parturire. Ite inquit dulcis pater

ad filios:

ad filios: Annunciantes hominibus pacem, prędicate pœnitentiam in remiſsionem peccatorum. Eſtote in tribulationibus patientes, in orationibus uigiles, in laboribus ſtrenui, in ſermonibus modeſti, in moribus graues, & in beneficijs grati, quia pro his omnibus regnum uobis præparatur æternum. At illi corā ſeruo Dei humiliter ſe proſternentes in terram, cū gaudio ſpiritus ſuſcipiebant obedientiæ ſanctæ mandatum. Ipſe uero dicebat unicuique ſigillatim: Iacta cogitatum tuum in Domino, & ipſe te enutriet. Hoc uerbum dicere ſolitus erat quotieſcunque fratrem aliquem ad obedientiam dirigebat. Tunc & ipſe ſciens ſe datum alijs in exemplum, ut prius faceret, quàm doceret, cū uno ſociorū uerſus unā orbis partem perrexit, reliquis ſex ad modum Crucis, tribus alijs mundi partibus deputatis. Modico autē elapſo poſt tempore, benignus pater caræ prolis exoptans præſentiam, cū in unū eos per ſe conuocare non poſſet, per eum orabat hoc fieri, qui diſperſiones congregat Iſraëlis. Sicq; factum eſt, ut abſque humana uocatione omnes exinſperato poſt modicum temporis, iuxta eius deſiderium diuina operante clementia, non ſine ipſorū admiratione, pariter conuenirent. Illis quoq; diebus, quatuor ſibi adhærentibus uiris honeſtis, ad duodenarium numerum excreuerunt.

Cernens autem famulus Chriſti paulatim accreſcere numerū fratrum, ſcripſit ſibi, & fratribus ſuis ſimplicibus uerbis formulam uitæ, in qua ſancti Euangelij obſeruantia pro fundamento indiſſolubili collocata, pauca quędam alia inſeruit; quæ ad uniformē uiuendi modum neceſſaria uidebantur. Deſiderans autem per ſummum Pontificem approbari quæ ſcripſerat, diſpoſuit cū illo ſimplicium cœtu Apoſtolicæ ſedis adire præſentiam, de ſola confiſus directione diuina. Cuius deſiderium Deus ex alto reſpiciens, ſociorū animos ſimplicitatis ſuæ conſideratione perterritos, oſtenſa uiro Dei uiſione huiuſmodi, confortauit. Videbatur ſiquidem ei, quòd per quandam uiam incederet, iuxta quā ſtabat arbor celſitudinis magnæ. Ad quam cum appropinquaſſet, & ſub ea ſtans ipſius altitudinem miraretur, ſubitò tantum diuina uirtute leuabatur in alto, ut cacumen contingeret arboris, eiuſq; ſumma facillimè curuaret ad ima. Huius uiſionis præſagium uir Deo plenus intelligens referri ad condeſcenſionem Apoſtolicæ dignitatis, exhilaratus eſt ſpiritu, fratribuſq; ſuis in Domino confortatis, iter cū eis aggreſſus eſt. Cum autem ad Romanā curiam perueniſſet, & adduceretur ante conſpectum ſummi Pontificis; eſſetq; Chriſti Vicarius in palatio Lateranenſi, in loco qui dicitur ſpeculum deambulans, altis occupatus meditationibus, Chriſti famulum tanquā ignotum repulit indignanter. Quo humiliter foras egreſſo, ſequenti nocte huiuſmodi reuelatio facta eſt à Deo ipſi ſummo Pontifici. Videbat nanque inter pedes ſuos palmā paulatim ſuccreſcere, & in arborem pulcherrimam

eleuari. Et eo mirante quid hæc uisio uellet ostendere, diuina lux impresit menti ipsius Christi Vicarij, quòd hæc palma illum pauperẽ, quẽ in præcedenti die repulerat, designabat. Et mane sequenti mandauit per suos famulos per Vrbem dictum pauperẽ quæri. Quẽ inuentum iuxta Lateranum in hospitali sancti Antonij, ante conspectum suũ celeriter iusit adduci. Cumq; introductus esset ante conspectum summi Pontificis, exposuit suũ propositũ, petens humiliter, & instanter, supradictam sibi uiuendi regulam approbari. Videns autẽ Christi Vicarius Dominus Innocentius Tertius, uir utique sapientia clarus, admirandam in uiro Dei simplicis animi puritatem, propositi cõstantiam, ignitumq; uoluntatis sanctæ feruorẽ, Christi pauperẽ mentis amore cõplectens, inclinatus est animo, ut pium supplicanti prębere assensum. Distulit tamen perficere, quod Christi postulabat pauperculus, pro eo quod aliquibus de Cardinalibus nouũ aliquid, & supra uires humanas arduum uideretur.

Aderat autem inter Cardinales uir uenerandus Dominus Ioãnes de sancto Paulo Episcopus Sabinensis, omnis sanctitatis amator, & adiutor pauperum Christi: Qui diuino spiritu inflammatus, Summo Pontifici dixit, & fratribus suis; Si petitionem pauperis tanquã nimis arduam, nouamq; refellimus, cũ petat confirmari sibi formã Euangelicæ uitæ, cauendum est nobis, ne in Christi Euãgelium offendamus. Nam siquis intra Euangelicæ perfectionis obseruantiam & uotum ipsius, dicat contineri aliquid nouum, aut irrationabile uel impossibile ad obseruandum, contra Christum Euangelij auctorem blasphemare conuincitur. Quibus propositis, successor Apostoli Petri conuersus ad pauperẽ Christi, dixit: Ora fili ad Christum, ut suam nobis per te uoluntatem ostendat, qua certius cognita, tuis pijs desiderijs securius annuamus. Omnipotentis autem Dei famulus totum se conferens ad orandum, precibus deuotis obtinuit, & quod exterius ipse proferret, & quid interius Papa sentiret. Nam cũ parabolam de diuite Rege cũ muliere formosa & paupere contrahente gratanter, & de prole suscepta proferente generantis regis imaginẽ, ac per hoc educanda de mensa ipsius, sicut à Deo acceperat, retulisset, ex illius interpretatione subiunxit. Non est formidandum, quòd fame pereant æterni Regis filij & hęredes, qui ad imaginẽ Regis Christi per spiritus sancti uirtutem de paupere matre nati, & ipsi per spiritũ paupertatis sunt in religione paupercula generandi. Si enim Rex cœlorũ imitatoribus suis regnũ promittit æternum, quanto magis illa subministrabit, quæ cõmuniter largitur bonis, & malis. Hanc ergo parabolam, & intellectum ipsius, Christi Vicarius cũ diligenter audisset, miratus est ualde, & indubitãter Christum loquutum in homine recognouit. Sed & uisionem, quã tunc temporis è cœlo perceperat, in hoc uiro fore cõplendam, spiritu

diuino ſuggerente firmauit. Videbat nanq; in ſomnis (ut retulit) Lateranenſem Baſilicã fore proximã iam ruinæ, quã quidam homo pauperculus, modicus, & deſpectus, proprio dorſo ſubmiſſo ne caderet, ſuſtentabat. Verè inquit, hic eſt ille, qui opere & doctrina Chriſti ſuſtentabit Eccleſiam. Inde præcipua deuotione repletus, petitioni eius ſe per omnia inclinauit, ac Chriſti famulum ſpiritali ſemper amore dilexit. Proinde poſtulata conceſsit, & adhuc concedere plura promiſit. Approbauit regulam: dedit de pœnitentia prædicanda mãdatum: & laycis fratribus omnibus, qui ſeruũ Dei fuerant comitati, fecit coronas paruulas fieri, ut uerbum Dei libere prædicarent.

De Profectu ordinis ſub manu ipſius; Et confirmatione Regulæ prius approbatæ. Cap. 4.

Fretus exinde Franciſcus ſuperna gratia, & authoritate papali, cũ fiducia multa uerſus Vallem Spoletanã iter arripuit, ut Euangelium Chriſti faceret, & doceret. Dum autẽ in uia cõferret cũ ſocijs, qualiter regulam, quã ſuſceperant, ſyncere ſeruarent; qualiter in omni ſanctitate, & iuſtitia corã Deo incederent; qualiter in ſeipſis proficerent, & eſſent alijs in exemplum, diutius collatione protracta, hora pertrãſijt. Et cum iam laſſati eſſent ex diuturnitate laboris, eſurientes in quodam loco ſolitudinis ſubſtiterunt. Sanè cũ omnis uia deeſſet, qua poſſent ſibi de uictu neceſſario prouidere, ſtatim affuit prouidentia Dei. Nam ſubitò apparuit homo afferens panẽ in manu, quẽ pauperculis Chriſti dedit, ſubitoq; diſparuit, incognitus unde uenerit, aut quò iret. Cognoſcentes autẽ per hoc pauperes fratres ſupernũ ſibi in comitatu uiri Dei adeſſe præſidium, magis dono liberalitatis diuinæ, quàm cibo carnis propriæ ſunt refecti. Inſuper diuina conſolatione repleti, ſtatuerũt firmiter, & irreuocabiliter confirmauerunt, nullius inediȩ, aut tribulationis impulſu, à ſanctæ paupertatis reſilire promiſſo. Exinde in uallem Spoletanam cum ſancto propoſito redeuntes, tractare cœperunt, utrũ inter homines conuerſari deberent, an ad loca ſolitaria ſe conferre. Sed Chriſti ſeruus Franciſcus non de ſua uel ſuorum confidens induſtria, per orationis inſtantiam diuinȩ ſuper hoc uoluntatis beneplacitum requiſiuit. Supernȩ igitur reuelationis illuſtratus oraculo, intellexit ſe ad hoc miſſum à Domino, ut Chriſto lucraretur animas, quas diabolus conabatur auferre. Ideoq; magis omnibus, quàm ſibi ſoli uiuere præelegit, illius prouocatus exẽplo, qui unus pro omnibus mori dignatus eſt. Recollegit itaque ſe uir Dei cũ cæteris ſocijs in quodam tugurio derelicto iuxta ciuitatẽ Aſsiſij, in quo ſecundum ſanctæ paupertatis formã in labore multo, & inopia uictitabant, magis lachrymarũ, quàm delitiarũ panibus refici ſatagentes. Vacabãt enim ibidem diuinis precibus inceſſanter, mentaliter potius quàm uocaliter, ſtudio intendentes orationis deuotȩ, pro eo quòd nondum Eccleſiaſticos

libros habebant, in quibus possent horas Canonicas decantare. Loco tamen illorũ, librum Crucis Christi continuatis aspectibus diebus ac noctibus reuoluebant, exẽplo patris & eloquio eruditi, qui iugiter faciebat eis de Cruce Christi sermonẽ. Rogantibus autẽ fratribus, ut eos doceret orare, dixit: Cum orabitis, dicite, Pater noster; Et Adoramus te Christe, ad omnes Ecclesias tuas, quæ sunt in toto mundo; Et benedicimus tibi, quia per Crucẽ tuam sanctam redemisti mundum. Docuit insuper eos Dominũ laudare in omnibus & ex omnibus creaturis; honorare præcipua reuerentia sacerdotes; 12 fidei quoque ueritatem, secundum quòd sancta Romana tenet, & docet Ecclesia, & firmiter credere, & simpliciter confiteri. Seruabant illi patris sancti documenta per omnia, & ad omnes Ecclesias, & 13 Cruces, quas è longinquo uidere poterant, iuxta datam sibi formam orantes, se humiliter prosternebant.

12 *Vides quod ea fides tenenda & confitenda est, quam sancta Romana tenet & docet Ecclesia?*

13 *Ad omnes Ecclesias & cruces orantes se prosternebant.*

Contrahentibus autẽ fratribus moram in loco præfato, uir sanctus die quadam sabbati ciuitatẽ Asisij intrauit, prædicaturus mane diei Dominicæ, ut moris erat, in Ecclesia cathedrali. Cumq; in quodã tugurio sito in horto Canonicorũ uir Deo deuotus in oratione Dei more solito pernoctaret absentatus à filijs, ecce ferè media noctis hora, quibusdam ex fratribus quiescentibus, quibusdã perseuerantibus in orando, currus igneus mirandi splendoris per ostium domus intrans, huc atque illuc per domicilium tertio se conuertit, super quẽ globus lucidus residebat, qui solis habens aspectum, noctem clarere fecit. Obstupefacti sunt uigilantes, excitati simul & exterriti dormientes; & non minus senserunt cordis claritatem, quàm corporis, dum ex uirtute mirandi luminis alterius alteri cõscientia nuda fuit. Intellexerunt nanq; concorditer omnes, uidentibus inuicẽ uniuersis in cordibus singulorum, sanctum patrẽ absentem corpore, pręsentem spiritu, tali transfiguratum effigie, supernis irradiatum fulgoribus, & ardoribus inflammatũ supernali uirtute in curru splendente, simul & igneo, sibi demonstrari à Domino, ut tanquã ueri Israëlitæ post illum incederent, qui uirorum spiritualium, ut alter Helias factus fuerat à Deo currus, & auriga. Credendum sanè, quòd ille horum simplicium aperuit oculos ad preces Francisci, ut uiderent magnalia Dei, quì oculos quondam aperuerat pueri ad uidendum montem plenum equorum, & igneorum curruum in circuitu Helisei. Regressus autem uir sanctus ad fratres, cœpit conscientiarũ ipsorum secreta rimari, confortare ipsos de uisione illa mirabili, & de profectu ordinis multa futura pędicere. Cumq; patefaceret plurima, quæ sensum transcendebant humanum, uerè cognouerunt fratres, super seruum suum Franciscum spiritum Domini in tanta plenitudine quieuisse, quòd post ipsius doctrinam, & uitam, erat eis proficisci tutissimum.

Post

Post hæc pusilli gregis pastor Franciscus ad sanctam Mariam de Porciuncula duodenarium illum fratrum numerum, superna gratia præeunte, deduxit, ut ubi meritis matris Domini Minorũ sumpserat ordo initium, ipsius illic susciperet auxilijs incrementum. Ibi quoque factus Euangelicus præco, ciuitates circuibat, & castra, non in doctis humanæ sapientiæ uerbis, sed in uirtute spiritus annuncians regnum Dei. Videbatur intuentibus homo alterius seculi, quippe qui mente ac facie in cœlum semper intentus, omnes sursum trahere conaretur. Cœpit ex hoc Christi uinea germinare germen odoris Domini, & productis ex se floribus suauitatis, honoris, & honestatis uberes fructus afferre. Nam prędicationis ipsius feruore succensi quamplurimi, secundum formam à Dei uiro acceptam, nouis se pœnitentiæ legibus uinciebant: quorũ uiuendi modum idẽ Christi famulus ordinẽ fratrũ de pœnitentia nominari decreuit. Nimirũ sicut in cęlum tendentibus, pœnitentię uiam omnibus constat esse cõmunem, sic & hic status clericos & laicos, uirgines & coniugatos in utroq; sexu admittens, quãti sit apud Deum meriti, ex pluribus per aliquos ipsorũ patratis miracu lis innotescit. Conuertebantur etiam Virgines ad perpetuũ 14 cęlibatum: inter quas uirgo Deo charissima Clara, ipsarum plantula prima, tanquã flos uernans & candidus, odorem dedit, & tanq̃ stella præfulgida radiauit. Hæc nunc 15 glorificata in cœlis, ab Ecclesia dignè ueneratur in terris, quæ filia fuit in Christo sancti patris Frãcisci pauperculi, & mater pauperum dominarum.

14 Si Virgines ad perpetuum cœlibatum conuertebantur, falsum est impossibile esse Deo fauente Virginitatem seruare.

15 Clara nunc glorificata in cœlis, ab ecclesia digne ueneratur in terris.

Multi etiam non solum deuotione compuncti, sed & perfectionis Christi desiderio inflammati, omni mundanorũ uanitate contempta, Francisci uestigia sequebantur. Qui quotidianis succrescentes profectibus, usq; ad fines orbis terræ celeriter peruenerunt. Faciebat nanq; sancta paupertas, quã solam deferebant pro sumptibus, ipsos ad omnẽ obedientiam promptos, robustos ad labores, & ad itinera expeditos. Et quia nihil terrenũ habebant, nihil amabant, nihilq; timebant amittere; securi erant ubiq;, nullo pauore suspẽsi, nulla cura distracti, tanq̃ qui absque mentis turbatione uiuebant, & sine solicitudiñe diem crastinum, & serotinũ hospitium expectabant. Multa quidẽ eis in diuersis partibus orbis inferebantur conuitia, tanq̃ personis despicabilibus, & ignotis: uerũ amor Euangelij Christi adeò ipsos patientes effecerat, ut quærerent potius ibi esse, ubi persequutionẽ paterentur in corpore, quàm ubi, cognita sanctitate ipsorũ, mundano possent gloriari fauore. Ipsa quoque rerũ penuria superabundans eis uidebatur ubertas, dum iuxta consilium sapientis, pro magno ipsis minimũ cõplacebat.

Sanè cũ ad infidelium partes aliqui ex fratribus peruenissent, contigit ut quidam Saracenus pietate cõmotus, pecuniam eis offerret pro necessario uictu. Illis autẽ recusantibus accipere, admiratus est homo,

cernens quòd inopes essent. Intellecto tandem quòd pauperes effecti amore Dei, pecuniam possidere nolebant, tanta est eis affectione coniunctus, ut offerret se ad ministrandū omnia necessaria, quādiu facultatum sibi aliquid superesset. O' inæstimabilis pretiositas paupertatis, cuius miranda uirtute mens feritatis barbaricæ in tantā miserationis est īmutata dulcedinē. Horrendum est proinde ac nepharium scelus, ut hanc margaritā nobilem uir Christianus conculcet, quā tanta ueneratione extulit Saracenus.

Eo tempore religiosus quidam de ordine cruciferorū, Moricus nomine, in hospitali quodā prope Asisium languore tam graui, tamq; prolixo laborans, ut iam morti foret adiudicatus à medicis, uiro Dei supplex factus, per nuncium postulabat instanter, ut pro se ad Dominū intercedere dignaretur. Cui beatus Pater benignè assentiens, oratione præmissa, panis micas accepit, & cum oleo accepto de lampade, quæ coram uirginis ardebat altari, cōmiscens, quasi quoddam electuarium per manus fratrū infirmanti transmisit, dicens: Medicinā hanc fratri nostro deferte Morico, qua ipsum Christi uirtus, nō solum plenæ sanitati restituet, uerumetiam robustum bellatorem effectū, aciei nostræ perseueranter adiunget. Statim autem ut antidotū illud, sancti spiritus adinuentione confectū, æger homo gustauit, sanus exurgens, tantū mentis & corporis à Deo uigorē obtinuit, ut paulopost uiri sancti religionē ingressus, & unica tantū operiretur tunicula, sub qua longo tēpore loricam portabat ad carnē, & 16 crudis duntaxat cibarijs, herbis, uel leguminibus, fructibusq; contentus, per plura temporum lustra nec panem gustaret, nec uinum, fortis tamen, & incolumis perseuerans.

16 *Vide miram sancti uiri abstinentiā, qui nec panē nec uinum per multum temporis degustauit, et crudis duntaxat cibis usus est.*

Crescentibus quoque uirtutū meritis in paruulis Christi, odor opinionis bonæ circūquaq; diffusus, ad pręsentiam sancti patris uidendā, plurimos è diuersis mundi partibus attrahebat. Inter quos quidam secularium cantionū curiosus inuentor, qui ab Imperatore fuerat coronatus, & inde Rex uersuū dictus, uirū Dei contemptorē mundialium adire proposuit. Cumq; apud Castrum sancti Seuerini eū prædicantem reperisset in monasterio quodam, facta manu Domini super se, uidit eundē Crucis Christi prædicatorem Franciscum, duobus transuersis ensibus, ualde fulgentibus, in modum Crucis signatū, quorum unus à capite ad pedes, alius à manu in manū per pectus transuersaliter tendebatur. Non nouerat facie seruū Christi; sed tanto monstratū miraculo mox agnouit. Subito stupefactus ad uisum, incipit meliora proponere. Tandemq; uerborꝝ ipsius cōpunctus uirtute, tanq; si esset gladio spiritus ex eius ore procedente transfixus, secularibus pompis omnino contemptis, beato patri professione cōhæsit. Propter quod uidens ipsum uir sanctus ab inquietudine seculi ad Christi pacē per-

fectè conuersum, fratrem Pacificũ appellauit. Hic postmodũ in omni sanctitate proficiens, antequã fieret minister in Francia (siquidem primus ibidem ministerij gessit officium) meruit iterato magnũ Thau in fronte Francisci uidere; quod colorũ uarietate distinctum, faciem ipsius miro uenustabat ornatu. Hoc quippe signũ uir sanctus magno uenerabatur affectu, frequenti cõmendabat eloquio, & in eis, quas dirigebat, literulis manu propria subscribebat, tanquã si omne ipsius studium foret signare Thau, iuxta dictum propheticum, super frontes uirorum gementium, & dolentium ad Christum Iesum ueraciter conuersorum.

Processu quoque tẽporis multiplicatis iam fratribus, cœpit eos pastor solicitus in loco sanctæ Mariæ de Portiuncula ad generale Capitulum conuocare; ut in funiculo distributionis diuinę, in terra paupertatis eorũ unicuiq; tribueret obedientiæ portionẽ. Vbi licet omnium necessariorum esset penuria, fratrumq; multitudo ultra quinque milia conueniret aliquando, diuina tamen opitulante clementia, & uictus sufficientia suberat, & salus comitabatur corpora, & spiritualis iocunditas affluebat. Capitulis uero Prouincialibus quia corporalem pręsentiam exhibere non poterat, per solicitam curã regiminis, instantiam precis, & efficaciam benedictionis, spiritu præsens erat, quamuis aliquando, mira Dei faciente uirtute, uisibiliter appareret. Dum enim egregius prædicator, qui & nunc Christi præclarus confessor Antonius, de titulo Crucis, Iesus Nazarenus Rex Iudæorum, in Arelatensi Capitulo fratribus prædicaret, quidam frater probatæ uirtutis Monaldus nomine, ad ostium Capituli diuina cõmonitione respiciens, uidit corporeis oculis beatũ Franciscum in aëre subleuatũ, extensis uelut in Cruce manibus benedicentẽ fratres. Tanta uerò & tam insolita fratres omnes consolatione spiritus repletos se fuisse senserunt, ut de uera sancti patris præsentia, certum eis intra se spiritus testimonium perhiberet: licet postmodum id non solum per euidentia signa, uerũ etiam per eiusdẽ sancti patris uerba exteriori fuerit attestatione compertum. Credendum sanè quod omnipotentis Dei uirtus, quæ Ambrosium pium & sacrum Antistitem tumulationi gloriosi concessit interesse Martini, ut pium Pontificem pio ueneraretur officio, etiam seruũ suũ Franciscum prædicationi præsentauit ueracis sui præconis Antonij, ut approbaret ueritatis eloquia, præcipue Crucis Christi, cuius erat baiulus, & minister.

Cum autem dilatato iam ordine, uiuendi formã per dominũ Innocentium approbatã, disponeret per successorem ipsius Honorium in perpetuũ facere roborari, huiusmodi fuit à Deo reuelatione cõmonitus. Videbatur quidem sibi de terra micas panũ subtilissimas collegisse, multisq; famelicis fratribus ipsum circũstantibus debere tribuere.

Cumq; micas tam tenues distribuere formidaret, ne forte inter manus exciderent, uox ei desuper ait: Francisce, unam de micis omnibus hostiam facito, & manducare uolentibus tribue. Quo id agente, quicunque illud non deuotè recipiebant, aut receptum cõtemnebant donum, mox lepra infecti, notabiles apparebant. Recitat mane uir sanctus hæc omnia socijs, dolens se non percipere mysterium uisionis. Sequenti uero die cũ uigil in oratione persisteret, huiusmodi uocem de cœlo delapsam audiuit; Francisce, micæ prçteritæ noctis uerba Euangelica sunt, hostia regula, lepra iniquitas. Volens igitur cõfirmandam regulam ex uerborũ Euangelij aggregatione profusius traditam, ad cõpendiosiorem formã, iuxta quod dictabat uisio monstrata, redigere, in montẽ quendam cũ duobus socijs, spiritu sancto ducente, cõscen dit, ubi 17 pane tantũ contentus, & aqua, ieiunans conscribi eam fecit, secundum quod oranti sibi diuinus spiritus suggerebat. Quã cum de monte descendens seruandam suo Vicario cõmisisset, & ille paucis elapsis diebus, assereret per incuriam perditam, iterato sanctus uir ad locũ solitudinis redijt, eamq; instar prioris, ac si ex ore Dei uerba susciperet, ilicò reparauit, & per supradictum dominũ Papã Honorium octauo Pontificatus illius anno, sicut optauerat, obtinuit confirmari. Ad cuius obseruantiam fratres feruenter inducens, dicebat, se nihil ibi potuisse secundum industriam propriam, sed omnia sic scribi fecisse, 18 sicut sibi fuerant diuinitus reuelata. Quod ut certius constaret testimonio Dei, paucis admodum euolutis diebus, impressa sunt ei stigmata Domini Iesu digito Dei uiui, tanq̃ bulla summi Põtificis Christi, ad confirmationem omnimodam regulæ, & cõmendationem auctoris; sicut post suarum enarrationem uirtutum suo loco inferius describetur.

17 *Ecce ieiunium in pane & aqua.*

18 *Beatus Franciscus sicut diuina reuelatione acceperat, regulã suam scribi fecit.*

De Austeritate uitæ; Et quomodo creaturæ præbebant ei solatium. Cap. 5.

Cum igitur cerneret uir Dei Franciscus, suo exemplo ad Crucem Christi baiulandam feruenti spiritu plurimos animari, animabatur & ipse tanquã bonus dux exercitus Christi, ad palmam uictoriæ per culmen inuictæ peruenire uirtutis. Attendens enim illud Apostoli uerbum: Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cũ uitijs, & concupiscentijs: ut Crucis armaturam suo ferret in corpore, 19 tanta disciplinæ rigiditate sensuales appetitus arcebat, ut uix necessaria sumeret sustentationi naturæ. Difficile nanq; fore dicebat, necessitati corporis satisfacere, & pronitati sensuũ non parere. Propter quod cocta cibaria sanitatis tempore uix admittebat, & raro: admissa uerò aut conficiebat cinere, aut condimenti saporem admixtione aquæ ut plurimum reddebat insipidum. De potu quid dicam, cum & de aqua frigida, dum sitis æstuaret ardore, uix ad sufficientiam biberet? Mo-

19 *Vide quanta disciplinæ rigiditate sanctus pater carnis concupiscentiam edomaret, uide & miram eius abstinentiam.*

dos

dos adinueniebat abstinentiæ potioris, & quotidie exercitatione crescebat: licetq; iam perfectionis culmen attingeret, tanquàm incipiens semper aliquid innouabát, afflictionibus carnis puniendo libidinem. Egrediens tamen exterius propter uerbum Euangelij, conformabat se suscipientibus ipsum in qualitate ciborum; cum tamen ad interiora regressus, districtè seruaret rigidam abstinentiæ parcitatē. Sicq; seipsum austerum sibi, humanum proximo, subiectum Euangelio Christi per omnia reddens, non solum abstinendo, uerumetiam manducando præbebat ædificationis exēplum. Nuda humus ut frequentius 20 lectus erat lassato corpusculo; & sæpius sedens, ligno uel lapide ad caput posito, dormiebat; unica paupere contectus tunicula, in nuditate Domino seruiebat, & frigore.

20 *Nuda humo frequentius dormiebat uir Dei.*

Interrogatus aliquando, quomodo uestitu tam tenui se posset ab hyemalis algoris asperitate tueri, in spiritus feruore respondit: Si supernæ patriæ flāma per desideriū contegeremur interius, frigus istud exterius facilè portaremus. 21 Vestis horrebat mollitiem, asperitatem amabat, asserens propter hoc Ioannē Baptistam ore diuino fuisse laudatum. Si quando uero in data sibi tunica lenitatē sentiret, cordulis eam contexebat interius, quia non in casulis pauperum, sed in palatijs principum, iuxta ueritatis uerbum, uestimentorum dicebat requirendam esse mollitiem. Experientia enim certa didicerat, dæmones asperitate terreri, delitiosis autem & mollibus uestibus ad tentandum fortius animari. Vnde cū nocte quadam propter infirmitatem capitis, & oculorum, preter solitum morem ceruical de pluma positum haberet ad caput, demon in illud ingressus, ipsum usque ad horā matutinalem inquietatum multimode à sanctæ orationis studio perturbauit, donec uocato socio puluinar cum dæmonio fecit extra cellulam longius exportari. Egressus autē cum puluinari frater de cella, membrorū omnium uires amisit & usum, quousque ad uocem sancti patris hoc cognoscentis in spiritu, uigor pristinus cordis & corporis sibi fuit plenarie restitutus.

21 *Ecce quanta in beato patre uestitus utilitas & asperitas, & unde mirabile de austeritate uestimentorum.*

Rigidus in disciplina super custodiam suam stabat, curam per maximam gerens de utriusque hominis puritate seruanda. Quapropter circa conuersionis suæ primordia tempore hyemali in foueam glacie plenam seipsum plerunque mergebat, ut & domesticum sibi hostem perfectè subigeret, & candidum uestimentū pudoris à uoluptatis incendio preseruaret. Tolerabilius uiro spirituali fore incomparabiliter asserebat, magnum sustinere frigus in carne, q̄ ardorem carnalis libidinis uel modicum sentire in mente. Cum autē apud eremum de Sarthiano nocte quadam orationi uacaret in cellula, uocauit eū hostis antiquus tertio, dicens: Francisce, Francisce, Francisce. Cui cū quid quæ-

reret, respondisset, fallaciter ille subiungit: Nullus est in mundo peccator, cui si conuersus fuerit, non indulgeat Deus: sed quicunque semetipsum pœnitentia dura necauerit, misericordiã non inueniet in æternum. Statim uir Dei per reuelationem cognouit hostis fallaciam, quo modo uisus fuerit eum ad tepida reuocare. Nã hoc sequens indicauit euentus. Continuo enim post hoc ad insufflationem illius, cuius alitus prunas ardere facit, grauis ipsum carnis tentatio apprehendit. Quam ut præsensit castitatis amator, deposita ueste, corda cępit se uerberare fortissime: Eia, inquiens, frater Asine, sic te decet manere, sic subire flagellum. Tunica religioni deseruit, sanctitatis signaculum præfert; furari eam libidinoso non licet; si quouis pergere, perge. 22 Insuper & mirando feruore spiritus animatus, aperta cella foras exiuit in hortum, & in magnam demergens niuem corpusculum iam nudatum, septem ex ea plenis manibus cœpit compingere massas, quas sibi proponens, suo sic exteriori homini loquebatur: Ecce, inquit, hæc maior uxor tua est, quatuor istæ duo filij & duæ filiæ, reliquæ duæ seruus & ancilla, quos ad seruiendum habere oportet. Festina igitur omnes induere, quoniam frigore moriuntur. Si uero eorum multiplex solicitudo molestat, uni Domino solicitè serui. Ilico tentator uictus abscessit, & uir sanctus cũ uictoria in cellam rediit, quia dum bene pęnaliter arsit foris, ardorẽ interius sic extinxit libidinis, ut deinceps tale aliquid minime sentiret. Quidã autem frater, qui tunc orationi uacabat, hæc omnia, luna clarius incedente, prospexit. Cõperto uir Dei, ꝙ hæc ille nocte uidisset, referens ei tentationis processum, præcepit ut quandiu ipse uiueret, nulli uiuenti rem, quam uiderat, propalaret.

22 Vides quod totũ sancti uiri propositum erat, uitiorum concupiscẽtias radicitus de animo suo euellere?

Non solum autem 23 mortificari debere docebat uitia carnis, & eius incentiua frenari, uerum etiam exteriores sensus, per quos mors intrat ad animã, summa uigilantia custodiri. Mulierum 24 familiaritates, colloquia, & aspectus, qui multis sunt occasio ruinæ, solicitius euitari iubebat, asserens per huiusmodi debilem frangi, & fortẽ sæpe spiritum infirmari. Harum contagionẽ euadere conuersantem cũ eis, nisi probatissimũ uirum, tam facile dixit, ꝗ iuxta scripturam, in igne ambulare, & non cõburere plantas. Si quidẽ ipse adeò auerterat oculos suos, ne huiusmodi uanitatẽ uiderent, ꝙ (sicut aliquando socio dixit) quasi nullam recognoscebat in facie. Non enim securum esse putabat, earũ formarũ introrsus haurire imagines, quę possunt aut edomitæ carnis resuscitare igniculum, aut pudicæ mentis maculare nitorem. Asserebat etiam friuolum esse mulieris colloquium, excepta sola confesione, uel instructione breuissima, iuxta quod & saluti expedit, & congruit honestati. Quæ sunt, inquit, religioso cũ muliere tractanda negocia, nisi cũ sanctam pœnitentiam, uel melioris uitæ consilium religiosa petitione deposcit? Ex nimia securitate minus cauetur ho-

23 Mortificãda sunt carnis uitia, & eius incentiua frenanda, exterioresq; sensus summa uigilantia custodiendi.

24 Quid hic dicent hæretici nostri qui nunquam à lateribus fœminarũ recedere uolunt? Hoc modo uiuere nullus unquã sanctorũm patrũ repertus est.

stis: Et diabolus si de suo capillū potest habere in homine, cito excrescere facit in trabem.

Ocium autē omnium malarum cogitationum sentinam, docebat summopere fugiendum, exemplo demonstrans, rebellem carnem, & pigram, disciplinis 25 continuis & fructuosis laboribus esse domandam. Vnde corpus suum fratrem Asinum appellabat, tanquam laboriosis supponendum oneribus, crebris cędendum flagellis, & uili pabulo sustentandum. Si quem uero cernebat ociosum, & uagum, aliorū uelle manducare labores, fratrem muscam nominandū censebat, eò quòd talis nihil boni faciēs, sed benefacta inficiens, uilem & abominabilem se omnibus reddat. Propter quod dixit aliquando: Volo fratres meos labore exercitari, ne ocio dediti, per illicita corde, aut lingua uagētur. Euangelicū siquidem uolebat à fratribus obseruari silentium, ut uidelicet ab omni ocioso uerbo omni tēpore abstinerent solicitè, tanquam reddituri in die iudicij de huiusmodi rationem. Sed & si quē inuenisset fratrē uerbis assuetum inanibus, acriter arguebat, taciturnitatem modestam, & puri cordis affirmans custodiam, & non modicam esse uirtutem, pro eo quod mors & uita fore dicuntur in manibus linguæ, non tam ratione gustus, quam ratione loquelæ.

25 *Facit hoc cōtra nostri temporis Euangelistas, qui nullas pati uolunt tribulationes, nullos labores sustinere ut regnum cœlorum adipiscātur, sed tantum fidei illi suæ inani confidentes, in otio & inertia uitā ducunt.*

Licet autem pro uiribus ad uitam austeram fratres induceret, non tamen ei placebat districtionis seueritas, quæ pietatis non induit uiscera, nec est discretionis sale condita. Cum enim quadam nocte unus ex fratribus præ nimietate abstinentiæ admodū fame cruciatus, nullam posset habere quietem, intelligeretq; pius pastor oui suæ īminere periculum, uocauit fratrem, apposuit panem, & ut ruborem illi tolleret, cœpit ipse prior comedere, eumq; ad manducandū dulciter inuitare. Deposuit frater uerecundiam, sumpsit cibū, gauisus quamplurimū, quod per circunspectam condescensionem pastoris, & corporis euasisset dispendium, & non modicū accepisset ædificationis exēplum. Mane facto fratribus conuocatis in unum, uir Dei referens quod acciderat nocte, prouida cōmonitione subiunxit: Sit uobis, fratres, non cibus, sed charitas in exemplum. Docuit insuper eos discretionē sequi, ut aurigam uirtutū, non eā quā caro suadet, sed quā edocuit Christus, cuius sacratissimā uitā expressum constat esse perfectionis exēplar. Et quoniam agnū sine macula Crucifixum non est possibile homini carnis infirmitate circundato, sic perfectè sectari, quin aliquas contrahat sordes, ideo documēto certo firmabat eos, qui perfectioni uitæ uigilanter intendunt, quotidianis debere se lachrymarū emundare fluentis. Licet enim iam esset adeptus cordis & corporis puritatē mirabilem, nō cessabat tamen lachrymarū imbribus iugiter oculos expiare mentales, corporeorū luminū non ponderando iacturam. Cū enim ex continuo fletu infirmitatē oculorū incurrisset grauissimam, suadente sibi

medico, quod abstineret à lachrymis, si corporei uisus cęcitatem uellet effugere, uir sanctus respondit: Non est, frater medice, ob amorē luminis, quod habemus cōmune cū muscis, uisitatio lucis ęternæ repellenda uel modicū, quia non spiritus propter carnē, sed caro propter spiritum beneficium lucis accepit. Malebat siquidē corporalis uisus lumen amittere, ꝙ lachrymas, quibus oculus mundatur interior, ut Deū uidere ualeat, repressa deuotione spiritus impedire.

Cum autē semel daretur consilium à medicis, & instanter suaderetur à fratribus, ut pateretur sibi per remediū subueniri cocturæ, humiliter uir Dei assensit, quia salutiferum hoc, simul & asperum esse cernebat. Vocatus itaque uenit Chirurgicus, instrumentū ferreū igni summittens ad faciendam cocturā. At Christi seruus corpus iam horrore concussum confortans, sicut amicū, cępit ignē alloqui, dicens: Mi frater ignis præ cæteris rebus æmulandi decoris, uirtuosum, pulchrū, & utilem te creauit altissimus, esto mihi hac hora propitius; esto curialis; Precor magnū Dominū, qui te creauit, ut tuū mihi calorem temperet, quo suauiter urentem ualeam sustinere. Oratione finita, contra ignē candescens ferreū instrumentū signū Crucis ædidit, ac deinceps intrepidus persistebat. Profundatū est crepitans ferrū in tenera carne & ab aure usqꝫ ad supercilium coctura protracta. Quantū irrogauerit ignis ille dolorē, uir ipse sanctus expressit: Laudate, inquit ad fratres, altissimū, quia uerè dico uobis, nec ignis ardorē sensi, nec carnis ullum dolorē. Et conuersus ad medicum: Si non est, inquit, caro bene decocta, imprime iterū. Expertus medicus in inualida carne uirtutē spiritus tam potentē, miratus est, & diuinū hoc miraculum extulit, dicens: Dico uobis fratres, uidi mirabilia hodie. Quia enim ad tantā deuenerat puritatē, ut caro spiritui, & spiritus Deo, harmonia mirabili concordarent, diuina ordinatione fiebat, ut creatura creatori suo deseruiens, uoluntati & imperio eius mirabiliter subiaceret. Alio etiam tēpore apud eremum sancti Vrbani, seruo Dei ægritudine grauissima laborante, cū ipse naturæ defectū sentiens, uini poculum postulasset, nihilqꝫ de uino, quod sibi dari posset, responderetur adesse, iussit aquā afferri, & allatam signo 26 Crucis ædito benedixit. Mox uinū efficitur optimum quod fuerat aqua pura, & quod deserti loci paupertas non potuit, uiri sancti puritas impetrauit. Ad cuius gustum tanta protinus facilitate conualuit, ut saporis nouitas, & innouatio sanitatis, gustabile ac gustantem supernaliter innouantes, perfectam in ipso expoliationem ueteris hominis, & induitionem noui duplici attestatione firmarent.

26 *Signo Crucis edito Beatus Franciscus aquam puram in uinum optimum commutauit.*

Non solum creatura seruo Dei seruiebat ad nutum, sed & creatoris ubiqꝫ prouidentia condescendebat ad placitam. Cū enim tēpore quodam ex multarū infirmitatū concursu, aggrauato corpore, ad iocun-

ditatem spiritus excitandam, alicuius audiendi soni harmoniaci desiderium habuisset, nec id honestatis decentia per ministeriũ fieri pateretur humanũ, affuit Angelorũ obsequiũ ad uiri sancti placitũ adimplendum. Nocte etenim quadam uigilante ipso, & meditante de Domino, repente insonuit cithara quædã harmoniæ mirabilis, & suauissimæ melodiæ. Non uidebatur aliquis, sed transitum & reditũ citharedi, ipsa hinc inde auditus uolubilitas innuebat. Spiritu in Deũ directo, tanta fuit in illo dulci sono carmine suauitate perfruitus, ut aliud se putaret seculũ cõmutasse. Hoc & fratres sibi familiares non latuit, qui per certa frequenter conspiciebant indicia, eum tam excessiuis & crebris consolationibus à Domino uisitari, ut nec ipsas omnino occultare ualeret.

Alio quoque tẽpore, uiro Dei prædicationis causa inter Lombardiam & Marchiam Teruisinam iter agente cũ fratre socio iuxta Padum, tenebrosa noctis superuenit obscuritas: Cumq; uia esset exposita periculis magnis & multis, propter tenebras, fluuium, & paludes, dixit socius ad uirum sanctum: Ora pater, ut de instantibus periculis liberemur. Cui uir Dei cũ fiducia multa respondit: Potens est Deus, si placet suæ dulcedini, tenebrarũ effugata caligine, beneficium nobis impendere lucis. Vix sermonẽ cõpleuerat, & ecce tanta lux illico cœpit circa eos superna radiare uirtute, ut nocte a ijs existente obscura, ipsi luce clara uiderent non solum uiam, uerũ etiam plurima circunquaq;. Cuius lucis ducatu corporaliter directi, & spiritualiter confortati, usq; ad locum hospitij per non modicũ uiæ spacium cum diuinis hymnis & laudibus incolumes peruenerunt. Perpende quantæ fuerit uir iste mundiciæ, quantæq; uirtutis, ad cuius nutum suũ ignis ardorẽ contemperat, aqua saporem cõmutat, Angelica præbet melodia solatium, & lux diuina ducatũ; ut sic sanctificatis uiri sancti sensibus, omnis probetur mundi machina deseruire.

De humilitate, & obedientia; Et de condescensionibus diuinis sibi factis ad nutum. **Cap. 6.**

Omnium uirtutum custos & decor humilitas, copiosa uirum Dei ubertate repleuerat. In propria quidẽ reputatione nihil erat, nisi peccator, cũ in ueritate speculum esset, & splendor omnimodę sanctitatis. Super hanc studuit ædificare seipsum, ut sapiens architectus, fundamentum præiaciens, quod à Christo didicerat. Dicebat propter hoc filium Dei de altitudine sinus paterni ad nostra despicabilia descendisse, ut tam exemplo quàm uerbo Dominus & magister humilitatẽ doceret. Propter quod studebat, tanquàm Christi discipulus, in oculis suis & aliorũ uilescere, à summo dictũ esse Magistro cõmemorans: Quod altum est apud homines, abominatio est apud Deũ. Sed & uerbũ hoc dicere solitus erat: Quantũ homo est in oculis Dei, tantum est, & non

plus.Stultum proinde iudicans mundanis extolli fauoribus, gaudebat de opprobrijs,& de laudibus tristabatur.Malebat quidē de se uituperium audire, quàm laudem, sciens quòd hoc ad emendandum induceret, illa impelleret ad cadendum. Et ideo sæpe cū populi merita in eo sanctitatis extollerent, præcipiebat alicui fratri, ut in contrarium uerba ipsum uilificantia suis auribus inculcando proferret. Cumq; frater ille licet inuitus, eum rusticū, & mercenarium imperitum & inutilem diceret, exhilaratus tam mente quàm facie respondebat: Benedicat tibi Dominus fili charissime, quia tu uerissima loqueris, & talia filium Petri Bernardonis decet audire. Vt autem se cæteris despicabilem redderet, non parcebat rubori, quin in prædicatione coram omni populo proprios manifestaret defectus.

Accidit semel ut infirmitate grauatus, rigorem abstinentię pro recuperanda sanitate modicū relaxaret. Viribus autē corporis utcunq; resumptis, uerus sui contemptor, ad propriæ carnis animatus opprobrium: Non est, inquit, conueniens, ut populus abstinentē me credat, & ego è contrario reficiar in occulto. Surrexit propterea sanctæ humilitatis spiritu inflāmatus, & in platea ciuitatis Asisij populo conuocato, solenniter cum fratribus multis, quos secum adduxerat, maiorē introiuit Ecclesiam, funeq; ad collum ligato, nudum cū fœmoralibus solis in oculis omnium se trahi cœpit usque ad lapidem, in quo malefactores puniendi consueuerant collocari. Super quem conscendens, licet quartanarius esset, & debilis, acerbi frigoris tēpore cum multo uigore animi prædicauit. Audientibusq; cunctis, asseruit se non tanquam spiritualem honorandum fore, quinimo tanquam carnalem, & glutonem ab omnibus contemnendum. Igitur qui conuenerant, tā ingenti uiso spectaculo admirati sunt, & quia ipsius austeritatē iam nouerant, deuotione compuncti, humilitatē huiusmodi magis admirabilem quā imitabilem proclamabant. Licet autē id magis uideatur portentum fuisse, instar prophetalis uaticinij, quàm exēplum, tamen uere documentum extitit humilitatis perfectæ, quo Christi sectator instruitur transitoriæ laudis præconium debere contemnere, tumentis quoq; iactantiæ cōprimere factum, & fraudulentæ simulationis mendacium confutare. Multa quidem in hunc modū sępius faciebat, ut exterius tanquam uas perditum fieret, & sanctificationis spiritum interius possideret.

Studebat bona Domini sui arcano pectoris condere, nolens patere gloriæ quod posset occasio esse ruinæ. Nam sæpe cum beatificaretur à pluribus, uerbū huiusmodi proferebat: Filios & filias adhuc habere possem, nolite laudare ut securū: Nemo laudandus, cuius incertus est exitus. Ista quidē laudantibus. Ad se autē sic: Latroni si tanta contulisset altissimus, gratior te foret, Francisce. Dicebat fratribus sæpe: De omni eo, quod peccator potest, nemo sibi debet iniquo applausu blan

diri. Peccator, ait, ieiunare potest, orare, plangere, carnemq; propriam macerare: hoc solū non potest, Domino scilicet suo esse fidelis. In hoc itaq; gloriandum, si suam Domino gloriam reddimus; si fideliter seruientes ipsi quicquid donat ascribimus. Vt autē pluribus modis negociator hic Euangelicus lucraretur, ac totum pręsens tempus conflaret in meritū, non tam præesse uoluit, quàm subesse, nec tam præcipere, quàm parere. Idcirco generali cedens officio, Guardianū petijt, 27 cuius uoluntati per omnia subiaceret. Tam enim uberem asserebat sanctæ obedientiæ fructum, ut eis, qui iugo ipsius colla submitterent, nil temporis sine lucro transirent: unde & fratri, cum quo erat solitus ire, semper obedientiam promittere consueuerat, & seruare. Dixit aliquando socijs: Inter alia quæ dignanter pietas mihi diuina concesśit, hanc gratiam contulis, quòd ita diligenter Nouicio unius horæ obedirem, si mihi Guardianus daretur sicut antiquisśimo, & discretisśimo fratri. Subditus, inquit, pręlatum suum non hominē considerare debet, sed illum, pro cuius est amore subiectus. Quanto enim contēptibilior pręsidet, tanto magis humilitas obedientis placet.

27 *Ecce quanta fuerit in beato patre obediētia et humilitas.*

Cum uerò uice quadā quæreretur ab eo, quis esset uerus obediens iudicandus, corporis mortui similitudinem pro exemplo proposuit. Tolle, inquit, corpus exanime, & ubi placuerit, pone: Videbis non repugnare motum, non murmurare situm, non reclamare dimissum. Quòd si statuatur in cathedram, non alta, sed ima respiciet; Si collocetur in purpura, duplo palescet. Hic, ait, uerus obediens est, qui cur moueatur, non dijudicat, ubi locetur non curat, ut transmutetur non instat, euectus ad officium solitam tenet humilitatem, plus honoratus plus reputat se indignum. Dixit aliquando socio suo: Nō mihi uideor frater minor, nisi fuero in statu, quem tibi descripsero. Ecce prælatus existens fratrum, uado ad capitulum, prædico & cōmoueo fratres; & in fine dicitur contra me: Non conuenis uobis, quia illiteratus es, elinguis, idiota, & simplex: Tandem eijcior cum opprobrio, uilipensus ab omnibus. Dico tibi, nisi eodem uultu, eadem mentis lætitia, & eodem sanctitatis proposito, hęc uerba audiero, frater minor nequaquā sum. Et addebat: In prælatione casus, in laude pręcipitium, in humilitate subditi animæ lucrū est. Cur ergo periculis plus quàm lucris attendimus, cum acceperimus tempus ad lucrum? Hac igitur de causa humilitatis forma Franciscus fratres suos uoluit uocari minores, & prælatos sui ordinis dici ministros; ut & uerbis uteretur Euāgelij, quod obseruare promiserat, & ex ipso nomine discerent discipuli eius, quòd ad discendam humilitatē ad scholas humilis Christi uenissent. Magister siquidem humilitatis Iesus Christus, ut informaret discipulos ad humilitatem perfectā dixit: Quicunq; uoluerit inter uos maior fieri, sit uester minister. Et quicūq; uoluerit inter uos primus esse, erit uester seruus.

Cum autem requireret ab eo Dominus Hostiensis, ordinis minorum protector & promotor præcipuus, qui postmodum iuxta quod idem uir sanctus prędixerat, ad summum Pontificatus sublimatus honorē, Gregorius Nonus est dictus, utrum sibi placeret, ꝙ fratres sui promouerentur ad Ecclesiasticas dignitates; respōdit: Domine, minores ideo uocati sunt fratres mei, ut maiores fieri non præsumant. Si uultis, ait, ut faciant fructum in Ecclesia Dei, tenete illos, & conseruate in statu uocationis eorum, & ad prælationes Ecclesiasticas nullatenus ascendere permittatis.

Et quoniam humilitatem tam in se, ꝙ in subditis cunctis præferebat honoribus, amator humilium Deus, altioribus ipsum dignū iudicabat fastigijs, secundum quod uni fratri uiro uirtutis & deuotionis pręcipuæ uisio cœlitus ostensa monstrauit. Cum enim esset in comitatu uiri Dei, & unà cū ipso in quadam Ecclesia deserta feruenti oraret affectu, in extasi factus, uidit inter multas in cœlo sedes unam præ cæteris digniorem, pretiosis ornatam lapidibus, & omni gloria refulgentem. Miratus intra se præcelsi refulgentiam throni, anxia cœpit cogitatione perquirere, quis ad illū deberet assumi. Audiuit inter hæc uocem dicentē sibi: Sedes ista unius de ruentibus fuit, & nunc humili seruatur Francisco. Reuersus demū frater ad se ab orationis excessu, uirum beatū exterius prodeuntem solito fuit more sequutus. Cumq; incedentes per uiam de Deo inuicem loquerentur, frater ille uisionis suæ non imemor, solerter ab eo quæsiuit, quid de seipso sentiret. Ad quem humiliter Christi seruus: Videor, ait, mihi maximus peccatorum. Cui cū frater diceret ex aduerso, ꝙ hoc non posset sana conscientia dicere, nec sentire, subiunxit: Si quantuncunq; sceleratum hominem tanta fuisset Christus misericordia prosequutus, arbitror sanè ꝙ multò ꝙ ego Deo gratior esset. Confirmatus fuit frater ex tam admirabilis humilitatis auditu de ueritate uisionis ostensę, Euangelio sacro testante cognoscens, ꝙ ad excellentiam gloriæ, de qua superbus eijcitur, uerè humilis exaltetur.

Alio quoq; tempore cū in deserta quadam oraret Ecclesia in Prouincia Massæ apud montem Casalem, intellexit per spiritum sacras ibidem remansisse reliquias; quas cum longo iam tēpore defraudatas honorificentia debita nō sine mœrore conspiceret, præcepit fratribus ut eas cum reuerentia deferrent ad locum. Sed cum poscente causa, discessisset ab eis, mandati patris imemores filij, obedientiæ meritū neglexerunt. Die uerò quadam cū sacra celebrare uellent mysteria, superiori altaris operimento submoto, ossa pulcherrima & redolentia nimis non sine admiratione reperiunt, intuentes reliquias, quas non hominis manus, sed Dei 28 uirtus attulerat. Reuersus paulò post uir Deo deuotus, diligenter cœpit exquirere, si quod de reliquijs mandauerat,

28 *Tu qui sanctorum reliquias negligis, uide quantam uir Dei illis exhibeat reuerentiam, immo Deus ipse, si ita dici fas est.*

uerat, esset impletum. Verũ neglectę obedientiæ culpam fratres confitentes humiliter, cum pœna ueniam meruerunt. Et ait uir sanctus: Benedictus dominus Deus meus, qui per seipsum impleuit quod uos facere debuistis. Considera diligenter diuinæ prouidentię curam circa puluerem sanctorum; & humilis Francisci excellentem in oculis Dei perpende uirtutem: Nam cuius iussis non paruit homo, uotis obediuit Deus.

Quodam tempore deueniens Imolam, ciuitatis Episcopum adijt, humiliterq; poposcit, ut cũ ipsius beneplacito posset populum ad prędicationẽ uocare. Cui Episcopus durè respondens, sufficit, inquit, frater quòd ego prædicem populo meo. Inclinauit caput uerus humilis, & foras egressus, post modicam horam regreditur intro. A quo cum Episcopus quasi turbatus requireret quid iterato petere uellet, humili tam corde, quàm uoce respondit. Domine, si pater filium uno repulerit ostio, alio sibi reintrandum est. Humilitate uictus Episcopus, alacri uultu eum amplexus est dicens: Tu & omnes fratres tui de cætero in Episcopatu 29 meo generali mea licentia prædicetis; quia illud humilitas sancta promeruit.

29 *Ecce q̃uo nullus superioris potestate carẽs, uerbum Dei prædicare potest.*

Contigit ipsum aliquando Aretium deuenire, cũ tota ciuitas intestino bello quassata propinquũ sui minabatur excidium. Hospitatus uero in suburbio uidit supra ciuitatẽ exultantes dæmones, ac perturbatas ciues ad cædem mutuam succendentes. Vt autem seditiosas illas effugaret aëreas potestates, fratrem Syluestrũ columbinę simplicitatis uirum quasi præconẽ præmisit dicens: Vade ante portã ciuitatis, & ex parte Dei Omnipotentis dæmonibus in uirtute obedientiæ præcipe ut exeant festinanter. Accelerat uerus obediens patris iussa perficere, & præoccupans in laudibus faciem Domini, ante portã ciuitatis cępit clamare ualenter: Ex parte omnipotentis Dei, & iussu serui eius Francisci procul hinc discedite dæmones uniuersi. Redit ad pacẽ continuo ciuitas, & ciuilitatis in se iura ciues omnes cũ magna tranquillitate reformant. Expulsa quippe dæmonũ furibunda superbia, quæ ciuitatẽ illam uelut obsidione uallauerat, superueniens sapientia pauperis, uidelicet Francisci humilitas, pacẽ reddidit, urbemq; saluauit. Humilis enim obedientiæ ardua promerente uirtute, super spiritus illos rebelles atque proteruos tam potestatiuũ fuerat assequutus imperium, ut & ipsorum feroces proteruias premeret, & importunas uiolentias propulsaret. Fugiunt quidem superbi dæmones excelsas uirtutes humilium, nisi cũ interdum ad humilitatis custodiam diuina eos clementia colaphizari permittit: sicut & Paulus Apostolus de seipso scribit, & Franciscus experimento probauit. Rogatus enim à Domino Leone Cardinali sanctæ Crucis, ut secum aliquantulum moraretur in Vrbe, acquieuit humiliter ob ipsius reuerentiam & amorem. Prima igitur

nocte cū post orationem uellet quiescere, superuenerunt dæmones in Christi militem atrociter insurgentes. Quem cū diu uerberassent, ac durè, ad ultimū quasi semineceē reliquerunt. Discedentibus illis socius uocatus aduenit. Cui cū uir Dei rei narrasset euentū, subiungens ait: Credo frater, quòd dæmones qui nihil possunt, nisi quantū prouidentia superna disponit, ideo in me nunc tam ferociter irruerunt, quia nō bonam spem præfert mansio mea in curia magnatorum. Fratres mei qui in locis pauperculis cōmorantur, audientes me cum Cardinalibus esse, suspicabuntur forsitan implicari mundanis, efferri honoribus, & delitijs abundare. Ideo melius iudico, eum qui ponitur in exemplum, fugere curias, & humiliter inter humiles in locis cōuersari humilibus, ut sustinentes penuriā fortes efficiat similia sustinendo. Veniunt ergo mane, & humili excusatione proposita, uale faciunt Cardinali. Abhorrebat nempe uir sanctus superbiam omnium malorum originem, & inobedientiam ipsius pessimam prolem, sed non minus humilitatem pœnitentiæ acceptabat.

Accidit semel, ut eidem præsentaretur quidam frater, qui contra legem obedientiæ aliquid fecerat, disciplina iustitiæ corrigēdus. Videns autē uir Dei fratrem illum per signa euidentia ueraciter esse cōpunctum, ad indulgendum ei amore fuit humilitatis inductus. Ne tamen facilitas ueniæ incentiuum esset alijs delinquendi, iussit ablatum fratri caputium in medio flammarū proijci, ut omnes aduerterent, quanta qualiq; uindicta offensa sit inobedientiæ percellenda. Cumq; per moram caputium fuisset in medio ignis, præcepit ipsum flāmis detrahi, reddiq; fratri humiliter pœnitenti. Mirabile dictu. Extrahitur caputium de medio flammarū nullum habens adustionis uestigium. sicq; factum est, ut hoc uno Deus miraculo & sancti uiri uirtutē & humilitatem pœnitentiæ cōmendaret. Dignè itaque sectanda est Francisci humilitas, quæ tam miram in terris etiam dignitatē obtinuit, ut Deū inclinaret ad uotū, & hominis immutaret affectum, dæmonū proteruitatem suo iussu propelleret, & flammarū uoracitatem solo nutu refrenaret. Re uera hęc est, quæ possessores suos exaltans, dum omnibus reuerentiam exhibet, ab omnibus promeretur honorem.

De amore paupertatis & mira suppletione defectuum. Cap. 7.

Inter cætera carismatum dona, quæ à largo datore Franciscus obtinuit, prærogatiua quadam spirituali promeruit, in diuitias simplicitatis excrescere per altissimæ paupertatis amorem. Hanc filio Dei uir sanctus familiarē attendens, & iam quasi toto orbe repulsam, charitate sic studuit desponsare perpetua, quod non solum pro ea patrē matremq; reliquit, uerum etiam quæ habere potuit uniuersa dispersit. Nemo tam auri, quàm ipse cupidus paupertatis; nec thesauri custodiendi solicitior ullus, quàm iste huius Euangelicæ margaritæ. In hoc

præcipuè suus offendebatur aspectus, si quicquã uideret in fratribus, quod paupertati non per omnia consonaret. Re uera ipse à principio religionis usque ad mortem, tunica, cordula, & fœmoralibus diues, ĳs contentus fuit. Christi Iesu paupertatem & matris frequenter cũ lachrymis reuocabat ad mentẽ, inde hanc uirtutũ asserens esse reginã, quia in rege regum & in regina matre ipsius tam præstanter effulsit. Nam & fratribus in conclaui quęrentibus, quæ uirtus magis amicum redderet Christo, quasi secretũ sui cordis aperiens, respondebat. Paupertatẽ noueritis fratres, spiritualem uiam esse salutis, tanq̃ humilitatis fomentũ, perfectionisq; radicẽ, cuius est fructus multiplex sed occultus. Hæc enim est Euangelici agri thesaurus absconditus, pro quo emendo uendenda sunt omnia, & quæ uendi non possunt illius cõparatione spernenda. Ad huius, inquit, culmen qui cupit attingere, non solum mundanæ prudentiæ, uerumetiam literarũ peritiæ renunciare quodãmodo debet, ut tali expropriatus possessione, introeat in potentias Domini, & nudum se offerat brachĳs crucifixi. Nequaquã enim seculo perfectè renunciat, qui proprij sensus loculos intra cordis arcana reseruat.

Vide quã fautor & studiosas Euangelicæ paupertatis amator fuerit beatus pater Franciscus.

Sępe uerò de paupertate sermonẽ faciens, ingerebat fratribus Euãgelicum illud: Vulpes foueas habent, & uolucres cœli nidos: filius autẽ hominis non habet ubi caput suũ reclinet. Propter quod docebat fratres, ut pauperũ more pauperculas casulas erigerent, quas non habitarent ut proprias, sed sicut peregrini & aduenæ alienas. Leges nanque peregrinorũ esse dicebat, sub alieno colligi tecto, sitire ad patriam, pacificè pertransire. Mandabat dirui aliquãdo domos erectas, aut fratres exinde amoueri, si aliquid in eis perciperet, quod ratione appropriationis uel sumptuositatis contrarium esset Euangelicæ paupertati. Hanc sui dicebat ordinis fundamentũ, cui substrato primariè sic omnis structura religionis innititur, ut ipsius firmitate firmetur, & euersione funditus euertatur. Docebat proinde sicut reuelatione didicerat, sacræ religionis ingressum ab illo fore inchoandum Euãgelico uerbo: Si uis perfectus esse, uade, & uende omnia quæ habes, & da pauperibus. Ideoq; non nisi expropriatos, & nihil penitus retinentes admittebat ad ordinem, tum propter uerbum sancti Euangelij, cum etiam ne forent in scandalum loculi reseruati.

Vnde in Marchia Anconitana cuidam petenti ad ordinem recipi, uerus pauperũ Patriarcha respondit: si uis Christi pauperibus iungi, pauperibus tua distribue. Quo audito perrexit homo, & ductus amore carnali sua suis reliquit, nilq; pauperibus. Verũ cũ hoc illo referente uir sanctus audisset, dura eũ increpatione feriens, dixit: Vade uiam tuam frater musca, quoniam nondum existi de domo & cognatione tua; consanguineis tuis tua dedisti, & defraudasti pauperes, dignus

non es pauperibus sociari. Incepisti à carne, ruinosum fundamentum spirituali fabricæ collocasti. Rediјt animalis homo ad suos, & repetiјt sua, quæ pauperibus relinquere nolens, uirtutis propositum citius dereliquit.

Alio quoque tempore cum in loco sanctæ Mariæ de Porciuncula tanta esset inopia, quòd non posset hospitibus fratribus superuenientibus secundum necessitatis exigentiam prouideri, adiјt uirum Dei Vicarius suus, allegans penuriam fratrum, & petens ut intrantium nouitiorum res aliquas reseruare liceret, ad quas expendendas recurrere possent fratres tempore opportuno. Ad quem uir sanctus superni cõsilij nõ ignarus: Absit, inquit, à nobis frater charissime, ut pro quouis homine impiè agamus in regulam: Malo te altare Virginis gloriosæ nudare, cum necessitas id requirit, quàm contra paupertatis uotum, & obseruantiam Euangeliј aliquid uel modicum attemptare. Gratius enim habebit beata uirgo, sancto Euangelij perfectè seruato consilio, suum altare detegi, quàm altari suo ornato, filij sui promissum consilium prætermitti.

Transiens autem quodam tempore uir Dei cũ suo socio per Apuliam iuxta Barrum, inuenit in uia bursam magnam, quasi plena esset denariјs, tumescentem, quã usitato uocabulo Fundam appellant. Monetur à socio pauper Christi, & instanter inducitur, ut bursa tollatur è terra, & pecunia pauperibus erogetur. Renuit homo Dei, cõmentum affirmans fore diaboli in bursa inuenta; & fratrem non suadere rem meriti, sed peccati, alienam, scilicet surripere ac donare. Recedunt de loco, festinant iter perficere cœptum. Sed nondum quiescit frater, uacua pietate delusus, uirum Dei molestans, quasi qui de releuanda pauperum penuria non curaret. Acquieuit tandem uir inuitus redire ad locum, non ut fratris uoluntatem perficeret, sed ut detegeret diabolicam fraudem. Reuersus est ergo ad fundam cũ fratre, & iuuene quodam, qui erat in uia. Oratione prę missa, iubet socio illam leuare. Tremefactus frater obstupuit, diabolicum iam præsentiens monstrum; propter obedientiæ tamen sanctæ mandatũ, dubietatem abigens cordis, manũ extendit ad bursam. Et ecce serpens non modicus de bursa exiliens, simulq; cũ ipsa subitò euanescens, diabolicam deceptionem fratri monstrauit. Hostilis itaque uersutiæ deprehensa fallacia, dixit uir sanctus ad socium. Pecunia seruis Dei, ò frater, nihil aliud est, q̃ diabolus & coluber uenenosus.

Accidit post hæc quoddam mirabile uiro sancto, dum se ad ciuitatem Senensem, causa exigente, transferret. Tres quidẽ mulieres pauperculę, statura, ætate, ac facię per omnia similes in quadam ei magna planitie inter Campilium & sanctum Quiricum occurrerunt, noui salutationis munusculum ei offerentes. Bene ueniat, inquiunt, domi-

na

na paupertas. Quo audito, uerus paupertatis amator indicibili repletus est gaudio, utpote qui nihil in se salutandum hominibus tam libẽter haberet, quàm quod illæ decreuerant. Subito disparentibus illis, cõsiderantes fratres socij tam admirabilem in eis similitudinem, salutationis, occursus, & disparentiæ nouitatem, mysticum aliquid designari circa uirum sanctum non irrationabiliter perpenderunt. Sanè ꝑ illas tres, ut uidebatur, mulieres pauperculas, sic uniformi facie occurrentes, sic salutantes insolitæ, sic subitò disparentes, Euangelicæ perfectionis formositas, quantum ad castitatẽ scilicet, obedientiam, & paupertatem, satis conuenienter ostenditur in uiro Dei pari forma perfecte fulsisse: licet gloriari prælegerit in priuilegio paupertatis, quã modò matrem, modò sponsam, modò dominam nominare solebat. In hac cæteros cupiebat excedere, qui ex ipsa didicerat inferiorẽ se omnibus reputare. Si quando pauperiorem se quempiam secundum exteriorẽ habitum cerneret, semetipsum protinus arguens excitabat ad simile, tanꝗ̃ si æmula paupertate concertans, uinci se timeret in illo. Accidit enim ut pauperculum quendam obuium haberet in uia. Cuius cum nuditatem aspiceret, compunctus corde, lamentabili uoce dixit ad socium: Magnam uerecundiam intulit nobis huius inopia, quia nos pro magnis diuitijs paupertatẽ elegimus, & ecce magis relucet in isto.

Propter sanctæ paupertatis amorem omnipotentis Dei famulus, eleemosynis ostiatim quæsitus utebatur multo libentius, ꝗ̃ oblatis. Si quando enim inuitatus à magnis personis mensis esset profusioribus honorandus, prius per propinquas uicinorũ domos panum fragmenta petebat, ac deinde sic ditatus inopia discumbebat. Et cum aliquãdo id fecisset, inuitatus à Domino Hostiense, qui pauperem Christi præcipuo complexabatur affectu, conquerenti Episcopo, quòd suo derogasset honori, utpote qui in eius comesturus domo pro eleemosynis isset, seruus Dei respondit: Magnum, mi domine, uobis honorẽ exhibui, dum maiorẽ Dominũ honoraui; siquidem beneplacitũ est domino in paupertate, & ea maxime, quæ uoluntaria pro Christo mendicitas est. Hanc dignitatem regalem, quã pro nobis dominus Iesus egenus factus assumpsit, ut sua nos ditaret inopia, ac uerè pauperes spiritu regni cœlorum reges institueret, & hæredes, nolo relinquere pro feudo diuitiarum falsarũ nobis ad horam concesso.

Nonnunquã fratres ad petendum eleemosynã hortans uerbis utebatur huiusmodi: Ite, inquit, quoniam hac nouissima hora fratres minores cõmodati sunt mundo, ut electi in eis impleant, unde à iudice cõmendentur, illud audientes suauissimũ uerbũ; Quandiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis. Iocundum proinde dicebat sub fratrũ minorũ titulo mendicare, quem in retributione iustorꝫ Euãgelicæ ueritatis magister ore suo tam signanter expressit. In festis

quoque præcipuis, ubi opportunitas aderat, mendicare solitus erat, dicens in sanctis pauperibus propheticum illud impleri: Panem Angelorum manducauit homo. Illum sanè panem Angelicũ esse dicebat, quem pro Dei petitum amore, & beatis suggerentibus Angelis, pro ipsius charitate largitum sancta paupertas colligit ostiatim. Vnde cũ semel die sancto Paschæ morã faceret in eremitorio quodam adeò ab hominum habitatione remoto, quòd cõmode mendicare non posset, memor illius, qui discipulis euntibus in Emaus ipso die in specie peregrini apparuit, ab ipsis fratribus eleemosynam petijt, ut peregrinus & pauper. Quã cum accepisset humiliter, sacris eos informauit eloquijs, quòd transeuntes per mundi desertum tanꝗ peregrini & aduenæ, ueriq; Hæbrei Pascha Domini hoc est transitum ex hoc mundo ad patrem in paupertate spiritus continue celebraret.

Et quoniam in petendis eleemosynis non quæstus agebatur cupidine, sed spiritus libertate, pater pauperũ Deus specialem de ipso curã gerere uidebať. Accidit enim, ut infirmitate grauatus Domini seruus in loco Noceriæ, reduceretur Asisium per solemnes nuncios ad hoc Asisinatis populi deuotione transmissos. Qui Christi famulum deducentes, ad uillam quandam deuenerunt pauperculam nomine Sathianum, ubi cũ fames & hora cibũ expeterent, euntes & nihil inuenientes uenale uacui redierunt. Ad quos uir sanctus, ideo nihil inuenistis, quia plus in muscis uestris ꝗ in Domino confiditis. Muscas nẽpe denarios uocauit. Sed reuertimini, ait, ꝑ domos quas circuistis, & amorem Dei offerentes pro pretio, humiliter eleemosynã postulate. Nec falsa id æstimatione uerecundum putetis aut uile, quoniam uniuersa in eleemosynam post peccatum dignis & indignis eleemosynarius ille magnus largiflua pietate concessit. Deponunt erubescentiam milites, & eleemosynã sponte petentes, plura pro Dei amore quàm denarijs emunt. Siquidem diuino nutu corde cõpuncti pauperes incolæ, nõ solum sua, sed & seipsos liberaliter obtulerunt. Sicq; factum est, ut inopiam, quã pecunia releuare non poterat, Frãcisci pauperies suppleret.

Tempore quo infirmus iacebat, in eremitorio propè Reate, medicus quidam opportuno eum frequentabat officio. Cum autẽ Christi pauper impotens esset ad rependendam mercedem labori condignã, liberalissimus Deus ne ipsum sine præsenti remuneratione dimitteret, pium eius obsequium hoc nouo beneficio uice pauperis cõpensauit. Huius enim medici domus, quã tunc temporis ex omni lucro suo de nouo construxerat, parietum patula scissione à summo usꝗ deorsum, adeò de proximo minabatur ruinã, quòd non uidebatur per humanæ artis industriam possibile ipsius casui obuiare. Ipse uerò de sancti uiri meritis plenè confidens, cum magnæ fidei deuotione petiuit à socijs eius, aliquid sibi concedi, quod idem uir Dei manibus contre-

ctasset. Cum igitur modicum de capillis ipsius multa precum obtentum instantia, posuisset de sero intra muri scissuram, mane cõsurgens tanta inuenit aperturam illam soliditate cõclusam, ut nec reliquias ibi positas posset extrahere, nec scissuræ prioris uestigium aliquod inuenire. Factumq; est, ut qui ruinoso corpusculo serui Dei sedulè ministrarat, ruituræ domus propriæ periculo præcaueret.

Alio quoque tempore uir Dei ad quandam eremũ transferre se uolens, ut ibi liberius contemplationi uacaret, quia debilis erat, cuiusdam uiri pauperis uectabatur asello. Cumq; diebus æstiuis famulum Christi sequendo uir ille montana conscenderet, asperioris & longioris uię itinere fatigatus, nimioq; sitis ardore deficiens, instanter cœpit clamare post sanctum: En morior, inquit, siti, nisi poculi alicuius beneficio
refociller. Absque mora uir Dei prosiliuit de asino, & fixis in terra 31
genibus, palmas tetendit in cœlum orare non cessans, donec se intellexit auditum. Oratione tandem finita: Festina, inquit uiro, ad petram, & illic aquam uiuam inuenies, quã tibi hac hora misericorditer Christus de lapide bibendam produxit. Stupenda Dei dignatio, quæ seruis suis tam facile se inclinat. Bibit sitiens homo aquã de petra orantis uirtute, & poculum hausit de saxo durissimo. Aquæ decursus ibidem ante nõ fuit, nec ut est diligenter quæsitum, deinceps potuit inueniri.

31 *Habes hic orationem cũ genuflexione, & manuum ad cœlum extensione, necnon illius exauditionem.*

Qualiter autem per merita sui pauperis Christus multiplicauerit cibos in mari, cũ suo sit loco inferius adnotandum, hoc tantum cõmemorasse sufficiat, quod de eleemosyna modica sibi collata, nautas à famis & mortis periculo per dies plurimos liberauit, ut ex hoc liquido posit aduerti, quod omnipotẽtis Dei famulus, sicut in eductione aquę de petra conformis extitit Moysi, sic in multiplicatione uictualium Heliseo. Procul igitur à pauperibus Christi diffidentia omnis abscedat. Si enim paupertas Francisci adeo copiosę sufficientiæ fuit, ut subuenientiam cibi defectus tam mira uirtute suppleret, quòd nec cibus, nec potus, nec domus deesset, cum pecuniæ, & artis, & naturę facultas defecerat; multo magis illa merebitur, quæ usitato diuinæ prouidentię ordine cõmuniter conceduntur. Si, inquam, petræ siccitas ad pauperis uocẽ abundans poculum sitienti propinauit pauperculo, [illegible] inter omnia suum denegabit obsequium his, qui pro auctore omnium omnia reliquerunt.

De pietatis affectu, & quomodo ratione carentia uidebantur ad ipsum affici. Cap. 8.

Pietas uera, quæ secundum Apostolum ad omnia ualet, adeò cor Francisci repleuerat, ac penetrauerat, ut totum uideretur seruum Dei in suum dominium uendicasse. Hæc est, quæ ipsum per deuotionem sursum agebat in Deum, per compassionem transformabat in Christum, per condescensionem inclinabat ad proximum, & per uniuer-

ſalem conciliationem ad ſingula, reſigurabat ad innocentiæ ſtatum. Cumq; per hanc piè moueretur ad omnia, ſpecialiter tamen animas Chriſti Ieſu ſanguine pretioſo redemptas, cum cerneret inquinari aliqua ſorde peccati, tanta miſerationis teneritudine deplorabat, ut eas tanquã mater in Chriſto quotidie parturiret. Et hoc penes ipſum cauſa pręcipua uenerandi uerbi Dei miniſtros, quòd ſemen fratri ſuo defuncto, Chriſto uidelicet pro peccatoribus crucifixo, per ipſorũ conuerſionem & pia ſolicitudine ſuſcitent, & ſolicita pietate gubernent. Iſtiuſmodi miſerationis officium patri miſericordiarum omni ſacrificio firmabat acceptius, maxime ſi ſtudio fuerit perfectę charitatis impenſum, ut ad id laboretur magis exemplo, quàm uerbo, magis lachrimoſa prece, quàm loquaci ſermone. Plangẽdum proinde dicebat prædicatorem tanquã uera pietate priuatum, ſiue qui in prædicatione non animarum quærit ſalutem, ſed propriam laudem, ſiue qui prauitate deſtruit uitæ, quod ædificat ueritate doctrinæ. Præferendum huic dicebat fratrem ſimplicem & elinguem, qui bono exemplo alios prouocat ad bonum. Illud quoque uerbum; donec ſterilis peperit plurimos, taliter exponebat. Sterilis, inquit, eſt frater pauperculus, qui generandi in Eccleſia filios nõ habet officium. Hic pariet in iudicio plurimos, quia quos nunc priuatis orationibus cõuertit ad Chriſtum, ſuæ gloriæ tunc iudex aſcribet. Quæ multos habet filios infirmabitur; qa prædicator uanus & loquax, qui multis nunc quaſi ſua uirtute genitis gaudet, cognoſcet tunc ſe nil proprij habere in eis.

Cum igitur animarũ ſalutem uiſceroſa pietate appeteret, & feruida æmulatione zelaret, ſuauiſsimis ſe dicebat repleri odoribus, & quaſi unguento pretioſo liniri, cum ſanctorũ fratrum per orbem diſtantium odorifera fama multos audiret ad uiam ueritatis induci. Ex talium auditu exultabat in ſpiritu, benedictionibus omni acceptione digniſsimis fratres illos accumulans, q uerbo uel opere ad Chriſti amorem inducerent peccatores. Sic etiam qui religionem ſacram iniquis uiolarent operibus, maledictionis eius grauiſsimã incurrebant ſententiam. A te domine, inquit, ſanctiſsime, & à tota cœleſti curia, & à me paruulo tuo ſint maledicti, qui ſuo malo exemplo confundunt & deſtruunt, quod per ſanctos fratres ordinis huius ædificaſti, & ædificare non ceſſas. Tanta frequenter afficiebatur mœſtitia ſuper ſcandala puſillorum, ut deficere ſe putaret, niſi diuinæ fuiſſet clementiæ conſolatione ſuffultus.

Cum autem ſemel malis turbatus exemplis, anxio ſpiritu miſericordem patrem precaretur pro filijs, reſponſum huiuſmodi reportauit à Domino: Cur tu pauper homuncio conturbaris; An ego te ſuper religionem meam ſic paſtorem inſtitui, ut me principalem neſcias eſſe patronum? Hominem ſimplicem ad hoc te conſtitui, ut quę in te

fecero,non humanæ industriæ, sed supernæ gratiæ ascribantur. Ego uocaui,seruabo,& pascam, & alijs excidentibus, alios subrogabo, ita ut si nati non fuerint, faciam illos nasci. Et quantiscunque fuerit impulsibus paupercula hæc concussa religio, salua semper meo munere permanebit.

Detractionis quoq; uitium inimicũ fonti pietatis & gratiæ, tanq̃ serpentinum abhorrebat morsum,& atrocissimã pestem,& pijssimo Deo abominabile fore firmabat, pro eo q̃ detractor animarum sanguine pascitur,quos gladio linguæ necat. Audiens semel fratrẽ quendam denigrare famã alterius,conuersus ad uicarium suũ dixit: Surge, Surge,discute diligenter,& si accusatum fratrem innocentem reperis, accusantẽ dura correctione cunctis redde notabilem. Nonnunq̃ uero eum qui fratrẽ suũ famæ gloria spoliaret,iudicabat habitu spoliandũ, nec ad Dominum oculos posse leuare,nisi prius quod abstulerat,reddere pro posse curraret. Tanto maior est(aiebat)detractorũ impietas, q̃ latronum,quanto lex Christi,quę in obseruantia pietatis impletur, magis animarum q̃ corporum nos astringit optare salutem. Afflictis quoq; qualicunque corporali molestia,mira cõpassionis teneritudine condescendens,si quid penuriæ,si quid defectus in aliquo cerneret, pij cordis dulcedine regerebat in Christum. Sanè clementiam habebat ingenitam,quam superinfusa Christi pietas duplicabat. Itaque liquescebat animus eius ad pauperes, & infirmos; & quibus non poterat manum,exhibebat affectum.

Contigit semel ut pauperi cuidam eleemosynam importune petenti unus è fratribus durius responderet. Quod audiens pauperum pius amator, fratri præcepit, ut ad illius pauperis pedes se nudatum prosterneret, proclamaret culpabilem, orationis suffragium postularet,& ueniam. Quod cũ ille fecisset humiliter, dulciter pater adiecit: Dum pauperem uides,ò frater,speculum tibi proponitur Domini,& pauperis matris eius, In infirmis similiter infirmitates, quas assumpsit,considera. Cumq; in pauperibus cunctis & ipse Christianissimus pauper effigiem Christi prospiceret, si qua etiam necessaria uitæ sibi collata fuissent,eis occurrentibus non solum liberaliter conferebat,uerum etiam ac si illorũ propria essent, iudicabat esse reddenda. Accidit semel,ut eidem redeunti de Senis pauper quidam occurreret,cum occasione infirmitatis super habitum palliolo quodam esset amictus. Cuius miseria oculo clementi conspecta, Oportet,inquit,ad socium, ut reddamus mantellum pauperculo isti,nam ipsius est; mutuo enim ipsum accepimus, donec pauperiorem inuenire contingeret. Socius autẽ pij patris necessitatẽ considerans,pertinaciter obsistebat, ne prouideret alij,se negleto. At ille, Pro furto,ait,mihi reputo à magno eleemosynario imputandum,si hoc quod fero, non dedero magis egenti.

Propterea de omnibus, quæ sibi dabantur ad necessitatē corporis releuandam, solitus erat à dantibus licentiam petere, ut licitè posset, si magis egenus occurreret, erogare. Nulli prorsus rei parcebat, nec mantellis, nec tunicis, nec libris, nec etiam paramentis altaris, quin omnia hęc dum posset, ut pietatis impleret officium, largiretur.

Pluries cum oneratis obuiaret in uia pauperibus, imbecilles humeros illorꝫ oneribus supponebat. Consideratione quoq; primæ originis omnium abundantiori pietate repletus, creaturas quantumlibet paruas fratris uel sororis appellabat nominibus, pro eo quod sciebat eas unum secum habere principium. Illas tamen uiscerosius amplexabatur & dulcius, quæ Christi mansuetudinem piam similitudine naturali prætēdunt, & scripturę significatione figurant. Redemit frequenter agnos qui ducebantur ad mortē, illius memor agni mitissimi, qui ad occisionem duci uoluit pro peccatoribus redimendis. Hospitato quadam uice seruo Dei apud monasterium sancti Verecundi de Episcopatu Eugubij, ouicula quædā agniculum peperit illa nocte. Aderat sus ferocissima, quæ uitæ innocenti nō parcens, rapaci eum morsu necauit. Hoc audito, pius pater mira compassione cōmotus, & agni sine macula recordatus, lamentabatur pro morte agniculi corā omnibus dicens: Heu me, frater agnicule, animal innocens, Christū hominibus representans, maledicta sit impia, quæ te interfecit, nullusq; de ea comedat homo, uel bestia. Mirabile dictu. Statim infirmari cœpit porca malefica, & tribus diebus corpoream pœnam exoluens, ultricē tandem pertulit necē. Proiecta autē in uallum monasterij, ibiq; longo tempore iacens, in modū tabulæ desicata, nulli fuit esca famelico. Aduertat igitur humana impietas, quali pęna sit ferienda finaliter, si tam horrenda morte percussa est ferocitas bestialis. Perpendat & fidelis deuotio, ꝙ in seruo Dei pietas fuerit admirandę uirtutis & copiosæ dulcedinis, ut ei applauderet suo modo etiam natura brutorū. Iter enim faciens iuxta ciuitatem Senensem, inuenit in pascuis magnū ouium gregem. Quas cum benigne (ut erat solitus) salutasset, relicto pastu, cucurrerunt omnes ad eum, leuantesq; capita sua, erectis in eū luminibus intendebant. Tantum quidē ei fecerunt applausum, ut & pastores mirarentur & fratres, cernentes circa ipsum tam ouium agnos, ꝙ ipsos arietes sit mirabiliter exultantes.

Alio quoq; tempore apud sanctam Mariam de portiuncula quædam uiro Dei fuit ouis oblata, quam propter innocentiæ & simplicitatis amorem, quas ouis natura prętendit, gratanter suscepit. Monebat pius uir ouiculam, ut & laudibus diuinis intenderet, & ab omni fratrū offensa caueret. Ouis autē, quasi uiri Dei pietatem aduerteret, informationem ipsius solicitè obseruabat. Nam audiens fratres in choro cantare, & ipsa Ecclesiam ingrediens sine alicuius informatione flectē

bat genua, uocem balatus emittens ante altare uirginis matris agni, ac si eam salutare gestiret. Insuper & cum 32 eleuaretur sacratissimũ Christi corpus inter missarum solēnia, flexis curuabatur poplitibus, tanquam si reuerens pecus de irreuerentia indeuotos argueret, Christoq; deuotos ad sacramenti reuerentiam inuitaret. Tēpore quodam agniculum in urbe secum habuerat ob reuerentiam illius mitissimi agni, quem nobili matronæ, dominæ scilicet Iacobæ de septem solijs in suo recessu conseruandum cōmisit. Agnus uerò quasi in spiritualibus eruditus à sancto, Dominæ ad Ecclesiam eunti, stanti, & reuertenti societate inseparabili cohærebat: Si matutinali hora domina tardaret exurgere, agnus consurgens impellebat eam cornulis, & balatibus excitabat, gestibus adhortans & nutibus, ut ad Ecclesiā properaret. Propter quod agnus Francisci discipulus, deuotionis iam magister effectus, ut mirabilis & amabilis à Domina seruabatur.

32 Et cum eleuaretur sacratissimũ Christi corpus inter Missarũ solennia, ouicula flexis curuabatur poplitibus Ecce qu modo bruta animalia Deũ suum cognoscunt & reuerētur, miseri autē hæretici minime.

Alio quoq; tempore apud Græcium uiuus uiro Dei oblatus fuit lepusculus, qui liber in terra positus, cum posset, quò uellet, effugere, uocante se patre benigno, in sinum illius propero cursu saltauit. Quē ipse pio cordis affectu circumfouens, uidebatur eidem compati quasi mater, dulciq; alloquutione cōmonitum, ne se iterũ capi permitteret, liberum abire permisit. Cumq; pluries in terra positus ut abscederet, semper in sinum patris rediret, tanquam si sensu quodam occulto cordis ipsius perciperet pietatem, tandem iussu patris à fratribus delatus est ad loca solitudinis tutiora. Modo quoq; consimili in insula lacus Perusini cuniculus quidam captus, & uiro Dei oblatus, cũ cęteros fugeret, manibus eius & sinu se domestica securitate cōmisit. Per lacum Reatinum eidem ad eremum de Græcio properanti, piscator unā ex deuotione fluuialem obtulit auem. Quam cũ libenter susceptam apertis inuitaret manibus ad recessum, nec illa uellet abire, 33 erectis in cœlum oculis, diu in oratione permansit; & quasi aliunde post longā horam ad se reuersus, dulciter iterato mandauit auiculæ, ut Dominũ laudatura recederet. Suscepta itaq; cum benedictione licentia, gestu corporis quoddam prætendens gaudium auolauit. In eodē lacu similiter oblatus fuit ei piscis magnus & uiuus, quem more solito fraterno nomine uocans, in aquam reposuit iuxta nauem. Piscis uerò corā uiro Dei ludebat in aqua, & quasi amore illius allectus nullatenus recessit à naui, nisi prius ab eodem cum benedictione licentia sibi data.

33 Et erectis in cœlum oculis, diu in oratione permansit.

Alio quoque tempore ambulans cum quodam fratre per paludes Venetiarum, inuenit maximam auium multitudinē residentium & cantantium in uirgultis. Quibus uisis dixit ad socium: Sorores, aues laudant creatorem suum, nos itaq; in medium ipsarum euntes, laudes 34 & horas canonicas Domino decantemus. Cũq; in medium ipsarũ intrassent, non sunt aues motæ de loco. Et quia propter garritũ

34 Nota, Laudes & horas canonicas domino decantemus.

ipſarũ in dicendis horis ſe mutuò audire non poterant, conuerſus uir ſanctus dixit ad aues: Sorores aues à cantu ceſſate, donec laudes Deo debitas perſoluamus. At illę cõtinuo tacuerunt, tandiu in ſilentio perſiſtentes, quandiu dictis horis ſpacioſè, & laudibus perſolutis à ſancto Dei cantandi licẽtiam receperunt. Dante autẽ eis uiro Dei licentiam, ſtatim more ſolito cantum ſuum reſumpſerunt.

Apud ſanctã Mariam de portiuncula iuxta cellam uiri Dei, ſuper ficum cicada reſidens & decantans, cum ſeruum Domini, qui etiam in paruis rebus magnificentiam creatoris admirari didicerat, ad diuinas laudes cantu ſuo frequentius excitaret, ab eodem quadam die uocata, uelut edocta cœlitus, ſuper manũ uolauit ipſius. Cui cũ dixiſſet; Canta ſoror mea Cicada, & Dominum creatorẽ tuo iubilo lauda, ſine mora obediens canere cœpit, nec deſtitit, donec iuſſu patris ad locum proprium reuolauit. Manſit autẽ per octo dies ibidem, quolibet die ueniendo, cantando, & recedendo eius iuſſa perficiens. Tandẽ uir Dei ait ad ſocios: Demus iam ſorori noſtræ cicadæ licẽtiam, ſatis enim nos ſuo cantu lætificans, ad laudes Dei octo dierum ſpacio excitauit. Et ſtatim ab eo licentiata receſsit, nec ultra ibidem apparuit, ac ſi mandatum ipſius non auderet aliquatenus præterire.

Eidem Senis infirmo Phaſianus quidam de nouo captus, à nobili quodam tranſmiſſus eſt uiuus; qui continuò ut uirum ſanctũ audiuit & uidit; tanta ei amicabilitate cohæſit, ut nullo modo pateretur ab ipſo ſeiungi. Nam pluribus uicibus extra locellum fratrum in uinea poſitus, ut abiret, ſi uellet, rapido ſemper curſu redibat ad patrẽ, tanquam ſi ab eodem omni fuiſſet tempore educatus. Deinde cuidam collatus uiro, qui ex deuotione ſeruum Dei uiſitare ſolebat, uelut ſibi moleſtũ foret à pij patris abſentari conſpectu, eſcam recuſauit omnino. Reportatus tandẽ ad famulum Dei, ſtatim ut conſpexit eundẽ, quibuſdam hilaritatis prætenſis geſtibus, auidè manducauit.

Cum ad eremum perueniſſet Aluernę propter Quadrageſimam celebrandam, in honorem Archangeli Michaelis, diuerſi generis aues circa ipſius cellulam uolitantes, concentu ſonoro, & lætitiæ geſtibus, quaſi de eius aduentu gaudentes, patrẽ pium inuitare, ac allicere uidebantur ad moram. Quo uiſo, dixit ad ſocium: Cerno frater uoluntatis eſſe diuinæ, quod hic aliquandiu cõmoremur, tantum ſorores auiculæ de noſtra uidentur præſentia conſolari. Cũ igitur contraheret ibi morã, falco ibidem nidificans, magno ſe illi amicitiæ fœdere copulauit. Nam ſemper horam nocturno tẽpore, in qua uir ſanctus ad diuina officia ſurgere ſolitus erat, cantu ſuo præueniebat, & ſono. Quod famulo Dei gratiſsimũ erat, eo quod tanta ſolicitudo, quam circa eũ gerebat, omnem ab ipſo torporẽ deſidiæ excuteret. Cum uerò ſeruus Chriſti infirmitate plus ſolito grauaretur, parcebat falco, nec tam tẽpeſtiuas

indicebat uigilias. Siquidē uelut instructus à Deo, circa diluculum suę uocis campanam leui tactu pulsabat. Diuinū certè uidetur fuisse pręsagium, tam in exultatione multimodi generis auium, q̃ in cantu falconis, cū Dei laudator & cultor pennis contēplationis subuectus tunc foret illic apparitione Seraphica sublimandus.

Moram eo faciente tempore quodam in eremitorio Græcij, loci illius indigenæ malis multiplicibus uexabantur. Nam & luporꝫ rapacium multitudo, non solū bruta sed & homines consumebat, & grando annua tēpestate blada & uineas deuastabat. Dū igitur sic afflictis præco sacri Euangelij prædicaret, dixit ad eos: Ad honorē & laudem Dei Omnipotentis fidere iubeo uobis, q̄ pestilentia hæc omnis abscedet, & respiciens uos Dominus multiplicabit in temporalibus bonis, si mihi credentes misereamini uestri, ut uestra confessione præmissa, dignos faciatis pœnitentiæ fructus. Iterū hoc annuncio uobis, q̄ si beneficijs ingrati ad uomitū conuersi fueritis, innouabitur plaga, duplicabitur pœna, & maiori in uos ira dæseuiet. Ab illa utiq; hora, pœnitentiam ad exhortationē ipsius agentibus illis, cessauerunt clades, periere pericula, nec molestiæ quicq̃ lupi intulere, uel grandines. Immo quod maius est, si quando uicinorꝫ arua grando peruaderet, istorum terminis appropinquans, terminabatur ibidē, aut in partem aliam diuertebat. Cessauit grando, seruauerunt & lupi pactionem serui Dei, nec contra pietatis legem in homines ad pietatē conuersos attentauerunt amplius desæuire, quandiu iuxta condictum, contra pijssimas Dei leges impiè non egerunt. Piè igitur sentiendū est de pietate uiri beati, quę tā mirę dulcedinis, & uirtutis fuit, ut domaret ferocia, domesticaret syluestria, mansueta doceret, & brutorū naturam homini iam lapso rebellem, ad sui obedientiam inclinaret. Verè hæc est, quæ cunctas sibi creaturas confęderans ualet ad omnia, promissionem habens uitæ, quæ nunc est, & futuræ.

De feruore charitatis, & desiderio martyrij. Cap. 9.

Charitatem feruentē, qua sponsi amicus Franciscus ardebat, quis enarrare sufficiat? Totus nanque quasi quidam carbo ignitus diuini amoris flāma uidebatur absorptus. Subita enim ad auditum amoris Domini excitabatur, afficiebatur, inflāmabatur, quasi plectro uocis extrinsecæ corda cordis interior tangeretur. Talem pro eleemosynis censum offerre, nobilem prodigalitatem dicebat, & eos, qui minus ipsum, q̃ denarios reputarent, esse stultissimos, pro eo q̄ solius diuini amoris impreciabile precium ad regnū cœlorum sufficiat comparandum, & eius, qui nos multū amauit, multū sit amor amandus. Vt autē ex omnibus excitaretur ad amorem diuinū, exultabat in cunctis operibus manuum Domini, & per iocunditatis specula in uiuificam consurgebat rationē, & causam. Contuebatur in pulchris pulcherrimū,

& per impressa rebus uestigia. Prosequebatur ubique dilectum, de omnibus sibi scalam faciens, per quam conscenderet ad apprehendendũ eũ, qui est desiderabilis totus. Inauditæ nanq; deuotionis affectu fontalem illam bonitatem in creaturis singulis, tanquã in riuulis degustabat, & quasi cœlestem concentum perciperet in consonantia uirtutũ, & actuum eis datorũ à Deo, ipsas ad laudem Domini more prophetę Dauid dulciter hortabatur. Christus Iesus crucifixus intra suę mentis ubera, ut mirrhæ fasciculus iugiter morabatur, in quem optabat per excessiui amoris incendium totaliter transformari.

Prærogatiua quoq; peculiaris deuotionis ad ipsum, ab Epiphaniæ festo usq; ad continuos quadraginta dies, eo scilicet tẽpore, quo Christus latuit in deserto, ad solitudinis loca declinãs, cellaq; reclusus quanta poterat arctitudine 35 cibi & potus, ieiunijs, & orationibus, & laudibus Dei sine intermissione uacabat, tam feruido quidem in Christũ ferebatur affectu. Sed & dilectus illi tam familiarem rependebat affectum, ut uideretur ipsi famulo Dei, quasi iugem præ oculis ipsius Saluatoris sentire præsentiam, sicut aliquando socijs familiariter reuelauit. Flagrabat erga sacramentũ Dominici corporis feruore omnium medularum, stupore admirans permaximo illam charissimam dignationem & dignatissimam charitatem. Sæpe cõmunicabat, & tam deuotè, ut alios deuotos efficeret, dum ad immaculati agni degustationẽ suauem, quasi spiritu ebrius, in mentis ut plurimũ rapiebatur excessum. Matrem Domini nostri Iesu Christi indicibili complectebatur amore, eo q̃ Dominum maiestatis fratrẽ nobis effecerit, & per eam simus misericordiam consequuti. In ipsa 36 post Christum præcipuè fidens, eam sui ac suorum aduocatam constituit, & ad honorem ipsius à festo Apostolorũ Petri & Pauli usque ad festum assumptionis deuotissimè ieiunabat. Angelicis spiritibus ardentibus igne mirifico ad excedendum in Deum, & electorũ animas inflãmandas, inseparabilis erat amoris uinculo copulatus, & ob deuotionem ipsorũ, ab assumptione Virginis gloriosæ quadraginta diebus ieiunans orationi iugiter insistebat. Beato autẽ Michaeli Archangelo, eo q̃ animarum repræsentandarum haberet officium spirituali erat amore deuotior, propter feruidum quem habebat zelum ad salutem omnium saluandorum. Ex recordatione sanctorum omnium tanq̃ lapidum ignitarum, in Deificum recalescebat incendium, Apostolos omnes, & præcipuè Petrum, & Paulum propter feruidam charitatẽ, quam habuerunt ad Christũ, summa deuotione complexans, ob quorum reuerentiam & amorẽ quadragesimæ specialis ieiunium Domino dedicabat.

35 Vide sancti patris cibi & potus abstinẽtiam, uide ieiunia & orationes. Hæc sunt bonorum monachorum exercitia.

36 Considerent hæretici quid dicatur hic de beata Dei genitrice, In ipsa post Christũ præcipue fidens, eam sui ac suorum aduocatam constituit.

Non habebat aliud Christi pauper nisi duo minuta, corpus scilicet & animam, quod posset liberali charitate largiri. Sed hoc per amorem Christi sic offerebat continuè, ut quasi omni tẽpore per rigorẽ ieiunij

corpus, & per ardorem desiderij spiritum ĩmolaret, exterius in atrio sacrificans holocaustum, & in tẽplo interius concremans thymiama. Sic autẽ eum charitatis excessiua deuotio sursum in diuina ferebat, ut eiusdem affectuosa benignitas ad naturæ cõsortes & gratiæ dilataret. Quem enim creaturis cæteris germanum pietas cordis effecerat, mirum non est si creatoris insignitis imagine & sanguine redemptis auctoris germaniorem Christi charitas faciebat. Non se Christi reputabat amicum, nisi animas foueret, quas ille redemit. Saluti animarum nihil præferendũ esse dicebat, eo maxime probans, q̄ unigenitus Dei pro animabus dignatus fuerit in cruce pendere. Hinc sibi in oratione luctamen, in prædicatione discursus, & in exemplis dandis excessus. Vnde quotiens austeritas minima reprehenderetur in ipso, respondebat se datum alijs in exemplum. Licet enim innocens eius caro, quæ iam se sponte subdebat spiritui, nullo egeret flagello, propter offensas tamen exempli causa renouabat illi pœnas & onera, custodiens propter alios uias duras. Dicebat enim, si linguis hominũ loquar, & Angelorum, charitatem autẽ in meipso non habeam, & proximis uirtutũ exempla non monstrem, parum prosum alijs, mihi nihil.

Feruenti quoq; charitatis incendio gloriosum sanctorũ martyrum æmulabatur triumphum, in quibus nec amoris flãma extingui, nec fortitudo potuit infirmari. Desiderabat propterea & ipse illa perfecta charitate succensus, quæ foras mittit timorem, per martyrij flãmam, hostiam Domino se offerre uiuentem, ut & uicem Christo pro nobis morienti rependeret, & ad diuinũ amorẽ cæteros prouocaret. Sexto nanq; conuersionis suæ anno desiderio martyrij flagrans, ad prædicandam fidẽ Christianã & pœnitentiam sarracenis, & alijs infidelibus, ad partes Syriæ transfretare disposuit: Cumq; nauẽ quandã ut illuc tenderet, conscendisset, uentis contrarijs flantibus, compulsus est in Sclauoniæ partibus applicare. Cum igitur morã aliquandiu contraxisset ibidem, nec inuenire posset nauem tunc tẽporis transfretantem, fraudatum à suo desiderio se sentiens, nautas quosdam Anchonã tendentes, ut amore Dei eum secum ducerent, exorauit. Verum illis propter expensarum defectum pertinaciter recusantibus, uir Dei plurimũ de Domini bonitate confisus, nauẽ cum socio latenter conscendit. Affuit quidam à Deo, ut creditur, pro paupere suo missus, qui secum ferens necessaria uictus, quendam timentẽ Deum de naui ad se uocatum sic alloquutus est: Hęc pro pauperibus fratribus in naui latitantibus conserua fideliter, ac necessitatis tẽpore amicabiliter subministra. Sicq; factum est, ut nautis propter uim uentorũ per dies plurimos nusq̄ applicare ualentibus, omnia consumerentur ipsorũ cibaria, & sola pauperi Francisco collata desuper eleemosyna superesset. Quæ cum esset modica, tantũ diuina uirtute suscepit augumentũ, ut diebus pluribus

in mari propter tempeſtatem continuam contrahentibus morã, uſq; ad portũ Anchonæ omnium neceſsitatibus plenariè ſubueniret. Videntes itaq; nautæ per ſeruũ Dei multa ſe mortis euaſiſſe diſcrimina, tanq; qui maris horrẽda pericula ſenſerant, & mirãda opera Domini uiderant in profundo, gratias egerunt Omnipotẽti Deo, qui ſemper in ſuis amicis & ſeruis mirabilem & amabilem ſe oſtendit.

Cum autẽ relicto mari terrã perambulare cœpiſſet, iactato in eam ſalutis ſemine, reportabat manipulos fructuoſos. Verũ quia martyrij fructus adeo cor eius allexerat, ut precioſam pro Chriſto mortem ſuper omnia uirtutũ merita peroptaret, uerſus Marrochium iter arripuit, ut Miramolino, & genti eius Chriſti Euangelium prædicaret, ſi quomodo ad concupitam palmam ualeret attingere. Tanto nanque deſiderio ferebatur, ut quanuis eſſet imbecilis corpore, peregrinationis ſuæ præcurreret comitem, & ad exequendum propoſitum feſtinus, & tanq; ſpiritu ebrius aduolaret, Sed cum iam uſque in Hiſpaniam perrexiſſet, diuina diſpoſitione, quæ ipſum reſeruabat ad alia, grauiſſima ei ſuperuenit infirmitas, qua præpeditus quod cupiebat, adimplere nequiuit. Sentiens igitur uir Dei, q́ neceſſaria erat adhuc proli, quã genuerat, ipſius uita in carne, quanuis mortẽ ſibi lucrum putaret eſſe, redijt ad paſcendum oues ſuæ ſolicitudini cõmendatas.

Verùm charitatis ardore ſpiritũ ipſius ad martyrium perurgente, tertia adhuc uice pro fide Trinitatis effuſione ſui ſanguinis dilatanda, uerſus infideles proficiſci tentauit. Tertiodecimo nanq; conuerſionis ſuæ anno ad partes Syriæ pergens, multis ſe periculis cõſtanter expoſuit, ut Soldani Babyloniȩ poſſet adire præſentiam. Inter Chriſtianos enim ac Sarracenos tunc bellum tam implacabile erat, exercituum caſtris hinc inde in campo cominus ex aduerſo locatis, ut uia mutui tranſitus ſine mortis diſcrimine non pateret. Exierat ſiquidem à Soldano edictum crudele, ut quicunque caput alicuius Chriſtiani afferret, biſantium aureum pro mercede reciperet. At intrepidus Chriſti miles Franciſcus ſperans in proximo ſuum adipiſci poſſe propoſitũ, diffiniuit iter arripere, mortis pauore non territus, ſed deſiderio prouocatus. Oratione nanq; præmiſſa confortatus â Domino, confidenter illud propheticum decantabat: Nam etſi ambulauero in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu meçum es. Aſſumpto igitur ſocio fratre, Illuminato nomine, uiro utiq; luminis & uirtutis, cum iter cepiſſet, obuias habuit ouiculas duas, quibus uiſis exhilaratus uir ſanctus, dixit ad ſocium: Confide frater in Domino, nam in nobis Euangelicum illud impletur: Ecce ego mitto uos in medio luporum. Cum autẽ proceſsiſſent ulterius, occurrerunt ei ſatelites ſarraceni, qui tanq; lupi celerius accurrentes ad oues, ſeruos Dei feraliter comprehenſos crudeliter & contemptibiliter pertractarunt, afficientes conuitijs,

uitijs, affligentes uerberibus,& uinculis alligantes. Tandem afflictos multipliciter,& attritos ad Soldanum diuina disponente prouidentia, iuxta uiri desiderium perduxerunt. Cum igitur princeps ille perquireret à quibus,& ad quid,& qualiter misi essent, intrepido corde respondit Christi seruus Franciscus: Non ab homine, sed à Deo altissimo se fuisse transmissum,ut ei & populo suo uiam salutis ostenderet, & annunciaret Euangelium ueritatis.

Tanta uerò mentis constantia,tanta uirtute animi,tantoq; feruore spiritus prædicto Soldano prædicauit, Deum trinũ,& unum,& saluatorem omnium Iesum Christum,ut Euangelicum illud in ipso claresceret ueraciter esse completum:Ego dabo uobis os,& sapientiam cui non poterunt resistere, & contradicere omnes aduersarij uestri. Nam & Soldanus admirandum in uiro Dei feruorẽ spiritus conspiciens, & uirtutem,libenter ipsum audiebat,& ad moram contrahendam cũ eo instantius inuitabat. Christi uerò seruus superno illustratus oraculo: Si uis,inquit,conuerti tu cũ populo tuo ad Christum,ob illius amorẽ libenter uobiscum cõmorabor. Quòd si hæsitas propter fidem Christi legem Machometi dimittere,iube ignem accendi per maximum, & ego cũ sacerdotibus tuis ignẽ ingrediar,ut uel sic cognoscas,quæ fides certior,& sanctior non immeritò tenenda sit. Ad quem Soldanus: Non credo quòd aliquis de sacerdotibus meis se uellet igni propter fidem suam defensandam exponere,uel genus aliquod subire tormenti. Viderat enim statim quendam de presbyteris suis uirum auctenticum & longęuum, hoc audito uerbo, de suis conspectibus aufugisse. Ad quem uir sanctus: si mihi uelis promittere pro te, & populo tuo, quòd ad Christi cultum,si ignẽ illæsus exiero,ueniatis,ignem solus introibo: Et si combustus fuero,imputetur peccatis meis; si autẽ diuina me protexerit uirtus,Christi Dei uirtutẽ,& sapientiam,uerũ Deum, & Dominũ saluatorem omnium agnoscatis.Soldanus autem optionẽ hanc accipere se non audere respondit, quia seditionem populi formidabat.Obtulit tamen ei multa munera preciosa,quæ uir Dei nõ mundanarũ rerum,sed salutis animarũ auidus,spreuit omnia,quasi lutum. Soldanus autem uidens uirum sanctum tam perfectum rerum mundialium contemptorẽ,admiratione permotus,maiorẽ erga ipsum deuotionem concepit.Et quanuis ad fidem Christianam transire nollet, uel forsan nõ auderet,rogauit tamen deuotè famulum Christi,ut prędicta susciperet pro salute ipsius Christianis pauperibus,uel Ecclesijs eroganda. Ipse uerò quia pondus fugiebat pecuniæ,& in animo Soldani ueræ pietatis non uidebat radicem,nullatenus acquieuit. Videns etiam se non proficere in conuersione gentis illius, nec suum assequi posse propositum,ad partes fidelium, diuina reuelatione præmonitus, remeauit.

Sic itaque Dei ordinante clementia, & sancti uiri promerente uirtute, misericorditer & mirabiliter factum est, quòd Christi amicus mortem pro ipso uiribus totis exquireret, & tamen nullatenus inueniret, ut & merito non careret optati martyrij, & insigniendus seruaretur in posterum priuilegio singulari. Sic utiq; factum est, ut ignis ille diuinus adhuc perfectius ipsius æstuaret in corde, ut post potentius euaporaret in carne. O' uerè beatum uirum, cuius caro etsi tyrannico ferro non cęditur, occisi tamen agni similitudine non priuatur. O' inquã, uerè ac plenè beatum, cuius animã etsi gladius persequutoris nõ abstulit, palmam tamen martyrij non amisit.

De studio & uirtute Orationis. Cap. 10.

Sentiens Christi seruus Franciscus, corpore se peregrinum à Domino, cum iam ad terrena foris desideria per Christi charitatem totus esset insensibilis factus, ne foret absque consolatione dilecti, sine intermissione orans, spiritum Deo contendebat exhibere pręsentem. Erat quidem oratio contemplanti solatium, dum supernarũ circuitu mansionum, Angelorum conciuis iam factus, feruenti desiderio quærebat dilectum, à quo solus eum carnis paries disiungebat. Erat & operanti præsidium, dum in omnibus quæ agebat, de sua diffidens industria, & de superna pietate confidens, per ipsius instantiam, totũ in Domino cogitatũ iactabat. 37 Orationis gratiam uiro religioso desiderãdam super omnia firmiter asserebat, nullumq; credens sine ipsa in Dei prosperari seruitio, modis quibus poterat fratres suos ad eius studium excitabat. Nam ambulans, & sedens, intus, & foris, laborans, & uacans, orationi adeò erat intentus, ut illi uideretur, non solum quicquid erat in eo cordis & corporis, uerum etiam operis & temporis dedicasse. Solitus erat nullam uisitationẽ spiritus cũ negligentia præterire. Siquidẽ cum offerebatur, sequebatur eam, & quandiu dominus concedebat, dulcedine perfruebatur oblata. Cum autẽ intentus itineri, diuini spiritus aliquos sentiret afflatus, socijs præcedentibus gradum figebat, nouamq; inspirationem ad fruitionem conuertens, gratiam non recipiebat in uacuum.

37 *Ecce quã necessaria uiro Religioso oratio.*

Suspendebatur multoties tanto contemplationis excessu, ut supra semetipsum raptus, & ultra humanum sensum aliquid sentiens, quid ageretur circa se exterius ignoraret. Transiens nanq; semel per Burgum sancti Sepulchri, castrum utique populosum, pro debilitate corporis subuectus asello, obuias habuit turbas in eũ præ deuotione ruentes. Tractus autem & detentus ab eis, cõpressus quoque, ac multipliciter attrectatus, insensibilis uidebatur ad omnia, & uelut exanime corpus, de ijs quæ fiebant circa ipsum, nihil penitus aduertebat. Vnde cũ iam diu transito castro, turbisq; relictis peruenisset ad quoddam domicilium leprosorum, quasi aliunde rediens cęlestium contemplator,

ſolicitè requiſiuit quando propinquarent ad Burgum. Mens quidem ipſius in cœleſtibus fixa ſplendoribus, uarietates non ſenſerat locorũ, nec temporũ, nec occurrentium perſonarũ. Quod ipſi accidiſſe frequentius, ſociorũ eius experientia multiplex comprobauit. Et quia in oratione perceperat ſancti ſpiritus deſideratã præſentiam tantò familiarius ſe offerre precantibus, quanto plus inuenit elongatos à ſtrepitu mundanorũ, ideo loca ſolitaria quærens, ad ſolitudines & Eccleſias derelictas oraturus nocte pergebat: Vbi dæmonũ pugnas horribiles frequenter ſuſtinuit, qui ſecũ ſenſibiliter confligentes, nitebantur ipſum ab orationis ſtudio perturbare. Ipſe uerò armis munitus cœleſtibus, quanto uehementius impetebatur ab hoſtibus, tanto fortior in uirtute, & feruentior reddebatur in opere, fidenter dicens ad Chriſtum: ſub umbra alarum tuarũ protege me à facie impiorũ, qui me afflixerunt. Ad dæmones autem: Facite quicquid in me ualetis, maligni ſpiritus, & fallaces. Non enim poteſtis, niſi quantum uos manus ſuperna relaxat: & ego ad perferendum omnia, quæ illa infligenda decreuerit, cũ omni iocunditate paratus aſsiſto. Quam mentis conſtantiam ſuperbi dæmones non ferentes, abſcedebant confuſi.

Vir autẽ Dei ſolitarius remanens & pacatus, nemora replebat gemitibus, loca ſpargebat lachrymiś, pectora manu tendebat, & quaſi occultius ſecretarium nactus, confabulabatur cum domino ſuo. Ibi reſpondebat iudici, ibi ſupplicabat patri, ibi colloquebatur amico. Ibi quoque à fratribus ipſum piè obſeruantibus, aliquoties auditus eſt, clamoſis gemitibus apud diuinam pro peccatoribus interpellare clementiam, deplorare etiam alta uoce, quaſi corã ſe poſitam Dominicã paſſionem. Ibi uiſus eſt nocte 38 orans manibus ad modum crucis protenſis, toto corpore ſubleuatus à terra, & nubecula quadam fulgente circũdatus, ut illuſtrationis mirabilis intra mentem mira circa corpus perluſtratio teſtis eſſet. Ibi etiam, ſicut certis eſt cõprobatum indicijs, incerta ſibi & occulta diuinæ ſapientię pandebantur, quanuis illa non uulgaret exterius, niſi quantũ Chriſti urgebat charitas, & proximorum utilitas exigebat. Dicebat enim: Leui mercede rem impreciabilem contingit amitti, & illum qui dedit, ad non dandum iterum facilè prouocari.

38 *Orans manibus ad modum Crucis protenſis.*

Quando à priuatis redibat orationibus, quibus penè in uirum alterum mutabatur, ſummopere ſtudebat conformare ſe cæteris, ne forte quod foris oſtenderet, aura fauoris intus à mercede euacuaret. Cum in publico ſubitò afficeretur uiſitatus à Domino, ſemper aliquid obijciebat aſtantibus, ne ſponſi familiares attractus forinſecus uulgarentur. Excreationes, gemitus, duros anelitus, extrinſecos nutus orans inter fratres deuitabat omnino, ſiue quia diligebat ſecretum, ſiue quia ad interiora reintrans, totus ferebatur in Deum. Sæpe talia familiari-

bus dixit: Quando seruus Dei orans, uisitatur diuinitus, dicere debet: Istam consolationem mihi peccatori & indigno de cœlo misisti domine, & ego illam tuæ cõmitto custodiæ, quia thesauri tui me sentio esse latronem. Cum autem ab oratione reuertitur, sic debet se pauperculum, & peccatorem ostendere, ac si nullam sit nouam gratiam consequutus.

Orante autem uiro Dei in loco de Porciuncula, contigit Asisinatem Episcopum uenire ad eum, ut erat solitus, uisitandum. Qui mox ut locum fuit ingressus, ad cellam, in qua Christi seruus orabat, plus debito fidenter accesit. Pulsoq; ostiolo intraturum se ingerens, dum caput immisit, sanctumq; orantem conspexit, repentino timore concussus, obrigescentibus membris, etiam loquelam amisit. Subitoq; uoluntate diuina per uim foras propulsus, retrogrado pede procul abductus est. Stupefactus Episcopus ad fratres festinauit, ut potuit, Deoq; sibi restituente linguam, primo uerbo confessus est culpam.

Contigit tempore quodam Abbatem monasterij sancti Iustini de Episcopatu Perusij, obuiare famulo Christi. Quo uiso Abbas deuotus celeriter de equo descendit, ut & uiro Dei reuerentiam faceret, & de salute animæ aliqua cũ ipso conferret. Tandẽ habita collatione suaui, Abbas abscedens orari pro se humiliter petijt. Cui uir Deo charus respondit: Orabo libenter. Parum itaque discedente Abbate, dixit fidelis Franciscus ad socium: Expecta frater modicum, quia debitum uolo soluere, quod promisi. 39 Orante autem illo, subito Abbas insolitum calorem, & dulcedinem hactenus inexpertam sensit in spiritu, ita quod in excessu mentis effectus, totus à seipso in Deum defecit. Parua morula substitit, & in se reuersus, uirtutem orationis sancti Francisci cognouit. Maiori proinde circa ordinẽ semper amore flagrauit, multisq; factum pro miraculo retulit.

39 *Audi rem mirã de ui Orationis beati Francisci.*

40 *Vide quã deuote & quã attente canonicas horas persolueret.*

Solitus erat uir sanctus horas 40 Canonicas non minus timorate Deo persoluere, quâm deuote. Nam licet oculorum, stomachi, splenis, & epatis ægritudine laboraret, nolebat tamen muro uel parieti inhærere dum psalleret, sed horas semper erectus, & sine caputio, non girouagis oculis, nec cũ aliqua sincopa persoluebat. Si quando esset in itinere constitutus, figebat tunc temporis gressum, huiusmodi consuetudinem reuerentem & sacrã, propter pluuiarũ inundantiam non amittens. Dicebat enim si quiete comedit corpus cibum suũ futurum cũ ipso uermium esca, cũ quanta pace & tranquillitate accipere debet anima cibũ uitæ? Grauiter etiam se putabat offendere, si quando orationi deditus, uanis phantasmatibus interius uagaretur. Cum aliquid tale accideret, non parcebat confessioni, quin illud protinus expiaret. Hoc studium sic in usum conuerterat, ut rarisime muscas huiusmodi pateretur.

Fecerat

Fecerat in Quadragesima quadam uasculum unum, ut minutias temporis ne omnino exciderent, occuparet: Quod cum dicenti Tertiam in memoriam ueniens paulum ipsius animũ distraxisset, motus feruore spiritus, uasculum igne consumpsit, dicens: Sacrificabo illud Domino, cuius sacrificium impediuit. Psalmos cũ tanta mentis attentione dicebat, quasi Deum præsentem haberet: & cũ nomen Domini in eis occurreret, præ suauitatis dulcedine labia sua lingere uidebatur. Ipsum quoque Domini nomen non solum cogitatum, uerum etiam prolatum, & scriptũ reuerentia uolens honorare præcipua, fratribus persuasit aliquando, ut omnes cedulas scriptas ubicunq; repertas colligerent, mundoq; loco reponerent, ne forte sacrũ illud nomen contingeret conculcari. Nomen autem Iesu cum exprimeret uel audiret, iubilo quodam repletus interius, totus uidebatur exterius alterari, ac si mellifluus sapor gustum, uel armoniacus sonus ipsius immutasset auditum.

Contigit autem anno tertio ante obitum suũ, ut memoriam natiuitatis pueri Iesu ad deuotionem excitandam apud castrum Græcij disponeret agere cũ quanto maiori 41 solennitate ualeret. Ne uerò hoc leuitati posset ascribi, à summo Pontifice petita & obtenta licentia, fecit præparari præsepium, apportari fenum, bouem & asinum ad locum adduci. Aduocantur fratres, adueniunt populi, personat sylua uoces, & uenerabilis illa nox luminibus copiosis & claris, laudibusque sonoris, & consonis, & splendens efficitur, & solennis. Stabat uir Dei corã præsepio pietate repletus, respersus lachrymis, & gaudio superfusus. Celebrantur missarum solennia super præsepe, Leuita Christi Francisco sacrũ Euangelium decantante. Prędicat deinde populo circunstanti. de natiuitate Regis pauperis, quẽ cũ nominare uellet, puerum de Bethleem præ amoris teneritudine nuncupabat. Miles autem quidam uirtuosus & uerax, qui propter Christi amorem seculari relicta militia, uiro Dei magna fuit familiaritate coniunctus, Dominus Ioannes de Græcio, se uidisse asseruit puerulum quendam ualde formosum in illo præsepio dormientem, quem beatus pater Franciscus ambobus cõplexans brachijs excitare uidebatur à somno. Hanc siquidem deuoti militis uisionem non solum uidentis sanctitas credibilem facit, sed & designata ueritas cõprobat, & miracula subsequuta confirmant. Nam exẽplum Francisci consideratũ à mundo, excitatiuum est cordium in fide Christi torpentium, & fenum præsepij reseruatum à populo, mirabiliter sanatiuũ fuit brutorũ languentium, & aliarum repulsiuum pestium diuersarum, glorificante Deo per omnia seruum suum, sanctæq; orationis efficatiam euidentibus miraculorum prodigijs demonstrante.

41 *Festum Natiuitatis Domini nostri Iesu Christi maxime solenne.*

De Intelligentia scripturarum & spiritu prophetiæ. *Cap.* 11.

Ad tantam autem mentis serenitatem indefessum orationis studium cũ continua exercitatione uirtutum, uirum Dei perduxerat, ut quamuis non habuerit sacrarũ literarũ peritiam per doctrinã, æternæ tamen lucis irradiatus fulgoribus, scripturarũ profunda miro intellectus scrutaretur acumine. Penetrabat enim ab omni labe purum ingenium mysteriorũ abscondita. Et ubi magistralis scientia foris stat, affectus introibat amantis. Legebat quandoq; in libris sacris, & quod animo semel iniecerat, tenaciter imprimebat memoriæ, quia non frustra mentalis attentionis percipiebat auditu, quod continuæ deuotionis ruminabat affectu. Quærentibus aliquando fratribus, utrum sibi placeret, quòd literati iam recepti ad ordinẽ intenderent studio sacræ scripturæ, respõdit: Mihi quidem placet, dum tamen exẽplo Christi, qui magis orasse legitur quàm legisse, orationis studiũ non omittant: nec tamen studeant, ut sciant, qualiter debeant loqui, sed ut audita faciant, & cũ fecerint, alijs facienda ꝓponant. Volo, inquit, fratres meos discipulos Euangelicos esse, sicq; in notitia ueritatis proficere, quod in simplicitatis puritate concrescant, ut simplicitatem columbinã à prudentia serpentina non separent, quas magister eximius ore suo benedicto coniunxit.

Interrogatus Senis à quodam religioso uiro Theologiæ sacræ doctore, de quibusdam quęstionibus difficilibus intellectu, tanta claritate doctrinę diuinę sapientiæ patefaciebat archana, ut uehementer stuperet uir ille peritus, & cũ admiratione referret: Verè Theologia sancti patris istius, puritate, ac contẽplatione, tanquã alis in altum subuecta, est aquila uolans; nostra uerò scientia uentre graditur super terrã. Licet enim esset imperitus sermone, scientia tamen plenus enodabat dubia quæstionũ, & abscondita producebat in lucem. Nec absonum, si uir sanctus scripturarum à Deo intellectum acceperat, cũ per imitationem Christi perfectam ueritatem ipsarum descriptam gestaret in opere, & per sancti spiritus unctionem plenariam, doctorem earum apud se haberet in corde.

Adeò etiam in ipso claruit spiritus prophetiæ, ut & præuideret futura, & cordium contueretur occulta, absentia quoq; uelut pręsentia cerneret, & se præsentem absentibus mirabiliter exhiberet. Tempore nanque, quo Damiatam Christianorꝝ obsidebat exercitus, aderat uir Dei non armis, sed fide munitus. Cum igitur die belli Christiani pararentur ad pugnam, hoc audito Christi seruus uehementer ingemuit, dixitq; socio suo: si belli fuerit attentatus ingressus, ostendit mihi Dominus non prosperè cedere Christianis: Verûm si hoc dixero, fatuus reputabor, si tacuero, conscientiam non euadam. Quid igitur tibi uidetur? Respondit socius eius dicens: Frater pro minimo tibi sit ut ab

hominibus iudiceris, quia non modo incipis fatuus reputari. Exonera conſcientiam tuam, & Deum magis time, quàm homines. Quo audito, exiliens Chriſti pręco ſalutaribus monitis Chriſtianos aggreditur, prohibet bellum, denunciat caſum. Fit ueritas in fabulam: indurauerunt cor ſuũ & noluerunt reuerti. Itur, cõmittitur, & bellatur, totaq; in fugam uertitur militia Chriſtiana, finem belli opprobrium regerens, non triumphum. Tanta uerò ſtrage Chriſtianorũ imminutus eſt numerus, ut circa ſex millia fuerint inter mortuos & captiuos. In quo euidenter innotuit, quòd ſpernenda non erat ſapientia pauperis, cum anima uiri iuſti annunciet aliquando uera, quàm ſeptẽ circunſpectores ſedentes in excelſo ad ſpeculandum. *Miraculum.*

Alio quoque tempore cum poſt reuerſionem ipſius de ultra mare, Celanum prædicaturus accederet, miles quidam ſupplici eũ deuotione cũ inſtantia magna inuitauit ad prandium. Venit itaque ad militis domũ, omniſq; familia pauperũ hoſpitũ exultauit in ingreſſu. Ante uerò quã 42 cibũ ſumerent, iuxta ſolitum morẽ, uir mente deuotus offerens Deo preces, & laudes, oculis ſtabat eleuatis in cœlum. Oratione cõpleta, benignũ hoſpitem familiariter aduocatũ in partẽ, ſic alloquutus eſt: Ecce frater hoſpes, tuis uictus precibus, ut manducarem domũ tuam intraui. Meis nunc cito monitis acquieſce, quoniam non hic, ſed alibi manducabis. 43 Confitere nunc peccata tua ueræ pœnitentię dolore contritus, nec in te remaneat quicquã quod ueridica confeſsione non pandas. Reddet tibi Dominus hodie uicem, quoniam tanta deuotione ſuos pauperes ſuſcepiſti. Acquieuit continuò uir ille ſermonibus ſancti, ſocioq; ipſius uniuerſa peccata in confeſsione detegens, diſpoſuit domũ ſuam, & ad mortẽ ſuſcipiendam ſe quantum ualuit, præparauit. Intrauerunt tandẽ menſam, & incipientibus alijs manducare, hoſpes ſubito ſpiritũ exalauit, iuxta uerbum hominis Dei repentina morte ſublatus. Sicq; factum eſt, hoſpitalitatis gratia promerente, ut iuxta uerbum ueritatis, prophetam recipiens, mercedem prophetæ acciperet, dum per ſancti uiri prænunciationem propheticam, miles ille deuotus ſibi contra mortis ſubitationem prouidit, quatenus armis pœnitentiæ præmunitus, perpetuam damnationem euaderet, & in æterna tabernacula introiret. *Miraculum.*

42 *Ecce Chriſtianũ morem, antequã cibus ſumatur, fundere preces ad dominum.*

43 *Si ſacerdotalis confeſsio non fuiſſet neceſſaria ex diuino pcepto, nec antiquis patribus in uſu, ab homine iamiam morituro, non eam iuſsiſſet fieri uir Dei beatus Franciſcus.*

Tempore quo uir ſanctus Reate iacebat infirmus, præbendarius quidam nomine Gedeon, lubricus, & mundanus, infirmitate graui correptus, lectulo decubans, cũ ad eum fuiſſet delatus, lachrymoſe rogabat cũ ſimul aſtantibus, ut ab ipſo Crucis ſignaculo ſignaretur. Ad quẽ ille: Cũ uixeris olim ſecundũ deſideria carnis, non ueritus iudicia Dei, quomodo te cruce ſignabo? Verũ propter deuotas intercedentiũ preces, ſigno te crucis ſignabo in nomine Domini. Tu tamen ſcito te grauiora paſſurum, ſi ad uomitũ redieris liberatus. Propter enim pec-

44 catũ ingratitudinis ſemper peiora prioribus inferuntur. 44 Signo itaque Crucis ſuper eũ facto, ſtatim qui contractus iacuerat, ſurrexit ſanus, & in laudẽ Dei prorũpens: Ego, inquit, ſum liberatus. Inſonuerunt autẽ oſſa renum eius, audientibus cunctis, ueluti cũ manu ligna ſicca frangũtur. Paucis autẽ interlapſis tẽporibus, Dei oblitus, corpus impudicitię reddidit. Cumq; ſero quodã cœnaſſet in domo cuiuſdam canonici, nocteq; illa dormiret ibidem, ſubito ſuper omnes corruit tectum domus. Cæteris autẽ euadentibus mortẽ, ſolus ille miſer interceptus atq; interemptus eſt. Iuſto igitur Dei iudicio facta ſunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus propter ingratitudinis uitium, Deiq; cõtemptum; cũ de accepta uenia gratũ eſſe oporteat, & duplo diſpliceat flagitium iteratum.

Signo Crucis ſuper ægrotum à Franciſco edito, ſtatim is redditus eſt ſanitati.

Miraculum.

Alio quoque tẽpore mulier quædam nobilis, Deo deuota, uenit ad ſanctum, ut ſuũ ei explicaret dolorẽ, ac remediũ poſtularet. Habebat quidẽ uirum ualde crudelem, quẽ aduerſarium patiebatur in ſeruitio Chriſti. Et ideo petebat à ſancto, quatenus oraret pro illo, ut ſua Deus cor ipſius dignaretur emollire clemẽtia. Ipſe uerò hoc audiens, ait illi: Vade cũ pace, indubitanter expectans de uiro tuo conſolationem tibi de proximo affuturã. Et adiecit: Dices ei ex parte Dei, & mea, quòd nunc eſt tẽpus clementiæ, poſtmodũ æquitatis. Benedictione accepta reuertitur mulier, inuenit uirũ, denunciat uerbũ. Cecidit ſuper eũ ſpiritus ſanctus, & nouũ factũ de ueteri, ſic facit cũ omni manſuetudine reſpõdere: Domina, ſeruiamus Domino, & ſaluemus animas noſtras.

45 Suadente igitur ſancta uxore, pluribus annis 45 cœlibẽ uitam agentes, eodem die ambo ad Dominũ migrauerunt. Miranda certe in uiro Dei ſpiritus prophetici uirtus, qua & membris iam arentibus reſtituebat uigorẽ, & duris imprimebat cordibus pietatem: quanquã nõ minus eiuſdẽ ſpiritus ſit ſtupenda limpiditas, qua ſic futurorũ præcognoſcebat euentum, ut etiam conſcientiarũ ſcrutaretur archanũ, quaſi alter Heliſeus duplicem Heliæ ſpiritũ aſſequutus.

Vides quod etiam cõiugati Dei gratia cœlibem uitam ducere poſſunt? Multi quoq; Sancti hoc modo uixiſſe reperiuntur.

Miraculum.

Nam cũ Senis uiro cuidam ſibi familiari quædam ſuperuentura finaliter prædixiſſet, & uir ille peritus, de quo ſupra mentio facta eſt, quod de ſcripturis cũ eo conferebat aliquando, his auditis, ab eodẽ ſancto patre dubitando perquireret, an hæc ipſe dixiſſet, quæ illius uiri relatione cognouerat, nõ ſolum ſe illa dixiſſe aſſeruit, uerũ etiam quęrenti alienum euentũ, proprium exitũ prophetando prædixit. Quod ut certius cordi eius imprimeret, quendam ſecretũ conſcientiæ illius ſcrupulum, quẽ nulli uiuenti uir præfatus expreſſerat, & mirabiliter reuelando explicuit, & ſalubriter conſulendo reſerauit. Ad quorum omnium firmitatẽ accidit, quod uir ille religioſus, ſicut Chriſti famulus ei prædixit, ſic finaliter conſumauit.

Miraculum.

Eo quoque tẽpore, quo reuertebatur de ultra mare, ſocium habens fratrem

fratrem Leonardum de Asisio, contigit, eum fatigatū & lassum parumper asellum conscendere. Subsequens autem socius & ipse non modicum fessus, cœpit dicere intra se, humanum aliquid passus: Non de pari ludebant parentes eius, & mei? En ipse equitat, & ego pedester asinum eius duco. Hoc illo cogitante, protinus descendit de asino uir sanctus, & ait: Non frater conuenit ut ego equitem, tu uenias pedes, quia nobilior & potentior in seculo tu me fuisti. Obstupuit ilicò frater, & rubore suffusus, deprehensum se recognoscens, procidit ad pedes ipsius, & lachrymis irrigatus, nudum exposuit cogitatum, ueniamq; poposcit.

Miraculum.

Frater quidam Deo deuotus & famulus Christi, frequenti cogitatione uersabat in pectore, superna fore gratia dignum, quē uir sanctus familiari complecteretur affectu: quē uerò tanquā extraneum reputaret, extra numerū electorum reputandum à Deo. Cum igitur cogitationis huius crebrius uexatus impulsu, uiri Dei familiaritatē uehementer optaret, nec tamen cordis sui secretum reuelaret alicui, aduocans eū ad se dulciter pater pius, sic alloquutus est: Nulla te turbet cogitatio fili, quoniā te charissimū habens inter præcipuè mihi charos, libenter tibi munus meæ familiaritatis, & dilectionis impendo. Miratus exinde frater, factusq; deuotior ex deuoto, non solum in amorem creuit hominis sancti, uerumetiam per spiritussancti gratiæ munus donis est maioribus cumulatus. Cū autē in monte maneret Aluernæ cella reclusus, unus è socijs magno desiderio cupiebat habere de uerbis Domini aliquod scriptum manu ipsius breuiter annotatum. Grauem enim, qua uexabatur, tentationē, non carnis, sed spiritus, ex hoc credebat euadere, uel certè leuius ferre. Tali desiderio languens anxiabatur interius, quia uerecundia uictus reuerendo patri rem pandere non audebat. Sed cui homo nō dixit, spiritus reuelauit. Portari nanq; sibi iussit à fratre prædicto atramentū & chartam, laudesq; Domini iuxta fratris desiderium propria manu scripsit, & ultimo benedictionem ipsius, dicens: Accipe tibi chartulam istam, & usque ad diem mortis tuæ custodias diligenter. Accepit frater donum illud optatum, & statim omnis illa tentatio effugatur. Seruatur litera, & cum in posterum miranda effecerit, uirtutum Francisci testimonium fuit.

Miraculum.

Frater quidam erat, quantum à foris uidebatur, sanctitate præclarus, conuersatione insignis, tamen admodum singularis. Omni tēpore orationi uacans, tanta districtione silentium obseruabat, ꝙ consueuerat non uerbis, sed nutibus confiteri. Accidit autē sanctum patrem uenire ad locum uidere fratrem, & de ipso cum alijs fratribus habere sermonem. Cōmendantibus autem omnibus & magnificantibus illum, respondit uir Dei: Sinite fratres, ne mihi in eo diabolica figmenta lau-

detis. In ueritate sciatis, quod diabolica tentatio est, & deceptio fraudulenta. Dure acceperunt hoc fratres, tanquã impossibile iudicantes, quod tot perfectionis indicijs fraudis se cõmenta fuscarent. Verũ non post multos dies eo religionem egresso, euidenter apparuit, quanta luculentia interioris contuitus, uir Dei cordis eius secreta perspexit. Multorum quoque per hunc modum, qui stare uidebantur, ruinam, sed & plurium peruersorum conuersionẽ ad Christum ĩmobili ueritate prænuncians, appropinquasse uidebatur ad æternæ lucis speculũ contemplandum, cuius fulgore mirabili absentia corporaliter, tanquam si essent præsentia, mentis eius cernebat obtutus. *Miraculum.*

Quodam nanque tempore uicarius suus tenebat capitulum, ipse uerò in cella orans, sequester erat, & medius inter fratres, & Deum. Cũ igitur unus ex ipsis defensionis quodam contectus palliolo nõ se subderet disciplinæ, Videns hoc uir sanctus in spiritu, uocauit quendam de fratribus, & dixit ad eum: Vidi frater diabolum super illius fratris inobedientis dorsum, collum eius tenentem astrictum, qui tali sessore subactus, obedientiæ freno spreto, instinctus eius sequebatur habenas. Et cum rogarem Deum pro fratre, subitò dæmon confusus abscessit. Vade igitur, & dic fratri, ut obedientiæ sanctæ iugo collum sine mora submittat, monitus per internuncium frater, statimq; conuersus ad Deum, ad pedes uicarij humiliter se proiecit. *Miraculum.*

Alio quoque tẽpore contigit duos fratres ad eremitorium Græcij de remotis uenire, ut uirum Dei cernerent, & benedictionem multò desideratam iam tempore reportarent. Venientes autẽ & non inuenientes, quia de publico iam ad cellam redierat, desolati abibant. Et ecce recedentibus illis, cum de ipsorũ aduentu uel recessu nihil secundum humanũ sensum percipere potuisset, præter solitũ morẽ egressus è cella, clamauit post eos, & iuxta quod optauerant, signo Crucis facto, in Christi nomine benedixit. *Exemplum.*

Duo fratres uenerunt aliquando de terra laboris, quorũ antiquior nonnulla intulit scandala iuniori. Cum autẽ peruenissent ad patrem, quæsiuit ille à iuniori, qualiter erga ipsum se frater socius habuisset in uia. Quo respondente: Vtique satis bene, subiunxit: Caue frater; ne sub humilitatis specie mentiaris; scio enim, scio, sed expecta modicũ, & uidebis. Miratus est per plurimum frater, quomodo tam absentia per spiritum cognouisset. Igitur non post multos dies, cõtempta religione foras egreditur, qui scandalum fecerat fratri, & à patre non petierat ueniam, nec correctionis debitam receperat disciplinã. Simulq; duo in una illius claruere ruina, æquitas scilicet diuinæ iustitiæ, & perspicacitas spiritus prophetiæ. Qualiter autẽ absentibus se præsentem exhibuit, diuina faciente uirtute, euidẽter ex superioribus innotescit, si reuocetur ad mentẽ, qualiter absens in curru igneo transfiguratus

apparuit, & quomodo se Arelatensi capitulo in Crucis effigie præsentauit. Quod factum esse diuina dispositione credendũ est, ut ex præsentiæ corporalis apparitione mirabili patenter claresceret, q̃ præsens & peruius spiritus eius luci sapientiæ foret æternæ, quę omnibus mobilibus mobilior est, & ubiq; attingens propter sui munditiã, per nationes in animas sanctas se transfert, & Dei amicos & prophetas constituit. Simplicibus & paruulis sua solet pandere mysteria doctor excelsus, sicut prius apparuit in Dauid prophetarum eximio, & post in Apostolorum principe Petro, & tandẽ in pauperculo Christi Francisco. Hi enim cũ essent literarum imperitia simplices, facti sunt sancti spiritus eruditione illustres. Is quidem pastor, ut gregem pasceret Synagogæ de Ægypto eductum; iste piscator ut sagenam repleret Ecclesiæ multiformitate credentium; hic autem negociator, ut margaritam emeret Euangelicæ uitæ, uenditis & dispersis omnibus propter Christum.

De efficacia prædicandi & gratia sanitatum. Cap. 12.

Fidelis re uera famulus & minister Christi Franciscus, ut cuncta fideliter & perfectè perageret, illis potissime uirtutũ exercitijs intendebat, quæ sacro dictante spiritu, Deo suo magis placere cognouerat. Qua de re contigit illum in magnam dubitationis cuiusdam angoniam incidere, quam multis diebus ab oratione exiens terminandam fratribus sibi familiaribus proponebat. Quid, inquit, fratres cõsulitis, quid laudatis? an q̃ orationi uacem, an quod prædicando discurram? Siquidem ego paruulus, simplex, & imperitus sermone, maiorẽ orandi accepi gratiam, q̃ loquendi. Videtur etiam in oratione lucrum, & cumulatio gratiarum; in prædicatione distributio quædam honorum cœlitus acceptorum. In oratione etiam purificatio interiorum affectuum, & unitio ad unum uerum & summũ bonum cũ uigoratione uirtutis: in prædicatione spiritualium pulnerizatio pedum, distractio circa multa & relaxatio disciplinæ. Tandẽ in oratione Deũ alloquimur, & audimus, & quasi Angelicam uitã agentes, inter angelos conuersamur: in prædicatione multa oportet condescensione uti ad homines, & humanè inter eos uiuendo, humana cogitare, uidere, dicere, & audire. Sed unum est in contrarium, quod uidetur præponderare his omnibus ante Deũ, q̃ uidelicet unigenitus Dei filius, qui est sapientia summa, propter animarũ salutẽ de sinu patris descendit, ut suo mundum informans exemplo, uerbũ salutis hominibus loqueretur, quos sacri sanguinis & pretio redimeret, & emundaret lauacro, & poculo sustentaret, nihil sibi omnino reseruans, quod non in salutẽ nostram liberaliter erogaret. Et quia debemus omnia facere secundum exemplar eorum, quæ uidemus in ipso, tanquam in monte sublimi, uidetur magis Deo placitum q̃ intermissa quiete foras egrediar ad laborem.

Cumq; per multos dies uerba huiusmodi ruminaret cum fratribus, certitudinaliter nequibat percipere, quid horum sibi foret ut Christo uerè acceptius eligendum. Cum enim miranda nosset per spiritum prophetiæ, hanc per seipsum quæstionem dissoluere non ualebat ad liquidum, Deo melius prouidente, ut prædicationis meritum per supernum manifestaretur oraculum, & serui Christi humilitas seruaretur. Non erubescebat à minoribus parua quærere uerus minor, qui magna didicerat à magistro supremo. Studio nanque præcipuo solitus erat exquirere, quali uia qualiq; modo Deo posset secundum ipsius beneplacitum perfectius deseruire. Hæc summa eius prophetia, hoc summum eius desiderium extitit, quoad uixit, ut quæreret à sapientibus, & simplicibus, perfectis & imperfectis, paruulis & grandęuis, qualiter ad perfectionis culmen uirtuosius peruenire ualeret.

Assumens itaque duos ex fratribus misit ad fratrem Syluestrum, qui Crucem egredientem uiderat de ore ipsius, & tunc in montem supra Asisium iugiter orationi uacabat, ut diuinũ super dubitatione huiusmodi responsum perquireret, quod sibi ex parte Domini demandaret. Hoc ipsum demandauit sacræ uirgini Claræ, ut per aliquã puriorem & simpliciorem de uirginibus sub ipsius disciplina degentibus, & ipsa cum sororibus alijs orans, super hoc exquireret Domini uoluntatem. Concordauerunt autem mirabiliter in idipsum, superno eis reuelante spiritu, uenerabilis sacerdos & uirgo Deo dicata, beneplaciti scilicet esse diuini, q; Christi præco ad prædicandũ exiret. Reuerentibus itaq; fratribus, & Dei, iuxta quod acceperãt, indicantibus uoluntatẽ, exurgens continuò succinsit se, nulla prorsus contracta mora, iter aggressus est. Ibat autem cum tanto feruore, ut diuinum exequeretur imperium, tamq; celeriter percurrebat, ac si facta manu dei super eum nouam induisset è cœlo uirtutem.

Cum igitur appropinquaret Beuanium, ad quendam locũ deuenit, in quo diuersi generis auium maxima multitudo conuenerat. Quas cum sanctus Dei uidisset, alacriter currit ad locum, & eas uelut rationis participes salutauit. Omnibus uerò expectantibus, & conuertentibus se ad eum, ita ut quæ in arbustis erant, inclinatis capitibus, cũ appropinquaret ad eas, insolito modo in ipsum intenderent, usque ad eas accessit, & omnes ut uerbum domini audirent, solicitè admonuit, dicens, Fratres mei uolucres, multum debetis laudare creatorẽ uestrũ, qui plumis uos induit, & pennas tribuit ad uolandum, puritatem concessit aëris, & sine uestra solicitudine uos gubernat. Cum autẽ eis hæc & his similia loqueretur, auiculę modo mirabili gestientes, cœperunt extendere colla, protendere alas, aperire rostra, & in illum attente respicere. Ipse uerò cum spiritus feruore mirando per medium ipsarũ transiens, tunica cõtigebat easdem, nec tamen de loco aliqua mota est,

donec ſigno Crucis facto,& licentia data,cum benedictione uiri Dei, omnes ſimul auolarunt. Hæc omnia contuebantur ſocij expectantes in uia. Ad quos reuerſus uir ſimplex,& purus,pro eo ꝙ non hactenus auibus prædicauerat,cœpit ſe de negligentia inculpare. Exinde prædicando per loca uicina procedens, uenit ad caſtrũ quoddam nomine Aluianum,ubi congregato populo,& indicto ſilentio, propter hirundines nidificantes in eodem loco, magniſq; garritibus perſtrepentes, audiri uix poterat.Quas uir Dei omnibus audientibus alloquutus eſt, dicens:Sorores meæ hirundines,iam tẽpus eſt ut loquar & ego, quia uos uſq; modo ſatis dixiſtis. Audite uerbum Dei tenentes ſilentium, donec ſermo Dei compleatur. At illæ tanquã intellectus capaces, ſubitò tacuerunt,nec fuerũt motæ de loco, donec fuit omnis prædicatio conſumata. Oẽs igitur qui uiderunt, ſtupore repleti glorificauerunt Deum.Iſtius miraculi fama circumquaque diffuſa, multos ad ſancti reuerentiam,& fidei deuotionem accendit. *Exemplum.*

In ciuitate nanque Pariſienſi ſcholaris quidam indolis bonæ cum ſocijs alijs ſtudio diligenter intentus, dum importuna garrulitate cuiuſdam infeſtaretur hirundinis,dicere cœpit ad ſocios: Hæc hirundo una de illis eſt, quæ uirum Dei Franciſcum prædicantem aliquando, donec ſilentium eis imponeret, moleſtabant. Et conuerſus ad hirundinem fiducialiter,ait:In nomine ſerui Dei Franciſci præcipio tibi,ut ad me ueniens continuò conticeſcas.At illa Franciſci audito nomine, quaſi uiri Dei diſciplinis edocta,& ſtatim cõticuit, & ipſius manibus tanq̃ tutę cuſtodię ſe cõmiſit.Stupefactus ſcholaris ſtatim eã libertati reſtituit,& eius garritum amplius non audiuit. *Exemplum.*

Alio quoque tempore cum famulus Dei Caietæ prædicaret in littore maris,turbis prę deuotione ruentibus,ut eum contingerent,horrens Chriſti ſeruus tantum populoꝝ applauſum,in unam hærentem littori nauiculam proſiliuit ſolus. Illa uerò tanquam ſi rationis particeps motore moueretur intrinſeco,ſine aliquo remige,cernentibus,& mirantibus cunctis, ſe longius à terra protraxit. Cum autẽ aliquanto ſpacio in maris altitudinem ſeceſsiſſet, ſtetit inter fluctus immobilis, quãdiu uir ſanctus turbis expectantibus in littore prædicauit.Cumq; audito ſermone,& uiſo miraculo, ac benedictione accepta multitudo recederet, ne ipſum amplius moleſtaret, nauicula proprio ductu ad terram reuerſa eſt. Quis igitur tam obſtinatæ mentis eſſet,& impiæ, ut prædicationem Franciſci contemneret, cuius miranda fiebat uirtute, ut non ſolum carentia ratione diſciplinam ſuſciperent, uerum etiam inanimata corpora tanquam animata prædicanti ſeruirent.

Miraculum.

Aderat equidẽ ſeruo ſuo Franciſco ad quæcunque pergeret is, qui eum unxerat,& miſerat ſpiritus Domini,& ipſe Dei uirtus,& ſapien

tia Christus,ut sanæ doctrinæ uerbis afflueret,& magnæ potẽtiæ miraculis coruscaret.Erat enim uerbũ eius,uelut ignis ardens, penetrans intima cordis,omniumq; mentes admiratione replebat,cum non humanæ inuentionis ornatum prætenderet,sed diuinę reuelationis afflatum redoleret.Nam cum semel prædicaturus coram Papa, & Cardinalibus,ad suggestionem Domini Hostiensis,sermonẽ quendam studiosè compositũ cõmendasset memoriæ, stetissetq; in medio, ut ædificationis uerba proponeret,sic obliuioni tradidit omnia , ut effari aliquid omnino nesciret. Verum cũ hoc ueridica humilitate narrasset, conferens se ad spiritus sancti gratiam inuocandam , tam efficacibus subitò cœpit uerbis affluere,tamq; potenti uirtute illorum mentes uirorum sublimium ad compunctionem inflectere, ut apertè clareret, quod non ipse, sed spiritus Domini loquebatur. Et 46 quoniam primo sibi suaserat opere, quod aliis suadebat sermone, reprehensorem non timens,ueritatem fidentissimè prædicabat. Nesciebat aliquorũ culpas palpare,sed pungere,nec uitam fouere peccantium , sed aspera increpatione ferire. Eadem mentis cõstantia magnis loquebatur & paruis, eadẽq; spiritus iocunditate paucis loquebatur & multis. Omnis ætas, omnisq; sexus properabat,uirum nouũ,mundo cœlitus datũ, & cernere,& audire.Ipse uerò per diuersas regiones progrediens,euangelizabat ardenter, Domino cooperante,& sermonem confirmante, sequentibus signis.In uirtute nanq; nominis eius,ueritatis præco Franciscus eiiciebat dæmonia,sanabat infirmos,& quod maius est, sui sermonis efficacia obstinatorum mentes ad pœnitentiã molliebat, simulq; sanitatẽ corporibus reddebat,& cordibus,sicut aliqua cõprobant operum eius,exempli gratia,inferius adnotanda. *Miraculum.*

46 *Hoc est optimum docendi genus,cum uidelicet quis exẽplo prædicat & uerbo.*

In ciuitate Tuscanella à milite quodam hospitio deuotè susceptus filium eius unicum à natiuitate contractum, ad multam ipsius instantiam,manu alleuans,sic subitò incolumen reddidit,ut uidentibus cunctis,protinus consolidarentur omnia corporis membra,& puer sanus & fortis effectus, confestim exurgeret ambulans, & exiliens, & laudans Deum. *Miraculum.*

In ciuitate Narniensi cum paralyticum quendam membrorum omnium destitutum officio, signo 47 Crucis à capite usq; ad pedes ad instantiã signasset Episcopi,perfectæ restituit sanitati. *Miraculum.*

47 *Signo Crucis paralyticum restituit sanitati.*

In Episcopatu Reatino puer quidam sic turgidus à quatuor annis,ut nullo modo propria crura cernere posset, à matre cum lachrymis præsentatus eidem, statim ut uir sanctus tetigit eum manibus sacris,incolumis est effectus. *Miraculum.*

Apud ciuitatem Ortensem puer unus ita conglomeratus,ut caput pedibus portaret applicitum , & haberet ossa nonnulla confracta, signo 48 Crucis ad parentum lachrymabiles preces ab eodem susce-

48 *Eodem signo et hunc puerum liberat.*

pto, ſubito extenſus extitit, & ilicò liberatus. *Miraculum.*

Mulier quædam ciuitatis Eugubij ambas contractas & aridas habens manus, adeò ut nihil per illas operari ualeret, ſigno 49 Crucis ab eodem in nomine Domini ſibi facto, tam perfectam obtinuit ſoſpitatem, quòd ſtatim rediens domum cibos in miniſterium eius & pauperum, quaſi altera ſocrus Simonis, proprijs manibus præpararet. *Miraculum.*

49 *Signo Crucis aridas manus mulieris ſanat.*

Puellæ cuidam in caſtro Meuanij oculorum priuatæ luminibus, cum in trinitatis nomine ſputo ſuo ter ipſius oculos liniuiſſet, lumen concupitum reſtituit. *Miraculum.*

Mulier quædam ciuitatis Narnij, oculorum cæcitate percuſſa, ſignum 50 Crucis ab eodem ſuſcipiens, lucem recuperauit optatam. *Miraculum.*

50 *Eodem cœcam illuminat.*

Bononiæ puer quidam unum oculorum macula adeò habens obtectum, ut nihil prorſos uidere poſſet, nec aliquo iuuari remedio, poſt ſignum 51 Crucis à capite uſque ad pedes per ſeruum Domini ſibi factum, uiſum recuperauit tam limpidum, ut poſtmodũ fratrũ minorum ordinẽ ingreſſus, ſe longè clarius uidere aſſereret de oculo prius infirmo, quàm de oculo ſemper ſano. *Miraculum.*

51 *Ad idem facit.*

In caſtro ſancti Gemini ſeruus Dei à quodam deuoto uiro ſuſceptus hoſpitio, cuius uxor à dæmonio uexabatur, poſt 52 orationem factam in uirtute obedientiæ imperauit dæmoni ut exiret, eumq; poteſtate diuina tã ſubito effugauit, ut uerè clareſceret, quod obedientiæ ſanctæ uirtuti peruicacia dæmonũ non obſiſtat. *Miraculum.*

52 *Oratione dæmonium effugauit.*

In ciuitate de caſtello quidam furibundus, & nequã ſpiritus quandam obſidens mulierem, à uiro ſancto obedientiæ accepto mandato, indignabundus diſceſsit, mente ſimul & corpore liberam obſeſſam prius fœminam derelinquens. *Miraculum.*

Frater quidam infirmitate tam horribili grauabatur, ut magis eſſe uexatio dæmonis, quàm naturalis infirmitas à pluribus firmaretur. Nam totus ſępe allidebatur, & uolutabatur ſpumans, mẽbris corporis nunc contractis, nunc extenſis, nunc plicatis, nunc tortis, nunc rigidis effectis, & duris. Quandoq; totus extenſus, & rigidus, pedibus æquatis capiti, leuabatur in altum, horribiliter ilicò relapſurus. Hunc ſic miſerabiliter, & irremediabiliter ægrotantem plenus miſericordia Chriſti ſeruus cõmiſerans, bucellam ſibi panis, de quo edebat, tranſmiſit. Tantam uerò guſtatus panis contulit ęgro uirtutem, ut deinceps huius infirmitatis moleſtiam non ſentiret. *Miraculum.*

In comitatu Aretij cũ diebus pluribus mulier quędam laboraſſet in partu, eſſetq; iam proxima morti, nullum omnino deſperanti de uita ſupererat remedium niſi Dei. Cum autem equo uectus propter corporis infirmitatem Chriſti famulus per partes illas tranſitum ha-

buiſſet, contigit reduci animal per uillam, in qua mulier torquebatur. Homines uerò loci uiſo equo, cui uir ſanctus inſederat, extraxerunt fenum, ut ſuperponerent mulieri. Ad cuius contactũ mirificũ, omni remoto periculo, mulier ilicò peperit cũ ſalute. *Miraculum.*

Vir quidã de caſtro plebis religioſus ac timens Deũ, cordam apud ſe, qua cinctus fuerat ſanctus pater, habebat. Cumq; multitudo uirorum ac mulierũ in caſtro illo uarijs infirmitatibus laboraret, ibat per infirmantium domos, & intincta corda in aqua, dabat bibere patientibus: Sicq; per hunc modum plurimi ſanabantur. Sed & de panibus à uiro Dei contactis guſtantes ægroti, diuina operante uirtute, conſequebantur celeriter remedia ſanitatum. Cum his, & alijs multis miraculorum prodigijs præco Chriſti prædicans coruſcaret, attendebatur his, quæ dicebantur ab eo, ac ſi Angelus Domini loqueretur. Excellens nanq; in ipſo prerogatiua uirtutum, prophetiæ ſpiritus, efficacia miraculorum, oraculum de prædicando cœlitus datum, obedientia creaturarum ratione carentium, uehemens ĩmutatio cordium ad uerborum ipſius auditum, eruditio eius à ſpiritu ſancto præter humanam doctrinam, prædicandi auctoritas à ſummo Pontifice non ſine reuelatione conceſſa; inſuper & regula, in qua forma prædicandi exprimitur, ab eodem Chriſti Vicario confirmata: ſummi quoque regis ſignacula per modum ſigili corpori eius impreſſa, tanquam teſtimonia decem, toti ſeculo indubitanter affirmant, Chriſti præconem Franciſcum, & uenerandum officio, & doctrina auctenticum, & admirabilem ſanctitate, ac per hoc, tanquam uerè Dei nuncium, Chriſti Euangelium prædicaſſe.

De Stigmatibus ſacris. *Cap.* 13.

Mos erat Angelico uiro Franciſco, nunquam ociari à bono, quin potius inſtar ſupernorum ſpirituum in ſcala Iacob, aut aſcendebat in Deum, aut deſcendebat ad proximos. Nam tempus ſibi conceſſum ad meritum, diuidere ſic prudenter didicerat, ut aliud proximorũ lucris laborioſis impenderet, aliud contemplationis tranquillis exceſsibus dedicaret. Vnde cum ſecundum exigentiam locorum, & temporum, alienæ condeſcendiſſet procurandæ ſaluti, inquietationibus derelictis turbarũ, ſolitudinis ſecreta petebat, locumq; quietis, quo liberius Deo uacans, extergeret ſiquid pulueris ſibi ex conuerſatione hominum adhæſiſſet. Biennio itaq; antequam ſpiritũ redderet cœlo, diuina prouidentia duce, poſt labores multimodos perductus eſt in locum excelſum ſeorſum, qui dicitur mons Aluernæ. Cum igitur iuxta ſolitum morem, quadrageſimam ibidem ad honorem ſancti Archangeli Michaelis ieiunare cœpiſſet, ſupernæ contemplationis dulcedine abundantius ſolito ſuperfuſus, ac cœleſtium deſideriorum ardentiori flãma ſuccenſus, ſupernarum cœpit ĩmiſsionum cumulatius dona ſentire.

Ferebatur

Ferebatur quidem in altum, non ut curiosus maiestatis perscrutator opprimendus à gloriæ, sed tanquam fidelis & prudens inuestigans beneplacitum Dei, cui se conformare omnimode summo peroptabat ardore.

Immissum est igitur menti eius per diuinũ oraculũ, quòd in apertione libri Euangelici reuelaretur ei à Christo, quod de eo in ipso, & de ipso maximè foret acceptũ. Oratione itaque cũ multa deuotione præmissa, sacrũ Euangeliorũ librũ de altari sumptũ, in sanctæ Trinitatis nomine aperiri fecit per socium, uirũ utique Deo deuotũ & sanctum. Sanè cũ in trina libri apertione semper Domini passio occurreret, intellexit uir Deo plenus, quòd sicut Christum fuerat imitatus in actibus uitæ, sic cõformis ei esse deberet in afflictionibus & doloribus passionis, antequã ex hoc mundo transiret. Et licet propter multam austeritatem uitæ præteritæ, Crucisq; Dominicæ baiulationẽ continuam, imbecillis iam esset corpore, nequaquã est territus, sed ad martyrij sustinentiam uigorosius animatus. Excreuerat quidem in eo insuperabiliter amoris incendium boni Iesu in lampades ignis atque flammarum, ut aquæ multæ charitatem eius tam ualidam extinguere non ualerent.

Cum igitur Seraphicis desideriorũ ardoribus, sursum ageretur in Deum, & cũ passiua dulcedine in eum transformaretur, qui ex charitate nimia uoluit crucifigi, quodam mane circa festum Exaltationis sanctæ Crucis, dum oraret in latere montis, uidit Seraph unũ sex alas habentẽ tam ignitas, quàm splendidas, de cœlorũ sublimitate descendere. Cumq; uolatu celerrimo peruenisset ad aëris locũ uiro Dei propinquũ, apparuit inter alas effigies hominis crucifixi, in modum crucis manus & pedes extensos habentis & Cruci affixos. Duæ alę super caput ipsius eleuabantur, duæ ad uolandum extendebantur, duę uerò totũ uelabant corpus. Hoc uidens uehementer obstupuit, mixtumq; mœrore gaudium cor eius incurrit. Lætabatur quidẽ in gratioso aspectu, quo à Christo sub specie Seraph cernebat se cõspici, sed crucis affixio cõpassiui doloris gladio ipsius animã pertransibát. Admirabatur quãplurimum in tam inscrutabilis uisionis aspectu, sciens quòd passionis infirmitas cũ immortalitate spiritus Seraphici nullatenus conueniret. Intellexit tandẽ ex hoc, domino reuelante, quòd ideo huiusmodi uisio sic diuina prouidentia suis fuerat præsentata conspectibus, ut amicus Christi prænosceret, se non per martyrium carnis, sed per incendium mentis totum in Christi crucifixi similitudinem transformandum.

Disparens igitur uisio mirabilem in corde ipsius reliquit ardorem: sed & in carne non minus mirabilem signorũ impresit effigiem. Statim nanq; in manibus eius & pedibus apparere cęperunt signa clauo-

rum, quemadmodum pauloante in effigie illa uiri crucifixi conspexerat. Manus enim & pedes in ipso medio clauis cõfixæ uidebantur, clauorum capitibus in interiori parte manuũ, & superiori pedum apparentibus, & eorũ acuminibus existentibus ex aduerso. Erantq; clauorum capita in manibus & pedibus rotunda & nigra, ipsa uerò acumina oblonga, retorta, & quasi repercussa, quæ de ipsa carne surgentia carnẽ reliquã excedebant. Dextrum quoque latus quasi lancea transfixum, rubra cicatrice obductum erat, quod sæpe sanguinem sacrum effundens, tunicã, & fœmoralia respergebat.

Cernens autẽ Christi seruus, quòd stigmata carni tam luculenter impressa socios familiares latere non possent, timens nihilominus publicare Domini sacramentũ, in magno positus fuit dubitationis agone, utrum uidelicet quod uiderat diceret, uel taceret. Vocauit proinde aliquos ex fratribus, & generalibus uerbis loquens, dubium coram eis proposuit, & consilium requisiuit. Quidam uerò ex fratribus gratia Illuminatus & nomine, intelligens quòd aliqua miranda uidisset, pro eo quod uidebatur admodum stupefactus, dixit ad uirum sanctum; Frater non solum propter te, sed etiam propter alios, scias tibi ostendi aliquando sacramenta diuina: Timendum propterea iure uidetur, ne si quod pluribus profuturũ accepisti celaueris, pro talento abscondito reprehensibilis iudiceris. Ad cuius uerbũ motus uir sanctus, licet aliàs dicere solitus esset: Secretum meum mihi: tunc tamen cũ multo timore seriem retulit uisionis præfatæ, addens quod is qui sibi apparuerat, aliqua dixerit, quæ nunquã dum uiueret alicui hominũ aperiret. Credendum sanè tam archana illa fuisse sacri illius Seraph in cruce mirabiliter apparentis eloquia, quòd forte non liceret hominibus ea loqui. Postquã igitur uerus Christi amor in eandem imaginẽ transformauit amantẽ, quadraginta dierũ numero iuxta quod decreuerat, in solitudine consummato, superueniente quoque solennitate Archangeli Michaelis, descendit Angelicus uir Frãciscus de monte secum ferens crucifixi effigiem, non in tabulis lapideis, uel ligneis manu figuratam artificis, sed in carneis membris descriptam digito Dei uiui. Et quoniam sacramentũ Regis abscondere bonũ est, ideo secreti Regalis uir conscius, signacula illa sacra pro uiribus occultabat. Verùm quia Dei est ad gloriam suã magna reuelare quæ facit Dominus ipse, qui signacula illa secretè impresserat, miracula quædam apertè per ipsa monstrauit, ut illorum occulta & mira uis stigmatũ, manifesta pateret claritate signorum.

Miraculum.

In prouincia nãq; Reatina pestis inualuerat ualde grauis, quę oues & boues omnes sic cõsumebat crudeliter, quòd nullum poterat remedium adhiberi. Vir autẽ quidam timens Deum nocte fuit per uisionẽ cõmonitus, ut ad eremitorium fratrũ festinanter accederet, & loturã

manuũ ac pedum famuli Dei Francisci, qui tunc tẽporis morabatur ibidem, acceptam super animalia cuncta respergeret. Mane itaq; surgens uenit ad locum, loturaq; huiusmodi per socios sancti uiri latenter obtenta, oues & boues languentes ex ea respersit. Mirabile dictu. Statim ut aspersio animalia languida & ĩ terra iacentia, quantũcunq; paululum attingebat, pristino recuperato uigore, surgebant cõtinuo, & tanquam nihil mali sensissent, ad pascua festinabant. Sicq; factum est, ut per uirtutem mirandam aquæ illius, quæ sacras plagas contigerat, omnis prorsus plaga cessaret, pestilensq; morbus à gregibus fugaret.

Circa prefatum montẽ Aluernæ antequã uir sanctus ibi contra heret morã, nube ex ipso monte surgente, grandinis uiolenta tempestas fructus terræ consuetudinariè deuastabat. Sed post illam apparitionẽ felicẽ non sine incolarũ admiratione grando cessauit, ut cœlestis illius uisionis excellentiam, & stigmatũ ibidem impressorũ uirtutem, sere nati præter morẽ ipsa cœli facies declararet. Contigit quoque eũ tempore hyemali propter debilitatẽ corporis, & asperitatem uiarũ, hominis unius pauperis subuectum asello, sub rupis cuiusdam prominentis pernoctare crepidine, ut niuis & noctis superuenientium quoquomodo declinaret incõmoda, quibus prepeditus ad hospitij locum non ualuerat peruenire. Cum autẽ uir sanctus hominẽ illum querulosis submurmurantẽ gemitibus hinc inde seipsum iactare sensisset, tanquam qui tenui operimento contectus, quiescere præ frigoris acerbitate nequibat, diuini amoris feruore succensus, manu illum protensa palpauit. Mirabile certè. Repente ad illius sacræ manus contactum, quæ Seraphici calculi gerebat incendium, omni fugato frigore, tantũ in uirum intus & extra calor aduenit, ac si quedam in eum uis flammea ex fornacis spiraculo processisset. Nam ilico & mente & corpore confortatus, suauius inter saxa & niues usque mane dormiuit, quàm unquã in proprio lecto pausauerat, sicut ipse postmodum asserebat. Certis itaq; cõstat indicijs sacra illa signacula illius impressa fuisse uirtute, qui operatione Seraphica purgat, illuminat, & inflammat, cũ ipsa forinsecus expurgando à peste salutẽ, serenitatẽ, & calorem corporibus efficacia mira cõferrent, sicut & post mortẽ euidentioribus est demonstratum prodigijs suo loco posterius adnotandis.

Ipse uerò licet thesaurũ inuentum in agro multa diligentia studeret abscondere, latere tamen non potuit, quin aliqui stigmata manuũ uiderent & pedum, quanquam manus quasi semper portaret contectas, & pedibus ex tunc incederet calciatus. Viderunt enim, dum uiueret, fratres plurimi, qui licet essent propter sanctitatẽ precipuam uiri per omnia fide digni, tamen ad omne dubium amouendum, sic esse, ac se uidisse, tactis sacrosanctis, iuramento firmarunt. Viderunt etiam ex familiaritate, quã cum uiro sancto habebant, aliqui cardinales, laudes

sacrorum stigmatum prosis, & hymnis, & antiphonis, quas ad ipsius ediderunt honorē, ueraciter inserentes, qui tam uerbo, quàm scripto perhibuerunt testimonium ueritati. Summus etiam pontifex dominus Alexander cum populo prædicaret, corā multis fratribus & me ipso affirmauit, se dum sanctus uiueret, stigmata illa sacra suis oculis cōspexisse. Viderunt in morte plusquā quinquaginta fratres, uirgoq; Deo deuotissima Clara cū cæteris sororibus suis, & seculares innumeri, ex quibus quemadmodum suo loco dicetur, quāplurimi & osculati sunt ex deuotionis affectu, & cōtrectauerunt manibus ad testimonij firmitatē. Vulnus autem lateris tam solicitè occultauit, ut illud nemo posset nisi furtim contueri dum uiueret. Vnus etenim frater, qui ei sedule ministrare solitus erat, cum pia eum cautela, ut ad excutiendum extraheret tunicā, induxisset, attente respiciens uidit plagā, cui etiam tres ueloci contactu digitos applicans, tam uisu, quàm tactu, uulneris quantitatē agnouit. Cum simili cautela uidit etiam frater ille, qui tunc temporis erat Vicarius eius. Frater uerò socius mirandæ simplicitatis, dum infirmitatis causa languentes scapulas cōtrectaret, manu per caputium missa, & casualiter uulneri sacro illapsa, magnum ei dolorem inflixit. Proinde portabat ex tunc femoralia ita facta, ut usq; ad ascellas pertingerent ad uulnus lateris contegendum. Fratres quoque, qui illa lauabant, uel tunicā excutiebant pro tēpore, quia inueniebant eam sanguine rubricatā, indubitanter per euidens signū in cognitionem sacri uulneris peruenerunt: quod postmodum in morte reuelata facie & ipsi cū alijs plurimis contēplati simul, & uenerati sunt.

Eia nunc strenuissime miles Christi, ipsius fer arma inuictissimi ducis, quibus munitus & insignitus omnes aduersarios superabis. Fer uexillū Regis altissimi, ad cuius intuitū omnes pugnatores diuini exercitus animentur. Fer nihilominus sigillum summi Pontificis Christi, quo uerba & facta tua tanquā irreprehensibilia, & auctentica meritò ab omnibus acceptentur. Iam enim propter stigmata domini Iesu, quæ in corpore tuo portas, nemo debet tibi esse molestus, quin potius quilibet Christi seruus omni esse tenetur affectione deuotus. Iam per hæc signa certissima non duobus aut tribus testibus ad sufficientiam, sed quāplurimis ad superabundantiam cōprobata, testimonia Dei in te & per te credibilia facta nimis, omne tollunt infidelibus uelamē excusationis, dū credentes in fide stabiliunt, spei fiduciam sursum agunt, & ignē charitatis accendunt. Iam uerè impleta est prima uisio, quam uidisti, uidelicet quòd dux in militia Christi futurus, armis deberes cœlestibus, signoq; crucis insignibus decorari. Iam in principio tuæ conuersionis crucifixi uisio cōpassiui doloris gladio mentaliter transfigens; sed & auditus uocis de cruce tanquā de throno Christi sublimi & secreto propitiatorio procedētis, iuxta quod tuo sacro firmasti elo-

quio,

quio,uera indubitanter fuiſſe creduntur.Iam in tuæ conuerſionis pro greſſu & crucē, quā uidit frater Syluester ex ore tuo mirabiliter procedentē,& gladios in crucis modum tua uiſcera transfigentes,quos ſacer uidit Pacificus,teq; ſecundum crucis figuram in aëre ſubleuatum, cū de crucis titulo ſanctus prædicabat Antonius, iuxta quod proſpexit Angelicus uir Monaldus, non fantaſtica uiſione, ſed reuelatione fuiſſe cœlica conſpecta,uerè creditur,& firmatur. Iam denique circa finē quòd ſimul tibi oſtenditur, & ſublimis ſimilitudo Seraph,& humilis effigies crucifixi interius te incendens,& exterius te cōſignans, tanquā alterum Angelum aſcendentē ab ortu ſolis,qui ſignū in te habeas Dei uiui,& prædictis dat firmitatē fidei,& ab eis accipit teſtimonium ueritatis.Ecce iam ſeptem apparitionibus crucis Chriſti in te ſecundum ordinem tēporum mirabiliter exhibitis & monſtratis, quaſi ſex gradibus ad iſtam ſeptimam, in qua finaliter requieſcis, perueniſti. Chriſti nanq; crux in tuæ conuerſionis primordio tam propoſita, q̃ aſſumpta, & dehinc in conuerſationis progreſſu per uitam probatiſsimā baiulata in te ipſo continuè, & in exemplum alijs demonſtrata,tanta certitudinis claritate oſtendit,Euangelicæ perfectionis apicē te finaliter concluſiſſe; ut demonſtrationē hanc Chriſtianæ ſapientiæ in tuæ carnis puluere exaratam,nullus uerè deuotus abijciat,nullus uerè fidelis impugnet,nullus uerè humilis paruipendat,cū ſit uerè diuinitus expreſſa,& omni acceptione condigna.

De patientia ipſius & tranſitu mortis. *Cap.* 14.

Chriſti iam igitur cruci confixus Franciſcus tam carne,quàm ſpiritu,non ſolum Seraphico amore ardebat in Deum, uerumetiam ſitiebat cū Chriſto crucifixo multitudinē ſaluandorum. Faciebat proinde, quoniam propter excreſcentes in pedibus clauos ambulare non poterat,corpus emortuū per ciuitates & caſtra circumuehi,ut ad cru cem Chriſti ferendam cœteros animaret. Fratribus quoque dicebat, Incipiamus fratres ſeruire domino Deo noſtro, quia uſque nunc parum profecimus. Flagrabat etiam deſiderio magno ad humilitatis redire primordia,ut leproſis ſicut à principio miniſtraret,corpuſq; iam præ labore collapſum reuocaret ad priſtinam ſeruitutē. Proponebat Chriſto duce ſe facturū ingentia,& fatiſcentibus mēbris,ſpiritu fortis & feruidus,nouo ſperabat certamine de hoſte triumphū. Neq; enim languor uel deſidia locū habet,ubi amoris ſtimulus ſemper ad maiora perurget. Tanta autē in eo carnis ad ſpiritū erat concordia,tanta obedientiæ promptitudo, quòd cū ille ad omnē niteretur ſanctitatē pertingere,ipſa non ſolum non repugnaret,ſed præcurrere niteretur.

Vt autē uiro Dei cumulus meritorū accreſceret, quæ omnia uerè in patientia conſumantur, cepit infirmitatibus multimodis laborare tam grauiter,ut uix in eo mēbrum aliquod remaneret abſque ingenti

pasſionis dolore. Ad hoc tandẽ per uarias & diuturnas, ac continuas ægritudines deductus eſt, ut conſumptis iam carnibus quaſi ſola cutis oſsibus cohæreret. Cũq; duris corporis angeretur doloribus, illas ſuas anguſtias non pœnarũ cenſebat nomine, ſed ſororũ. Cum autẽ ſemel grauius ſolito dolorum urgeretur aculeis, quidam frater ſimplex dixit ad eum, Frater ora dominũ, ut mitius tecũ agat, manũ enim ſuã plus debito ſuper te grauare uidetur. Quo audito uir ſanctus cum eiulatu exclamans ait: Niſi noſcerem in te ſimplicem puritatẽ, tuum ex nunc abhorrerẽ conſortium, qui auſus fueris circa me diuina iudicia reprehenſibilia iudicare. Et licet totus eſſet attritus grauis prolixitate languoris, proijciens ſe in terrã, oſſa debilia duro caſu colliſit. Et deoſculans humum, Gratias, inquit, tibi ago Domine Deus de omnibus his doloribus meis, teq; mi domine rogo, ut centuplum ſi tibi placuerit addas, quia hoc erit mihi acceptiſsimũ, ut affligens me dolore, nõ parcas, cũ tuæ ſanctæ uoluntatis adimpletio, ſit mihi conſolatio ſuperplena. Videbatur propterea fratribus, quòd quaſi alterum Iob uiderent, cui cũ languor creſceret carnis, creſcebat ſimul & uigor mentis. Ipſe autem obitum ſuũ longe ante præſciuit, dieq; tranſitus imminente, dixit fratribus, ſui corporis tabernaculum deponendum in proximo, quemadmodum ſibi fuerat reuelatum à Chriſto.

Cum itaque per biennium ab impreſsione ſacrorum ſtigmatum, anno uidelicet à ſua conuerſione uiceſimo, multis fuiſſet anguſtiantiũ infirmitatũ probatiuis tonſionibus conquadratus, tanquã lapis in ſupernę Hieruſalem ædificio collocandus, & tanquam ductile opus ſub multiplicis tribulationis malleo ad perfectionẽ adductus, ad ſanctam Mariam de Porciuncula ſe portari popoſcit, quatenus ubi acceperat ſpiritum gratiæ, ibi redderet ſpiritũ uitæ. Quo cũ fuiſſet perductus, ut ueritatis exẽplo monſtraret, quòd nihil erat illi cõmune cum mundo, in illa infirmitate tam graui, quę omnẽ languorẽ concluſit, ſuper nudam humũ ſe totum nudatum in ſpiritus feruore proſtrauit, quatenus hora illa extrema, in qua poterat adhuc hoſtis iraſci, nudus luctaretur cũ nudo. Decubans ſic in terra, ſaccina ueſte depoſita, faciem ſolito more leuauit in cœlum, & intendens illi gloriæ totus, manu ſiniſtra dextri lateris uulnus ne uideretur obtexit. Et ait ad fratres, Ego quod meum eſt feci, quod ueſtrum eſt Chriſtus edoceat. Illachrymantibus autem ſocijs ſancti, qui miro fuerant compaſsionis telo percuſsi, unus ex eis, quem uir Dei Guardianum ſuũ eſſe dicebat, uotũ ipſius diuina inſpiratione cognoſcens, feſtinus ſurrexit, & acceptam cũ cordula & fęmoralibus tunicã, pauperculo Chriſti obtulit dicens, Hæc tibi tanquam pauperi cõmodo, & tu illa ſuſcipias obedientiæ ſanctæ mandato. Gaudet ex hoc uir ſanctus, & iubilat præ lætitia cordis, quoniam fidẽ tenuiſſe Dominicæ paupertatis uſque in finem ſe uidit, palmaſque leuans ad

cœlum, Christum suũ magnificat, pro eo quòd exoneratus ab omnibus liber uadit ad ipsum. Fecerat enim hęc omnia paupertatis zelo, ut nec habitum quidem uellet habere, nisi ab alio cõmodatum. Voluit certè per omnia Christo crucifixo esse conformis, qui pauper & dolens, & nudus in cruce pependit. Propter quod & in principio conuersionis suæ nudus remansit corã Antistite, & in consummatione uitæ nudus uoluit de mundo exire, fratribusq; sibi assistentibus in obedientia charitatis iniunxit, ut cum uiderent eum iam esse defunctum, per tam longum spacium nudum super humũ iacere permitterent, quo unius miliarij tractum suauiter quis perficere posset. O' uerè Christianissimũ uirum, qui & uiuens Christo uiuenti, & moriens morienti, & mortuus mortuo perfecta esse studuit imitatione conformis, & expressa promeruit similitudine decorari.

Hora denique sui transitus propinquante, fecit fratres omnes existentes in loco ad se uocari, & eos cõsolatorijs uerbis pro sua morte demulcens, paterno affectu ad diuinũ est hortatus amorẽ. De patientia & paupertate, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ 53 fide seruandis sermonem protraxit, cæteris institutis sanctum Euangelium anteponens. Circunsedentibus uerò omnibus fratribus, extendit super eos manus in modum crucis brachijs cancellatis pro eo quod hoc signũ semper amabat, & omnibus fratribus tam pręsentibus quàm absentibus in crucifixi uirtute ac nomine benedixit. Insuper & adiecit, Valete filij omnes in timore Domini, & permanete in eo semper. Et quoniam futura tentatio, & tribulatio appropinquat, felices qui perseuerabũt in his quæ cœperunt. Ego uerò ad Deum propero, cuius gratiæ uos omnes cõmendo. Suaui huiusmodi admonitione cõpleta, 54 iussit Deo uir charissimus Euangeliorũ sibi codicẽ apportari, & Euangelium secundum Ioannẽ, quod incipit ab eo loco; Ante diem festum Paschæ, sibi legi poposcit. Ipse uerò prout potuit in huius psalmi uocem erupit, Voce mea ad Dominũ clamaui, uoce mea ad Dominum deprecatus sum: & ad finem usque cõpleuit. Me, inquit, expectant iusti, donec retribuas mihi. Tandem cunctis in eum completis mysterijs, anima illa sanctissima carne soluta, & in abyssum diuinę claritatis absorpta, beatus uir obdormiuit in Domino.

53 *Vides Hæretice quãti fecerit diuinus hic pater Sanctæ Romanæ Ecclesiæ fidem?*

54 *Ecce quomodo fideles Christiani moriũtur.*

Vnus autẽ ex fratribus & discipulis eius uidit animã illam beatam sub specie stellæ præfulgidæ à candida subuectam nubecula, super aquas multas in cœlum recto tramite sursum ferri, tanquàm sublimis sanctitatis candore prænitidam, & cęlestis sapientię simul & gratię ubertate repletam, quibus uir sanctus promeruit locũ introire lucis & pacis, ubi cũ Christo sine fine quiescit. Minister quoque fratrũ in terra laboris tunc erat Frater Augustinus, uir utique sanctus & iustus, qui in hora ultima positus, cũ iamdiu perdidisset loquelam, audientibus

qui aſtabāt,ſubito clamauit & dixit, Expecta me pater,expecta,ecce iam uenio tecū.Quærentibus fratribus & admirantibus multū cui ſic loqueretur,audacter reſpondit : Nonne uidetis patrē noſtrum Franciſcum,qui uadit ad cœlum? Et ſtatim ſancta ipſius anima migrans à carne,patrem eſt ſequuta ſanctiſsimū. Epiſcopus Aſsiſinas ad oratorium ſancti Michaelis in monte Gargano tunc tēporis peregrinationis cauſa perrexerat, cui beatus Franciſcus apparens nocte tranſitus ſui, dixit, 55 Ecce relinquo mundum & uado ad cœlum. Mane igitur ſurgens Epiſcopus,ſocijs narrauit quæ uidit,& Aſsiſium rediens, cū ſolicitè perquiſiſſet,certitudinaliter cōperit,quòd ea hora, qua ſibi per uiſionem innotuit,beatus pater ex hoc mundo migrauit. Alaudę aues lucis amicæ,& crepuſculorū tenebras horreſcentes,hora trāſitus ſancti uiri,cum iam eſſet noctis ſequuturæ crepuſculum,uenerunt in multitudine magna ſuper tectum domus,& diu cū inſolita quadam iubilatione rotantes,gloriæ ſancti,qui eas ad diuinas laudes inuitare ſolitus erat,tam iocundum q̄ꝫ euidens teſtimonium perhibebant.

55 *Nota, Ecce relinquo mundum, & uado ad cœlum.*

De Canonizatione & translatione ipſius. Cap. 15.

Franciſcus igitur ſeruus & amicus altiſsimi, ordinis minorum fratrum inſtitutor,& dux,paupertatis profeſſor,patientiæ forma, ueritatis præco,ſanctitatis ſpeculum,& totius Euangelicæ perfectionis exēplar,ſuperna præuentus gratia, ordinato progreſſu ab infimis peruenit ad ſumma.Hunc uirum mirabilem,utpote paupertate prædiuitē, humilitate ſublimē,mortificatione uiuidum,ſimplicitate prudentem, omniq; morum honeſtate conſpicuū, quem in uita Dominus mirabiliter effecerat clarū, in morte fecit incōparabiliter clariorem. Beato nanque uiro migrante à ſeculo, ſpiritus ille ſacer domum æternitatis ingrediens, fontiſq; uitæ hauſtu plenario glorioſus effectus, expreſſa quædam in corpore futuræ gloriæ ſigna reliquit, ut caro illa ſanctiſsima,quæ crucifixa cum uitijs, in nouam iam creaturam tranſierat, & paſsionis Chriſti effigiem priuilegij ſingularitate præferret, & nouitate miraculi reſurrectionis ſpeciem præmonſtraret.Cernebātur quidem in membris illis felicibus claui ex eius carne uirtute diuina mirificè fabrefacti, ſicque carni eidem innati, quòd dum à parte qualibet præmerentur,protinus quaſi nerui continui & duri ad partem oppoſitam reſultabant.Inuenta quoque fuit patentius in ipſius corpore nō inflicta humanitus,neq; facta plaga uulneris lateralis,inſtar uulnerati lateris Saluatoris, quod Redemptionis & regenerationis humanæ in ipſo Redemptore noſtro protulit ſacramentum. Erat autem ſimilitudo clauorum nigra quaſi ferrum,uulnus autem lateris rubeum, & ad orbicularitatem quandam carnis conciſione reductum,roſa quædam pulcherrima uidebatur.Caro uerò ipſius reliqua,quę prius tam ex infirmitate,q̄ꝫ ex natura ad nigredinem declinabat,candore nimio reni-

teſcens,

teſcens, illius ſecundæ ſtolæ pulchritudinem prætendebat. Membra ipſius adeò mollia & tractabilia ſe præbebant palpantibus, ut cõuerſa uiderentur in teneritudinem puerilis ætatis, & quibuſdam cernerentur euidentibus ſignis innocentiæ decorata. Cum igitur in candidiſsima carne claui nigreſcerent, plaga uerò lateralis ut uernans roſeus flos ruberet, mirandum non eſt ſi tam formoſa, & miraculoſa uarietas iocunditatem & admiratione contuentibus ingerebat. Lachrymabantur filij pro ſubtractione amabilis patris, ſed & non modica perfundebantur lętitiá, dum deoſculabantur in eo ſignacula ſummi Regis. Miraculi nouitas planctum uertebat in iubilum, & intellectus rapiebat indaginem in ſtuporem. Erat quippe tam inſolitum, tamq; inſigne ſpectaculum contuentibus omnibus & firmamentũ fidei, & incitamentum amoris, audientibus uerò admirationis materia, & excitatio deſiderij ad uidendum. Audito ſiquidem tranſitu patris, & fama diffuſa miraculi, accelerans populus confluebat ad locum, ut id cerneret oculis, quod à ratione dubium omne repelleret, & affectioni gaudium cumularet.

Admiſsi ſunt igitur Aſsiſinates ciues quamplurimi ad ſtigmata illa ſacra contemplanda oculis, & labijs oſculanda. Vnus autem ex eis miles, literatus quidem & prudens, Hieronymus nomine, uir utique famoſus & celeber, cum de huiuſmodi ſacris ſignis dubitaſſet, eſſetq; incredulus, quaſi Thomas feruentius & audacius coram fratribus & alijs ciuibus mouebat clauos, ſanctiq; manus, pedes, & latus manibus proprijs contrectabat, ut dum uulnerum Chriſti ueracia illa ſigna palpando contingeret, de ſui & omnium cordibus omne dubietatis uulnus amputaret. Propter quod & ipſe inter alios huius ueritatis tam certitudinaliter agnitæ teſtis conſtans poſtmodum effectus eſt, & tactis ſacroſanctis iuramento firmauit. Fratres autem & filij qui uocati fuerant ad tranſitum patris, cum omni multitudine populorum noctem illam in qua almus Chriſti confeſſor deceſsit, ſic diuinis laudibus dedicarunt, ut non defunctorum exequiæ, ſed Angelorum excubiæ uiderentur.

Mane autẽ facto, turbæ quæ conuenerant, acceptis arborũ ramis, & 56 cereorum multiplicatis luminibus, cũ hymnis & canticis ſacrum corpus ad ciuitatẽ Aſsiſij detulerunt. Tranſeuntes uerò per Eccleſiam ſancti Damiani, in qua uirgo illa nobilis Clara nunc glorioſa in cœlis, tunc incluſa cũ uirginibus morabatur, ibiq; aliquantulũ ſubſiſtentes, ſacrũ corpus margaritis cœleſtibus inſignitum, uidendum & oſculandum ſacris illis uirginibus obtulerunt. Peruenientes deniq; ad ciuitatẽ cũ iubilo, precioſum theſaurum, quem portabant, in Eccleſia ſancti Georgij cum omni reuerentia condiderunt. In eo ſiquidẽ loco puerulus literas didicit, ibiq; poſtmodũ prædicauit, poſtremo ibidem

56 *Habes hic ſancti uiri de more catholicæ Eccleſiæ ſepulturam, uidelicet cum cæreis ardentibus, cum hymnis & canticis, cũ exequiarum ſolennium celebritate.*

locum primum quietis accepit. Transijt autem uenerabilis pater ex huius mundi naufragio, anno Dominicæ incarnationis millesimo ducentesimo uigesimosexto quarto, Nonas Octobris die sabbati in sero, sepultus in die dominico.

Cepit autem uir beatus continuò, diuinæ faciei super irradiante respectu, magnis & multis coruscare miraculis, ut sublimitas sanctitatis eius, quæ ipso uiuente in carne ad morum directionē per exempla perfectæ iustitiæ innotuerat mundo, illo iam regnante cum Christo, ad omnem fidei firmitatē per miracula diuinę potentię comprobaretur è cœlo. Cūq; in diuersis orbis partibus gloriosa eius miracula, largaq; per ipsum impetrata beneficia plurimos ad Christi deuotionem accenderent, & ad ipsius sancti reuerentiā incitarent, acclamantibus tam linguis sermonum q̃ operum, ad aures summi Pontificis domini Gregorij noni quę per seruum suū Franciscum Deus operabatur magnalia peruenerunt. Sanè cum idem pastor Ecclesię non solum ex miraculis auditis post mortē, uerū etiam experimentis in uita ipsius oculis uisis, & manibus contrectatis, sanctitatē eius mirabilem plena fide certificatus agnosceret, ac per hoc in cœlis glorificatum à Domino nullatenus dubitaret; ut Christo, cuius erat uicarius, concorditer ageret, hunc in terris reddere celebrem, tanq̃ omni ueneratione dignissimum, pia consideratione disposuit. Ad omnem quoq; certitudinem faciendam orbi terrarum de glorificatione uiri sanctissimi, inuenta miracula & cōscripta, & testibus idoneis approbata examinari fecit per illos, qui minus inter cardinales fauorabiles negocio uidebantur. Quibus diligenter discussis, & ab omnibus approbatis, de fratrū suorum omnium prelatorum, qui tunc erant in curia, concordi consilio, & assensu canonizandum decreuit, ueniensq; personaliter ad ciuitatem Asisij, anno Dominicę incarnationis millesimo ducentesimo uigesimo octauo, decimoseptimo Calendas Augusti, die Dominico, cum maximis, quę longum foret enarrare, solennijs, beatum patrem catalogo sanctorum ascripsit.

Anno uerò Domini millesimo ducentesimo trigesimo cōuenientibus fratribus ad capitulum generale Asisij celebratum, ad basilicam in honore ipsius constructam corpus illud Domino dedicatū, octauo Calendas Iunij translatum est. Dum autē ille sacer transportaretur thesaurus bulla Regis altissimi consignatus, miracula plurima ille, cuius effigiem preferebat, operari dignatus est, ut per odorem ipsius saluificum affectus traheretur fidelium ad currendum post Christum. Erat reuera condignum, ut quem Deus in uita sibi placentem & dilectum effectum, in paradisum per contemplationis gratiam transtulerat, ut Enoch, & ad cœlum in curru igneo per charitatis zelum rapuerat, ut Heliam, eius iam uernantis inter flores illos cœlicos planta-

tionis æternæ, ossa illa felicia de loco suo pullulatione mirifica redolerent. Porrò sicut uir iste beatus mirandis uirtutum signis in uita claruerat, sic à die transitus sui usq; in præsens per diuersas mundi partes præclaris miraculorum prodigijs, diuina se potentia glorificante coruscat. Nam cæcis & surdis, mutis, & claudis, hydropicis, & paralyticis, dæmoniacis, & leprosis, naufragis & captiuis, ipsius meritis remedia conferuntur, omnibusq; morbis, necessitatibus, & periculis subuenitur. Sed & multis mortuis mirificè suscitatis, înotescit fidelibus mirificans sanctum suum magnificentia uirtutis altissimi, cui est honor & gloria per infinita secula seculorum. Amen.

Incipiunt quædam de miraculis ipsius post mortem ostensis. Et primo de uirtute sacrorum stigmatum. Miraculum pulchrum.

Ad omnipotentis Dei honorem, & gloriam beati patris Francisci, post glorificationẽ ipsius in cœlis aliqua ex approbatis conscripturus miracula, ab illo præcipuè censui sumendũ fore initium, in quo Crucis Iesu uirtus ostenditur, & gloria innouatur. Nouus igitur homo Franciscus, nouo & stupendo miraculo claruit, cum singulari priuilegio retroactis seculis non concesso insignitus apparuit, sacris uidelicet stigmatibus decoratus, & configuratus in corpore mortis huius corpori crucifixi. De quo quicquid humana lingua dicatur, minus erit à laude condigna. Totum quidem uiri Dei studium tam publicũ quàm priuatum circa Crucem Domini uersabatur. Et ut Crucis signaculo cordi eius à principio suæ conuersionis impresso, corpus consignaret exterius, in ipsa se Cruce recludens, habitum pœnitentiæ sumpsit crucis imaginem præferentem; quatenus sicut mens eius intus Dominum Crucifixum induerat, sic & corpus eius indueret arma crucis; & in quo signo Deus potestates aëreas debellarat, in eodẽ suus exercitus Domino militaret. Sed & à principio tẽporis, quo crucifixo militare ceperat, diuersa circa eum crucis præfulsere mysteria, sicut uitæ ipsius consideranti decursum clarius innotescit, qualiter apparitione crucis Dominicæ septiformi, tam cogitatu, quàm affectu, & actu, totus fuit in crucifixi effigiem per ipsius excitatiuum transformatus amorem. Dignè igitur summi Regis clementia suis amatoribus ultra omnem extimationem hominũ condescendens, suæ crucis uexillum ipsius corpori deferendum impresit, ut qui mirando fuerat Crucis amore præuentus, mirando etiam fieret Crucis honore mirificus.

Ad huius stupendi miraculi irrefragabilem firmitatem nõ solum uidentium & palpantium testimonia per omnem modum credibilia uerum etiam apparitiones mirabiles, & uirtutes post ipsius obitum coruscantes ad omne mentis effugandum nubilum suffragantur. Felicis nanq; recordationis dominus Gregorius Papa nonus, de quo uir sanctus uel prophetando prædixerat, quòd ad dignitatem foret Aposto-

licam sublimandus, antequam crucis signiferum catalogo sanctorũ ascriberet, scrupulum quendam dubitationis in corde gerebat de uulnere laterali. Nocte uerò quadam (sicut ipse felix Antistes referebat cum lachrymis) beatus ei Franciscus quadam faciei prætensa duritiæ, in somnis apparuit, & hæsitationem cordis ipsius redarguens éleuauit brachium dextrum, detexit uulnus, phialamq; poposcit ab ipso, ut scaturientem reciperet sanguinem qui ex latere defluebat. Obtulit in uisione summus Pontifex phialam postulatam, quæ usque ad summũ sanguine profluente de latere uidebatur impleri. Ex tunc ad illud sacrum miraculum tanta cepit deuotione affici, & æmulatione feruere, ut nullo modo pati posset, quod aliquis præfulgētia illa sacra signa superba præsumeret impugnatione fuscare, quin eum seuera increpatione feriret. *Miraculum.*

Frater quidam ordine minorum, officio prædicator, uirtutis & famæ prærogatiua præpollens, cui firmiter erat de sanctis stigmatibus persuasum, dum humano sensu miraculi huius apud se rationem perquireret, dubitationis cepit cuiusdam scrupulo titillari. Cũ igitur per dies plurimos sensualitate sumente uigorem, luctamen huiusmodi pateretur, nocte dormienti sanctus Franciscus pedibus lutulentus apparuit humiliter durus & patienter iratus. Et quæ sunt, ait, ista in te conflictationum certamina? quæ dubitationum sordes? Vide manus meas, & pedes meos. Cumq; ille uideret manus confixas lutulentorum pedum stigmata non uidebat. Remoue, inquit, lutum à pedibus meis, & cognosce loca clauorum. Quos cum ille apprehendisset deuotè, lutum sibi uidebatur abstergere, locaq; clauorum manibus contrectare. Continuò ut euigilat lachrymis irrigatur, & priores affectus quodãmodo luculentos, tam lachrymarum profluuio, quàm publica confessione detersit. *Miraculum.*

In urbe Romã matrona quædam morum claritate ac parentum gloria nobilis, sanctum Franciscum in suum elegerat aduocatum, ipsius habens depictam 57 imaginem in secreto cubiculo, ubi patrem in abscondito exorabat. Die uerò quodam dum orationi uacaret, considerans imaginem sancti sacra illa signa stigmatum non habentem, dolere cepit non modicum & mirari. Sed non mirũ si in pictura non erat quod pictor amiserat. Cumq; per plures dies quid causæ foret defectus huiusmodi, mente solicita pertractaret, ecce subito die quadam apparuerunt signa illa mirifica in pictura, sicut in aliis ipsius sancti imaginibus pingi solent. Tremefacta illa filiam suã Deo deuotam aduocauit protinus, requirens si absque stigmatibus usque tunc imago fuisset. Affirmat illa, & iurat, olim sine illis sacris stigmatibus extitisse, & nunc uerè cum stigmatibus apparere. Verùm quia mens humana semetipsam frequenter impellit ut cadat, & in dubium reuocat ueri-

57 *Ipsius habens depictam imaginẽ in secreto cubiculo.*

tatem, subintrat iterum cor mulieris dubitatio noxia, ne forte sic fuisset imago à principio consignata. At Dei 58 uirtus, ne primum contemneret miraculum, addidit & secundum. Cõtinuo nanq; disparentibus signis illis, nudata priuilegio imago remansit, ut per sequens signum fieret probatio præcedentis.

58 *Si imaginũ usus non esset licitus, nequaquam diuina uirtus tot mirabilia circa hanc imaginem operata fuisset.*

Miraculum.

In Cathalonia quoque apud Ilerdam accidit uirũ quendã nomine Ioannem beato Francisco deuotũ, quodam sero per quandam incedere uiam, in qua pro inferenda morte latitabant insidiæ, non quidem ipsi, qui inimicitias non habebat, sed alteri cuidam, qui uidebatur similis eius, & tunc erat in comitatu ipsius. Exurgens autẽ quidam de insidijs, cum hostem suũ hunc esse putaret, tam letaliter eum plagis plurimis gladiauit, ut nulla prorsus superesset spes recuperandæ salutis. Siquidem primò inflicta percussio humerum cũ brachio penè totũ absciderat, & ictus alius sub mamilla tantam reliquerat aperturam, ut flatus inde procedens circa sex candelas similiter iunctas extingueret. Cum igitur consilio medicorum, ipsius impossibilis esset curatio, pro eo q; putrescentibus plagis, ex eis fœtor tam intolerabilis exhalaret, ut etiam ipsa eius uxor uehementer horreret, nullisq; iam humanis iuuari posset remedijs, conuertit se ad beati Patris Francisci patrocinium quanta poterat deuotione poscendum, quẽ inter ipsos ictus una cũ beata uirgine fidentissime inuocarat. Et ecce misero in lectulo calamitatis solitario decubanti, cũ Francisci 59 nomen uigilans & eiulans frequentius replicaret, astitit quidã in habitu fratris minoris, per fenestram, ut ei uidebatur, ingressus, qui uocans eũ ex nomine dixit; Quia fiduciam habuisti in me, Dominus liberabit te. A' quo cũ ęger quis esset requireret, Franciscũ ille se esse respondit. Et statim appropians uulnerum illius ligaturas resoluit, & cũ unguento per omnes plagas, ut uidebatur, perunxit. Statim autẽ ut sensit illarũ sacrarũ manuum, stigmatum Saluatoris uirtute, sanare ualentium suauẽ contactum, expulsa putredine, restituta carne, & uulneribus solidatis, restitutus est integrè pristinæ sospitati. Quo facto beatus pater abscessit: Et ipse sentiens se sanatũ, & in uocẽ diuinæ laudis, & beati Francisci lætanter erũpens, uocauit uxorẽ. At illa celerius currens, & stare iam uidens quẽ sepeliendum credebat in crastino, cũ esset stupore uehementi perterrita, uiciniam totã clamore cõpleuit. Accurrentes autem sui cũ illum niterentur tanq; freneticũ in lecto reponere, & ille è contra renitens assereret, & ostenderet se sanatũ, tanto sunt stupore attoniti, ut quasi sine mente omnes effecti, fantasticũ esse crederent quod uidebant, quia qui pauloante cõspexerant plagis atrocissimis laniatũ, & totũ iam marcidum, plena cernebant incolumitate iocundum. Ad quos ille qui factus fuerat sanus: Nolite timere, inquit, nolite credere inane quod cernitis, quia sanctus Franciscus modo à loco recessit, &

59 *Vides sanctos inuocandos, inuocatosq; ferre præsidium?*

illarum sacrarũ manuum tactu me integrè ab omni plaga curauit. Crebrescente tandem huius fama miraculi, accelerat populus omnis, & uidentes in tam aperto prodigio stigmatum beati Francisci uirtutem, admiratione simul & gaudio replebantur, Christiq; signiferum magnis laudũ præconiis extollebant. Dignè quidẽ beatus pater carne

60 iam 60 mortuus & uiuens cum Christo, præsentiæ suæ ostensione mirabili, & manuum sacrarum palpatione suaui, uulnerato letaliter uiro sanitatem concesit, cum illius etiam in se stigmata tulerit, qui misericorditer moriens, & mirabiliter surgens, uulneratum genus humanum, & semiuiuum relictum plagarum suarum uirtute sanauit.

Si sancti carne iam mortui, uiuunt anima cum Christo, & in futuro iudicio resurrecturi sunt, quare scioli nostri eos potius cum hæreticis emortuos quam dormientes cum Paulo appellant?

Miraculum.

Apud potentiam Apuliæ ciuitatẽ erat quidam clericus Rogerius nomine, uir honorabilis, & Ecclesiæ maioris Canonicus. Hic cũ infirmitate quassatus, die quadã Ecclesiam oraturus intrasset, in qua erat imago beati Francisci depicta, gloriosa stigmata repræsentans, cepit de illius sublimitate miraculi tanquam de re omnino insolita, & imposibili dubitare. Subitò igitur dũ mente plagatus interius cogitaret inania, in palma sinistrę manus sub chyrotheca grauiter se sensit esse percussum, sonitũ audiens percussuræ, uelut cũ spiculum prosilit de balista: moxq; tã uulnere sauciatus, quàm sonitu stupefactus, chyrothecam de manu traxit, ut uisu dignosceret, quod tactu perceperat, & auditu. Cumq; nulla fuisset prius in palma percusio, cõspexit in medio manus plagam, quasi sagittę percusione inflictam, ex qua tanta uis procedebat ardoris, ut uideretur ex illo deficere. Mirabile dictu. Nullum in chyrotheca uestigium apparebat, ut latenti plagæ cordis, latenter inflicti pœna uulneris responderet. Clamat exinde per duos dies & rugit, dolore grauisimo stimulatus, & increduli cordis uelamen explicat uniuersis. Credere se ueraciter sacra stigmata in sancto fuisse Francisco fatetur & iurat, contestans omnis dubitationis abscesisse fantas-

61 mata. Orat 61 suppliciter sanctũ Dei per sacra sibi stigmata subuenire, & multas cordis preces multo impinguat profluuio lachrymarũ. Mirũ certe. Incredulitate proiecta, sanationem mentis sanatio sequitur corporalis: Omnis quiescit dolor, frigescit ardor, nullum remanet uestigium percussuræ. Sicq; factum est, ut latens mentis infirmitas, per patens carnis cauteriũ superna prouidente clementia, curaretur, menteq; sanata, & ipsa caro pariter sanaretur. Fit homo humilis Deo deuotus sancto, & fratrũ ordini perpetua familiaritate subiectus. Huius rei tam solẽne miraculum iuramentis firmatũ fuit, & literis sigilli Episcopi munimine roboratis, ipsius ad nos notitia delata peruenit. De sacris ergò stigmatibus nullus sit ambiguitati locus, nullius in hoc quia Deus bonus est, nequam sit oculus, quasi huiusmodi doni largitio sempiternæ bonitati non congruat. Si enim illo amore Seraphico

Ecce sancti inuocationem, post quã statim sequitur exauditio.

multa membra capiti cohærerent Christo, ut & in bello simili armatura inuenirentur condigna, & in Regno ad similem fore ut gloriam subuehenda, nullus hoc sanæ mentis, nisi ad Christi gloriam diceret pertinere.

De mortuis suscitatis.

In castro montis Marani propè Beneuentũ, mulier quædam sancto Francisco peculiari deuotione cohærens, uiam uniuersæ carnis intrauit. Cõuenientibus autẽ 62 clericis nocte ad exequias, & uigilias cũ psalterijs decantandas, subitò cunctis cernentibus erexit se mulier super lectum, & unũ de astantibus sacerdotẽ, patrinũ uidelicet suum aduocauit, dicens: Volo confiteri, pater: Ego enim mortua duro eram carceri mancipanda, quoniam peccatũ, quod tibi pandam, necdum 63 confessa fueram. Sed orante, inquit, pro me sancto Francisco, cui dum uiuerem, deuota mente seruiui, redire nunc ad corpus indultum est mihi, ut illo reuelato peccato, sempiternam promerear uitã. Et ecce uobis uidentibus, postquàm illud detexero, ad promissam requiẽ properabo. Trementer ergo sacerdoti trementi confessa, post absolutionem receptam, quietè se in lecto collegit, & in Domino feliciter obdormiuit.

62 Vide exequias & uigilias mortuorum cum clericis & psalterijs decantandas.

63 Ecce maximũ miraculum pro approbatione cõfessionis quæ fit sacerdoti secundũ diuinam institutionẽ & catholicæ Ecclesiæ consuetudinem.

Miraculum.

In castro Pamarco in mõtanis Apuliç posito, patri & matri unica erat filia in tenera ætate tenerè perdilecta. Qua infirmitate graui ad mortẽ perducta, parentes eius successionem aliam non sperantes, se in illa quasi mortuos reputabant. Conuenientibus ergo consanguineis & amicis ad flebile nimis funus, iacebat mater infelix ineffabilibus completa doloribus, & absorpta suprema tristitia de his quæ fiebant, nihil penitus aduertebat. Interim sanctus Franciscus uno tantũ socio comitatus apparens, desolatam 64 uisitare dignatus est fœminam, quã sibi senserat esse deuotam, & pijs eam affatus alloquijs: Noli flere, inquit; nã lucernæ tuæ lumen quod deploras extinctũ, mea tibi est intercessione reddendum. Surrexit continuò mulier, & quæ sibi dixerat sanctus, omnibus manifestans, non permisit extinctũ corpus efferri sed eum magna fide sancti Francisci nomen inuocans, & mortuam felix apprehendens, uiuam & incolumen, cunctis uidentibus, & mirantibus alleuauit.

64 Vide quanta sit sanctorum potestas post mortẽ. Et quomodo sancti sunt inuocãdi, & quod per eorum inuocationẽ non offuscatur Dei necessaria inuocatio.

Miraculum.

Cum fratres de Noceria peterent quoddam plaustrum à quodam uiro Petro nomine, quo aliquantulum indigebant, stultè respondit eis pro petito subsidio irrogando conuitium, & pro eleemosyna ad honorem sancti postulata Francisci, in nomen ipsius blasphemiam iaculando. Pœnituit hominẽ statim insipientiæ suæ, diuino super eum irruente pauore, ne fortè ultio Domini sequeretur, sicut & fuit protinus subsequuta. Nam infirmatus continuò primogenitus eius, paruo elapso spatio spiritum exhalauit. Volutabatur per humum pater

infelix, & sanctum Dei Franciscum uocare non cessans, cum lachrymis exclamabat: Ego sum, qui peccaui, ego qui inique locutus sum; me in persona propria flagellare debuisti. Redde sanctè iam pœnitẽti quod abstulisti impiè blasphemãti. Tibi me reddo, tuis me obsequijs semper expono, nam & deuotũ sacrificium laudis pro tui honore nominis semper offeram Christo. Mira res. Ad hęc uerba surrexit puer, & planctum prohibens, se morientẽ eductum de corpore per beatũ Franciscum, deductum asseruit, & reductum. *Miraculum.*

Cuiusdam urbis Romæ notarij puerulus uix septennis, matrem ad Ecclesiam sancti Marci euntem, puerili more sequi desiderans, dum remanere domi compelleretur à matre, per fenestram palatij se proiecit, & ultima quassatione collisus, continuò exspirauit. Mater uerò, quæ nondum longè discesserat, ad sonitũ corruentis præcipitium pignoris suspicata, celeriter redijt, filiumq; reperiens tã miserabili casu repente subtractum, protinus sibi ipsi manus iniecit ultrices, ac dolorosis clamoribus totam excitauit uiciniam ad lamentum. Frater uerò quidam nomine Raho, de ordine minorum illuc se ad prædicandum conferens, propinquauit ad puerum, & fide plenus ait ad patrẽ: Credis'ne sanctũ Dei .A. Franciscũ posse filium tuũ à mortuis suscitare propter amorẽ, quem semper ad Christum habuit, pro reddenda uita hominibus crucifixum? Quo respondente, se firmiter credere, & fideliter confiteri, seruumq; sancti in perpetuum se esse futurũ, si tantum à Deo munus per ipsius merita recipere mereretur, 65 prostrauit se frater ille cũ fratre socio in oratione, cæteros qui aderant, excitans ad orandum. Quo facto cœpit puer aliquantulum ascitare, & apertis oculis, brachijsq; eleuatis, seipsum erexit, & statim corã omnibus ambulauit incolumis, per mirandam sancti uirtutem uitæ simul redditus, & saluti. *Miraculum.*

.A. Vides'ne quomodo Deus fidem qua creditur etiam sanctos posse mortuos suscitare, & non tantum deũ in illis illud agere, per subsequens miraculum confirmauit? Vide etiã simile in miraculo sequẽti.

65 Prostrauit se frater ille cum fratre socio in oratione, & puer mortuus ad inuocationem beati Francisci sanus & uiuus redditus est.

In ciuitate Capuæ dum puer quidam super ripã Vulturni fluminis cum pluribus iocaretur, incautus cecidit in profundum. Quem fluminis impetus celeriter uorans, sub sabulo mortuũ sepeliuit. Proclamantibus autẽ pueris, qui cum eo luserant circa flumen, populosa illuc multitudo conuenit. Cumq; uniuersus populus suppliciter & deuotè beati Francisci merita inuocaret, ut deuotorum sibi parentũ fidẽ aspiciens, prolem à mortis periculo dignaretur eripere, natator quidã procul astans, clamoribus auditis accessit, & post diutinam inquisitionem inuocato tandem beati Francisci subsidio, locum inuenit, in quo limus in modum sepulchri pueri cadauer obtexerat. Quẽ effodiens, & extra deportans, dolens defunctũ inspexit. Licet autẽ populus qui astabat, uideret iuuenem mortuũ, nihilominus tamen flens & eiulans proclamabat: Sancte 66 Francisce redde puerum Patri suo. Sed & Iudæi qui uenerant, naturali pietate cõmoti, dicebant, sancte Frãcisce redde

66 Ecce quomodo ad inuocationẽ sancti Francisci puer mortuus uitæ redditur.

redde puerum patri suo. Subitò puer lætantibus & mirantibus cũctis exurgens incolumis, duci se ad ecclesiam beati Francisci suppliciter postulauit, ut gratias illi deuotus exolueret, cuius se nouerat uirtute mirabiliter suscitatum. *Miraculum.*

In ciuitate Suessa in uico, qui ad columnas dicitur, repente quædã corruens domus, unũ absorbuit iuuenẽ, & subitò interemit. Viri autẽ & mulieres ruinæ sonitu excitati, undiq; accurrẽtes, eleuauerunt hinc inde ligna & lapides, & miseræ matri mortuũ filium reddiderunt. Illa uerò amarissimis repleta singultibus, sicut poterat, dolorosis uocibus exclamabat: Sancte Francisce, sancte Frãcisce redde mihi filiũ meum. Non solum autẽ illa, sed & omnes qui aderant, beati patris præsidium flagitabant. Sed cũ non esset neque uox, neque sensus, cadauer posuerunt in lectulo, & ad sepeliendum ipsum diem crastinũ expectabant. Mater uerò fiduciam habens in Domino per merita sancti eius, 67 uotũ emisit, noua se sindone beati Francisci operturã altare, si filium suũ reuocaret ad uitam. Et ecce circa horã noctis mediam, cępit iuuenis oscitare, & calescentibus mẽbris uiuus exurgens & sanus, in laudis uerba prorumpit. Sed & clerum, qui conuenerat, & populum uniuersum excitauit ad laudes & gratias Deo & beato Francisco cũ mentis lætitia persoluendas. *Miraculum.*

67 *Vide quõ ad uotum mulieris cõditionale suscitatur puer ruina domus oppressus.*

Iuuenis quidam Gerlandinus nomine, de Ragusia oriundus, uindemiarũ tempore ad uineas exiens, cum in uase uinario, ut utres impleret, sub torculari se mitteret, repentè prægrandes lapides, motis in se lignorũ struibus, caput ipsius letali percussione quassarunt. Festinauit continuò pater ad filium, & desperans obrutum non adiuuit, sed eum sub onere, sicut corruit, sic reliquit. Accurrerunt expeditius uinitores, magni clamoris uocem lugubrem audientes, multoq; cũ patre pueri dolore cõpleti, extraxerunt iuuenẽ iam mortuum à ruina. Pater uerò ipsius Iesu pedibus prouolutus, humiliter precabatur, ut filium suum unicum per sancti Francisci merita, cuius tunc imminebat solennitas, sibi reddere dignaretur. Ingeminabat preces, uouebat officia pietatis, & sancti uiri corpus se 68 uisitaturum cũ filio, si suscitaretur à mortuis, repromisit. Mirum certe. Continuò puer, qui toto fuerat corpore conquassatus, restitutus uitæ & integrę sospitati, gaudens corã omnibus exurrexit, plangentes obiurgans, & sancti Francisci suffragijs uitę se redditum asseuerans. *Miraculum.*

68 *Ad uotum uisitandi corporis beati Francisci, eius meritis & suffragijs pater filiũ mortuum, uiuum recepit.*

Quendam alium mortuũ in Alamània suscitauit, de quo dominus Papa Gregorius tẽpore translationis ipsius sancti, fratres omnes qui ad translationem & Capitulum conuenerant, per Apostolicas literas certos reddidit & gaudentes. Miraculi huius seriem, quia ignoraui, non scripsi, credens Papale testimonium omnis assertionis excellere instrumentum.

De his quos à morte periculo liberauit.

In confinibus Vrbis uir quidam nobilis Rodulphus nomine, cum Deo deuota uxore fratres minores suo recepit hospitio, tam hospitalitatis gratia, quàm beati Francisci reuerentia & amore. Nocte uerò illa in summitate turris dormiens custos castri, cum iaceret super struem lignorum in ipsa muri positorum crepidine, ipsorum soluta cōpage, in tectum palatij corruit, & exinde super terrā. Excitata ad sonitum casus tota familia, & custodis intellecta ruina, dominus castri, & domina cū fratribus accurrerunt. Is uerò, qui ab alto corruerat, absorptus fuerat tam ꝓfundo sopore, ut nec ad casum euigilaret iteratæ ruinæ, nec ad strepitum accurrentis familiæ cū clamore. Trahentium tandem, & impellentium manibus excitatus, conqueri cepit, quòd dulci fuisset quiete priuatus, inter beati Francisci brachia suauiter asserens se dormisse. Cū uerò de casu proprio doceretur ab alijs, & in imo se uideret, qui in alto iacuerat, stupens esse factum quod fieri nō perceperat, pœnitentiam se facturum ob reuerentiam Dei & beati Francisci coràm omnibus repromisit. *Miraculum.*

In castro Pophis, quod in Campania positū est, sacerdos quidam Thomas nomine, accessit ad reparandum Ecclesiæ molendinum. Deambulans autē incautè secus extrema canalis, quo gurges profundus copioso defluebat īfluxu, subito casu cauiloso ligno intrusus est, cuius impulsu uoluitur molendinū. Cum igitur consertus iaceret in ligno, & super os ipsius, quia supinus erat, aquarū impetus inundaret, corde
69 tamen, quia lingua non poterat 69 sanctum Franciscum flebiliter inuocabat. Per magnum uerò spatium sic illo iacente, ac de uita ipsius iam penitus socijs desperatis, in contrariam partē molam cū uiolentia reuoluerunt, & sic eiectus sacerdos palpitans uolutabatur in aquæ meatu. Et ecce quidam frater minor indutus tunica candida, & fune succinctus, cū magna suauitate arreptum per brachium extra flumē eduxit dicens, Ego sum Franciscus, quem inuocasti. Ille uerò sic liberatus nimis obstupuit, uolensq; pedum ipsius osculari uestigia, huc, atque illuc anxius discurrebat, quærens à socijs, Vbi est ille? Quò abijt sanctus? Qua uia discessit? Viri autē illi tremefacti, proni ceciderunt in terram, sublimis Dei gloriosa extollentes magnalia, & uirtuosa merita humilis serui eius. *Miraculum.*

Ad inuocationē sancti presbyter è manifesto mortis periculo liberatus est.

Iuuenes quidam de Burgo Celani pro metendis herbis exierant ad campestria quędam, in quibus uetus latebat puteus, herbis in summo ore uiuentibus obumbratus, qui quasi per passus quatuor aquarū alti-
70 tudinē continebat. Segregatis igitur per cāpum discurrentibus pueris, unus ex improuiso decurrit in puteum. Absorbente autē profunda fouea corpus, spiritus mentis sursum recurrebat ad beati Francisci suffragium, clamans 70 in ipso lapsu fideliter & fidenter: sancte

Vides ad inuocationē beati patris, puerum è puteo incolumem eductum?

Franciſce,adiuua me. Cæteri huc atque illuc ſe uertentes,dum puer alius non cõpareret,clamore,circuitu,& lachrymis requirebant eundem. Comperto tandem quod in puteum cecidiſſet,feſtinantes cũ gemitibus redierunt ad Burgum,indicantes euentum,expoſcentes auxilium. Redeuntibus autem illis cũ multa hominũ turba,demiſſus unus per funem in puteum,puerũ reſpexit in aquarũ ſuperficie reſidentẽ, nihil paſſum penitus læſionis. Extractus uerò de puteo puer, dixit omnibus qui aſtabant: Quando ſubitò cecidi,beati Franciſci patrocinium inuocaui,qui corruenti mihi ſtatim pręſentialiter affuit,& manum porrigens,leuiter apprehendit,nec unquam deſeruit,donec unà uobiſcum de puteo me eduxit. *Miraculum.*

In eccleſia beati Franciſci apud Aſsiſium, dum pręſente Romana Curia prędicaret dominus Epiſcopus Hoſtienſis,qui poſtmodũ ſummus Pontifex extitit Alexander, quidam lapis põderoſus & magnus incautè ſuper pulpitum excelſum & lapideum derelictus,præ nimietate præſſuræ impulſus, ſuper caput cuiuſdam cecidit mulieris. Extimantes igitur circunſtantes perfectè ipſam iam mortuã,& caput eius totaliter conquaſſatum,cooperuerunt eam pallio,quo erat amicta,ut ſermone finito educeretur extra Eccleſiam lugubre funus. Ipſa uerò ſe beato Franciſco,ante cuius iacebat altare,fideliter cõmendauit. Et ecce prædicatione finita,mulier coram omnibus adeò ſurrexit incolumis,ut nullius in ea læſionis ueſtigium appareret. Sed & quod eſt amplius admirandum,cũ per longa tẽpora uſque ad horã illam dolorem capitis quaſi continuũ habuiſſet, plenè fuit ex tunc ab omnis morbi moleſtia liberata,ſicut ipſa poſtmodum teſtabatur. *Miraculum.*

Apud Cornetum cum in loco fratrum ad fuſionem campanæ uiri quidam conueniſſent deuoti,puerulus quidã octennis Bartholomeus nomine,exenium quoddã fratribus laborantibus apportauit. Et ecce ſubitò uentus uehemens,concuſſa domo,oſtium portę graue quidem & magnũ,ſuper ipſum puerulum ita ualido proiecit impulſu,ut quẽ tam ingens pondus oppreſſerat, letali crederetur colliſione quaſſatus. Sic enim totaliter iacebat tumulatus ſub pondere,ut nihil exterius appareret. Accurrerunt omnes qui aderant,beati Franciſci uirtuoſam dexteram inuocantes. Sed & pater ipſius,qui rigeſcentibus membris 71
ſe mouere non poterat præ dolore, 71 uotis,& uoce ſancto Frãciſco filium offerebat. Leuatum eſt deniq; funeſtum pondus deſuper puerum;& ecce quem credebant mortuũ,quaſi ſuſcitatus à ſomno,lætus apparuit,nullam in ſe prorſus pręferens læſionem. Igitur cũ quatuordecim eſſet annorũ,factus eſt frater minor,uir poſtea literatus,& famoſus in ordine prædicator. *Miraculum.*

Ecce quot miracula ad inuocationẽ beati Franciſci.

Homines de Lentino lapidem pręgrandem abſciderunt de monte; qui ſupponendus erat altari cuiuſdã Eccleſiæ beati Franciſci in proxi-

mo consecrandæ. Cum autem ferè Quadraginta homines lapidem illum supponere uehiculo niterentur, repetitis sæpius uiribus, super quendam hominem lapis ille cecidit, & in modum sepulchri obtexit. Sed cum mente confusi quid facerent, ignorarent, maior pars hominũ desperata discesit. Porrò uiri decem, qui remanserant, lugubri uoce sanctum inuocantes Franciscum, ne in suo seruitio sic horrendè mori hominem pateretur, resumpto tandem corde, tanta facilitate lapidẽ amouerunt, ut nullus dubitaret uirtutem affuisse Francisci. Surrexit homo incolumis in omnibus membris, insuper & lumẽ recuperauit limpidum oculorum, quod habuerat obscuratum, ut omnibus daretur intelligi, quàm in rebus desperatis beati Francisci merita ualidæ sint uirtutis. *Miraculum.*

Simile quoddam accidit apud sanctum Seuerinum in marchia de Anchona. Dum enim lapis prægrandis de Constantinopoli apportatus, ad basilicam beati Francisci multorum uiribus traheretur, rapido lapsu est super quendam trahentium deuolutus. Cumq; ille non solum crederetur defunctus, sed etiam totaliter cõminutus, assistente sibi beato Francisco, & lapidem subleuante, absque omni læsione sanus & incolumis, lapidis proiecto pondere, prosiliuit. *Miraculum.*

Bartholomeus Caietanus ciuis, cum ad constructionem cuiusdam Ecclesiæ beati Francisci non modicum desudaret, ruente trabe quadã infirmiter posita, eiusq; opprimente ceruicem, fuit grauiter cõquassatus. Ipse uerò mortem sibi sentiens imminentem, uti erat uir fidelis & pius, à quodam fratre uiaticum postulauit. Quod frater ille tam celeriter afferre non ualens, quia mori subito credebatur, beati Augustini uerba protulit dicens ei: Crede, & manducasti. Sequenti uerò nocte beatus Franciscus cum undecim fratribus illi apparuit, & inter ubera portans agniculum, ad lectum eius accessit, uocauitq; illum ex nomine dicens: Bartholomee, noli timere, quia non prȩualebit aduersum te inimicus, qui te in meo seruitio uoluit impedire. Hic est agnus, quem tibi dari petebas, quem & propter bonum desiderium suscepisti, cuius etiam uirtute consequeris utriusque hominis sospitatem. Et sic ꝑ uulnera manum ducens, ad opus quod ceperat, eum redire prȩcepit. Qui ualde mane consurgens, & ijs qui eum seminecem reliquerant, incolumis & lætus apparens, admirationem intulit & stuporem. Sed & ipsorum mentes ad beati patris reuerentiam, & amorẽ, tam exemplo sui, q̃ꝫ sancti miraculo excitauit. *Miraculum.*

Quidam de castro Ceperani nomine Nicolaus, in manus inimicorum crudelium incidit die quadam. Qui crudelitate ferali uulneribus eum super uulnera concidentes, usq; adeò super miserum sæuierunt, donec uel extinctum crederent, uel protinus extinguendum. Clamauerat autem Nicolaus prȩdictus cum primos ictus exciperet, alta uo-

ce; 72 sancte Francisce succurre mihi, sancte Fräcisce adiuua me. Hanc uocem à remotis audierunt q̃plurimi, licet auxilium ferre non possent. Deportatus tandem domũ, totus suo sanguine uolutatus, fiducialiter asserebat se mortem ex illis uulneribus nõ uisurum, nec etiam se tunc sentire dolores, quoniam sanctus Franciscus sibi succurrerat; & ut pœnitentiam ageret à Domino impetrauit. Quod & sequens confirmauit euentus. Nam lotus à sanguine, continuò contra humanam spem extitit liberatus.

72 *Inuocat sanctum & adiuuatur.*

Nota etiam uerborũ illorum efficaciã, uidelicet, sancte Francisce succurre mihi.

Miraculum.

Filius cuiusdam nobilis in castro sancti Geminiani, ualido langore detentus, omniq; ulterius desperatus salute, ad extremum usque perductus est. Riuus etenim sanguinis ab oculis eius emanabat, sicut ex uena brachij assolet ebullire. Cæterisq; propinquæ mortis ueris indicijs in reliquo corpore apparentibus, iudicabatur pro mortuo. Sed & pro debilitate spiritus & uirtutis, sensus & motus usu priuatus, uisus est penitus emigrasse. Congregatis autẽ ex more ad planctum parentibus, & amicis, ac de sola agentibus sepultura, pater ipsius fiduciam habens in domino, concito gressu ad Ecclesiam cucurrit beati Francisci, quę in eodem erat castro cõstructa, & cingulo suspenso ad guttur, cum omni humilitate se 73 prostrauit in terram; sicq; uota uouens & multiplicans preces, suspirijs, & gemitibus meruit apud Christum sanctum Franciscum habere patronum. Reuersus itaque statim pater ad filium, & sanitati restitutum inueniens, luctum in gaudium immutauit.

73 *Habes hic orationem cum prostratione & gemitibus.*

Habes uota nuncupata.

Habes & sanctos apud dominum Christum esse deuotorum suorum patronos.

Miraculum.

Simile quiddam meritis sancti operatus est Domini circa puellam quandam in Cathalonia de uilla nomine Thamarit, & circa aliam de Anchona, quæ cũ essent præ nimietate ægritudinis in ultimo spiritu constitutæ, beatus Franciscus fideliter à parentibus 74 inuocatus, perfectæ continuò eas restituit sanitati.

74 *Beatus Frãciscus fideliter inuocatus perfecte continuo eas restituit sanitati.*

Miraculum.

Clericus quidam de uico Albo, nomine Mattheus, ueneno mortifero bibito, intantum fuit grauatus, quòd loqui aliquo modo nõ ualens, solum finalem exitum expectabat. Sacerdos quidam, ut sibi confiteretur, admonuit, & uerbũ unum ab eo extorquere non ualuit. Ipse uerò in corde suo humiliter Christum orabat, ut per beati Frãcisci merita à mortis eum faucibus eripere dignaretur. Moxq; ut cõfortatus à domino beati Francisci nomen fideli deuotione deprompsit, testibus qui aderant, ueneno euomito, liberatori suo gratias egit.

Miraculum.

In magno maris periculo positi quidam nautæ cum miliaria decẽ à portu Barulitano distarent, ingrauescente nimium tempestate iam de uita dubij anchoras submiserunt. Verum spiritu procellarum mari feruentius tumescente, fractis funibus & relictis anchoris, incerto & inæquali cursu per æquora gradiebantur. Tandem nutu diuino mari placato, ad resumendas anchoras, quarum funes superius enatabant,

toto se conamine parauerunt. Cumq; id perficere proprijs uiribus nō ualerent, plurimorum sanctorum inuocato subsidio, multisq; iam sudoribus liquescentes, nec unam per totam diem resumere potuerunt. Aderat autem nauta quidam Perfectus nomine, sed moribus imperfectus, qui cum irrisione quadam dixit ad socios: Ecce sanctorum omnium inuocastis auxilium, & ut uidetur, nullus est qui succurrat. Inuocemus istum Franciscum, qui nouellus est sanctus, si quomodo in mare se emergat, & anchoras perditas reddat. Consenserunt cæteri non irrisoriè sed ueraciter suasioni Perfecti, & ipsius obiurgantes irrisorium uerbum, firmauerunt cū sancto spontaneum 75 uotum. Statimq; in momento sine aliquo adminiculo natauerunt anchorę super aquas, quasi ferri natura uersa foret in ligneam leuitatē. *Miraculum.*

75 *Vides Hæretice quòd emisso uoto nautæ statim exauditi sunt? Cur ergo irridentur uota?*

Peregrinus quidam inualidus corpore propter febris peracutę sinthomata, quā fuerat ante perpessus, naui quadam subuectus de ultramarinis partibus ueniebat. 76 Ferebatur autem & ipse ad beatum Franciscum præcipuo deuotionis affectu, & eum sibi apud cœlestem Regem elegerat aduocatū. Cum igitur necdum perfectè liber à morbo, sitis angustiaretur ardoribus, deficiente iam aqua, cepit alta uoce clamare: Ite fidenter, haurite poculum mihi, quia beatus Franciscus uasculum meum aqua repleuit. Mirum certè. Inuenerunt uas aqua repletum, quod fuerat ante uacuum derelictum. Alio uerò die cū tempestate suborta operiretur nauis fluctibus, & procellis quateretur per ualidis, ita ut iam naufragium timerent, cepit idem infirmus subito clamore uociferari per nauem: surgite omnes, inquit, & beato Francisco uenienti occurrite, Ecce ad saluandum nos adest. Sicq; cum uoce magna & lachrymis in faciem procidens adorauit. Statim ad sancti uisionem omnem sospitatem resumpsit infirmus, & maris fuit tranquillitas subsequuta. *Miraculum.*

76 *Ecce peregrinatio ad sanctum Frāciscum. Ecce quō apud cœlestem regem factum est infirmi aduocatus.*

Frater Iacobus Reatinus cum in nauicula parua fluuium quendā cum alijs fratribus pertransiret, socijs primò super ripam positis, postremo se ad exitum pręparabat. Sed modico illo per infortunium reuoluto, rectore natante, frater mersus est in profundum. Inuocabant fratres extra positi affectuosis precibus beatum Franciscum, & ut filio succurreret, lachrymosis gemitibus supplicabant. Submersus autē frater de uentre gurgitis nimis immensi, cū ore non posset, corde clamabat, ut poterat, implorans pij patris subsidium. Et ecce auxiliante sibi beati patris præsentia, per profundum sicut per aridam ambulabat, & demersam nauiculam capiens, cum ea peruenit ad littus. 77 Mirabile dictu. Vestimenta eius madidata non sunt, nec aquæ gutta proximauit ad tunicam. *Miraculum.*

77 *Vide rem miram ad inuocationem beati Francisci subsequutā*

Frater, Bonauentura nomine, cū duobus uiris per lacum quendam nauigans, confracta ex parte nauicula, propter aquæ influentis impe-

tum, demersus est cum naui & socijs in profundum. Cum autẽ de lacu miseriæ misericordem patrem Franciscum 78 inuocarent cum multa fiducia, superenatauit subitò aqua plena nauicula, & cum eis, sancto præbente ducatum, salubriter peruenit ad portum. Sic & quidam frater de Esculo submersus in flumine, sancti Francisci meritis extitit liberatus. Sed & in lacu Reatino cum quidam uiri & mulieres in consimili essent periculo constituti, ad inuocationem nominis sancti Francisci, de aquarum multarum periculoso naufragio salubriter euaserunt.

78 *Sanctus Frãciscus inuocatus de aquarum periculo multos liberat.*

Miraculum.

Quidam nautæ Anchonitani periculosa tempestate iactati, submersionis periculum iam uidebant. Cumq; sic desperati de uita, sanctum Franciscũ suppliciter inuocarent, lumen in mari magnũ apparuit, & cum ipso lumine tranquillitas concessa diuinitus, ac si beatus uir sua miranda uirtute & uentis imperare posset & mari. 79 Quãtis autem miraculorum prodigijs beatus hic pater in mari claruerit, & clarescat, quotiens ibidem opem tulerit desperatis, nullatenus credo possibile per singula enarrare. Nec mirum si iam regnanti in cęlis collotum est imperium super aquas, cui & in hac mortalitate degenti omnis corporea creatura ad suam refigurata originem mirabiliter seruiebat.

79 *Vide quanta possit beatus Frãciscus post mortem.*

De liberatis à uinculis & carceribus.

In Romania Græcum quendam cuiusdam domini seruientẽ contigit de furto fallaciter accusari, quem dominus terræ in alto carcere mandauit includi, & grauiter uinculari. Domina uerò domus miserta serui, quem indubitanter credebat à culpa sibi imposita innocentem, pro liberatione ipsius apud uirum precibus insistebat deuotis, Verum non acquiescente uiri sui duritia obstinata, recurrit domina supplex ad sanctum Franciscum, & eius pietati 80 uoto cõmendauit insontem. Protinus affuit miserorum adiutor, & uirum in carcere positum misericorditer uisitauit. Soluit uincula, carcerem fregit, innocentem manibus apprehensum foras eduxit, & ait: Ego sum ille, cui domina tua te deuotè cõmisit. Cumq; ille timore magno corriperetur, & pro descensu altissimę rupis uoraginẽ circuiret, subitò liberatoris sui uirtute inueniens se in plano redijt ad dominã suam, relataq; per ordinem miraculi ueritate, deuotam dominã ad Christi amorẽ & reuerentiam serui eius Francisci feruentius inflammauit.

80 *Voto captiuus cõmendatus est D. Francisco, & statim mirabiliter liberatus.*

Miraculum.

In Massa sancti Petri cuidam militi debebat pecuniæ quantitatem pauperculus quidam. Cumq; prę inopia facultas non suppeteret persoluendi, captus debitor à milite repetente misereri sibi orabat suppliciter, dilationem quęrens amore beati Francisci. Spreuit superbus miles preces oblatas, & sancti amorem, uelut inane quid, inaniter uilipendit. Nam ceruicosè respondens, Tali te, ait, loco recludam, & tali re-

trudam carcere, quòd nec Franciscus, nec aliquis te poterit adiuuare. Tentauit, quod dixit. Carcerem adinuenit obscurum, in quo hominẽ uinculatum coniecit. Paulopost affuit beatus Franciscus, & fracto carcere, ruptisq; compedibus, illæsum hominem reduxit ad propria. Sic fortitudo Francisci militem prædauit superbum, captiuum qui se sibi subiecerat, liberauit à malo, militisq; proterui admirando miraculo immansuetudinem cõmutauit. *Miraculum.*

Albertus de Aretio cum in uinculis atrocissimis teneretur, pro debitis iniustè ab eo petitis, suam innocentiam sancto Francisco humiliter cõmendauit. Ordinem quidem fratrum minorum plurimũ diligebat, & sanctum Franciscum inter sanctos speciali uenerabatur affectu. Dixit autem creditor suus uoce blasphema, quòd nec Frãciscus, nec Deus posset eum de suis manibus liberare. 81 Factum est itaq; in uigilia sancti Francisci, cũ uinctus ille nihil comedisset, sed ob sancti amorẽ uictum suũ cuidam tribuisset egeno, nocte ueniente apparuit ei uigilanti sanctus Franciscus, ad cuius ingressum uincula de pedibus, & catenæ de manibus ceciderunt, sponte aperta sunt ostia, prosiluerunt tabulæ de solario, & liber abscessit homo ad ꝓpria rediens. Impleuit 82 ex tunc uotum ieiunans uigiliam beati Francisci, & cęreo, quem annuatim consueuit offerre, in accrescentis deuotionis indicium, annuatim unã unciam superaddens. *Miraculum.*

> 81 *Considera hæc tũ qui dicis sanctos nil posse post mortem.*

> 82 *Nota, impleuit ex tunc uotum, ieiunans uigiliam sancti Francisci, & superaddens semper unciam unã cæreo quẽ annuatim solebat offerre.*

Residente in sede beati Petri domino Gregorio Nono, quidam, Petrus nomine, de ciuitate Alisia, de hæresi accusatus, Romæ captus est, & de mandato eiusdem Pontificis ad custodiendum traditus Episcopo Tyburtino. Quem sub pœna Episcopatus accipiens cõpedibus alligauit, obscuroq; ipsum carcere, ne posset effugere, includi fecit, panem ei præbens in pondere, & poculum in mensura. Cepit autem homo ille beatum Franciscum ad sui miserendum multis precibus & fletibus 83 inuocare, eò quod audierat solennitatis eius iam adesse uigiliam. Et quoniam fidei puritate omnem abdicauerat hæreticæ prauitatis errorem, totaq; cordis deuotione adhæserat fidelissimo Christi seruo Frãcisco, intercedentibus ipsius meritis à Domino meruit exaudiri. Instante enim iam nocte suę 84 festiuitatis, circa crepusculum beatus Franciscus in carcerẽ miseratus descendit, & illum suo nomine uocans, ut citò surgeret, imperauit. Qui timore perterritus quis nam esset interrogans, beatũ Franciscũ adesse audiuit. Cumq; uirtute pręsentiæ uiri sancti uincula pedum suorũ confracta cõspiceret cecidisse, & tabulas carceris clauis ultrò prosilientibus aperiri, & apertum iter sibi ad exeundum præberi, solutus tamen, & obstupefactus fugere nesciebat, sed ad ianuam clamans custodes omnes perterruit. Qui cũ eum liberatum à uinculis Episcopo nunciassent, post intellectũ ordinem rei, ad carcerẽ Pontifex deuotus accessit, & manifestè Dei uirtutem

> 83 *D. Franciscus multis precibus & fletibus inuocatus, miro modo carceratũ liberat.*

> 84 *Festiuitas sancti Frãcisci.*

tem cognoſcens, Dominum adorauit ibidē. Vincula quoque coram Domino Papa, & cardinalibus delata fuerunt, qui uidentes quod factum fuerat, admirati plurimum, benedixerunt Deum.

Miraculum.

Guidolotus de ſancto Geminiano falsò accuſatus fuit, ꝙ ueneno interemerat quendam uirũ, & ꝙ eodem genere mortis filium eiuſdē uiri, & uniuerſam eius familiā propoſuerat enecare. Captus proinde à poteſtate terræ grauiſsimis uinculis aggrauatus, in turrim quandam recluſus eſt. Ipſe uerò fiduciam habens in Domino pro ſua īnocentia quā ſciebat, cauſam cōmiſit beati Franciſci patrocinio defendendam. Excogitante igitur poteſtate, qualiter criminis obiecti confeſsionem eliceret per tormenta, qualibusq; pœnis confeſſum faceret interire, nocte illa, cũ mane ad cruciatus deberet adduci, ſancti Franciſci præſentia extitit uiſitatus, & īmenſo luminis fulgore uſq; mane circundatus, repletusq; gaudio, & fiducia multa ſecuritatem euaſionis accepit. Aduenerunt mane tortores, & eductum de carcere eculeo ſuſpenderunt, aggrauantes ſuper eum multa pondera ferri. Depoſitus eſt pluries, & iterum eleuatus, ut pœna pœnæ ſuccedente, citius ad confeſſionem criminis arceretur. Sed ſpiritu innocentiæ lætabatur in uultu, nullam mœſtitiam prætendens in pœnis. Deinde accenſus eſt ignis ſub ipſo non modicus, nec propterea capillus eſt læſus, cum tamen capite dependeret ad terrā. Tandem bulliente oleo ſuperfuſus, uirtute patroni, cui ſe cōmiſerat defenſandum, hæc omnia ſuperauit, & ſic dimiſſus liber, ſaluus abſceſsit.

De liberatis à periculo partus.

Quędā comitiſſa in Sclauonia ſicut nobilitate illuſtris, ſic & ęmula probitatis, erga ſanctum Franciſcũ deuotione flagrabat, erga fratres uerò ſedula pietate. Tēpore uerò partus duros perpeſſa dolores, tanta fuit anguſtia moleſtata, ut prolis futurus ortus, præſens uideretur matris occaſus. Non uidebatur infantē eniti poſſe ad uitā, niſi expiraret è uita, nec tali uiſu parere, ſed perire. Subuenit cordi eius ſancti Franciſci fama, uirtus, & gloria, excitatur fides, inflāmatur deuotio: Conuertit ſe ad auxilium efficax, ad fidum amicum, ad deuotorũ ſolatium, refugium afflictorum: Sancte Franciſce, inquit, pietati tuæ ſupplicant omnia oſſa mea, & mente uoueo quod explicare non poſſum. Mira celeritas pietatis. Finis dicendi finis fuit dolendi, parturiendi meta, pariendi principium. Statim enim omni ceſſante preſſura, partũ edidit cum ſalute. Non fuit immemor 85 uoti, non propoſiti refuga. Eccleſiam quandam pulchram conſtrui fecit, & conſtructam ad ſancti honorem fratribus aſsignauit.

85 *Mulier in partu adiuta uotum excoluit, & Eccleſiam in eius honorem conſtrui facit.*

Miraculum.

In partibus Romanis mulier quędā Beatrix nomine, uicina partui

cum per dies quatuor fœtum in uentre portaret extinctum, multis infelix agitabatur angustijs, & exitialibus doloribus urgebatur. Mortuus fœtus matrem cogebat ad mortẽ, & nondum in lucẽ productum abortiuum, publicũ matris periculum pariebat. Tentabat medicorum auxilium, sed omne humanũ remedium laborabat in uanũ. Sic de primis maledictionibus copiosius aliquid declinarat in miseram, ut sepulchrum facta conceptus, sepulchrũ pro certo proximũ expectaret. Fratribus tandẽ minoribus per internuncios tota se deuotione cõmittens
86 supplicitur aliquid de sancti Francisci reliquijs fide plena poposcit. Contigit nutu diuino aliquantulũ inueniri de 86 corda, qua fuerat sanctus quandoque præcinctus. Mox ut super dolentem posita corda fuit, omnis facillimè solutus est dolor, mortis causa mortuus fœtus emissus, pristina sanitas restituta.

Vide quomodo corda sancti mulieri applicita, eam à mortis periculo liberauerit.

Miraculum.

Cuiusdam de Caruio nobilis uiri uxor, Iuliana nomine, pro filiorum morte annos trahebat lugubres, & continuè infelices deplorabat euentus, pro eo ꝙ omnes, quos cum pressura portauerat filios, modico interiecto tẽpore cum uehementiori dolore sepulturæ tradiderat. Cum igitur quatuor mensium conceptũ haberet in utero, magisq; propter euentus præteritos de conceptæ prolis solicitaretur obitu, ꝙ̃ de ortu, beatũ Patrem Franciscũ pro uita nondum nati fœtus fideliter precabatur. Ecce autẽ nocte quadam dormienti sibi mulier quædam apparebat in somnis, formosum puerulum gestans in manibus, illumq; lætissimè offerebat eidẽ. Cũ uerò illa recipere recusaret, quẽ statim formidabat amittere, mulier illa subiunxit: securè suscipias, quia quẽ tuo mœrori cõpatiens sacer mittit Franciscus, uita uiuet, & sospitate gaudebit. Statim euigilans mulier, intellexit per ostensam sibi cœlitus uisionem beati Francisci sibi adesse suffragium. Ex tunc abundantiori cõpleta lætitia, pro suscipienda prole iuxta promissum multiplicauit
87 87 preces, & uota promisit. Impletũ est deniq; tempus pariendi, & peperit fœmina masculum, qui iuuenilis robore florens ætatis, tanꝗ per beati Francisci merita fomentũ susciperet uitæ, incitamentũ parentibus præbuit ad Christũ & sanctũ eius deuotionis affectus. Simile quiddam huic in Tyburis ciuitate sanctus pater effecit. Cum enim mulier quædam filias plurimas peperisset, desiderio prolis fatigata uirilis, apud sanctum Franciscum preces ingeminauit & uota. Concepit igitur eius meritis mulier illa, & geminos ei parere dedit, qui pro uno fuerat exoratus.

Multiplicauit preces, & uota promisit D. Francisco, & exaudita est, ita & subsequens mulier.

Miraculum.

Apud Viterbũ partui propinqua mulier morti propinquior censebatur uisceralibus tormentata doloribus, & tota calamitosa in infortunijs mulierũ. Cumq; naturæ succumbente uirtute, omnis deficeret

artis industria, inuocato beati Francisci nomine, liberata cõfestim mulier partum salubriter terminauit. Sed assecuta quod uoluit, & oblita beneficij quod accepit, honorem 88 sancto non deferens, die natalis ipsius ad opera seruilia manus extendit, & ecce subitò dextrũ brachiũ ad laborem extensum, inflexibile remansit & aridum. Quod cũ studeret ad se reuocare cum altero, ultione consimili & illud exaruit. Timore igitur diuino correpta mulier, redintegrauit uotum, usumq; membrorum, quem propter ingratitudinem amiserat & contemptum, per misericordis & humilis sancti merita, cui se iterato deuouit, recuperare promeruit.

88 *Vide quomodo ingrata mulier non deferens sancto honorem, punitur, & pœnitẽs, ac rursus uouens, sancti meritis liberatur.*

Miraculum.

Mulier quædam de partibus Aretinis cum per septem dies partus discrimina sustineret, & iam in nigredinem uersa, desperata esset ab omnibus, 89 uotum fecit beato Francisco, & eius cepit moriens auxilium inuocare. Emisso autẽ uoto celeriter obdormiuit, uiditq; in somnis beatũ Franciscum se dulciter alloquentem ac requirentẽ, utrum faciem ipsius agnosceret, & an antiphonam illam Virginis gloriosæ, Salue Regina misericordiæ, sciret ad honorẽ huius uirginis recitare. Qua respondente se habere notitiam de utrisq;: Incipe, ait sanctus, antiphonã sacram, & anteq̃ compleas, paries cũ salute. Ad hanc uocem & euigilauit mulier & cũ timore cepit dicere: Salue Regina misericordiæ. Cumq; illos misericordes oculos precaretur, fructũq; cõmemoraret uteri uirginalis, continuò cunctis liberata pressuris, infantem peperit speciosum, gratias agens Reginæ misericordiæ, quæ per beati Francisci merita ipsius fuerat dignata misereri.

89 *Votum fecit beato Francisco, & eius cepit moriẽs auxilium inuocare. Et uoto emisso, mirabiliter mulier liberata est.*

De cœcis illuminatis.

In conuentu fratrum minorum Neapoli cũ quidam frater, Robertus nomine, cœcus annis plurimis extitisset, creuit in oculis eius caro superflua, motũ & usum impediens palpebrarũ. Cum igitur fratres forenses ad diuersas mundi partes tendentes, ibidẽ plurimi conuenissent beatus pater Franciscus speculum obedientiæ sanctæ, ut eos miraculi nouitate hortaretur ad iter, prædictum fratrem ipsis præsentibus tali modo curauit. Iacebat nocte quadam frater Robertus prædictus ęger ad mortẽ, iamq; sibi fuerat anima cõmendata, cũ ecce astitit ei beatus Pater cum tribus fratribus omni sanctitate perfectis, uidelicet sancto Antonio, fratre Augustino, & fratre Iacobo de Asisio, qui sicut eum perfectè fuerant secuti dum uiuerent, ita & ipsum alacriter comitabantur post mortem. Accipiens cultellum sanctus 90 Franciscus, carnem superfluam resecauit, lumen restituit pristinum, & à mortis eum fauce reduxit, dixitq; illi, Fili Roberte, gratia, quam tecũ feci, signum est fratribus ad remotas nationes euntibus, quòd ego præcedam eos, & ipsorum dirigam gressus. Vadant, inquit, gaudenter, &

90 *O' qui negas sanctos aliquid posse post mortem, uide quid hic dicatur.*

iniunctam obedientiam alacri animo exequantur.

Miraculum.

91 Apud Thebas in Romania mulier cœca 91 uigiliã ſancti Franciſci in pane tantũ, & aqua ieiunans, ad Eccleſiam fratrum minorum ſũmo mane feſtiuitatis à uiro ſuo ſuperducta eſt. Quæ dum Miſſa celebraretur, in eleuatione corporis Chriſti oculos aperuit, clarè uidit, deuotiſsimè adorauit. In ipſa uerò adoratione uoce magna proclamans, Gratias, inquit, Deo, & ſancto eius, quia uideo corpus Chriſti. Omnibus, qui aderant, in uoce exultationis conuerſis, poſt ſacrorum expletionem, reuerſa eſt mulier in domũ ſuam cũ gaudio ſpiritus, & lumine oculorum. Exultabat quidem mulier non ſolum quia lucis corporeæ recuperarat aſpectum, uerum etiam quia ſacramentum illud mirificum, quod eſt lumen animarum uerum & uiuum, reſpectu primario, per beati Franciſci merita, fidei ſuffragante uirtute, meruerat intueri.

Habes hic multa notatu digna, uidelicet. Ieiunium in Vigilia ſancti Franciſci. Ieiunium in pane et aqua. In Miſſa eleuari corpus Chriſti. Sacrã Euchariſtiam adorandam eſſe. Ipſam mirificum eſſe ſacramentum, & lumen uerum & uiuum animarum. Miraculũ in ipſa eleuatione et adoratione conſequutum.

Miraculum.

In Campania puer quidã quatuordecim annorum de caſtro Pophis, ſubita uexatus anguſtia, ſiniſtrũ oculũ amiſit ex toto. Paſsionis acerbitas ſic de loco ſuo propulit oculum, quod per octo dies extra, neruo relaxato longitudine digiti unius ad maxillas dependens, penè aridus eſt effectus. Sed cum ſola ſupereſſet abſciſsio, & à medentibus foret penitus deſperatus, pater eius ad 92 auxilium beati Franciſci tota ſe mente conuertit. Non defuit ille indefeſſus miſerorum adiutor precibus ſupplicantis. Nam oculum aridum mirabili uirtute in locum ſuum priſtinumq; uigorem reſtituit, & lucis optatæ radijs illuſtrauit.

92 *Si domino noſtro Ieſu Chriſto per hos recurſus primũ ad ſanctũ eius iniuria fieret, nequaquam ipſe dominus tot miracula per ſeruum ſuum Franciſcum operaretur.*

Miraculum.

In eadem Prouincia apud caſtrum, Magni ponderis lignũ ex alto proruit, & cuiuſdam ſacerdotis caput grauiſsimè quaſſans, ſiniſtrum oculum excæcauit. Qui humi deiectus cepit alta uoce ſanctũ Franciſcum luctuosè 93 clamare dicens: ſuccurre pater ſanctiſsime, ut ad feſtum tuũ ire ualeam, ſicut fratribus tuis ire promiſi. Erat enim uigilia ſancti, Qui ſtatim exurgens peroptimè liberatus, in uocẽ prorupit laudis & gaudij, & circunſtantes omnes, qui eius miſeriæ cõdolebant, in ſtuporẽ conuertit, & iubilum. Iuit ad feſtum narrans omnibus, quã in ſe expertus fuerat, clementiam & uirtutem.

93 *Ecce quomodo ſancti inuocandi ſunt, & quomodo inuocati opẽ ferunt poſcentibus.*

Miraculum.

Vir quidam de monte Gargano dum in uinea ſua laborans lignũ quoddam ferro ſuccideret, proprium percuſsit oculum, & ſic diuiſit per medium, ut quaſi media pars ipſius exterius dependeret. Cumq; in tã deſperato periculo deſperaret ſibi poſſe per hominẽ ſubueniri, ieiunaturum ſe in feſto ſancti Franciſci, ſi ei ſuccurreret, 94 repromiſit. Statim in loco ſuo debito uiri oculũ ſanctus Dei reſtituit, ſicq;

94 *Vides uotum ſub conditione quod tantopere irrident hæretici noſtri, & poſt illius emiſsionem ſanitatẽ ſubſequutam.*

diuiſum reiunxit, & lumine priſtino decorauit, ut nullius læſionis ueſtigia remaneret.

Miraculum.

Filius cuiuſdam nobilis uiri à natiuitate cœcus meritis beati Franciſci lumen recepit optatum. Qui nomen ab euentu ſortitus. Illuminatus uocatus eſt. Aſſumpſit poſtea cum in ætate eſſet, ordinem beati Franciſci, accepti beneficij non ingratus, tantumq; profecit in lumine gratiæ & uirtutis, ut uerè lucis filius uideretur. Tandem beati patris promerentibus meritis, ſanctum initium fine ſanctiori concluſit.

Miraculum.

In Zachanto, quod eſt caſtrum iuxta Ananiam, miles quidã Gerardus nomine, oculorum lumen ex toto perdiderat. Accidit autẽ ut duo fratres minores ab exteris partibus uenientes, ad domum ipſius hoſpitaturi diuerterent. Suſcepti itaq; deuotè propter reuerentiam ſancti Franciſci à familia tota, & cũ omni benignitate tractati, gratias agentes Deo & hoſpiti, ad locũ fratrũ deuenere uicinum. Nocte igitur quadam beatus Franciſcus uni fratrum illorum in ſomnis apparuit, dicens: Surge, feſtina cũ ſocio ad domũ hoſpitis noſtri, qui Chriſtum & me ſuſcepit in uobis, uolo enim beneficia rependere pietatis. Cœcus quidem effectus eſt ſuis promerentibus culpis, quas pœnitentiali non ſtuduit 95 cõfeſsione purgare. Diſparente quoq; patre, frater feſtinus ſurrexit, ut mandatum cũ ſocio celeriter adimpleret. Venienteſq; ad hoſpitis domũ, cuncta quæ uiderat alter, per ordinẽ narrauerunt eidẽ. Stupuit uir ille nõ modicũ, & uniuerſa quæ dicebantur, uera eſſe confirmans, compunctus ad lachrymas, confeſſus eſt libens. Tandem correctione præmiſſa, interioriq; homine taliter renouato, exteriorẽ continuò recuperauit aſpectũ. Huius miraculi fama circunquaq; diffuſa, nõ ſolum ad reuerentiam ſancti, uerũ etiam ad confeſsionẽ humilem peccatorum, & hoſpitalitatis gratiam plurimos incitauit.

95 *Nota miraculum pro confeſsione peccatorũ et humili pœnitentia cum cordis cõtritione ſuſcipienda.*

De liberatis à diuerſis infirmitatibus.

Apud caſtrũ plebis iuuenis quidam mendicus ſurdus erat, & mutus à natiuitate ſua, qui linguam adeò curtam habebat ac tenuem, quod multotiens exquiſita à pluribus, præciſa penitus uideretur. Vir quidã Marcus nomine, ipſum propter Deũ ſuſcepit hoſpitio, qui eum ſibi benefacere ſentiens, cepit cũ ipſo aſsiduus demorari. Sero quodã cum prædictus uir cœnaret cũ coniuge, aſtante puero corã eis, dixit uxori: Hoc ego maximũ miraculum reputarem, ſi beatus Franciſcus huic auditum redderet & loquelam. Et adiecit: Voueo 96 Deo, quod ſi hoc ſanctus Frãciſcus dignabitur operari, propter amorẽ ſuũ huic puero expenſas conferam, donec uiuet. Mirum certè. Subitò lingua creuit, & locutus eſt, dicens: Gloria Deo, & ſancto Franciſco, qui mihi loquelam præbuit & auditum.

96 *Ecce & hic uotũ ſub conditione, & ut appareat id deo placitũ eſſe, conſidera effectum mirabilem ſubſequutum.*

Miraculum.

Frater Iacobus de Iseo cũ puerulus esset in domo paterna, rupturam incurrit corporis ualde grauẽ. Superno uerò afflatus spiritu, licet esset iuuenis & infirmus, ordinẽ sancti Frãcisci deuotus intrauit, nulli tamen, qua urgebatur infirmitate, detexit. Factũ est autẽ, cum corpus sancti Francisci transfereretur ad locũ, ubi preciosus 97 sacrorum ossiũ eius nunc thesaurus est cõditus, affuit & tunc dictus frater translationis gaudijs, ut glorificati iam patris corpori honorẽ debitũ exhiberet. Et appropinquans tumbæ, in qua ossa sacra fuerant collocata, præ deuotione spiritus sacrũ tumulũ complexatus, subito miro modo ad loca debita partibus reuocatis, sanum se sensit, succinctorium deposuit, & extunc ab omni dolore præterito liber fuit. Ab infirmitate quoque consimili frater Bartholus de Eugubio, frater Angelus de Tuderto, Nicolaus sacerdos de Stichano, Ioannes de Fora, uir quidam de Pisis, & alius de castro cisternæ, Petrus quoque de Sicilia, & homo quidam de castro spelli iuxta Asisium, & quamplures alij per Dei misericordiam & beati Francisci merita extiterunt mirabiliter liberati.

97 *Nota, Vbi preciosus thesaurus sacrorum ossium eius nunc est reconditus.*

Miraculum.

In maritima mulier quædam mentis alienationem per quinquennium passa, uisu, & auditu priuata est. Indumẽta dilaniabat dentibus, ignis & aquæ periculum non timebat, & caduci morbi ad summum incurrerat horribilem pasionẽ. Nocte uerò quadam, cum disponeret sibi diuina misericordia misereri, salutaris fulgore lucis superillustrata diuinitus, uidit beatũ Franciscum super solium sedere sublime, ante quem prostrata, sanitatem suppliciter exposcebat. Illo uerò nondum fauente precibus, firmauit mulier 98 uotum, promittens pro Dei amore, ac sancti, petẽtibus, donec haberet, eleemosynam non negare. Ilicò sanctus pactum decognouit, q olim cũ Domino fecerat simile, & signans eam Crucis signaculo, integram sibi restituit sanitatem. A' consimili pasione puellam quandam de Nursia, & filium cuiusdam nobilis uiri, & alios quosdam relatione ueridica compertũ est sanctum Dei Franciscũ misericorditer liberasse.

98 *Ecce uotum, & post eius emisionem sequuta sanatio.*

Miraculum.

Petrus de Fulgineo ad uisitandũ 99 limina beati Michaelis quodam tẽpore pergens, dum minus reuerenter peregrinationẽ peregit, fontis cuiusdam aquã degustans, â dæmonibus est inuasus; & exinde per tres annos obsessus, discerpebatur in corpore, pesima loquens, & horrenda prætendens, habens aliquando lucida interualla, beati uirtutem, quã efficacem audierat, ad effugandas aẽreas potestates, humiliter requisiuit. Et ad 100 sepulchrum pij Patris accedens, mox ut illud contigit manu, â dæmonibus eum crudeliter discerpentibus mirificè liberatus fuit. Simili etiam modo mulieri cuidam de Narnio ha-

99 *Pergens ad uisitandũ limina beati Michaelis.*

100 *Vides quomodo confugientes ad sanctorum sepulchra ab eis adiuuentur?*

benti dæmoniũ misericordia Francisci subuenit,& aliјs pluribus,quorum uexationum angustias,& curationum modos,longum esset per singula enarrare.

Miraculum.

Vir quidam nomine Bonus,homo de ciuitate Fani,paralyticus,& leprosus ad Ecclesiã beati Francisci à parentibus deportatus, utriusq; morbi plenam consecutus est sanitatem. Sed & alius iuuenis quidam, Acto nomine,de sancto Seuerino, totus leprosus, 101 uoto emisso, & ad sepulchrum sancti delatus, meritis ipsius à lepra mundatus est. Habuit quidem sanctus supra huiusmodi morbo curando præcellentem 102 uirtutem, pro eo quòd humilitatis & pietatis amore, leprosorum obsequijs se humiliter deputarat.

101 *Voto emisso iuuenis, & ad sepulchrũ sancti delatus, meritis ipsius à lepra mundatus est.*

102 *Nota aliquem sanctum supra aliquem morbum specialem habere uirtutem.*

Miraculum.

Nobilis quædam mulier Rogata nomine, in Episcopatu Sorano, per uigintitres annos fluxu sanguinis fatigata, sed & à quampluribus medicis quamplurima mala perpessa, præ nimietate quidẽ languoris sæpius uidebatur mulier expirare. Sed si quando fluxus huiusmodi stringebatur,tumescebat corpore toto. Audiens autẽ quendam puerũ Romano sermone canentem miracula, quæ Deus per beatum Franciscum fuerat operatus,nimio dolore cõmota,tota prorupit in lachrymas,sicq; intra se fide accensa,dicere cepit, O' beate pater Francisce, qui tantis coruscas miraculis, si me digneris ab hac ægritudine liberare, 103 magna tibi accrescet gloria, quoniam adhuc tantum miraculum non fecisti. Quid plura? His dictis,sensit se beati Francisci meritis liberatam. Filium quoq; ipsius Marcum nomine, qui brachium habebat contractũ, sanctus Franciscus, 104 uoto ad ipsum emisso sanauit. Fœminam etiam quandam de Sicilia per septennium fluxu sanguinis fatigatam,beatus Christi signifer saluam fecit.

103 *Vides quod ob noua miracula sanctis accrescit gloriæ incrementum?*

104 *Voto emisso sanctus Franciscus brachium contractum homini sanauit.*

Miraculum.

In urbe Romana Praxedis quædam nomine,religiositate famosa, quæ à tenella ætate propter æterni sponsi amorẽ arcto se carcere per quadraginta iam ferè annos abdiderat, apud beatũ Franciscum gratiam promeruit specialem. Nam cum die quadam pro rebus opportunis solarium suę cellulæ conscendisset,& impulsione fantastica corruens,cũ fractum haberet pedem cum crure,& humerũ,appositione debita sequestratũ, apparuit ei benignissimus pater uestimentis gloriæ candidatus,& dulcibus affatibus alloqui cepit eandem : Surge,inquit,filia benedicta,surge ne timeas. Et apprehensa manu ipsius, alleuans eam disparuit. Ipsa uerò per cellulam suam huc atq; illuc se conuertens,putabat se uisum uidere, usquequo ad clamorẽ ipsius apportato iam lumine, perfectè se sentiens per seruum Dei Franciscũ esse sanatam,cuncta quæ acciderant,per ordinem enarrauit.

De non obseruantibus festum, & non honorantibus sanctum.

In Pictauiæ partibus in uilla, quæ Simo dicitur, sacerdos quidam Reginaldus nomine, beato Francisco deuotus, 105 festum ipsius parochianis suis indixerat solēniter celebrandum. Vnus autē de populo ignorans sancti uirtutem, sui paruipendit sacerdotis mandatū. Egressus autē foras in agrū, ut ligna succideret, cum se præparasset ad opus, uocem audiuit huiusmodi terdicentem: Festum est, operari nō licet. Verū cum nec imperio sacerdotis, nec supernæ uocis oraculo seruilis temeritas frenaretur, addidit diuina uirtus ad gloriam sancti sui sine mora miraculum, & flagellum. Mox enim ut furcam una manu iam tenens, alteram cū ferreo instrumento leuauit ad opus, sic diuina uirtute utraq; manus utriq; instrumento cohæsit, ut ad neutrius dimissionem digitos aliquatenus relaxare ualeret. Ex quo stupefactus nimis, & quid ageret nesciens, ad Ecclesiam, multis undiq; ad uidendum prodigium concurrentibus, properauit. Vbi mente compunctus ante altare, quodam ex assistentibus sacerdote monente (plures quippe ad festum uocati conuenerant sacerdotes) beato Francisco humiliter se deuouit, tria sicut ter uocem audierat, 106 uota uouens, ꝙ scilicet festum ipsius coleret, ꝙ ad illam, in qua tunc erat, Ecclesiam in festo ueniret, & ꝙ sancti corpus personaliter uisitaret. Mirum certè relatu. Vno emisso uoto, unus digitus factus est liber, ad secundi emissionem solutus est alius, sed tertio facto uoto, laxatus est tertius, & postmodū tota manus, necnon & altera subsequenter, populo, qui iā multus aduenerat, sancti clementiam deuotissimè implorante. Sic homo pristinæ redditus liberati, per seipsum instrumēta deposuit, cunctis laudantibus Deum, uirtutemq; sancti mirificam, qui tam mirabiliter percutere poterat, & sanare. Ipsa uerò instrumenta usque hodie corā altari ad honorem beati Francisci fabricato ibidem in memoriam sancti dependent. Plura quoque illic, & in locis uicinis patrata miracula, & sanctum in cœlis ostendunt eximium, & festum ipsius in terris uenerabiliter excolendum.

105 *Festum sancti Francisci parochianis suis solemniter indixerat celebrandum.*

106 *Emissis tribus uotis in honorē beati Francisci, omnis uiri plaga cessauit.*

Miraculum.

In ciuitate quoque Cenomanensi dum in solemnitate sancti Francisci mulier quædam manus ad colum extēderet, & digitis apprehenderet fusum, obrigescentibus manibus ceperunt digiti magnis ardoribus cruciari. Igitur pœna 107 docente sancti recognoscens uirtutem, corde compuncta, cucurrit ad fratres. Cumq; pro salute ipsius, deuoti filij, sancti patris clementiam precarētur, incolumis effecta est statim, nec aliquid læsionis remansit in manibus, nisi ad sancti memoriam, solum uestigium combusturę. Simili etiam modo in Campania maiori mulier quædā, & in uilla Oleti mulier altera, & in castro Pilei tertia, dum beati patris festum celebrare contēnerent, præuaricantes

107 *Vides sanctorūm festa non esse contemnenda?*

primum

primum mirabiliter sunt punitæ, sed postmodum pœnitentes, p sancti Francisci merita mirabilius liberatæ.

Miraculum.

Miles quidam in Prouincia Massę beati Francisci operibus & miraculorum signis impudentissimè detrahebat. 108 Inferebat multa opprobria peregrinis ad ipsius memoriam uenientibus, & contra fratres publica garriebat insania. Cum autem semel sancti Dei gloriam impugnaret, addidit super peccata sua blasphemiam detestandam. Si uerum est, inquit, quòd Franciscus iste sit sanctus, gladio cadat hodie corpus meum. Si uerò sanctus non est, euadam incolumis. Non distulit ira Dei condignum inferre supplicium, cum iam facta fuisset oratio in peccatũ. Mora enim modica interiecta, dum blasphemus nepoti suo inferret iniuriam, accepit ille gladium, & patrui uiscere ribus cruentauit. Eodem die mortuus est sceleratus, inferni mancipium, & filius tenebrarũ, ut cæteri discerent miranda Francisci opera non blasphematorijs uerbis impetere, sed deuotis laudibus honorare.

108 *Sanctis, huius militis exemplo, docetur quilibet non detrahere.*

Miraculum.

Iudex quidam nomine Alexander, dum à beati Francisci deuotione quos poterat uenenata lingua retraheret, diuino 109 iudicio lingua priuatus, per sex annos obmutuit. Qui cũ in eo, quo peccauerat, torqueretur, alta pœnitudine reuocatus, dolebat se contra sancti miracula oblatrasse. Itaq; non perstitit misericordis indignatio sancti, sed pœnitentem, ac se humiliter inuocantem, restituta loquela, recepit ad gratiam. Ex tunc linguam blasphemã consecrauit laudibus sancti, deuotionem simul & disciplinã recipiens per flagellum.

109 *Sanctis cognosce non esse detrahendum.*

De quibusdam alijs miraculis diuersorum generum.

In castro Galiani Valuensis diocesis, mulier erat quædam nomine Maria, quæ Christo Iesu & beato Francisco famulatu deuoto subiecta, una dierum æstiuo tẽpore exijt, ut manibus conquireret proprijs necessarium uictum. Cum igitur feruente nimium æstu, sitis deficere cępisset ardoribus, omni priuata beneficio poculi, pro eo quòd in mõte arido sola esset, quasi exanimis humi prostrata, patronũ suũ sanctũ Franciscum inuocabat pro mentis affectu. Dum autem perseueraret mulier in affectuosa & humili prece, labore, siti, & æstu fatigata quãplurimum, paululum obdormiuit. Et ecce sanctus Franciscus adueniens, & eam uocans ex nomine: Surge, inquit, & bibe aquã, quæ diuino munere tibi ac pluribus exhibetur. Ad huius uocis auditũ surrexit mulier à somno non modicũ confortata, & accipiens silicẽ, quæ iuxta se erat, radicitus euulsit à terra, effodiensq; ligno paruulo circũquaq;, uiuentem reperit aquã; quæ cũ primò uideretur paruula stilla, subito diuina uirtute creuit in fontem. Bibit itaque mulier, & satiata oculos

lauit, quos cũ longa prius haberet ægritudine obumbratos, noua ex tunc sensit luce perfusos. Festinauit ad domũ mulier, tam stupendum miraculum ad gloriam sancti Francisci denuncians uniuersis. Cõcur-
110 rerunt undiq; multi ad miraculi famã, experientia magistra discentes mirabilem illius aquæ uirtutem, dum ad ipsius 110 contactum confessione præmissa; à uarijs morborum cladibus plurimi liberabantur. Perseuerat usq; hodie fons ibi perspicuus, & in honore beati Francisci ibidem oratorium est constructum.

Fons meritis beati Francisci miraculose exortus, à uarijs morborum cladibus plurimos eum contingentes confessione præmissa liberabat.

Miraculum.

In Hispania apud sanctũ Facundum uiri cuiusdam cerasum arefactam ad uirorem frondium, florum, & fructuũ contra spem mirabiliter reuocauit. Incolas quoque terræ apud Vilesios, à uermium peste corrodentium uineas circunquaq; miraculoso suffragio liberauit. Sacerdotis cuiusdam iuxta Palentiam horreum quoddam, quod uermibus frumentarijs repleri quolibet anno solitum erat, sibi fideliter cõmendatum penitus expurgauit. Terrã quoque domini cuiusdam de Petra mala in Regno Apuliæ sibi suppliciter cõmendatam, ab odiosa peste brucorũ penitus seruauit indemnem, cũ tamen in circuitu omnia essent prædicta pestilentia deuorata.

Miraculum.

Vir quidam Martinus nomine, cũ longè à castro suo boues minasset ad pascua, crus unius bouis casu quodam sic fuit desperatè confractum, ut nihil esset sibi de remedio aliquo cogitandum. Dum autem pro decoriatione foret solicitus, & instrumentum cum quo id faceret, non haberet, domum reuersus, beato Francisco bouis curam reliquit, ipsumq; fideli sanctæ custodiæ fiducialiter cõmendauit, ne ante suum reditum deuoraretur à lupis. Summo itaque mane ad bouem in sylua relictum cũ excoriatore reuersus, pascentẽ ipsum ita re inuenit incolumẽ, quod nequaq̃ crus fractum ab altero discernebat. Gratias egit
111 bono pastori, qui diligentem de boue suo curam habuit, & medelam donauit. 111 Succurrere nouit humilis sanctus omnibus inuocantibus ipsum; nec quantuncunq; paruas necessitates hominum dedignatur. Nam uiro cuidam de Amitrino iumentum restituit furto sublatum. Mulieri cuidam de Interduco catinum nouũ in multas partes casum, integrè reparauit. Viro etiam cuidam de monte Vlini in Marchia, consolidauit uomerẽ in frusta confractum.

Succurrere nouit humilis sanctus omnibus inuocantibus ipsum, nec quantumcunq; paruas necessitates hominum dedignatur. Quod nota pro inuocatione Sanctorum, ac mirabili eorũ post mortem potestate.

Miraculum.

In Sabinẽsi dioecesi uetula quædam octogenaria erat, cuius filia moriens lactentem infantulum dereliquit. Cum igitur anus paupercula plena esset inopia, & uacua lacte, nullaq; esset mulier, quę sitienti paruulo lactis stillicidium iuxta quod exigebat necessitas, erogaret, quo

ſe uerteret uetula penitus ignorabat. Debilitato uerò infantulo, nocte quadam omni humano deſtituta ſubſidio, ad beati Patris Franciſci auxilium implorandum lachrymarum imbre perfuſa, tota ſe mente conuertit. 112 Affuit ſtatim innocētis amator ætatis, Ego, inquiens, ſum Franciſcus, ò mulier, quem cū tantis lachrymis inuocaſti. Pone, ait, mām̄as tuas in ore puerili, quoniam abundanter tibi lac dominus dabit. Impleuit anus ſancti mandatum, & ſtatim octogenariæ mām̄ę lactis copiam effuderunt. Innotuit omnibus mirabile ſancti donum, multis tam uiris, quàm mulieribus accelerantibus ad uidendum. Et quia quod teſtabantur oculi, lingua impugnare non poterat, excitabantur omnes ad laudandum Deum in ſancti ſui uirtute mirabili, & amabili pietate.

112 *Vide hic num ſancti inuocati ſuum benigne indigentibus impendant auxilium.*

Miraculum.

Apud Spoletum uir & uxor unicum habentes filium, quotidie uelut hæreditarium opprobrium deplorabant. Brachijs ſiquidem collo connexis, iunctiſq; genibus pectori, & pedibus natibus alligatis, non hominis proles, ſed monſtrum quoddam potius uidebatur. Vehemētiori mulier ex hoc afflicta dolore, crebris gemitibus clamabat ad Chriſtum, ſancti Franciſci auxilium inuocando, ut infelici ſibi, & in tali opprobrio conſtitutæ, ſuccurrere dignaretur. Nocte igitur quadā, cū propter huiuſmodi triſtitiam triſtis eam ſomnus arriperet, apparuit ei ſanctus Franciſcus, pijs eam affatibus mulcens, inſuper & ſuadens, quòd ad locum propinquū ſuo nomini dedicatum deferret puerum, ut ex aqua putei loci illius in nomine Domini ſuperfuſus, plenā reciperet ſoſpitatem. Negligente autē illa ſancti adimplere mandatū, ſecundo replicauit idipſum. Tertiò quoque apparens, mulierem cum puero uſq; ad ianuam dicti loci præambulo ducatu perduxit. Superuenientes autē nobiles quædam matronæ deuotionis cauſa ad prædictum locum, eis à muliere præfata diligenter expoſita uiſione, unà cū ipſa puerum fratribus præſentarunt; & haurientes aquā de puteo, earum nobilior proprijs manibus lauit infantem. Statim puer omnibus membris ad ſua loca productis, ſanus apparuit, & magnitudo miraculi omnibus admirationem induxit.

Miraculum.

In caſtro chore Hoſtienſis diœceſis, uir quidā ſic crus ex toto perdiderat, ut nullo modo progredi uel mouere ſe poſſet. Poſitus itaque in anguſtia uehemēti, & auxilio deſperatus humano, cepit nocte quadam, ac ſi præſentem cerneret beatū Franciſcū, talem corā eo aſſumere materiam querulandi: 113 Adiuua me ſancte Franciſce, recolens meum ſeruitium, & deuotionē tibi impenſam. Nam in aſino meo te portaui, ſanctos pedes tuos & ſanctas manus tuas oſculatus fui, ſemper tibi deuotus, ſemper beniuolus extiti, & ecce morior doloris huius

113 *Ecce quanta cum fiducia Sanctum inuocat, & quā mirabiliter inuocans adiuuatur.*

durissimo cruciatu. His pulsatus querelis statim affuit beneficiorum memor, & deuotionis gratus, & uigilanti uiro cũ uno fratre apparuit, Ad uocationem eius se uenisse dixit, & tulisse remedia sanitatis. Tetigit locũ doloris cũ baculo paruulo, qui figurã Thau in se habebat, & fracto mox apostemate, perfectam tribuit sanitatem, & quòd mirabilius est, sacrum signum Thau impressum super locum sanati ulceris ad miraculi memoriam dereliquit. Hoc signo sanctus Franciscus suas consignabat literas, quotiens charitatis causa scriptum aliquod dirigebat. Sed ecce dum per diuersa miracula gloriosi patris Francisci, mens narrationis uarietate distracta decurrit, promerente ipso crucis glorioso signifero, in signum salutis Thau non sine diuina directione peruenit, ut ex hoc posimus aduertere, quòd sicut crux militanti post Christum fuit sublimitas meriti ad salutem, sic & triumphanti cũ Christo facta est firmitas testimonij ad honorem. Hoc quippe Crucis mysterium magnũ & mirum, in quo carismata gratiarũ & merita uirtutũ, & thesauri sapientiæ, & scientiæ tam alta profunditate uelantur, ut à mundi sapientibus & prudentibus sit occulta, tam plenè fuit Christi paruulo reuelatũ, ut omnis uita ipsius non nisi Crucis uestigia sequeretur, non nisi Crucis dulcedinem saperet, non nisi crucis gloriam prędicaret. Verè nanq; in suæ conuersionis principio dicere cũ Apostolo potuit, Mihi autẽ absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi. Non minus etiam uerè in conuersationis progressu addere ualuit; Quicunque hanc regulam secuti fuerint, pax super illos, & misericordia. Verisimè autem in consumatione potuit subinferre: stigmata Domini Iesu in corpore meo porto. Sed & illud nos quotidie desideramus ab ipso audire: Gratia Domini nostri Iesu Christi cum spiritu uestro fratres. Amen.

Gloriare igitur iam securè in crucis gloria Christi signifer gloriosè, quoniam à cruce incipiens, secundum crucis regulam processisti, & tandem in cruce proficiens, per crucis testimonium quantæ gloriæ sis in cœlo cunctis fidelibus innotescis. Securè iam te sequantur, qui exeunt ex Ægypto, quia per baculum crucis Christi mari diuiso, deserta transibunt in repromissam uiuentium terram, Iordane mortalitatis transmisso, per ipsius Crucis mirandam potentiam ingressuri. Quô nos introducat uerus populi ductor, & Saluator Iesus Christus crucifixus, per merita serui sui Francisci. Ad laudem & gloriam unius Dei, & trini, qui uiuit & regnat in secula seculorum. Amen.

ALOYSIUS EPISCOPUS VERONENSIS

CANDIDO LECTORI.

PRæter ea, quæ te ad ſacrarum literarum ſtudia ardenter capeſſenda, & ad grauiſsima quæque pro Chriſti amore toleranda in hac Magni Dionyſij Areopagitæ uita alacriorem reddent, hæc inſuper cognita dignisſima inuenies. Primum, quod ab antiquo tempore à patribus dici filijs ſolet, omnes uidelicet ſanctos Apoſtolos Requiei ſanctiſsimæ Genitricis Dei affuiſſe, eiusq; nobiliſsimum funus proprijs manibus curaſſe, hoc ipſum, quod ut frequẽtiſsime, ita etiam ueraciſsime dicitur, in hac hiſtoria manifeſtiſsime cõprobari. Secundum illud, tria hęc præclariſsima uolumina quibus ſanctæ Eccleſiæ dogmata potiſsimum defenduntur, nempe de cœleſti, necnon Eccleſiaſtica Hierarchia, ac de diuinis nominibus, ab hoc ſanctiſsimo doctiſsimoque uiro, ſanctorum Apoſtolorum contemporaneo, fuiſſe edita, quod à ſceleratis quibusdã qui nunc cœlum terramq; mouere conantur, impudentiſsime negatur. Sed perditi homines, & à Deo alieni quid non effuciant?

Vitæ huius diuiniſsimi patris author eſt Michael Syngelus Preſbyter Hieroſolymitanus peruetuſtus ſcriptor ut Suidas Græcus author aſſerit in uita quam & ipſe eiuſdem ſancti ſcribit, quamq; & in poſteriori huius Tomi parte tu quoque legere poteris, ut ſic celeberrimus. Antiſtes ter in hoc libro deſcribatur, ſemel per Adonem, iterũ per Syngelum, tertio per Suidam, ne is alicubi ſuis laudibus defraudetur. Eloquium ſcriptoris eſt perobſcurum, ceu quod ab ipſius Magni Dionyſij ſtylo magnopere non recedat. Verum tranſlator uir pius & doctus, quantam potuit operam adhibuit, ut is clarior & cultior redderetur. Gręcum exemplar Lutetiæ excuſum ubi ſanctus pro Dei amore occubuit, Nicolaus Balſeriſius Presbyter Bononienſis, uir probus, olim bonæ memoriæ Ioannis Matthæi Epiſcopi, uiri celeberrimi & ſanctiſsimi, qui huic Eccleſiæ pauloante me digniſsime præfuit Amanuenſis, ſuperioribus menſibus donauit mihi. Quod cum nunquam tranſlatum fuiſſe comperiſſem, illico per Baſilium Millanium meum dilectiſsimũ fratrem in lucem edendum curaui. Vale, & hos noſtros labores tuis apud Deum orationibus foue.

Habetur in eius proprio libello de hoc Græce scripto.

VITA BEATI DIONYSII AREOPAGITÆ per Michaelem Syngelum presbyterum Hierosolymitanum scripta, & per Basilium Millanium Casinatem monachū, nunc primū Latinitate donata.

COelestem prorsus atque diuinam linguam, eamq; ex illis, quæ igneæ ac cœlitus à Deo missæ fuere, cuiusmodi filij Dei spectatoribus ac ministris dispertitæ sunt, & Angelicam uocem suppetere illi oporteret, qui de diuini præconis Dionysij laudibus sit dicturus: Qui omnia contuentis ac collustrantis, singulariq; benignitate omnia continentis diuinitatis, quæ in Trinitate, quæ summa diuinitas est, quæque substantiam, omnem ac bonitatem antecellit, adoratur, & colitur, laudator fuit: Qui Dei appellationum, & ineffabilium diuinorum mysteriorum sapientissimum egit interpretem: Qui de sacro cœlesti principatu disseruit, ac diuinas cœlestis militiæ mentes summis laudibus exornauit: Qui Ecclesiasticorum ordinum, sacriq; magistratus, & cum diuini sacrificij, tum ceremoniarum, ac omnis diuinæ Christianorum sapientiæ, atque decoris doctor, dux, & explanator fuit: Qui puritate uitæ, ac omnigenæ uirtutis excellentia concreditum sibi à Diuo Paulo mysterium eorum, quæ in tertium ipse cœlum raptus uiderat, ac audiuerat accepit: Qui Apostolorum cœtui tempore æqualis, familiaritate iunctus, atque in sacris certaminibus socius, & auxiliator fuit: Qui inter præsules sacratissimus, inter martyres clarissimus, diuinarum rerum inter theologos callentissimus magistros omnes doctrinæ claritudine superauit.

Quocirca sacer consessus, gens sancta, concio Deo dicata, uereor, ne magni huiusce luminis laudes dicere aggressus, temeritatis crimen incurram. Neque enim si omnis omnium, quotquot unquam fuere, Rhetorum uis, ac dicendi facultas huc simul adesset, huius uiri diuina eloquentia præditi, cuius laudes nobis proposuimus, summā laudum attingere, nedum ingenij mei ad eloquendum imbecillitas pro dignitate assequi posset. Veruntamen uobis morem gerens qui me (quæ uestra charitas est, & in Deum fides) ad hoc hortamini, Deo, uiro sancto, itemq; uobis, quicquid potero, lubens præstabo. Nam si me laudati istius uiri, laudum, quę illi congruunt, ubertate, magnitudine, atque præstantia superari contigerit, uinci me libenter patiar. Neque enim ullum ei qui laudatur, damnū infertur, si qui hunc ipsum laudat, ornamentis & apparatu laudandi generis superetur.

Vnde igitur laudis principium summam? Rhetorum'ne in scribendis laudibus præceptis utar (quæ ab ijs, quæ humi repunt, labuntur, ac subinde aliter immutantur, & intereunt ut sunt genus, patria, diui-

tiæ,mundi huius gloria,& ambitio,peti ſolent) dũ illius qui his omnibus ſublimior eſt, & qualibet fama, ac humana gloria maior, laudes corrogo? An ab incorruptis potius,ac uere beatis,ac per ſecula duraturis laudibus ordiemur? quas ille,ex quo à ſimulachrorũ cultu deſiuit, ob inſignem erga Chriſtum uerum proculdubio Deum animi propenſionem,morumq́; probitatem,ac Euangelicam inſtitutionẽ, necnon luctæ labores retulit? Quam enim terrenorum parentum,qui luteis rebus,cum primisq́; ſuperſtitionibus ſint inuoluti,natales ad ueram gloriam acceſsionem illi facient,qui ab omnium Rege Deo adoptione ſit dignus habitus, & in cœleſteis Angelorum ordines cooptatus? quiq́; Dei præconibus additus comes,unà cum Petro & Paulo ſacro imperio,& Apoſtolica pulchritudine ſit conueſtitus,ſimulq́; beatiſsima illa natiuitate progenitus,ac martyrij corona circundatus? An patria equis ouibusq́; referta,cãpis,mõtibus,ſaltibus,uallibusq́; circũmunita;pratis item,nemoribus, ac quolibet arborum,atque plantarũ genere conſtipata;fluminibus præterea,fontibus,ſtagnis circũfluens; magnitudine demum ac ædificiorum,pulchritudine prædita ; quæq́; ſepulchra eorum,qui hanc conſtruxerunt,uti miraculum,prætereuntibus obtendit, ſplendorem illi aliquem afferet , qui iam ſit cœleſtem Hieruſalem aſſecutus? Cuius muri manu Domini picti ſunt,ubi omnium lætantium eſt domicilium, celebres cõuentus agentium ſonus, & una uox eſt exultationis.

Atqui licet hæc à nobis in exordio dicta ſint, nimirum beatiſsimũ uirum unũ aliquem ex cœlitibus qui ex hac uita migrarunt,eſſe ſtatuentibus,non iccirco tamen parentũ eius aliquis obſcurus fuit, neq; patriam non illuſtrem habuit,ſed ne ignobili quidem ciuitate oriundus ciuis extitit. Quæ eſt enim orbis terræ pars,quæ non Græciæ claritatem audiuerit? Aut Athenas Græciæ gloriam,celebratã,ac ubiq; decantatam ciuitatem, philoſophorum ſedem , literatorum domicilium,ac diuerſorium,quis ignorat ? Vnde iſte Dionyſius ortum accepit,& ubi præſes nobiliſsimus,ac inter Ariopagi iudices primas obtinens, magiſtratum ut honorarius iudex agebat, quorum præſtantia generis,& inſignis gloria ab Androſione ac Philochoro Athenienſibus ſcriptoribus copioſè literis mandata eſt.

Hinc etiam eſt facilè conijcere parentes eius optimates, præſtabiles,ac uirtute claros fuiſſe. Neque enim apud Athenienſes elatos homines in tam ſublimem principatum euectus eſſet , niſi ſapientiam, & animi ornamenta,prudentiam,iuſtitiam,fortitudinẽ,illuſtri etiam generi coniunxiſſet. Cum enim Lucas ueritatis amãtiſsimus,ſimulq́; ſapientiſsimus in ſancta omniq́; ſapientia plena Actorum Apoſtolorum hiſtoria,de his,qui Athenis beati Pauli diuino afflati numine,doctrina,& prædicatione crediderant,loqueretur,atq; huiuſmodi uerba

per excellentiam usurpasset: In quibus erat & Dionysius Areopagita; perspicuè diuini istius luminis, cũ generis excellentia, tum uirtutis, cognitionis, ac eloquentiæ ubertate, præstãtiam indicauit. Neq; enim dixit: In quibus erat uir nomine Dionysius, perinde ac si de ignoto aliquo loqueretur; sed, In quibus erat & Dionysius Areopagita. Hinc subindicans uirum clarissimũ per omnium ora celebrari. Neq; hanc diuini sermonis breuitatem ad intentionem orationis propositam nõ magni referre quispiam arbitretur. Nam etiam si breuis sit oratio, diuitiæ tamen quę inde in huius qui celebratur, uiri laudem fluunt, sunt permultæ. Nec secus enim inspector Dei Moses, in scripto quodam creationis mundi breuissimo, cum Melchizedech, qui diuinum iuxta ritum nostrum præ se sacerdotium ferebat, mentionem fecisset, nec quibus parentibus ortus esset, nec unde originem traheret, aperiens, eius memoriam, quæ per secula celebris foret, tanquã immortali monimento consecratam, posteris dereliquit.

Agè (obsecro) igitur ipse, ò gaudij, & fauste pretiosæ salutis nũcie ò ingens ineffabilis descensus filij Dei præco, & diuinorum eius miraculorum, atque rerum magnificarũ ueracissimè concionator, ò Euangelistarum amplissime, beatissime Luca. Agè fare nobis, quinam & qualis sit iste Dionysius, & sacram tuam per quambreuissimam scriptionem, qua hunc diuinũ doctorem in lucem prouexisti, nobis edissere. Hic est, inquit, inter lectissimos, ac dignitate præstantes Græciæ uiros pietatis cultor eximius, & Areopagitarum cõcilij Senator amplissimus, qui non tam inclytus ob dignitatem effectus fuisse quantũ dignitatem ipse clariorem effecisse est iudicandus. Hic est, qui non solum omnia differendi scientiæ ornamenta complexus est, stoicorum, & epicureorum, cæterorumq; philosophorũ doctissimus, & Atticè, & literatè loquentium facundissimus, idemq; eruditissimus, Rhetorũ eloquentissimus, Astronomiæ item incumbentium speculator acerrimus, ac in cæteris liberalibus disciplinis peritissimus, quin & quatuor præterea uirtutibus summè ornatus fuit. Hic est qui rectissima in iudicando trutina usus, eorũ, qui Athenis ius dicebant, iustissimus fuit: idq; cum ahuc gentilium religione obstrictus, Iouisq; abominationibus inquinatus, & execrando Palladis Atheniensis cultui nefariè esset addictus, fabulosis item Deorum narrationibus, ut de Orpheo legitur, qui omnia ad se musicis concentibus attrahebat, fidem habens, & anili Hesiodi Theogonia libenter detineretur illectus.

At ubi gratia salutaris cunctis hominibus illuxit, gentilium ebrietatis, & amentiæ tenebras eliminauit, uniuersumq; simulachrorum errorem de terra sustulit, ac ubique terrarum Dei & seruatoris nostri Christi discipuli, tanquã aquilæ quædam passis alis euolantes, ac percurrentes diuinæ cognitionis lumine mundum illustrauerunt. Quando

do etiam Paulus Theologorum ſupremus, & diuiniſsimus gentium Apoſtolus, tuba cœlum uſque pertingens, organum electum, Athenas conceſsit, ubi præconium, à quo ſalutem & uitam mundus acciperet, annuncians diuinum Domini nomen circunferebat. Cumq; cerneret ciuitatem, quæ cæteris Græcorũ omnibus anteſtaret, ſimulachrorum cultui deditam, amore diuino ſuccenſus, ardore quodam ciuitatem ingreſſus eſt, & cum Iudæos, tum Græcos, ſapientes & indoctos, quoſcunque obuios habuit, argumentis impetere cœpit, Ieſumq; qui nos ab impoſtoris, homicidæ, draconiſq; tyrãnide, morte, ac interitu uindicarat, & mortuorum reſurrectionem lætis auſpicijs nũciauit. At Epicureos & ſtoicos uarias inſectas diuiſos philoſophos noua, inaudita, & cœleſti ſapientia in ingentem admirationẽ attraxit. Cumq; Areopagi forum petijſſet, omnes cœleſti huic philoſophiæ animum intendere perſuaſit.

Tum Dionyſius confeſtim à luteo & inſano quaſi ſimulachrorũ ſtagno deſciſſens, Paulo diuinum odorem exerenti adiunctus eſt. Ab interpretum & ſcriptorum auulſus errore præconi ueritatis adhæſit. A' profundo internecionis emerſit, & ad ſalutis celſitudinẽ euolauit. A' tenebris impietatis abſceſsit, & ad diuinæ cognitionis lumen conceſsit. A' uera ſtultitia ad ueram beatitudinẽ properauit. Beliar mortis ualere iuſsit, & uitæ auctori & principi Chriſto ſe coniunxit. Impuritatem dæmonum abominatus, Angelorũ ſanctitatem cõplexus eſt. Luteam mundi materiam excuſsit, & cœleſte uiuendi inſtitutum appetijt. Cum enim ſpeculum factus eſſet, radijs primæ diuinæq; lucis illuceſcentibus plenũ, idq; per Paulum qui cum Angelis de ſplendore ſedis certabat, quippe qui Chriſtum qui ſedet ſuper Cherubin ſe regentem, ac intimo implentem lumine, haberet, Cui etiam ipſe totus toto animo, cogitatione, ac corde pręceptori agglutinatus eſt. Hui quàm ingens præclari huiuſcæ uiri animi propenſio fuit Apoſtolicæ illi, ac diuinum lumen largienti prædicationi ſuſcipiendæ? O' obedientẽ, & illuminatiſsimum animum illum, qui facillimè doctrinæ, ac præceptionis Euangelicæ notas ac ſigna prima retinuit. O' cor facile, & ab omni carnis affectu undiq; auulſum, quod corporea omni demonſtratione reiecta, ſalutis præconio celeriter credidit, & Paulo diuina prædicanti, cœliq; curſori, ad cœleſtes ſedes prouehenti ſe coniunxit. O' fertilem & pinguem terram, rationis capacem, quæ ſementem uitæ ſinu ſuſcepit ſuo fœcundamq; ac nobiliſsimam ariſtam produxit. Nõ illum cum principatus gloria, tum amplitudo iudiciorum impediuit. Non amicorum & coæuorum conſuetudinis deſiderium illum retraxit. Non uiolentus parentum, agnatorum, domeſticorumq; amor retardauit. Non inſanus diuitiarum, ac poſſeſsionum uarijs modis implicantium furor ligauit. Non illum corporum uoluptas emollijt. Non

delicatæ uitæ, delitiarumq; desiderium illum effęminauit, sed cũ præconis uocem diuina. Loquentis audisset, omnia, quæ oblectare mortales consueuerunt, nihili ducens, non secus ac magneti ferrum, illi confestim adhærescere studuit.

Abraham quidem Patriarcham admirari solemus, cum Deo, ut è cognatione ac Patria exiret sua, extraneamq; ac ignotã peteret, pręcipienti obtemperantem audimus, & ualde iustè. Elissæum diuinis præconijs efferimus, cum boum iuga dereliquit, ac domesticos lares lętus dimisit, & Heliam afflatum numine peramantem sui, qui se uocarat procul omni mora sequutus est, & sane iure. Philippum rursus ad Iesum salutis auctorem uocantem, celeriter nihil cunctantem accurrisse, cumq; promptè sequutum laudibus extollimus; & quidem decentissimè. Quo igitur plausu, quoúe genere laudum hic honestandus, ac præconijs à nobis coronandus uidetur, qui non legi Mosaicæ subditus, nec oracula prophetarum edoctus, non historicis diuinorum prodigiorũ narrationibus exercitus, necdum ulla intuitus præter naturam ædita signa, simplicem tamen Pauli prædicationem suscepit, imperiti cuiusdam hominis, pauperis, ac peregrini, qui nec oratoriæ artis ornamentis excelleret, nec ullis sophisticis propositionibus niteretur? Verum uti sementem quandam in terram iactam cũ primum suscepit, eamq; in nihilum redactam intimis sensibus reposuit, & uitales fœcundæ fidei fructus demum uberrimè tulit, ut cum Esaia propheta prouidentissimo clamante ferè hilariter canat; Ob timorẽ tuũ Domine concepimus, & parturiuimus, ac peperimus spiritum salutis tuæ, quem super terram fecisti.

Hæc sanè Lucas eximius pręco, dũ spiritu nobis assisteret, simulq; hanc sacram diuini martyris memoriam coleret, percensuit, eorum multitudini, qui illam celebrant, ac dilaudant, præses, & laudum dux adhibitus. Quęcunq; uerò ex scriptis aut non scriptis monumentis collegimus, hæc eadem contextis laudibus, uti quædam ornamenta florum assuentes, ac conuiuium quibusdam quasi diuinis saporibus condientes, adsumus corã uobis conuiuis, qui diuina libenter auditis, apposituri. Talis igitur historia longa temporum serie, quasi à patre filijs tradita, ad nos usque peruenit.

Cum magnus iste Dionysius tempore quo seruator supplicio est affectus, quando terra concussa est, atq; sol non ferens opificem uniuersorum, eumq; qui ob diuinam substantiam cuiuslibet perturbationis, ac interitus expers erat, ligno carne suffigi, suos ipsius radios in meridie occultasset, præ tã admirabili facto uehementer stupefactus, humanamq; cognitionem supergressus, factum illud perpendens, Deus (inquit) ignotus carne patitur: Cuius causa orbis uniuersus tenebris offusus, & turbatione concussus est. Protinusq; eo ipso tempore,

quo tam insigne prodigium ubiq; terrarum contigit, secum ipse conijectans obseruabat, quid hinc significari daretur. Atqui horrendissimi illius solis defectus ipse quoq; in Epistola ad Polycarpum mentionem fecit. Cęterum præstat orationem elegantissimis eius uerbis, qui eloquentia ac diuina quadam dicendi facultate omnes excelluit, tanq; regiam coronam pretiosis ac lucidissimis lapidibus condecorare.

Cum enim Apollophanes uir philosophus religione gentilis esset, atque hunc beatissimum, magnanimum, & admirandum uirum, qui cum necessitudine ac genere coniunctus erat, odio prosequeretur, ac conuicijs iactaret, ut qui ritus patrios detestaretur, & Christianorum fidem illis præferret, coleret, amplexaretur, ac pro ipsa tanq; propugnaculum ualidissimè staret, rebusq; Gentilium contra Gentiles uteretur. Hoc conuicium & accusationem cum Dionysius euertere decreuisset, Polycarpo, qui multis cum pietatis, tum uirtutis fructibus florebat, apud quem & sophista ille conuicia iactauerat, hæc scribit: Tu uerò Apollophanem sophistam maledicta in me cōgerere, meq; parricidam appellare dicis, ut qui Gentilium dictis haud piè contra Gentiles ipsos utar. Atqui nos hoc ipsum uerius intorquere in illum possemus, q Gentiles aduersus diuina diuinis non piè utuntur, conantes per sapientiam cultum Dei diuinum exterminare. Neq; ego sanè nunc de multitudinis opinione loquor, quæ poetarum scriptis cratissimè humanis affectibus intenta cohæret: Quin & ipse Apollophanes aduersus diuina nefariè diuinis utitur. Erat enim consentaneum eos, qui ueri philosophi sunt, per hanc rerum cognitionem, quæ ritè ab ipso philosophia dicitur, quæq; à Diuo Paulo sapientia Dei appellata est, ad auctorem cum ipsarum rerum, tum cognitionis illorū adduci. Ac ne aliorum q; ipsius opinionem contra institutum meū confutem, oportebat Apollophanem cū sit sapiens, intelligere, nihil unq; cœlestis ordinis & motus immutari aliter potuisse, nisi ab eo hęc rerū mutatio fieret, qui naturæ ipsius conseruator est & auctor, quiq; omnia (ut sermo diuinus habet) facit, atq; transmutat. Cur ergo eum, quē rerum omnium Deum esse cognouimus, non ueneratur, & ob ineffabilem eius potentiam, qua cuncta creata sunt, non admiratur? quandoquidem sol & luna unâ cū omni cœli conuersione per uim ab ipso īmobili statu incredibiliter consistere iussa sunt, atq; ad mensuram totius diei in ijsdem signis omnia consistunt. Et paulopost. Cęterum dic èi, Quid de illo solis defectu, qui quo tēpore Dominus in Crucē actus est, contigit, ais? Ambo enim cum apud Heliopolim præsentes simul essemus, tum lunam soli obuiam mirabiliter factam (neq; enim concursus tempus erat) & eandem rursus ab hora nona usque ad uesperā è regione solis per diametrum incredibiliter oppositam persistere cernebamus. Cęterum & aliud quiddam huius generis in memoriam

illius reuoca: Nos enim (quod ipsum ille quoque nouit) & occursum ipsum ab oriente cepisse, & ad solaris corporis finem peruenisse, ac demum repedasse uidimus. Rursusq; non eadem ex parte, sed è regione per diametrum, & occursus, & ablati luminis restitutio facta est. Hæc tam ingentia, & incredibilia tum temporis acciderunt, quæ Christus omnium auctor, qui magna, & admiranda facit, quæ dinumerari nequeunt, præstare solus potest: Hæc, inquã (id si tibi licuerit illi dicito) si fieri potest, Apollophanes mecũ ipse reprehende, qui tum tecum aderam, simulq; omnia magna cum admiratione tecũ spectaui, atque perpendi. Et quæ sequuntur.

Cum igitur Paulus in medium Ariopagi prodijsset, ac omni cum fiducia loquens diceret: Viri Athenienses in omnibus tanq̃ superstitiosiores uos uideo; prçteriens enim & cultus uestros contẽplans aram quoque reperi, in qua inscriptum erat, Ignoto Deo: Quẽ igitur ignorantes colitis, hunc ego uobis annuncio. Cumq; omnẽ diuinam concionem percurrisset uir iste maximè suspiciendus, hunc sermonem tanq̃ cçlitus annunciatum suscepit, indiuiduusq; eius assectator confestim effectus est. Ac omnibus quidẽ mysterijs simulq; ritibus profanis nuncium remittens, multiplicem dæmonũ errorem detestatur, & cœlestem disciplinam capessit. Veræ itẽ religionis institutis, Euangelicæq; doctrinæ quasi elementis imbuitur, & informatur, inculpatam fidem edocetur, & ad lauacrum baptismatis, quo innouamur, uitamq; recipimus, accedit, & ueterẽ corruptũ hominẽ exuit, ipsumq; Christum uitæ auctorem induens instauratur, & pro seruo corrupto, & corruptæ carnis filio, increatæ, ac incorruptæ Trinitatis, eiusdemq; substantiæ, cuius potentia cuncta ædita sunt, & creata, filius efficitur, atque ad immortalitatem, percepta debitorum suorum remissione, transcendit; libertatis, adoptionis, herilisq; potestatis symbolis clarissimis contrarijs depositis, conuestitur, & dignus qui inter perfectos censeatur, armis lucis munitur, & perfectissimis celsissimę sapientiæ arcanis initiatur.

Hinc ad pulcherrimam uitis culturam procedit, disciplinam Euangelicam factis exequitur, uiuendi institutum par Angelis aggreditur & in Hierothei diuino numine afflati præceptoris sui, de quo ipse quoque in Theologicis scriptis summa cum laude mentionem facit, disciplinam se tradit, & eiusdẽ diuinis institutionibus eruditur. Porrò in exercenda continentia plurimum desudat, omnemq; curam in eo ipso dono conseruando impendit, & fructus bonitate præcipua dignos afferre gratioso donorum largitori conatur. Contra uitæ ac salutis nostræ aduersarium decertat. Sacris enim ferè initiatus est simul atque per baptismi lauacrum in Iordane flumine, Adæ peccatum ac mortalem purgasset naturam, quod muneris ipse qui lauacris non in-

digebat, innocens & purgatus nobis impertiuit, rerũ omnium auctor futurorum præscius unigenitus Dei filius, uerbum Dei, quod cũ patre principio caret, sempiternum, eiusdemq; substantię, splendor gloriæ, & forma quæ nihil à patris substantia differt. Qui cum hominẽ iuxta propriam imaginem & similitudinem condidisset, isq; inuidi hostis insidijs, qui peccatũ in orbem primus inuexit, ac mulieris hortatu Domini præceptum propulisset, & peccato pollutus ad interitũ prolapsus esset, non illum præterijt, sed propensa patris affectione, simulq; in hoc spiritu sancto adnitente, ineffabili humanitatis ubertate ex paternis finibus descendit, unde tamen is non discesit, qui omnia implet à nemine circumscriptus, cum descensus diuinus non ex loci mutatione intelligatur. Apage. Qua enim ratione descendere is posset, qui & corpore caret, & nullo diffiniri, aut intelligi pacto potest? sed ea ratione, quæ conueniat Deo. Exinanitur enim ad breue tẽpus diuina gloria ex certo consilio, ut me sua impleret diuinitate, ac dono illius Deus efficerer.

Cæterum Dauidicæ puellæ virginis uentrem, quæ nuptiarum expers, ac propemodum innocens uirgo semper permansit, uti sementis subijt, carnemq; ex illius sanguine assumens, cum anima rationis intellectusq; participe se coniunxit, eamq; sibi copulauit; & ab ipsa æditus Deus carne compactus apparuit, duplex qui simplex erat, in duabus perfectis naturalibus uoluntatibus, ac operationibus, in omnibus extra peccatum, similiter ac nos mortalis, procul omni mutatione ac confusione appellatus, & post susceptam carnem unus & ipse filius & una substantia esse perexit. Sub tempore factus est, qui omnem temporis motum transcendit, & natura seculorum omnium est effector. Corporis item incrementum suscepit, & ad uirilem ætatem, qui perfectus, & integer erat, peruenit. Et simul ac ex lauacro baptizatus emersit, contra homicidam, apostatam & planum in deuium proficiscitur, ac tricipitem eius impugnationum machinam euertit; insolescentem, & magnificè se iactantem Tyrannũ prosternit. Varium ac multiplex certaminum illius genus irritum facit, ipsum captu admodum facilem reddit, rationem nobis ostendens, qua illi acri pugna resisteremus, & fortitudinis occasiones, quibus contra illum uteremur, impertit.

Ad exemplum ergo uitæ optimè constitutæ suam ipsius composuit, atque fermauit; fontem luminis, ex quo uitam primum peteremus produxit. Indeq; armatus gratia, & unctione diuina perunctus, non aliter ac luctatores contra hostilem aciem in palestris insurgunt, aduersus infensissimum latronem, uiæq;, qua itur ad cœlos, obsessorem, & insidiosum bellatorem, confestim opponitur, ac omnem uitæ solicitudinem abijcit. Totus diuinæ resurrectionis amator & pugil

efficitur. Assiduis 1 precibus die noctuq; intentus totam noctem ducit insomnem. Carnem ieiunijs donat, & deteriorem partem præstantiori subijcit, nempe puluerem menti, & terrenam crassitudinem, quæ sensibus perinde ac nebula quædam tenebrosa solaribus sese radijs opponere consueuit, comminuit.

1 *Ecce sanctissimi uiri Orationes, Vigilias, & Ieiunia.*

Hinc ad speculationis celsitudinem tollitur, libenterq; effigies animi diuina, ac interior ipsius oculus, terrena omni cogitatione relicta, ad claritatem illam, quæ illinc effulget, contemplandam totus euolat, & in Apostolicis doctrinis præsenti animo deliciatur. Nouam item omnem atque ueterem diuinæ legis scriptionem, idq; uirtutis illius abundantia, quæ in actione & contemplatione uersatur, ut respirationem sibi ac cibum constituit. Hic cum beati Pauli clarissimis oculis ostensus esset, & diuini sacerdotij gradu dignus iudicatus, Athenarum episcopus ab ipso primus eligitur, & suæ ipsius pater patriæ declaratur, rerumq; primitiæ, quæ sunt compotes rationis, illius prudentiæ concreduntur. Oportebat enim ut ciuitas, quæ hunc ædiderat, aluerat, & erudiuerat, proprio alumno, quasi germine, & eruditionis insigni prima omnium lætaretur, Christoq; exultaret, qui eis, qui spiritu ex illa nati sunt, auctor salutis est factus, quique omnibus, qui uita & ratione primas obtinent, magnificè præest: Nec secus ac optimus filius uiam instar pastoris cõmostrat, docetq; quemadmodum ex Dei præscripto suos ipsa gressus dirigat, dum illam in loca pascuæ, planæ nempe ac syncerae doctrinæ, collocat, & super aquam refectionis, nimirum ueræ hæreditatis, educat.

O' ingentem Metropolis Atheniensium ciuitatis felicitatem nullo suffragiorum beneficio illi delatam. Quàm uerè felix, multipliciterq; beata est, quæ tantum ducem atque magistrum (ut Israeliticus olim populus Mosen) talemq; enixa est, atque sortita pastorem. Etenim alter quidam Moses denuo uisus est, qui Ægyptum, caliginosum dico in colendis simulachris errorem, non decem plagis, sed innumeris letalibus, ardentissimisq; sacræ illius doctrinæ, ac diuinæ disciplinæ sagittis transfixit, & figuratum Pharaonem cum omni eius perniciosa potestate, nugisq; hæreticis, ac zizanijs plenis, quæ à cacodæmonis ipsius fraude oriuntur, ornatissimis admirabilis eius ac omnino diuinæ cognitionis & eloquentiæ profunditatibus demersit.

Porrò electum Christi populum à Beliar tyrannide, & à superstitiosa cultura profugum, hostibus undiq; contra illum insurgentibus, solitudinis mari traiecto, & charitate instar columnæ ignis illucescente deduxit, & nebula nimirum sanctissimi spiritus protectione custodiuit, ac ad tranquillum usque inculpatæ fidei portum conseruauit. Humana prorsus omnia supergressus in suprema montis uirtutum specula speciosos pacem annunciantes pedes fixit, diuinamq; caligi-

nem ingreſſus cum Deo familiariter eſt loquutus, ac diuinæ manifeſtationis & legiſlationis tabulas accepit. Manibus in crucis ſpeciem ſublatis, Amalech Deo infenſum in triumphum duxit. Vipereos morſus, ac inſidijs dæmonum ſupplantatos, ſagittiſq́; nefariè captos curat, idq́; carne uerbi, quod in ligno pependit, mortemq́; ſubijt, & oppoſitas uires peremit, quodq; ab ipſo probè ueneratum, & ſpiritu prædicatum, & adoratum fuit.

Et ut alter Ioſue Iordanem ſecat, ac peculiarem populum peditē ſiccis ueſtigijs ambulantem, portantemq́; uenerabilem ac ſacroſanctam arcam, quæ inſtar illius ueteris Deum continet, traijcit. Deteſtanda Ierichundiorum argumenta, qui alieni intelliguntur, ac præſidia conſpirantium hæreticorum uario, atque multiplici pro pietate certamine proſternit, & pro diuinarum tubarum ſonitu, ijs quæ ex aduerſo percuſſa euertenda erant, prædicationem inſtar ſolis illuminantem, obtendit ſuam: prudentemq́; gubernationem quæ lucem afferret, & quæ cœlitus illi exhibebatur, contra incurſum luporum rapacium, hoc eſt falſorum doctorum greges rationis participes deglubentium opponit. Et immortalem hæreditatem, quæ eſt in cœleſti Hieruſalem, ijs qui ſeruandi ſunt, adminiſtrat. Ac ſicut ille Solem & Lunam in auxilium ſeruati diuini populi iam aggredientis terrenæ promiſſionis hoſtes expellere, ſiſtit, feſtinatq́; poſſeſſionem ſibi promiſſam diuidere.

Et alter Dauid hoſtem inaniter ſe iactantem cōtra diuinum exercitum, & eius propugnatori conuicia facientem funda cum percuſſiſſet, & facinoroſum illum terræ illiſiſſet, celeberrimam uictoriam ex hoſtibus reportauit, innumeris plauſibus ob partam uictoriam exceptus ac decantatus. Hic enim cum fortiter ſe gereret, fide, ſpe, & fiducia erga Chriſtum innixus, petētem illum perditorem ſæuos inter tyrannos præualidum fortitudine, lapide duriore proſtrauit; coronam uictoriæ referens infinitis propè laudibus, & cantibus pro labore aſſiduè cumulatur.

Et alter Ezechiel diuinarum ac myſticarum uiſionum ſpectator & interpres uarietates diuinarum manifeſtationum, & figurarum ſignificationem continentium deſcribens, mētem noſtram per ea quæ ſenſu percipiuntur, tenuiſſimis diuinis inſtitutionibus ad ſpeculationem eorum, quæ animo & cogitatione cernuntur, euehit. At uerò quid opus eſt hunc ſacrum & admirandum præconem ijs, qui lucem adumbrant, comparare? Præſtat hunc ipſum his conferre, quos lux ipſa Chriſtus per ſe ſplendere, ſecumq́; uerſari, & commercium habere dignatus eſt. Nimirum magno illi & omnium ſummo Petro, hic comparandus eſt, cui æternam, ac ſempiternam filij generationem, quæ tota mente ac ratione comprehendi, ac diffiniri nequit (Si-

quidem is cum patre sempiternus est, ac sine principio) pater ingenitus & principio carens reuelauit. Super quem tãquam petram, & inconcussum fidei fundamentum, Christus uere uitæ petra, qui omnia fecit & continet, propriam ecclesiam fabricauit; quemq; cœlestis habitationis ac hæreditatis clauigerum, & hæredem declarauit, ac potestatem illi diuinam ligandi, atque soluẽdi funes peccatorum præbuit. Qui & Regiam Romam ijs miraculis æditis, quæ à Christo uberrime etiam manauerunt, illustrauit, & occiduam, obscuritatem in splẽdorem clarissimum cõmutauit. Aut etiam comparandus tonitru filio, qui diuina & sublimia, & omnibus humanis auribus, ac mentibus inaccessa, quæ nec ipsis etiam cœlestibus substantijs comprehenduntur, mundo intonuit, ut qui toto pectore in ueram & perfectam sapientiam incubuerat, & ex beatis semperq; fluentibus mysticæ ac diuinæ ipsius cognitionis thesauris fluenta purissima hauserat.

Vel Paulo eius illuminatori, & sacrificiorum præsidi conuenientius esset illum comparare, qui conuexa cœlorum supergressus est, & ea, quæ à mortalibus nũquam uisa sunt, inspexit, & quæ non licet audire audiuit, secretissima uerba. Qui in paradiso nostra ueteri patria ambulauit, & beatitudinem, quæ illic est, uitæq; institutum perscripsit; à qua ob propriam petulantiam, & pręcepti diuini transgressionem extorres facti sunt primi parentes nostri. Qui instar auis uniuersum orbem terræ peragrauit, & ex infidelitate ad fidem agrestes gentiles conuertit. Horum enim ardorem diuini zeli, ac dilectionis synceritatem, animi mansuetudinem, in propinquos commiserationem, modestiæ celebritatem, fortitudinis & libertatis loquendi splendorem imitatus, & ad diuinum cuiuslibet illorum uitę institutum suã ipsius effingens, Apostolicam gratiam, miraculorumq; potestatem, propheticum splendorem, & abditiora Theologiæ mysteria dignè à Domino retulit.

Sapientiam enim, quæ ab illo ex Græcorum eruditione collecta est, disciplinæ cœlestis .A. ancillam constituit, & uti prudens apis profanæ disciplinæ ornamenta diuinæ & cœlesti Theologiæ consecrauit, ac à supremo diuinæ lucis fonte spiritu plenus loquutus est, & de rebus diuinis disseruit, eaq; composuit, quæ omnem mẽtem in admirationem pertraherent. A' consideratione enim eorum, quæ uidentur, ad eorum quæ non uidẽtur contemplationem cogitatione suspensus, tresque clarissimorum cœlestium ordinum ecclesias, ac tres sanctissimos Angelicos apparatus singillatim speculatus, non aliter ac si diuinus quidam atque cœlestis esset Angelus, & in eorum, qui corpore carent, classem cooptatus, ordinemq; inter ipsos & sacrã pręfecturam sortitus, splendorem animi ad sedem celsissimæ diuinitatis religiosè attollit, labijsque diuino & purissimo carbone purgatis, unam

.A. *Vides Hæretice etiã prophanæ Græcorũ disciplinæ ornamẽta diuinæ & cælesti Theologiæ cõsecrata fuisse ab hoc sanctissimo uiro, collectáq; ex Græcorum eruditione sapientiã disciplinæ cælesti ancillã cõstitutam fuisse?*

unam indiuiduam in Trinitate,& increatam diuinitatem,unam Dominationem,quæ omnia creauit,præuidit,& continet,unam substantiam,unam potestatem,& regnum & potētiam, unam uoluntatem,& operationem,& tres in unitate hypostases eiusdem substantiæ,coęternas,ac omnes sine principio,numero quidē,& proprietatibus immutabilibus, & immobilibus diuisas, cum alioqui sint inuicem sine confusione unitæ,singulæq; cum proprietate sua considerentur,non loco,non confinio,neque qualibet circūscriptione(incorporeæ enim sunt nec circūscribi possunt)separatas, Apagè, sed Solis relationibus distinctas,diuinitus eloquitur,quatenus triplicem illorum enumerationem absque inquinatione ac collisione cogitare licet,uno cultu,& adoratione ueneratur. Vnum Deum,unum Dominum sibi colendū proponit,qui in tribus hypostasibus adoratur, & colitur,dū ad unū principium,& causam, filius & Spiritussanctus referuntur.Et ut filius quidem ante omnia ſęcula à solo Patre, siue ab illius substantia,& solo,& unicè,sine corpore,sine affectu,sine tempore natus sit.Rursus uerò Spiritussanctus ab ipso solo Patre descenderit, & per filium processerit,& hominibus se ostenderit, unius principatum edocens, non quem una persona circūscribit(fieri enim non potest ut aliquid secum dissidens diu perduret.)Sed quem naturæ par honoris conditio,& eadem consilij concordia,& idem motus,& ad unum ex seipso conspiratio,constituit.

Vide pro hac doctrina processionis Spiritussancti D. Thomā in.1.part.quæst.37. arti.3 ad secūdum.

Sed ego dum magni huiusce Theologi excelsissimam sapientiam humilibus tenuitatis nostræ loquutionibus ostendere pertento,similis ei uideri possim,qui cotula uelit abyssum exhaurire. Extat enim liber diuino splendore plenus, qui radios uerborum cœlestium luce solari clariores emittit,quibus tum falsi nominis scientię qua necatur anima,caliginem expellit,tum recta, & diuina dogmata tutò manifestat,& explanat.Non solum enim nugamenta, & prodigiosa mendacia,quæ à semente zizaniorum Apostolorum temporibus superseminata sunt,hęresi plena radicitus auulsit,uerum etiam impias blasphemias atque deliria omnia quę in posterum contra sanctam parisque potentię Trinitatem,contraq; uerbum Dei hominem factum,nempe Christum seruatorem nostrum,& quæ contra Christiani nominis plenitudinem,& contra 2 dedicationem,et adorationem sanctarum & uenerabilium imaginum in sacris ecclesijs & sedibus Apostolorum per uniuersum terrarum orbem irrepserant, funditus abstulit. Siquidem Deus palàm huius ipsius lingua ancipiti quouis ense acutiore eminus euulsit,& incidit,quodlibet uenenum, germenque seminum hęreticorum corrupit. Cæterum euangelicarum & Apostolicarum prædicationum, & traditionum ueritatem confirmauit, ac stabiliuit.

Tu qui dicis cœlestis ac ecclesiastice Hierarchiæ necnō & de diuinis nominibus libros,nō esse Dionysij Ariopagitæ, uide ex hoc loco in quāto errore uerseris.

2 Vides D. Dionysium sustulisse funditus impias blasphemias contra dedicationem & adorationem sanctarū & uenerabilium imaginū, quæ in sacris ecclesijs & sedibus Apostolorum per uniuersum terrarū Orbem traditæ sunt? Quid hic dicere possunt hæretici?

Proinde ut fulgentiſſimæ diuiuæ prædicationis illuſtris ac inſuperabilis eius eloquutio demonſtretur, illius uerba recitanda ſunt, quibus dum de diuinitate, quę tribus perſonis nempe una Trinitate continetur, deq; unigenito filio Dei, loqueretur, per manifeſtationẽ, quę hominibus ob natiuitatem eius ex uirgine contigit, uſus eſt. In explicatione enim diuinorum nominum hæc dicit: in omni ferè diuini ſermonis tractatione ſummam Diuinitatẽ ſanctè celebrari uidemus, ut Monadem quidem, & unitatem ob ſimplicitatem, unitatemq; eximiæ eius naturæ partitione carentis, ex qua tãquam uniente poteſtate in unũ redigimur, noſtriſq; quę mutationi, partitioniq; ſunt ſubiectæ, naturis (quod humanum excedit uſum) complicatis, in monadẽ diuinam effigiem referentem, unitatemq; Deum imitantem, colligimur. Vt Trinitatem uerò ob demonſtrationem in tribus perſonis fœcunditatis eius, quę eſt ſupra humanum modum, ex qua omnis à patre cognatio in cœlo & in terra eſt, & nominatur. Vt cauſam præterea rerum omnium, ſiquidẽ omnia per bonitatem eius, quę ut ſint, omnibus elargitur, in lucem ſunt ędita. Sapientem item atque pulchram, eſſe perſpicimus, quoniam ex his quę ſunt, quęcunque naturę ſuę propria ſeruant incorrupta, diuinę omnis harmonię, ſacrique decoris ſunt plena. Cęterum mirum in modum ab humanitate commendamus, quoniam in una ex eius perſonis naturam noſtram uerè penituſq; coniunxit, reuocans ad ſe ſibiq; adiungens humanam imbecillitatem, ex qua ſimplex Ieſus ineffabiliter eſt compoſitus, & qui ſempiternus eſt, temporis aſſumpſit incrementum, atque intra naturam noſtram factus eſt, qui omnem cuiuſlibet ordinis naturã (quod humanum morem ſupergreditur) antecellit, nulla tamen proprię naturę mutatione facta, aut confuſione.

Affinia pręterea ſunt hiſce, quę de Domini ad homines deſcenſu ad Gaium ſcribit. Qua ratione (inquis) Ieſus, qui omnia tranſcendit, omnibus hominibus naturę communione copulatur? Non enim ut auctor hominum hoc in loco homo dicitur, ſed quod tota ipſe ſubſtantia homo uerè exiſtat. Nos uerò Ieſum non humano more diffinimus; neque enim homo tantum eſt, nam ſi eſſet tantum homo, naturam hominum non excederet. Sed uerè homo eſt, qui cum pręcipuè humanitate ſit inſignis, homines cęteros antecellit, ac iuxta homines ex hominum ſubſtantia, qui ſubſtantiam omnem egreditur, humanã carnem aſſumpſit. Porrò nihilo propterea minus hac ipſa, quę ſubſtantię uim omnem ſuperat, natura perquam plenus eſt, qui nimirum ſubſtantiam omnem huiuſmodi naturę celſitudine ſemper excellit. Cumq; uerè ad ſubſtantiam deſcendiſſet, qui qualibet ſubſtantia maior eſt, ſubſtantiam noſtram accepit, & ſupra hominẽ, quę hominis propria ſunt, euexit. Id uirgo admirabili nouitate pariens

manifeſtat,& aqua inſtabilis,dum materialium ac terrenorum pedũ ſuſtinet pondus,nec cedit,ſed admiranda potentia inſtar ſolidę materię ſubſiſtit. At reliqua, quę ſanè per multa ſunt quis recenſendo percurrat? quibus qui accuratè & ultra humanum modum ſpeculatus fuerit,ea quoque quę in humanitate Ieſu affirmant,protinus agnoſcet uim præſtantiſſimę negationis habere. Et ut breuiter dicamus,neque homo erat, non tãquam humanitatis expers, ſed tanquam ex hominibus ortus homines excellebat, homo ſuper homines factus.Ac deinceps neque diuina ut Deus,neque humana rurſus ut homo faciens,ſed Deus homo factus, nouam quandam ſummamq; agendi poteſtatem nobis impertiuit.

In tractatu uerò de ſacro eccleſię principatu,ſpeculationem de diuina unguenti conſecratione explicans,ait:Non igitur ſacratiſſimus diuinarum ſubſtantiarum ordo ignorauit Ieſum Deum Maximum è cœlis ut ſanctificaretur deſcendiſſe,uerum ad humanam naturam ſeſe ob diuinam,ac ineffabilem eius benignitatem ſanctè deieciſſe,ipſum ĩtelligit;& à patre ſeq; ipſo,ac ſancto Spiritu,humano more ſanctificatum cernens, proprium nouit principium in his, quę ſumma poteſtate per ſubſtantiam, quę nullo pacto immutari poteſt,efficit. Quare ſacrorum ſignorum traditio ſancto ac diuino ſeraphin circunſtat unguento,dum Chriſtum in noſtra uerè penitusq; humanitate immutabilem agnoſcit atque deſcribit.

O' ſanctiſſima labia talia proloquuta. Quàm uerè in ipſis effuſa eſt gratia donorum Spiritusſancti,à quo dona in eos,qui cum animo, tum corpore diuinè perpurgati ſunt, proficiſcũtur,quę Pontifex hic ſanctiſſimus eſt conſequutus. O' linguam rebus diuinis explicandis, ſacriſq; pandendis maximè neceſſariam,quæ recondita hæc & arcana myſteria planiſſima nobis effecit. Verè(ut diuinum habet eloquium)calamus ſcribæ ueélociter ſcribentis appellata eſt. O' clariſſimam mentẽ,quæ huiuſmodi cogitationes,quę omnium ſenſum atq; ſermonem antecellunt,edocta eſt,& diuinitus illuſtrata. Quę enim mens acutiſſimè & diuinè perſpiciens,non omnem hæreticorum infenſiſſimam contemnet aciem,in breuiſſimis diuinorum horum uerborum præſidijs proſtratam atque conſumptam,tãquam multitudinem inter moleſtiſſimas quaſdam uulneratorum uoces ſanguine puluereq; fœdatam? Hæc ſanè & quidem admodum exigua in illius pulcherrimis diuinę doctrinę hortis, quaſi flores à nobis excepta ſunt, ut excellentiam cœleſtiſſimę ipſius Theologię,& incomparabilis,ac clariſſimę diuinę illius aſſertionis de uera & incomprenſibili fide laudarem.

Porrò ſapientiam atque ſcientiam,qua cum in gubernando,tum in paſcendo grege ſibi cõcredito uſus eſt,quibus pro dignitate orna-

re laudibus possem? ex quo enim puppi gubernator insedit, apprehenso temone, undique uentorum incursus uigilanter explorat, procellasq́; procul quidem ac sępe etiam proximè irruentes præcauet, uectoresq́; tutos reddit, turbinis incursiones anteuertit, rudētibus uela subducit, atque remittit. Cęterum ad secundos uentos attollit, rursusq́; uelut opportune aperiens, nauim clauo subigit, nauigationēq́; carina unda personante, secundoq́; in pupim uento essufflante, lętus perficit. Quòd si alicubi procellosa tempestas ingruat, nauim arte quadam singulari superiorem undis constituit, & incolumen seruat. At si quando uenti reflare desierint, altaq́; tranquillitas uniuersam sedauerit tempestatem, neque ita quieti se, aut sopori dedit, sed remigibus nauim remis subigere imperat, hortaturq́; omnino uigilare, ut cum pericula nauigantes effugerint, peracta nauigatione cum mercibus portum intrare feliciter possint.

Non secus etiam ac caprarius aliquis feras perniciosas & grassantes, cuspide, funda, uirgaque pastorali arcens, si medņs noctibus incursiones facere tentent, facibus telisq́; igneis territat, custodit autē oues ubique oberrando, illas à noxiįs pascuis submouens, & utilibus, atque amœnissimis adducens, quod firmum est atque sanum, conseruat incolume, collapsum uero, & ęgrotans, aut fractum, aut uulneratum dirigit, constringit, ungit, & reparat. Plerūque enim ab unguibus & ore ferarum rapacium, quod raptum est, neque penitus est peremptum, sed adhuc spirat, & palpitat, auellit, recreat, & tāquam de morte ad uitam reuocat.

Hoc modo sapientissimus iste gubernator ecclesiam ut nauigium nuper compactum in medio mari fluctibus undiq; ingruentibus regere aggressus est, & gregis nuper nati, qui compos est rationis, præfecturam gessit. Simulachrorum item insania uehementer ingrauescente cum tyranni, tum stultorum mundi sapiētum, ac Rhetorum, qui contra eos, qui ex iudaica & umbratili legis obseruatione gentiliq́; impietate ad sanctam Christi fidem transplantati sunt, crudelius ꝙ ferę desęuiunt, Pręfectus laudatissimus, & generosissimus Christi pastor, & Apostolica pręfectura sanè ꝙ dignus declaratus est, & electum Dei populum perspicaci, uigili, ac intrepido animo rexit, & feritatem eorum, qui profani & alieni à fide prędicationi aduersantur, purissimarum precum crebritate, ac loquendi libertate, sanctarumq́; manuum extensione, necnon assiduis erga Deum, qui ipsam frangere feritatem potest supplicationibus commutauit. Porrò eorum, qui amicitiam prętexunt cum nihilo sese pessimis hostibus melius habeant, ouium quidē pellem exterius, lupi uerò habitum interius circumcincti insidias animo struunt, perspicuum omnibus dolum & fraudem fecit.

Propositiones

Propositiones uerò,intentiões,ac oppositiones sophistarum,Rhetorumq; contra seruatoris doctrinam differentium, ac dialecticis dicendi rationibus, sophisticisq; ac Rhetoricis argumentis utentium, araneę telam,quę dissolui ac frangi facile possit,existimabat,& eorũ noxias cauillationes atque problemata singula dilacerabat, & facillimè dissoluebat. Quin etiam aduersus uię salutis hostes, Dei & Regis nostri Christi potentia,quę omnia potest,uigilans perdurabat,fremitus illorum comprimens,& falsi nominis scientiã refellens. Atq; maximi quidem referre existimabat, si cicatrices impietatis & abominationis,quę perperam antea inustæ fuerant, à discipulorum animis aboleret,& diuinę pietatis,cœlestisq; sapientiæ pręcepta illarum loco imprimeret.Néque uerò eorum,quę tradiderat,atque docuerat, fructus (ut aliquis existimare posset) repetere negligebat; minime uerò:quin diuinorum sermonum mysteria,quę non rectè factis niterentur,arboribus foliorum quidem ubertate ornatis,cęterum sterilitate laborãtibus similia esse asseuerabat,& fidem sine operibus mortuam esse docebat,istudque in primis doctrina illius spectabat,uti fideles mandatorum sese obseruationibus decorarent,neq; ullum aliud certius argumẽtum synceræ & stabilis in Christum fidei & dilectionis existere dicebat,admonens ut horrendum futurum iudiciũ pertimescerent,in quo quisque prout uixerit,aut egerit,rationem est redditurus 3 et eum qui rectam fidem custodierit,uitam christiano uiro consentaneam egerit,incorrupto iudici rectè factis placuerit,perpetuam bonorum uerè beatorum uoluptatem percepturum. Qui uerò optima uitæ instituta, & opera fidei non adiunxerit, sed hanc uitæ turpitudine contaminarit,iustas hunc propriæ amentiæ pœnas daturum,& seuerissimo,ac perpetuo cruciatu torquendum aiebat.

3 Vides Hæretice quod hæc ẽ sana sanctorũ omniũ,ac totius ecclesiæ doctrina,nõ sufficere solã fidẽ ad salutem,sed requiri etiã bona opera, & uitã christiano uiro consentaneam.

Omnes docens instituensque iuxta euangelicam uiam & Apostolorum traditionem ambulare atque uiuere,opportune prædicationis mensuram in iudicio disponens. Nam infantes habitu recensque natos lacte,hoc est simplicioribus & primis elementorum rudimentis, ætate uerò perfectos,qui uirilis cibi capaces essent,utpotè qui corpore simul & animo probè ante essent purgati,perfecta & arcana sapiẽtia nutriebat,plus 4 moribus,quos in seipso præmonstrabat,quàm sermone docens,optima uirtutis forma gregi factus. Cõmune enim ecclesię corpus,quod multis uariisq; cum gentibus & moribus, tum institutis & legibus constat,ipse simplex,multiplex,& uarius gubernabat. Simplex quidem rectitudine & ueritate,ab omni uersutia & fraude alienus existens, Varius autem omni rectæ administrationis & præfecturæ artificio aptam singulis curationem, & uiuendi rationem afferens;& uni quidem ægrotantium unam,alteri uerò alteram salubrem medicinam sapiẽter necessarioq; admouebat. Nam & cur-

4 Hoc est optimũm docẽdi genus,plus operibus instruere quã uoce.

rentes hortabatur, ut eorum quæ retrò sunt obliti, ad anteriora extenderentur; rursus torpentes ignauosq; ad imitationem probè currentium impellebat.

Quòd si ouis ab ouili aliqua exiluisset, longeq; aberrasset, in solitudinibus circum eundo inuestigabat, fistula & pastoralibus cantionibus reuocabat, omniaq; peragebat & patiebatur, ut quæ errauerat, seruaretur. Manum uerò ijs qui à recta uia deflexissent, porrigebat, & humi iacentes erigebat. Cæterùm quàm iustè delinquentes insolescentesque & auersos à disciplina reprehenderet, quomodoq; eos, qui a proximis iniuria afficerentur, opprimerẽturq; uindicaret, quantaq; in delinquentes clementia uteretur, cunctis pœnitentiæ portas pandendo dum eos qui conuerterentur, libenter, hilariterq; tãquam Christi imitator admitteret & Nouati duritiem ac superbam elationem ubi primum uerbum Dei prędicare aggressus est, a sacris mœnibus ablegaret. Oratio narrationem eorum, quæ à Demophilo audacter dicta sunt, leuiter attingens auditoribus declarabit, permittens ut ex lectione eorum, quæ pastor admirandus ad illum scripsit, plenius instruantur.

Demophilus iste unus ex ministris illis, qui à Dionysio diuino institutore sacris initiati erant, ex prouincia Athenis subiecta oriundus per sacram eius sanctamq; manuum impositionem minister ordinatus fuit. Cæterùm qui censentur hoc ordine monachi appellantur, hoc cognomine illo maximè tempore nuncupati, qui ad portas templi iubebantur assistere. Igitur cum proprium hic presbyterum tyrannicè oppressisset, in adytaque quo procedere illi non licebat, insiluisset, ab altari quoque ac hominum consecratorum loco illum submouit, nec sine conuicijs ac contumelijs expulit, quasi ægrè ac molestè ferens, sacerdotem imitatorem Christi, post peccata quendã pœnitentiam agentem admisisse, quem uti impium aliquem ac scelerosum Demophilus arbitratus, calce expulerat utcunq; ille rubore perfusus fatenteretur ad medicinam se malorum accessisse, sibique ignosci roganter. Cũque Demophilus prorsus illum repulisset, magnum quiddam sibi uisus est præstitisse. Itaque magnificè glorians maximo pastori, quæ peracta essent communicat, ad quem epistolã illam maximè utilem, ac sapientissimam, omni uirtute ac disciplina refertam uir diuinissimus scripsit, qua inenarrabilem benignissimi Domini nostri Iesu Christi circa nos præsertim pœnitentiam agentes misericordiam, & suam ipsius Deo similem commiserationem declarauit, horrenda historia in medium allata, quam uobis, qui ingenti animi ardore gesta laudatissimi patris gloriosa libenter audire consueuistis, proponam.

Si libet (inquit) diuinam sancti cuiusdam uiri uisionem memora-

bo,neque irriseris,uera enim dicam. Cum aliquando Cretam appulissem,sanctus Carpus hospitio me suscepit,uir si quisquam alius,ob ingentem animi puritatem diuinis speculationibus aptissimus: qui nec sanè prius 5 sancta mysteriorum sacrificia aggrediebatur, quã inter primas preces,quæ ante sacrificiũ peraguntur, sacra illi ac propitia uisio apparuisset. Ipsum igitur(ut idem aiebat)infidelis quidã aliquando tristitia affecerat. Tristitia autem hæc erat,quòd quendã ille ab ecclesia ad impietatem abduxerat. Cũque Hilariorum ab ipso festi dies agerentur,& pro utrisque (ut uirum bonum decebat) preces effundere. Deumq; seruatorem in auxilium accipere debuisset, ut alterum quidem ab errore conuerteret, alterum uerò benignitate superaret,nec omni uitæ tẽpore ab admonendo desistere, ut eos hac ratione ad Dei cognitionem adduceret,& quæ in controuersiam uenerant,tandem aliquando iudicarentur,ut quæ temerè per audaciam patrata essent, iure legitimo emendare cogerentur: is (cum id non prius sibi contigisset)nescio quo pacto tum magno quodam odio,ac amaritudine,animo intabuit, itaque malè affectus(erat enim uespera) obdormijt.

5 *Quid hic appellat Dionysius sancta mysteriorũ sacrificia,nisi Missæ celebrationẽ? Vt eos confundat qui nostro tẽpore negant Missam eẽ sacrificiũ.*

Cæterùm media nocte(ipse nãque consueuerat hoc tempore ad diuinas laudes apud se uigilare) surrexit, cum neque somnos ipsos, nam & multi & crebro interrupti fuerant, absque perturbatione cepisset,nihilosecius ad diuinam colloquutionem stans, indignè tristabatur & molestè ferebat,non esse iustum asserens,si uiri impij,quiq; peruerterent uias Domini rectas,uiuerent.Et cum hæc diceret, Deũ obsecrabat, ut fulmine aliquo amborũ uitas sine ulla misericordia prorsus abrumperet. Quæ cum dixisset,confestim sibi uisum esse uidere referebat,domum in qua erat,primum quidem a summo culmine pernotam,in duas partes mediam diuidi,ac rogum ante se magni luminis,& hunc(locus enim deinceps sub diuo esse uidebatur) e cœlo ad se usque deferri,cœlum uerò ipsum apertum,& super dorso cœli Iesum,cui innumerabilis Angelorum multitudo humanam effigiem præse ferentium assistebat,& hęc quidem superne uidisse,admiratumq; esse carpus aiebat.

Cùm uerò in terram oculos deflexisset,solũ ipsum instar immensi ac profundi cuiusdã hiatus discissum se uidisse dixit,& homines quidem illos,quibus mala imprecatus fuerat,ante se iuxta os hiatus illius consistere trementes ac miserabiles,ut parum abesset,quin præ pedũ suorum inconstantia iamiam deijciendi uiderentur:uerum sub hiatu serpentes sursum repere,& circa pedes illorum sese mouentes, interdum quidem in spiram contractos,simul ingrauare,atque pertrahere,interdum uerò dentibus,caudisq; adurentes,irritantesq;,ut qui in uoraginem illos præcipitare omnino molirentur. Fuisse etiam uiros

quoſdam, qui in medio pro ſerpentibus contra uiros ſimul irruerent, perturbarent, impetum ſimul facerent, ac ferirent. Porrò illi iamiam caſuri uidebantur, alij quidem inuiti, alij uerò uoluntarij, cum a malo ſenſim cogerentur, ſimulque inducerentur.

Hic Carpus dum inferiora aſpiceret, plurimum ſe lætatum, ac ſuperiora neglexiſſe dicebat, moleſtè uerò grauiterq; tuliſſe, quod necdum cecidiſſent, ſępeq; cum in hoc negocium incumberet, nihil profeciſſe, ac propterea indignatione affectũ illis imprecatũ eſſe: Moxq; cum ſurſum oculos eleuaſſet, uidiſſe rurſus dicebat cœlum, ut prius uiderat, Ieſumq; factum illud miſeratũ de excelſa illa ſede ſurrexiſſe, ac ad eos uſque benignam illis manum porrigentem deſcendiſſe, Angelos item cum ipſo ſimul, alium aliunde aſſumentes, pro uiris illis reſtitiſſe, Ieſumq; Carpo, manu adhuc extenta, dixiſſe. Deinceps me hoſtiliter percute, paratus enim ſum denuo pro hominibus iterum ſeruandis mortem oppetere. Hoc mihi perantiquum fuerit, dum ne cęteri homines peccent. Intuere, præterea num uſui tibi futurum ſit, hoc in hac uoragine & cum ſerpentibus domicilium, cum Dei, ac bonorum, & humani generis peramantium Angelorum cõſortio permutare. Hęc ſunt quę ego audiui, ueraq; eſſe credo.

Omnino ſanè in admiranda diuina illa uiſione, ampliſſimi ſacerdotis clementiam circa genus humanum non minus admirati eſtis, quàm clemẽtiſſimi erga nos ſummi ac maximi ſacerdotis Chriſti benignitatem. Hac audita uehementius etiam admirabimini, ſi Apoſtolica certamina, curſusq;, atq; dona cœleſtia audieritis, quibus illuſtris factus per totum orbem terrarum emicuit. Nõ enim Athenienſium ſolum paſtor & magiſter fuit, ſed magiſter magiſtrorum, paſtor paſtorum, cauſarum cognitor, & legum lator fuit. Neque in Græciæ finibus curſus illi terminatus eſt, ſed uſque Illyricum Paulum ducem ſuum & ſacrorum inſtitutorem proximè ſequutus eſt. Cum enim Apoſtolicam gratiam & ſignorum poteſtatẽ accepiſſet, inſtar Apoſtoli ubique tãquam auis percurrebat; euangelium ueræ uitæ prędicabat, ſagenis Apoſtolicis, retibusq;, quibus uiui homines caperẽtur, ex ignorationis profundo erroris caligine oppreſſos ad ueritatis lucẽ prouehebat. Nam quòd ijs, quibus per uarias regiones atque inſulas eccleſiarum præfectura officiumq; concreditum erat, tãquam doctor & alius quidam ſummus Apoſtolus, exemplaria doctrinæ, & monita recondita proponeret, apertè declarant decreta illa diuina, & myſtica præcepta quæ ab ipſo tradita leguntur ſanctiſſimis Epheſiorũ, Smyrnenſium, atq; Cretenſium præſulibus, Timotheo, Polycarpo, & Tito, quos ipſa ſacroſanctę eccleſiæ fundamẽta, Apoſtolos, loquor, in epiſcopos antea deſignarant.

Quòd uerò curſum etiam Apoſtolicum perfecerit, & admirandis

dis æditis miraculis diuinitus gloriosus apparuerit, multa quidem & alia fidem facient, quibus sequens oratio quasi in transcursu manifestando percurret, grauia certamina, quæ ille fortissimè dimicauit. Sed in primis nubes illa, quæ ab Occidentis partibus abreptum sublimem ipsum abstulit, perq; aërem ambulantem & elatum abduxit, uti etiam summos Dei inspectores, & Theologos Apostolos alium aliunde repente è finibus terræ in celeberrimam cõmunem omnium Christianorum matrem Hierusalem asportauit, & in excelsa diuinorum mysteriorum arce sion ecclesiarum matre, cæteris Christi discipulis copulauit, cum Dei matris innocentissimæ corpori iusta persol uerentur, quod ob æditum filij Dei partum, qui ex ipsa natus est, & ortum carnis ineffabiliter accepit, cum eaq; familiariter uixit, magnis honoribus auctum à cœlestibus Angelorum ordinibus plurima cum pompa elatum est. Et ipsius delubrum mirandum in modum extructum sanctissimis diuinisq; Apostolorum capitibus & manibus ex sion in Gessemani translatum, linguis diuino spiritu percitis, igneis ac diuinissimis laudatum, & gloria cumulatum est. Hinc Virgo integerrima, quæ omnibus cœlestibus potestatibus sublimior est, & omni creationi dominatur, post celebratam eius memoriam ad sublimiorem cœli requiem est assumpta.

Ecce uerũ quod uulgo dicitur, Apostolos oẽs sanctissimæ Dei Genitricis exequijs interfuisse, diuinisq; illorum capitibus & manibus eius funus fuisse elatum.

At diuini ipsius præconis uerba audienda sunt: Neq; enim de Angelico ac decentissimo Choreæ illius per aërem euolantis aduentu testis alius fide dignior inueniri posset. Et sanè hoc ipsum quoque per quàm accuratè à nobis obseruatũ est, ut quæ præceptor ipse diuinus manifesta demonstratione tradidit, nos non attingamus, ne idipsum tractaremus eloquia, quæ ab ipso proposita sunt, repetentes. Siquidẽ apud Pręsides nostros numine afflatos, & nos (ut ipse nosti) & pleriq; ex sanctis fratribus nostris ad uisendum corpus illud, quod uitæ nobis principium attulit, Deumq; suscepit, conuenimus. Aderant præterea Iacobus frater Domini, & Petrus sũma, & maximè ueneranda. Theologorum maiestas. Deinde uisum est, ut omnes sacri præsules post uisionem illam, præpotentem diuinæ imbecillitatis benignitatem pro uiribus quisque suis celebraret. Porrò post Theologos, omnes (ut nosti) sacros doctores superauit totus admiratione plenus, & prę stupore extra se positus, & eorum, quæ laudabat, cõmunione affectus. Idcirco ob ea omnia, quæ audita sunt, & oculis perspecta siue intellecta, seu non intellecta, numine afflatus esse, & diuinus laudandi magister est iudicatus. Quid si ea tibi quę illic diuina ratione tractata sũt, eloquar? Etenim nisi mei penitus sim oblitus, scio me partes quasdam diuinarum illarum laudationum abs te sæpius audisse.

Hierotheum institutorem suum intelligit.

Quamobrem nullus dilectissimi, orationi fidem habere detrectet, cum eos qui circa Cornelium fuere, animo reputauerit, nam & illi nõ

aliter ac qui cum Petro, Ioanne, & Iacobo fuerunt, gratia sancti spiritus sub forma linguarum impleti, linguis loquuti sunt, & ædendorum miraculorum potestatem acceperunt. Quomodo enim qui quoquouersum erant dispersi, atque alius aliò hospitium dirigere, & munus Apostolicum exequi mandatum habuerant, sic breuissimo tempore iuncti simul conuenissent, nisi uehiculo diuino nubi simili quisque dignus habitus esset? Et quidem omnibus, qui in initio salutaris prædicationis in uera fide ambulantes ab ipsa diuina luce illuminati sunt, genera linguarum, sanitatum dona, diuersarum uirtutũ operationes abundè à spiritu cœlestium donorum largitore, & boni totius fonte, nedum magno illi Dionysio Apostolorum coæuo sunt impertita.

At sacra inuicti ipsius martyrij tuba, opportunè sonans, diuina ipsius certamina ingredi, ac intueri hortatur, orationemq; ad gloriosa ipsius facinora celebranda transferre. Veruntamen antequã de Martyrij ipsius progressibus dicere incipiamus, illud benignos auditores scire oportet, quod scripta Deo plena diuini præconis, sacriq; martyris, cuius laudes nobis proposuimus, sequentes, beatum eius Agonem in postremis Traiani Regni diebus fuisse accepimus. Nam in Quarto narrationis de diuinis nominibus, Capite, Vbi amoris appellationem laudat, dicit: Iam uerò quibusdam ex nostris sacrorum tractatoribus uisum est, amoris nomen, quã dilectionis esse diuinius. Scribit enim & diuinus Egnatius. Amor meus cruci suffixus est. Hoc enim uerbũ diuinus Egnatius extremo supplicio Romæ dimicaturus, ac leonibus imperio Traiani Regis cibus proijciendus, circa nonum Regni ipsius annum, desæuientis contra Christianos pietatis amantissimos, Romanis per Epistolam scripsit. Vt hinc liqueat, sub finem Tyrannicæ sæuitiæ (ut pridem diximus) Dionysium sacrorum interpretem mortem occubuisse.

Verum cum ad beatissimum Ioannem scriberet tonitrui filium, ac omnibus cum terrenis, tum cœlestibus sublimiorem, qui de rebus diuinis instar tonitrui loquutus est, quiq; in Patmo, edicto Domitiani post Titum fratrem eius Regnum adepti (ambo enim Vespesiani filij fuere) exulauit, cum circa ultimum Regni eius annum contra fideles desæuiret, propheticè (hoc cum futurorum prædicendorum gratia insignitus esset) prænunciando dixit: Nos certè nullum infortunium priuabit Ioannis radio omnia collustrante, nunc quidẽ memoria & innouatione tuæ ueræ Theologiæ cõsequentes, paulo uerò post (dicam enim, etsi hoc temerarium uideatur) uobis ipsis coniungendos. Sum autem omnino fide dignior, si ea quæ à Deo didici, quæq; tibi præcognita sunt, etiã dixero, quod ex Patmi carcere liber dimitteris, & in Asiæ regionem reuerteris, ibi imitanda rectitudinis exempla peracturus, & ea posteris traditurus.

Domitiano igitur nō multo poſt uita functo, iuxta oraculum ſummi Patris Apoſtolicis & propheticis donis inſigniti, Nerua Regnum adeptus eos, qui in exilio erant, reuocauit. Tū uerò Euangeliſta quoque maximus in Epheſiorum metropolim ciuitatem reuerſus eſt, & oraculum rei euentus comprobauit. Porrò cū iam Nerua ipſe quoq; deceſsiſſet, qui habenas Romani principatus moderabatur, imperiū ad Traianum Regem deuolutum eſt, qui contra Scythas Thraceſq;, ac quamplurimas alias gentes parta uictoria elatus, exiſtimauit nemini imperare poſſe, niſi etiam uenerandam, ac piam Chriſtianorū congregationem cultui & adorationi dęmonum, qui ſunt deteſtanda ſimulachra ſubderet. Proinde atrox illis bellum indixit, & uniuerſam eius ditionem cruore martyrum, quoquouerſum ſæuiſsimis quæſitoribus dimiſsis, inebriauit, mandans, ut ipſi omnes Chriſtianos ſimulachris ſacrificia facere improbè cogerent, non obtemperantes autem omni ſuppliciorum genere interimerent.

Beatus igitur, terq;, ſæpiuſq; beatus Dionyſius ſeptuageſimū ætatis annū agens, per mille opprobria, tormenta, bella, & pericula mortis cum à ſuæ gentis hominibus, tum interdū ab fide & religione coniunctis, domeſticiſq; philoſophis, præſertim inſipientibus, tranſiuit, & tam ingenti barbarorum ac gentilium incolendis ſimulachris inſanientium multitudini, necnon ferociſsimę impiorū ac crudelium Hebræorum diſperſioni expoſitus, curſum duplum peregit eius, quem Paulus, qui multū decertauit, quiq; cœlis illatus eſt, fecerat, quatenus præſertim ad temporis longitudinē ſpectat, & uarios populos, quos ſignis & prodigijs ab ipſo uirtute ſancti ſpiritus æditis, fidei, quæ in Chriſtum eſt, conciliauit; dum primæ perſecutionis longiſsimos, ac moleſtiſsimos curſus perageret, quos perſecutorum primus, & omnium quotquot unquam regnauerunt, peſsimus atque impuriſsimus Nero contra Chriſtianum populum excitauit, qui & ſummos Chriſti diſcipulos de medio tulit. Reliquas uerò tempeſtates, quæ ſubſecutæ ſunt, quas inſania Domitiani contra fideles adduxit, cum fortiter pertuliſſet, in omnibuſq; probatus apparuiſſet, celeberrimam gloriam retulit.

Quare fama uelox quocunq; permeans clariſsimum eius nomen aſperrimis Traiani auribus inſonuit, Apoſtolicū eius curſum, quem ubiq; uelocem ambierat, inſtar tonitrui annuncians, multū item ſudorem, laborē, poteſtatē, cum in uerbis, tum in factis, quibus diuiniſsima & ſalutaris fides prædicata ſignis atq; miraculis ab ipſo admirabiliter æditis confirmaretur, atq; dilataretur, gentilium uerò ſuperſtitionem & cultum ſimulachrorū infamari, atq; diſſolui. Quas ob res Tyrannus furens, turbatus quoſdam animo ut feræ crudeles, qui Phalarim, Echetumq; ſæuitia, imanitate, ac crudelitate ſuperare dicerentur, ad

partes Occidentis destinauit, iniuncto illis onere uestigandi ac persequendi diuini præconis; & sicubi illum decretis Regijs cedere, Dæmonibus inseruire, ac sacrificare reperissent, honoribus decorarent, ipsumq; hominum corona stipatum ad se deducerent: Sin minus pareret, ibidem capitis obtruncatione puniretur.

Igitur ministri diaboli sæuissima Tyranni præcepta implentes, tanquam equi quidam stimulis agitati, uel famelicæ feræ ad uenationem excitatæ, in Galliam regionē cucurrerunt, ibiq; gregarios quosdam simulq; plebeios solicitabant, ut celeberrimū diuinū præconem inquirerent. Qui sanè cum in Paresia paruo oppidulo, quod sic appellatur, eum inquirentibus esset ostensus, eò celeriter properarunt, ipsumq; caliginem, ac in colendis simulachris errorem & insaniam, tum ueritatis præconio, tum diuinæ doctrinæ splendore, ac miraculorum prodigijs propellentem offenderunt. Oculis enim cęcorum lux restituebatur, surdorum aures aperiebantur, linguæ mutorū soluebantur, incessus claudorum constringebantur, uarijs morbis obstricti, implorato seruatoris omnipotentis auxilio, per admirandæ sanctitatis eius ministrum mira facientē, ac in tenebris ignorantiæ positos ad cognitionis & salutis lucē adducentem, liberabantur. Interim enim fidelium multitudo augebatur, Deoq; per Galliam, ac magnam Germaniæ prouinciam delubra ponebantur: numerus uerò superstitiosorum decrescebat, & simulachrorum templa diruebantur, Beliarq; hostis potestas & fraus conculcabatur, isq; in triumphum ducebatur.

Quamobrem miser non ferens cernere suā ipsius potentiam dissolui, obedientes & ministros contra uirum sanctum potentiæ illius inuasorem, & dedecoris indicē impulit: qui furibundi cū ipsum comprehendissent cū Rustico & Eleutherio sanctissimis eius discipulis, filijsq; spiritu sibi coniunctis, quorum illum quidem sacrificum, hunc uerò sacrorum ministrum consecrarat, ad Tyranni tribunal sistunt: Simul enim ambo decertabant, ac ductoris & præceptoris sui, quemadmodum etiam Pauli orbis terræ luminis Syluanus & Timotheus, certaminis, & cursus socij erant. Hos toruo ac draconis aspectu intuentes, Leonis rugitu interrogabant, dicentes: O despicate senex, tunc es ille, qui cultum deorum nostrorum uetas, populosq; arte magica, & dicendi artificio, ac pręstigijs confisus, illos uenerari, & inuictis parêre Regibus resistis, uimq; mandatorum illorum reijcis? Cui nam temet addixisti? aut qua religione obstrictus es & quem Deū prædicas?

Ille uerò audacissimam illorum contumaciam nihil ueritus, animosè ualde respondit: Vestræ ego impietatis uastator sum, impuritatis, simulachrorum euersor, ac omnis gentilium erroris diffamator, potentiæ Christi unigeniti Dei filij addictus, cui meipsum seruū constitui, cui etiam seruio in spiritu meo, qui ante quidem omnia secula

ſine affectione, & extra tempus à patre genitus fuit, in fine autẽ ſęculorum ex Maria Virgine ſine ſemine ac corruptione carnem aſſumpſit, & in lucem æditus, in omnibus, præter peccatũ, mortali homini (ut nos ſumus) ſimilis factus, & Cruce ſua ac morte Diaboli imperiũ, perempta morte, irritũ fecit, ad inferosq; laceros deſcendit, & ibi tenebras diſſoluit, ac eius reſurrectione, quæ tertio die à mortuis facta eſt, lux mundo illuxit, uitamq; & incorruptionẽ attulit; qui unum Deũ in tribus perſonis inconfuſè diuiſis, nempe in patre, & filio, & ſpiritu ſancto docuit uenerari, cum ipſe alioqui unus increatæ Trinitatis exiſtens, ſimul cum Patre ſanctoq; ſpiritu ſempiternus, ſine principio, eiuſdemq; ſubſtantiæ ſit. Hunc uerum Deum prędicamus, hanc puram & irreprehenſibilem fidem annunciamus, pro hac omnia pati parati ſumus, non ignem, non gladium, non immanem ferarum agreſtium feritatem, neque hanc nunc à uobis tormentorum faciem excogitatam pertimeſcimus.

Hanc igitur fortiſsimi ac ſapientiſsimi Senis animi fortitudinem Tyranni admirati, eidem rurſus, eiusq; certaminis ſocijs diſcipulis minas ſpirantes & inſanientes dixerunt: Ita'ne Regum noſtrorum & principum iuſſa decretaq; à uobis contemnuntur, & honor deorum noſtrorum inſuperabilium & poteſtas deſpicitur? At diuus ſacerdos martyrum aciei, cum ob uerborum, tum operum excellentiam anteſignanus, audentius rurſus reſpondit: Faceſſat Regis ac principũ omnis impietas, & edictum Deo contrarium, & ueſtri Dij, qui nec cœlũ, nec terram fecerunt, ut imbecilles, ut uani, ut uerè abominabiles pereant, indigni de quibus uerba fiant, dæmonia enim ſunt, & figurę cacodæmonis conſilio effictæ, & artificioſa manuum hominum opera. Similes igitur illis fiant ſurdi, cęci, ſenſus expertes, qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. Nos enim uerum rerum omnium Deum, opificem, curatorem, & uitæ principem agnoſcimus, & ipſum ſolum ueneramur, ac prædicamus, ſpemq; in ipſum ponimus, & pro ipſo mori libenter parati ſumus, noſq; tanquam ſacras uictimas & hoſtias reputamus, & properantes ad hanc iugulationem, ualde gloriamur, ut qui nos denuo reſurrecturos, melioremq; ac beatiorem, perpetuoq; duraturam hæreditatẽ conſecuturos certò credimus, atque adeò incorruptis coronis decoratum iri. Vos uerò rurſus, quotquot in ipſum nó creditis, ſed diuinitatem eius, regnumq; uerũ, ſempiternũ, & fine carens propellentes, miniſtros eius interficitis, ſempiterno igni, & ĩmedicabilibus, perpetuisq; ſupplicijs traditos intuebimur.

Ad hæc flagitioſiſsimi, & ab omni pietate alieniſsimi perſecutores perturbati, ira pleni ac indignatione, frendentesq; dentibus, enſibus eductis, ſanctiſsimo Dei præconi iugulum promptè præbenti diuinũ ſacratiſsimumq; caput, ac deinde capita duorum uiæ, curſus, ac certa-

minum, non minus q; prædicationis sociorum, amputauerunt; dum ipsi ad cursum martyrij ac postremi finis certamen ceruices proptè proijcientes, ensisq; ictui alacriter protendentes anteuertere alter alteri festinarent, ut non à doctore & sacro institutore suo in hac mortali & spinas producente uita omnino relinquerentur, sed, ut dux, ac præceptor eorum, ad muneratorem Deum breuiter cum eo simul conmigrarent: Vt quemadmodum unà in certaminibus laborarant, easdem etiam coronas & præmia laboris participes simul acciperent. Quo enim pacto qui probè à pueris instructi, multisq; ac uarijs exerciti laboriosis certaminibus, diuino Christi ipsius amore flagrabant, quibus omnibus, nec corpori, nec animo parcere didicerant, ut ipso solo uero ligno uitæ fruerentur, non doctoris & pręceptoris sui promptitudinē ad martyrij certamen imitarentur? Sicut enim fortissimus exercitus Imperator, qui sese prælio primus exponat, cōmilitonibus animos addit, dum bellicum canere præcipit, & hostium exercitibus obuius primus efficitur: Sic diuinorum peritissimus senex, grauitate ac maturitate senectutem assequutus, ad beatissimam pro Christo cędem primus exiliens, coronas uictoriæ prætulit, & dulcissimos filios ad subsequendum, ac eandem beatissimam mortem libenter eligendam præparauit.

Quis igitur eum, qui septuaginta annos natus Apostolicum cursum confecerit, seruatorem Christum prædicauerit, uerbi salutaris nobilem, & incorruptam sementem in terris rationis participibus seminarit, copiosam spicam messuerit, & fructus apprimè nobiles & honoratos in horreis sacris reposuerit, dignè admirari posset? Quis eum qui hucusq; temporis Euangelico ritu strenuè se gesserit, ac inter Tyrannos Christum oppugnantes, ac populum leonibus ac lupis oppositis ferociorē, uictoriam retulerit, satis pro dignitate laudaret? Quæ lingua ad eius uirtutes, rectè facta, & certamina celebranda sufficeret? Quæ quidem tribus terræ admiratæ sunt, cœlorum ordines beata prædicauerunt, Christus Rex omnium & præmiorum distributor approbauit, & præconijs, quibus uictores ornari solent, coronisq; illustribus, tam rectè munus Christianum exequutum, ac decertantem coronauit.

O' sanctum & diuinum caput pro uero Christi amore præcisum. O' plenum plurimis ac maximis rebus diuinis & ineffabilibus caput sacratissimū, quarū mundus non fuit capax, innumeros longosq; pro diuino præconio labores perpessum. O' uirum cū cœlestis ordinibus incedentem, & ea loquutum, quæ quemlibet sermonē & sensum excellunt. O' diuinissimam animam illam, quæ corona stipata Angelorum ad 6 cœlestia culmina euolauit, quā dum magnificè ad gloriæ Dominum & coronatorē Iesum ascenderet, pro gloriosis laboribus

6 *Anima Dionysij corona stipata Angelorū, ad cœlestia culmina euolauit.*

prępmijs auctam singuli Angelorum ordines laudarunt, ac certamen ipsius pręmijs ac laudatione, quę Angelos decet, munerati sunt. quam communis ipsorum laudator diuinè ac aptissimè concinnauit. quam cœlestis Hierusalem suas ipsius portas aperiens sinu suscepit suo. quam Ecclesia primogenitorum, qui in cœlis ascripti sunt, amplexata est. quam spiritus & animę iustorum, piorum, & humilium corde in iustitia & sanctitate, moderata ac diuina animi ęquabilitate in mundo uersatam, & fidem ad sanguinem usque animosè professam, & pro ipsa martyrio functam, in sinum suscepit. Ob quam Apostolorum chorus decenter gloriatus est. In qua uatum sacrorum cœtus gestiens exultauit, & celebres conuentus agit, atque lętatur; & eam effuso proprijs in certaminibus sanguine florescentem, ac quasi regia purpura tinctam lęti martyres præmijs cumulati ambiunt, & exornant.

Beata igitur prædicanda Ciuitas est, quæ tuum maximè uenerandum caput à Deo coronatum, & preciosas reliquias asseruauit, atque duorum etiam condiscipulorum, quos tanquam uictimas immaculatas, & suauissimi odoris incensum Deo obtulisti. O' diuinorum pręconũ, ac summorum præsulum, & martyrum amplissime * Et sacro uestro cruore tinctam, ex quo medicina quædam ac fontes ad fidem cõfugientibus, & curationem contra molestas ægritudines exposcentibus perenniter profluunt. Quàm uerè beata Paresia facta est, quæ magnitudine quidem Galliæ ciuitatibus cedit, dum uerò te, ò doctorum prętantissime, thesaurum omnibus mundi diuitijs pretiosiorem in hæreditatem accepit, patronumq; & excubatorẽ acquisiuit, splendidior cunctis & beatior appellata est. Ei enim ut sanctitudo cœlitus datus es, qui cœtum ciuium & aduenarum Christi 7 colentem sanctum efficeres; Datus es ei etiam ut cœlestes diuitiæ, quæ delitias prębèrent, non eas, quæ supercilium corporis attollunt, dulcemq; ad breue tempus gustum exhibent, & celeriter labuntur, atque deficiunt, quas terra & mare producunt, & sinus Ierius, ac fluuius piscosus, profundusq; cũ stagnantibus Nili fluentis certans circũambit, atque circũsonat. Murus munitissimus es oppositus, non labentibus & politis electis lapidibus erectus atque extructus, propugnaculis, turribus, & murorum fastigijs ut ferreum septum innixus, sed tua tuorumq; cõmilitonum consecratione fundatus, uestrisq; erga Deum benignis precibus ignem è cœlo deducentibus fundatus, quæ quinquagenarios & centuriones, ac millenarios impios cum barbaricis illorũ exercitibus absumant. Salutaris portus propositus es, suscipiens eos qui ex uitæ huius tempestate secedunt: & pratum particeps sensus ac rationis, quod omnigenam circumiacentem temeritatem, tanquam hortus ille, qui erat in Edem, arceat. In hac tuum sanctissimum templum erectum

** desunt nonnulla.*

7 Ecce quomodo ex sanctorum memoria illorumq; uenerabilibus sepulchris ciuitates sanctificantur.

eſt, quod omne ſingulari benignitate fidelibus refrigerium præſtat, ac quibuſlibet ſpiritus alimentis appoſitam mēſam implet, quæ animas ſaciat, florere compellit, atque incorruptam uitam elargitur.

Es igitur Pareſiæ diuino & ſublimi altari impoſitus inter eos, qui tecum coronati ſunt medius aſsiſtens, benignum Ieſum uerũ Deum, ſummumq; ſacerdotem, coronatorem, & omnis benignitatis auctorẽ uniuerſo mundo propitium reddens, quem dilexiſti, quẽ prædicaſti, per quem capite truncatus coronam dignè retuliſti; nunc eos, qui in ſacram, ac uenerandam hanc tuam 8 celebritatem, & optatiſsimã memoriam celebres conuentus agunt, laudantes, ac martyrium præmio dignißimum honorantes, aſpicere, amplexari, atque ijs bene precari, ac benignum Deum propitium reddere, & precibus compellare uelis, te, maxime ac diuiniſsime Præſul, martyrum illuſtriſsime, obſecramus, ut à moleſtia uitæ, quæ nos circũſtat, liberare, Tyrannidem, quæ in nos graſſatur, tollere, mœrorẽ, quo obſiti ſumus, repellere, tranquillitatem, ac profundam requietem & ſtatum perturbatione uacuum Eccleſijs impertiri dignetur: ut pace conſtituta, & una diuinæ religionis concordia, & paritate conſilij dominante, uerus & ſummus ille paſtor, & princeps pacis Chriſtus ab omnibus unanimiter glorificetur. Quem decet omnis gloria, & honor, & imperium cum eius patre, qui principio caret, eiuſdem ſubſtantiæ, & ſpiritu ſancto benigno uitæq; datore, nunc, & ſemper, & in perpetuas ſeculorum æternitates. Amẽ.

8 *Vide num antiquus Eccleſiæ mos fuerit in ſanctorum feſtiuitatibus ſolẽnes conuentus apud eorum Eccleſias agere.*
Vide num ſancti in cœlo pro nobis orent.
Vide num antiqui patres ſanctos inuocarẽt, nec ob id timebant obtenebrari neceſſariam dei inuocationem.

ALOYSIVS EPISCO: PVS VERONENSIS

LECTORI BENEVOLO.

ERamus anno ſuperiori Tridenti generale Cõcilium celebrantes. Cumq; die quadam honorabilis apud nos (ut crebro fieri ſolebat) doctorum uirorum haberetur Conuentus, de uitis ſanctorũ mentio fieri cœpta eſt. Rogabam ego celebrẽ illum conſeſſum, ut ſi quid eis dignum occurreret, quod pro huiuſmodi negotio facere uideretur, in medium afferrent. Tũc amicus meus perdilectus Doctor Arz Canonicus Palentinus, uir in diuinis ſcripturis exercitatus, bonarum literarum cultor, & uitæ innocentia præfulgens, ea, qua ſolebat ſemper mecum uti libertate, hortatus eſt ut quaſdam ſanctorum uitas per Suidam Grȩcum ſcriptorem, qui etiam Lexicon compoſuit, deſcriptas in latinum ſermonem transferri curarem, noſtriſq; Tomis adiungerem. Vt uerbum hoc protulit Doctor, obſtupui, fateor,

teor, licet non illi apertè tunc contradixerim, non enim mihi res congrua uidebatur, ut scripta per eum, qui dictiones Græcas collegisset, tantæ essent authoritatis, ut inter tot probatissimos authores computarentur. Verum cum postea scriptorem diligentius expenderim, noui eum boni apud omnes hominis esse, & paulo post Magni Constantini tempora floruisse, ut qui in uita Domini nostri Iesu Christi quā scribit, quædam se à nonnullis qui Philippum quendam ipsius regis tempore uiuentem, eaque referentem uiderant, audisse testetur. Vidi etiam grauitatem, pietatem, sobrietatemq́; uiri in scribendo, ex quo factum est, ut in sententiam præfati Doctoris amici mei facile descenderim, has per eum scriptas uitas non indignas esse quæ huic operi subnectantur. Quod me uerum dicere, has tu legendo, facile comprobabis.

VITA AGAPETI EPISCOPI PER SVIDAM scripta, & per Albertum Linum Clericum Veronensem nuper interpretata.

Habetur in libro de quo ĩ præfatiuncula.

AGapetus Synadorum Episcopus fuit, quē quidem Eusebius Pamphili magnopere cōmendat, eximiaq́; per ipsum ædita miracula cōmemorat, montes uidelicet, fluuiosq́; è proprijs sedibus in alias translatos, nec non mortuos ad uitam reuocatos. Ad hęc quod Maximinus eum, dum rei militari operam daret, ut Christianum uoluit de medio tollere, quippe quòd multos pręclara illius facinora demirari intelligeret.

VITA ANGELII EPISCOPI CONSTANtinopolitani per eundem Suidam scripta, eodem quo supra Interprete.

Habetur ubi supra.

ANgelius Valente Imperatore Constantinopolis Episcopus fuit, Apostolicam uitam agens. Nam discalceatus toto uitæ suæ tempore incessit, atque unica usus est ueste, ut euangelium dictum seruaret.

VITA ALEXANDRI EPISCOPI ET MARtyris per eundem Suidam scripta, eodemq́; Interprete.

Vbi supra.

ALexander Hierapolis Episcopus, & martyr scripsit, Quid noui Christus introduxit in mundum, nimirum librum sententijs plenum nouem distinctum capitibus.

Habetur in libro de quo supra.

VITA ALEXANDRI ANTIOCHIÆ EPIscopi per eundem Suidam scripta, Alberto Lino Veronense Interprete.

ALexander Antiochiæ Episcopus fuit Ioannis Chrysostomi tempore, qui uitam dignitati suę pontificię consonam uixit. Nam quum omnem ætatem ante Episcopatum cum ijs egisset, qui monasticæ se disciplinæ, exercitationiq; dedidissent, quumq; in eo uitæ genere se se & ipse diutissime exercuisset, sane ꝙ egregius athleta cum cæteros instituendo, tum uita, quæ docebat, confirmando euasit. Hic Porphyrio successit. Cæterum ille quidem insigni claruit prudentia & grauitate. At Alexander uitæ austeritate, & sapientiæ studio, uitaq; inopi, & dicendi copia, sexcentisq; alijs eximijs gratiæ doctibus præstitit.

Vbi supra.

VITA MACEDONII, THEODVLI, ET TAtiani martyrum per eundem Suidam, eodemq; Interprete.

IVliano apostata Imperatore in paruo Phrygiæ oppido, cui quidem Amachius gentilis ferus homo præerat Macedonius quidam, Theodulusque, & Tatianus quum Zelo Christianæ religionis in aperta templa noctu irruissent, Dæmonum simulacra deturbata comminuerunt. Qui sanè hac de causa multis uerberibus, supplicijsq; excruciati, focoque, & igni impositi plectebantur. Verum his tunc uerbis animi fortitudinem demonstrarunt, si assatas carnes Amachi edere concupisti, uersa nos etiam in alterum latus, ne degustati tibi semicocti uideamur. Atque hoc modo consummati sunt.

Habetur ubi supra.

VITA AMO, ET DIDYMI MONACHOrum per eundem Suidam, eodemq; Interprete.

AMos Ægyptius quū esset adolescens, à ducenda uxore abhorrebat. Postea uero quàm ex propinquis nonnulli ipsum ne in matrimonium iniuriosus, contumeliosusq; esset, sed ut potius uxorem duceret, cōmonuissent, tandem exoratus nuptias amplectitur, pluribusq; uerbis sponsam uirginem adhortatus, ad extremum, priusquàm conuenirent, persuadet, ut unà secum 1 mundanæ uitæ nuntium remitteret. Cui quum ambo renunciassent, in montem Nitriæ secedunt, simulq; breue quoddam tempus monasticæ uitæ inseruientes, mox seorsum in eo se uitæ genere exercuerunt. Huius Amo anima dū 2 assumeretur in cœlum, ab Antonio conspecta fuit. Hic

1 Ecce quomodo ante consumationem carnalis copulæ, uterque coniugum pòtest religionem amplecti.

2 D. Antonius uidit Sancti animam dum assumeretur in cœlum.

nunquam se ipsum nudum inspexit, dicens, dedecere monachum etiam proprium corpus nudum intueri.

Extitit autē & alius monachus Didymus nomine, qui quū annos nonaginta uixisset, toto eo tempore usque ad obitum cum nullo unquam homine conuictum, societatemq; habuit.

VITA AVXENTII EPISCOPI ET CONfessoris per eundem Suidam, eodem Interprete.

Vbi supra.

AVxentius Mopsuestiæ Episcopus fuit, unus ex numero eorum qui inter illustres confessores nominantur. Meruit autem primū magna cum laude sub rege Licinio, fuitq; unus ex eius seruis à manu, quos Latini Notarios appellant. Cæterum genus confesſionis huiusmodi fuit. Erat in quadam regiæ aula fons aquæ, & super ea simulacrum Bacchi, uitisq; magna circumiacens umbrosum ualde, & circunquaque condensum locum omnem reddens. Huc quum Licinius animi, secessusq; causa se contulisset, Auxentio, & compluribus alijs ex turba seruorum eum assectantibus, uitem conspicatus, racemum quendam animaduertit speciosum, ac prægrandem ex palmitibus pendentem, quem Auxentio præcidendum mandauit. Ille uerò educto quam primum gladiolo, quem femoralibus appensum gestabat, nihil mali suspicans desecuit.

Ad quem Licinius, pone, inquit, racemum ad pedes Bacchi. At ille nequaquā, ò Rex, respondit, Christianus enim sum. Licinius autem, ergo hinc abibis exauctoratus. De duobus enim alterū facias necesse est. Porrò nihil ille cunctatus, & cingulum soluit, & lætus quo erat habitu è regia excesſit, quem aliquanto post Mopsuestiæ Episcopum urbis præfecti constituerunt.

Huius autem frater natu minor Theodorus fuit, unus ex eorū numero qui Athenis literarum studio operam dedere, qui & ipse postea Tharsi Episcopatum sortitus est.

VITA BABYLÆ EPISCOPI ET MARTYris per eundem Suidam, eodemq; Interprete.

Vbi supra.

BAbylas Antiochiæ Episcopus fuit. Hunc aiunt Numeriano, alij uero Decio Imperatori dæmonis cuiusdam impulsu in frequentem ecclesiam ingredi uolenti, pro foribus se se opposuisse, dicentem se pro uiribus lupum in ouile introire nequaquam passurum. Numerianum uero seu populi seditionem subueritum, seu quòd alioqui sententiam mutasset, confestim quidem ab ingressu ecclesiæ sibi temperasse.

Cæterum indignatus ꝙ ab Episcopo aditu in Ecclesiam fuisset prohibitus, ubi se in regiam recepit, illum ad se accersi iusit, ac primũ quidem de ea reiectione illum est criminatus, deinde dęmonibus iusit sacrificare, si illati criminis pœnam uellet effugere. At ille ad obiectam criminationem respondit, suas esse partes dicens, qui pastorem ageret, omnia quę ad gregis salutem pertinent alacri animo suscipere, oblatamq́; respuit conditionem, nullo modo se cõmissurum affirmans, ut deserto uero Deo exitialibus dęmonibus Dijs falsò nominatis sacra faceret. Post hæc Numerianus ut eũ à sententia minime deduci posse perspexit, catenis & compedibus constrictum ad necem rapi iusit cpite mulctandum.

Ille uero dum ad supplicium duceretur, hæc ex psalmo excerpta uerba cantabat. Conuertere anima mea in requiem tuã, quia Dominus benefecit tibi. Aiunt insuper tres etiam pueros fratres adolescentulos admodum in eius disciplina educatos, à rege fuisse correptos, quumq́; & ipsi uarijs licet tormentorum admotis generibus affecti, Dijs tamen hostias immolare recusassent, capite obtruncatos fuisse. Qui ubi ad locum supplicio constitutum peruenissent, eos ante se Babylas collocatos priores gladio obiecit, ne ipsorum quispiam conterritus mortem subter fugeret, dumq́; illis caput à ceruicibus abscinderetur, his usus est uerbis. Ecce, inquit, ego, & pueri, quos dedit mihi Deus. Mox & ipse ceruicem carnificis gladio porrexit, quum tamen prius ijs, qui eius corpus collecturi erant, mandasset, ut catenas, & compedes unà secum in sepulchro conderent, ut hæc, inquit, humato mihi sint ornamentum. Ac nunc cum ipso hæc, ut aiunt, sunt condita.

Vbi supra.

VITA BASILII CÆSARIENSIS EPIscopi per eundem Suidam scripta, Alberto Lino Veronense Interprete.

BAsilius Cæsareæ Cappadocum, quæ prius Mazaca uocabatur Episcopus fuit, Gregorij Nazianzenorum Episcopi sodalis. Ortus est autem ex ualde illustribus parentibus, Basilio uidelicet, & Emmelea, quorum cognatio generis antiquitate Clarissima fuit, uir eloquentissimus, ac ✝ disciplinis omnibus eruditissimus. Hic multa scripsit, inter quæ illa præcipue admirationi sunt, quæ in exahemeron cõscripsit. Composuit autem libros egregios aduersus Eunomium, & opus de Spiritusancto, nouemq; homelias in Exahemeron, Alium item librum de monachorum officijs, De Virginitate alium, Laudationem in quadraginta martyres, Alium in Gordium, in Barlaam, in Iulittam. Extant etiam sermones morales in diuersos psalmos,

✝ *Si sanctus hic uir eloquẽtia & omnibus disciplinis fuit eruditissimus, cur hoc tẽpore quidã illarũ studiũ tãquã inutile dãnant, & a sancta ecclesia explodere uolunt?*

psalmos, Diuersæ item epistolæ, quibus nihil præstantius, ad Libaniũ sophistam, & Gregorium amicum, atque ad alios complures. Huius autem Basilij & Philostorgius in sui temporis historia mentionẽ facit, sic scribens.

Basilius enim illis temporibus Cæsareæ Cappadociæ floruit, & Gregorius Nazianzi quod oppidum publicum Cappadociæ est diuersorium & Apolinarius Laodiceæ, quæ est in Syria. Porrò tres isti uiri eo tempore pro consubstantialitate Spiritussancti aduersus eos, qui illum alterius esse à Patre & Filio substantiæ asserebant, acriter decertabant, longo interuallo omnes, quotquot antea, & post ad meã usque ætatem eiusdem hæresis fautores, defensoresque fuerunt, superantes, adeo ut Athanasius præ illis puer habitus fuerit. Nam cum externarum, quæ uocantur, disciplinarum erant peritissimi, tum ex sacris scripturis quæcunque populo prælegu ntur, quæque memoriæ mandari solent ut in promptu habentur, optime isti callebant, omniumque maxime Basilius. Ad hæc unusquisque illorum ad libros pro suo quisque ingenio, & stylo componẽdos erat aptissimus, siquidem Basilius in popularibus orationibus unus inter omnes maxime eminebat. Erat enim in concionibus ad populum splendidissima, oratione locuplectissimus. Apolinarius uero scribendis cõmentarijs excellebat. At Gregorius si ad utrũque concionandi scilicet, & cõmentandi genus examinaretur, ad scriptionem aptior uidebatur. Hactenus Philostorgius Arianus de illis uelut cursim scripsit.

Obijt autem magnus Basilius Gratiano Romanorum imperium gerente, quatuorque fratres habuit, Gregorium Nissæ Episcopum, & Petrum etiam ipsum Episcopum, aliosque duos monasticam uitam sequutos.

VITA ALTERIVS BASILII EPISCOPI Erinipolis per eundem Suidam scripta, eodemq; Alberto Interprete.

Vbi supra.

BAsilius alius Erinipolis Ciliciæ Episcopus fuit Anastasio imperante, mente, ac studio Basilio Cæsareæ cognomini suo consimilis. Scripsit hic aduersus Archelaum Colonem presbyterũ.

VITA GENNADII PATRIARCHÆ Constantinopolitani per eundem Suidam, eodemque Interprete.

Vbi supra.

GEnnadius Patriarcha Constantinopolis noctu orandi gratia ad sanctum ingressus altare, spectrum dæmoniacum quoddam

uidit,illudq; clamans audiuit,se eo quidem uiuente uictum succumbere,at post eius obitum ecclesiæ dominatu omnino potiturum.

Habetur in loco ubi supra.

VITA GREGORII NAZIANZENI EPIscopi per eundem Suidam, Interpreteque eodem.

GRegorius Nazianzi,quæ ciuitas publicum Cappadociæ est diuersorium,Episcopus fuit,uir disertissimus Basilio Cæsareæ, quæ est in Cappadocia,Episcopo summa necessitudine,& familiaritate coniunctus.Hic non solum [1] grāmaticæ peritus,atq; ingenio ad poeticam habili fuit,uerum multo etiam magis ad philosophiam exercitatus,rhetorque excellentissimus.Multa soluta oratione conscripsit.Siquidem uniuersa eius opera triginta millibus uersuū ab eo absoluta fuerunt,è quorum numero hæc sunt.De obitu Cæsarij fratris,oratio funebris in eius Patrem, Altera in Gorgoniam sororem,De pauperibus diligendis.Laudatio Macabæorum,Laudatio Cypriani,Laudatio Athanasij,Laudatio Heronis Philosophi, Aduersus Iulianum Imperatorem orationes duæ,De Spiritusancto oratio una,Panegyricæ orationes decem,aliæque item per multæ & omnibus notæ. Sequutus est autem in dicendo stylum Polemonis Laodicensis,qui smyrnæ artem dicendi professus est, Aristidisque Rhetoris præceptor fuit.Alium insuper heroico carmine librum composuit,uirginitate et matrimonio inter se inuicem disceptantibus,aliaq; uarijs diuersisque metrorum generibus argumenta tractauit. Quæ quidem omnia in unum collecta uolumen triginta mille carminum conficiunt.

[1] Vide & hūc sanctissimū uirū humanarū disciplinarū scientia imbutum.

Huius autem Gregorij & Philostorgius Arianus in sui temporis historia mentionem facit,quem ad modum in uita Diui Basilij dictū fuit.Ac stylus quidem Gregorij Apolinarij stylo grandior,Basilij uero pressior fuit. Cæterum quum tanta in his uiris & dicendi & scribendi inesset facultas,moribus quoque nihilominus integritate apud multitudinem spectandis suspiciendisque præditi erant,adeo ut & ijs omnibus quæ in eorum uita conspicerentur,ipsique loquerentur,ac scribendo in lucem æderent,unumquemq; ad suam societatem perducerent,ut quoque eorum siue facto,siue sermone, seu scripto capi quisque facilius poterat.

Quum igitur Gregorius adhuc superstes Episcopum in eius locum suffectum ecclesiæ,cui ipse presul obtigerat,præfecisset,ipse in quodam agro solitariam uitam traduxit. Annos uero nonaginta atq; eo amplius natus,decimo tertio anno Imperij Theodosij migrauit è uita,hoc eius uirtute indignum passus, quòd & à Cathedra urbis regiæ depulsus fuit,& deteriores digniores habiti quàm ipse, qui uirtute,& uitæ sanctæ splendore longè omnibus antecellebat.

VITA GREGORII NISSÆ EPISCOPI per eundem Suidam, eodemque Interprete.

Habetur ubi supra.

GRegorius Basilij Cæsariensis frater Nissæ Episcopus fuit, uir & ipse præstantissimus 1 omnibusque bonis artibus eruditissimus. Verum rhetoribus in primis operam dedit, in qua quidem facultate tanta cum laude & splendore enituit, quanta quiuis alius superiorum temporum illustris orator. Hic aduersus Eunomiũ librum eximium conscripsit, opusq; egregium de hominis opificio. Ad hæc crebras, & continuas homelias partim in cantica cãticorum, partim in Ecclesiastem, Ad Macrinamque sororem longum quendam, eumq; per pulchrum de anima librum composuit, multaq; alia scripsit, inter cætera laudationem Stephani protomartyris sanè quã admirabilem, illiusq; Gregorij uitam, qui miraculis clarissimus fuit.

1 *Nota, Omnibusq; bonis artibus eruditissimus, contra eos qui liberaliũ artium studia improperant.*

VITA GREGORII NEOCÆSAREÆ EPIscopi per eundem Suidam, eodem Interprete.

Vbi supra.

GRegorius, qui & Theodorus dictus est, cognomento θαυματουργὸς, hoc est, mirabilium operum effector, Neocæsareæ, quæ est in Ponto, Episcopus fuit. Hic ab ineunte adolescentia ex Cappadocia Berytum, indeque Cæsaream, quæ est in Palæstina, græcarum, latinarumque literarum ardens studio, unà cum fratre Athenodoro se transtulit. Quos etiam sensim in Christi fidem inducens Origenes, proprios sibi discipulos, sectatoresque reddidit. Per quinquennium igitur quum in eius disciplina permãsissent, in patriam postea ab eo remittuntur, ibique ab Origene absens Gregorius Panegyricam gratiarum actionis orationem ad eum scripsit, quam mox conuocatis ciuibus omnibus, ipsoque etiam præsente Origene recitauit, Quæ & extat ad hunc usq; diem scripsit & metaphrasim in Ecclesiastem breuissimam illam quidem, sed oppidò admirabilem. Multas præterea, ac uarias Epistolas, æditisque signis, ac miraculis supra hominem, posteaquam Episcopatum adeptus est, Iuliano Imperatore excessit è uita.

VITA DAMASI ROMANI PONTIFICIS per eundem Suidam, eodem Alberto Lino Interprete.

Habetũr ibidem.

DAmasus Romæ Episcopus ad faciendos uersus aptus natura, multa, eaque breuia heroico carmine ædidit, Octogenariusq; Theodosio imperãte diem suum obijt. Scripsit & alia multa.

Vbi supra.

VITA DIODORI MONACHI PER EVNdem Suidam, eodem Interprete.

DIodorus Iuliano,& Valente Imperatoribus monasticæ se uitæ dedit, quum antea Tharsi ciuitatis Ciliciæ fuisset Episcopus. Hic, ut ait Theodorus lector in Ecclesiastica historia, uaria composuit opera, sunt autem hæc, Explanationes in uetus testamentum, uidelicet in uniuersum Genesim, Exodum, ac deinceps in reliquos Mose libros, atque in Psalmos, & in quatuor libros Regum, in quęstiones libri Paralipomenon, in Prouerbia, Quæ sit contemplationis, & allegoriæ differentia, in Ecclesiastem, in Cantica canticorum, Chronicon in Prophetas erratum Eusebij Pamphili de temporibus corrigens, in quatuor Euangelia, in acta Apostolorum, in Ioannis Euangelistę epistolam. Quod Deus in Trinitate unus est, Aduersus Melchisedecitas, Aduersus iudæos, De mortuorum resurrectiõe, De anima, Aduersus diuersas de eadem anima hæreses, Ad Gratianum summæ, contra Astronomos, & Astrologos, & fatum. De sphęra, ac de quinque Zonis, deque contrario Astrorum cursu, De sphera Hipparchi, De prouidentia, Aduersus Platonem, De Deo & Dijs, De natura & materia, in quo quidem libro quid est iustum tractat. De Deo & materia, qua in re Gentiles hallucinati sunt. Quòd inuisibiles naturæ non ex elementis, sed ex nihilo cum elementis creatæ fuerunt. Ad Euphonium Philosophum per interrogationem, & responsionem contra Aristotelem, De corpore cœlesti, Quomodo sol est calidus, Aduersus eos qui dicunt cœlum esse animal. Quomodo opifex quidem semper fuit, non autẽ illius opera. Quomodo in Deo sit uelle, & nolle, cum ipse sit sempiternus contra Porphirium. De animalibus, & sacrificijs.

Ibidem.

VITA DIONYSII AREOPAGITÆ PER eundem Suidam scripta, eodem Interprete.

DIonysius, Areopagita Athenarum Episcopus fuit, uir excellentissimus, externisque 1 disciplinis eruditissimus, à Paulo ad Christianam religionem institutus. Quòd uero ad externarum disciplinarum studia attinet, quæ Athenis uigebant, doctrina omnes ante ibat. Nam singularum propemodum, quæ ab eis coluntur, sectarum magnam habuit cognitionem. Hic Paulum Apostolum Athenis concionãtẽ, Christumq; & resurrectionem Græcis audacter, libereq; euangelizantem audiuit, quũquã Pauli prædicatione persuasus Christianam fidem amplexus fuisset, ab ipso etiam Episcopus urbi præficitur.

1 Ecce quõ etiã excellentissimus hic uir externis disciplinis eruditissimus fuit, nec obstiterunt quin dei seruitio totũ se manciparet.

Initio

Initio itaque Imperij Tyberij Cæsaris, quo quidem tēpore & ipse florente erat ætate, in Ægyptum nauigauit, cum sapientibus eius regionis congrediendi cupidus. Erat autem unà cum eo & Apollophanes ille sophista, quē Polemon Laodicensis Aristidis præceptor smyrnæ perpetuò audiuit. Quum igitur Christus Dominus supplicio crucis affueretur erant ambo Heliopoli, quæ est in Ægypto. Ac sanè Eclypsi Solis non secundum naturam facta (Neq; enim coniunctionis tempus erat.) Apollophanem sophistam hæc ad beatum Dionysium dixisse ferunt. O bone Dionysij Diuinarum uicissitudines rerū sunt. Cōmemorat autem hæc omnia ipse Dionysius in epistola, quā ad Polycarpum cœlum magnum smyrnæ episcopum scripsit (conuitijs enim Dionysium ob christianam ab eo religionem susceptam Apollophanes consectebatur) & ait, tu autē affirmas Apollophanē sophistam in me maledicta conijcere, parricidamq; appellare, quippe qui Græcorum doctrinis contra Græcos utar non pie. At nos uerius aduersus illum possemus dicere, græcos diuinis contra diuina nephariæ uti, diuinum cultum per Dei sapientiam conantes exterminare, & paulopost. Verum & ipse Apollophanes diuinis contra diuina utitur non pie. Nam rerum cognitione, quæ ab ipso dicitur philosophia, atque â diuino Paulo Dei sapientia nuncupatur, ueros philosophos ad authorem tum ipsarum rerum, tum earum cognitionis oportuit adductos. Et post pauca. Debebat Apollophanes quum sit sapiens considerare, nullum ex corporibus cœlestibus ordinem & motum proprium uariare, & mutare unquā aliter potuisse, nisi eum, qui & author fuit ut esset, quique ipsum continet, ad hoc momentum habuisset, qui, ut sacrę testantur literæ, omnia facit, & transfert.

Et rursum post pauca. Dic autem illi, Quid de eclypsi, quæ, dum Saluator noster ageretur in crucem, facta est, dicis? Nam cum ambo Heliopoli tunc unà essemus, admirabiliter Lunam cum Sole congredientem spectabamus (Neque enim congressionis tempus erat) Rursumq́; ipsam Lunam ab hora nona usque ad uesperam supranaturaliter ad diametrum Solis in aduersa cœli parte oppositam. Insuper autem & hoc illi reduc in memoriam. Non enim eum latet, quòd ipsam Lunæ cum Sole cōgressionem ab Oriente incipientem uidimus, atq; usque ad finem corporis solaris, quo ad scilicet illud nobis totū obscurasset, progressam, deinde regressam. Ac rursus non ex eadem parte & congressionē, & repurgationem fieri conspeximus, sed ex contraria per diametrum. Adeo multa eo tēpore supra naturam facta sunt, soliq́; Christo omnium authori possibilia, qui facit magna, & mirabilia, quorum non est numerus. Hæc, illi dicito, si tibi fas est, & si potes Apollophanes redargue, præsertim aduersum me qui tecū unà tunc aderā, & simul uidi, atque expendi omnia, simulq; supra modū sum

admiratus. Cæterum & Apollophanes nescio quo spiritu tunc cœpit uaticinari, hæcq; ad me, uelut qui ea quæ tunc fierent coniectaret, dixit, Diuinarum uicissitudines rerũ sunt. Hæc magnus Dionysius (ut epistolæ breuitas ferebat) ad diuinum Polycarpum scripsit.

Porrò eius sapientiam, & eloquentiam stylus præstantissimus librorum ab ipso conscriptorum planè demonstrat. Siquidem & externarum, quæ uocantur, disciplinarum, & diuinarum, nostrarumq; peritissimus fuit. Nam si ad suorum uerborum splendorem, sententiarumq; profunditatem respicias, non humanæ naturæ, sed cuiusdam immortalis, diuinæq; uirtutis hæc esse fœtum existimaueris. Opera autem ab eo conscripta hęc sunt. Ad Timotheum Ephesi Episcopũ, & ipsum Pauli discipulum de diuinis nominibus libri duodecim. De unita & discreta Theologia. Quæ sit orationis uirtus, & de beato Hierotheo. De reuerentia, & conscriptione theologica. De bono, Luce, Pulchro, Amore, Ecstasi, Zelo. Et quod malum neq; est aliquid, neq; ex ĳs quæ sunt, neque inter substantias est. De ente, in quo & de exẽplaribus, de uita, de sapientia, sensu, ratione, ueritate, fide. De uirtute, iusticia, salute, redemptione. De magno, & paruo, eodem, altero, simili, & dissimili, statu, motu, & æqualitate. De omnipotente antiquo dierum, in quo & de seculo, & temporibus. Et quid sibi uult, ipsum esse. De sancto sanctorum, Rege regum, & Domino dominorum, & Deo Deorum. Alius liber ad eundem Timotheum de ecclesiastica Hierarchia quindecim continens capita. Alius item ad eundem de cœlesti Hierarchia continens & ipse capita qnindecim, Nec non alius de mystica Theologia quinque distinctus capitibus. Feruntur autem & eius epistolæ ad Gaium cultorem quatuor, ad Dorotheum ministrũ una, ad Sosipatrum sacerdotem una, ad Polycarpum Smyrnę Episcopum una, ad Demophilum Cultorem una, ad Ioannem Theologum apostolum, & Euangelistam una. Sciendum est autem quosdam ex philosophis externis, & Proclum imprimis, beati Dionysĳ speculationibus sæpius usos fuisse, immò etiam ĳsdem metipsis uerbis. Ex quo suspicari licet, ueteres philosophos Athenis florentes quum eius opera, de quibus ipse ad Timotheum scribens mentionẽ facit, pro suis usurpassent, ea occultasse, quò diuinę eius doctrinæ authores ipsi uiderent.

Vides quod huiusmodi libri sunt Dionysĳ Areopagitæ, contra sciolorũ nonnullorum delyramenta.

Prouecta igitur iam & decrepita ætate Dionysius spiritus martyrio pro Christo cõsummatur Traiano Cæsare imperante, quo etiam tempore diuinus Ignatius immortalitatem strenue usque ad finẽ pro Christi fide certando est adeptus. Laudationem in magnum Dionysium scripsit Michael Syngellus Hierosolymitanus, in qua dicit: Quęcunque autem per traditionem 2 non scriptam, aut ex scripto accepimus, uenimus uobis audiendi cupidis expositiuri. Talis igitur ab antiquo tempore à patre filio traditus sermo ad nos peruenit, magnum

2 Ecce quõ in sancta dei ecclesia sunt duplices traditiones, scriptæ, & uidelicet & non scriptæ, & utrasq; sancti patres ueteres diligentissime obseruarunt.

hunc Dionysium salutiferæ passionis tempore, quando Sol in meridie obscuratus est, rei nouitate magnopere obstupescentem, atque ultra humanæ cognitionis fines progressum, quum id quod acciderat perpendisset, dixisse, Ignotus patitur Deus, per quẽ hoc uniuersum oppletum est tenebris, & cõmotum. Et con.estim notato tẽpore, in quo prodigium hoc longe, lateq; per uniuersum patens orbẽ factum fuerat, apud se ipsum seruabat, quid inde portenderetur expectans.

VITA EPIPHANII EPISCOPI PER eundem Suidam; eodemque Interprete.

In loco ubi supra.

EPiphanius Constantiæ, quæ est in Cypro, Episcopus, quæ antea salamin uocabatur, contra omnes hæreses libros, qui Panaria dicuntur, atque alia multa scripsit, quæ quidem à doctis propter res, à rudibus uero propter uerba leguntur. Extrema senectute decessit.

VITA ALTERIVS EPIPHANII EPIscopi per eundem Suidam eodem Interprete.

Ibidem.

EPiphanius Selybriæ uel Olybrię Episcopus librum per utilem aduersus imaginum combustores conscripsit.

VITA EVAGRII PER EVNDEM SVIdam eodem Interprete.

Vbi supra.

EVagrius uaria opera composuit, in quibus & commentarium in Prouerbia Salomonis.

VITA EVDOXII EPISCOPI & Cæsarij martyris per eundem Suidam, eodemque Interprete.

Vbi supra.

EVdoxius Antiochiæ episcopus fuit ex Arabisso paruæ Armenię ciuitate. Huius autem Cæsarius pater Maximiano Imperatore martyrio coronatus fuit, quãuis antea uoluptatibus deditus. Verum susceptas superiore ætate maculas martyrij sanguine uoluit eluere. Vtroque enim eius pede senis grandibus clauis perforato, igni ipsum tradidere, quumque simul ac primum in flammam fuisset ingressus, occidisset, propinqui semiuiuum, atque adhuc integrum sublatum cadauer, in quodam agro subêl nuncupato condiderunt.

Habetũr ubi ſupra.

VITA THEOPHILI SERVI DEI PER EVNdem Suidam, Alberto Lino Veronenſe Interprete.

Theophilus ab Indis reuerſus Antiochiæ degebat, nullam ipſe quidem peculiarem eccleſiam habens ſibi concreditam, ſed ueluti communi paſtori ad omnes tãquam proprias fidenter adire licebat, rege quãplurimi ipſum faciente, cæteriſque omnibus quoſcunque accederet ſumma alacritate accipientibus, atque illius magnitudinẽ uirtutis ſuſpicientibus. Fuit enim hic uir præſtantior, quàm ut quiſpiam eius poſſit pręſtantiam uerbis conſequi. Fuit, inquam, uelut quædam Apoſtolorum imago. Siquidem fertur etiam ipſum aliquando & Iudææ cuiuſdam mortuum filium à mortuis excitaſſe, id quod Thalaſſius unus ex ĳs, qui non modico tẽpore cum ipſo uerſati ſunt, affirmat. Qui quidem de mendacio in rebus eiuſmodi minime cuiquam ſuſpectus eſſe debet, quippe quum haud paucos alioqui ſuorum temporũ æquales habeat qui hoc atteſtantur, qui Theophilo ſunt familiariter uſi.

Vbi ſupra.

VITA IVSTINI PHILOSOPHI, ET MARtyris per eundem Suidam, eodem Interprete.

Iuſtinus Philoſophus, & habitu Philoſophorum utens, ex Neapolitanorum præfectura, quæ eſt in Paleſtina, Priſco patre Bachij filio ortus eſt. Hic pro Chriſtiana religione ualde laborauit, adeo ut & Antonio cognomento Pio, atque eius liberis, ſenatuiq; Romano librum contra Gentiles conſcriptum legendum tradiderit, opprobrium crucis minime erubeſcens. Scripſit & alium librum, quem Antonini ſucceſſoribus, hoc eſt, Marco Antonino, & Lucio Aurelio commodo dedit. Alius quoque eius extat liber contra Gentiles, in quo de fuga Dæmonum diſſerit. Et quartus liber ſimiliter aduerſus Gentiles, quem confutationem inſcripſit. Alius inſuper de Dei monarchia, & alius quem Pſaltem nominauit, & de anima alius, Nec nõ dialogus aduerſus Iudæos, quem quidem aduerſus Tryphonem Iudæorum Epheſi commorantium principem ex tempore compoſuit. Quin etiam inſignia aduerſus Marcionem opera ædidit. Et alium librum contra omnes hæreſes, cuius in Apologetico, quem Antonino Pio tradidit, mentionem fecit.

Cæterum quum hic Romæ commoraretur, Creſcentem fatuum illum Cynicum maledictis Chriſtianos uexantem ualde cõfudit, helluonem, luxurioſumque, & proteruum illum appellans, mortemque ex timeſcentem demonſtrans. Ad extremum huius creſcentis oppugnatiõe, atq; inſidĳs, ut chriſtianus pro Chriſto martyrio eſt affectus.

VITA IOANNIS DAMASCENI PER eundem Suidam, eodem Interprete.

Vbi supra.

IOannes Damascenus cognomento Mansur, uir & ipse doctissimus fuit, ac nemine illorum inferior, qui sua tempestate eruditione, ac doctrina illustres fuerunt. Extant quãplurima ipsius scripta, summèque erudita, Nec non comparationes uirorum illustrium inter se, de quibus in diuina scriptura fit mentio. Et canones tum metro iambico, tum soluta oratione ad canendum appositi. Floruit autem eadem tempestate & Cosmas Hierosolymitanus uir apprime ingeniosus, concinamque omnino musicam spirans. Si quidem canones Ioannis, & Cosmæ ad cantum compositi, non habent quibus cum comparentur, neque etiam sunt habituri, quoad uita hæc nostra durabit.

VITA DIVI IOANNIS APOSTOLI, ET euangelistæ per eundem Suidam, eodem Interprete.

Habetur ubi supra.

IOannes Theologus, & euangelista ab eo, quod in Pathmo pertulit, exilio Ephesum reuersus, euangelium composuit annos centum natus, prouectusque ætate usque ad uigesimum supra centum ibi degens Theologiam conscripsit. 1 Recipit autem Chrysostomus & epistolas eius tres, & Apocalypsim.

1 Si tantus doctor imo tota dei ecclesia, tres Ioannis epistolas recipit et Apocalypsim, quare modo quidam reijcere audent?

VITA D. IOANNIS CHRYSOSTOMI per eundem Suidam, Alberto Lino Interprete.

Habetur ubi supra.

IOannes Antiochensis cognomento Chrysostomus, presbyter inter præcipuos Antiochiæ fuit, Eusebij uerò Gmeseni philosophi, & Diodori sectator. Hic multa scripsisse dicitur, ex quibus libri de sacerdotio tum propter argumenti excellentiam & stylum, tum propter uerborum facilitatem, atque elegantiam, cæteris eius scriptis excellunt. His autem proxime accedunt & orationes in Psalmos Dauidicos, & explanatio in Euangelium Ioannis. Nec non cõmentaria in Matthæum, Marcum, & Lucam. Reliqua uero ipsius monimenta plura sunt, quàm ut ea quis numero complecti queat. Si quidem uniuersam Iudaicam, Christianamq; scripturam ille cõmentarijs sic illustrauit, ut alius ante ipsum nemo. Martyrum uero laudationes adauxit, quum eas ipse nullo negotio ex tempore componeret, orationque ex eius ore celerius quàm Nili catarractæ defluebat. Nemo itaque post hominum memoriam simili orationis copia abundauit, qua quidem ipse solus diues fuit, solusque iure & aureum, & diuinum adeptus est

nomen. Cæterum opera ab eo conscripta non est hominis percensere numerando, sed Dei potius, cui nota sunt omnia.

Hic sanctus Ioannes Chrysostomus summus continentiæ cultor fuit, ac uigilantissimus, & quietis amantissimus, temperantiæq; zelo ualde in castigando liber, atq; iracundus. Excandescentiæ enim magis quam modestiæ indulgebat. Qua quidem libertate loquendi immodice aduersus familiares usus est. Atque in docendo quidem multum operæ ponebat, ut prodesset. In collocutionibus uerò arrogans & contemptor ab ijs, qui eum haud ita bene norant, existimabatur. Quocirca creatus Episcopus maiore grauitate erga subiectos est usus, & mores, & uerba ad cuiusq; correctionem, & salutem mutans. Nequaquã igitur ut quis adulator non est, hic superbus est habendus. Neque rursus siquis adulator, & nequam fuerit, hic continuò moderatus dicendus sit. Verum eum, qui ordinem, & decorum ingenuis consentaneum uult conseruare, magnanimum esse conuenit, non superbum, fortem non audacem, humanũ non abiectum, modeste de se sentientem, nequaquam autem humilitatem animi simulantem, liberalem non seruilem, quemadmodum & ipse dicit. Idcirco pastorem & magistrum uarium esse oportet, uarium autem appello non subdolum, neque adulatorem, & petulantem, sed multa libertate, & fiducia plenum, qui etiam norit, quotiescunque id res postulare uideatur, se se utiliter demittere, simulq; benignum, & austerum esse. Neque enim subiecti uno & eodem modo omnes tractandi sunt, quãdo nec à medicis una atque eadẽ ægrotantibus omnibus medicina est adhibenda, neque nauis gubernatori una sequenda ratio pugnandi cum uentis.

Perpende igitur qualem nam illum esse oportet, qui tantæ tempestati, atque eiusmodi iactationi, tamque magnis fluctibus resistere debeat, ut fiat omnibus omnia, ut omnes lucrifaciat. Etenim grauem esse oportet talem uirum, & minime inflatum, terribilem & comem, qui & dominum, & socium agere sciat, muneribus incorruptum, & pronum ad obsequia, summissum & inuictum, alacrem & placidum, ut aduersus hæc facile ualeat depugnare. Cauendum est ergo homini qui in oculis omnium uersatur, ac prudentia præditus est, ne aut alijs ipse aduletur, aut adulatoribus aures patefaciat; ue'ue gloriosus sit, aut assentator, sed utrorunque horum uitiorum excessum corrigere oportet, & liberum esse, nec ad pertinaciam declinare, neque ad seruilem summissionem se abijcere. Nam erga probos humilem esse oportet, erga audaces uero elatum. Quando quidem illi modestiam uirtutem esse arbitrantur, isti uero audaciam, fortitudinem. Quocirca aduersus illos humilitate est utendum, in istos uero fortitudine, quæ eorum spiritus ab audacia sumptos extinguat, ut ijs quidem prosis, horum autem fastum deprimas. Tempus est enim omni negotio,

inquit Salomon. Hoc eſt tempus humilitatis, & poteſtatis, redarguendi & conſolandi, parce & libere loquendi, lenitatis & aſperitatis, ac denique omnium. Quapropter interdum quidem præ ſe ferenda eſt humilitas, puerique in humilitate iuxta Dominicam uocem imitandi, interdum uero poteſtas exercenda (quando res ita fert) quam Chriſtus dedit ad ædificationem, nequaquam autem ad deſtructionem. Ac ſanè tempore conſolationis ſuauitas eſt adhibenda, tempore uero ſeueritatis Zelus præ ſe ferendus. Atque in unoquoque aliorum ſimiliter recta, & iuſta cogitatio ſuſcipienda. Cogitationes enim iuſtorum iudicia ſunt.

Iſidorus autem dicit, Principem & iuſtum & terribilem eſſe oportet, ut qui recte uiuunt ſecuro animo ſint. Qui uero peccant, metuant. Nam alterum ſine altero eſt diſciplinæ diſſolutio potius, quàm Imperium. Si enim omnes dicto audientes, & uirtutis amantes eſſent, ſola benignitate eſſet opus. Si uero omnes improbi, & flagitijs dediti, metu. Verum quum & boni ſint, & mali, utraque principi & præfecto ſunt uſurpanda.

VITA ISIDORI SERVI DEI PER EVNdem Suidam, Alberto Lino Veronenſe Interprete.

Ibidem.

ISidorus Peluſiotes presbyter uir præſtantiſsimus, 1 philoſophusq;, & Rhetor, ſcripſit Epiſtolas tres diuinam explanantes ſcripturam, atque alia quædam.

1 Vides et hunc ſanctiſſimum uirum philoſophũ Rhetoremq; pariter extitiſſe? Non igitur huiuſcemodi ſcientiæ ſunt ita temere cum hæreticis explodendæ.

VITA CYRILLI MARTYRIS, per eundem Suidam, eodem Interprete.

Habetur in libro de quo ſupra.

CYrillus Diaconus in ciuitate Heliopoli, quæ eſt iuxta Libanũ, magno Conſtantino Imperatore idola multa contriuit. Iuliano uero quum eius uentrem diſſecuiſſent, exenteratum hæpar deguſtarunt.

VITA LEONTII MONACHI PER EVNdem Suidam, Alberto Lino Veronenſe Interprete.

Habetur ibidem.

LEontius monachus Zenone imperante prophetica gratia, obſcura, & recondita ſcripturarum loca aperiens, atque illuſtrans, ex ſtudioſis multos habuit ſibi operam dantes. Cæterũ ſtupentibus quibuſdam ob ea, quæ à rege monſtruoſe, nepharieq; aduerſus eccleſiam patrabantur, non eſt, inquit, cur miremini ea quæ ab homine, ab hominibusq; ad principatum electo fiunt, quando & Saul, qui

Dei decreto regnum est consecutus, Abimelecum, eiusq; liberos in domo Dei gladio interfecit. Quumq; alij hæsitarent, existimarentq; regis naturam ex humana in feram, agrestemq; fuisse mutatam, propterea quòd initio regni humaniter quædam egisset, aliaq; similiter esset pollicitus, non est (inquit) immutata natura, sed uitiositas in prosperitate patefacta quæ Illi magi timore fuerat dissimulata.

Quum autem librum stromatum Clementis legeret, atque ad locum peruenisset, in quo uiros meretricum more faciem pigmentis inungentes, capillumq; inficientes cauillatur, dixissetq; Leontius, nunquid est aliquis rege excepto qui capillum tingat, faciemq; fuco illinat? Respondit alius monachus, nos de priuatis hominibus penitus ignoramus, num quispiam ornatu naturam immutare sustineat. Veruntamen hoc regem facere accepimus. Cæterum monachi admodū prompte illos sunt cauillati, qui marium naturam in muliebrem conantur conuertere. Nam quòd & ex ueteribus plurimi huiusmodi homines ut pote leues sunt aspernati, multos in historijs inuenias, maxime uero Philippum Alexandri patrem. Quum enim Antipatrum quendam ex numero amicorum, quem in iudicum ordinem cooptauerat, barbam, comamq; tingentem animaduertisset, ab eo ordine illum amouit, dicens, In pilis infidelem nequaquam in negotijs fidelem existimes.

Habetur in loco ubi supra.

VITA LVCIANI MARTYRIS PER EVNdem Suidam scripta, Alberto Lino Interprete.

LVcianus martyr samosatensis, quæ est Syriæ ciuitas, uir nobili genere natus, ab ineunte ætate cum quodam Macario Edesse cōmorante, sacrasq; literas explanante uersatus, quicquid apud illum optimum, ac præstantissimum inuenit, haud multo tempore percepit, atque in solitariam uitam secessit, omnesq; absolutæ uirtutis numeros expleuit. Prouectus est autem & ad sacerdotium presbyter Antiochiæ factus, ibique ludum literarium magnum aperuit, undiq; studiosissimis alijs aliunde ad eum disciplinæ causa concurrentibus.

Hic quum sacra uolumina multis esse mendis adulterata corruptaq; comperisset, quòd & tempus, & frequens eorū descriptio multa in ijs uitiauerant, Ad hæc quòd improbissimi quidam homines, qui doctrinæ Gentilium præerant, germanum eorum sensum peruertere uoluerant, ad ulterinaq; multa interseruerant, hic, inquam, quum sacros codices uniuersos sumpsisset in manus, eos ex Hebraica lingua, quam & ipsam optime callebat, in pristinam integritatem restituit, non mediocri ad huiusmodi correctionem labore suscepto. Quin etiam diuinorum dogmatum puritatem apud hunc omnium

maxime,

maxime, qui illa tempestate fuerunt, summe conseruatam inuenias. Nam & Epistolas ædidit admodum certe egregias, ex quibus facillime qui uis perspiciat quam uir ille in rebus diuinis sententiam tenuerit. Affectus est autem martyrio Nicomediæ, quæ est in Bithynia, Maximiano imperante.

VITA MACARII ÆGYPTII ET ALExandrini & Euagrij per eundem Suidam, Alberto Lino Interprete.

Habetur in loco ubi supra.

DVo fuere Macarij cognomines, atque ob exercitationem, uitam, mores, & doctrinam ualde celebres, unus Ægyptius, alter uero Alexandrinus. Ac Ægyptius quidem mirabilium operum effector fuit, grauisque & seuerus aduersus discipulos. Alexandrinus uero in omnibus Ægyptij par ac similis fuit, sed hilaris & suauis erga familiares, qua quidem hilaritate, suauitateq; adolescentes ad monasticam exercitationem alliciebat.

Horum Euagrius factus discipulus, philosophiam, quæ factis constat acquisiuit, quum antea uerbo duntaxat fuisset philosopus. Qui quidem Euagrius Constantinopoli à Gregorio Theologo ad Diaconatus ordinem prouectus fuit. Quin & quum in Ægyptum descendisset, familiariterq; cum uiris, quos superius nominaui, uersatus fuisset, eorum uitam est imitatus. Ab hoc libri ualde egregij conscripti fuere, quorum alius quidē Monachus, uel, De uita actiua inscriptus est, alius uero Gnosticus, uel, De ijs, qui digni scientia facti sunt, quinquaginta distinctus capitibus. Alius autem confutatorius contra tentantes Dæmones in octo diuisus partes iuxta numerum octo considerationum, Problemataq; sexcenta ad præ cognitionem rerum futurarum spectantia, & uersibus libri duo, unus ad monachos in Cænobijs, uel, conuentibus commorantes, alter ad uirgines. Eius autem uerba sunt hæc. Necesse est uias monachorum, qui nos antecesserunt, diligenter exquirere, atque ad illorum exemplar nos conformare. Siquidem multa ab illis recte & dicta sunt, & facta. Inter cætera quidam illorū dixit, uitam duriorem asperioremq; cum charitate coniunctam citius monachum prauis affectibus exuere.

VITA MARE SERVI DEI PER EVNdem Suidam, eodem Interprete.

Habetur ubi supra.

MAres Chalcedonius, quæ est in Bythinia, Episcopus quum Iuliano apostatæ Fortunæ sacrificium facienti superuenisset, dum ipse in urbe regia Constātinopoli tunc manu duceretur

(oculorum enim suffusione præ senectute laborabat) adiens ad regem multis illum conuitijs effecit, sceleratum, apostatam, atque impium appellans. At ille uerbis conuitia propulsabat, cæcum eum appellans. Ac ne Galilæus quidem Deus tuus, inquit, tibi uisum restituet. Galilæum namque consueuerat appellare Christum. At Mares liberius ad regem dixit, Gratias, inquit, ago Deo qui me excæcauit, ne tuum uultum uideam, qui tam fœde ad impietatem desciuisti. Ad quæ nihil Iulianus respondit. Attamen grauiter & hoc ultus est. Quum enim animaduertisset eos, qui Diocletiano Imperatore martyrium passi fuissent, apud Christianos in honore haberi, multosque alacriter ad martyrium festinare, alia aggressus est uia, ueluti hoc ipso christianos ulciscens. Ac nimiam illam, quæ Diocletiano Imperatore in christianos exercebatur, crudelitatem in aliud tēpus distulit. Verūtamen non omnino illos persequi destitit. Persecutionem autem appello quiescentes quoquomodo turbare. Turbabat autem hoc pacto. Lege sanxit ne christiani 1 disciplinarum participes fierent, uti ne inquit linguam acuentes ad disputandum cum dialecticis Gentilibus paratiores ueniant. Cæterum quum plurima in christianos machinatus fuisset, nonnullis ut idolis sacrificarent persuasit, è quorum numero fuit Hecebolius Constantinopolis sophista.

1 *Ex hoc loco discere potes cur uellent, si possent, nostri temporis Hæretici ad impij huius Imperatoris imitationē, externarū disciplinarū studia prorsus ab ecclesia eliminare, nempe ne fideles eorū sophismata in disputationibus detegāt, ac ut minus parati ad illorū confutandos errores ueniant.*

VITA MARCI EPISCOPI ET MARTYris per eundem Suidam eodem Interprete.

Habetur ubi supra.

MArcus Arethusiorum Episcopus eloquentia, & uitæ sanctitate clarus fuit, quem Iuliano imperante multis uerberibus contumeliose ceciderunt, atq; immissum in cloacas mox pueris acubus figendum tradiderunt. Postea autem reti inuolutum, garoque, & mele illitum, in ipso æstatis feruore sublimem sub dio suspenderunt, uespas simul, apesq; ad conuiuium inuitantes. Quos ille cruciatus uniuersos constantissimæ pertulit.

VITA METHODII EPISCOPI ET MARtyris per eundem Suidam, eodem Alberto Lino Interprete.

Habetūr Ibidem.

MEthodius Olimpi, quæ est in Lycia, uel Pataræ, ac postea Tyri Episcopus fuit. Hic libros aduersus Porphyrium splendida, ac composita oratione conscripsit, & conuiuium decem uirginum, deq; resurrectione librum præstantissimum contra Origenem, Atque alium contra eundem de Pythonissa, ac de libero arbitrio. Scripsit & commentaria in Genesim, atque in Cantica canticorum, aliaq; mul-

ta, quæ paſſim leguntur. Qui ſub finem perſecutionis, quæ Decio & Valeriano imperantibus facta fuit, Chalcide, quæ eſt in Oriente, martyrio coronatus eſt.

VITA DIVI NICOLAI EPISCOPI PER eundem Suidam, eodem Interprete.

Vbi ſupra.

NIcolaus Myræ, quę eſt in Lycia, epiſcopus, & ardens Chriſtianorum amator, & Dei ualde familiaris fuit. Hic ſanè nihil ſcripſit. Cęterum quum in ſomnis Conſtantino regi aſtitiſſet, & tres duces cuiuſdam calumniatoris opera capite damnatos, ex audita eorum precatione liberauit, & alios quoſdam milites ſimiliter à morte eripuit, nec uſque in hodiernum diem ceſſat eius patrocinium implorantes 1 ab omni neceſſitate uindicare.

1 *Nota pro* Inuocatiōe *ſanctorū, et quod* D. *Nicolaus uindicat ab omni neceſſitate implorantes eius patrocinium.*

VITA PAPHNVTII EPISCOPI SERVI Dei per eundem Suidam, eodem Interprete.

Habetur ubi ſupra.

PAphnutius unius ciuitatis ſuperiorum Thebarum Epiſcopus fuit, uir Deo dilectus, eiuſq; gerens inſignia, quippe cui tempore perſecutionis alter effoſſus ſit oculus. Hunc rex ad ſe accerſi iubebat, atque eius oculum oſculabatur. Cæterum Epiſcopi, qui ad ſynodum conuenerant, nouam legem in eccleſiam inducere in animo habebant, ut uiri ſacrati, uidelicet Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi cum uxoribus, quas adhuc laici duxiſſent, nequaquā concumberent. Qua quidem re in conſultationem poſita, 1 Paphnutius quum in medio conuentus epiſcoporum exurrexiſſet, uehementer uociferabatur, non eſſe graue iugum ſacratis uiris imponendum, honorabile connubium eſſe dicens, ne ſcilicet abſolutam nimis ab eis perfectionem exigentes detrimentum potius eccleſiæ importarent. Neque enim omnes exercitationem illam præduram ferre poſſe, in quam continentiæ ſtudioſi uſq; incumbunt, ut nullis corporis uoluptatibus commoueantur, nullas animi perturbationes patiantur. Nec æqualiter caſtitatem uxoris ſingulorum ſeruatum iri. Caſtitatem autem appellabat legitimæ uxoris congreſſum cum uiro, ſatiſque eſſe eum qui iam in clerum lectus eſſet, non tranſire ad ſecundas nuptias iuxta ueterem eccleſiæ traditionem, nequaquā autem ab ea ſeiungi debere, cui ſemel antea laicus adheſiſſet. Et hæc ille dicebat quum nuptiarum expers eſſet, nullamque prorſus mulierem unquā attigiſſet. Siquidem à puero inter monachos fuerat educatus, atque ob continentiam ualde celebris, ſi alius quiſpiam, erat. Inquā quidem Paphnutij ſententiam uniuerſus epiſcoporū cætus diſceſſit, ſilentiumq; pro-

1 *Hoc nō facit cōtra noſtrorū ſacerdotū calibatū, nā hi in* Concilio *quod in* Orientis *partibus celebrabatur, recipere noluerunt perfectā et abſolutā cōtinentiæ normam, quæ in* Occidētali *hac noſtra eccleſia ſeruatur.*

positæ quæstioni imposuit, opinioni uidelicet eorũ, qui uolebant sacratos uiros relictis uxoribus ab earum consuetudine abstinere.

Vbi supra.

VITA PAVLI HEREMITÆ PER EVNdem Suidam, eodem Alberto Lino Interprete.

PAulus, qui unà cum Chrysantho Nauatianæ ecclesiæ præfuit, prius quidem latinas literas profitebatur. Verum literario labore relicto ad monasticam se uitam contulit, constitutisq; proborum uirorum monasterijs cõsimilem omnino monachis in Heremo degentibus, uitã agebat. Talis fuit, quales Euagrius dicit monachos in Heremo uersari. In omnibus enim illos perpetuò imitabatur, in cõtinuo ieiunio 1 in taciturnitate, ab esu animantium abstinendo, & plerũque etiam à uino & oleo. Quin etiam & in pauperes officiosissimus fuit, coniectosq; in carcerem sedulò inuisebat. Hoc episcopo Iudæus quidam simulate ad christianismum accedere deprehensus est.

1 *Vide ieiunia, silẽtia, & abstinẽtia priscorum Monachorum.*

Ibidem.

VITA D. POLYCARPI EPISCOPI ET martyris per eundem Suidam eodem Interprete.

POlycarpus Ioannis euangelistæ, & Theologi auditor fuit, successor autem Bucoli, qui primus Smyrnẽsium ecclesiæ præfuit. Post quem ipse secundus episcopatum obtinuit, martyrioque pro Christo. Marco Antonino Imperatore consummatus est. Scripsit epistolam ad Philipenses, atque ad magnum Dionysium Areopagitam, ad aliasque ecclesias.

Hic Antonino Pio imperante, Anicetoque Romanæ ecclesiæ episcopatum gerente Romam ob quasdam de Paschate controuersias accessit, ubi multos, qui Marcionis & Valentini dogmati adhæserãt, ab errore reuocauit. Cæterum quum Marcion casu obuiam illi factus fuisset, dixissetque, Agnosce nos Polycarpe, respondit, Agnosco 1 te primogenitum diaboli filium.

1 *Ecce quã nũcupatione Hæresiarchã appellat. Sancti enim uiri semper huiusce fannæ homines auersati sunt.*

VITA

VITA HELENÆ MATRIS CONSTANtini Imperatoris per Suidam scripta, Alberto Lino Veronense Interprete.

Habetur in loco ubi supra.

HElena regina magni Constantini mater fuit, fœmina uirtutibus omnibus ornatissima. Gessit autem & se humiliter, summisseque ad Christi imitationem cum aduersus omnes, tum maxime aduersus sacrum habitum monasticam uitam agentium. Sæpe nanq; illas congregans, quæ perpetuæ 1 uirginitati studebant, recumbensque in toris stramineis illis ministrabat obsonia apponẽs, & pocula porrigens. Quin & earum manibus aquam affundens ancillæ munus obibat. Eodem modo filium quoque æterna laude dignissimum erudiebat, ne uirtutis ergo fastu intumesceret, omnique cura & cogitatione in rempublicam recte administrandam incumberet, ac Deo cum timore, & tremore seruiret. Inde factum est, ut Constantino imperante & nobiliores Indi, & Iberes, Armenijque ad baptismum accesserint.

1 *Vides quod etiã sanctæ huius reginæ tẽpore mulieres quæ dã perpetuã Virginitatẽ seruabant.*

VITA PVLCHERIÆ VIRGINIS PER eundem Suidam, eodem quo supra Interprete.

Ibidem.

PVlcheria regina Archadij filia quum annum quintum decimũ nondum attigisset, regnum optime ad ministrabat. Erudiuit autem & Theodosium fratrem. Quum enim summa sapientia, diuinaque esset mente prædita, insuper etiam 1 propriam Deo uirginitatem dicauit, sororesque ut se in hoc imitarentur induxit. Cæterum fratrem ad omne officij munus instruebat, ipsumque & mores, & uerba, incessum, & risum, cultumque uestimentorum, & modum sedendi, standique pro regia maiestate per docuit. In primis autem ad pietatem erga Deum studiose illum informabat, similiq; modo etiam aduersus sorores se gessit. Multis præterea ecclesijs, & mendicantium diuersorijs peregrinorumque hospitijs, ac 2 monasterijs ex ædificatis, & proprios illis redditus assignauit, & præter alia egregia eius recte facta, diuinis quoque uisionibus sæpius dignata fuit. Fuerunt autem ei sorores Arcadia, & Marina.

1 *Si sancta fœmina mẽte fuit diuina pdita, & propriã uirginitatem Deo dicauit, ac sorores ad hoc faciendum induxit, patet quod seruare uirginitatẽ res est deo placens, simulque factu possibilis.*

At Theodosius & tardus, & inconsideratus in omnibus fuit. Maxime autem oscitanter se erga illos gerebat, qui supplices gratiarum libellos ei porrigebant, quibus minime animaduersis subscribebat. Quod quum aliquando sapientissima Pulcheria resciuisset, callide illum subijt acceptura scilicet dono Eudociam eius uxorem in seruitutem. Cuius quum ille libello minime prælecto subscripsisset, poste à Pulcheria grauiter obiurgabatur.

2 *Ecce quõ ædificare monasteria, illisque redditus assignare, inter bona opera cõputatur.*

Habetur in loco ubi supra.

VITA SYMEONIS MONACHI PER eundem Suidam, Alberto Lino Clerico Veronense Interprete.

SYmeon uir admirabilis fuit, quem monachi in Ægypto commorantes certiores facti super columna stare reprehensa rei nouitate. Hoc enim ipse primus fecit, sua illum cōmunione interdixerunt. Post hæc cognita uiri uita & humilitate ipsum denuo in suam communionem receperunt. Cæterum Marcianus Rex simulata priuati hominis persona incognitus illum conuenit.

FINIS.

Lippom.
in
Vit: Sanct
Tom: 4:

calibrite
colorchecker CLASSIC
mm